

Muuttuvien kirjastotilojen työkirja

Näkökulmia ja työkaluja kirjastotilojen kehittämiseen ja itsearviointiin

Julkaisija: Mikkelin seutukirjasto

Hankkeen rahoittaja: Lupa- ja valvontavirasto

Kuvat: Tuomas Kylänpää ellei toisin mainita

Ulkoasu ja taitto: Oy Preesens Ab

Painopaikka: Grano Oy

2026

ISBN: 978-952-5038-23-1

ITÄ-SUOMEN KIRJASTOJEN KEHITTÄMISVERKOSTO

Sisältö

1.	Esipuhe	6
1.1	Työkirjan rakenne ja hankkeen toiminnot ja tuotokset	7
1.1.1	Kysely ja arvio itäsuomalaisten kirjastotilojen nykytilasta	7
1.1.2	Kahdentoista itäsuomalaisen kirjaston hyvät käytänteet ja kiteytetyt vinkit kirjastotilojen kehittämiseen.....	7
1.1.3	Ennakointityöskentely ja Visio 2030-luvun itäsuomalaisista kirjastotiloista	7
1.1.4	Kooste – lainsäädäntöä, tulkintaa ja kehittämistä ohjaavia asiakirjoja kirjastotilojen näkökulmasta.....	7
1.1.5	Selvitys – suosituksia sekä arviointi- ja ennakointitietoa kirjastotilojen kehittämisen näkökulmasta	8
1.1.6	Kirjastotilojen itsearviointi- ja kehittämistyökalut.....	8
1.2	Muuttuva kirjasto, muuttuvat tilat -hanke kuvasi itäsuomalaisten kirjastojen kirjastotiloihin liittyvää osaamista	8
1.3	Hanketyöntekijän huomioita hankkeen sivusta	8
1.4	Hanketyöntekijän kiitokset	9
2.	Kysely ja arvio itäsuomalaisten kirjastotilojen nykytilasta	10
2.1	Itäsuomalaisten kirjastotilojen nykytila	11
2.1.1	Itäsuomalaisten kirjastojen ikä	11
2.1.2	Onko tila rakennettu alun perin kirjastoksi?	11
2.1.3	Yleisarvio kirjaston tilojen kunnosta	11
2.1.4	Yleisarvio kirjaston kalusteiden kunnosta	11
2.1.5	Yleisarvio kirjaston asiakaskäytössä olevien laitteiden kunnosta	12
2.1.6	Onko kirjastoon tehty tai suunnitteilla kirjastotilan toiminnallisuutta kokonaisvaltaisesti parantava remontti?	12
2.1.7	Onko kirjasto suunnittelemassa muuttoa tai muuttanut uusiin tiloihin tai rakennukseen?	12
2.1.8	Yhteenveto itäsuomalaisten kirjastojen ja kirjastotilojen nykytilasta	13
2.2	Itäsuomalaisten kirjastojen eri osastot ja kirjastotilan merkitys kunnassa	13
2.2.1	Itäsuomalaisten kirjastojen tilat ja osastot	13
2.2.2	Kirjastotilojen käyttäminen kohtaamispaikkana ja muissa tehtävissä	14
2.2.3	Yhteenveto itäsuomalaisten kirjastojen toiminnoista ja kirjastotilan merkityksestä kunnassa.....	14
2.3	Omatoimikirjasto ja kirjastotila	14
2.3.1	Omatoimiaikaan liittyvät hyvät käytänteet ja haasteet	15
2.3.2	Miksi kirjastoa ei olla muuttamassa omatoimikirjastoksi?	17
2.3.3	Omatoimikirjastoon liittyvät kiteytykset.....	18
2.4	Esinelainaus ja kirjastotila	18
2.4.1	Lainattavien esineiden hankinta, esillepano ja lainaus.....	18
2.4.2	Esinelainaukseen liittyvät kiteytykset.....	19
2.5	Lukukoiratoiminta ja kirjastotila	20
2.5.1	Lukukoiratoimintaan liittyvät kiteytykset	20
2.6	Kirjaston tiloissa olevat toimijat ja kumppanit	20
2.6.1	Kirjastotilassa tarjotaan useita eri palveluita	21
2.6.2	Kumppanit järjestävät kirjastotiloissa tapahtumia ja toimintaa	21
2.6.3	Kiteytyksiä kirjaston tiloissa olevien toimijoiden ja kumppaneiden toiminnasta.....	22
2.7	Kirjasto toimii samassa rakennuksessa muiden toimijoiden kanssa	22
2.7.1	Kirjasto on samassa rakennuksessa koulun kanssa.....	22
2.7.2	Kirjasto on osa kulttuurin monitoimitaloa.....	23
2.7.3	Kirjasto on samassa rakennuksessa kaupallisten toimijoiden kanssa	24
2.7.4	Kiteytyksiä samassa rakennuksessa olevien toimijoiden kanssa toimimisesta.....	24

2.8	Onnistunut tilaratkaisu tai kirjastotilaan liittyvä hyvä käytäntö	24
2.8.1	Esteetön ja viihtyisä kirjastotila.....	24
2.8.2	Tilojen muunneltavuus, monikäyttöisyys ja tapahtumat.....	25
2.8.3	Onnistuneista tilaratkaisuista johdetut kiteytykset.....	26
2.9	Kirjastotilaan liittyvä toive tai haaste	26
2.9.1	Kirjastoihin tarvitaan lisää tilaa ja rauhallisia ja muunneltavia tiloja.....	26
2.9.2	Kirjaston aukioloaikoja tulisi lisätä omatoimiaikaratkaisulla	27
2.9.3	Kirjastotilojen viihtyisyyttä ja toimivuutta tulisi lisätä	27
2.9.4	Kirjastotilaan liittyvien toiveiden ja haasteiden pohjalta rakennetut kiteytykset.....	28
2.10	Vinkki erinomaisesta kirjastotilasta	28
2.11	Kirjastolain muutostarpeet	29
2.11.1	Huomiot kirjastolain muutostarpeista	29
2.12	Miten hyvin itäsuomalaisissa kirjastotiloissa voidaan toteuttaa yleisen kirjaston lakisääteisiä tehtäviä.....	30
2.12.1	Kirjastolaki ja yleisten kirjastojen tehtävät suhteessa kirjastotiloihin.....	30
2.12.2	Kirjastolaissa määritettyjä tehtäviä täydentävät kysymykset	34
2.12.3	Johtopäätökset miten kirjastotilassa voi toteuttaa kirjastolaissa määritettyjä ja niitä täydentäviä tehtäviä	37
3.	Kahdentoista itäsuomalaisen kirjaston hyvät käytänteet ja kiteytetyt vinkit kirjastotilojen kehittämiseen.....	38
3.1	Tuusniemen kirjasto – luovuus ja henkilöstön aktiivisuus takaavat onnistuneen kirjaston remontin.....	39
3.1.1	Esteettömyys ja omatoimiaika.....	39
3.1.2	Muunneltava tila tapahtumille	40
3.2	Karttulan kirjasto – välitön asiakaskokemus omatoimikirjaston kolmessa tilassa.....	42
3.2.1	Omatoimikirjaston kolme tilaa	42
3.2.2	Pienen infopisteen filosofia tasavertaisesta asiakaskohtaamisesta.....	43
3.3	Varkauden pääkirjasto – tuotteistettu välinelainaamo ja tapahtumien keskipiste.....	45
3.3.1	Tuotteistettu välinelainaamo	45
3.3.2	Varkauden pääkirjasto ja Vekara-Varkaus-yhteistyö	46
3.4	Kuopion pääkirjasto – asiakaslähtöinen lasten- ja nuortenosasto, Kaupunkiverstas-tila ja vinkit lukukoiratoiminnan tiloihin	49
3.4.1	Lasten- ja nuortenosaston uudistus.....	49
3.4.2	Esiintymislavat	50
3.4.3	Kaupunkiverstas (Makerspace).....	51
3.4.4	Lukukoiratoiminnan edellyttämät tilat.....	52
3.5	Suomenniemen kirjasto – kannattaako 150-vuotias suojeltu talo remontoida kirjastoksi?.....	55
3.5.1	Suojelukohteen remointi omatoimikirjastoksi.....	55
3.5.2	Kunnan asiointipiste kirjastotilassa	56
3.6	Mäntyharjun kirjasto – kuntalaisten oppimis-, elämys- ja asiointikeskus	58
3.6.1	Monen toiminnon ja tilan kirjasto	58
3.6.2	Nuorten oma olohuone ja pelitila	59
3.7	Virtasalmen kirjasto – kirjasto on kylätalo, jota pyörittää aktiivinen yhteisö	63
3.7.1	Virtasalmen kirjasto muutti tyhjäksi jääneeseen kunnan keskipisteeseen	63
3.7.2	Kylätalokirjaston sydän on aktiiviset kyläläiset	64
3.7.3	Kirjaston ja kylätalon haasteet, kehittäminen ja tulevaisuuden turvaaminen.....	64
3.8	Kirjasto Poleeni – kirjasto on osa rajat rikkovaa kulttuurikeskusta	68
3.8.1	Kulttuurikeskus Poleenin suunnittelun lähtökohdat.....	68
3.8.2	Poleenin toimintamallin kuvaus.....	68
3.8.3	Kirjaston merkitys Kulttuurikeskus Poleenille	69
3.9	Nurmeksen pääkirjasto – miten suunnitella ja remontoida viihtyisä ja avara kirjasto.....	72
3.9.1	Henkilökunnan rooli remontin suunnittelussa	72
3.9.2	Avaran, valoisan ja viihtyisän kirjastotilan resepti	73
3.9.3	Suunnitteluun ja ennakointiin liittyviä haasteita	73

3.10	Rantakylän kirjasto – kolmen uuden kirjaston suunnittelun kokemuksella	76
3.10.1	Remonttien suunnittelu ja osallistaminen.....	76
3.10.2	Kirjaston, koulujen ja nuorisotoimen yhteistyön kehittäminen ja toteuttaminen	78
3.10.3	Kirjaston äänimaailma ja tilat, tapahtumat ja aktiviteetit	79
3.10.4	Esteettömyys ja läsnäolo.....	80
3.11	Joensuun pääkirjasto – asiakaspalvelupiste- ja asiakaspalvelu-uudistus	83
3.11.1	Miksi uudistus toteutettiin	83
3.11.2	Miten uudistus toteutettiin.....	83
3.11.3	Millainen on uusi toimintamalli ja tilaratkaisu	84
3.11.4	Uudistuksesta odotettavissa olevat hyödyt	84
3.11.5	Mitä uudistuksen toteutus edellyttää	84
3.11.6	Havainnoinnin yhteydessä toteutettu asiakaskysely.....	85
3.12	Tohmajärven kirjasto – pieni uusi kirjastotila koulujen kainalossa.....	89
3.12.1	Pieni kirjasto kahdessa kerroksessa.....	89
3.12.2	Kirjaston ja koulun yhteinen rakennus ja omatoimiaika	91
4.	Tulevaisuustyöskentely ja Visio 2030-luvun itäsuomalaisista kirjastotiloista	94
4.1	Joukkoistettu tulevaisuustyöskentely ja Visio 2030-luvun itäsuomalaisista kirjastotiloista.....	94
4.2	Kaksivaiheisen joukkoistetun SWOT-analyysin tulokset.....	94
4.2.1	Itäsuomalaisiin kirjastotiloihin liittyvät sisäiset vahvuudet.....	94
4.2.2	Itäsuomalaisiin kirjastotiloihin liittyvät sisäiset heikkoudet.....	97
4.2.3	Itäsuomalaisiin kirjastotiloihin liittyvät ulkoiset mahdollisuudet	100
4.2.4	Itäsuomalaisiin kirjastotiloihin liittyvät ulkoiset uhat.....	102
4.3	Visio 2030-luvun itäsuomalaisista kirjastotiloista	105
5.	Kooste – lainsäädäntöä, tulkintaa ja kehittämistä ohjaavia asiakirjoja kirjastotilojen näkökulmasta	110
5.1	Laki yleisistä kirjastoista	111
5.2	Yhdenvertaisuuslaki	114
5.3	Rakentamislaki	115
5.4	Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategia 2025	117
5.5	Taide, kulttuuri ja moninainen Suomi: Opetus- ja kulttuuriministeriön toimenpideohjelma moninaisuuden edistämiseksi taiteen ja kulttuurin alalla	118
5.6	Yleisten kirjastojen suunta 2016–2020	118
5.7	Suomen kirjastoseura: Kirjastotyön eettiset periaatteet	120
5.8	Kuntaliitto: Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus	121
6.	Selvitys – suosituksia sekä arviointi- ja ennakoititietoa kirjastotilojen kehittämisen näkökulmasta	126
6.1	Peruspalveluiden arviointi 2019 (kirjastotilat).....	127
6.2	Suunta selville Itä-Suomen kirjastoissa -hanke: Itä-Suomen kirjastot lupaavat	128
6.3	Sivistyksen suunta 2025: Kuntaliiton sivistyspoliittinen ohjelma	129
6.4	Lukukoiratoiminta: Lukukoirakko lukemisen edistäjänä kirjastossa ja Laatusuositus yleisten kirjastojen lukukoiratoimintaan	130
6.4.1	Lukukoirakko lukemisen edistäjänä kirjastossa.....	130
6.4.2	Laatusuositus yleisten kirjastojen lukukoiratoimintaan	131
6.5	Kirjastotiloihin liittyvä tulevaisuus- ja ennakoititieto	132
6.5.1	Sitra: Megatrendit 2023	132
6.5.2	IFLA Trend Report 2024	134
6.6	Kirjastojen äänimaisema	136
6.7	Esimerkkejä kansainvälisiä kirjastotiloista	137
7.	Kirjastotilojen itsearviointityökalu ja kehittämistyökalu	140
7.1	Kirjastotilojen itsearviointityökalu	141
7.2	Kirjastotilojen kehittämistyökalu.....	146

Muuttuva kirjasto, muuttuvat tilat -hanke oli Itä-Suomen kirjastojen kehittämisverkoston projekti, jota hallinnoi Mikkelin seutukirjasto. Hanke toteutettiin ajalla 1.1.2025 - 30.4.2026 ja hankkeen rahoittajana toimi Lupa- ja valvontavirasto.

Tämä dokumentti, Muuttuvien kirjastotilojen työkirja, sisältää kaikki hankkeen toiminnot ja tuotokset. Hanke on toteutettu Itä-Suomessa, mutta sen tuloksia ja siinä tuotettuja työkaluja voi soveltaa valtakunnallisesti kaikissa kirjastoissa.

Hankkeen tavoitteena oli arvioida kyselyn ja arviointikriteeristön avulla itäsuomalaisen kirjastotilojen nykytilaa. Itä-Suomen yleisten kirjastojen tiloja oli arvioitu edellisen kerran *Tilat syyniin -hankkeessa* vuonna 2013, jolloin arvioinnin lähtökohdaksi on ollut *Yleisten kirjastojen laatusuositus*. Nykyisen kirjastolain aikana vastaavan tyyppistä arviointia ei ollut tehty.

Muuttuva kirjasto, muuttuvat tilat -hankkeessa tuotettiin arviointia tukevat Kooste kirjastojen toimintaa ohjaavista asiakirjoista kirjastotilojen näkökulmasta sekä Selvitys kirjastotiloihin liittyvistä hankkeista, tilaratkaisuista ja tutkimus-, tulevaisuus- ja ennakoititiedosta. Kyselyn ja itsearviointin perusteella valittiin kaksitoista itäsuomalaista kirjastoa, joissa hanketyöntekijä vieraili havainnoimassa. Hankkeessa toteutettiin myös ennakoitityöskentelyä ja muodostettiin visio 2030-luvun itäsuomalaisista kirjastotiloista.

Hankkeen tavoitteeksi muodostui myös kirjastotiloihin liittyvien hyvien käytänteiden, vinkkien, ohjeiden sekä lainsäädännöstä nousevien näkökulmien kerääminen ja niiden kokoaminen kiteytyksiksi kaikissa hankkeen toiminnoissa.

Tämän ansiosta hanke tuotti itsearviointityökalun lisäksi myös kirjastotilojen kehittämistyökalun. Näiden työkalujen avulla kirjastojen johtajat voivat tarkastella ja arvioida kirjastotiloja, tunnistaa kehittämismahdollisuuksia sekä perustella kehittämistarpeita esimerkiksi päättäjille.

Kehittämistyökalu sisältää noin 650 hankkeen tuottamaa kirjastotiloihin liittyvää vinkkiä ja kiteytystä. Kehittämistyökalun kaikkia ideoita ei ole tarkoitettu, eikä niitä pysty ottamaan käyttöön kaikissa kirjastoissa. Työkalu toimii ennemminkin lakeihin, erilaisiin ohjaaviin asiakirjoihin sekä käytännön esimerkkeihin pohjaavana inspiraation lähteenä kirjastotilojen kehittämisessä.

Hankkeen johtajana toimi Mikkelin seutukirjaston kirjastopäällikkö Pia Kontio. Hankkeen työntekijänä toimi Tuomas Kylänpää, jonka tehtävänä oli toteuttaa ja dokumentoida hankkeen toiminnot yksin kansiin Muuttuvien kirjastotilojen työkirjaksi. Kylänpää työskenteli hankkeessa 1.2.-15.10.2025 80 % työajalla.

Hankkeen ohjausryhmään kuuluivat seuraavat henkilöt:

- Mikkelin seutukirjasto, kirjastopäällikkö Pia Kontio (ohjausryhmän puheenjohtaja)
- Lupa- ja valvontavirasto, kirjastotoimen ylitarkastaja Virpi Launonen (rahoittajan edustaja)
- Joensuun seutukirjasto, kirjastopalvelujohtaja Suvi Pirnes-Toivanen
- Keiteleen kirjasto, kirjastonjohtaja Soile Kokkonen
- Keuda, tieto- ja kirjastopalvelualan opettaja Salla Erho
- Kiteen kirjasto, kirjastotoimenjohtaja Kirsi Neuvonen
- Kuopion kaupunginkirjasto, kirjastotoimenjohtaja Päivi Peiponen
- Pieksämäen kirjasto, kirjastopalvelupäällikkö Tarja Frilander
- Mikkelin seutukirjasto, hanketyöntekijä Tuomas Kylänpää (ohjausryhmän sihteeri ja esittelijä)

Hanke kattoi Etelä-Savon, Pohjois-Karjalan ja Pohjois-Savon maakunnat, joissa on yhteensä 44 kuntaa. Asukkaita maakunnissa on yhteensä noin 540 000. Alueella on useita kirjastokimppoja ja seutukirjastoja. Ohjausryhmä edusti kattavasti hankkeen maantieteellistä aluetta.

Työkirjan rakenne ja hankkeen toiminnot ja tuotokset

Muuttuva kirjasto, muuttuvat tilat -hankkeessa toteutettiin viisi hankesuunnitelmassa määritettyä toimintoa sekä tuotettiin kaksi ylimääräistä, hankesuunnitelmassa mainitsematonta työkalua.

Nämä kuusi toimintoa tai tuotosta muodostavat myös Muuttuvien kirjastotilojen työkirjan rakenteen. Kaksi työkalua esitellään samassa kappaleessa, siten työkirjassa on kuusi osiota.

Kysely ja arvio itäsuomalaisten kirjastotilojen nykytilasta

Hankkeessa toteutettiin itäsuomalaisille kirjastoille kysely, jonka tulokset kuvasivat itäsuomalaisten kirjastotilojen nykytilaa. Kysely sisälsi myös hankkeen rakentamat kirjastotilojen itsearviointikriteerit, joiden avulla selvitettiin, miten hyvin kirjastotiloissa voi toteuttaa kirjastolain velvoittamia tehtäviä. Kyselyssä kerättiin myös kirjastotiloihin liittyviä hyviä käytänteitä, joiden perusteella valittiin kirjastot hankkeen seuraavaan toimintoon, havainnointiin.

Kysely tuotti seuraavat tulokset:

- ▶ Nykytila-analyysi itäsuomalaisista kirjastotiloista
- ▶ Arvio siitä, miten itäsuomalaisissa kirjastotiloissa voi toteuttaa kirjastolain tehtäviä
- ▶ Kirjastotilojen itsearviointityökalu
- ▶ Konkreettisia kiteytyksiä ja vinkkejä kirjastotilojen kehittämiseen ja arviointiin, joita hyödynnettiin kirjastotilojen itsearviointi- ja kehittämistyökaluissa

Kahdentoista itäsuomalaisen kirjaston hyvät käytänteet ja kiteytetyt vinkit kirjastotilojen kehittämiseen

Hankkeessa havainnoitiin 12 itäsuomalaista kirjastotilaa, joista kerättiin konkreettisia kirjastotiloihin liittyviä hyviä käytänteitä. Kussakin kirjastossa keskityttiin ennalta valittuihin teemoihin. Havainnoinnin tuloksena syntyi kuvaus kunkin 12 kirjaston hyvistä kirjastotiloihin liittyvistä käytänteistä ja vinkeistä ja sitä kautta kattava analyysi itäsuomalaisten kirjastotilojen hyvistä käytänteistä. Analyysi tuotti myös runsaasti konkreettisia kiteytyksiä ja vinkkejä kirjastotilojen kehittämiseen, joita hyödynnettiin hankkeen tuottamissa työkaluissa.

Havainnointi tuotti seuraavat tulokset:

- ▶ Analyysi 12 itäsuomalaisesta kirjastosta
- ▶ Konkreettisia kiteytettyjä vinkkejä kirjastotilojen kehittämiseen ja arviointiin, joita hyödynnettiin kirjastotilojen itsearviointi- ja kehittämistyökaluissa

Ennakointityöskentely ja Visio 2030-luvun itäsuomalaisista kirjastotiloista

Hankkeessa toteutettiin tulevaisuustyöskentelyä ja tuotettiin Visio 2030-luvun itäsuomalaisista kirjastotiloista. Hanke toteutti kaksi-vaiheisen joukkoistetun (kevennetty tulevaisuustutkimuksen Delfoi-menetelmä) SWOT-työskentelyn itäsuomalaisten kirjastojen johtajille. Sen jälkeen asiantuntija rakensi työskentelyssä kerättyjen tietojen sekä hankkeen tuottaman muun materiaalin ympärille kirjastotilojen ennakointimateriaalin ja fasilitoidun ennakointityöpajan. Taustamateriaalien ja työpajan avulla saatiin aikaan hankkeen kolmas tuotos, Visio 2030-luvun itäsuomalaisista kirjastotiloista.

Ennakointityöskentely tuotti seuraavat tulokset:

- ▶ Kattava joukkoistettu SWOT-analyysi itäsuomalaisten kirjastotilojen tulevaisuudesta
- ▶ Visio 2030-luvun itäsuomalaisista kirjastotiloista

Kooste – lainsäädäntöä, tulkintaa ja kehittämistä ohjaavia asiakirjoja kirjastotilojen näkökulmasta

Hankkeessa tuotettiin Kooste kirjastotiloja ohjaavista asiakirjoista. Tiiviin Koosteen tarkoituksena on kuvata, mitä kirjastotiloihin liittyen tulee huomioida lainsäädännön ja muiden ohjaavien asiakirjojen perusteella.

Koosteessa asiakirjoista on poimittu kirjastotiloihin liittyviä näkökulmia, joita on pyritty tulkitsemaan ja kiteyttämään selkeästi. Kiteytykset eivät ole yksiselitteisiä tai kaikissa tilanteissa samalla tavalla sovellettavia, vaan niiden tarkoituksena on tukea kirjastotilojen suunnittelua ja kehittämistä erilaisissa toimintaympäristöissä.

Kooste ei ole ohjeistus tai velvoittava tulkinta, vaan se kokoaa yhteen keskeisiä näkökulmia, jotka voivat vaikuttaa kirjastotilojen suunnitteluun ja toteutukseen.

Kiteytyksiä on hyödynnetty hankkeen tuottamissa työkaluissa.

Kooste tuotti seuraavat tulokset:

- ▶ Kirjastotilojen suunnittelua ja kehittämistä sekä arviointia tukevia kiteytyksiä, joita hyödynnettiin kirjastotilojen itsearviointi- ja kehittämistyökaluissa

Selvitys – suosituksia sekä arviointi- ja ennakoitietoa kirjastotilojen kehittämisen näkökulmasta

Hankkeessa tuotettiin tiivis Selvitys, jossa tarkastellaan kirjastotiloihin liittyvää tutkimustietoa, kehittämishankkeiden tuloksia sekä tulevaisuus- ja ennakoitietoa. Selvityksen tarkoituksena on tuoda esiin erilaisia näkökulmia ja kehittämisen suuntia, joilla voi olla vaikutusta kirjastotilojen suunnitteluun ja toteutukseen.

Aineistosta on poimittu kirjastotiloihin liittyviä huomioita, joita on tulkittu ja kiteytetty kehittämistyön tueksi. Kiteytyksiä ei tule lukea oikeudellisina velvoitteina eikä sellaisenaan sovellettavina ratkaisuna, vaan kirjastotilojen kehittämistä tukevinä näkökulmina ja havaintoina. Kiteytyksiä on hyödynnetty hankkeen tuottamissa työkaluissa.

Selvitys tuotti seuraavat tulokset:

- Kirjastotilojen kehittämistä tukevia kiteytyksiä, joita hyödynnettiin kirjastotilojen itsearviointi- ja kehittämistyökalussa

Kirjastotilojen itsearviointi- ja kehittämistyökalut

Hankkeen ensimmäisessä ohjausryhmässä päätettiin, että hankkeen tuottamasta ja keräämästä materiaalista tulee koostaa työkalut kirjastotilojen itsearviointiin ja kehittämiseen.

Tämä oli ylimääräinen toiminto, jota ei ollut hankehakemuksessa. Ohjausryhmä kuitenkin toivoi, että hanketyöntekijä saisi kasattua materiaalista konkreettiset arviointi- ja kehittämistyökalut kirjastoille. Työkalujen avulla kirjastojen johtajat voivat tarkastella ja arvioida kirjastotilojaan, tunnistaa kehittämismahdollisuuksia ja perustella kehittämistarpeita päättäjille.

Päätös työkalujen tuottamisesta vaikutti siihen, että hanketyöntekijä pyrki kaikissa hankkeen toiminnoissa keräämään, tulkitsemaan ja kiteyttämään mahdollisimman konkreettisesti kirjastotiloihin liittyviä hyviä käytänteitä, ohjeistuksia sekä lainsäädännöstä tulevia reunaehtoja ja näkökulmia.

Kirjastotilojen itsearviointityökalu kehitettiin jo osaksi hankkeen kyselyä. Kysely onnistui mallikkaasti, mikä osoitti työkalun toimivuuden ja että sen avulla voi saada hyvän käsityksen siitä, miten kirjastotiloissa voi toteuttaa kirjastolain velvoittamia tehtäviä.

Kirjastotilojen kehittämistyökalu rakennettiin kasaamalla yhteen kaikki hankkeen eri toiminnoissa tuotetut kiteytykset. Konkreettisen kehittämistyökalun avulla voi tarkastella ja kehittää kirjastotiloja ja se toimii itsearviointityökalun tukena. Kehittämistyökalussa on yhteensä noin 650 vinkkiä ja kiteytystä.

Kehittämistyökalun sisältö ei ole velvoittavaa, vaan se kokoaa yhteen erilaisia näkökulmia, joista kukin kirjasto voi valita omaan toimintaympäristöönsä soveltuvia ratkaisuja.

Hankkeen tuottamia työkaluja voi soveltaa valtakunnallisesti kaikissa kirjastoissa ja kehittämistyökalua kannattaa täydentää oman alueen hyvillä käytänteillä.

Hankkeen tuottamat työkalut:

- Kirjastotilojen itsearviointityökalu
- Kirjastotilojen kehittämistyökalu

Muuttuva kirjasto, muuttuvat tilat -hanke kuvasi itäsuomalaisen kirjastojen kirjastotiloihin liittyvää osaamista

Muuttuva kirjasto, muuttuvat tilat -hankkeen tuottama Muuttuvien kirjastotilojen työkirja kuvaa ja nostaa esiin sen arvokkaan ja toimivan työn sekä osaamisen, jota itäsuomalaisilla kirjastoilla on kirjastotiloihin liittyen.

Työkirja pyrkii nostamaan esiin itäsuomalaiset kirjastotilat ja niihin liittyvän osaamisen suhteessa kirjastotiloja ohjaaviin lakeihin ja asiakirjoihin sekä erilaisiin selvityksiin, tutkimuksiin ja ennakoitietoon. Työkirjan sisältämässä kirjastotilojen kehittämistyökalussa kuvataan noin 650 vinkkiä ja kiteytystä kirjastotilojen kehittämiseen. Työkalua voi käyttää yhdessä hankkeen tuottaman toisen työkalun, kirjastotilojen itsearviointityökalun kanssa.

Samalla työkirjan sisältämä Visio 2030-luvun itäsuomalaisista kirjastotiloista viitoittaa suuntaa ja tukee itäsuomalaisen kirjastojen tilojen kehittämistä yhtenäisemmin ja tavoitteellisemmin hyödyntämällä kirjastotilojen itsearviointi- ja kehittämistyökaluja.

Toivottavasti hankkeen keräämä ja analysoinnin kautta tuottama tieto, työkalut ja visio tukevat kirjastonjohtajaa, kun hän suunnittelee kirjastotilan kehittämistä tai perustelee kirjastotilojen merkitystä esimerkiksi päättäjille.

Hanketyöntekijän huomioita hankkeen sivusta

Hanketyöntekijä huomasi hankkeen aineiston rivien välistä nousevan esiin kaksi seikkaa, joita kirjastojen olisi hyvä pohtia yhdessä:

- Kirjastolaisten osaaminen ja yhteistyö kirjastojen remontoinnissa ja uusien tilojen rakentamisessa
- Kuntalaisten ja asiakkaiden tietämyksen ja ymmärryksen lisääminen omista oikeuksistaan kirjastotilojen kehittämisen suhteen

Onnistunut kirjaston remontin ja uuden rakennuksen suunnittelu ja toteuttaminen edellyttää usein osaamista ja kokemusta kirjastohenkilökunnalta. Kentällä on paljon kirjastolaisia, joilla on runsaasti osaamista kirjastotilojen remontoinnista tai uusien kirjastorakennusten rakentamisesta, mutta samaan aikaan useat muut kirjastolaiset hyppäävät pystymetsästä suunnittelupalaveriin tilapalvelun, arkkitehtien ja rakennuttajan kanssa.

Kirjastolainen ei välttämättä ole rakentamisen tai remontoinnin asiantuntija, eikä tunne rakennussuunnitteluun tai -toteutukseen liittyviä lakeja ja käytänteitä. Myös toiminta muuntaa kirjastoalan kokemus teknisiksi tarpeiksi ja kommunikoida niistä rakennusalan edustajien kanssa voi olla uutta.

Olisikin hyvä pohtia, miten eri alueiden kirjastolaiset, joilla on kokemusta kirjastotilojen remontoinnista tai uusien tilojen ja rakennusten suunnittelusta ja toteutuksesta, voitaisiin saattaa yhteen, jotta he voisivat auttaa ja tukea vähemmän kokeneita kirjastotilojen kehittäjiä. Konkariinkin tarvitsevat lisää osaamista esimerkiksi koko ajan muuttuvista rakennussäännöksistä sekä tiedon, kokemusten ja osaamisen vaihtoa ja jakamista keskenään.

Tällainen yhteen saatettu kirjastotilojen osaajaryhmä tai verkosto voisi kouluttautua, kerätä ja tuottaa tietoa kirjastotiloihin liittyvistä muutoksista ja trendeistä sekä tukea muita kirjastolaisia, jotka suunnittelevat kirjastotilan remonttia tai uuden tilan rakentamista.

Toinen hankkeen kautta esiin noussut seikka liittyy kuntalaisten ja asiakkaiden oman roolin ymmärtämiseen kirjastotilojen kehittämisessä.

Kirjastoilla on paljon osaamista ja kokemusta kuntalaisten ja asiakkaiden osallistamisesta kirjastotilojen kehittämiseen, mutta kuntalaisilla ei ole välttämättä tiedossa, miten he voivat vaikuttaa kirjastojen tiloihin ja toimintaan.

Asiakkailla ja kuntalaisilla voi siten olla epärealistisia käsityksiä siitä, mitä asioita kirjastotiloissa voi tehdä, mitkä asiat ovat kirjaston päätettävissä ja miten kirjastoihin liittyvä päätöksenteko kunnassa toimii. Kuun taivaalta tavoittelemisen tuottaa usein pettymyksiä; kirjastojen olisi hyvä pohtia, miten kirjasto voi kertoa kuntalaisille heidän oikeustilastaan vaikuttaa kirjastoihin ja samalla kuvata selkeästi ja ymmärrettävästi, miten kirjastoja kunnassa kehitetään ja voi kehittää.

Tämän osaltaan tiedotuksellisen toiminnan tavoitteena olisi helpottaa ja tukea kirjastoja asiakkaiden osallistamisessa kirjastojen ja kirjastotilojen kehittämiseen.

1.4

Hanketyöntekijän kiitokset

Allekirjoittanut haluaa kiittää seuraavia henkilöitä, jotka ovat edesauttaneet ja tukeneet Muuttuvien kirjastotilojen työkirjan rakentumista:

- Johanna Vuorinne
- Pia Kontio
- Päivi-Kristiina Erola
- Hankkeen ohjausryhmä
- Visiotyöpajassa kädet savessa työskennelleet kirjastolaiset sekä Päivi Jokitalo ja Satu Ihanamäki
- Kyselyihin vastanneet kirjastojen johtajat ja henkilökunta
- Havainnoitujen kirjastojen henkilökunta
- AKElaiset

Kuopiossa 15.10.2025

Hanketyöntekijä Tuomas Kylänpää

Kysely ja arvio itäsuomalaisten kirjastotilojen nykytilasta

Muuttuva kirjasto, muuttuvat tilat -hankkeessa suunniteltiin ja toteutettiin laaja kysely itäsuomalaisille kirjastojen johtajille. Kyselyssä kerättiin tietoja fyysisissä rakennuksissa sijaitsevista kirjastotiloista, joissa on vakinaista kirjastotoimintaa. Esimerkiksi verkkokirjastot, kirjastoautot tai pop up -kirjastot eivät näin ollen sisällyneet kyselyyn.

Kysely toteutettiin huhtikuussa 2025 ja se jaettiin Itä-Suomen yleisten kirjastojen johtajille Savon ja Pohjois-Karjalan alueellisten kehittämissuhteiden (AKE) verkostojen sekä hankkeen ohjausryhmän kautta.

Hankkeen toteuttamaan kyselyyn saatiin vastauksia koskien 57:ää itäsuomalaista kirjastoa. Itä-Suomen alueella on yhteensä 85 lähi- tai pääkirjastoa. Kyselyyn saatiin siis vastaukset 67 prosentista kyselyä koskevista kirjastoista.

Kysely ei perustunut satunnaisotantaan, vaan kyseessä oli kokonaistutkimusta lähestyvä harkinnanvarainen otos, jossa pyrittiin tavoittamaan kaikki kohderyhmään kuuluvat toimijat.

Tulosten raportoinnissa käytetään merkintää n , joka viittaa kyseiseen kysymykseen vastanneiden määrään.

Kyselyn tavoitteena oli kerätä tietoa ja muodostaa käsitys itäsuomalaisten kirjastotilojen nykytilasta sekä kerätä kirjastoista konkreettisia hyviä käytänteitä kirjastotiloihin liittyen. Hyvät käytänteet kiteytettiin kirjastotilojen kehittämisen vinkeiksi. Kiteytyksiä on hyödynnetty hankkeen tuottamassa kirjastotilojen kehittämistyökalussa.

Kyselyä varten laadittiin myös arviointikriteerit, joiden avulla kirjastojen johtajat pystyivät arvioimaan itsenäisesti, miten kirjastotiloissa voi toteuttaa kirjastolaissa määritettyjä tehtäviä. Tästä kyselyn osasta johdettiin myös yksi hankkeen lopputuotos, kirjastotilojen itsearviointityökalu, joka esitellään omana osionaan työkirjassa.

Kyselyn tulosten perusteella hankkeen ohjausryhmä valitsi myös kaksitoista havainnoitavaa kirjastoa. Hanketyöntekijä vieraili näissä kirjastoissa keräämässä kirjastotiloista hyviä käytänteitä. Myös havainnointi on kuvattu tässä työkirjassa omana osionaan.

Kyselyssä kerättiin myös tietoa hankkeeseen sisällyntä ennakointi- ja visiotyöskentelyä varten. Tämä aineisto esitellään tulevaisuustyöskentelyä ja visiota koskevassa työkirjan luvussa.

Muuttuva kirjasto, muuttuvat tilat -hankkeen kysely rakentui kahdestatoista osasta.

- Ensimmäiseksi kyselyssä selvitettiin itäsuomalaisten kirjastotilojen nykytilaa, lähtien rakennusten iästä ja siitä, ja onko ne alun perin suunniteltu kirjastoksi. Vastaajilta kysyttiin yleisarviota kirjastotilojen, kalusteiden ja laitteiden nykyisestä kunnosta. Kyselyssä kartoitettiin myös sitä, miten tiloja on remontoitu tai tullaan remontoimaan, ja onko kirjasto muuttamassa tai muuttanut uusiin tiloihin.
- Kyselyn toisessa osiossa tarkasteltiin, mitä eri osastoja itäsuomalaisissa kirjastoissa on sekä selvitettiin kirjastotilan merkitystä kunnassa.
- Kolmannessa osiossa tarkasteltiin itäsuomalaista omatoimikirjastotoimintaa, siihen liittyviä tilaratkaisuja ja haasteita.
- Neljännen osion kysymykset koskivat itäsuomalaisten kirjastojen esinelainausta, siihen tarvittavaa tilaa sekä siihen liittyviä haasteita ja hyviä käytänteitä.
- Viidennessä osiossa selvitettiin itäsuomalaisten kirjastojen lukukoiratoimintaa ja sen edellyttämiä tilaratkaisuja.
- Kuudennessa osiossa tarkasteltiin, millaisia eri toimijoita ja kumppaneita itäsuomalaisissa kirjastotiloissa toimii ja mitä yhteistyö edellyttää kirjastotiloilta.
- Seitsemännessä osiossa kuvataan, millaisia hyviä käytänteitä ja haasteita liittyy siihen, että kirjasto sijaitsee samassa rakennuksessa esimerkiksi koulun kanssa tai on osa isompaa kulttuuritoimijoiden ja -palveluiden yhdistävää rakennusta.
- Kahdeksannessa osiossa kuvataan erilaisia onnistuneita itäsuomalaisten kirjastotilojen tilaratkaisuja ja hyviä käytänteitä.
- Yhdeksännessä osiossa kuvataan kirjastojen johtajien toiveita kirjastotiloihin liittyen.
- Kymmenennessä osiossa listataan tiiviisti itäsuomalaisten kirjastojen johtajien vinkkejä hyvistä koti- ja ulkomaisista kirjastoista ja niiden tiloista.
- Yhdennessätoista osiossa kuvataan kirjastojen johtajien toiveita kirjastolakiin liittyen.
- Kahdestoista osio on itäsuomalaisten kirjastojen johtajien itsearviointi siitä, kuinka hyvin heidän johtamiensa kirjastojen tiloissa voi toteuttaa kirjastolain velvoittamia tehtäviä.

Jokaisen osion lopussa on yhteenveto ja tulkinta osion tuloksista.

2.1

Itäsuomalaisten kirjastotilojen nykytila

Kyselyssä selvitettiin itäsuomalaisten kirjastotilojen taustoja sekä karotettiin tilojen ja laitteiden tämänhetkistä kuntoa. Samalla kerättiin myös tietoa siitä, millaisilla toimenpiteillä kirjastotiloja on ylläpidetty ja mitä kirjastotiloille tullaan tekemään jatkossa.

2.1.1

Itäsuomalaisten kirjastojen ikä

Kyselyyn vastanneiden kirjastojen kirjastotilan rakennusvuoden perusteella itäsuomalaisten kirjastojen keski-ikä on 42 vuotta, ja kirjastoja on rakennettu eniten 1980-luvulla. Suurin osa kirjastorakennuksista on näin ollen 30–50-vuotiaita, eli ne on rakennettu suunnilleen vuosien 1975–1995 välillä.

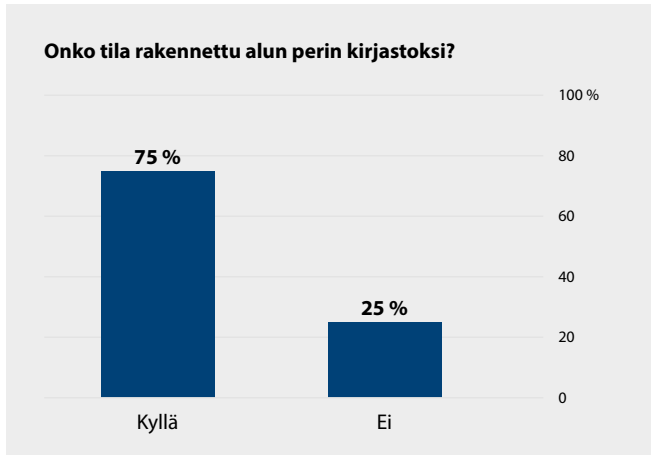
Kirjastorakennusten ikäjakauma on laaja, sillä vanhin rakennus on 141 vuotta vanha, ja uusin on rakennettu vuonna 2022. Kyselyn eri kohdissa vastaajat kertovat, että mitä vanhempi kirjastorakennus on, sitä haastavampaa tilaa on muokata ja siten toteuttaa kirjastossa kirjastolain edellyttämiä tehtäviä.

2.1.2

Onko tila rakennettu alun perin kirjastoksi?

Kolme neljäsosaa (75,4 %, n = 43) vastanneista itäsuomalaisista kirjastoista toimii tiloissa, jotka on alun perin rakennettu kirjastoksi. Neljäsosa (24,6 %, n = 14) toimii tiloissa, joita ei ole alun perin rakennettu kirjastoiksi.

Kyselyn eri kohtien vastauksissa korostettiin, että tilaa, jota ei ole alun perin suunniteltu kirjastoksi, voi olla haastavaa muokata sellaiseksi, että kirjastossa voi toteuttaa kirjastolain edellyttämiä tehtäviä.

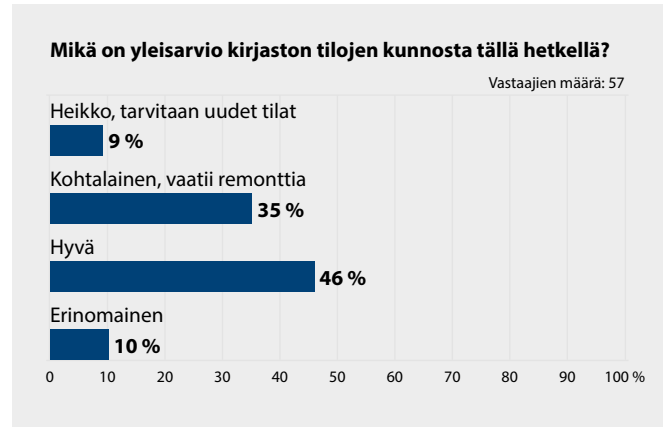

2.1.3

Yleisarvio kirjaston tilojen kunnosta

Vastanneiden itäsuomalaisten kirjastonjohtajien itsearviointin perusteella yli puolet (56,1 %, n = 32) kirjastoista on kunnoltaan hyviä tai erinomaisia. Hyväksi kunto arvioitiin 45,6 %:ssa vastauksista (n = 26) ja erinomaiseksi 10,5 %:ssa vastauksista (n = 6).

Kyselyn perusteella lähes puolet kirjastoista (43,9 %, n = 25) on kunnoltaan sellaisia, että kirjastotila edellyttää remonttia, tai että kirjaston tulisi muuttaa kokonaan toisiin tiloihin. 8,8 %:ssa (n = 5) vastauksista arvioitiin kirjaston tämänhetkinen kunto niin heikoksi, että kirjasto tarvitsee uudet tilat. 35,1 % (n = 20) vastaajista arvioi kirjastonsa tämänhetkisen kunnan kohtalaiseksi, eli kirjastotila tulisi remontoitua.

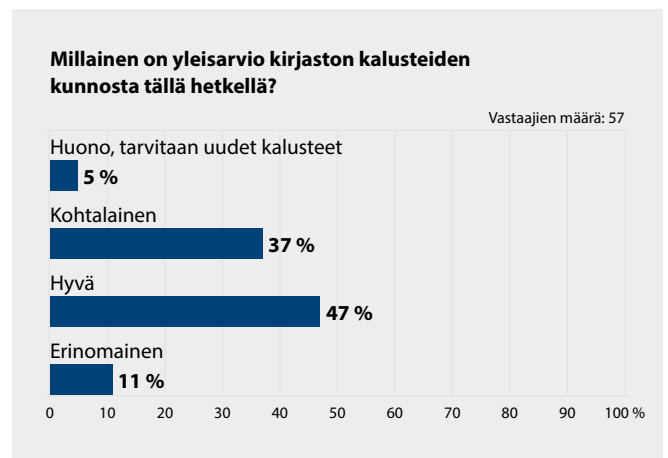

2.1.4

Yleisarvio kirjaston kalusteiden kunnosta

Kirjastonjohtajien suorittaman itsearviointin perusteella 57,9 %:ssa kirjastoista kalusteet ovat hyvässä tai erinomaisessa kunnossa. 47,4 % (n = 27) kirjastoista arvioi kalusteiden tämänhetkisen kunnan olevan hyvä. 10,5 % (n = 6) kirjastoista arvioi kalusteiden tämänhetkisen kunnan erinomaiseksi.

Itsearviointin perusteella 42,1 %:ssa (n = 24) kirjastoista kalusteet ovat kohtalaisessa tai heikossa kunnossa. 5,3 %:ssa (n = 3) kirjastoista kalusteiden tämänhetkinen kunto on niin huono, että kirjasto tarvitsee täysin uudet kalusteet. 36,8 % (n = 21) kirjastoista arvioi kalusteiden kunnan kohtalaiseksi.

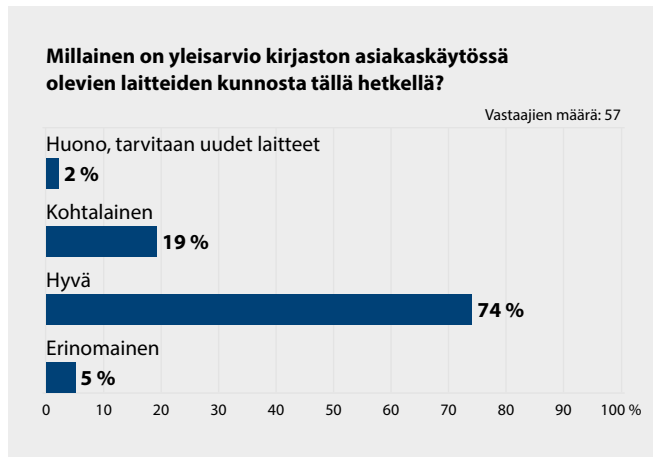

2.1.5

Yleisarvio kirjaston asiakaskäytössä olevien laitteiden kunnosta

Valtaosassa arvioituja itäsuomalaisia kirjastoja (79 %, n = 45) asiakaskäytössä olevien laitteiden kunto on varsin hyvä. 73,7 % (n = 42) kirjastoista arvioi laitteiden olevan hyvässä kunnossa, ja 5,3 % (n = 3) kirjastoista arvioi laitteiden olevan erinomaisessa kunnossa.

Kyselyn perusteella 21 % (n = 12) vastanneista kirjastoista arvioi kirjaston asiakaskäytössä olevien laitteiden olevan kohtalaisessa tai huonossa kunnossa. 1,7 % (n = 1) kirjastoista arvioi laitteiden kunnon olevan niin huono, että kirjasto tarvitsee täysin uudet laitteet. 19,3 % kirjastoista arvioi laitteiden kunnon kohtalaiseksi.

2.1.6

Onko kirjastoon tehty tai suunnitteilla kirjastotilan toiminnallisuutta kokonaisvaltaisesti parantava remontti?

Kyselyssä selvitettiin, miten itäsuomalaisten kirjastotilojen kokonaisvaltaista toiminnallisuutta on parannettu remonttien avulla.

7 % (n = 4) vastanneista kirjastoista kertoi, että kirjastoon on tehty remontti viimeisen 5 vuoden aikana. 14 % (n = 8) kirjastoista suunnittelee toteuttavansa kirjastotilan remontin seuraavan 5 vuoden aikana.

Valtaosassa kyselyyn vastanneista itäsuomalaisista kirjastoista, (79 %, n = 45) ei ole suunnitteilla kirjastotilan toiminnallisuutta parantavaa remonttia.

2.1.7

Onko kirjasto suunnittelemassa muuttoa tai muuttanut uusiin tiloihin tai rakennukseen?

Kirjastonjohtajilta kysyttiin, onko kirjasto muuttamassa tai suunnittelemassa muuttoa täysin uusiin tai kirjastotilaksi remontoitaviin tiloihin.

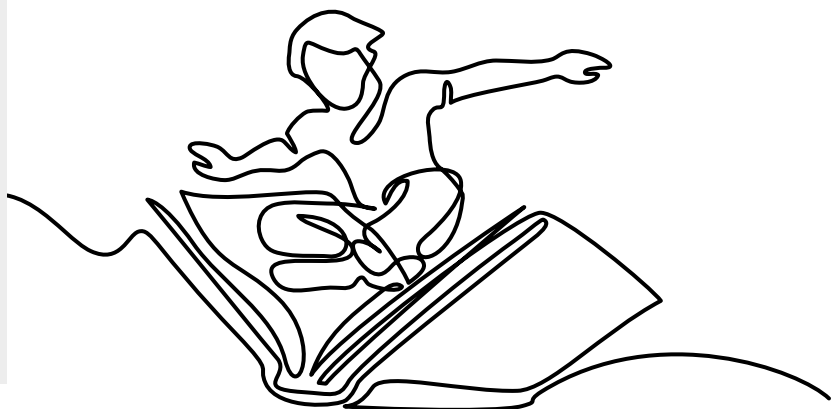
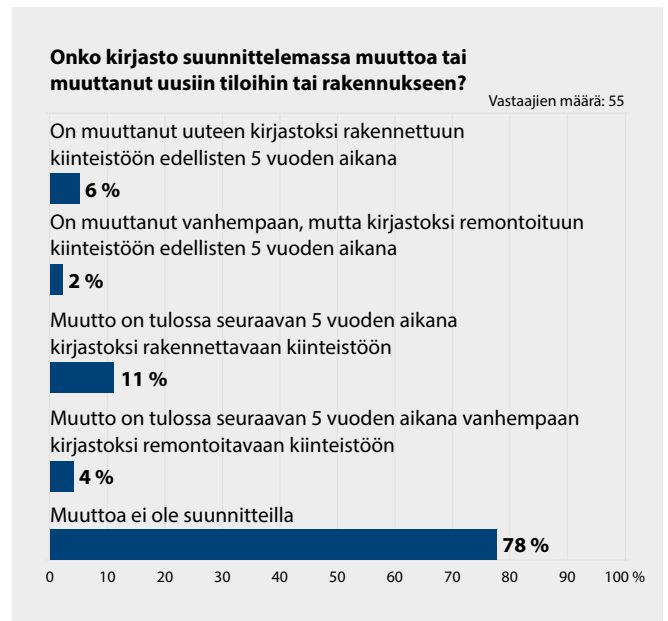
Suurimmassa osassa (78,2 %, n = 43) vastanneista kirjastoista muuttoa ei ole suunnitelmassa.

5,5 % (n = 3) kirjastoista on muuttanut uuteen, kirjastoksi rakennettuun kiinteistöön edellisten 5 vuoden aikana.

10,9 % (n = 6) vastanneista kirjastoista on muuttamassa seuraavan 5 vuoden aikana kirjastoksi rakennettavaan kiinteistöön.

1,8 % (n = 1), eli yksi kirjasto on muuttanut vanhempaan, mutta kirjastoksi remontoituun kiinteistöön edellisten 5 vuoden aikana.

3,6 % (n = 2) vastanneista kirjastoista on muuttamassa seuraavan 5 vuoden aikana vanhempaan kirjastoksi remontoitavaan kiinteistöön.

2.1.8

Yhteenvedo itäsuomalaisten kirjastojen ja kirjastotilojen nykytilasta

Kyselyyn saatujen 57 vastauksen perusteella suurin osa itäsuomalaisista kirjastorakennuksista on varsin iäkkäitä, 30–50-vuotiaita rakennuksia, jotka on rakennettu vuosien 1975–1995 välillä. Neljäsosa (24,6 %, n = 14) kirjastoista toimii rakennuksissa, joita ei ole alun perin rakennettu kirjastoiksi. Rakennuksen korkea ikä, ja se, ettei tilaa ole alun perin rakennettu kirjastotilaksi, voivat vaikuttaa tilojen toimivuuteen ja muunneltavuuteen, eli siihen, miten tiloissa voidaan toteuttaa kirjastolain edellyttämiä tehtäviä.

Kyselyn perusteella 42,1 % (n = 24) itäsuomalaisten kirjastojen kalusteet ovat kohtalaisessa tai heikossa kunnossa. Vastausten perusteella kirjastojen tulisi tarkastella ja kiinnittää huomiota kalusteiden kuntoon.

Kyselyn perusteella valtaosassa arvioituja itäsuomalaisia kirjastoja (79 %, n = 45) asiakkaskäytössä olevien laitteiden kunto on varsin hyvä.

Kyselyn perusteella lähes puolet (43,9 %, n = 25) siihen vastanneiden kirjastojen tiloista on kunnoltaan niin heikkoja, että tila edellyttää remonttia tai jopa täysin uusia tiloja. Silti vain 14 % (n = 8) kirjastoista suunnittelee toteuttavansa kirjastotilan remontin seuraavan 5 vuoden aikana. Valtaosassa kyselyyn vastanneista kirjastoista 79 % (n = 45) ei ole suunnitteilla kirjastotilan remonttia. Samalla vain 10,6 % (n = 6) vastanneista kirjastoista on muuttamassa seuraavan 5 vuoden aikana kirjastoksi rakennettavaan kiinteistöön.

Tiivistetysti voidaan todeta, että itäsuomalaiset kirjastotilat ovat varsin iäkkäitä rakennuksia, joista noin puolet tulisi vähintäänkin remontoida lähiaikoina. Vastausten perusteella noin puolessa kirjastoista kalusteet edellyttävät toimenpiteitä.

Kyselyn tulosten perusteella vain 25 % kirjastoista tullaan remontoimaan tai ne ovat muuttamassa uusiin tiloihin seuraavan viiden vuoden aikana, vaikka melkein puolet kirjastoista on remontin tai muuton tarpeessa. Näin ollen 25 % remonttia edellyttävistä itäsuomalaisista kirjastoista jäänee remontoimatta seuraavan viiden vuoden aikana.

2.2

Itäsuomalaisten kirjastojen eri osastot ja kirjastotilan merkitys kunnassa

Kyselyssä selvitettiin, mitä eri osastoja ja muita tiloja itäsuomalaisissa kirjastoissa on. Tämän lisäksi kysyttiin, miten kirjastotila ja kirjaston palvelut suhtautuvat kunnan muihin tiloihin ja palveluihin ja siten nostettiin esiin kirjastotilan merkitystä kuntalaisille.

2.2.1

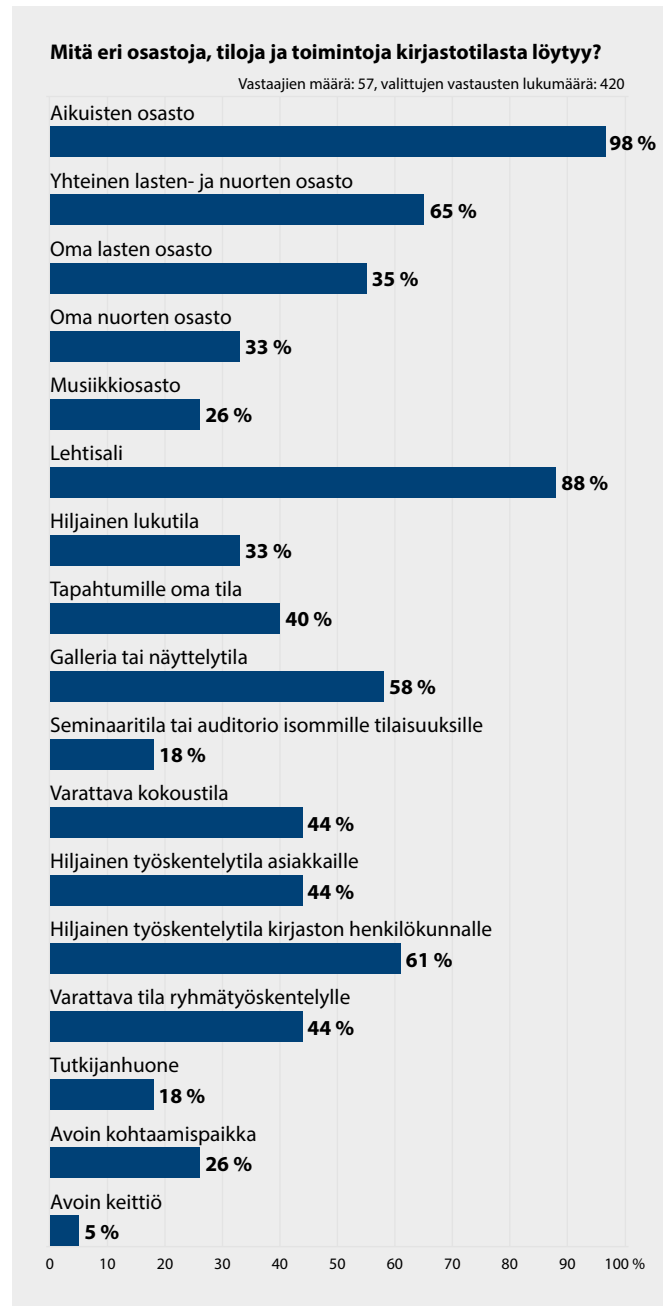
Itäsuomalaisten kirjastojen tilat ja osastot

Itäsuomalaisissa kirjastotiloissa on kattavasti saman katon alla, useasti yhteisessä tilassa, tilat kirjaston peruspalveluille. Aikuistenosasto on 98,2 %:ssa (n = 56), lehtisali 87,7 %:ssa (n = 50) ja yhteinen lasten- ja nuortenosasto 64,9 %:ssa (n = 37) kirjastoista. Erillisiä lastenosastoja on 35,1 %:ssa (n = 20) ja erillisiä nuortenosastoja 33,3 %:ssa (n = 19) kirjastoista. Musiikkiosastoja on enää 26,3 %:ssa (n = 15) kirjastoja.

Vastausten perusteella itäsuomalaista kirjastoista löytyy niukasti hiljaista tilaa asiakkaille tai hiljaista työskentelytilaa henkilökunnalle. Hiljainen lukutila löytyy vain 33,3 %:sta (n = 19), hiljainen työskentelytila asiakkaille 43,9 %:sta (n = 25) ja hiljainen työskentelytila kirjaston henkilökunnalle 61,4 %:sta (n = 35) kirjastoja. Varattava kokoustila tai ryhmätyöskentelytila löytyy 44 %:sta (n = 25) ja tutkijanhuone 17,5 %:sta (n = 10) kirjastoja.

Tapahtumille on oma tilansa 40,4 %:ssa (n = 23) ja isompi seminaaritala tai auditorio tapahtumille 17,5 %:ssa (n = 10) kirjastoista. Avoin kohtaamispaikka löytyy 26,3 %:sta (n = 15) ja näyttely- tai galleriatila 57,9 %:sta (n = 33) kirjastoja.

Vain yhdessä kirjastossa on tuoteistettu Makerspace-tila (kts. Havainnointi: Kuopion pääkirjasto).

2.2.2

Kirjastotilojen käyttäminen kohtaamispaikkana ja muissa tehtävissä

Kyselyssä selvitettiin myös kirjastotilan merkitystä kuntalaisille tarkastelemalla kirjastotilaa ja kirjaston palveluita suhteessa muuhun kunnan tila- ja palvelutarjontaan. Kirjastotilojen tarpeellisuuteen liittyviä seikkoja kartoitettiin seuraavilla kahdella kysymyksellä:

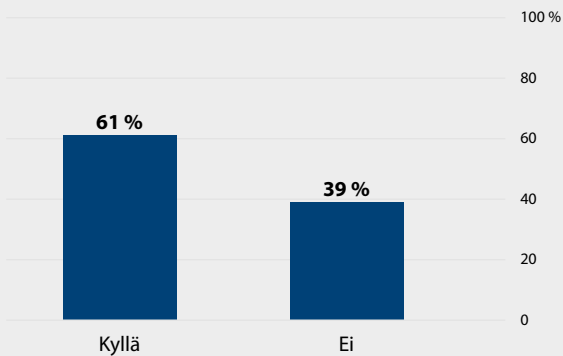
Onko kunnassa muita julkisia maksuttomia tiloja, johon kuntalaiset ovat tervetulleita viettämään aikaa ja kohtaamaan muita sekä käyttämään esimerkiksi tietokonetta, nettiyhteyttä ja tulostinta?

Onko kunnassa muuta julkista tilaa kuin kirjasto, jossa voi järjestää tiedotustilaisuuden esimerkiksi kriisitilanteessa?

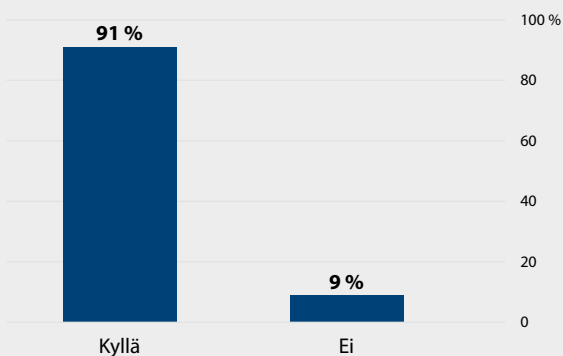
61,4 %:ssa (n = 35) kunnista on kirjaston lisäksi muita julkisia ja maksuttomia tiloja, joissa voi käyttää tietokoneita, nettiyhteyttä ja tulostinta. 91,2 %:ssa (n = 52) kunnista on muita tiloja, joissa voidaan järjestää esimerkiksi kriisitilanteissa tiedotustilaisuuksia.

Kirjastojen ja kirjastotilojen merkitys kasvaa merkittävästi niissä kunnissa, joissa ei ole muita kohtaamispaikkoja tai mahdollisuuksia käyttää tietokonetta ja tulostinta (38,6 %, n = 22), tai tilaa kriisitilanteista viestimiseen (8,8 %, n = 5).

Onko kunnassa muita julkisia maksuttomia tiloja, johon kuntalaiset ovat tervetulleita viettämään aikaa ja kohtaamaan muita sekä käyttämään esimerkiksi tietokonetta, nettiyhteyttä ja tulostinta?

Onko kunnassa muuta julkista tilaa kuin kirjasto, jossa voi järjestää tiedotustilaisuuden esimerkiksi kriisitilanteessa?

2.2.3

Yhteenveto itäsuomalaisten kirjastojen toiminnoista ja kirjastotilan merkityksestä kunnassa

Kirjastotilojen osastojen ja toimintojen osalta kyselyvastauksissa korostuu, että osassa itäsuomalaisia kirjastoja on asiakkaan ja myös henkilökunnan vaikea löytää hiljaista tilaa. Kirjastojen tulisi kuitenkin tarjota tiloja muun muassa oppimiseen ja työskentelyyn, mikä edellyttää joko hiljaisia tai suljettavia tiloja.

Kirjastotilojen tulisi myös mahdollistaa yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua, mikä edellyttää tiloja erilaisille tapahtumille ja kohtaamisille. Kyselyn perusteella erilaisia tapahtumatiloja on alle puolessa kirjastoista ja erillisiä kohtaamispaikkoja vain neljäsosassa.

Kyselyn perusteella itäsuomalaisten kirjastojen olisi hyvä parantaa mahdollisuuksia erilaisten tapahtumien järjestämiseen kirjastotiloissa. Remonttien ja muutosten suunnittelussa tulisi kiinnittää huomiota tapahtumatilojen lisäksi hiljaisten tilojen lisäämiseen.

Kirjastotilojen merkityksen tarkemmalle tarkastelulle on kyselyn perusteella selkeä tarve. Varsinkin pienissä kunnissa, joissa ei ole paljon palveluita tai ne vähenevät, kirjaston ja kirjastotilan merkitystä kannattaisi selvittää laajemmin.

Toisessa kohdassa kyselyä kysyttiin, mitä muita toimijoita toimii kirjastotilassa tai omissa tiloissaan samassa rakennuksessa kirjaston kanssa. Myös nämä eri toimijat, heidän käytänteensä ja heidän palveluidensa merkitys kunnan palvelutarjonnassa tulisi ottaa huomioon mahdollisessa lisäselvityksessä.

2.3

Omatoimikirjasto ja kirjastotila

Omatoimikirjasto on kirjasto, jota asiakkaat voivat käyttää omatoimikioskeina, jolloin henkilökuntaa ei ole palvelemaan. Kirjaston ovesta pääsee omatoimiaikana sisään kirjautumalla kulunvalvontaan kirjastokortilla ja siihen liitettyllä tunnusluvulla. Joissakin kirjastoissa omatoimikäyttö edellyttää asiakkaalta myös omatoimikirjastosopimuksen tekemistä kirjastossa.

Kyselyssä kartoitettiin, kuinka moni itäsuomalaisista kirjastoista toimii omatoimikirjastoina sekä millaisia haasteita ja hyviä käytänteitä omatoimikirjastotoimintaan liittyy.

Kyselyssä selvitettiin myös syitä, miksi jotkut kirjastot eivät ole siirtymässä omatoimikirjastoksi.

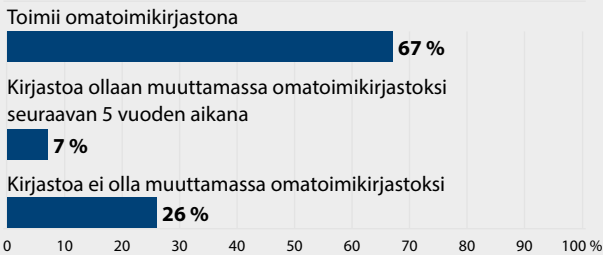
Omatoimikirjasto-osion loppuun on koottu vastauksista johdetut omatoimikirjastotoimintaan liittyvät kiteytykset, jotka ovat myös osa hankkeen tuottamaa kehittämistyökalua.

Vastanneista kirjastoista valtaosa (66,7 %, n = 38) toimii omatoimikirjastoina, tai niitä ollaan muuttamassa (7 %, n = 4) omatoimikirjastoksi seuraavan viiden vuoden aikana.

Noin neljäsosa (26,3 %, n = 15) vastanneista kirjastoista ei olla muuttamassa omatoimikirjastoksi.

Toimiiko kirjasto omatoimikirjastona?

Vastaajien määrä: 57

2.3.1

Omatoimiaikaan liittyvät hyvät käytänteet ja haasteet

Tämä osio on koostettu niiden kirjastojen vastauksista, jotka toimivat omatoimikirjastoina. Kaikista vastanneista 66,7 % (n = 38) toimii omatoimikirjastoina tällä hetkellä. Näille kirjastoille esitettiin seuraava avoin kysymys, johon saatiin 34 vastausta:

Millaisia hyviä tiloihin liittyviä käytäntöjä kirjastossasi on omatoimiaikaan liittyen tai millaisia haasteita omatoimiajasta on seurannut ja miten olette ratkaisseet ne? Onko kirjastolla esimerkiksi erillistä turvallisuussuunnitelmaa omatoimiajalle?

Avoimien vastausten perusteella esiin nousivat seuraavat omatoimiaikaan liittyvät teemat ja hyvät käytänteet:

- Omatoimikirjasto lisää saavutettavuutta
- Omatoimikirjaston turvallisuussuunnitelma, ohjeistus ja sopimukset
- Omatoimikirjaston haasteita ja ratkaisuja
- Omatoimikirjasto edellyttää toimivaa tekniikkaa

2.3.1.1

Omatoimikirjasto lisää saavutettavuutta

Omatoimiajan koetaan parantavan merkittävästi kirjaston saavutettavuutta ja kuntalaisten osallisuutta. Omatoimiajan ansiosta esimerkiksi vuorotyötä tekevät pääsevät käyttämään kirjaston palveluita laajemmin.

Yhtä lailla omatoimiaika tarjoaa kuntalaisille ja esimerkiksi yhdistyksille, järjestöille tai kansalaisopistolle mahdollisuuden järjestää aikataulujen suhteen paremmin esimerkiksi kokouksia, tapahtumia, kursseja tai lukupiirejä kirjaston tiloissa. Samalla aktiivinen kansalaistoiminta kirjastotiloissa lisääntyy, mikä tukee osallisuutta ja edistää hyvinvointia.

” Omatoimikirjasto toimii normaalin käytön lisäksi paljon kokoontumispaikkana sekä jonkin verran täällä pidetään myös kokouksia (esim. paikallinen kirjoittajayhdistys) ja tilaisuuksia (esim. kansalaisopiston tilaisuuksia).

2.3.1.2

Omatoimikirjaston turvallisuussuunnitelma, ohjeistus ja sopimukset

Useimmat vastaajista kertoivat, että kirjaston turvallisuussuunnitelma kattaa myös omatoimiajan. Vastausten perusteella turvallisuussuunnitelma ja sitä täydentävät dokumentit, kuten ohjeet omatoimiajalle, käytösäännöt ja turvallisen tilan periaatteet ovat nähtävillä kirjastotilassa.

” Kirjaston turvallisuussuunnitelmassa on huomioitu myös omatoimiajan riskit, ei erillistä turvallisuussuunnitelmaa omatoimiajalle. Turvallisuussuunnitelma on nähtävillä ilmoitustaululla.

Yleisen turvallisuussuunnitelman lisäksi osa kirjastoista on laatinut omatoimiajalle oman erillisen turvallisuussuunnitelman ja ohjeistuksen, jota voidaan jakaa esimerkiksi paperiversiona asiakkaille. Osa vastaajista kertoi, että he olivat toteuttaneet jo omatoimikirjaston suunnitteluvaiheessa riskien kartoituksen ja laatineet sen perusteella toimintaohjeet omatoimiasioinnille.

” Kirjaston muuttuessa omatoimikirjastoksi tehtiin riskienkartoitus ja toimintaohjeet omatoimiajalle.

Vastausten perusteella omatoimiajan turvallisuussuunnitelma ja ohjeistus on osassa kirjastoja sisällytetty osaksi omatoimisopimusta, joka asiakkaan on käytävä allekirjoittamassa kirjastossa. Tällöin sopimus ja ohjeistus käydään hänen kanssaan kasvatusten suullisesti läpi. Tämä malli on yhteinen Vaara-kirjastoissa.

Vaara-kirjastojen sopimukset

” Meillä on erillinen turvallisuussuunnitelma omatoimiajalle ja omatoimisopimus. Asiakkaan on siis käytävä kirjastossa tekemässä sopimus saadakseen omatoimisopimuksen ja samalla asiakas perehdytetään omatoimiasiointiin.

Vaara-kirjastoissa alle 15-vuotias tarvitsee sopimuksen lisäksi huoltajan luvan omatoimikirjaston käyttöön.

Osa kirjastoista on laatinut myös tapahtumasopimuksen omatoimiajalle. Tapahtumasopimuksen tarpeellisuus ja käytösääntöjen tarkentaminen tulee varmasti korostumaan tulevaisuudessa, kun kirjastoa ja demokratiaa tullaan haastamaan laajenevassa määrin. Vaara-kirjastoilla on laadittu oma omatoimisopimuksensa myös ryhmien vetäjille. Sopimuksessa on määritetty muun muassa vetäjän vastuu.

Vaara-kirjastojen sopimukset

” Meillä on käytössä myös omatoimiajalle tapahtumasopimus eli jos asiakas haluaa pitää tapahtuman omatoimiaikana, niin siitä täytyy erikseen tehdä sopimus.

” Omatoimiajalle sijoittuvat toiminnot esim. lukupiiri ja kansalaisopiston digiopastukseen liittyvät ryhmät: ryhmien vetäjällä on omatoimisopimus ja vastuu.

2.3.1.3

Omatoimikirjaston haasteita ja ratkaisuja

Omatoimiaikana esiintyy vastausten perusteella erilaisia asiakkaiden käytöksestä johtuvia haasteita. Vastauksissa nousee eniten esiin lasten ja nuorten häiriökäyttäytymiseen liittyvät tapaukset, jotka ovat kuitenkin pääsääntöisesti ratkenneet asianomaisten kanssa keskustellen. Kirjastot ovat aktiivisesti keskustelleet häiritsevistä käyttäytymisistä suoraan nuorten ja heidän huoltajien kanssa.

” Omatoimikirjasto on ollut käytössä yli kymmenen vuotta ja on toiminut hyvin. Pieniä haasteita on välillä nuorison toiminnasta, mutta asiat ovat ratkenneet puhumalla.

Koulujen yhteydessä olevien kirjastojen kanssa on hyödynnetty suoria ja välittömiä suhteita rehtoriin tai vastuuopettajiin. Yhteistyön ansiosta häiritäjät on tunnistettu ja koulun edustajat ovat olleet mukana keskusteluissa, joita on käyty lasten ja nuorten kanssa. Kyselyvastauksissa korostuu koulujen kanssa tehtävän ennaltaehkäisevän työn merkitys.

” Samassa rakennuksessa sijaitsevan koulun rehtori on myös tunnistanut ja jututtanut luvatta kirjastossa oleskelleita lapsia ja sillä on ollut vaikutusta.

” Haasteena on ollut pieni ilkivalta (WC-pönttö on tukittu paperilla, juomavesihana on jätetty viikonloppuna valumaan, ikkunoista on menty sisään ja ulos, lehtiä on viety). Yleensä tekijöinä ovat olleet koululaiset ja tilanteet on ratkaistu yhdessä koulun ja vanhempien kanssa.

Yleisin tapa ratkoa omatoimiaikaan liittyvät haasteet on keskustella asiasta häiriötä aiheuttaneen henkilön kanssa. Jos keskustelu ei ole tuottanut haluttua tulosta, on voitu antaa kirjastolain mukainen määräaikainen kirjastonkäyttökielto esimerkiksi kirjastotilassa tapahtuvan toistuvan päihteidenkäytön tai lehtien varastamisen takia. Osassa tapauksista on jouduttu tekemään rikosilmoituksia.

” Välillä ollut häiriökäyttäytymistä. Ratkottu olemalla yhteydessä asianosaisiin. Toistuvissa tapauksissa seurannut omatoimikirjaston määräaikainen käyttökielto.

” Nuorten häiriökäyttäytymistä (vapetus sisällä ym.) oli, mutta se saatiin loppumaan väliaikaisella omatoimikirjaston käyttökiellolla ja lastensuojelu- ja rikosilmoituksilla.

Yksi yleisimmistä omatoimikirjastojen ongelmista on, että useampia henkilöitä tulee kirjastoon samalla kertaa vain yhden kirjautuessa, tai että kirjastotilassa olijat päästävät sinne henkilöitä, jotka eivät kirjaudu. Samalla ovenavauksella tilaan saattaa tulla myös henkilöitä, joilla ei ole omatoimitunnuksia tai kirjastokorttia.

” Jonkin verran on haasteita ollut siinä, kun samalla ovenavauksella tulee sisään useampi henkilö, usein nuorisoa. Hyvä yhteistyö koulun kanssa on kuitenkin auttanut asiassa eikä isompia ongelmia ole tullut.

Osa kirjastoista on saanut vähennettyä häiriökäyttäytymistä ja vahingontekoa valvonnasta kertovan tilaviestinnän avulla sekä hankkimalla vartijakäyntejä tilaan iltaisin.

” Olemme tehostaneet kameravalvonnasta tiedottamista ja toistaiseksi olemme lisänneet vartijakäynnin iltaan. Tämä on rauhoittanut omatoimiaikaa.

Aktiivisella tilaviestinnällä ja omatoimioppailla voidaan myös vähentää asiakkaiden epätietoisuutta omatoimiajasta ja sen vaikutuksesta esimerkiksi asiakaspalveluun. Vastausten perusteella asiakkaat eivät aina ole tietoisia omatoimiajasta tai ymmärrä, mitä se tarkoittaa. Asiakkaita saattaa hämmäntää, kun tilassa on tapahtumia tai henkilökunta työskentelee kirjastotilassa omatoimiaikana:

” Omatoimiaikana tehdään paljon lanu-työtä, mikä hämmentää muita asiakkaita, jotka eivät ”saa” asiakaspalvelua.

Omatoimiaikaan liittyvissä vastauksissa nousee esiin positiivisesti pien-ten paikkakuntien ”kylä valvoo” -mentaliteetti:

” Pienellä paikkakunnalla asiakkaiden vertaisvalvonta on omatoimikirjastossa tehokasta, ja väärinkäytöksistä omatoimiaikana ilmoitetaan melko herkästi henkilökunnalle.

2.3.1.4

Omatoimikirjasto edellyttää toimivaa tekniikkaa

Omatoimikirjaston toiminta edellyttää toimivaa omatoimikirjaston tekniikkaa, esteettömyyttä ja tilaviestintää, jotka yhdessä lisäävät turvallisuutta. Useat vastaajat nostivat esiin tekniikkaan liittyviä haasteita. Osalla kirjastoista on käytössään alueen yhteinen omatoimitekniikka, minkä ansiosta yksittäisiä haasteita voidaan ratkoa helpommin, kun alueella on useita asiaan perehtyneitä henkilöitä.

Tekniikka tarkoittaa vastausten mukaan kirjautumista, ovi- ja lainausautomaatiota, kameravalvontaa, teknistä varautumista sähkökatkosiin esimerkiksi hätäakulla, ennalta suunniteltuja hätäkuulutuksia sekä tarvittaessa vartijapalvelua turvaamaan kirjastotilan rauhallisuutta.

” Ovien tekniikka ei toimi sähkökatkon aikana tai kun nettiyhteys ei toimi. Meillä on kirjastossa palohälyttimet, vaikka ne eivät olekaan pakolliset julkisessa tilassa. Lisäksi omatoimikirjaston järjestelmässä on hätäakku ja hätäkuulutus, joka kehottaa poistumaan, kun esim. sähkökatko tulee. Lisäksi kirjaston tiloissa on hätäsammutin ja opasteet hätänumeroille ja kiinteistöhuoltoon.

Tekniikka ei valitettavasti aina toimi luotettavasti, mikä on aiheuttanut useita ongelmia ja jopa vaaratilanteita kirjastoissa. Yleisimpiä ongelmia ovat oven tekniikan pettäminen tai lainausautomaatin vikatilanteet, jolloin asiakkaat eivät pääse sisälle tai eivät saa tehtyä lainauksia.

” Ulko-ovet jäävät erittäin huonolla säällä toisinaan auki, joka on omatoimiaikana hankalaa, mutta tähän ei ole vielä löytynyt lopullista ratkaisua.

” Kirjaston käyttö on lisääntynyt omatoimiajalla jatkuvasti. Lainausautomaatin kanssa on ollut ongelmia, jolloin osa aineistosta on lähtenyt lainaamatta lainaan. Ratkaisu: tilattiin uusi automaatti.

Haasteita aiheutuu myös silloin, jos kirjastotila sijaitsee jonkun muun toimijan yhteydessä, kuten esimerkiksi samassa rakennuksessa koulun kanssa, eikä kirjastolla ole omaa sisäänkäyntiä.

” Kirjasto sijaitsee rakennuksessa, jossa on myös muita toimijoita, ja kirjastolla ei ole omaa ulko-ovea. Omatoimikulku on aulan poikki ja se on tuonut haasteita omatoimilaitteiston kannalta ja aulaan voi myös jäädä jumiin esim. vessassa asioidessa ja silloin joutuu kirjautumaan uudelleen omatoimilaitteen kautta ulkona.

Toisaalta toimiminen yhteisissä julkisissa tiloissa voi lisätä omatoimikirjaston turvallisuutta. Jos kirjasto sijaitsee esimerkiksi kauppakeskuksessa, jonka liikkeet ovat auki kirjaston omatoimiaikana, apua on saatavissa läheltä ja kollektiivinen valvonta toimii paremmin.

” Hyvänä ratkaisuna toimii se, että kirjasto sijaitsee kauppakeskuksessa, mikä lisää turvallisuutta.

Joissakin kirjastoissa on yleisötilassa ja asiakkaiden käytössä erilaisia keittiölaitteita myös omatoimiaikana. Silloin kirjaston tulisi varautua riskeihin erittäin huolellisesti tai tarvittaessa suunnitella miten laitteen käytön voi estää omatoimiaikana.

” Omatoimiaikana myös hella, jääkaappi, tiskikone ovat asiakkaiden käytettävissä omatoimiaikana, voivat aiheuttaa vaaratilanteita.

Osa kirjastoista sulkee tiettyjä osia kirjastotiloista omatoimiaikana. Tähän saattaa olla syynä esimerkiksi huoli ilkeästä näyttelytilassa tai WC-tilojen turvallisuuteen liittyvät puutteet. Isoa kirjastoa voi olla mahdotonta muuttaa omatoimikirjastoksi kokonaisuudessaan, jolloin vain osa kirjastosta toimii omatoimikirjastona. Sulkemalla omatoimikäytön näkökulmasta haastavat kirjastotilat omatoimiaikana mahdollistetaan turvallinen omatoimikirjasto, kuitenkin lisäten kirjaston saatavuutta.

” Kirjaston alakerta (lehtisali, näyttelytila, kokoustila, wc:t, pieni lainakokoelma) on toiminut omatoimitilana vuodesta 2014 saakka. Varsinainen kirjastosali eri osastoinen ei ole omatoimitilaa, eikä ainakaan lähiaikoina olla muuttamassa. Ratkaisu olisi liian kallis, muutoksia vaadittaisiin liikaa.

” Osa kirjaston tiloista on suljettu omatoimiaikaan. Vessoista on avoinna vain inva-WC, jonne on vaihdettu automaattisesti sulkeutuva hana.

2.3.2

Miksi kirjastoa ei olla muuttamassa omatoimikirjastoksi?

Kyselyssä pyydettiin myös kertomaan myös syitä miksi kirjasto ei ole tai sitä ei muuteta omatoimikirjastoksi. Runsasta neljäsosaa (26,3 %, n 15) kyselyyn vastanneista kirjastoista ei olla muuttamassa omatoimikirjastoksi.

Kysymyksen siitä, miksi kirjastoa ei olla muuttamassa omatoimikirjastoksi tuli 15 vastausta. Vastauksissa nousi esiin kolme omatoimikirjaston toteuttamista häiritsevää tai estävää teemaa:

- Isoon tilaan ja turvallisuuteen liittyvät haasteet
- Kirjastotilan tulevaisuus on epävarma
- Kirjastotiloissa on muita toimijoita ja toimintaa

2.3.2.1

Isoon tilaan ja turvallisuuteen liittyvät haasteet

Useimmat vastaukset koskivat isoja, vanhempia pääkirjastoja, joita on hankala muuttaa omatoimikirjastoksi, koska omatoimitekniikka ja omatoimikirjaston turvallisuutta parantavat ratkaisut vaatisivat mittavia ja kalliiksi tulevia muutoksia.

” Keskustassa sijaitseva, kolmikerroksinen laaja tila on huomattavan altis järjestyshäiriöille omatoimiaikana ja monimutkainen myös toteuttaa omatoimikirjastoksi kaikkien kameravalvonnan katvealueiden ja erilaisten omatoimialalta suljettavien toimintojen vuoksi.

” Kyseessä keskeisellä paikalla kaupungin keskustassa sijaitseva pääkirjasto; järjestyshäiriöille on nähty riski ja asiakaspalvelun tärkeyttä korostaa iäkkäiden merkittävä ja kasvava osuus asiakkaista. Kirjastorakennuksen suunnittelussa omatoimiaikaa ei ole aikanaan huomioitu, vaatisi runsaasti muutoksia kirjaston tiloihin ja investointeja.

Vaikka omatoimikirjastoa ei ole voitu toteuttaa, kirjastot ovat laajentaneet aukioloaikoja ja lisänneet saatavuutta itsepalveluajan avulla. Tällä tavalla on pystytty huomioimaan asiakkaiden erilaisia tarpeita paremmin, mutta myös vastaamaan järjestyshäiriöihin:

” Käytössä on kuitenkin omatoimiaika, jolloin kuntalasilla on mahdollisuus käyttää kirjaston tiloja ja aineistoja. Se on myös laajentanut kirjaston aukioloaikoja ja tehnyt näin kirjaston tilojen ja aineistojen suhteen saatavuuttamman.

2.3.2.2

Kirjastotilan tulevaisuus on epävarma

Osa vastaajista koki, että vanhaa ja huonokuntoista kirjastorakennusta on vaikeaa ja kallista muuttaa omatoimikirjastoksi.

” Koska rakennus on vanha ja tarvittavien laitteiden hankinta ja asennus on kallista.

” Kirjasto toimii vanhassa koulurakennuksessa, johon on hankalaa rakentaa omatoimivalmiutta.

Vanhempien kirjastorakennusten kohdalla huolena on myös rakennuksen tulevaisuus – kirjasto saatetaan lakkauttaa tai kirjasto muuttua toisiin tiloihin. Tällöin ei haluta, eikä ole järkevääkään investoida omatoimitekniikkaan.

” Kunta ei halua tehdä muutostöitä, joita omatoimiratkaistu vaatii, myös rakennuksen tulevaisuus on epävarma, joten sen vuoksi ei ole suunnitelmia omatoimesta.

2.3.2.3

Kirjastotiloissa on muita toimijoita ja toimintaa

Yhtenä esteenä omatoimikirjaston toteuttamiselle on se, että tilassa toimii muita toimijoita, joiden erilaiset tilaan ja turvallisuuteen liittyvät tarpeet tulee ottaa huomioon. Kirjasto ei voi toimia omatoimikirjastona, jos tilassa säilytetään esimerkiksi postipaketteja, tai tilaa käytetään kirjaston ollessa suljettuna johonkin muuhun tarkoitukseen.

” Tiloissa toimii myös asiointipiste, posti ja kelan toiminnot.

” Kirjaston tiloja käytetään opetus- ja terveydenhoitajan tiloina, kun kirjasto on kiinni.

” Kirjasto toimii pääasiallisena tapahtumien järjestämispaikkana kunnan kulttuuritoimelle. Lisäksi aukioloajat ovat laajat 46,5 tuntia viikossa. Tämän lisäksi kirjastopalvelut ovat käytössä myös tapahtumien ajan.

Yllä olevia vastauksia voi tulkita niin, että pienten paikkakuntien kirjastojen kannattaa huolellisesti pohtia kumpi on kuntalaisten kannalta tärkeämpää, kirjaston saatavuus vai viranomaispalveluiden saatavuus. Myös tilasuunnittelussa tulee olla tarkkana, että eri toimijoiden tilat voi eristää turvallisesti omatoimiaikana.

Omatoimikirjastoon liittyvät kiteytykset

Tähän osioon on kiteytetty kaikki kyselyn omatoimikirjastoa koskevan osion pohjalta rakennetut kiteytykset. Niitä hyödynnetään myös hankkeen tuottamassa kehittämistyökalussa.

- ▶ Olisi hyvä laatia kirjastolle oma omatoimisopimus, joka asiakkaan tulee allekirjoittaa kasvotusten.
  - ▶ Olisi hyvä, että alle 15-vuotiaalla tulisi olla huoltajan hyväksyntä omatoimijalan käyttöön.
  - ▶ Olisi hyvä laatia turvallisuussuunnitelma ja ohjeistus omatoimijalle, jotka voi antaa paperisena asiakkaalle osana omatoimisopimusta.
  - ▶ Olisi hyvä laatia henkilökunnalle ohjeistus ja turvallisuussuunnitelma omatoimijalle.
  - ▶ Tapahtumajärjestäjille olisi hyvä laatia oma tapahtumasopimus myös omatoimijalle.
  - ▶ Kirjaston olisi hyvä keskustella välittömästi ja suoraan haasteita aiheuttaneen asiakkaan kanssa, jotta häiritsevä toiminta saadaan loppumaan.
  - ▶ Kirjaston olisi hyvä tehdä erittäin tiivistä yhteistyötä koulun ja nuorisotoimen kanssa ja ennaltaehkäistä ja ratkoa häiriötilanteet nopeasti koulun ja nuorisotoimen kanssa.
  - ▶ Kirjaston olisi hyvä määrittää selkeät perusteet omatoimiaikaan liittyvän oikeuden perumisesta tai pääsykieltojen asettamisesta ja sisällyttää perusteet osaksi omatoimisopimusta. Kirjasto ei voi täysin vapaasti määrittää perusteita, vaan niiden täytyy perustua kirjastolakiin (15 §).
  - ▶ Omatoimikirjastoissa olisi hyvä tiedottaa selkeästi kameravalvonnasta.
  - ▶ Vartijoiden olisi hyvä käydä kierroksella omatoimikirjastossa.
  - ▶ Omatoimijasta olisi hyvä kertoa tarkemmin asiakkaille ja viestiä selkeästi, mitä omatoimiaika konkreettisesti tarkoittaa.
  - ▶ Olisi hyvä, että kirjaston riskialttiit tilat voisi sulkea/estää kulun omatoimiaikana, esimerkiksi keittiötilat etc.
  - ▶ Kirjaston WC-tilat ja vesipisteet olisi hyvä automatisoida, siten ettei esimerkiksi vesihana voi jäädä valumaan omatoimiaikana.
  - ▶ Aktiivisia kyläläisiä tai asiakkaita voi osallistaa, sitouttaa ja kouluttaa tukemaan kirjaston pieniä tehtäviä omatoimiaikana, esimerkiksi lehtien haku postilaatikosta.
  - ▶ Vastausten perusteella pienten paikkakuntien kirjastojen kannattaa huolellisesti pohtia kumpi on kuntalaisten kannalta tärkeämpää: kirjaston saavutettavuus vai viranomaispalveluiden saavutettavuus, tai olla tarkkana tilasuunnittelussa, että eri toimijoiden tilat voi eristää kirjastotilassa turvallisesti omatoimiaikana.
- (Kysely: omatoimikirjasto)

Esinelainausta ja kirjastotila

Kyselyn avulla kartoitettiin, onko kirjastoissa lainattavia esineitä, mitä lainattavat esineet ovat ja millaisia ratkaisuja, hyviä käytänteitä ja haasteita esinelainaukseen liittyy. Asiaa kysyttiin seuraavalla kysymyksellä:

Onko kirjastossa lainattavia esineitä, esimerkiksi urheilu-, terveys- ja sähkönkulutusmittausvälineitä tai musiikki- tai urheilukausikortteja?

Suurimmassa osassa kyselyyn vastanneista kirjastoista on lainattavia esineitä (89,5 %, n = 51). Vain 10,5 %:ssa (n = 6) vastanneista kirjastoista ei ole lainkaan lainattavia esineitä.

Esinelainaukseen liittyviä ratkaisuja ja haasteita selvitettiin tällä avoimella kysymyksellä, johon saatiin 49 vastausta:

Mitä haasteita ja hyviä ratkaisuja kirjastotiloissa on esinelainaukseen liittyen? Teettekö esimerkiksi yhteistyötä kunnan liikuntapalveluiden kanssa? Ovatko esineet lainattavissa omatoimiaikana? Voit esimerkinomaisesti kertoa mitä esineitä teiltä voi lainata ja liittyykö niiden käyttöön tai lainaukseen haasteita tai vääriä käytöksiä?

Lainattavien esineiden hankinta, esillepano ja lainaus

Vastausten perusteella itäsuomalaisista kirjastoista on lainattavissa hyvin monenlaisia esineitä kaupunginorkesterin kausikortteista soutuveneeseen. Tarjolla on muun muassa liikuntavälineitä, terveyteen liittyviä laitteita kuten verenpainemittareita, erilaisia teknisiä mittauslaitteita ja työkaluja, monenlaiseen kulttuuri- ja harrastustoimintaan liittyviä välineitä, kausikortteja ja pääsylippuja sekä ulko-, lauta- ja videopelejä.

” Lainattavissa: ompelukone, pelastusliivejä lapsille, soutuvene kesäisin plus kahdet liivit (soutuvene ei omatoimiaikaan), lumikengät, pienliikuntavälineitä mm. frisbeegolfkiekot, verenpainemittari, sähkönkulutusmittarit, pinalämpömittari, roskapihettä.

Suuri osa kirjastojen lainattavista liikuntavälineistä on saatu kunnan liikuntapalveluiden kautta, joka parhaimmillaan vastaa välineiden hyvin paljon aikaa vievästä huollosta. Joissakin tapauksissa kaupungin liikuntapalvelut toimii kirjastotiloissa tai samassa rakennuksessa kirjaston kanssa ja lainaa välineet asiakkaille kirjastojärjestelmän kautta. Lainattavia esineitä on myös hankittu yhteistyössä nuorisopalveluiden kanssa.

” Alueen kirjastoissa on liikuntapalveluiden lahjoittamia liikuntavälineitä lainattavana asiakkaille. Liikuntavälineiden huollon hoitaa liikuntapalvelut. Liikuntapalvelut hoitavat myös liikuntavälineiden inventoinnin, jos esim. liikuntavälineitä katoaa ja toimittavat tilalle uuden. Omatoimiaikana liikuntavälineitä ei lainata.

” Samassa talossa toimii liikunta-/vapaa-aika-palveluitten toimisto, joka lainaa liikuntavälineitä.

Vastauksissa korostuu esinelainauksessa tehtävä yhteistyö paitsi kunnan myös paikallisten yhdistysten ja kaupallisten toimijoiden kanssa. Useat kirjastot ovat saaneet esineitä lahjoituksina yhdistyksiltä ja yrityksiltä.

” Seniori- ja juniorikortteja rajallinen määrä kunnan liikuntakeskukseen yhteistyössä Vesileppis Oy:n kanssa. Energiankulutus- ja pinalämpömittareita yhteistyössä Savon Voima Oy:n kanssa. Roskankeräyskeppejä yhteistyössä asukasyhdistyksen kanssa. Kirjastolle hankittiin vasta oma ilmanlaatumittari, josta on jo yli 10 varausta!

” Liikuntavälineet hankkii liikuntatoimi, metallinetsimet on lahjoittanut Historiallinen yhdistys, soitimet on lahjoittanut Sisä-Savon Sävelet ja Savon Voimalta on saatu sähkömittarit.

Osa vastaajista ilmoitti, ettei kirjastolla ole ollut lainkaan haasteita esinelainauksen suhteen, vaikka esineet ovat esillä ja lainattavissa myös omatoimiaikana. Suurimmassa osassa avoimista vastauksista kuitenkin kuvattiin esinelainaukseen liittyviä erityyppisiä haasteita.

Vastausten perusteella lainattavien esineiden esillepano kirjastotilassa on merkittävä haaste, jolla on iso vaikutus esineiden lainaukseen. Pahimmassa tapauksessa asiakkaat eivät ole edes tietoisia lainattavien esineiden olemassaolosta. Kirjastotilassa on vaikea saada erikokoiset ja -malliset esineet edustavasti ja selkeästi esille ja varmistaa niiden helppo lainaus myös omatoimiaikana. Useissa vastauksissa nousi esiin, ettei kirjastotilassa ole riittävästi tilaa lainattaville esineille.

” Tilanpuute rajoittaa lainattavien esineiden valikoimaa. Osa esineistä ei voi lainata eikä palauttaa automaateilla käytännön syistä.

” Haaste on saada lainattavat esineet järkevästi ja houkuttelevasti esille. Kaipaamme toimivampaa kaluste- ja tilaratkaisua. Esineet ovat lainattavissa omatoimiaikana, pois lukien muuttolaatikat, joita ei koon vuoksi voi lainata automaateilla, usein tähän löytyy omatoimiaikana ratkaisu, eli autamme asiakasta palveluajan ulkopuolella.

Kirjastot joutuvat myös tasapainoilemaan sen suhteen, kannattaako esineet pitää avoimesti ja edustavasti esillä ja lainattavina myös omatoimiaikoina vai ei. Osa esineistä voi olla hyvinkin arvokkaita ja siten alttiita varkauksille. Kalliit esineet on useasti pakko säilyttää niin, että asiakas saa ne henkilökunnalta pyytämällä. Vastausten perusteella asiakas ei voi lainata tällaista esinettä omatoimiaikana tai hakea sitä itse varaushyllystä palveluajana.

” Osa esineistä on niin arvokkaita, että säilytyksen on tapahduttava henkilöstön valvonnassa ja silloin esinelainauksesta viestiminen on hankalaa.

” Kalliimmat soitimet (esim. kitarat) jäivät ikilainaan. Konsolipelejä on aiemmin varastettu, nykyään käytössä on narikkasysteemi.

Jos esineet eivät ole selkeästi esillä tai ne ovat saatavilla vain henkilökunnalta, niiden väärinkäyttö on vähäistä mutta tämä voi johtaa siihen, että asiakkaat eivät tiedä esineiden olemassaolosta. Kirjastot ovatkin pohtimassa parhaillaan, miten asiakkaiden tietoisuutta esineistä voisi lisätä esimerkiksi esillepanon ja markkinoinnin avulla.

” Haasteena on, ettei asiakastilassa ole hyvää paikkaa lainattaville esineille, vaan asiakkaiden on pyydettävä ne henkilökunnalta.

” Väärinkäytöksiä ei ole ollut, johtuen varmaankin siitä, että esineet ovat vähän ”piilossa”. Tarkoitus on laittaa uudet lainattavat esineet paremmin näkyville ja markkinoida niitä esim. FB:ssä.

” Esinelainat ovat olleet viime ajat esillä pöydällä keskellä kirjaston aulaa, ja tämä on saanut ihmiset pysähtymään ja tutustumaan tarjontaan paljon normaalia tarkemmin.

Joidenkin esineiden, erityisesti kausikorttien, lainauksessa haasteena on ollut, että lainoja ketjutetaan tai esineitä kierrätetään kavereiden kesken.

” Kausikorttien lainauksessa on ollut väärinkäytöksiä (eivät palaudu ajoissa, kiertävät kavereiden kesken).

Varkauden pääkirjastossa on käytössä hankkeen avulla kehitetty laaja välinelainaamo, joka on toteutettu yhteistyössä liikuntapalveluiden kanssa. Tässäkin mallissa haasteena on, että asiakkaiden on helppo ketjuttaa lainoja (kts. Havainnointi: Varkauden pääkirjasto).

” Välinelainaamo on liikuntapalveluiden hallinnoima. Välineet lainataan kirjastojärjestelmän kautta. Välineitä on sekä talvi- että kesäliikuntaan, mm. sukset, sauvat, monet, luistimet, lumikengät, eri pelien mailat. Jonkinlainen haaste on se, että jotkut asiakkaat ”omivat” esim. suksipaketin koko talvikaudeksi itselleen. Vaikka valikoima on laaja, niin kaikille ei löydy sopivan kokoisia välineitä.

Vastausten perusteella osa kirjastoista kuljettaa ja osa ei kuljeta lainattavia esineitä toisiin kirjastoihin. Vaihteleva käytäntö voi olla asiakaan näkökulmasta hämäävä ja voi johtaa myös pettymyksiin, jos varatun esineen joutuukin hakemaan kauempana olevasta kirjastosta.

” Välineet eivät kulje muihin kirjastoihin kuten muut aineistot kulkevat, joten osa asiakkaista on pettynyt, kun välineet pitää noutaa juuri tietyltä kirjastolta.

Jotkut kirjastokimpat säilyttävät lainattavia esineitä keskitetysti esimerkiksi pääkirjastolla, josta varattu esine toimitetaan noutokirjastoon. Tällöin esineet eivät ole fyysisesti esillä kirjastotilassa, eivätkä kaikki asiakkaat ole tietoisia erilaisista lainattavista esineistä.

” Vaara-kirjastojen esinelainauksesta iso osa säilytetään Joensuun pääkirjastolla, josta lähtee varauksina kimpan muihin kirjastoihin.

2.4.2

Eselainaukseen liittyvät kiteytykset

Tähän osioon on koottu kaikki kyselyn esinelainauksesta koskevista vastauksista nousseet huomiot ja niiden kiteytykset. Kiteytyksiä hyödynnetään myös hankkeen tuottamassa kehittämistyökalussa.

- ▶ Kirjaston olisi hyvä tehdä tiivistä yhteistyötä kunnan liikuntapalveluiden kanssa esineiden hankinnassa, korjaamisessa ja myös lainauksessa.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tehdä tiivistä yhteistyötä järjestöjen ja myös kaupallisten toimijoiden kanssa esineiden hankinnassa ja korjaamisessa.
- ▶ Kirjastotilassa olisi hyvä panostaa lainattavien esineiden selkeään ja näyttävään esillepanoon.
- ▶ Kirjastojen olisi hyvä markkinoida ja tehdä asiakkaat tietoisiksi lainattavista esineistä ja niiden lainaamiseen liittyvistä käytänteistä esimerkiksi tilaviestinnällä ja hyödyntämällä esimerkiksi sosiaalista mediaa.
- ▶ Arvokkaat esineet ja konsolipelit olisi hyvä olla lainattavissa vain ja ainoastaan kirjaston asiakaspalvelusta.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä panostaa lainattavien esineiden valvontaan, esimerkiksi tallentavalla videokameralla.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa, että esineet voi lainata helposti automaateilla.
(Kysely: Esinelainaus)

Lukukoiratoiminta ja kirjastotila

Kyselyssä selvitettiin, kuinka yleistä lukukoiratoiminta on itäsuomalaisissa kirjastoissa ja millaisia hyviä käytänteitä toimintaan liittyy.

Suurimmassa osassa kyselyyn vastanneista kirjastoista (76,8 %, n = 43) ei järjestetä lukukoiratoimintaa.

23,2 %:ssa (n = 13) vastanneista kirjastoista järjestetään lukukoiratoimintaa. Näitä kirjastoja pyydettiin kyselyssä kertomaan lukukoiratoiminnasta seuraavan avoimen kysymyksen avulla:

Millaisia hyviä tiloihin liittyviä käytäntöjä kirjastossasi on lukukoiratoimintaan liittyen tai millaisia haasteita toiminnasta on seurannut ja miten olette ratkaisseet ne? Onko toiminnalle esimerkiksi omaa tilaa kirjastossa?

12 vastauksen perusteella lukukoiratoiminta edellyttää erillistä, kyseiseen toimintaan suunniteltua ja kalustettua, suljettavaa ja rauhallista tilaa. Tällainen tila toteutuu vain harvassa vastanneista kirjastoista.

Osassa kirjastoista lukukoiratoiminnalle on suoritettu riskienarviointi, jossa on huomioitu tilan ja kalusteiden turvallisuus.

” Lukukoiran vastaanotto on salissa, joka on suljettu tila, jonne ei pääse muita henkilöitä lukukoiran työskentelyn aikana. Vain ohjaaja, koira ja lukija. Tilan ja kalusteiden turvallisuus on huomioitu lukukoiratoiminnasta tehdyssä riskien arvioinnissa.

Useissa kirjastoissa lukukoiratoimintaa toteutetaan kirjaston kokoustiloissa, yleisissä tiloissa, lukusalissa, näyttelytilassa, lasten- ja nuortenosastolla tai jopa henkilökunnan tiloissa.

” Lukukoiratoiminnalle on varattu oma, rauhallinen tila lasten- ja nuortenosaston monitoimitilassa. Sisäänkäynti kirjastoon koiran kanssa on mahdollista lähellä monitoimitilaa.

Vaikka lukukoiratoiminnalle ei ole suurimmassa osassa vastanneista kirjastoista varattu omaa tilaa, vastaajat kertovat, ettei toiminnassa ole ollut ongelmia. Haasteena sujuvalle toteutukselle on kuitenkin ollut rauhallisen tilan luominen tai toiminnan toteuttaminen vaihtuvissa tiloissa:

” Tilan käyttö on haasteellista, kun ei ole erillistä rauhallista tilaa. Välillä lukukoiratoiminta on järjestetty lehtisalissa, välillä henkilökunnan työtilassa.

Vain kahdessa vastanneista kirjastoista on lukukoiratoiminnalle oma tilansa, mutta tästä huolimatta nämäkin kirjastot toteuttavat lukukoiratoimintaa muuallakin kirjaston tiloissa. Näin tehdään esimerkiksi silloin, kun lukukoira tapaa erilaisia ryhmiä. Näissä kirjastoissa on hyödynnetty lukukoirahankkeiden tuottamia oppaita toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa.

” Lukukoiratoiminnalle on kirjastossa oma, erillinen tila. Kirjastomme lukukoiratoiminnassa noudatetaan Lukukoiratoiminta kirjastossa -oppaan käytänteitä.

” Lukukoiratoiminnalle on oma tila kirjastossa, mutta pienryhmien kanssa lukukoira on myös yhteisessä oleskelutilassa.

Vastausten perusteella lukukoiratoiminnan toteuttaminen on verrattain helppoa kirjaston tiloissa, vaikka toiminnalle ei olisi omaa erillistä tilaa. Vastauksista näkyy myös selvästi lukukoirahankkeiden tulosten merkitys. Niiden ansiosta lukukoiratoimintaa on suunniteltu järjestelmällisesti, tietäen mitä sen toteuttaminen kirjastotiloissa tarkoittaa ja edellyttää.

Vastausten ja lukukoirahankkeissa tuotettujen oppaiden perusteella kirjastot voisivat helposti suunnitella toiminnan järjestämistä tiloihinsa rohkeammin ja ottaa laajemmin lukukoiratoiminnan osaksi kirjaston toimintaa.

Lukukoiratoimintaa esitellään tarkemmin osioissa Havainnointi: Kuopion pääkirjasto ja Selvitys: Lukukoiratoiminta.

2.5.1

Lukukoiratoimintaan liittyvät kiteytykset

Tähän osioon on koottu kyselyvastauksista johdetut kiteytykset. Kiteytyksiä hyödynnetään myös hankkeen tuottamassa kehittämistyökalussa.

- ▶ Lukukoiratoimintaa olisi hyvä suunnitella hyödyntäen jo olemassa olevia oppaita.
  - ▶ Lukukoiratoimintaa olisi hyvä toteuttaa enemmän ja useammassa itäsuomalaisissa kirjastoissa.
  - ▶ Lukukoiratoiminnalle olisi hyvä tehdä oma riskiarvio.
  - ▶ Lukukoiratoiminnalle olisi hyvä olla oma erillinen suljettava ja rauhallinen tila.
  - ▶ Lukukoiratoiminnalle varatussa tilassa olisi hyvä olla toimintaa varten erityisesti suunnitellut ja helppohoitaiset (siivous) kalusteet.
- (Kysely: Lukukoiratoiminta)

2.6

Kirjaston tiloissa olevat toimijat ja kumppanit

Kyselyssä selvitettiin, miten yleistä on että kirjaston tiloissa toimii erilaisia toimijoita ja kumppaneita, mitä nämä toimijat ovat ja miten toimintaa toteutetaan kirjaston tiloissa. Myös sitä tarkasteltiin, mitä haasteita ja mahdollisuuksia kirjastotilojen jakamisesta muiden toimijoiden kanssa on seurannut.

Onko kirjaston tiloissa muiden toimijoiden tai kumppaneiden pysyvää toimintaa tai palveluita, esimerkiksi kunnan tai Kelan palvelupiste?

Melkein puolessa (43,9 %, n = 25) kyselyyn vastanneista kirjastoista kirjaston tiloissa on muiden toimijoiden tai kumppaneiden pysyvää toimintaa tai palveluita.

56,1 %:ssa (n = 32) vastanneista kirjastoista kirjaston tiloissa ei ole muiden toimijoiden tai kumppaneiden pysyvää toimintaa tai palveluita.

Kirjastotilan jakamiseen liittyviä hyviä käytänteitä ja haasteita selvitettiin seuraavalla avoimella kysymyksellä, johon saatiin 25 vastausta:

Mitä toimijoita tilassa toimii, hoitaako kirjaston henkilökunta ko. tehtävää? Liittyykö toimintaan tai siihen käytettävään tilaan jotain haasteita tai onnistumisia?

Avoimien vastausten perusteella esiin nousi seuraavat kaksi teemaa, jotka liittyvät kirjaston tilojen jakamiseen eri toimijoiden kanssa:

- Kirjastotiloissa tarjotaan useita eri palveluita
- Kumppanit järjestävät kirjastotiloissa tapahtumia ja toimintaa

2.6.1

Kirjastotilassa tarjotaan useita eri palveluita

Useissa avovastauksissa kerrottiin, että kirjastotilassa tarjotaan Kelan palveluita. Palvelua voi tarjota tehtävään koulutuksen saanut kirjasto-työntekijä, tai asiakas voi saada kirjastotilasta kirjaston laitteella etäyhteyden Kelaan, tarvittaessa kirjastovirkailijan avustamana. Myös te-palvelut on alkanut käyttää kirjastotilaa palvelupisteinä.

” Kelan asiointipiste, kirjaston henkilökunta on koulutettuja Kelan palveluneuvoja. Tilat ovat mielestäni toimineet hyvin myös tässä tarkoituksessa. Lisäksi puolen vuoden ajan on nyt te-palveluiden virkailijat käyttäneet kirjaston tiloja.

Yksityisyyden suojan suhteen kirjastotila ei välttämättä taivu viranomaisasioiden käsittelyyn parhaalla mahdollisella tavalla:

” Kelan asiointipiste, jota kirjaston henkilökunta hoitaa. Haasteena kirjaston tilat, ei voi toteuttaa yksityisyyden suojaa asiakkaille.

Vastauksissa nousee esiin myös tapauksia, joissa kirjasto-työntekijän työaika on jaettu prosentuaalisesti eri palveluille, eli kirjastoammattilaisen työnkuvaa on onnistuneesti laajennettu. Esimerkiksi kunnan kulttuuri- tai liikuntapalveluiden asiointipiste löytyy useasta kirjastosta. Tämä tehtävä voi olla osa kirjastovirkailijan toimenkuvaa.

” Kaupungin ja Kelan palveluita tarjoavaa asiointipistettä hoitaa palveluneuvoja, joka tekee osittain (30 %) myös kirjastopuolen töitä. Käytäntö on ollut toimiva.

” Kulttuuripalvelut on sisällytetty kahden virkailijan toimenkuvaan, 0,5 htv. Kirjastosta myydään kuntosalin käyttöoikeuksia ja sinne voi maksaa kunnan lähettämiä laskuja.

Joissakin kirjastoissa kaupungin palvelukoordinaattori työskentelee kirjaston tiloissa kerran viikossa, jolloin hän opastaa asiakkaita saamaan tietosuojatun etäyhteyden Kelaan ja tukee asiakasta palvelun käyttämisessä. Silloin on tullut vastaan, että asiakas ei välttämättä erota palvelukoordinaattoria kirjasto-työntekijästä ja hämmentyy, miksei palvelua ole aina saatavilla.

” Tilojen osalta aiheuttaa toisinaan haasteita, kun tulee kela-asiakkaita ja heillä on yksityisyydensuoja yhteyden aikana. Asiakkaiden suuntaan on hankala viestiä, että kirjasto-työntekijät eivät tiedä koordinaattorin tehtävistä tai kela-asioista.

Osassa vastanneita kirjastoja kirjaston henkilökunta tuottaa kaikki tiloissa tarjottavat palvelut. Osassa taas muita palveluita tuottaa ko. palveluiden oma henkilökunta, eivätkä kirjaston työntekijät osallistu niiden tuottamiseen.

” Meillä on kaupungin yhteispuolipiste, Kelan verkko-asiointipiste. Kirjastoon muuttaa myös Työllisyyspalvelut kevään 2025 aikana. Palveluilla on oma henkilökunta. Yhteistyö on toiminut hyvin.

Kirjastojen tiloissa tarjotaan vastausten perusteella Kelan palveluiden lisäksi myös runsaasti muita palveluita. Vastauksissa nousee esiin kirjastoja, jotka tarjoavat saman katon alla Kelan, Postin, kunnan tai työllisyyspalveluiden palveluita.

” Tiloissa toimii asiointipiste, Posti ja Kela. Liikuntatalon varaukset työllistävät paljon. Yhteistyö toimii hienosti ja pystymme sijaistamaan toisiamme, mutta työ vaatii laajaa osaamista työntekijöiltä. Toiminta on haavoittuvaa, jos sairastutaan. Myös lomat on sovittelava.

Vastauksissa korostuu, että kirjaston henkilökunnan tulee osata paljon eri asioita, jolloin lomien suunnittelu ja sijaistaminen on haastavaa, kun sijaistenkin tulee osata perinteisestä kirjastotyöstä poikkeavia tehtäviä. Eri palvelut myös asettavat kirjastotiloille omat vaatimuksensa yksityisyyden suojan ja logistiikan suhteen.

” Meillä on asiakaspalvelussa myös kansalaisopiston palvelupiste, myymme ja lataamme kuntosalikortteja ja avanto-uintipaikkoja. Kaikki kunnan paketit tulevat meille, samoin sisäinen posti ja tavallinenkin posti. Avaamme ovia kunnan puolelle tehtyihin huonevarauksiin, ohjaamme ja opastamme. Myymme lippuja tapahtumiin. Iso haaste on välillä se, että pitää oman työn lisäksi selvittää ja osata paljon muuta oman varsinaisen työn lisäksi.

Kun kirjastossa tarjotaan moninaisia palveluja, haasteena on löytää ratkaisut vaikeisiin asioihin nopeasti asiakkaan odottaessa tiskin toisella puolella. Yhtenä keinona on otettu käyttöön asiointipisteen vastaajapalvelu: asiakas soittaa puhelimella palveluun ja jättää kysymyksen, jolloin virkailija voi etsiä vastauksen rauhassa ja olla sen jälkeen yhteydessä asiakkaaseen (kts. lisää Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto).

” Asiointipisteen vastaajapalvelu on toiminut odotettua paremmin – se antaa kirjaston henkilökunnalle aikaa vastata vastaajapalvelun kysymyksen.

Kirjaston tiloissa voi olla myös sellaisia toimijoita, joiden palvelut vastaavat osittain kirjaston tehtäviin tai syventävät kirjaston omia palveluita:

” Tietotupa- ja Mobiiliklinikka (Seutuopisto hoitaa) toimii kirjaston tiloissa. Kirjaston henkilökunta voi ohjata syvempää tietoteknistä opastusta haluavat ja tarvitsevat Tietotuvalle- ja tai Mobiiliklinikalle.

2.6.2

Kumppanit järjestävät kirjastotiloissa tapahtumia ja toimintaa

Muutamissa kyselyyn vastanneista kirjastoista on kaupungin asukastoi- mintaa. Asukastoi- minnan toteutuksesta vastaa asukastoi- minnan ty-öntekijä, jolloin kirjaston työntekijät voivat olla tukemassa tapahtumia esimerkiksi valmistelemalla tapahtumatilaa tai järjestämällä tapahtuman teemaa tukevaa kirjanyhtymää. Toiminta tuo kirjastoon asiakkaita, mutta se voi myös tuoda liikaa ääntä tilaan.

” Tilassamme toteutetaan kaupungin asukastoi- mintaa kerran viikossa. Siihen liittyy sekä haasteita että onnistumisia. Myönteistä on, että asiakkaille järjestetään monipuolisia tapahtumia. Toisaalta osa ”perinteisimmistä” kirjaston käyttäjistä on ajoittain antanut palautetta kirjaston äänimaisemasta.

Hyviä kokemuksia on saatu myös siitä, kun kansalaisopisto on yksi tapahtumatuottaja kirjastotiloissa:

” Laajan aukioloajan takia onnistunut ratkaisu. Kansalaisopisto pitää suuren osan konserteistaan kirjastossa ja käyttää tilaa silloin tällöin myös opetukseen.

Muutamissa avovastauksissa korostettiin pienen kunnan kirjaston muotoutumista kylätaloksi. Kuntalaiset järjestävät aktiivisesti monimuotoista ja säännöllistä toimintaa kirjaston tiloissa – voidaan sanoa, että he ovat positiivisessa mielessä omineet kirjaston itselleen. Kyläläiset eivät kuitenkaan aina ole osanneet ottaa huomioon esteettömyyttä tai turvallisuutta, kun ovat siirrelleet kalusteita tai sisustaneet kirjastoa esimerkiksi tuomalla pöytäliinoja. Kirjasto on ottanut aktiivisen roolin ja järjestänyt kumppanuuspöytäkeskusteluita, joissa tilan käytöstä on keskusteltu rakentavasti (kts. lisätietoja kohdasta Havainnointi: Virtasalmen kirjasto).

” Kirjaston tilaa kyläläiset pitävät kylätalona. Hyvää aktiivinen toiminta, haasteena aiemmin ollut esim. pitää tilaa turvallisena, jos kalusteita siirretty kulkujen tielle, vaarallisiin paikkoihin. Tuotu pöytäliinoja ja kasveja, mikä hieno juttu, mutta aiheutti sen, ettei siistijällä ollut velvoitetta huoltaa ei vapaita pintoja. Auttanut kun aktiivikäyttäjien kanssa otettu asia puheeksi, tiedoksi myös kumppanuuspöydässä.

Vastausten perusteella isompien kirjastojen tiloissa sijaitsee myös kahviloita, joiden palveluita hyödynnetään esimerkiksi tapahtumien yhteydessä.

” Kirjastossa toimii kahvilayritys kirjaston aukioloaikoina. Mm. tilaisuuksien ja näyttelyiden järjestäjät voivat tilata tilaisuuksien tarjoilut kahvilasta.

2.6.3

Kiteytyksiä kirjaston tiloissa olevien toimijoiden ja kumppaneiden toiminnasta

Tähän osioon on rakennettu kiteytyksiä, jotka on johdettu kirjaston tiloissa olevia toimijoita ja kumppaneita koskevista kyselyvastauksista. Kiteytyksiä hyödynnetään myös hankkeen tuottamassa kehittämistyökalussa.

- Kirjastotilaan olisi hyvä valita toimijoita, jotka tukevat kirjaston toimintaa ja palveluita.
  - Kirjastotilassa olisi hyvä varmistaa, että yksityisyyden suoja pystytään säilyttämään kaikissa tilassa tarjottavissa palveluissa.
  - Kirjaston olisi hyvä sopia tarkasti, miten tilaa käytetään eri toimijoiden välillä ja keskustella säännöllisesti tilan käytöstä eri toimijoiden kanssa, kun muut toimijat jakavat tiloja tai järjestävät kirjastotiloissa toimintaa tai tapahtumia.
  - Kirjastojen olisi hyvä määritellä selkeästi, kuka mitäkin palvelua tarjoaa ja viestiä siitä erittäin selkeästi asiakkaille.
  - Olisi hyvä varmistaa, että kirjaston peruspalvelut ja henkilöstön jaksaminen eivät vaarannu, kun kirjasto-henkilökunnan työtehtävät laajenevat ja henkilökunta tarjoaa erilaisia, ei-kirjastotoimintaan liittyviä palveluita.
  - Kirjaston olisi hyvä tarkastella henkilöstön osaamista ja resursseja (sijaiset ja lomat) jos henkilöstö tekee muita kuin kirjastotöitä, esimerkiksi Kelan tai kunnan palveluita.
  - Kirjaston olisi hyvä ottaa käyttöön asiointipiste vastajaapalvelu.
  - Kirjastotilan logistiikka ja riittävät säilytystilat olisi hyvä varmistaa, myös kumppaneiden tarpeet – ja huomioida vaikutukset omatoimikirjastoon ja omatoimiaikaan.
  - Kirjaston on tärkeää varmistaa, etteivät eri palvelut ja kirjastotilassa toimivat toimijat rajoita tai estä täysin omatoimiajan toteuttamista kirjastotilassa.
- (Kysely: Kirjaston tilassa olevat kumppanit ja toimijat)

2.7

Kirjasto toimii samassa rakennuksessa muiden toimijoiden kanssa

Kyselyssä selvitettiin, kuinka iso osa itäsuomalaisista kirjastoista toimii rakennuksessa, jossa on myös muita toimijoita, mitä nämä toimijat ovat ja millaisia hyötyjä tai haasteita kirjastolle seuraa yhteisen rakennuksen jakamisesta heidän kanssaan.

Vastanneista kirjastoista kaksi kolmannesta (66,7 %, n = 38) kirjastoista toimii rakennuksessa, jossa on myös muita toimijoita. Yksi kolmannes kirjastoista (33,3 %, n = 19) toimii yksin omissa rakennuksissaan.

Jatkokysymyksenä vastaajia pyydettiin kertomaan rakennuksen jakamiseen liittyvistä hyödyistä ja haasteista. Saimme 38 vastausta seuraavaan avokysymykseen:

Kerro mitä toimijoita rakennuksessa toimii ja mitä hyötyjä tai haasteita yhteisessä rakennuksessa toimimisessa on? Hyödynnättekö kumppanin osaamista tai tilaratkaisuja esimerkiksi tapahtumatuotannossa tai asettaako sijainti koulun yhteydessä haasteita?

Vastauksista nousi esiin seuraavat kolme teemaa, joiden alla voidaan kuvata mitä eri asioita seuraa siitä, kun kirjasto jakaa rakennuksen muiden toimijoiden kanssa:

- Kirjasto on samassa rakennuksessa koulun kanssa
- Kirjasto on osa kulttuurin monitoimitaloa
- Kirjasto on samassa rakennuksessa kaupallisten toimijoiden kanssa

Luvun loppuun on tiivistetty kiteytyksiä siitä, mitä kirjaston kannattaa ottaa huomioon, kun se jakaa rakennuksen muiden toimijoiden kanssa.

2.7.1

Kirjasto on samassa rakennuksessa koulun kanssa

Suurin osa avokysymykseen vastanneista kirjastoista sijaitsee koulun (alakoulu, yläkoulu, lukio) ja/tai nuorisotilan yhteydessä. Joissakin on lisäksi kansalaisopiston tai musiikkiopiston tiloja.

Avovastauksissa korostuivat useat hyödyt, jotka liittyvät tilojen ja laitteiden yhteiskäyttöön koulun kanssa. Sijainnin ja yhteistyön ansiosta lapset ja nuoret käyttävät kirjastoa paljon. Myös tapahtumien järjestämisessä ja niistä tiedottamisessa on synergiaetuja:

” Tilaratkaisu mahdollistaa myös koulun tilojen käytön esim. lukuportaat ja monitoimisali.

” Yläkoulu on samassa rakennuksessa. Yhteistyö koulun kanssa on tiivistä vinkkausten, tapahtumien sekä pelisääntöjen kanssa.

Useissa tapauksissa myös nuorisotila sijaitsee samassa rakennuksessa koulun ja kirjaston kanssa. Tällöin yhteistyö, keskusteluyhteys ja viestintä myös akuuteissa tilanteissa on kaikkien toimijoiden välillä vahvaa ja sitä tukee yhteinen toiminnan suunnittelu. Tällöin eri toimijoiden henkilöstön rooli yhteisen rakennuksen vastuullisina aikuisina korostuu ja ”kaikki kasvattaa” -ajattelu on luontevaa. (Kts. lisätietoja Havainnointi: Rantakylän kirjasto)

” Koulun ja nuorisotilan kanssa järjestetään yhteisiä tapahtumia ja koulun kanssa pedagogista yhteistyötä paljon. Nuorisohjaajien ammattitaitoa ja lasten/nuorten tuntemusta hyödynnetään välillä myös kirjaston haastavissa asiakas-palvelutilanteissa ja toimitaan muutoinkin yhdessä ”talon aikuisina”. Säännölliset palaverit ja toiminnan suunnittelu.

Vastauksissa tuli esiin myös erilaisia haasteita ja haittoja liittyen saman rakennuksen jakamiseen koulun kanssa. Useimmin ongelmaksi nostettiin rauhattomuus ja levottomuus kirjastotilassa ja äänen voimakkuus, jopa voimakas muita asiakkaita häiritsevä melu. Vastausten perusteella haasteiden ratkaisemisessa korostui koulun kanssa tehtävän yhteistyön vahva merkitys, yhteisten pelisääntöjen rakentaminen ja niiden kertaaminen säännöllisesti.

” Pitkien välituntien aikana levotonta käyttäytymistä kirjastossa silloin, kun oppilaat saavat tulla kirjastoon. Nyt pieni tauko, kun kerrataan käyttäytymistä ja hyviä tapoja.

” Välillä ollut meluhaittaa. Mutta toisaalta lisännyt kirjaston käyttöä myös oppimisympäristönä ja tuonut lisää ”eloa” kirjastoon.

Kirjaston sijainti koulun yhteydessä vaikuttaa luonnollisesti kirjaston käyttäjäkuntaan, aineistoon ja tapahtumiin. Kirjasto voi positiivisessa mielessä profiloitua ja painottaa toiminnassaan koululaisia ja nuoria, mutta profilointi voi vaikuttaa myös niin, että muut asiakasryhmät kokevat kirjaston nuorten paikkana ja ”turhan elävänä” kirjastona.

” Alakoulu ja päiväkotitoimivat samassa rakennuksessa kirjaston kanssa. Kirjaston asiakaskunta on suurimmaksi osaksi lapsia ja nuoria, joten aineistovalinnat ja tapahtumat suunnitellaan tätä ajatellen. Tila on ahdas, joten asiakaspalveluaikana lasten äänen voimakkuus voi olla melkoinen.

” Koulun oppilaat viettävät paljon aikaa kirjastossa myös koulun jälkeen. Se on toki iloinen asia, mutta sääntöjä on kehitetty, että rauha säilyy pienessä tilassa. Aina esim. huoltajat eivät ymmärrä, että kirjasto on yleinen kirjasto, jossa pitää huomioida muutkin asiakkaat, eikä tila ole sama asia kuin esim. nuorisotila.

Kun kirjasto sijaitsee samassa rakennuksessa muiden toimijoiden kanssa, on erityisen tärkeää huolehtia siitä, että kävijälaskureita ja tapahtumiin osallistujia seurataan niin, että kävijät ja osallistujat tulevat tilastoiduiksi oikeille toimijoille:

” Kävijöiden laskenta, koska kulkevat myös välioven kautta koululta kirjastoon. Tämä muuttumassa uusien kävijälaskureiden myötä.

2.7.2

Kirjasto on osa kulttuurin monitoimitaloa

Avovastausten perusteella useat itäsuomalaiset kirjastot jakavat tiloja muidenkin toimijoiden kuin koulujen kanssa. Nämä kirjastot ovat osa erikseen rakennettua isompaa ”kulttuurin monitoimitaloa”, jossa on kirjaston lisäksi esimerkiksi kunnan kulttuuritoimijoiden, opistojen, liikuntatoimen tai muiden toimijoiden kuten seurakunnan tiloja.

Vastausten perusteella isommasta kirjastosta voi muodostua sopivien yhteistyökumppaneiden kanssa alueelle merkittävä kulttuurikeskittymä. Kulttuurin monitoimitaloissa on useasti myös kaupallinen toimija, kahvila tai ravintola, joka monipuolistaa palveluita sekä lisää kulttuurikeskittymän vetovoimaa. Yhteistä näille kaikille kirjastot sisällään pitävillä monitoimitaloilla on tiivis ja vahva yhteistyö eri toimijoiden välillä (kts. lisätietoja Havainnointi: Kirjasto Poleeni).

” Kirjasto sijaitsee rakennuksessa, jossa on myös taidegalleria, 280-paikkainen konserttisali, musiikkiopisto, tanssin perusopetuksen tanssisali, kaupunginmuseo ja hyvinvointipalveluitten toimistotilat.

Jos itse kirjastorakennus on iso, se voi tarjota tiloja eri kulttuuritoimijoille ja kirjastosta muodostuu näin kaupungin oma kulttuurikeskus, tai ainakin kirjaston ympärille kasaantuu erilaista kirjastonkin toimintaa tukevaa toimintaa. Tällöin kirjasto profiloituu kulttuurikeskittymäksi, kun taas aiemmassa kohdassa eri toimijat muodostavat yhteisen monitoimitalon (kts. lisätietoja Havainnointi: Varkauden pääkirjasto).

” Kirjastorakennuksessa on hyvinvointialueen kotihoidon tauko- ja työskentelytiloja, kaupungin kulttuuritoimen, lastenkulttuurikeskus ja lastenfestivaaliorganisaation työ- ja varastotiloja, lisäksi rakennuksessa on kahvila. Kulttuuritoimijoiden kanssa on yhteistoimintaa, mm. lastenfestivaalien aikana kolme kertaa vuodessa kirjastorakennus on keskeinen paikka. Lastenkulttuurikeskus järjestää kirjaston tiloissa satuseikkailuja.

” Yhdistyksillä on toimintaa ja oma toimistohuone kirjastorakennuksessa, yhdistysten aktiiveilta tulee matalalla kynnyksellä yhteydenottoja ja palautetta.

Vastausten perusteella vastaavanlainen monitoimitila voi rakentua myös esimerkiksi kaupungintalon yhteyteen, jolloin kirjasto voi luovasti hyödyntää talon eri tiloja ja ”vallata” osia rakennuksesta itselleen.

” Samassa rakennuksessa on kunnantalo. Teemme paljon yhteistyötä ja esim. meillä kirjastossa on kunnan neuvontapiste. Tilaratkaisusta on paljon hyötyä tilojen suhteen. Esimerkiksi kirjaston leffakerho kokoontuu viereisessä kuntalaislohuoneessa, mikä saadaan paremmin pimennetyksi tilaksi. Isommat tapahtumat siirrämme valtuustosaliiin.

Toimijoiden välinen yhteistyö monitoimitalossa on useasti tiivistä ja saumatonta. Toimijat jakavat keskenään osaamista, tiloja ja resursseja tekevät yhteisiä tapahtumia ja toteuttavat yhteismarkkinointia.

”Hyödynnetään osaamista ja tehdään yhteistyötä mm. tapahtumissa, markkinoinnissa, sisältöjen tuottamisessa, arkisissa työelämän tilanteissa. Tiloja pääsääntöisesti käytetään sujuvasti ”ristiin”.

Jotta monitoimitalo toimii hyvin, on varmistettava, että asiakkaat pääsevät liikkumaan rakennuksessa olevien tilojen ja toimijoiden välillä helposti ja että liikkuminen on opastettu selkeästi. Kuten koulua koskevassa kohdassa jo mainittiin, kävijämäärät ja tapahtumiin osallistujat tulee merkitä huolellisesti oikeille toimijoille.

”Kirjastotalon yhteydessä on kansalaisopiston tiloja. Kirjaston ja kansalaisopiston tilojen välillä ei pääse liikkumaan sisäkautta, vaan joutuu kiertämään ulkoa, tämä hankaloittaa tilojen yhteiskäyttöä esim. tapahtumien yhteydessä.

2.7.3

Kirjasto on samassa rakennuksessa kaupallisten toimijoiden kanssa

Vastauksissa nousi esiin myös rakennuksia, joita kirjasto jakaa kaupallisten toimijoiden kanssa. Tällöin kirjasto voi hyötyä esimerkiksi kauppakeskuksen mittavista asiakasmääristä, mutta yhteistyö voi samalla edesauttaa kirjaston turvallisuutta ja saavutettavuutta, erityisesti omatoimiaikoina.

”Kirjasto sijaitsee kaupunginosan kauppakeskuksessa, samassa rakennuksessa useiden kaupallisten toimijoiden kanssa. Rakennuksessa on yhteinen suuri sisäänkäyntihalli. Tällaisen sijainnin etuna on, että kirjastossa voi asioida esimerkiksi kauppareissun yhteydessä, mikä lisää asiakasmääriä. Ratkaisu on hyvä myös turvallisuuden näkökulmasta, erityisesti omatoimiaukioloaikana.

2.7.4

Kiteytyksiä samassa rakennuksessa olevien toimijoiden kanssa toimimisesta

Tähän osioon on koottu kyselyvastauksista koostetut kiteytykset samassa rakennuksessa olevien toimijoiden kanssa toimimisesta. Kiteytyksiä hyödynnetään myös hankkeen tuottamassa kehittämistyökalussa.

- ▶ Kirjaston olisi hyvä tehdä tiivistä yhteistyötä koulun ja nuorisotoimen sekä muiden toimijoiden kanssa ja laatia yhteiset pelisäännöt.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä sopia tavasta millä hyödyntää rakennuksessa olevien toimijoiden osaamista, resursseja ja tiloja.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tarkastella ja pohtia, miten se profiloituu kuntalaisten silmissä, kun se jakaa rakennuksen muiden toimijoiden kanssa.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa, että jaetussa rakennuksessa voi liikkua helposti eri toimijoiden välillä.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa, että yhteisen rakennuksen tiloja voi rajata ja sulkea (jo suunnitteluvaiheessa).
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa, että kävijälaskurit ja tapahtumiin osallistujat kirjataan oikein, oikealla toimijalle. (Kysely: Samassa rakennuksessa olevien toimijoiden kanssa toimiminen)

2.8

Onnistunut tilaratkaisu tai kirjastotilaan liittyvä hyvä käytäntö

Kyselyssä pyydettiin itäsuomalaisten kirjastojen johtajia kertomaan omaan kirjastotilaansa liittyvän hyvän tilaratkaisun tai käytännön. Vastauksia kerättiin alla olevalla kysymyksellä, johon tuli 43 vastausta.

Onnistunut tilaratkaisu tai kirjastotilaan liittyvä hyvä käytäntö: Mikä kirjastotilassasi toimii parhaiten? Onko kirjastosasi kehitetty ratkaisu tai menetelmä kirjastolain tavoitteiden toteutumiseen tilojen näkökulmasta? Kuvaa lyhyesti onnistunut tilaratkaisu tai hyvä käytäntö ja kerro jos sen toteutukseen on liittynyt jokin projekti tai hanke. Jos ratkaisuja tai vinkkejä on useita, kirjoita niistä kaikista tiiviisti.

Vastauksissa nousivat esiin seuraavat kaksi teemaa:

- Esteetön ja viihtyisä kirjastotila
- Tilojen muunneltavuus, monikäyttöisyys ja tapahtumat

2.8.1

Esteetön ja viihtyisä kirjastotila

Useat vastaajat nostivat esiin johtamansa kirjaston tilojen valoisuutta, väljyyttä ja avaruutta, jotka voisi tiivistää yhteen viihtyisyydeksi. Vastauksissa viihtyisyys kulkee myös käsikädessä esteettömyyden kanssa. Niissä kirjastoissa, joissa on panostettu fyysisiin tilaratkaisuihin ja tilasuunnitteluun, kirjastotilojen esteettömyys on parantunut.

”Kirjastotila pyritään pitämään avarana ja viihtyisänä. Lastenosasto on yritetty suunnitella lasten näkökulmasta ja samoin on otettu huomioon rollaattoreiden, lastenvaunujen tai pyörätuolilla liikkuvien asiointin mahdollistaminen kirjastossa. Pyörällisiä hyllyjä saisi olla enemmän, mikä lisäisi tilan muunneltavuutta. Valaistuksemme kanssa on isoja haasteita, mutta remontista sen(kään) suhteen on toistaiseksi turha haaveilla.

Vastauksissa korostuivat myös viihtyisyyteen ja esteettömyyteen liittyvät teemat, kuten tilojen selkeys, tilaviestintä ja toimintojen harkittu sijoittelu tilassa. Kaikki nämä helpottavat ja ohjaavat asiakasta toimimaan itsenäisemmin kirjastossa.

”Kirjastotilamme on avara ja selkeä, kaikki näkyy sisään tultaessa muutamalla silmäyksellä ja opasteet ovat helposti havaittavissa.

”Tilat ovat avarat ja valoisat.

”Asiakaspalvelutiskin sijainti on hyvä, näkyy heti asiakkaille.

Kun kirjaston eri tilat ja toiminnot on jaettu selvästi omiin osastoihinsa, kirjastotilat selkeytyvät. Tilojen selkeys helpottaa myös kirjastossa työskentelyä, kun henkilökunta näkee ja hahmottaa ja siten hallitsee kirjastotilaa paremmin. Tällöin tilojen selkeys ja hyvä suunnittelu edistävät myös kirjastotilan turvallisuutta.

”Tila on kokonaisuutena ihan hyvä ja toimiva. Eri toiminnolle on omat paikkansa kuten näyttelytila, lehtisali, hiljainen työtila, tapahtumatalo yms. Tilat ovat avarat ja valoisat, taidetta on esillä paljon.

”Kirjasto on pieni ja kompakti, yhden ihmisen on helppo hallita koko kirjasto ja nähdä joka suuntaan. Kirjasto on hiljainen, rauhallinen ja turvallinen. Miniatyöri-paketissa on kuitenkin monenlaisen toimintaan mahdollisuus.

Vastausten perusteella kirjastotiloja on saatu avarammiksi ja toimivammiksi purkamalla rakenteita ja muuttamalla eri tilojen käyttötarkoitusta. Tavoitteena on ollut saada aikaan moderni ja tilava kirjastotila, jossa voi paremmin toteuttaa kirjastolain edellyttäviä tehtäviä, kuten tapahtumia.

” Avattu tiloja eli poistettu kalusteita. Näin saatu oleskelu- ja avointa tilaa lisää, mitä pienessä kirjastotilassa on pystytty vaihteittain tekemään ja edistämään.

” Muutama vuosi sitten varasto purettiin ja sen tilalle sisustettiin yhteinen tila tapahtumien yms. pitämiseen.

” Jo aikaisemmin käsikirjastotila purettiin ja siitä tehtiin näyttelytila.

Kirjastotiloihin on saatu lisää tilaa ja avaruutta myös aktiivisella kokoelmatyöllä. Poistojen avulla kirjojen ja siten myös hyllyjen määrää on saatu vähennettyä ja tilat ovat avartuneet. Avartamisella on ollut positiivisia vaikutuksia myös esteettömyyteen ja tilojen viihtyvyyteen.

” Kokoelman perkaaminen ja poistojen tekeminen, jotta pystyimme ylipäänsä vähentämään kirjastosalista hyllyjä ja tilaa tuli kulkemiselle enemmän.

” On tehty paljon kokoelmatyötä ja saatu hyllyjä poistettua, mikä on avartanut tilaa ja tehnyt siitä esteettömämmän.

” Hyllyratkaisujen ja kalusteiden asettelun myötä kirjaston tila on saatu esteettömäksi.

Esteettömyys ilmenee vastauksissa monilla tavoilla, mutta vastausten perusteella esteetön kirjastotila on helpoin toteuttaa yhdessä tasossa toimivaan kirjastoon.

” Fyysinen esteettömyys: kirjasto yhdessä tasossa, hyllyjen välit riittävän suuret, jolloin kulkuväylät ovat selkeät ja leveät.

” Kirjasto on yhdessä kerroksessa, mikä helpottaa liikuntaesteisten liikkumista kirjaston tilassa. Myös automaattisesti avautuva ulko-ovi auttaa liikuntaesteisiä kirjaston tilaan pääsyssä.

Yhtenä hyvänä käytänteenä on myös hyödyntää ulkopuolista tahoja, kuten esimerkiksi ammattikorkeakouluopiskelijaa kirjastotilan esteettömyyden toteutumisen tarkastelussa. Yhtä lailla uuden työntekijän tuoretta katsetta kannattaa hyödyntää tilojen ja toimintojen suunnittelussa.

” Uuden työntekijän osaamisen ja hänen opintojensa myötä lasten- ja nuortenosastosta on tullut aiempaa viihtyisämpi, luettavaa ja katseltavaa nostetaan aktiivisemmin esiin, satutunnit ovat kehittyneet. Vaikutusta on myös lapsiperheille suunnattuihin tapahtumiin. Myös selkoaineiston paikkaa vaihdettiin, ja opasteita uusittiin, ja asiakkaat löytävät ja huomaavat ne nyt paremmin.

2.8.2

Tilojen muunneltavuus, monikäyttöisyys ja tapahtumat

Lähes kaikissa vastauksissa korostettiin kirjastotilan muunneltavuuden tärkeyttä. Muunneltavuus lisää esteettömyyttä ja tilojen monikäyttöisyyttä. Tilojen muunneltavuus yhdistyy useissa vastauksissa tapahtumien järjestämiseen, kun muunneltavuuden ansiosta kirjastotilaan saa helposti järjestettyä tilan tapahtumalle.

” Nuorten osasto on onnistunut, sillä nuoret viihtyvät siellä, ja tila on muunneltavissa kirjailijavierailuihin ja muihin tapahtumiin sopivaksi.

” Paljon siirrettäviä hyllyjä, joten se mahdollistaa tilaratkaisujen muutokset. Myös tapahtumien osalta voidaan ottaa tilaa siirtämällä hyllyjä.

” Erillinen lastenosasto toimii hyvin. Pyörillä liikkuvat kalusteet mahdollistavat tilan monikäyttöisyyden. Tarpeeksi iso info-tv toimii viestinnässä loistavasti.

Muunneltavuuteen liittyy vastausten perusteella myös se, että samaa tilaa voidaan käyttää moneen eri tarkoitukseen ja eri kohderyhmille. Erityisen tärkeää olisi varmistaa, että tällainen tila on äänieristetty ja/ tai rajattu esimerkiksi ovella muusta kirjastotilasta, ja että tilassa olisi helposti liikuteltavat kalusteet, jotka mahdollistavat erilaiset toiminnot.

” Kirjastoon rakennettiin hiljainen tila, joka on eriytetty muusta kirjastotilasta siirtoseinällä. Seinän saa siis auki, jos tarvitaan enemmän avaraa tilaa tai tilassa on isompi tapahtuma. Muutoin tila toimii hiljaisena luku- ja työskentelytilana, jota ryhmät ja asiakkaat voivat varata esim. kokoustilaksi. Siellä pidetään myös pieniä tapahtumia ja tehdään kirjaston pedagogista työtä ja mm. satutunteja. Tila on viihtyisä ja sinne saatiin helposti siirreltävät kalusteet, joten tilaan saa mahtumaan halutessaan ihmisiä hyvän määrän.

” Ryhmätyötila, jossa on nuorten aineisto, toimii monenlaisena eri tilana. Siellä voi pitää kokouksia, vinkkauksia ja tapahtumia.

” Kirjastossa on avara ja valoisa lukusali, joka olisi liian vähällä käytöllä pelkkänä lehtilukusalina. Viime aikoina koululaiset ovat ottaneet tämän lehtisalin käyttöön koulun jälkeen ”olohuoneena”, jossa tehdään läksyjä tai oleskellaan vain muuten turvallisessa ja mukavassa ympäristössä.

” Mummola-huone, on ollut tykätty. Tila on ollut ennen hiljainen huone, mutta nyt ovi on poistettu ja Mummolaan on kerätty kaikki käsityöaineisto, myös lankojen vaihtopiste ja yhteisökäsityö löytyy. Seuraavaksi suunnitelmassa on hankkia tilaan lainattavia käsityöesineitä. Kiikkustuoli, pitsiverhot ja räsymatot tuovat tunnelmaa Mummolaan. Tila toimii esimerkiksi erilaisten lukupiirien kotina.

Pienemmissä kirjastoissa myös koko yhtenäinen kirjastotila voi muunnella tapahtumatilaksi, mikä helpottaa tapahtumiin osallistumista mutta mahdollistaa samalla tapahtumasta poistumisen ilman suurempaa huomiota. Haasteena tällaisissa tapauksissa on tarjota rauhallinen ja hiljainen tila asiakkaille tapahtumien aikana.

” Kirjasto on yksi yhtenäinen tila – jossa ei ole erillisiä, seinillä rajattuja tapahtuma- tai hiljaisia tiloja – on tapahtumien kannalta sekä mahdollisuus että haaste. Mahdollisuutena on se, että tapahtumiin on helppo tulla mukaan ja niistä voi myös poistua kesken tilaisuuden. Haasteena taas on se, että suurempien tai äänekkäämpien tapahtumien aikana ei ole tarjolla hiljaista tilaa niille asiakkaille, jotka haluaisivat esimerkiksi opiskella tai lukea.

Muutamissa kirjastoissa on rakennettu avoimeen kirjastotilaan kevyitä esiintymislavoja äänentoistolaitteineen. Silloin kun esiintymislavoilla ei ole tapahtumaa, ne toimivat rentoina olotiloina ja lukupaikkoina. Lastenosastolla monitoiminen lava ja sen lähellä oleva eväsrukka ja mahdollinen taaperotila muodostavat lastenosastosta erinomaisen monitoimitilan, jossa asiakkaat ja vaikkapa päiväkotiryhmät voivat viihtyä pitkään.

” Esiintymislavan tuominen lasten- ja nuortenosastolle avoimeen kirjastotilaan sekä eväsrukka ja taaperotila keräävät hyvää palautetta asiakkailta.

Onnistuneista tilaratkaisuista johdetut kiteytykset

Tähän osioon on koottu kaikki kiteytykset kyselyn Onnistuneet tilaratkaisut-osioista. Kiteytyksiä hyödynnetään myös hankkeen tuottamassa kehittämistyökalussa.

- ▶ Kirjastotilan olisi hyvä olla avara ja selkeästi havainnoitavissa ja käytettävissä.
  - ▶ Kirjastotilan olisi hyvä olla viihtyisä.
  - ▶ Kirjastotilan olisi hyvä olla esteetön; uutta kirjastoa suunniteltaessa olisi hyvä suosia yksitasoisia ratkaisua.
  - ▶ Kirjastotilassa olisi hyvä olla selkeästi erillään olevia osastoja.
  - ▶ Kirjastotilan olisi hyvä olla helposti muunneltavissa eri käyttötarkoituksia, kuten tapahtumia varten: Kirjaston kalusteet, kuten hyllyt olisi hyvä olla liikuteltavia.
  - ▶ Kirjastotilaa olisi hyvä avartaa esimerkiksi tekemällä poistoja ja poistamalla hyllyjä.
  - ▶ Kirjastotilaan olisi hyvä rakentaa erilaisia tiloja eri käyttötarkoituksiin: äänieristetty, eristettävä ja helposti muunneltava huone, jossa voi toteuttaa erilaisia toimintoja ja tapahtumia eri kohderyhmille.
  - ▶ Kirjastojen olisi hyvä hyödyntää uusien työntekijöiden tuoreita näkemyksiä tilojen kehittämisessä.
  - ▶ Kirjastojen olisi hyvä hyödyntää ulkopuolisia toimijoita (esimerkiksi ammattikorkeakouluopiskelija tai vammaisjärjestön edustaja) arvioimaan tilojen esteettömyyttä.
  - ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla hiljainen ja rauhallinen tila, johon pääsee myös tapahtumien aikana.
  - ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla selkeä oma tila ja tekniikka tapahtumille; äänentoistolla varustettu esiintymislava voi toimia monessa muussakin tarkoituksessa kuin pelkästään tapahtuma-areenana.
  - ▶ Kirjastotilassa olisi hyvä olla mahdollisuus syödä ja lämmittää eväitä.
  - ▶ Kirjastotilassa olisi hyvä huomioida eri kohderyhmien tarpeet, esimerkiksi taaperotila.
  - ▶ Kirjastotilassa olisi hyvä huomioida, että tapahtumista olisi helppo lähteä kesken pois, eli tapahtumia olisi hyvä järjestää avoimissa tiloissa.
- (Kysely: Onnistunut tilaratkaisu)

Kirjastotilaan liittyvä toive tai haaste

Kyselyssä itäsuomalaisten kirjastojen johtajia pyydettiin kertomaan ja kuvaamaan myös omiin kirjastotiloihin liittyviä toiveita ja haasteita. Vastauksia kerättiin seuraavalla kysymyksellä, johon tuli 50 vastausta:

Mitä haluaisit muuttaa kirjastosi tilassa suhteessa kirjastolaissa määriteltyjen tehtävien hoitamiseen? Mitä tilassa tulisi muuttua tai sinne pitäisi rakentaa, jotta tila toimisi paremmin? Voit myös kuvata jonkin tilaan tai sen kehittämiseen liittyvän toiveen, haasteen tai ongelman ja sen mahdollisen ratkaisun. Jos haasteita tai toiveita on useita, kirjoita niistä kaikista tiiviisti.

Vastauksissa nousi esiin seuraavat kolme teemaa:

- Kirjastoihin tarvitaan lisää tilaa ja rauhallisia ja muunneltavia tiloja
- Kirjaston aukioloaikoja tulisi lisätä omatoimiaikaratkaisulla
- Kirjastotilojen viihtyisyyttä ja toimivuutta tulisi lisätä

Kirjastoihin tarvitaan lisää tilaa ja rauhallisia ja muunneltavia tiloja

Suurin osa kysymykseen vastanneista viidestäkymmenestä itäsuomalaisten kirjastojen johtajista kertoi, että kirjasto ja sen tilat ovat liian pienet. Vastausten perusteella riittämättömällä kirjastotiloilla on suora vaikutus kirjastolain velvoittamien tehtävien toteuttamiseen kirjastotiloissa. Pienten tilojen takia kirjastot eivät voi tarjota riittäviä tiloja kokoontumisille, tapahtumille, työskentelyyn ja opiskeluun. Tällä on vastausten perusteella yhteys myös kirjaston viihtyisyyteen.

” Erilaiset tapahtumien, kohtaamisten, harrastamisen, oppimisen ja kansalaisaktiivisuuden tilat eivät ole riittäviä. Tarpeet muuttuvat jatkuvasti ja tilojen muunneltavuus ei ole riittävää. 90-luvun rakennus on myös kaikuisa eikä tiloja siksi voi järjestää vain raivaamalla niille riittävästi lattiapinta-alaa.

” Emme remontissa saaneet lisäneliöitä. Meiltä puuttuu isompi kokoontumistila, esim. auditorio, joten isoja tapahtumia järjestämme muissa kunnan tiloissa.

Itäsuomalaisten kirjastojen johtajat nostivat vastauksissaan ylivoimaisesti eniten esiin haasteita, jotka kytkeytyvät kirjaston äänimaailmaan, hiljaiseen tilaan ja erityisesti rauhallisen ja suljettavan erillisen tilan puutteeseen.

” Kirjastomme on suurimmaksi osaksi yhtä avonaista tilaa. Tarvitsisimme lisää erillisiä huoneita.

” Tila on pieni, mutta osittain korkea ja kaikuisa. Tilassa olisi hyvä olla enemmän eriytettyjä tiloja, jotta erilaisia toimintoja voisi tehdä yhtä aikaa, ja rauha säilyisi.

” Kirjastosta puuttuu ovelinen kokoushuone, mikä estää yhdistysten ja muiden yhteistyötahojen kokousten tai tapahtumien pitämisen kirjastossa (mm. yhdistykset toivoneet ovelista huonetta). Kirjastossa ei ole mahdollista järjestää lukukoiratoimintaa, koska erillistä ovelista tilaa ei ole.

Vastauksissa korostui kirjastojen voimakas äänimaailma ja sitä kautta tarve hiljaiselle tilalle. Kirjastot kaipaavat erillisiä äänieristettyjä huoneita, mutta niiden puuttuessa etsivät ratkaisuja hiljaisen tilan toteuttamiseksi esimerkiksi hiljaiseen työskentelyyn tarkoitettua ”työskentelykopista” sekä suljettavista monikäyttöisistä tiloista.

- ” Olen myös todella harmissani, ettei meillä ole tarjota hiljaista tilaa. Yritämme aina mieltää eri ratkaisuja, mutta yksi, hiljaisuudelle varattu tila olisi paras.
- ” Kirjastoon tarvittaisiin varattava asiakastila, ideointi sen suhteen on kesken. Olemme harkinneet muun muassa erillistä koppia.
- ” Varattava hiljaisen työskentelyn tila lisäisi asiakkaiden mahdollisuuksia pieniin palavereihin, etätööhön, ym. Samoin erilliselle, suljettavalle työskentelyhuoneelle olisi käyttöä.
- ” Meillä usein sama tila toimii samaan tarkoitukseen esim. näyttelytila toimii myös kokoustilana.

Erityisesti koulujen yhteydessä sijaitsevien kirjastojen tulee kiinnittää paljon huomiota kirjastotilan äänimaailmaan.

- ” Koulun yhteydessä toimiva kirjasto on kouluaikoina välillä hyvin äänekäs ja levoton paikka. Kirjastotila ja kokoelma ovat varsin pienet, mutta laina- ja kävijämäärät koulun ansioista suuret.

Pienet tilat estävät tai rajoittavat erilaisten tapahtumien toteuttamista kirjastossa. Monet vastaajista kaipasivat erillistä tapahtumatilaa ja -teknikkaa.

- ” Esitystila elävälle taiteelle (musiikki, teatteri) tarvittaisiin. Erillinen, äänieristetty tila, jossa jonkinlainen äänitekniikka.
- ” Erilliset tilat eritoiminnoille esim. tapahtumilla ja hiljaiselle työskentelylle, terve sisäilma!
- ” Tapahtumatilaa tulisi olla erillinen huone, jossa olisi siirreltävät huonekalut ja esitystekniikka.

Vastausten perusteella myös henkilökunnan tilat ovat usein liian pieniä, eikä niihin ole panostettu kunnolla:

- ” Henkilökunnan tilat ovat ahtaat, kylmät suuren osan vuodesta ja sokkeloiset.
- ” Kirjaston henkilökunnan toimisto- ja sosiaalituloihin olisi panostettava enemmän. Ne ovat siltä ajalta, kun asiantuntijatyötä ja ihmisten kohtaamista ei vielä arvostettu niin paljon kuin nykyään.

Yhtenä ratkaisuna pienten tilojen aiheuttamiin haasteisiin olisi tilojen muunneltavuus. Vastauksissa nousi kuitenkin esiin myös muunneltavuuden haasteita, jotka liittyivät erityisesti kalusteisiin ja kirjahyllyihin.

- ” Haluaisin tilojen olevan helpommin muunneltavat esim. osa hyllyistä voisi olla pyörillä varustettuja ja siirreltäviä. Iisakkisalini (tapahtumatila) yksi seinä voisi olla haitarimallinen ja avautua tarvittaessa kokonaan kirjastosaliin.
- ” Kirjastosta löytyy paljon kiinteitä, turhan korkeita hyllyjä. Kaipaisimme tilamme matalampia liikuteltavia hyllyjä, jonka avulla saisimme tilamme paremmin hyötykäyttöön esimerkiksi tapahtumien aikaan. Kuten myös kalusteratkaisut voisivat olla ”monipuolisemmat” ja houkuttelevammat.

2.9.2

Kirjaston aukioloaikoja tulisi lisätä omatoimiaikaratkaisulla

Kirjastojen johtajat harmittelivat vastauksissaan suppeita kirjaston aukioloaikoja. Ratkaisua haettiin omatoimikirjastomallista. Myös kyselyn omatoimikirjasto-osiossa käsitellään omatoimiaikaan liittyviä ratkaisuja ja haasteita.)

- ” Asiakkaat toivovat omatoimikirjastoratkaisua, jotta aukioloajat laajentuisivat. Aukioloajat ovat liian suppeat.

Omatoimiaajan toteuttamiseen liittyi vastausten perusteella erilaisia haasteita, jotka voivat edellyttää täysin uusia tiloja tai merkittävää taloudellista panostusta vanhojen tilojen remontointiin, joihin ei tällä hetkellä ole mahdollisuutta.

- ” Kirjaston muuttaminen omatoimikirjastoksi vaatisi uudet tilat. Minimissään tarvittaisiin lainaus-/palautusautomaatti. Aukioloajat nyt mahdollisia vain postin aikataulun mukaisesti. Kirjasto on kyläläisille erittäin tärkeä, säilytettävä paikka.
- ” Haluaisin muuttaa kirjaston pienempään ja toimivampaan tilaan, lähelle koulua ja tehdä siitä omatoimikirjaston. Minulla ei ole siihen päätösvaltaa. Ja haasteena on kaupungin talouden tasapainotusohjelma, joka jatkuu vielä melkein kolme vuotta ja investointikielto.

2.9.3

Kirjastotilojen viihtyisyyttä ja toimivuutta tulisi lisätä

Vastauksien perusteella itäsuomalaisista kirjastotiloista halutaan viihtyisämpiä ja toimivampia. Vastauksissa korostuu erityisesti lasten- ja nuortenosastojen kehittäminen, mutta niissä käsiteltiin myös koko kirjastotilan viihtyisyyden parantamista.

- ” Lastenosastosta voisi tehdä viihtyisämmän, värikkäämmän, mukavia pehmeitä kalusteita. Kirjoille enemmän muita kuin perinteisiä kirjahyllyjä, esim. lokerikkoja.
- ” Haluaisin päivittää kirjastomme asiakastilan nykyaikaiseksi, mutta myös henkilöstön työtilojen tulisi vastata muuttuneen kirjastotyön vaatimuksia. Lastenosasto pitäisi selkeästi muuttaa viihtyisämmäksi lapsille – sen tulisi sisältää juuri lapsille suunnattuja elementtejä.

Vastausten perusteella kirjastotiloihin kaivataan lisää viihtyisiä, kutsuvia tiloja ja lukulaitteita asiakkaskäyttöön.

- ” Kaivataan myös enemmän houkuttelevia ja viihtyisiä luku- ja oleskelupaikkoja.
- ” Asiakkaille olisi hyvä olla käyttöön suurikokoisia tabletteja esim. lehtien lukemista varten.

Kirjastotilojen muutoksiin ja remontointiin ei tällä hetkellä ole vastausten perusteella varaa. Kirjastoissa on pohdittu tarkasti erilaisia tiloihin liittyviä muutostarpeita, mutta helpotusta tilanteeseen ei ole tarjolla, vaikka osassa kirjastoista on merkittäviä akkuetteja haasteita myös talotekniikan suhteen.

- ” Kesällä kirjastotilassa on kuuma, koska ei ole ilmastointia.
- ” Haluaisimme uudistaa lasten ja nuorten osastoa sekä saada tilaan etätö-/opiskelumahdollisuuksia. Harmittaa, että tämän suunnitteluun ei myönnetty hankerahaa aluehallintovirastolta.
- ” Toiminnallisuus! Neliöitä on riittävästi ja sijainti hyvä, mutta tilaratkaisut ovat pitkälti peräisin 1900-luvulta, kuten myös osa pinnoista. Kirjastoa on luonnehdittu 1970-

lunun monumentiksi. Talotekniikkakin piiputtaa välillä. Toiminnallisuutta on parannettu mahdollisuuksien mukaan, mutta kokonaisvaltainen toiminnallisuutta parantava remontti olisi tarpeen.

Osa vastaajista koki, että kirjaston tilaviestintää tulisi parantaa ja tehostaa ja siten edistää myös tilojen toimivuutta. Asiakkaiden sitouttamisen kirjastotilojen ja tilaviestinnän suunnitteluun toisi mukaan asiakasnäkökulmaa niiden kehittämiseen:

” Remontissa ei huomioitu ollenkaan tilaviestintää, eli osasto- ja hyllypösteet ym. opasteet puuttuvat. Niitä ollaan nyt aikeissa hankkia.

” Opasteita ja aineiston parempaa löytymistä asiakkaan näkökulmasta. Käyttäjät paremmin mukaan suunnitteluun.

Tilojen toimivuudessa tulisi myös huomioida ja kehittää kirjaston logistiikkaa, eli tarkastella kuljetuksia ja tiloja jonne kuljetukset tulevat ja puretaan. Kirjastojen logistiikka on erittäin laaja kokonaisuus, jota olisi hyvä tarkastella yksityiskohtaisemmin erillisessä selvityksessä.

” Meillä siihen ihan tilojen riittävyuden, käytettävyyden ja apuvälineiden suhteen liittyy monia kysymyksiä. esim. (sisäiset kuljetukset, aineistojen saapuminen ja käsittely, Lumme-kirjastokimpan kuljetukset, pakettien säilytys, purku, tasot, aineistojen säilytys, tarvikkeiden säilytys, ovet, lastaussillat, rullakot, niiden säilytys, hissit, jätehuolto, nosto- ja kuljetusvälineet, ergonomia... (mitkä meillä voisi olla paremmat).

2.9.4

Kirjastotilaan liittyvien toiveiden ja haasteiden pohjalta rakennetut kiteytykset

Tähän osioon on koottu kaikki kiteytykset kyselyn Kirjastotilan haasteet-osioista. Kiteytyksiä hyödynnetään myös hankkeen tuottamassa kehittämistyökalussa.

- ▶ Kirjastotilojen tulisi olla riittävän suuret, jotta niissä voi toteuttaa kirjastolain velvoittamia tehtäviä ja että tilojen esteettömyys voidaan varmistaa.
- ▶ Kirjastojen olisi hyvä lisätä aukioloaikoja ottamalla käyttöön omatoimiaika.
- ▶ Kirjaston viihtyvyyteen olisi hyvä panostaa; saa käyttää rohkeita värejä ja elementtejä.
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla rentoja oleskelutiloja.
- ▶ Kirjastotilan akustiikkaan olisi hyvä kiinnittää huomioita, jotta voidaan vähentää melua esimerkiksi kouluvierailuiden tai tapahtumien yhteydessä.
- ▶ Kirjastotilassa olisi hyvä olla oma selkeä tila tapahtumille ja helppokäyttöinen tapahtumatekniikka.
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla hiljaisia tiloja, myös tapahtumien aikana.
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla varattavia, rauhallisia ja äänieristettyjä huoneita tai tiloja eri käyttötarkoituksia varten.
- ▶ Kirjaston talotekniikan tulisi olla kunnossa.
- ▶ Kirjastojen tulisi saada rahaa tilojen kehittämiseen ja remontoimiseen.
- ▶ Kirjastojen asiakkaat olisi hyvä osallistaa tilojen ja tilaviestinnän suunnitteluun.
- ▶ Kirjastojen olisi hyvä toteuttaa oma selvitys kirjastotilojen logistiikasta
(Kysely: Kirjastotilaan liittyvä toive)

2.10

Vinkki erinomaisesta kirjastotilasta

Kyselyssä kerättiin itäsuomalaisilta kirjastonjohtajilta myös vinkkejä hyvistä suomalaisista tai ulkomaisista kirjastoista ja kirjastotiloista. Kiinnostavia kansainvälisiä kirjastotiloja on myös listattu kohdassa Selvitys: Kansainvälisiä kirjastotiloja.

Tähän avoimeen kysymykseen tuli 23 vastausta, jotka on listattu kysymyksen alle:

Vinkkaa erinomaisesta kirjastotilasta! Oletko tietoinen tai päässyt näkemään ja kokemaan Suomessa tai ulkomailla erinomaisen kirjastotilan tai tilaratkaisun? Kerro mikä kirjasto on kyseessä ja kuvaa tiiviisti tilaa tai ratkaisua.

Helsingin keskustakirjasto Oodi

” Oodissa oli monenlaista tilaa, rakennus oli myös kaunis.

” Keskuskirjasto Oodi on erinomainen omassa lajissaan. Tilat on rakennettu niin, että sinne on mukava tulla vain viettämään aikaa yksin tai yhdessä.

Kalasadaman kirjasto, Helsinki

” Kalasadaman kirjasto on moderni, värikäs ja kekseliäs. Siellä on huomioitu kohderyhmä, eli erityisesti alueen koulut ja päiväkodit.

Lippulaivan kirjasto ja muut kauppakeskusten yhteydessä sijaitsevat kirjastot, Espoo

” Olen työskennellyt Espoon kaupunginkirjastossa ja siellä kauppakeskuskirjastoissa on hyvät tilat asiakkaille ja henkilökunnalle. Tilaratkaisuissa kyltityksineen on huomioitu monipuolinen asiakaskunta. Asiakkaille on riittävästi tilaa ja kirjastot on sisustettu kivasti. Kalusteet ovat muunneltavissa ja pyörällisiä.

” Lippulaivan kirjasto, jossa ei tunnu julkiselta tilalta. Rauhoittava tunnelma ja värit.

” Lippulaivan kirjasto kaikinensa: viihtyisä, kekseliäs sisustus. keittiötilat asiakaskäyttöön.

” Viihtyisyydeltään Lippulaivan kirjasto on jäänyt mieleen.

Kulturhuset, Tukholma

” Tukholmassa Kulturhusetissa on samassa rakennuksessa useita kirjastoja - tai oli vielä reilu 10 vuotta sitten. Yksi kirjastoista oli ison ala-auilan tuntumassa ja siinä erityisen hyvää oli erittäin selkeät ja näkyvät uutisalueen e-sanomalehtilaitteet, joihin oli helppo piipahtaa lukemaan lehteä.

Norja ja Oslon lähikirjastot

” Norjassa Oslon kirjastot on uudistettu hienolla tavalla. On käytetty paljon kierrätysmateriaalia ja tilat ovat todella kutsuvia ja upeita. Mm. valaistukseen on panostettu ja siitä on saatu sekä lämmin, että tarpeeksi kirkas alas laskeutuvilla valoilla. Alle 15 -vuotiaalle tarkoitettu kirjastossa oli mm. katosta riippuvat kirjahyllyt ja kuorma-auton kopista tehty oleskelutila. Kekseliästä ja houkuttelevaa!

Kuopion pääkirjasto

- ” Monessa Savon kirjastossa on onnistuneista ratkaisuja, joita voisi nostaa esim. (Kuopion pääkirjaston lasten- ja nuorten osasto)
- ” Kuopion pääkirjastolla lanuosaston tila on vauvoille ja taaperoilta erittäin kiva, on mahdollisuus oleiluun ja esim. ruokien lämmittämiseen.

Nurmeksen kirjasto

- ” Nurmeksen kirjastossa on hienot näkymät isoista ikkunoista, käytetty myös tapetteja sisustuksessa ja mukavat lukutuolit asiakkaille.

Juvan kirjasto

- ” Olohuonemainen tunnelma, jonne jokainen asiakas on tervetullut sellaisena kuin on. Tapahtumien järjestäminen on saumatonta eri yhteistyökumppaneiden (myös aktiivisten asiakkaiden) kanssa ja kaikki toimii.

2.11

Kirjastolain muutostarpeet

Kyselyssä selvitettiin myös itäsuomalaisen kirjastonjohtajien näkemyksiä siitä, miten kirjastolain pitäisi heidän mielestään muuttua tai täydentää erityisesti kirjastotilojen näkökulmasta. Tietoa kerättiin seuraavalla avoimella kysymyksellä, johon vastasi 23 kirjastonjohtajaa:

Onko kirjastolaissa jotain, jota pitäisi muuttaa, muokata tai täsmentää erityisesti kirjastotiloihin liittyen? Puuttuuko kirjastolaista kenties jotain tiloihin liittyvää, mitä lakiin tulisi mielestäsi lisätä?

Kaikkia tämän osion vastauksia lukiessa on hyvä muistaa, että useista vastaajien toivomista asioista säädetään muissa laeissa ja veloitetaan toimimaan toiveiden mukaisesti. Esimerkiksi tilojen terveellisyttä ja esteettömyyttä säätelevät muun muassa rakentamis- ja työturvallisuuslait.

Vastauksissa toivottiin kirjastolakiin veloitteita kunnille kirjastorakennusten terveellisyteen liittyen.

- ” Jonkinlainen tehostettu ”valvonta” siihen, että kirjastojen tilat ovat asianmukaiset kirjaston moniin vastuualueisiin nähden, olisi tarpeen. Jos kirjasto esim. toimii vuosikymmenten ajan sisäilmaongelmaisissa tiloissa, estäisi lakilinjaus tämän ja siirtäisi painetta kunnan päättäjille, että tästä asiasta ei voi vitkuttelemalla loputtomiin säästää.

Toivottiin myös, että kirjastolaissa säädettäisiin siitä, mikä on riittävä määrä kirjastoja erikokoisissa kunnissa. Tämä takaisi kirjastopalveluiden saavutettavuutta.

- ” Kirjastopalveluiden yhdenvertaisuus ja tilojen tarjoaminen on lakiin suoraan kirjoitettu, mutta saavutettavuutta ja lähipalvelua siinä voitaisiin painottaa.
- ” Voisi olla määritetty esim. asukasluku, minkä kokoisessa taajamassa tulee olla oma kirjasto, tai jokin muu normi. Nykyistä lakia voi ilmeisesti tulkita niin, että yksi kirjasto per kunta riittää.

Useissa vastauksissa toivottiin, että kirjastolaissa täsmennettäisiin, mitä tarkoitetaan ajanmukaisilla ja riittävillä tiloilla. Täsmennyksen kautta varmistettaisiin, että uusista kirjastoista ei suunnitella liian pieniä ja että ne ovat esteettömiä. Silloin tiloissa voi toteuttaa kirjastolaissa määritettyjä tehtäviä ongelmitta.

- ” Tarjota ajantasaisia ja -mukaisia kirjastotiloja
- ” Riittävän suuret tilat suhteessa esim. asukasmäärään ja asukasmäärään.

- ” Laissa tulisi taata kirjastolle riittävä fyysinen tila silloinkin, kun se rakennetaan osana isompaa kokonaisuutta kuten koulua.
- ” Tilojen tulisi aidosti mahdollistaa kaikki hienot, erilaiset toiminnot yhtäaikaaisesti tilassa. Tämä vaatii myös väliseiniä, ei pelkkää yhtenäistä, isoa tilaa.
- ” Voisiko olla jotakin siihen liittyvää, että kuinka kirjasto pysyy ajan tasalla. Jos lain tavoite olisi esim. kehittyä digitalisaatiokehityksen mukana, niin kirjastoa olisi velvoite parantaa teknisten ratkaisujen osalta
- ” Erilaiset tilaratkaisut esityksien ja näyttelyiden mahdollistamiseksi
- ” Voisikohan tarkentaa esimerkiksi seuraavaa: Kirjastolla tulee olla käyttötarkoitukseltaan sopivat tilat, jotka mahdollistavat kirjaston tehtävien hoitamisen. Tarkoituksenmukaiset tilat on suunniteltu ja varusteltu niin, että ne ovat saavutettavat, esteettömät ja tukevat kirjastolaissa asetettuja tavoitteita, kirjaston toimintaa ja palveluja mahdollisimman hyvin.

- ” Esteettömyysuudistus voisi tulla lakiin.

Vastauksissa esiintyi myös toive hiljaisten tilojen sisällyttämisestä lakiin:

- ” Maininta hiljaisista tiloista – niitä tarvitaan.

Lisäksi haluttiin, että kirjastolaissa vahvistettaisiin ja korostettaisiin kirjaston asemaa osallisuutta lisäävänä kohtaamispaikkana.

- ” 6 § 5. tarjota tiloja: kirjastossa käy ihmisiä, jotka oleilevat, viettävät aikaa ilman sen kummempaa tarkoitusta. Kirjasto näyttää olevan paikka, jossa kohdataan sovitusti tai rupatellaan kohdatessa. Kaivataan ”yhteistä olohuonetta”, jossa osallistutaan tai vain hengaillaan.

2.11.1

Huomiot kirjastolain muutostarpeista

Tähän osioon on kiteytetty kaikki edellä mainitut huomiot Kirjastolain muutostarpeista.

- ▶ Kirjastolaissa olisi hyvä velvoittaa, että kirjastotilojen tulisi olla terveet (kts. myös rakentamislaki ja työturvallisuuslaki)
- ▶ Kirjastolaissa olisi hyvä määrittää, mikä on riittävä kirjastojen määrä esimerkiksi suhteessa kuntalaisten määrään
- ▶ Kirjastolaissa olisi hyvä täsmentää mitä tarkoittaa riittävät tilat
- ▶ Kirjastolaissa olisi hyvä täsmentää mitä esteettömyys tarkoittaa
- ▶ Kirjastolaissa olisi hyvä olla velvoite hiljaisille tiloille
- ▶ Kirjastolaissa olisi hyvä olla maininta kirjastotilojen merkityksestä osallisuuden lisäämiseen

Miten hyvin itäsuomalaisissa kirjasto-tiloissa voidaan toteuttaa yleisen kirjaston lakisäätteisiä tehtäviä

Kyselyssä pyydettiin itäsuomalaisten kirjastojen johtajia arvioimaan kirjastojensa tiloja suhteessa kirjastolain (1492/2016) 6 §:ssä säädettyihin yleisten kirjastojen tehtäviin. Hankkeen tuottama kirjastotilojen itsearviointityökalu pohjautuu kyselyn tähän kohtaan, jonka rakentamista avataan tarkemmin Työkalut -luvussa.

Itäsuomalaisten kirjastonjohtajien tekemän arvioinnin tarkoituksena oli selvittää, kuinka hyvin heidän johtamiensa kirjastojen tiloissa voidaan toteuttaa yleisen kirjaston kuutta lakisäätteistä tehtävää:

- tarjota pääsy aineistoihin, tietoon ja kulttuurisisältöihin
- ylläpitää monipuolista ja uudistuvaa kokoelmaa
- edistää lukemista ja kirjallisuutta
- tarjota tietopalvelua, ohjausta ja tukea tiedon hankintaan ja käyttöön sekä monipuoliseen lukutaitoon
- tarjota tiloja oppimiseen, harrastamiseen, työskentelyyn ja kansalaistoimintaan
- edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua.

Kyselyssä haluttiin myös nostaa esiin lakisäätteisiin tehtäviin liittyviä kehittämiskohteita erityisesti kirjastotilojen osalta. Arviointi rakennettiin kyselyssä siten, että vastaajien tuli arvioida jokaista tehtävää yleisen arvosanan lisäksi laissa määritettyjen neljän edellytyksen mukaan:

- tarkoitetun tehtävän hoitamiseksi yleisellä kirjastolla tulee olla tarkoituksenmukaiset tilat, ajantasainen välineistö sekä riittävä ja osaava henkilöstö.

Näin ollen jokaisen lakisäätetyn tehtävän kohdalla kirjastonjohtajia pyydettiin ensin arvioimaan, miten kirjastotilassa voi toteuttaa ko. tehtävää yleisellä tasolla. Sen jälkeen pyydettiin arvioimaan myös yllä olevat neljä seikkaa: ovatko kirjastotilat riittävät tehtävän hoitamiseen, ovatko laitteet, välineistö ja kalusto riittävät tehtävän hoitamiseen, onko kirjastossa riittävästi henkilöstöä tehtävän hoitamisen ja onko henkilökunnalla riittävä osaaminen tehtävän hoitamiseen.

Arvioinnit pyydettiin esittämään numeraalisesti asteikolla 1–5. Numero 1 tarkoitti, että tehtävää ei voinut toteuttaa lainkaan kirjastotilassa, asteikon toinen ääripää numero 5 tarkoitti, että tehtävästä suoriudutaan täydellisesti kirjastotilassa.

Edellä kuvattua arviointia täydentämään kirjastonjohtajia pyydettiin arvioimaan kirjastotiloja suhteessa viiteen teemaan, jotka liittyvät kiinteästi kirjaston tehtäviin. Teemojen alle muodostettiin arvioitavia väittämiä, ja arviointiasteikko oli tässäkin 1–5. Viisi teemaa olivat:

- Kirjastotila ja tapahtumien järjestäminen
- Fyysinen ja henkinen turvallisuus
- Kirjastotilojen saavutettavuus ja esteettömyys
- Tilaviestintä ja arvot
- Kirjastotilojen kehittäminen ja päättäjiin vaikuttaminen

Kappaleen loppuun on koottu arviointien perusteella tehdyt johtopäätökset ja huomiot.

Kirjastolaki ja yleisten kirjastojen tehtävät suhteessa kirjastotiloihin

Kirjastotila ja pääsy aineistoihin, tietoon ja kulttuurisisältöihin

Itsearvioinnissa annettujen yleisarvosanojen perusteella itäsuomalaisissa kirjastotiloissa voi tarjota pääsyn aineistoihin, tietoon ja kulttuurisisältöihin varsin hyvin (ka. 4,3).

Kirjastotilat (ka. 4,1) ja laitteet, välineistö ja kalusto (ka. 4,1) koetaan riittäväksi tämän tehtävän hoitamiseen.

Henkilökunnan osaaminen tehtävän hoitamiseen koettiin hyväksi (ka. 4,1), mutta henkilöstön määrä suhteessa tehtävän suorittamiseen koettiin hieman alhaiseksi (ka. 3,6)

2.12.1.2

Kirjastotila ja monipuolisen ja uudistuvan kokoelman ylläpito

Itsearviointien yleisarvosanojen perusteella itäsuomalaisissa kirjastotiloissa voi ylläpitää monipuolista ja uudistuvaa kokoelmaa varsin hyvin (ka. 4,2).

Kirjastotilat (ka. 4,1) ja ajantasaiset laitteet, välineistö ja kalusto (ka. 4,1) ovat riittävät tehtävän hoitamiseen.

Henkilökunnan osaaminen koettiin tehtävän hoitamiseen hyväksi (ka. 4,3), mutta henkilöstön määrä suhteessa tehtävän suorittamiseen koettiin hieman alhaiseksi (ka. 3,6).

2.12.1.3

Kirjastotila ja lukemisen ja kirjallisuuden edistäminen

Itsearviointien yleisarvosanojen perusteella itäsuomalaisissa kirjastotiloissa voi edistää lukemista ja kirjallisuutta varsin hyvin (ka. 4,3).

Kirjastotilat (ka. 4,0) ja ajantasaiset laitteet, välineistö ja kalusto (ka. 4,0) ovat riittävät tehtävän hoitamiseen.

Henkilökunnan osaaminen lukemisen ja kirjallisuuden edistämisessä koettiin hyväksi (ka. 4,1), mutta henkilöstön määrä suhteessa tehtävän suorittamiseen joksinkin alhaiseksi (3,4).

Kirjastotila ja tietopalvelu, ohjaus ja tuki tiedon hankintaan ja käyttöön sekä monipuoliseen lukutaitoon

Itsearviointin yleisarvosanan perusteella itäsuomalaisissa kirjastotiloissa voi tarjota tietopalvelua, ohjausta ja tukea tiedon hankintaan ja käyttöön sekä monipuoliseen lukutaitoon varsin hyvin (ka. 4,2).

Kirjastotilat (ka. 4,1) ja ajantasaiset laitteet, välineistö ja kalusto (ka. 4,0) tehtävän hoitamiseen ovat riittävät tehtävän hoitamiseen.

Henkilökunnan osaaminen tehtävän hoitamisessa koettiin hyväksi (ka. 4,0), mutta henkilöstön määrä suhteessa tehtävän suorittamiseen koettiin jokseenkin alhaiseksi (ka. 3,6).

Kirjastotila ja tilat oppimiseen, harrastamiseen, työskentelyyn ja kansalaistoimintaan

Itsearviointin annettujen yleisarvosanojen perusteella itäsuomalaisissa kirjastotiloissa voi tarjota tiloja oppimiseen, harrastamiseen, työskentelyyn ja kansalaistoimintaan kohtuullisesti (ka. 3,5).

Kirjastotilat (ka. 3,3) ja ajantasaiset laitteet, välineistö ja kalusto (ka. 3,6) koetaan tehtävän hoitamiseen vain kohtuullisesti riittäviksi.

Henkilökunnan osaaminen koettiin tehtävän hoitamiseen hyväksi (ka. 3,8), mutta henkilöstön määrä suhteessa tehtävän suorittamiseen koettiin jokseenkin alhaiseksi (ka. 3,4).

Tämän tehtävän hoitamisen arvioitiin olevan itäsuomalaisissa kirjastoissa heikoimmalla tasolla kuudesta lakisäätisestä yleisen kirjaston tehtävästä.

Itsearviointin perusteella itäsuomalaisten kirjastojen on tärkeää kehittää ja etsiä erilaisia tilaratkaisuja, jotta oppimista, harrastamista, työskentelyä ja kansalaistoimintaa voidaan toteuttaa kirjastotiloissa paremmin sekä varmistaa, että tehtävää on suorittamassa riittävästi osaavaa henkilöstöä.

Kirjastotila ja yhteiskunnallisen ja kulttuurisen vuoropuhelun edistäminen

Itsearviointin yleisarvosanojen perusteella itäsuomalaissa kirjasto-tiloissa voi edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua kohtuullisesti (ka. 3,8).

Kirjastotilat (3,6) ja ajantasaiset laitteet, välineistö ja kalusto (ka. 3,8) tehtävän hoitamiseen koetaan vain kohtuullisesti riittäviksi tehtävän hoitamiseen.

Henkilökunnan osaaminen koettiin tehtävän hoitamiseen kohtalaiseksi (ka. 3,5), mutta henkilöstön määrä suhteessa tehtävän suorittamiseen koettiin varsin alhaiseksi (ka. 3,3).

Itsearviointin perusteella itäsuomalaisten kirjastojen on tärkeää kehittää ja etsiä erilaisia tilaratkaisuja, jotta kirjastotilassa voi edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua nykyistä paremmin.

Henkilökunnan osaaminen tässä tehtävässä arvioitiin heikoimmaksi kaikista kirjaston lakisäätteisistä tehtävistä, joten kirjastojen tulisi panostaa henkilökunnan osaamisen kehittämiseen. Olisi myös tarkastettava, tuleeko henkilöstön määrää yhteiskunnallisen ja kulttuurisen vuoropuhelun edistämiseen lisätä.

Kirjastotila ja yhteiskunnallisen ja kulttuurisen vuoropuhelun edistäminen

Kirjastotilassa voi edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua. Keskiarvo: 3,8

Kirjastotilat ovat riittävät tehtävän hoitamiseen. Keskiarvo: 3,6

Kirjastolla ja sen henkilökunnalla käytössään on ajantasaiset laitteet, välineistö ja kalusto tehtävän hoitamiseen. Keskiarvo: 3,8

Kirjastossa on riittävästi henkilökuntaa tehtävän hoitamiseen. Keskiarvo: 3,3

Henkilökunnalla on riittävä osaamista tehtävän hoitamiseen. Keskiarvo: 3,5

Vastaajien määrä: 57

Kirjastolaissa määritettyjä tehtäviä täydentävät kysymykset

Kirjastojohtajia pyydettiin tekemään numeraalista arviointia myös seuraavista, kirjaston tehtäviin ja kirjastotilaan liittyvistä teemoista:

- Kirjastotila ja tapahtumien järjestäminen
- Fyysinen ja henkinen turvallisuus
- Kirjastotilojen saavutettavuus ja esteettömyys
- Tilaviestintä ja arvot
- Kirjastotilojen kehittäminen ja päättäjille viestiminen.

Jokaisen teeman alle muodostettiin väittämiä, joiden toteutumista vastaajat arvioivat asteikolla (1–5). Numero 1 tarkoittaa, että väittämässä esitetty asia ei toteudu nykytilanteessa lainkaan ja 5 että siitä suoriudutaan täydellisesti.

Vastauksia näihin teemoihin liittyen saatiin 57 kappaletta, paitsi ensimmäiseen teemaan 56.

Kirjastotila ja tapahtumien järjestäminen

Kyselyssä pyydettiin itäsuomalaisia kirjastonjohtajia arvioimaan tarkemmin, miten kirjastotilassa voi järjestää tapahtumia, onko kirjastolla riittävästi siihen tarvittavaa välineistöä ja laitteistoa ja onko henkilökunnalla tarpeeksi tapahtumajärjestämisen osaamista.

Myös sitä arvioitiin, osallistavatko kirjastot kuntalaisia kirjaston tapahtumien suunnitteluun ja järjestävätkö kirjastojen ulkopuoliset toimijat ja kuntalaiset tapahtumia kirjastossa yhteistyössä kirjaston kanssa.

Pohdi kirjastossasi järjestettäviä tapahtumia ja arvioi miten kirjastotila taipuu tapahtumatilaksi.

Itsearvioinnin perusteella kirjastotilat toimivat ja ne ovat muokattavissa tapahtumia varten kohtuullisesti (ka. 3,2).

Arvioinnin perusteella kirjaston henkilökunta hallitsee tapahtumatuotannon hyvin (ka. 3,8) ja kirjastossa on kohtuulliset välineet ja laitteisto tapahtumien järjestämiseen (ka. 3,5).

Kirjastot osallistavat kuntalaisia varsin heikosti kirjaston tapahtumien suunnitteluun (ka. 2,5). Tähän on kirjastojen syytä kiinnittää erityisesti huomiota jatkossa.

Kirjaston ulkopuoliset toimijat, kuten kumppanit tai kuntalaiset järjestävät omia tapahtumia kirjaston tiloissa yhteistyössä kirjaston kanssa kohtalaisesti (ka. 3,4).

Kirjastotila ja tapahtumien järjestäminen

Pohdi kirjastossasi järjestettäviä tapahtumia ja arvioi miten kirjastotila taipuu tapahtumatilaksi.

Kirjaston tila toimii hyvin ja on muokattavissa tapahtumia varten. Keskiarvo: 3,2

Kirjaston henkilökunta hallitsee tapahtumatuotannon. Keskiarvo: 3,8

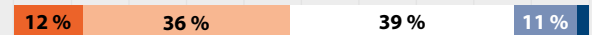

Kirjastossa on riittävät välineet ja laitteisto tapahtumien järjestämiseen. Keskiarvo: 3,5

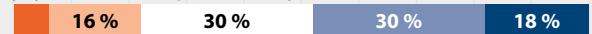
Kuntalaiset osallistuvat kirjaston tapahtumien suunnitteluun.

Keskiarvo: 2,5

Kirjaston ulkopuoliset toimijat, kumppanit tai kuntalaiset

järjestävät omia tapahtumia kirjaston tiloissa. Keskiarvo: 3,4

1 2 3 4 5
1 ei ollenkaan – 5 täydellisesti

Vastaajien määrä: 57

2.12.2.2

Fyysinen ja henkinen turvallisuus

Kyselyn avulla arvioitiin itäsuomalaisten kirjastotilojen fyysisistä ja henkistä turvallisuutta.

Pohdi kirjaston turvallisuutta ja huomioi tarkastelussa fyysinen ja henkinen turvallisuus.

Kirjastonjohtajien tekemän itsearvioinnin perusteella kirjastotila on fyysisesti ja sosiaalisesti turvallinen asiakkaille (ka. 4,1) ja henkilökunnalle (ka. 4,0).

Omatoimiaikana kirjaston fyysinen ja henkinen turvallisuus heikkenee arvioinnin perusteella, mutta on silti hyvä (ka. 3,5). Kirjaston henkisesti turvallisen tilan periaatteita pidetään kattavina ja toimivina (ka. 3,7).

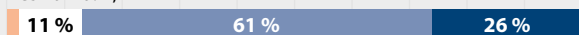
Itsearvioinnin mukaan kirjaston turvallisuussuunnitelmia pidetään kattavina ja toimivina (ka. 3,6). Tämän lisäksi kirjaston henkilökunta hallitsee arvioinnin perusteella henkiseen ja fyysiseen turvallisuuteen liittyvät toimintatavat hyvin (ka. 3,8).

Fyysinen ja henkinen turvallisuus

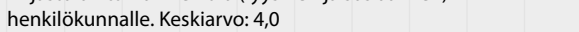
Pohdi kirjaston turvallisuutta ja huomioi tarkastelussa fyysinen ja henkinen turvallisuus.

Kirjasto on turvallinen tila (fyysinen ja sosiaalinen) asiakkaille.

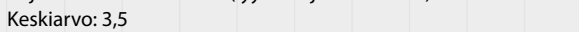
Keskiarvo: 4,1

Kirjasto on turvallinen tila (fyysinen ja sosiaalinen) henkilökunnalle. Keskiarvo: 4,0

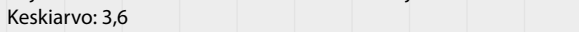
Kirjasto on turvallinen tila (fyysinen ja sosiaalinen) omatoimiaikana. Keskiarvo: 3,5

Kirjaston henkisesti turvallisen tilan periaatteet ovat kattavat ja toimivat. Keskiarvo: 3,7

Kirjaston turvallisuussuunnitelma on kattava ja toimiva. Keskiarvo: 3,6

Kirjaston henkilökunta hallitsee henkiseen ja fyysiseen turvallisuuteen liittyvät toimintatavat. Keskiarvo: 3,8

Vastaajien määrä: 57

2.12.2.3

Kirjastotilojen saavutettavuus ja esteettömyys

Itäsuomalaisten kirjastojen johtajat arvioivat kyselyssä myös kirjastotilojen saavutettavuutta ja esteettömyyttä. Vastajia kehoitettiin myös tutustumaan Kuntaliiton Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositukseen ennen vastaamista (Kts. Selvitys: Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus).

Tarkastele kirjaston saavutettavuutta ja esteettömyyttä – voit halutessasi tutustua Kuntaliiton Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositukseen, jonka linkki löytyy kyselyn saatekirjeen lopusta.

Itsearvioinnin perusteella itäsuomalaisten kirjastojen henkilökunta osaa huomioida kirjastotilassa esteettömyyden ja saavutettavuuden hyvin (ka. 4,1).

Kirjastotilojen esteettömyys ja saavutettavuus arvioidaan hyväksi sekä aikuisten (ka. 4,0) että lasten ja nuorten kannalta (ka. 3,9).

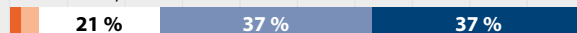
Erityisryhmien osalta esteettömyys ja saavutettavuus on arvioitu kyselyssä heikommaksi (ka. 3,5). Kirjastoissa onkin jatkossa syytä kiinnittää huomiota esteettömyyteen ja saavutettavuuteen varsinkin erityisryhmien näkökulmasta.

Kirjastotilojen saavutettavuus ja esteettömyys

Tarkastele kirjaston saavutettavuutta ja esteettömyyttä – voit halutessasi tutustua Kuntaliiton Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositukseen, jonka linkki löytyy kyselyn saatekirjeen lopusta.

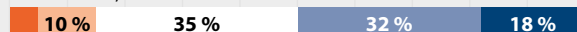
Kirjastotila on esteetön ja saavutettava aikuisten osalta.

Keskiarvo: 4,0

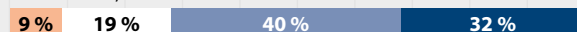
Kirjastotila on esteetön ja saavutettava erityisryhmien osalta.

Keskiarvo: 3,5

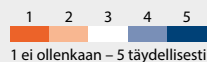
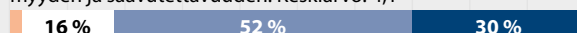

Kirjastotila on esteetön ja saavutettava lasten ja nuorten osalta.

Keskiarvo: 3,9

Kirjaston henkilökunta osaa huomioida kirjastotilassa esteettömyyden ja saavutettavuuden. Keskiarvo: 4,1

Vastaajien määrä: 57

Tilaviestintä ja arvot

Kyselyn avulla kerättiin tietoa itäsuomalaisten kirjastotilojen tilaviestinnästä ja siitä, miten kirjaston arvot näkyvät kirjastotilassa, tapahtumissa ja viestinnässä. Vastaajia kehoitettiin tutustumaan ennalta Yleisten kirjastojen suunta 2016–2020-asiakirjaan, joka käsittelee kirjaston arvoja (Kts. lisätietoja Kooste: YKS2016-2020).

Tarkastele kirjastotilaa ja sitä, miten tilassa ohjataan ja viestitään eri asiakasryhmille. Pohdi myös, miten kirjaston arvot näkyvät tilassa, tapahtumissa ja viestinnässä – voit halutessasi tarkastella kirjaston arvoja Yleisten kirjastojen suunta 2016–2020 -asiakirjasta, jonka linkin löydät kyselyn saatekirjeen lopusta.

Kirjastonjohtajien itsearvioinnin perusteella kirjaston henkilökunta toteuttaa suunnitelmallista viestintää kirjaston tiloissa hyvin (ka. 3,7) ja tilaviestintä on selkeää (ka. 3,8).

Arvioinnin perusteella kirjastotilassa ei viestitä eri kielillä kovinkaan hyvin (ka. 2,5). Tähän kirjastojen tulee kiinnittää huomiota jatkossa.

Itsearvioinnin perusteella kirjastot ovat huomioineet kirjaston arvot hyvin viestinnässä ja tapahtumissa. Henkilökunta tuntee hyvin kirjaston arvot ja toimii ja viestii niiden mukaisesti (ka. 3,9). Kirjaston arvot kuten moniarvoisuus, moninaisuus, yhteisöllisyys, kestävä kehitys, sananvapaus ja tasavertaisuus näkyvät hyvin kirjastotilassa (ka. 3,4) ja tapahtumien sisällöissä, tapahtumissa ja tapahtumaviestinnässä (ka. 3,6).

Tilaviestintä ja arvot

Tarkastele kirjastotilaa ja sitä, miten tilassa ohjataan ja viestitään eri asiakasryhmille. Pohdi myös, miten kirjaston arvot näkyvät tilassa, tapahtumissa ja viestinnässä – voit halutessasi tarkastella kirjaston arvoja Yleisten kirjastojen suunta 2016–2020 -asiakirjasta, jonka linkin löydät kyselyn saatekirjeen lopusta.

Kirjasto viestii selkeästi kirjastotiloissa — Keskiarvo: 3,8

Kirjaston henkilökunta toteuttaa suunnitelmallista viestintää kirjaston tiloissa hyvin. Keskiarvo: 3,7

Kirjaston tilassa viestitään eri kielillä. Keskiarvo: 2,5

Tilaviestinnässä voisi huomioida nykyistä paremmin erityisryhmien ja lasten tarpeet. Keskiarvo: 3,3

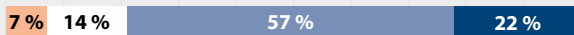
Kirjaston arvot kuten moniarvoisuus, moninaisuus, yhteisöllisyys, kestävä kehitys, sananvapaus ja tasavertaisuus näkyvät hyvin kirjastotilassa. Keskiarvo: 3,4

Kirjaston arvot näkyvät kirjaston tapahtumien sisällöissä, tapahtumissa ja tapahtumaviestinnässä. Keskiarvo: 3,6

Kirjaston henkilökunta tuntee hyvin kirjaston arvot ja toimii ja viestii niiden mukaisesti. Keskiarvo: 3,9

1 ei ollenkaan – 5 täydellisesti

Vastaajien määrä: 57

Kirjastotilojen kehittäminen ja päättäjille viestiminen

Vaikka hankkeessa keskityttiin fyysisiin kirjastotiloihin, halusimme kyselyssä selvittää myös sitä, miten ja millaisessa ympäristössä itäsuomalaisten kirjastojen johtajat kehittävät ja suunnittelevat kirjastotiloja.

Pohdi miten suunnitelmallisesti kehität kirjastotiloja, suunnittelet esimerkiksi remonttia tai muuttoa uusiin tiloihin ja arvioi, miten pystyt perustelevaan päättäjille miksi ja miten kirjastotiloja tulee kehittää. Kyselyn saatekirjeen loppuun on koottu keskeisimpiä kirjastotiloihin liittyviä ohjaavia asiakirjoja.

Itsearvioinnin perusteella kirjastojen johtajat hyödyntävät kirjastotilojen kehittämisessä kirjastolakia ja muita kirjastotiloja ohjaavia asiakirjoja hyvin (ka. 3,9) ja tekevät kuntarajat ylittävää kehitystyötä muiden kirjastojen kanssa kohtuullisen hyvin (ka. 3,5).

Kirjastonjohtajat arvioivat, että kuntapäättäjät eivät tunne kirjastolakia ja muita kirjastotiloja ohjaavia asiakirjoja kovinkaan hyvin (ka. 2,4), vaikka kirjastonjohtajat onnistuvat omasta mielestään viestimään heille hyvin (ka. 3,5) kirjastotiloihin liittyvistä asioista, hyödyntäen kirjastolakia ja muita ohjaavia asiakirjoja. Viestittäviä asioita ovat esimerkiksi tilojen tarpeellisuus, kehittäminen ja remontoiminen.

Haasteita on myös siinä, etteivät kuntalaiset osallistu tai heitä ei osallisteta kirjastotilojen suunnitteluun kovinkaan paljon (ka. 2,9).

Itsearvioinnin perusteella kirjastojen johtajien tulisi lisätä yhteistyötä kuntapäättäjien kanssa ja osallistaa kuntalaisia tehokkaammin kirjastotilojen kehittämiseen.

Kirjastotilojen kehittäminen ja päättäjiin vaikuttaminen

Pohdi miten suunnitelmallisesti kehität kirjastotiloja, suunnittelet esimerkiksi remonttia tai muuttoa uusiin tiloihin ja arvioi, miten pystyt perustelevaan päättäjille miksi ja miten kirjastotiloja tulee kehittää. Kyselyn saatekirjeen loppuun on koottu keskeisimpiä kirjastotiloihin liittyviä ohjaavia asiakirjoja.

Hyödynnän kirjastotilojen kehittämisessä Kirjastolakia ja muita kirjastotiloja ohjaavia asiakirjoja. Keskiarvo: 3,9

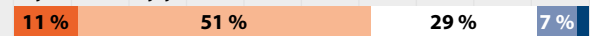

Kuntalaiset osallistuvat kirjastotilojen suunnitteluun.

Keskiarvo: 2,9

Kuntapäättäjät tuntevat Kirjastolain ja muita kirjastotiloja ohjaavia asiakirjoja. Keskiarvo: 2,4

Vaikutan kuntapäättäjiin kirjastotiloihin liittyvissä kysymyksissä. Keskiarvo: 3,5

Teen kuntarajat ylittävää toimintaa kirjastotilojen kehittämisen suhteen muiden kirjastojen kanssa. Keskiarvo: 3,5

1 ei ollenkaan – 5 täydellisesti

Vastaajien määrä: 57

Johtopäätökset miten kirjastotilassa voi toteuttaa kirjastolaissa määritettyjä ja niitä täydentäviä tehtäviä

Itsearviointin perusteella itäsuomalaisissa kirjastotiloissa voidaan toteuttaa varsin hyvin kirjastolain 6 §:ssä säädettyjä kuutta yleisten kirjastojen tehtävää, mutta kaikkien tehtävien suorittamisessa henkilöstömäärä koettiin hieman alhaiseksi.

Haasteita ilmenee itsearviointin perusteella vain kahden tehtävän suorittamisessa: tarjota tiloja oppimiseen, harrastamiseen, työskentelyyn ja kansalaistoimintaan sekä edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua. Nämä tehtävät ilmentävät kirjastolain uudistusta ja kirjastotiloissa uudistuksia ei ole huomioitu niin hyvin kuin lain velvoittamia perinteisiä kirjaston tehtäviä.

Kummankin haasteelliseksi koetun tehtävän kohdalla itäsuomalaisten kirjastojen tulisi tarkastella ja kehittää tiloja, varmistaa tehtäviin liittyvien laitteiden, välineistön ja kaluston asianmukaisuus sekä lisätä henkilöstön osaamista ja määrää, jotta nämä tehtävät saadaan toteutettua paremmin.

Täydentävien arviointikysymysten perusteella itäsuomalaiset kirjastotilat ovat fyysisesti ja henkisesti turvallisia ja kirjastotilojen saavutettavuus ja esteettömyys on hyvällä tasolla.

Itäsuomalaisissa kirjastotiloissa tulisi kuitenkin lisätä merkittävästi erikielistä viestintää.

Täydentävien kysymysten avulla itäsuomalaisten kirjastotilojen haasteet täsmentyivät. Ne kytkeytyvät haasteellisiksi koettuihin yleisen kirjaston tehtäviin: tarjota tiloja oppimiseen, harrastamiseen, työskentelyyn ja kansalaistoimintaan sekä edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua.

Itäsuomalaisten kirjastotilojen haasteet näkyvät selkeimmin tapahtumien järjestämisessä. Kirjastotiloja ei ole suunniteltu tapahtumia silmällä pitäen, tai tilat eivät ole riittävän muunneltavia tapahtumien järjestämiseen. Samalla tapahtumia varten tarvittava laitteisto ja välineet ovat riittämättömiä, ja sekä henkilökunnan osaamista että osaavan henkilökunnan määrää tulisi lisätä. Erityisen heikkoa on kuntalaisten osallistaminen kirjaston tapahtumien suunnitteluun.

Toinen täydentävien kysymysten esiin nostama haaste liittyy kirjastotilojen kehittämiseen. Kuntapäättäjät eivät tunne kirjastolakia riittävän hyvin, eivätkä kirjastot osallista kuntalaisia kirjastotilojen kehittämiseen.

Itsearviointin perusteella itäsuomalaisten kirjastojen tulisi kiinnittää huomiota kirjastotilojen muunneltavuuteen, jotta kirjastoissa voi paremmin opiskella, harrastaa, työskennellä, osallistua kansalaistoimintaan ja järjestää tapahtumia. Näin voidaan osallistaa kuntalaiset yhteiskunnalliseen ja kulttuuriseen vuoropuheluun ja kirjastojen kehittämiseen.

Kirjastonjohtajien on tärkeää osallistaa myös kuntapäättäjiä ja viestiä heille, mitä lainsäädäntö ja muut ohjaavat asiakirjat tarkoittavat kirjastotiloille. Tässä on hyvä käyttää apuna konkreettisia esimerkkejä. Kirjastojen henkilökunnan ja johtajien osaamista ja resursseja näiden tehtävien suorittamiseen on itsearviointin perusteella syytä lisätä.

Kahdentoista itäsuomalaisen kirjaston hyvät käytänteet ja kiteytetyt vinkit kirjastotilojen kehittämiseen

Hankkeessa havainnointiin kahtatoista itäsuomalaista kirjastoa. Havainnoinnin tarkoituksena oli kerätä yksityiskohtaista tietoa kirjastotilojen hyvistä ja huonoista puolista sekä rakentaa siitä kiteytyksiä kaikkien kirjastojen hyödynnettäviksi. Tavoitteena oli kartoittaa sekä hyvin pieniä ja konkreettisia että isoja ja laajoja kirjastotiloihin liittyviä asioita, kokemuksia ja toimintamalleja, joista olisi hyötyä kirjastotilojen kehittämistä pohdittaessa.

Hanketyöntekijä vieraili kirjastoissa toukokuussa 2025. Kirjastot valittiin hankkeessa toteutetun kyselyn vastausten perusteella. Valinnassa kiinnitettiin erityistä huomiota siihen, mitä kirjastotiloihin liittyviä hyviä käytänteitä kirjastojen johtajat kuvasivat vastauksissaan. Hanketyöntekijä myös keskusteli Joensuun ja Savon AKE-toimijoiden kanssa ja pyysi heiltä vinkkejä, mitä kirjastoja olisi hyvä käydä havainnoimassa. Sen jälkeen hän laati kyselyvastausten ja keskustelujen perusteella hankkeen ohjausryhmälle koosteen, jonka pohjalta ohjausryhmä valitsi kaksitoista havainnoitavaa kirjastoa: neljä Pohjois-Savosta, neljä Etelä-Savosta ja neljä Pohjois-Karjalasta. Koska havainnointien tarkoituksena oli kerätä ja kuvata konkreettista tietoa, havainnoitavien kirjastojen määrä oli pidettävä kohtuullisena hankkeen resurssiin nähden.

Pohjois-Savossa havainnointiin Kuopion kaupunginkirjaston hallinnot Tuusniemen ja Karttulan lähikirjastot, Varkauden pääkirjasto ja Kuopion pääkirjasto. Etelä-Savossa havainnointiin Mikkelin seutukirjaston hallinnoima Suomenniemen kirjasto, Mäntyharjun kirjasto, Piekämäen kaupunginkirjaston hallinnoima Virtasalmen kirjasto ja Piekämäen pääkirjasto Kirjasto Poleeni. Pohjois-Karjalassa havainnointiin Nurmeksen pääkirjasto, Rantakylän lähikirjasto Joensuussa, Joensuun pääkirjasto ja Tohmajärven kirjasto. Kirjastot on lueteltu siinä järjestyksessä, missä hanketyöntekijä niissä vieraili.

Havainnointikäynnillä hanketyöntekijä tutustui kirjastotiloihin henkilökunnan opastuksella sekä haastatteli paikan päällä kirjaston johtaja ja/tai muuta kirjaston henkilökuntaa. Osassa kirjastoja hanketyöntekijä pystyi luontevasti haastattelemaan myös asiakkaita ja kirjaston yhteistyökumppaneiden edustajia. Lisäksi yhdessä kirjastossa hanketyöntekijä toteutti ryhmähaastattelun kirjaston aktiivikäyttäjille ja toisessa kirjastossa minikyselyhaastattelun henkilökunnalle ja pienelle ryhmälle asiakkaita. Yhteensä hanketyöntekijä haastatteli havainnointikäynnillä noin 70 eri henkilöä. Kukin havainnointikäynti kesti muutamia tunteja.

Havainnoinneissa keskityttiin keräämään tietoa havainnoitavan kirjaston hyvistä käytänteistä ja muista sellaisista asioista, joita kirjastojen olisi hyvä ottaa huomioon kirjastotiloja kehittäessään tai uusia tiloja suunnitellessa. Jokaisesta havainnoitavasta kirjastosta löytyi paljon hyviä käytänteitä ja ideoita, mutta analyyseissä keskityttiin vain muutamaaan teemaan, joihin liittyvät asiat pyrittiin kuvaamaan huolellisesti.

Tässä luvussa on jokaisen kahdentoista kirjaston havainnoinnin perusteella laaditut analyysit sekä valokuvia kohteista. Analyysit ovat siinä järjestyksessä, missä havainnoinnit tehtiin.

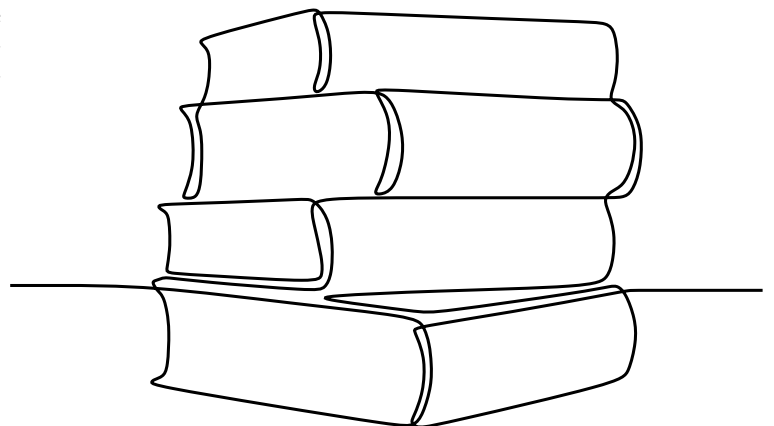
Jokaisessa analyysissä on ensin tiivis johdanto havainnoitavasta kirjastosta ja siitä, mihin teemoihin kyseessä olevan kirjaston kohdalla keskitytään. Sen jälkeen on kuvattu teemoihin liittyvät havainnot, hyvät ja joskus myös huonot käytänteet sekä havainnoinnin perusteella rakennetut kiteytykset. Kiteytykset on merkitty nuolimerkein, jotta lukija voi nopeasti hahmottaa ne. Kiteytykset on myös kytketty osaksi kirjastotilojen kehittämistyökalua, joka on yksi osa tätä työkirjaa.

Havainnointien perusteella rakennetut kiteytykset on ilmaistu muodossa:

- Kiteytys
(Havainnointi: havainnoitavan kirjaston nimi)

Jokaisen kirjaston kohdalla tekstissä on myös mainittu sen henkilön nimi, jolta saa lisätietoja kyseisen kirjaston ratkaisuista.

Kuvat ovat hanketyöntekijän ottamia, ellei kuvatekstissä ole mainittu muuta lähdettä.

3.1

Tuusniemen kirjasto – luovuus ja henkilöstön aktiivisuus takaavat onnistuneen kirjaston remontin

Tuusniemen lähikirjasto toimii vuonna 1975 valmistuneen Tuusniemen peruskoulu- ja lukiorakennuksen yhteydessä. Kirjastotila on peruskorjattu täysin vuonna 2011. Kirjasto oli laatinut Tuusniemen kunnan teknisen toimen kanssa alustavan peruskorjaussuunnitelman vuosille 2014–2016. Peruskorjauksen toteutuminen kuitenkin aikais-tui huomattavasti, koska kunta oli saanut rahoituksen peruskorjauk-selle alkuperäistä aikataulua aikaisemmin.

Tuusniemen kirjaston peruskorjauksen tavoitteena oli esteetön ja viih-tyisiä kirjastotila. Peruskorjaus toteutettiin tiiviissä yhteistyössä kunnan teknisen toimen, ulkopuolisen sisustussuunnittelijan, urakoitsijan sekä hyllytoimittajan kanssa. Kuntalaisia ei osallistettu peruskorjauk-sen suunnitteluun. Tilan suunnittelussa nojattiin vahvasti kirjaston henkilökunnan ja teknisen toimen osaamiseen ja käsitykseen siitä, mil-lainen on toimiva kirjastotila.

Kirjaston henkilökunta edellytti sisustussuunnittelijan hyödyntämistä tarkemmassa suunnitteluvaiheessa, jotta tilaan saataisiin Tuusniemen kuntaa ilmentäviä värejä, elementtejä ja kuoseja. Rohkean ja rohkais-tun sisustussuunnittelijan ansiosta kirjastolle teetettiin Lindströmillä sisustussuunnittelijan ideoimat matot. Sisustussuunnittelija valitsi kir-jaston henkilökunnan kanssa tilan värit, kalusteet ja verhot. Mattojen ja verhojen ansiosta kirjastotilan äänimaailma on pehmeä ja miellyttävä.

Peruskorjauksen suunnittelussa hyödynnettiin paljon kirjaston henkilö-kunnan esteettömyyteen ja kirjaston eri toimintoihin liittyvää osa-mista. Henkilökunta myös vieraili aktiivisesti tilassa peruskorjauksen aikana ja varmisti, että remontissa toteutuu kaikki kirjaston käytännön toiminnan kannalta tärkeät isot ja pienet elementit. Henkilökunnan

aktiivisuuden ansiosta esimerkiksi asiakaskäyttöön tulevat pistorasiat saatiin oikeisiin kohtiin.

Lisätietoja: Vastaava kirjastovirkailija Ilpo Kasanen

3.1.1

Esteettömyys ja omatoimiaika

Esteettömyys huomioitiin peruskorjauksessa siten, että kirjastotila muutettiin yksitasoiseksi, wc-tiloista tehtiin esteettömiä ja ulko- sekä sisäovi muutettiin sähköiseksi. Varapoistumisoven yhteyteen raken-nettiin poistumista helpottava teräsramppi, joka olisi kuitenkin kan-nattanut toteuttaa maarakenteisena, koska teräsrampin puhtaanapito lumesta on hyvin hankalaa.

Remontissa huomioitiin myös tilavalvonta. Omatoimiaikaa ja yleistä turvallisuutta varten tilaan asennettiin tallentava kameravalvonta, joka saatiin toteutettua ilman katvealueita.

Kirjaston valaistus toimii omatoimiaikaan ympäri tilaa olevilla liike-tunnistimilla, ja sulkemiseen liittyvät kuulutukset tulevat automaatti-sesti. Myös kirjaston hälytysjärjestelmä kytkeytyy automaattisesti päälle 15 minuuttia kirjaston omatoimiajan päättymisen jälkeen.

Kirjastossa on käytössä henkilökuntakytkin, jolla ulko-oven lukitus avataan ja lukitaan. Ulko-oven lukituksen avautumista ei ole automa-tisoitu, jotta henkilökunnan ei tarvitse tulla estyneenä kuten sairaus-tapauksissa lukitsemaan ovea. Esteen sattuessa esimerkiksi koulun vah-timestari voi käydä laittamassa oveen kyltin, että kirjasto on avoinna poikkeuksellisesti vain omatoimisesti.

Tuusniemen kirjastossa on kaikin puolin panostettu selkeään tilavies-tintään. Kirjaston ulko-ovessa on isot, helposti ymmärrettävät tiedot-teet, ja poikkeusaukioloajat viestitään omilla ilmoituksillaan. Ovesta on selkeyden vuoksi vain Tuusniemen kirjastoa koskevaa tiedotusta. Kirjastotilassa on selkeästi esillä tiedotteita, mutta niiden määrä pide-tään pienenä, jotta viestit eivät hukkuisi ilmoitustulvaan.

Tuusniemellä on toistaiseksi vähän muita kieliä kuin suomea äidinkie-lenään puhuvia asiakkaita, minkä takia kirjaston tilaviestintä on ainoas-taan suomenkielistä.

Kiteytykset

- ▶ Kirjastolla olisi hyvä olla etukäteen itse tehty suunnitelma kirjastotilan kehittämistä tai remonttia varten, jossa olisi mietitty ja pohdittu mitä kirjasto edellyttää tiloilta, toiminnallisuudelta ja sisustukselta.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä hyödyntää ulkopuolista sisustussuunnittelijaa; sisustussuunnittelijan olisi hyvä olla rohkea ja luova.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä suunnitella sisustussuunnittelijan kanssa kuntaan liittyviä omia sisustuselementtejä, esimerkiksi mattoja ja verhoja, jotka parantavat tilan viihtyvyyttä ja äänimaailmaa.
- ▶ Kirjastotilan remontin suunnittelussa olisi hyvä hyödyntää kirjastohenkilökunnan osaamista mahdollisimman paljon.
- ▶ Kirjastotilan remontin toteutuksen aikana olisi hyvä, että henkilökunta voisi vieraila kohteessa säännöllisesti ja varmistaisi, että kaikki pienet yksityiskohdat on muistettu tehdä suunnittelun mukaisesti.
- ▶ Kirjastotilan remontin suunnittelussa olisi hyvä varmistaa, että tekniset ratkaisut ja kalusteet tukevat kirjaston monikäyttöisyyttä ja muunneltavuutta.
- ▶ Hyllyjen suunnittelussa olisi hyvä hyödyntää hyllyvalmistajan erityisosaamista.
- ▶ Kirjastotilan remontin suunnittelussa olisi hyvä osallistaa myös asiakkaat tilan suunnitteluun.
- ▶ Jos kirjaston ulkopuolelle tulee rakentaa ramppi, olisi hyvä varmistaa, että rampin kunnossa- ja puhtaanapito on helppoa myös talvisin.
- ▶ Kirjaston ulko-ovessa olevan viestinnän olisi hyvä olla erityisen selkeää ja koskea vain kyseistä kirjastoa.
- ▶ Kirjaston tilaviestinnässä olisi hyvä käyttää muitakin kieliä suomen lisäksi
(Havainnointi: Tuusniemen kirjasto)

Kiteytykset

- ▶ Kirjastotilojen olisi hyvä olla muunneltavia, jotta kirjastossa voi järjestää esimerkiksi tapahtumia.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä käyttää paljon sisustuselementtejä, jotka vaimentavat ja parantavat kirjaston äänimaailmaa, esimerkiksi mattoja pöytien alla.
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla hiljainen tila, myös tapahtumien aikana.
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla varattava suljettavissa oleva tila esimerkiksi kokouksille.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tehdä yhteistyötä ja hyödyntää kirjaston lähellä olevien toimijoiden resursseja, esimerkiksi koulun kanssa yhteistyö tuolien ja äänentoiston lainauksessa
(Havainnointi: Tuusniemen kirjasto)

3.1.2

Muunneltava tila tapahtumille

Remontin ansiosta Tuusniemen kirjaston tiloissa on helppo järjestää erilaisia tapahtumia. Remontin yhteydessä valituista kirjastokalusteista osa on liikuteltavia, joten isommallekin tapahtumalle saa helposti muokattavaa tapahtumatilan asiakaspalvelupisteen eteen. Viereisen koulun kanssa tehdään yhteistyötä: koulu lainaa tuoleja ja äänentoiston kirjastoon isompiin tapahtumiin.

Kirjaston lehtilukusalissa on videotykki, valkokangas ja kannettava tietokone, josta saa äänen. Salin oven saa suljettua tapahtuman tai kokouksen ajaksi, mutta tila ei ole äänieristetty. Tilaa ei voi varata, koska silloin lukusali ei olisi kaikkien käytössä – tilaa käytetään kuitenkin silloin tällöin kokoustilana. Kunnassa on paljon muitakin tiloja, joissa voi järjestää kokouksia.

Kirjaston musiikki- ja lastentapahtumiin osallistuu normaalisti 10–20 henkilöä. Kirjaston muuntumista tapahtumatilaksi testattiin Satu Rämön vierailun yhteydessä, jolloin asiakaspalvelupisteen eteen tehdessä tilassa oli vieraita yli sata. Koululta oli saatu sadalle osallistujalle istumapaikat.

Tuusniemen kirjastoon ei saatu toteutettua äänieristettyä hiljaista ja rauhallista työskentelytilaa, mistä aiheutuu haittaa erityisesti tapahtumien aikana. Asiakaspalvelutiskin edessä järjestettävien tapahtumien aikana kirjastossa ei ole hiljaista tai rauhallista tilaa, koska kirjastossa ei ole väliseiniä. Lukusalissa järjestettävät tapahtumat valtaavat lukusalin ja äänet kuuluvat muualle kirjastoon.

Tuusniemen kirjaston asiakaspalvelupisteen edessä mahtuu järjestämään lastentapahtumia. Kuva: Tuusniemen kirjasto.

Tuusniemen kirjaston asiakaspalvelupisteen eteen mahtuu paljon kuulijoita, tuolit ja äänentoisto on lainattu viereiseltä koululta. Kuva: Tuusniemen kirjasto

Tuusniemen kirjaston asiakaspalvelupisteen eteen saadaan paljon istumapaikkoja, tuolit on lainattu viereiseltä koululta. Kuva: Tuusniemen kirjasto.

Tuusniemen kirjaston asiakaspalvelupiste, jonka takana näkyy lehtilukusali.

Tuusniemen kirjaston lukusali ja näyttelytila, jossa järjestetään myös pieniä tapahtumia ja kokouksia.

Tuusniemen kirjastolle suunniteltu oma matto.

Tuusniemen kirjastossa on rauhallisia pöytäpisteitä, joiden alla on äänimaailmaa rauhoittavat kirjastolle erikseen suunnitellut matot.

3.2

Karttulan kirjasto – välitön asiakaskokemus omatoimikirjaston kolmessa tilassa

Karttulan lähikirjasto on osa Karttulan koulu–kirjasto–kompleksia. Rakennuksen suunnittelu käynnistyi vuonna 2015, rakentaminen aloitettiin vuonna 2016 ja Karttulan kirjasto avattiin elokuussa 2017. Uusi rakennus rahoitettiin kuntaliitosrahoilla Karttulan siirtyessä osaksi Kuopiota.

Karttulan kirjaston henkilökunta osallistui ja sitä kuunneltiin laajasti uuden kirjasto-koulukompleksin suunnittelun yhteydessä. Kirjaston henkilökunta määrittä kirjaston tilatarpeita ja toi vahvasti esiin kalusteisiin ja valaistukseen liittyviä toiveita, jotka huomioitiin suunnitelmassa kattavasti.

Kirjaston uudet kalusteet ja hyllyt kilpailutettiin ja ne hankittiin eri toimittajilta. Kirjaston henkilöstö seurasi tilan rakentamista myös paikan päällä ja oli aktiivinen erityisesti loppuvaiheen muutoksissa. Hyllyjen ja valaistuksen paikat suunniteltiin toimittajien, mutta ennen kaikkea kirjastohenkilökunnan käytännön kokemusten pohjalta.

Ennen muuttoa uusiin tiloihin Karttulan kirjasto teki mittavat aineistopoistot, jotta aineisto mahtuisi pienempään, mutta selkeämpään ja avarampaan kirjastotilaan. Uuden tilan suunnittelussa oli karsittu henkilöstön tiloista sekä varastotilasta, joiden tarve huomattiin vasta tilojen käyttöönoton jälkeen.

Karttulan kirjaston havainnoinnissa keskityttiin kirjastotilojen suunnitteluun sekä aktiivisen asiakaspalvelufilosofian toteuttamiseen kirjastotiloissa.

Lisätietoja: Vastaava kirjastovirkailija Tiina Jokinen

3.2.1

Omatoimikirjaston kolme tilaa

Karttulan kirjasto on jaettu kolmeen eri toiminnalliseen tilaan ja suunnittelussa on huomioitu, että yhden virkailijan on pystyttävä havainnoimaan koko tilaa helposti ja tehokkaasti. Selkeät tilaratkaisut rohkaisevat ja ohjaavat asiakasta itsenäiseen asiointiin, myös omatoimiaikana – tilat selittävät itse itsensä.

Kirjasto on suunniteltu siten, että sisääntulosta asiakas astuu kirjaston ensimmäiseen tilaan, josta hän näkee yhdellä silmäyksellä koko kirjaston. Ensimmäisessä tilassa toteutetaan kirjaston aktiivisimmat ja äänekkäimmät toiminnot. Tässä tilassa kirjasto järjestää aktiivisesti kirjailijavierailuja, lukupiirejä ja tekee tiivistä yhteistyötä koulun kanssa. Avara tila muuntuu helposti tapahtumatilaksi siirrettävien kalusteiden avulla. Aulan yhteydessä olevassa tilassa sijaitsevat lainausautomaatti ja lainattavat esineet. Tässä tilassa on esillä myös Kuopion kaupungin kuntapäätökset ja esimerkiksi kaavaehdotukset.

Kirjaston toinen tila toimii siirtymävyöhykkeenä, jossa sijaitsevat pieni infotiski ja uutuushyllyt sekä lainattava aineisto. Tässä puolihiljaisessa tilassa asiakkaat vaihtavat spontaanisti virkailijan kanssa kuulumisia, kysyvät neuvoa ja hoitavat kirjaston käyttöön liittyviä käytännön asioita. Infopisteeltä saa myös avaimet paikalliselle liikuntasalille.

Karttulan kirjaston kolmas tila on erotettu ovella ja lasiseinillä muusta kirjastotilasta. Tämä kirjaston hiljaisin osa on lukusali, joka toimii myös rauhallisena työskentelyalueena. Kesäisin tilassa työskenteleekin useita ei-paikkakuntalaisia etätyöntekijöitä. Oven ansiosta tila voidaan rajata täysin muusta kirjastosta. Lukusali pidetään pääsääntöisesti aina rauhallisena tilana, eikä sitä anneta ulkopuolisille käyttöön esimerkiksi kokoustilaksi. Tilaa hyödynnetään satunnaisesti näyttelytilana.

Karttulan kirjaston puutteena on, ettei kirjastossa ole vartattavia tiloja esimerkiksi kokouksia varten. Toisaalta muualla Karttulassa on tarjolla tällaisia tiloja paljon.

Karttulan kirjasto toimii omatoimikirjastona, joka on Karttulassa koettu tärkeäksi palveluksi, joka lisää kirjaston saavutettavuutta merkittävästi. Uusi tila suunniteltiin tekniikan ja toimintojen kannalta esteettömäksi omatoimikirjastoksi. Suunnittelussa huomioitiin myös valvonnan tarve ja tallentavien kameroiden katvealueet pyrittiin poistamaan.

Karttulan kirjasto tekee tiivistä yhteistyötä samassa rakennuksessa olevien koulun ja päiväkodin kanssa. Koulu ja päiväkotikäyttävät kirjastoa paljon myös omatoimiaikana. Koulun ja päiväkodin opettajilla on oma luokkakohtainen kortti, jolla he pääsevät omatoimikirjastoon ryhmän kanssa.

Koulun yhteydessä oleva kirjasto on puuttunut koululaisten aiheuttamiin häiriöihin jämäkästi ja aktiivisesti tekemällä tiivistä yhteistyötä koulun opettajien ja rehtorin kanssa. Kirjastotilassa ei ole tämän ansiosta paljontaan koululaisten aiheuttamia häiriöitä. Havainnoinnin yhteydessä koulun rehtori kiitteli laajaa yhteistyötä kirjaston ja koulun välillä.

Kirjaston sijainti koulun yhteydessä auttaa kirjastoa poikkeustilanteissa. Jos Karttulan kirjaston henkilökunta on estynyt, koulun rehtori käy laittamassa kirjaston oveen tiedotteen, jossa kerrotaan, että kirjasto toimii poikkeuksellisesti vain omatoimella. Häiriötilanteista viestitään myös Kuopion kirjaston sosiaalisen median kanavissa.

Karttulassa ei ole vielä paljon muita kieliä kuin suomea äidinkielenään puhuvia, ja siksi tilaviestintä on vain suomeksi.

Kiteytykset

- ▶ Kirjaston henkilökunnan olisi hyvä osallistua aktiivisesti uusien tilojen suunnitteluun.
- ▶ Kirjaston henkilökunnan olisi hyvä seurata remontin tai uuden rakennuksen valmistumisen etenemistä ja vieraila säännöllisesti tilassa varmistamassa, että kaikki suunniteltu toteutuu toimivasti tilassa.
- ▶ Kirjastojen olisi hyvä käyttää aktiivisesti valaistus- ja kalustesuunnittelijoiden asiantuntemusta, mutta henkilökunnan tulee varmistaa, että käytännön käyttötilanteet ja tarpeet ohjaavat päätöksiä.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä käydä läpi ja karsia aineistoaan ennen remonttia tai muuttoa uusiin tiloihin.
- ▶ Kirjastojen olisi hyvä varmistaa riittävät henkilöstötilat ja varastot käytännön tarpeisiin remonteja tai uusia tiloja suunnitellessa.
- ▶ Kirjastotilaa suunnitellessa olisi hyvä tarkastella kirjastoa erilaisina tiloina ja varmistaa että kaikki tarvittavat tilat, myös rauhalliset, varattavat ja suljettavat tilat toteutuvat.
- ▶ Kirjastotilaa suunnitellessa olisi hyvä tarkastella kirjastotilojen toimintoja sekä tilan hiljaisuusastetta.
- ▶ Kirjastotilojen olisi hyvä olla selkeitä, itsestään ohjaavia ja helposti hallittavia niin asiakkaan kun myös henkilökunnan näkökulmasta.
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla siirrettäviä kalusteita, jotta pieneenkin kirjastoon voidaan muokata tarvittaessa tapahtumutila.
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla rauhallinen ja hiljainen suljettava työskentely- ja lukutila, myös tapahtumien aikana.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä suunnitella tarkasti tallentavien valvontakameroiden paikat ja katvealueet.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tehdä suoraa ja välitöntä yhteistyötä koulun rehtorin ja opettajien kanssa niin kirjastopalveluiden tarjoamisessa kuin myös omatoimiajan rauhallisuuden varmistamisessa.
- ▶ Koulun ja päiväkodin opettajilla olisi hyvä olla oma luokkakohtainen kortti, jolla pääsee omatoimikirjastoon.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä käyttää somekanavia aktiivisesti poikkeuksista tiedottamisessa.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä toteuttaa tilaviestintää suomen lisäksi muilla kielillä.

(Havainnointi: Karttulan kirjasto)

3.2.2

Pienen infopisteen filosofia tasavertaisesta asiakaskohtaamisesta

Karttulan kirjasto on karttulaisten matalan kynnyksen kohtaamispaikka, jossa yhteisöllisyyttä ja paikallisuutta arvostetaan. Kirjastotilasta ja kirjaston palveluista on pyritty tekemään mahdollisimman helposti lähestyttäviä ja välittömiä.

Henkilökunta halusi, että uudessa tilassa vältetään kirjastojen perinteistä palvelupiste-asiakas-asetelmaa. Tilaan rakennettiin perinteisen massiivisen asiakaspalvelupisteen sijaan pieni infopiste, johon otettiin mallia markettien auloissa olevista puhelinliittymämyyjien pisteistä.

Karttulan kirjastossa virkailija ei istu tiskin takana, vaan liikkuu ja kohtaa asiakkaat kirjastotilassa aktiivisesti. Tällöin asiakas kokee kirjastotilan rentona, omana tilanaan, eikä koe olevansa ison tiskin takaa valvovan kirjastovirkailijan hallitsemassa tilassa. Näin perinteinen hierarkkinen asetelma asiakkaan ja virkailijan välillä häviää ja mahdollistaa tasavertaisen asiakaspalvelun.

Kirjaston henkilökunta ei viettä aikaa infopisteellä, vaan liikkuu kirjastotilassa aktiivisesti. Karttulan kirjastossa asiakas uskaltaa kysyä spontaanisti pieniäkin asioita kohdatessaan virkailijan rennosti ja tasavertaisesti kirjaston käytävällä. Näin kirjaston asiakaspalvelu on luontevasti ja rennosti läsnä kaikkialla kirjastossa.

Kiteytykset

- ▶ Kirjaston olisi hyvä tarkastella asiakaspalveluperiaatteitaan ja määritellä siten tietoisesti, millaisen asiakaskokemuksen kirjasto haluaa tarjota.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tarkastella, miten palvelupisteen koko ja virkailijan rooli vaikuttavat asiakaskokemukseen ja päättää tietoisesti esimerkiksi siitä, halutaanko että henkilökunta pysyy passiivisena asiakaspalvelupisteen takana vai liikkuuko henkilökunta aktiivisesti kirjastotilassa ja mahdollistaa spontaanin asiakaskohtaamisen ja asiakaspalvelun.

(Havainnointi: Karttulan kirjasto)

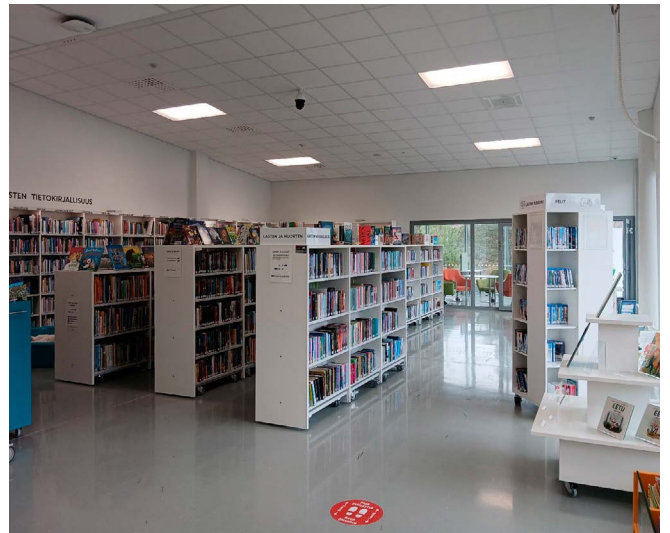
Karttulan kirjaston sisääntuloaula, jossa järjestetään erilaisia aktiviteettejä ja tapahtumia.

Karttulan kirjaston aulassa järjestetään erilaisia tapahtumia - tila on helposti muokattavissa liikuteltavien kalusteiden ansiosta. Kuva: Karttulan kirjasto.

Karttulan kirjaston toinen tila, jossa on pieni infotiski, uutuushyllyt sivussa sekä lainattava aineisto.

Karttulan kirjaston toinen tila, jossa lainattava aineisto ja uutuudet.

Karttulan kirjaston kolmas tila lasiseinien takana. Tämä tila on hiljainen tila.

Karttulan kirjaston kolmas tila, jossa työskennellään hiljaa ja luetaan lehtiä.

3.3

Varkauden pääkirjasto – tuotteistettu välinelainaamo ja tapahtumien keskipiste

Vuonna 1985 kirjastoksi rakennetussa Varkauden pääkirjastossa on runsaasti erilaisia tiloja eri toiminnoille ja toimijoille.

Suuresta kirjastosta löytyy perustoimintojen ja -tilojen lisäksi muun muassa paljon varattavia hiljaisia työ- ja kokoustiloja, useita tiloja tapahtumille ja näyttelyille, auditorio, lasten teatteritila, äänieristetty soittohuone, avoin kohtaamispaikka ja Nepsy-nurkka.

Kirjistorakennuksessa sijaitsee myös kahvila, hyvinvointialueen kotihoidon tauko- ja työskentelytiloja sekä kaupungin kulttuuritoimen, lastenkulttuurikeskus Verson ja Vekara-Varkaus-organisaation työ- ja varastotiloja.

Varkauden pääkirjaston havainnoinnissa keskityttiin kahteen eri kokonaisuuteen: kirjaston hankkeen avulla kehittämään välinelainaamoon sekä siihen, miten kirjastotila taipuu äänekkääksi ja vilkkaaksi Vekara-Varkauden lastentapahtumakeskukseksi kolme kertaa vuodessa.

Lisätietoja: Lainaamo-toiminnasta ja Lainaamon välineistä liikuntapalvelupäällikkö Marko Kukkonen ja kirjastolla Marita Rundelin, Vekara-Varkaudesta tapahtumapäällikkö Marketta Kosunen

3.3.1

Tuotteistettu välinelainaamo

Varkauden pääkirjasto toimii välinelainauksen edelläkävijänä Itä-Suomessa. Kirjastoon on Varkauden kaupunginvaltuuston aloitteen perusteella toteutettu, kehitetty ja tuotteistettu välinelainaamo: Lainaamo | Varkaus. Valtaosa Lainaamon välineistä on kerätty lahjoituksina, mutta liikuntapalvelujen kustantamana on hankittu myös uusia välineitä.

Lainaamo Varkaus

Lainaamo-toiminta toteutetaan Varkauden kirjastossa, mutta Lainaamon välineistä vastaa Varkauden kaupungin liikuntapalvelupäällikkö.

Välinelainaamon lähtökohtana on valtuustoaloitteen periaatteen mukaisesti tarjota lainattavia liikuntavälineitä erityisesti heikossa asemassa oleville perheille, joilla ei ole varaa esimerkiksi ostaa lapselle suksia koululiikuntaa varten. Lainaamoa käyttävätkin aktiivisesti erityisesti lapsi- ja maahanmuuttajaperheet.

Varkauden kirjastossa on oma iso tila erilaisille lainattaville urheiluvälineille sekä huone, jossa niitä voi huoltaa. Välinelainaamo on näyttävä tila, jossa välineet ovat houkuttelevasti ja selkeästi esillä. Lainaamo sijaitsee kirjaston toisessa kerroksessa, mutta siitä viestitään selkeästi kirjastotilassa ja eri kanavissa. Kirjaston alakerrasta on opastus Lainaamoon, ja sitä markkinoidaan asiakkaille aktiivisesti sosiaalisen median kanavissa.

Lainaamossa on lainattavissa muun muassa hiihtovälineitä, luistimia, liukureita, frisbeegolf-kiekkoja, kävelysauvoja, rullaluistimia, skeittilautoja, pihapelejä, roskapihtejä ja erilaisia lihaskuntoiluvälineitä. Välineet ovat pääosin liikuntapalvelujen omistamia, mutta kirjasto on luokitellut, kuvannut ja lisännyt jokaisen välineen Koha-kirjastojärjestelmään. Välineitä voi lainata kirjastokortilla 14 vuorokaudeksi, mutta niitä ei voi varata eikä lainoja uusia. Lainaamon sivulla on kerrottu välineiden käyttösäännöt.

Välineiden lainaaminen ja palautus tapahtuvat henkilökunnan kautta, ei itsepalveluna. Kirjaston henkilökunta tarkistaa palautuksen yhteydessä välineen kunnon. Jos asiakas kertoo virkailijoille, että väline on rikki tai vika huomataan palautettaessa, väline viedään takahuoneeseen odottamaan tarkastusta, jossa määritetään voiko sen korjata vai hävitetäänkö se.

Välineiden ylläpito ja välineiden päivittäminen kirjastojärjestelmään vaativat resursseja ja pysyvää vastuuhenkilöä. Toimintaa ovat aiemmin pyörittäneet tehtävään koulutetut työllistetyt, joita kirjasto ei voi enää hyödyntää.

Kiteytykset

- ▶ Kirjaston olisi hyvä rakentaa oma selkeä ja näyttävä tila lainattaville välineille.
- ▶ Lainattavien välineiden valikoima tulisi rajata selkeästi, kaikki ei sovellu lainattavaksi.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä kuvata ja lisätä välineet omaan järjestelmään.
- ▶ Kirjastolla olisi hyvä olla riittävästi säilytystilaa, jotta sesongin välineet ovat esillä ja sesongin ulkopuoliset välineet ovat varastossa.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä laatia ohjeistus välinelainukseen; ohjeistus olisi hyvä toteuttaa myös eri kielillä.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä ottaa kuvat ja markkinoida välineitä ja palvelua myös eri kielillä.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tehdä yhteistyötä esimerkiksi kunnan liikuntapalveluiden kanssa välineiden hankinnasta ja huollosta ja määrittää niiden omistajuus liikuntapalveluille.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä pohtia eri toimijoiden kanssa, miten välineitä hankitaan, ja hyödyntää esimerkiksi lahjoituksia yksityishenkilöiltä, seuroilta ja yrityksiltä.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa välineiden huolto määrittämällä siihen vastuutaho tai riittävät resurssit.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa riittävät resurssit ja tilat välinelainaamon ylläpitoon, kuten uusien välineiden kirjaamiseen järjestelmään ja välineiden tarkastamiseen ja korjaamiseen.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä rajata urheiluvälineiden lainaaminen ja palauttaminen vain henkilökunnan kautta tapahtuvaksi.
(Havainnointi: Varkauden pääkirjasto)

3.3.2

Varkauden pääkirjasto ja Vekara-Varkaus-yhteistyö

Varkauden pääkirjasto tekee yhteistyötä samassa rakennuksessa toimivien kulttuuritoimijoiden, erityisesti Vekara-Varkauden kanssa. Varkauden pääkirjasto on Vekara-Varkaus-tapahtumien keskeinen paikka kolme kertaa vuodessa: päätapahtuma Vekara-Varkaus-festivaaliviikko on kesällä, ja sitä täydentävät sisartahtumaviikot Talvi-Vekara ja Syys-Vekara.

Näinä kolmena viikkona vuodessa Vekara-Varkaus valtaa ison kirjaston tilat käyttöönsä ja muuntaa kirjaston eläväksi lastentapahtuma-areenaksi. Vekara-Varkaus on valtakunnallisesti tunnettu lastentapahtumakokonaisuus, jota on järjestetty jo 30 vuoden ajan Varkaudessa. Varkauden pääkirjasto toimii tapahtumien hermokeskuksena.

Vekara-Varkaus-tapahtumien aikana kirjasto muuntuu tapahtumakeskukseksi. Kirjaston tilat valjastetaan infopisteeksi, satumaailmaksi, lipunmyynnille, työpajoille, seikkailulle ja suunnistukselle – tapahtumia järjestetään myös kirjaston ulkotiloissa. Tarkemmat tiedot festivaalitarjonnasta löytyy Vekara-Varkauden sivustolta.

Vekara-Varkaus-
festivaaliviikko

Kirjastolla on tapahtumassa keskeinen rooli, ja kirjaston henkilökunta on aina tiiviisti mukana suunnittelemassa tapahtumia vuosikellon mukaisesti. Uuden Vekara-Varkaus-tapahtuman suunnittelu alkaa aina heti edellisen päätyttyä. Vekara-Varkauden henkilökunta toteuttaa tapahtumat kirjaston tiloissa, mutta kirjaston henkilökunta on valmiustelemassa ja muokkaamassa tilaa, tukena tapahtumassa sekä pyörittää kirjaston normaalia toimintaa ja palveluita tapahtumien aikana.

Vekara-Varkaus on valtakunnallisesti merkittävä tapahtumakokonaisuus, joka nostaa Varkauden profiilia kansallisella tasolla. Tapahtumaviikot tuovat kirjastoon tuhansia kävijöitä, ja mukana on luonnollisesti lapsia ja perheitä, jotka eivät ole vielä kirjaston asiakkaita. Tapahtumat vahvistavat näin kirjaston roolia yhteisön keskuksena, madaltavat kynnystä tulla kirjastotilaan sekä tutustua samalla kirjastoon ja sen palveluihin.

Kirjaston muuntaminen tapahtumatilaksi edellyttää, että kirjastotilat ja kalusteet ovat muunneltavia ja että kirjastossa on paljon säilytystilaa. Vekara-Varkaus-tapahtumien aikana kalusteita siirrellään kaikissa kirjaston tiloissa ja tuoleja ja kalusteita siirretään varastoihin. Kirjastoon saadaan rakennettua erilaisia lavastettuja satumaailmoja sekä tiloja työpajoja, esityksiä ja erilaisia elämyspisteitä varten. Toisaalta erityisesti kirjaston lastenosasto hyötyy siitä, että Vekara-Varkautta varten rakennettuja kalusteita voidaan käyttää lastenosaston sisustuksessa myös tapahtumaviikkojen ulkopuolella.

Isoissa tapahtumissa on tärkeää varmistaa tapahtuman turvallisuus ja esteettömyys. Varkauden pääkirjasto on laatinut oman pelastussuunnitelman Vekara-Varkaus-tapahtumia varten, koska tapahtuman aikana kirjaston tiloja käytetään eri tavalla kuin normaalisti. Vekara-Varkaus kouluttaa oman henkilökuntansa turvallisuusasioissa.

Kirjastossa liikkuminen ja palvelut on pyritty tekemään esteettömiksi. Vekara-Varkauden ansiosta lasten ja erityisryhmien esteettömyyteen liittyvät tarpeet on huomioitu kirjastossa hyvin, ja niitä täydennetään ja täsmennetään aina uutta tapahtumaviikkoa suunniteltaessa.

Varkauden pääkirjastossa on myös tehty esteettömyyskartoitus työharjoittelijan opintojen yhteydessä. Kartoituksesta ei ole vielä laadittu lopullista versiota. Kirjasto on myös osallistunut vammaispoliittisen ohjelman laatimiseen.

Yhteistyö kirjaston ja Vekara-Varkauden kanssa on tiivistä ja toimivaa, mutta tapahtumaviikot vaativat henkilöstöltä sopeutumista normaalia äänekkäämpään ja ruuhkaisempaan työympäristöön. Yhtä lailla kirjaston peruskäyttäjät kohtaavat kolme kertaa vuodessa kirjaston, joka on muuttunut eläväiseksi ja äänekkääksi lastentapahtuma-areenaksi.

Koska Vekara-Varkautta on järjestetty jo 30 vuoden ajan, kirjaston henkilökunta ja asiakkaat ovat tottuneet tapahtumaan. Näkyvän ja saavutettavan mainonnan ja viestinnän avulla ne asiakkaat, jotka haluavat välttyä tapahtumalta, osaavat olla tulematta kirjastotilaan.

Varkauden pääkirjastossa kolme kertaa vuodessa järjestettävät Vekara-Varkaus-viikot ovat oivallinen esimerkki siitä, miten kirjasto voi olla mukana toteuttamassa ja tarjoamassa tiloja suurenkin mittaluokan kulttuuritapahtumalle.

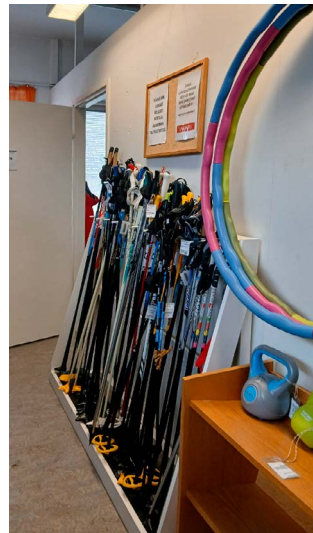
Useat kirjastot voisivat toimia tapahtuma-areenana Vekara-Varkauden tyyliselle tapahtumalle tai tapahtumakokonaisuudelle. Tämä edellyttää, että tapahtuma on skaalattu kirjaston omiin resursseihin ja tiloihin sopivaksi ja että tapahtumaa tuottaa ja toteuttaa suunnitelmallisesti osaava ja luotettava kirjaston kumppani.

Kiteytykset

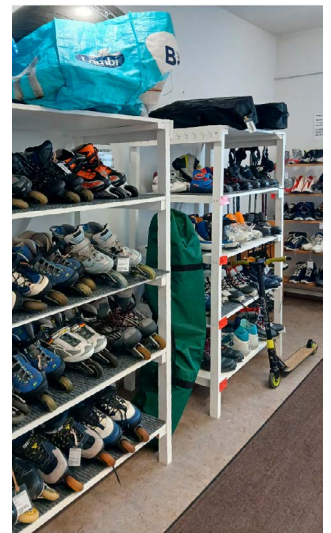
- Kirjaston olisi hyvä tarjota tiloja toistuville tapahtumille sopiville tapahtumatuottajille, jotka ottavat tapahtumasta kokonaisvastuun.
  - Kirjaston olisi hyvä suhtautua eri kokoiisiin kumppaneiden tapahtumaehdotuksiin positiivisesti ja tukea tapahtumien jatkuvuutta kehittyvän kumppanuuden avulla.
  - Kirjaston olisi hyvä osallistua tiiviisti kumppanin järjestämien tapahtumien suunnitteluun ja edellyttää toistuvan tapahtuman vuosikelloa.
  - Kirjaston olisi hyvä määrittää selkeä kirjaston rooli ja vastuu kumppanin järjestämissä tapahtumissa.
  - Kirjaston olisi hyvä pitää hyvät kumppanit lähellä – jos kirjastolla on ylimääräistä tilaa, kumppani voi sijoittaa toimipisteensä kirjaston tiloihin – samassa rakennuksessa toimiminen helpottaa yhteistyötä.
  - Kirjaston olisi hyvä tehdä erillinen tapahtumiin liittyvä pelastus- ja turvallisuussuunnitelma.
  - Kirjaston olisi hyvä toteuttaa myös tapahtumiin liittyvä esteettömyyskartoitus kirjastotiloissa ja toteuttaa havaintoihin pohjautuvat parannukset vaiheittain.
  - Kirjaston olisi hyvä osallistua kumppanin järjestämään tapahtumamarkkinointiin ja -viestintään ja siten myös varmistaa, että tapahtumia välttelevät asiakkaat ovat tietoisia tapahtumista.
  - Kirjaston olisi hyvä varautua melutason hallintaan ja varata hiljaisia ja rauhallisia suljettavia tiloja tapahtumien aikana ja tiedottaa niistä.
  - Kirjaston olisi hyvä markkinoida kirjaston palveluita uusille potentiaalisille tapahtuman kautta tuleville asiakkaille ja asiakasryhmille.
  - Kirjastossa olisi hyvä olla muunneltava tila, jossa tapahtuman voi järjestää – myös pieni tila voi olla riittävä, josta uusi tapahtuma voi aloittaa toimintansa.
  - Kirjaston kalusteiden olisi hyvä olla liikuteltavat.
  - Kirjastolla olisi hyvä olla reilusti säilytystilaa, jonne kirjaston kalusteita voi siirtää tapahtuman alta pois.
- (Havainnointi: Varkauden pääkirjasto)

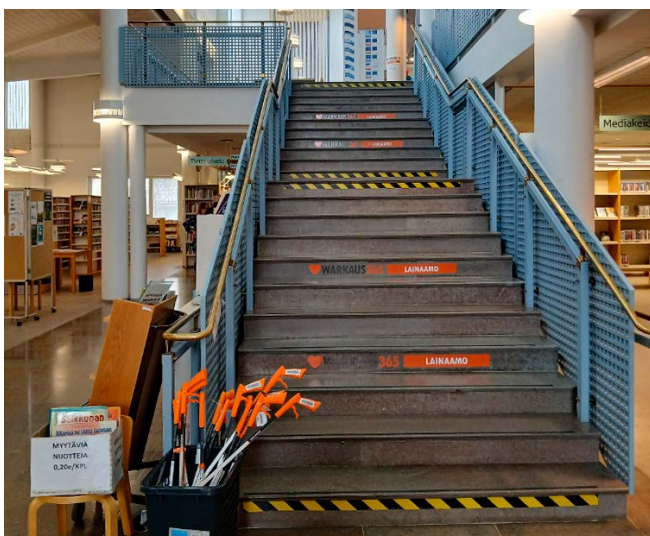
Varkauden pääkirjaston Lainaamo.

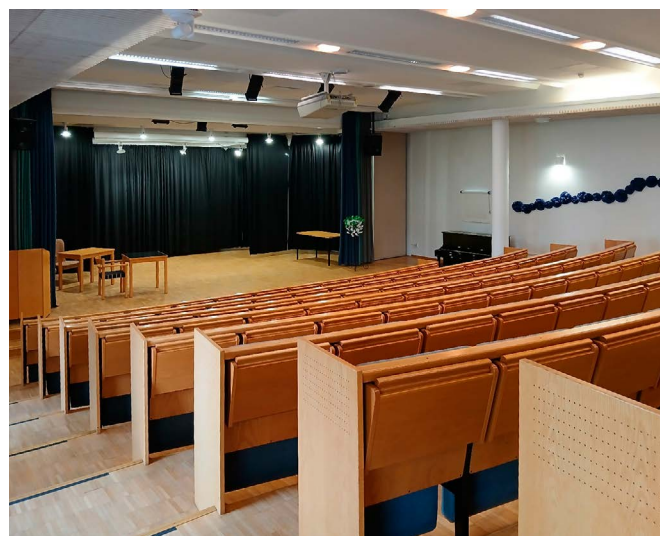
Varkauden pääkirjaston Lainaamo.

Varkauden pääkirjaston Lainaamon urheiluvälineitä.

Portaat Varkauden pääkirjaston toiseen kerrokseen, portaissa mainostetaan Lainaamo.

Varkauden pääkirjaston auditorio, jota myös Vekara-Varkaus käyttää tapahtumissaan.

Varkauden pääkirjaston lastenosasto, jossa useasti on esillä Vekara-Varkauden tuottamia elementtejä.

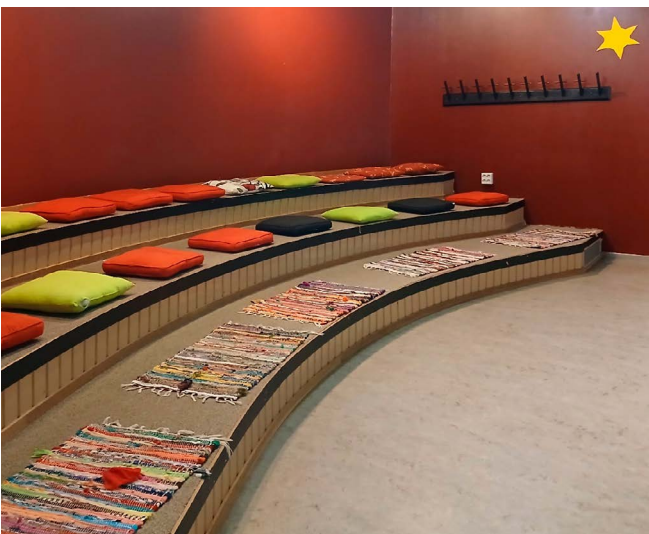
Vekara-Varkaus käyttää ja somistaa kirjastotiloja tapahtumissaan. Kuva: Vekara-Varkaus.

Vekara-Varkaus käyttää ja somistaa kirjaston tiloja tapahtumissaan. Kuva: Vekara-Varkaus.

Vekara-Varkaus käyttää ja somistaa kirjaston tiloja tapahtumissaan. Kuva: Vekara-Varkaus.

Varkauden pääkirjaston lastenosaston tapahtumahuone, jossa on myös esiintymislava (ei kuvassa), myös Vekara-Varkaus käyttää tilaa tapahtumissaan.

Vekara-Varkaus hyödyntää tapahtumissaan myös Varkauden pääkirjaston ulkotiloja. Kuva: Vekara-Varkaus.

Kuva: Wikipedia

3.4

Kuopion pääkirjasto – asiakaslähtöinen lasten- ja nuortenosasto, Kaupunkiverstas-tila ja vinkit lukukoiratoiminnan tiloihin

Kuopion kaupunginkirjastossa on viime vuosien aikana toteutettu merkittäviä tilauudistuksia. Uudistusten taustalla on ollut tarve vastata asiakkaiden toiveisiin, parantaa tilojen toimivuutta sekä vastata kirjastolain velvoitteisiin.

Keskeistä kaikissa Kuopion pääkirjaston hankkeissa on ollut käyttäjälähtöinen suunnittelu sekä kirjaston monikäyttöisyyden korostaminen.

Kuopion pääkirjaston tilauudistukset ovat kohdistuneet erityisesti lasten- ja nuortenosastoon, musiikkiosaston uusiin tiloihin, Kaupunkiverstasaan (Makerspace) toteuttamiseen ja esiintymislavoihin.

Tilauudistusten lisäksi Kuopion pääkirjastolla on pitkä kokemus lukukoiratoiminnan kehittamisestä ja toteuttamisesta.

Lisätietoja:

Lasten- ja nuortenosaston uudistus:

Lasten ja nuorten kirjastopalveluiden päällikkö Anu Parviainen

Aikuistenosaston esiintymislava ja Kaupunkiverstas:

Asiakas- ja kokoelmapäällikkö Johanna Vuorinne

Lukukoiratoiminta: Järjestelmä- ja verkkopäällikkö Lissu Rossi

3.4.1

Lasten- ja nuortenosaston uudistus

Kuopion pääkirjaston lasten- ja nuortenosaston uudistuksen tavoitteena oli luoda uudesta tilasta lasten, nuorten, perheiden ja eri ryhmien kokonaisvaltainen oleskelu- ja oppimisympäristö, joka mahdollistaa sekä lainauspalvelut että yhteisöllisen toiminnan.

Mallia uudistukseen oli haettu muun muassa Oslon kirjastoista, mutta tilan kehittämisen perustana toimi lasten ja nuorten osallistaminen oman tilansa suunnitteluun ja ideointiin. Kirjasto järjesti ”Unelmien kirjasto” -kyselyn, jossa kohderyhmää oli pyydetty piirtämään ja kuvaamaan, millainen olisi täydellinen Kuopion pääkirjaston lasten- ja nuortenosasto. Kuvat unelmien lasten- ja nuortenosastosta piirrettiin virallisen pohjapiirroksen päälle.

Lasten piirustukset ja erilaisista työpajoista, kuten yhteistyökumppaneiden kanssa järjestetyistä tulevaisuuskahviloista saadut tulokset sekä kaikki tieto ja kirjaston saama palaute aiemmasta lasten- ja nuortenosastosta toimivat uuden lasten- ja nuortenosaston suunnittelun lähtökohdina.

Tilan suunnitteluun osallistui luonnollisesti kirjaston henkilökunta sekä kaupungin arkkitehti ja tilapalvelu sekä remontin toteuttava toimija.

Remontissa Kuopion pääkirjaston lasten- ja nuortenosasto jaettiin eri tiloihin ikäryhmien perusteella. Sisään tullessa on tietokonepelitila, nuorten aineistot ja oleskelutilaa. Keskellä osastoa on asiakaspalvelupiste, lasten aineistot sekä esiintymislava. Osaston perällä on eväs-nurkka ja taaperotila sekä erillisessä rauhallisessa tilassa Nepsy-nurkka.

Suuri osa lasten ja nuorten osaston kalusteista on liikuteltavia ja esiintymislavan ympärille saa järjestettyä paljon tilaa katsojille. Lava on rajattavissa muusta tilasta verhoilla ja lavaa käytetään myös oleskelu-, leikki- ja lukutilana.

Esiintymislavan sijainti on koettu osittain haastavaksi, koska lava vie paljon tilaa keskellä osastoa. Toisaalta keskeisen sijainnin ansiosta lava vetää puoleensa lukijoita, jotka kaipaavat rentoa tilaa. Lavan rakenne on onttu, joka aiheuttaa sen, että kun lavan päällä liikutaan, siitä lähtee matala kumina. Pitkäkestoisena kumina häiritsee henkilökuntaa.

Lasten- ja nuortenosaston perällä on asiakastoiveiden mukainen, turvallinen taaperoiden oma tila, jossa on myös imetystuoli. Tässä rauhallisessa tilassa aikuinen voi laskea taaperon lattialle ja lukea itse rauhallisesti kirjaa seuraten samalla lasta. Taaperotila on saanut paljon kiitosta asiakkailta.

Eväsnuurkka on saanut erityisen hyvää palautetta asiakkailta sekä erilaisen ryhmien vetäjiltä. Lapset, nuoret ja perheet voivat viettää pidempiä aikoja kirjastossa, kun siellä on paikka, jossa voi lämmittää ja syödä eväät rauhassa pöydän ääressä. Myös ryhmät ovat tyytyväisiä siihen, että retkellä oleva ryhmä voi nauttia eväät kirjastossa ja siten viipyä siellä kauemmin. Eväsnuurkassa on syöttötuoleja, mikroaaltouuni, mahdollisuus pestä astioita sekä kierrätysroskis.

Kiteytykset

- ▶ Kirjaston olisi hyvä osallistaa luovasti ja eri tavoin asiakkaat tilojen ideointiin, kehittämiseen ja remontointiin.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä osallistaa yhteistyökumppanit uusien tilojen ideointiin, kehittämiseen ja remontointiin.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä kerätä ja tallentaa koko ajan tiloihin liittyvää palautetta ja ideoita asiakkailta.
- ▶ Kirjastojen olisi hyvä hyödyntää henkilöstön osaamista ja kokemusta tilojen ja remonttien suunnittelussa.
- ▶ Kirjastojen olisi hyvä hyödyntää sisustussuunnittelijan tai arkkitehdin ja remontoijan erityisosaamista tilojen suunnittelussa.
- ▶ Lasten- ja nuortenosasto on hyvä jakaa ikäryhmittäin eri tiloihin.
- ▶ Lasten- ja nuortenosastolla on hyvä olla tila tapahtumille.
- ▶ Kirjastotilassa olisi hyvä olla selkeitä ja rentoja oleskelualueita.
- ▶ Kirjaston on hyvä varmistaa, että esiintymislava ei pidä ääntä, kun sen päällä liikutaan.
- ▶ Kirjastolla on hyvä olla helppokäyttöinen ja siirrettävä äänentoistojärjestelmä.
- ▶ Kirjastotilassa on hyvä olla eväsnuurkkaus, jossa lapset, nuoret, perheet ja ryhmät voivat nauttia eväät rauhassa.
- ▶ Kirjastotilassa on hyvä olla lajitteluroskis.
(Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)

3.4.2

Esiintymislavat

Kuopion pääkirjastoon on rakennettu kaksi esiintymislavaa, toinen pääkirjaston yläkertaan ja toinen lasten- ja nuortenosastolle. Lasten- ja nuortenosaston lavaa käsitellään lasten- ja nuortenosastoa käsittelevässä osiossa. Tässä osiossa keskitytään ainoastaan yläkerran esiintymislavaan.

Esiintymislavojen rakentaminen Kuopion pääkirjastoon nousi tarpeesta tuoda tapahtumat näkyvään ja helposti saavutettavaan osaan kirjastoa. Kirjastolla on tapahtumia varten myös suljettu kokoussali. Tavoitteena oli lisätä kirjaston vetovoimaa monipuolisena kulttuuri- ja kohtaamispaikkana, jossa tapahtumat voivat olla osa asiakkaan arkipäiväistä kirjastokäyntiä, ilman erillistä ilmoittautumista tai siirtymistä suljettuihin kokoustiloihin.

Kuopion pääkirjaston yläkerran lavaa varten raivattiin tilaa aineistojen poistoilla, kirjahyllyjen vähennyksillä sekä kirjahyllyjen siirroilla. Yläkerran hyllyjärjestys suunniteltiin säteittäiseksi niin, että asiakkaat näkevät lavan myös hyllyjen väleistä. Lavan edessä on tyhjää tilaa sekä siirrettäviä hyllyjä. Poistojen ja järjestelyjen ansiosta yläkerran lavan eteen saadaan mahtumaan noin 40 istumapaikkaa ja satoja seisoma-

paikkoja. Haasteena on, että irtotuolit tulee joka tapahtumaa varten kantaa ja asetella tilaan.

Yläkerran esiintymislava on aktiivisessa käytössä. Lavalla järjestetään kirjaston ja kirjaston kumppaneiden tapahtumia kuten kirjailijavierailuja, musiikkiesityksiä, juhlatilaisuuksia ja opiskelijaryhmien esityksiä.

Koska esiintymislava sijaitsee keskeisellä paikalla avoimessa kirjastotilassa, lavalla toteutetut tapahtumat ja tilaisuudet ovat helposti lähestyttävissä myös satunnaisille kävijöille. Tilaratkaisu mahdollistaa ”vahingossa osallistumisen” vaikka Erja Lyytisen rock-keikalle, mikä lisää kirjaston saavutettavuutta, vetovoimaisuutta ja tapahtumien osallistujamääriä.

Samalla tulee kuitenkin muistaa, että kirjastossa vierailee asiakkaita, jotka kaipaavat ja edellyttävät hiljaista ja rauhallista tilaa: Kuopion pääkirjaston lukusali on hiljainen myös tapahtumien aikaan.

Erityisen tärkeää on myös viestiä monikanavaisesti avoimessa tilassa olevista äännekkäistä tapahtumista asiakkaille ja varmistaa, että tapahtumien yhteydessä henkilökunta osaa ohjata hiljaista tilaa kaipaavan asiakkaan oikeaan tilaan. Ennakoivalla tiedottamisella voidaan ennaltaehkäistä ikävät tilanteet ja negatiivinen palaute.

Isompien tapahtumien järjestäminen on edellyttänyt myös, että ne on huomioitu kirjaston turvallisuus- ja pelastussuunnitelmissa, ja että henkilökunnan ensiapukoulutusten on varmistettu olevan ajan tasalla. Tilojen ja esiintymislavojen suunnittelun ja sijoittelun yhteydessä on myös tärkeää varmistaa tapahtumaturvallisuus ja panostaa selkeisiin poistumisteihin. Kuopion pääkirjastossa on ajoitettu vartijakierroksia isoimpien tapahtumien aikana ja myös henkilökunta kiertää tapahtumatilassa aktiivisesti.

Lavalle suunniteltu alkuperäinen äänentoisto on osoittautunut nyt riittämättömäksi, kun kirjaston tapahtumien koko ja osallistujamäärät ovat kasvaneet. Myös muu esiintymistekniikka, kuten liikuteltava valkokangas on liian pieni, minkä vuoksi asiakkaat eivät näe esitystä kunnolla kauempaa. Lavan yhteyteen olisi myös hyvä saada esiintymisvalot. Myös striimaustekniikkaa on koko ajan kehitettävä, koska esimerkiksi verkkoyhteyksien kanssa on ollut haasteita.

Esiintymislavaa tulee edelleen kehittää. Kirjasto tarvitsisi lavaa varten kiinteän videotykin ja valkokankaan, vahvemman äänentoiston helppokäyttöisillä miksauslaitteilla ja esiintymisvalot, jotka tukevat myös laadukkaiden striimauksien toteutumista.

Vaikka esiintymislava ei ole täydellinen, asiakaspalautteen perusteella lava on yksi kirjaston pidetyimmistä ja näkyvimmistä lisäyksistä Kuopion pääkirjaston palveluihin.

Kiteytykset

- ▶ Kirjaston olisi hyvä sijoittaa esiintymislava mahdollisimman näkyvälle paikalle kirjastotilassa.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä osallistaa henkilökunta, asiakkaat ja tapahtumien esiintyjät esiintymislavan ja -tilan suunnitteluun.
- ▶ Kirjaston esiintymislavan olisi hyvä olla vahvarakenteinen, eikä siitä sai kuulua ääntä, kun sen päällä liikkuu.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä panostaa varmasti riittävään ja helppokäyttöiseen äänentoistoon ja esitystekniikkaan, kuten videotykkiin ja valkokankaaseen ja virtapistokkeisiin (joka on integroitu esiintymislavaan) ja huomioida myös heikkokuuloiset tekniikka.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä panostaa varmasti riittävään verkkoyhteyteen ja helppokäyttöisiin striimauslaitteisiin.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä panostaa esiintymisvalaistukseen, joka tukee myös laadukasta striimausta.

- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla hiljainen ja rauhallinen tila myös tapahtumien yhteydessä ja henkilökunnan olisi hyvä olla valmiudessa ohjaamaan hiljaista tilaa kaipaava asiakas ko. tilaan.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä pohtia, miten tapahtumatilan katsomo tai istuimet saadaan toteutettua ja säilytettyä helposti ja kevyesti tai pohtia tilaa vievää kiinteää katsomoa.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa tapahtumatilan esteettömyys ja turvallisuus, varsinkin jos tilaan tuodaan paljon irtotuoleja.
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla takahuone esiintyjille.
- ▶ Kirjastojen isojen tapahtumien yhteydessä olisi hyvä, että henkilökunta kiertäisi tilassa ja tarvittaessa tilassa vierailisi myös vartija
(Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)

3.4.3

Kaupunkiverstas (Makerspace)

Kuopion pääkirjaston kaupunkiverstas (Makerspace) on asiakkaiden omaehtoisen tekemiseen, kokeiluun ja pienimuotoiseen käsityö- ja teknologiatyöhön tarkoitettu tila. Se on toteutettu osana museon ja kirjaston yhdistävää Kantti-korttelin uudistushanketta, jonka yhteydessä kirjasto sai uusia tilaratkaisuja.

Kuopion pääkirjastolla siirrettiin kaikki yläkerran asiakaspalvelupisteet yhteen kohtaan, jolloin yhden asiakaspalvelupisteen takana ollut kompakti ja suljettavissa oleva työtila vapautui, ja kirjasto pystyi toteuttamaan siihen Kaupunkiverstaan. Kuopion pääkirjaston Kaupunkiverstas on asiakkaiden aktiivisessa käytössä.

Kaupunkiverstaassa on 3D-tulostin, ompelukone, saumuri ja kaavalabra. 3D-tulostin oli hyvin toivottu laite ja se oli erittäin suosittu alkuvaiheessa, mutta nykyisin sen käyttö on hieman tasaantunut. Ompelukoneella ja saumurilla on alusta lähtien ollut paljon käyttöä. Lahjoituksen saatu kaavalabra mahdollistaa digitaalisten ompelukaa-vojen heijastamisen suoraan kankaalle.

Asiakas pääsee käyttämään tilaa tekemällä varauksen Kaupunkiverstaaseen kirjaston asiakaspalvelussa. Asiakkaat käyttävät laitteita pääsääntöisesti itsenäisesti ja laitteiden pikaohjeet ovat saatavilla laitteiden yhteydessä. Poikkeuksena on 3D-tulostin, jonka varauksen yhteydessä asiakkaalta kysytään, onko hän käyttänyt laitetta aiemmin ja tarvitseeko hän opastusta laitteen käyttöön. Jos opastusta tarvitaan, kirjastossa on koulutettu nelihenkinen tiimi, joka vastaa vuorollaan opastamisesta. Kaavalabran opastuksesta vastaa ulkoinen asiantuntija (Savonia-ammattikorkeakoulu).

Kaupunkiverstaan laitteiden huolto ja ylläpito edellyttää kirjastolta osaamista ja resursseja. 3D-tulostimen tiimi puhdistaa, huoltaa ja tarvittaessa tilaa sille huollon sekä opastaa asiakkaita sen käytössä. Kaupunkiverstaan ompelukone ja saumuri on hankittu lähellä sijaitsevasta liikkeestä, joten laitteen korjaus tai huolto saadaan järjestettyä erittäin nopeasti. Kaavalabran huollosta vastaa sen lahjoittanut taho.

Kuopion pääkirjaston Kaupunkiverstaan tila on osoittautunut liian pieneksi ja tilan ilmanvaihto puutteelliseksi. Useamman henkilön on haastavaa työskennellä tilassa samaan aikaan, ja pöytätilaa on liian vähän erityisesti tekstiilitöihin. Asiakkaat ovat toivoneet myös lisää säätöpöytiä sekä kokovartalopeiliä.

Tilan puutteista huolimatta Kaupunkiverstasta voi käyttää myös ope-
tuskäytössä pienille ryhmille. Kirjasto on tehnyt yhteistyötä mm. Kuopion Ompeluseurat-ryhmän kanssa. Yhteistyökumppaneiden kautta tieto Kaupunkiverstaasta leviää myös laajemmalle yleisölle.

Kiteytykset

- ▶ Kirjaston olisi hyvä selvittää etukäteen esimerkiksi kumppaneilta ja asiakaskyselyllä Makerspace-tilan ja eri laitteiden tarve.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä suunnitella riittävän iso ja hyvällä ilmanvaihdolla toimiva Makerspace-tila, jossa on huomioitu yksityisyys (varsinkin jos tilassa työskentelee useita henkilöitä) ja äänieristys (etteivät äänet kuulu muihin kirjastotiloihin).
- ▶ Kirjaston olisi hyvä hankkia Makerspace-tilaan riittävä varustus: pöytätilaa ja säädettäviä pöytiä, hyvä valaistus ja kokovartalopeili.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä huomioida, että Makerspace-tilassa voi opastaa käyttäjää häiritsemättä muita tilan käyttäjiä.
- ▶ Kirjaston henkilökunnalla olisi hyvä olla näköyhteys Makerspace-tilaan, jotta henkilökunta voi seurata ja varmistaa, että tilassa on kaikki kunnossa.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä hankkia Makerspace-tilan laitteet mahdollisimman läheltä ja laatia huoltosopimukset, jotta laitteiden huolto ja korjaus olisi mahdollisimman nopeaa.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä määrittellä, kouluttaa ja resursoida kirjaston työntekijöistä tiimi, joka vastaa Makerspace-tilan laitteiden huollosta, korjauksesta ja osaa opastaa asiakkaat käyttämään laitteita.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä hankkia vain ja ainoastaan sellaisia Makerspace-laitteita, joita kirjaston henkilökunnan on helppo omaksua käyttämään ja huoltamaan.
- ▶ Kirjastolla olisi hyvä olla Makerspace-tilassa olevien laitteiden usein rikkimeneviä tai kuluvia varaosia ja henkilökunnan olisi hyvä osasta vaihtaa ne.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa työaikasuunnittelussa, että aukioloaikana Makerspace-vastaava on läsnä.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa, että Makerspace-tilan ja -laitteiden käyttöehdot ja vastuukysymykset ovat kirjallisesti esillä tai asiakas sitoutuu niihin varauksen yhteydessä.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä lisätä Makerspace-tila sähköiseen varauskalenteriin, mutta toisaalta olisi hyvä edellyttää uusia Makerspace-käyttäjiä varaamaan tilan asiakaspalvelusta, jolloin asiakaspalvelussa voidaan määrittää laitteiden opastuksen tarve.
- ▶ Kirjaston Makerspace-tilassa olisi hyvä olla selkeät ja helposti ymmärrettävät käyttöohjeet jokaisen laitteen yhteydessä.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä rajata Makerspace-tilan käyttö vain kirjaston aukioloaikoihin, ei omatoimiaikaan.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä, jo Makerspace-tilan suunnittelun aikana, hankkia erilaisia yhteistyökumppaneita, jotka voivat opastaa ja vetää ryhmätoimintaa eri laitteisiin liittyvään toimintaan liittyen
(Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)

3.4.4

Lukukoiratoiminnan edellyttämät tilat

Kuopion pääkirjastolla on pitkä kokemus lukukoiratoiminnasta ja toimintaa on kehitetty myös hankkeiden avulla. Tällä hetkellä kirjastolla ei ole lukukoiratoimintaa, koska seuraava koira on vielä koulutusvaiheessa.

Havainnoinnin yhteydessä haastateltiin Kuopion pääkirjaston lukukoiratoiminnasta vastaavaa Lissu Rossia ja hän kiteytti alla olevat vinkit kirjastoille lukukoiratoiminnan toteuttamista varten, erityisesti kirjastotilojen näkökulmasta.

Kirjastokaistan sivulta löytyy Kuopion kaupunginkirjaston Lukukoirakko lukemisen edistäjänä kirjastossa -hankkeen seminaari sekä linkit kaikkiin hankkeen tuottamiin materiaaleihin:

Kirjastokaista

Tietoa ja tukea lukukoiratoimintaan - Kirjastokaista.

Mikkelin seutukirjaston aiemmassa hankkeessa muodostettiin laatusuosituksia lukukoiratoiminnalle. Lukukoiratoimintaan liittyviä asioita on avattu myös työkirjan kohdassa Selvitys.

Kiteytykset

- ▶ Kirjastolla olisi hyvä olla rauhallinen tila lukukoiratoimintaa varten.
- ▶ Lukukoiratoiminnan tilan olisi hyvä sijaita kirjaston rauhallisemmassa, sivummassa olevassa tilassa, jotta ujompiin lukija uskaltautuu tilaan.
- ▶ Lukukoiratila olisi hyvä sijoittaa tilaan, jonne on helppo ja suora kulku ulkotilasta.
- ▶ Jos lukukoiratilaan on kulku kirjaston läpi, lukukoiratoiminnan aikatauluista olisi tärkeää tiedottaa (mm. koira-allergisten ja -pelkoisten takia).
- ▶ Lukukoiratoiminnassa ja siitä viestimisessä, myös tilaviestinnässä olisi hyvä muistaa, että kaikissa kulttuureissa koiriin ei suhtauduta hyväksyvästi ja lapset eivät välttämättä osaa itse spontaanisti kertoa liittykö koiriin jotain rajoitteita.
- ▶ Lukukoiratoiminnan järjestäjän olisi hyvä nähdä tilaan, eli tilassa olisi hyvä olla ikkuna, jotta järjestäjä tai henkilökunta voi valvoa tilannetta koko ajan häiritsemättä itse lukuhetkeä, lukijaa ja lukukoiraa.
- ▶ Lukukoiratilan olisi hyvä olla sellainen, että lukija kokee sen rauhalliseksi tilaksi, jossa hänen lukemistaan ei jäädä seuraamaan tai kuuntelemaan, myöskään ikkunan taakse.
- ▶ Lukukoiratilassa olisi hyvä olla erilaisia kirjoja, jotka innostavat lasta lukemaan koiralle.
- ▶ Lukukoiratilan ja tilan kalusteiden tulisi olla helposti siivottavissa.
- ▶ Lukukoiratilassa olisi hyvä olla iso nojatuoli tai sohva lapselle, johon myös koira mahtuu sekä viltti koiralle – koira voi olla viltillä lapsen vieressä tai lattialla (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)

Kuopion pääkirjaston lasten- ja nuortenosaston esiintymislava.

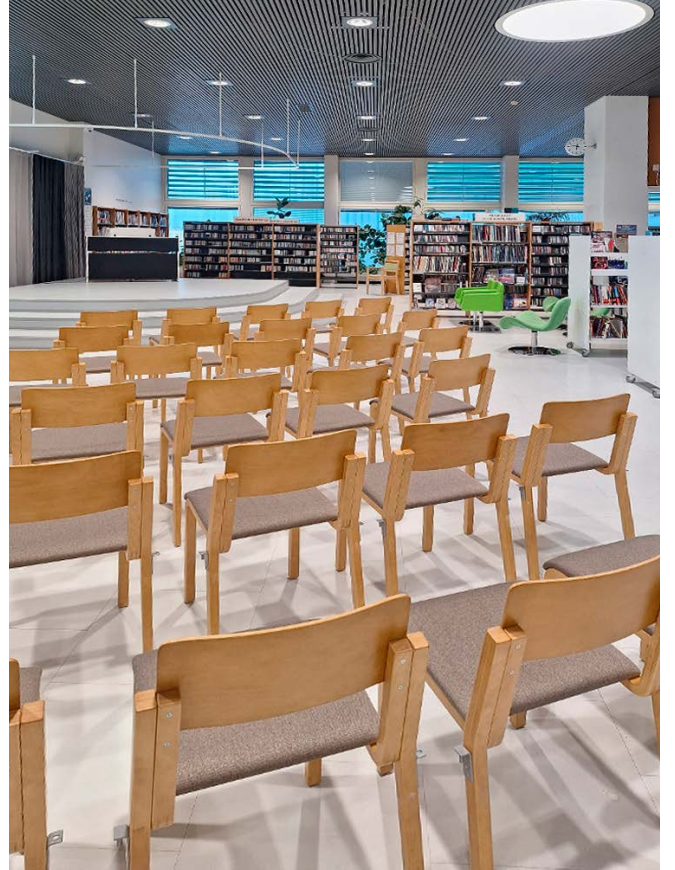
Kuopion pääkirjaston lasten- ja nuortenosaston eväsrukka.

Kuopion pääkirjaston Taapero-tila.

Kuopion pääkirjaston esiintymislava.

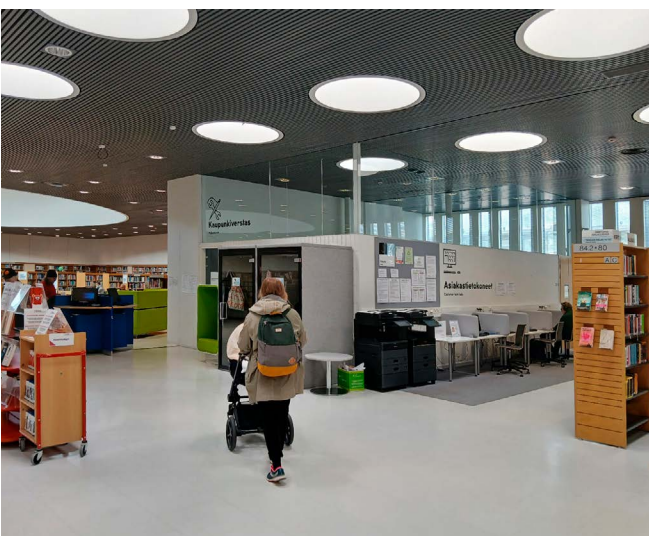
*Kuopion pääkirjaston lava ja tuolit ennen tapahtumaa.
Kuva: Kuopion pääkirjasto.*

*Kuopion pääkirjaston lava keikan aikana.
Kuva: Kuopion pääkirjasto.*

Lastenosaston esiintymislavan tunnelman saa muunnettua verhoilla. Kuva: Kuopion pääkirjaston Facebook.

Kuopion pääkirjaston Kaupunkiverstaas sijainti kirjastotilassa on keskeinen.

Kuopion pääkirjaston Kaupunkiverstas sisältä.

Sisäänkäynti Kuopion pääkirjaston uuteen lukukoiraan tilaan.

Kuopion pääkirjaston Kaupunkiverstaan laitteita joiden ohjeet on seinällä suomeksi ja englanniksi.

Kuopion pääkirjaston uusi lukukoira tila.

Kuopion pääkirjaston vanha lukukoira tila ja lukukoira Sylvi. Kuva: Kuopion pääkirjasto.

3.5

Suomenniemen kirjasto – kannattaako 150-vuotias suojeltu talo remontoida kirjastoksi?

Suomenniemen kunnan yhdistyessä Mikkelin kaupungin kanssa vuonna 2013 Suomenniemen palvelut alkoivat vähentyä yksi toisensa jälkeen. Tällä hetkellä Suomenniemellä asuu vakinaisesti noin 500 henkeä, mutta kesäisin lomalaisten ansiosta Suomenniemellä viettää aikaa 4000 henkilöä.

Suomenniemen kirjasto on viimeinen julkinen palvelu alueella ja sen symbolinen merkitys alueelle on erittäin suuri. Suomenniemen kirjaston kohtalo ratkaistiin siirtämällä kirjasto uuteen, tässä tapauksessa erittäin vanhaan, rakennukseen.

Suomenniemen kirjasto päätettiin siirtää vuonna 1896 rakennettuun suojeltuun koulurakennukseen, joka remontoitiin ennen muuttoa kirjastoksi perinteitä kunnioittaen. Tavoitteena oli säilyttää suojeltu rakennus käytössä ja tarjota kylän asukkailla kirjastopalvelu sekä kaupungin asiointipiste.

Suomenniemen kirjasto avasi ovensa remontoitussa 150-vuotiaassa rakennuksessa vuonna 2018. Suomenniemen kirjasto toimi Lumme-kirjastojen omatoimikirjastopilottina. Kirjaston energiaratkaisuissa painotettiin myös ekologisia ratkaisuja. Tilaan sisällytettiin Suomeniemen ainut palvelupiste, jonka kautta asukkaat voivat hoitaa viranomaispalveluita etäyhteydellä.

Lisätietoja: Palvelupäällikkö Päivi-Kristiina Erola

3.5.1

Suojelukohteen remontointi omatoimikirjastoksi

Suomenniemen kirjaston muuttoa suojeltuun rakennukseen edelsi huolellinen remontin suunnittelu. Suunnittelussa jouduttiin pohtimaan, miten 150-vuotias suojeltu koulurakennus muutetaan ekologiseksi ja mahdollisimman esteettömäksi omatoimikirjastoksi.

Kirjaston muutto suojeltuun rakennukseen oli kulttuurisesti arvokas mutta käytännössä erittäin vaativa prosessi. Projektin kokonaisvaltaisen luonteen takia remontin suunnitteluun osallistui useita henkilöitä eri organisaatioista. Mukana oli kolme henkilöä Mikkelin seutukirjastosta, Museoviraston edustajia, kaupungin kiinteistöpäällikkö, useita eri suunnittelijoita ja rakennuspuolen edustajia sekä arkkitehti. Myös suomenniemeläisten toiveita kuunneltiin ja heille järjestettiin remontiin liittyviä infotilaisuuksia.

Suomenniemen kirjaston remontin suunnittelu ja toteutus ei onnistunut täydellisesti. Suurin haaste oli se, että eri tahoja edustaneet osapuolet eivät puhuneet ”samaa kieltä”, mikä vaikeutti kommunikaatiota. Tämän takia kaikkien osapuolien välinen yhteistyö oli haastavaa niin suunnittelu- kuin toteutusvaiheessakin. Kirjaston henkilöstö ei kokenut tullessa aina kuulluksi. Remontti toteutettiin useiden aliurakoitsijoiden ketjuna ja työn laatu vaihteli. Suunnittelussa ja toteutuksessa tapahtui useita virheitä, jotka vaikuttavat merkittävästi Suomenniemen kirjaston päivittäiseen toimintaan.

Muutto edellytti laajamittaista remonttia, mutta suojelumääräysten takia rakennuksesta ei voitu tehdä täysin esteetöntä. Korkeita kynnyksiä ei saanut purkaa, eikä ovia saanut automatisoitua. Esteettömyyttä pyrittiin lisäämään rakentamalla kirjaston takaosalle ramppi, mutta pyörätuolilla liikkuen ei pääse sisään tai pysty liikkumaan kirjastossa ilman avustajaa. Omatoimiaikana takaovesta ei pääse sisään, jolloin pyörätuolilla pääsee kirjastoon vain yhtenä päivänä viikossa, kun henkilökunta on paikalla.

Muuton ja remontin ansiosta Suomenniemen kirjasto toimii omatoimikirjastona, jolloin asiakkaat voivat käyttää tiloja itsenäisesti. Tämä on merkittävä palvelu pienessä maaseututaajamassa, jossa palveluaika

ei aina osu työikäisten aikatauluihin. Ongelmia aiheuttaa kuitenkin kirjaston ajoittain heikosti toimiva verkkoyhteys. Jos nettiyhteys pätkii, kirjastokortilla toimiva oven avausjärjestelmä toimii heikosti.

Suomenniemen kirjaston vanhat ikkunat ja ikkunalasit entisöitiin museoviraston ohjeistuksen mukaan. Ohjeistuksen mukaan ikkunaverhoja ei saanut asentaa. Ikkunalaseihin asennettiin kalvot, joiden olisi pitänyt vähentää auringon lämpövaikutuksia, mutta kalvot osoittautuivat tehottomiksi. Tilaan asennettiin myös viilentävät ilmalämpöpumpit, mutta asennusvirheen takia niitä ei saa käyttää. Tämän takia kirjaston lämpötila nousee kesäisin liian kuumaksi.

Arkkitehdin mittakaavavirheen vuoksi Suomenniemen kirjastossa jouduttiin tekemään muuttovaiheessa ”paniikkipoistoja”. Virheen takia hyllymetrejä tuli huomattavasti suunniteltua vähemmän, jolloin 65 muuttolaatikkolista kirjoja oli poistettava siirron yhteydessä.

Ekologisuuden näkökulmasta Suomenniemen kirjaston remontti onnistui hyvin. Remontissa hyödynnettiin rakennuksen vanhoja rakenteita ja materiaaleja niitä entisöiden. Kirjastorakennus toimi myös energiaomavaraisuuden pilottina: kirjaston pihalle asennettiin aurinkopaneelit, joiden ansiosta kirjasto on noin neljä kuukautta vuodesta energiaomavarainen. Mikkelin kaupungin talonrakennuspalveluista on esitelty kirjaston onnistunutta energiaratkaisua kansallisesti ja kansainvälisesti.

Suomenniemen kokemusten perusteella voidaan sanoa, että käytännöllisen ja toimivan kirjastotilan remontointi edellyttää vahvaa, osallistavaa suunnittelua, jossa kirjaston arjen tunteva henkilökunta on mukana koko prosessin ajan: henkilökuntaa kuunnellaan, se pääsee säännöllisesti seuraamaan remontin etenemistä ja puuttuu välittömästi ongelmiin. Suunnittelussa ja remontin aikana tulee varmistaa, että kaikki osapuolet ymmärtävät toisiaan, jotta kirjaston tarpeet ja realiteetit tulevat ymmärretyiksi.

Suojelukohteissa joudutaan tekemään vaikeita päätöksiä esimerkiksi esteettömyyden ja tilojen toimivuuden suhteen, ja kirjastojen tuleekin pohtia erittäin tarkasti, kannattaako suojelukohdetta lähteä remontoimaan kirjastoksi. Kirjastotilojen on palveltava kirjaston ydintehtäviä ja käyttäjiä.

Kiteytykset

- ▶ Kirjaston olisi hyvä käyttää henkilökunnan osaamista mahdollisimman paljon remontin suunnittelussa – henkilökunta tietää mitä tilassa tehdään ja miten tilojen pitäisi toimia käytännön tasolla.
- ▶ Kirjaston tulisi remontin yhteydessä varmistaa saumaton yhteistyö kirjaston, suunnittelijoiden ja urakoitsijoiden välillä ja välttää pitkiä alurakoitsijaketjuja ja varmistaa, että kaikki osapuolet ymmärtävät toisiaan ja jakavat yhteisen käsityksen siitä, mitä ollaan tekemässä.
- ▶ Kirjaston henkilökunnan olisi hyvä vierailta säännöllisesti remonttikohhteessa ja varmistaa niinkin pienet asiat, että pistorasiat tulevat oikeaan kohtaan.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä osallistaa asiakkaita ja asiakasryhmiä ja yhteistyökumppaneita kirjaston remontin suunnittelun.
- ▶ Jos kirjasto on muuttamassa suojeltuun kohteeseen, tulee kohteen remontointisuunnitelmissa varmistaa, että kirjaston ydintoiminnot ja kirjastolaisissa määritetyt tehtävät pystytään varmasti toteuttamaan tilassa.
- ▶ Kirjaston henkilökunnan olisi hyvä vielä itse varmistaa tilamitat ja hyllymetrit itse, koska ammattilaisillekin voi sattua virheitä.

- ▶ Kirjaston olisi hyvä suunnitella esteettömyysasiat jo ennen rakennuskohteen valintaa, koska suojelukohteissa kompromissit ovat väistämättömiä – kirjaston olisi hyvä tarkastella esteettömyyttä myös suhteessa kunnan väestö- ja ikärakenteeseen.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä huomioida, että pienissä kunnissa kirjastolla on vahva identiteetti-arvo – myös ei-aktiivisille käyttäjille
(Havainnointi: Suomenniemen kirjasto)

3.5.2

Kunnan asiointipiste kirjastotilassa

Suomenniemen kirjastoon toteutettiin remontin yhteydessä Mikkelin kaupungin asiointipiste. Asiointipisteessä suomenniemeläiset pääsevät käyttämään etäyhteyden kautta viranomaispalveluita, erityisesti Mikkelin kaupungin, Kelan ja Verohallinnon sähköisiä palveluita, sekä näkevät Suomenniemen aluejohtokunnan asiat.

Asiointipisteen palvelut

Palvelut | Suomenniemi

Käytännössä Suomenniemen kirjaston asiointipiste on äänieristetty neuvottelumuoduli, jossa on tietokone, videokamera ja verkkoyhteys. Asiakkaat voivat käyttää asiointipistettä asiakaspalvelu- ja omatoimi-aikana. Palveluajana asiakkaat saavat kirjaston henkilökunnalta apua ja neuvontaa asiointipisteen käytössä. Palvelu ei siten ole virallisesti ohjattua viranomaisneuvontaa, mutta kirjastohenkilöstön digituki on palvelun sujuvuuden kannalta olennaista.

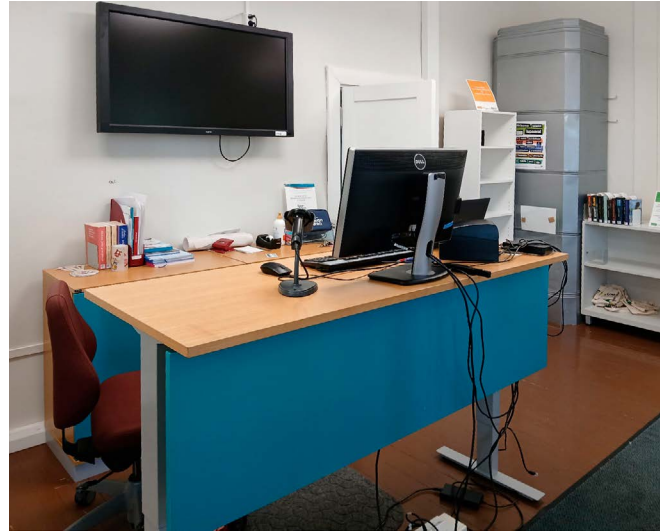
Asiointipiste laajentaa kirjaston roolia paikallispalveluna etenkin alueella, jossa ei ole muita viranomaispisteitä. Suomenniemen kirjasto toimii viranomaisten ja Mikkelin kaupungin ainoana asiointipisteenä Suomenniemellä. Tästä syystä asiointipiste on tärkeä palvelu suomenniemeläisille ja sen sijoittuminen kirjastoon vahvistaa myös Suomenniemen kirjaston merkitystä.

Kiteytykset

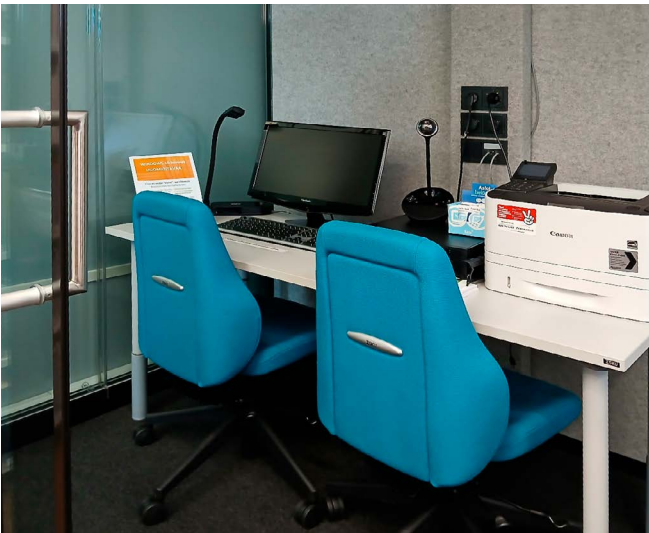
- ▶ Erityisesti pienten paikkakuntien kirjastojen, jossa ei ole viranomaispalveluita, olisi hyvä harkita palvelun laajentamista asiointipisteellä ja lisätä siten kirjaston tarpeellisuutta.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä kouluttaa henkilöstö digineuvonnan sekä viranomaispalveluiden perusasioihin.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa asiointipisteen koneiden turvallisuus ja yksityisyys.
- ▶ Kirjaston asiointipisteessä olisi hyvä olla esillä kirjalliset ohjeet palvelun käyttöön erityisesti omatoimi-aikana.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa, että kirjaston ja asiointipisteen verkkoyhteydet ovat luotettavat ja riittävät – tämä edellyttää ennakkoivaa suunnittelua ja kustannusten jakoa siltä varalta, ettei verkko toimi tai siinä tapahtuu olennaisia muutoksia
(Havainnointi: Suomenniemen kirjasto)

Suomenniemen kirjastoon ei saanut asentaa verhoja, jonka johdosta tila on valoisa ja kuumenee helposti.

Suomenniemen kirjaston asiakaspalvelupiste on kompakti – kirjaston useat uunit eivät ole käytössä.

Suomenniemen kirjaston asiointipiste on äänieristetyssä "podissa".

Suomenniemen kirjaston aurinkopaneelit tuottavat kirjastoon energiaa.

Suomenniemen kirjaston nuorisotila on viihtyisä ja kutsuva.

Suomenniemen kirjaston esteettömyyttä parannettiin rakentamalla takaovelle ramppi.

3.6

Mäntyharjun kirjasto – kuntalaisten oppimis-, elämys- ja asiointikeskus

Mäntyharjun kirjastosta on kehitetty viime vuosien aikana hankkeiden avulla oppimis-, elämys- ja asiointikeskusta kehittämällä ja yhteensovit- tamalla useita eri palveluita ja kirjastotiloja samanaikaisesti.

Kirjaston muutos ja remontointi toteutettiin hankevetoisesti. Tavoit- teena oli uudistaa vanhentunut kirjastotila yhteisölliseksi, helposti muunneltavaksi moderniksi monitoimikeskukseksi. Entiset raskaat kalusteet, hyllykköviidakko ja vanhanaikainen ilme purettiin, ja tilalle tuli valoa, avaruutta, muunneltavuutta ja monitoimisuutta. Samalla kirjasto muutettiin omatoimikirjastoksi ja vanhan rakennuksen esteet- tömyyttä parannettiin.

Rohkeiden kokeilujen ja asiakkaiden osallistamisen ansiosta uudistu- neessa Mäntyharjun kirjastossa vallitsee nyt lämmin ja yhteisöllinen tunnelma. Perinteinen passiivinen kirjasto on muuttunut aktiiviseksi, monikäyttöiseksi ja yhteisölliseksi tapahtuma-areenaksi ja kohtaamis- paikaksi, josta kuntalaiset saavat myös kunta- ja viranomaispalveluita. Kirjasto palvelee nyt paremmin myös Mäntyharjun kesäasukkaiden myötä kasvavaa etäyöntekijöiden määrää.

Mäntyharjun kirjaston havainnoinnissa keskityttiin tarkastelemaan kirjaston eri tilojen ja toimintojen muodostamaa kokonaisuutta sekä arvioitiin erikseen nuorille rakennettua omaa tilaa.

Lisätietoja: informaattikko Tuuli Teittinen, palveluneuvoja Heidi Mäki ja kansalaisopiston rehtori, kirjastotoimenjohtaja Jari Hau- tamäki

3.6.1

Monen toiminnon ja tilan kirjasto

Uudistuneissa Mäntyharjun kirjaston tiloissa on huomioitu kattavasti kirjaston erilaisten asiakasryhmien tarpeet. Lapset leikkivät ja tekevät näytelmiä lastenosastolla. Seniorit ja juniorit kokoontuvat spontaanisti kohtauspaikalla, jossa kirjasto ja sen kumppanit järjestävät myös tapahtumia ja pyörittävät kirjastossa elokuvateatteria. Nuorille on oma pelitila ja musiikkistudio. Etäyöntekijöille on tarjolla työpisteitä ja rauhallinen eristetty työskentelykoppi, ja mäntyharjulaiset saavat kun- nan ja viranomaisten palveluita asiointipisteestä.

Asiointipisteessä asiakkaat voivat hoitaa viranomaisasioita, kunnan omaa asiointia sekä saada apua arjen kysymyksiin. Kirjaston henki- lökunta on koulutettu asiointipisteen eri palveluiden tarjoamiseen, ja he auttavat asiakasta saamaan tarvittaessa etäyhteyden viranomaiseen siihen erikseen varatulla koneella. Asiointipisteen puhelinvastaajaan voi myös jättää kunta- tai viranomaisasioihin liittyvän kysymyksen, ja kirjaston henkilökunta joko soittaa tai vastaa tekstiviestitse kysyjälle. Kysymyksiin vastataan useita kertoja päivässä. Vastaajapalvelu helpot- taa kirjaston henkilökunnan tehtäviä, kun heille jää enemmän aikaa etsiä vastaus.

Lisätietoja asiakaspisteestä

Mäntyharju

Mäntyharjun erikoisuus on Retronurkka, josta löytyy kirjaston musiik- kikokoelma. Tila on sisustettu nostalgisesti ja sieltä löytyy mm. vinyyli- ja CD-soitin sekä kuulokkeet. Taustalla oli halu säilyttää jotain vanhan kirjastomaailman tunnelmasta. Retronurkka on rento ja humoristinen- kin, ja sen sijainti lasten tietokirjojen vieressä vetää lapset tekemään läksyjä ja myös kuuntelemaan musiikkia tilassa.

Mäntyharjun kirjaston kohtauspaikka, tai monitoimitila, sijaitsee isossa suljettavassa huoneessa. Huoneessa on paljon pöytiä ja tuoleja sekä asiakastietokoneita. Näiden lisäksi tilassa on kevyt liikutelava esiintymislava, äänentoistolaitteet sekä suuri televisio. Kohtauspai-

kassa järjestetään kirjaston erilaisia tapahtumia, kuten Mäntyharjun kirjaston omaa kirjastokinoa, musiikkiopiston konsertteja ja kirjailijavierailuita. Seniorit kokoontuvat kohtaamispaikkaan päivittäin pitämään omia kokouksiaan ja vaihtamaan kuulumisia, ja viereisen koulun oppilaat tulevat tilaan viettämään aikaa pitkillä välitunneilla. Kohtaamispaikka onkin nimensä mukainen tila spontaaneille kohtaamisille, mutta muunneltavuuden ja tekniikan ansiosta myös laadukas tapahtumatila.

Mäntyharjun kirjaston lastenosasto on iloinen ja aktiivinen tila, jossa lapset leikkivät ja touhuavat. Tilassa on veturi, mukavia rauhoittumisoppia ja pöydän alla kulkee tunneli. Lastenosastolla on myös kevyt liikuteltava esiintymislava, jonka eteen saadaan siirrettävien kalusteiden ansiosta järjestettyä tilaa katsojille. Lavalla järjestetään lastentapahtumia, mutta lapset valtaavat lavan myös spontaanisti lainaamalla lavan vieressä olevasta arkusta esiintymisasuja ja järjestävät oman esityksensä tai leikin lavalla. Lastenosaston remontissa on otettu vahvasti kohdeyryhmä huomioon, eikä sisustusta ole otettu liian vakavasti.

Kirjastossa on varattava kokoushuone, jossa sijaitsee asiakkaiden käyttöön hankittu 3D-tulostin. Tulostinta ei tosin vielä ole lanseerattu kunnolla käyttöön, koska henkilökunta tulee ensin kouluttaa laitteen käyttöön.

Mäntyharjun kirjastossa on panostettu positiiviseen ja osallistavaan tilaviestintään. Lastenosastolle on ripoteltu lasten ystävänpäivänä askartelemlia iloisia viestejä. Kirjaston saamat asiakaspalautteet on koottu yhteen seinämään kaikkien asiakkaiden tarkasteltavaksi. Tämän lisäksi kirjasto on koristellut lukio-oppilaiden kanssa kirjaston oman sateenkaarihyllyn. Kirjaston arvot ovat esillä tilassa myös kirjanäytelyissä ja teemaviikoilla, joiden avulla nostetaan esiin ajankohtaisia aiheita. Tilaviestintää ja tietoa kirjaston palveluista on paljon myös useilla eri kielillä ja kirjasto hyödyntää tilaviestinnässä runsaasti myös QR-koodien käyttöä.

Mäntyharjun kirjasto muuttui uudistuksen yhteydessä aktiivisemmaksi ja äänekkäämmäksi tilaksi, eikä kirjastossa ei ole erillistä, nimettyä hiljaista tilaa. Asiakkaat voivat kuitenkin halutessaan varata kokoushuoneen käyttöönsä ja monitoimitilaa käytetään pääsääntöisesti rauhalliseen lehdenlukuun. Kirjastossa on myös erillinen äänieristetty lasiseinäinen koppi, etätyöpiste Kuutio, jonka voi varata käyttöönsä. Myös koululaiset käyttävät Kuutiota rauhallisena läksyjenteko tilana. Kirjastossa on lisäksi useita etätyöpisteitä, jota käytetään paljon, vaikka tila ei ole hiljainen.

Kiteytykset

- ▶ Kirjaston olisi hyvä etsiä, soveltaa ja hyödyntää tilasuunnittelussa hankerahoitusta.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä suhtautua tila- ja toiminto- ja palvelu-uudistuksiin projektimaisella tuotekehitysootteella.
- ▶ Kirjastotilassa olisi hyvä olla äänieristetty ja rauhallinen varattavissa oleva työskentelypiste, joka voidaan toteuttaa helposti myös erillisenä tilaan hankittavana moduulina.
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla yksi selkeä ja suljettava viihtyisä monitoimitila, jossa on tarvittava esitystekniikka ja liikuteltavat kalusteet.
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla hiljainen tila, myös tapahtumien aikana.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä rohkaista asiakkaita kohtaamaan toisiaan kirjastotiloissa.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tehdä yhteistyötä eri toimijoiden kanssa ja järjestää kirjastossa erilaisia tapahtumia.
- ▶ Kirjastotilassa olisi hyvä olla kevyt ja liikuteltava, esimerkiksi palasista koottava esiintymislava ja helppokäyttöinen liikuteltava äänentoistojärjestelmä.

- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla suljettava ja rauhallinen kokoushuone, jonka voi varata käyttöönsä myös verkosta.
- ▶ Kirjastossa voi olla myös rentoja ja jopa humoristisia teematiloja – retromainen musiikkiosasto, jossa voi kuunnella musiikkia on toimiva ratkaisu.
- ▶ Kirjaston lastenosastolla olisi hyvä olla paljon eri toimintoja spontaaneja toimintoja ja tapahtumia varten – liikuteltava esiintymislava ja äänentoisto, muunneltavat tilat ja kalusteet, rooliasuja, rauhoittumistila, pöytiä ja tuolia ja hauskoja tilallisia elementtejä ja rohkeita väri ratkaisuja.
- ▶ Kirjastotilassa olisi hyvä hyödyntää asiakkaiden tuottamaa materiaalia: esimerkiksi lasten toivotukset toisille lapsille.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä osallistaa asiakkaat kirjastotilan suunnitteluun.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä osallistaa asiakkaat tilojen koristeluun – esimerkiksi lukiolaiset voivat suunnitella ja toteuttaa sateenkaarihyllyn.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä pitää kaikkia saatuja asiakaspalautteita esillä kirjastotilassa ja kehottaa asiakkaita aktiivisesti jättämään palautetta.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä viestiä myös tilassa eri kielillä.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä hyödyntää tilaviestinnässä QR-koodeja ja ohjeistaa asiakkaita käyttämään niitä.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä pohtia tulisiko kirjastotilassa tarjota myös muita kunnan ja viranomaisten palveluita ja voiko kirjaston henkilökunta vastata koulutuksen jälkeen ko. tehtävien hoidosta.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä ottaa käyttöön vastaajapalvelu, jonne asiakkaat voivat jättää kysymyksiä – voidaan soveltaa niin kunnan tai viranomaisten palveluissa kuin myös kirjaston omissa palveluissa.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä kouluttaa henkilökunta käyttämään ja huoltamaan uusia asiakaskäyttöön tulevia laitteita, kuten 3D-tulostinta jo ennen laitteen hankintaa.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä viestiä aktiivisesti kirjaston palveluista myös paikkakunnalle tuleville lomalaisille.
(Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)

3.6.2

Nuorten oma olohuone ja pelitila

Mäntyharjun kirjastoon toteutettiin uusi tila nuorille osallistamalla nuoret vahvasti tilan suunnitteluun. Nuorten kuulemisella haluttiin varmistaa, että uusi tila vastaisi heidän toiveitaan ja tarpeitaan.

Kirjasto toteutti nuorille kyselyn uudesta tilasta. Toiveet kerättiin suunnitteluvaiheessa laajalla avoimella kyselyllä, jota jaettiin koululle ja nuorisotilalla sekä nettilinkkinä verkossa yhteistyössä Mäntyharjun nuorisotyön toimijoiden kanssa. Kyselylomakkeita oli myös tulostettu kirjastoon.

Kirjasto järjesti nuorille myös työpajoja, joissa he pääsivät ideoimaan tiloja ja pohtimaan tilankäyttöön liittyviä sääntöjä. Oppilaita myös haastateltiin spontaanisti koulun ruokataulun yhteydessä – kirjasto on viereisen koulun ruokalan yhteydessä, ja nuoret viettävät aikaa kirjastossa varsinkin pitkillä lounasvälitunneilla.

Nuorten osallistaminen tilan kehittämiseen sitoutti nuoret myös käyttämään tilaa ja varmisti että tila todella vastasi heidän toiveitaan. Yhdessä rakennettuihin sääntöihin on nuorten helppo sitoutua. Kirjaston henkilökunta huolehtii niiden noudattamisesta ja puuttuu häiritseen. Kirjasto on nuorten itse määrittämä kiusaamisvapaa alue.

Työpajojen ja nuorilta kerättyjen toiveiden perusteella Mäntyharjun kirjasto toteutti kahdesta tilasta koostuvan nuorten osaston. Nuoret

toivoivat omaan tilaansa erityisesti pehmeitä kalusteita, tekemistä ja rauhallista omaa aluetta.

Nuorten osasto koostuu kahdesta huoneesta. Ensimmäinen tila on isohko avoin huone, jossa on sohvia, pelikonsoleja (PS5 ja Wii ja Mini-NES) ja kirjoja. Täällä järjestetään myös viikoittaiset koululuokkien vinkkaukset sekä kerhotoimintaa. Tässä nuorten osaston päätilassa on esillä paljon nuorten kirjoja ja pelejä sekä lukuvinkkejä. Tilassa on runsaasti QR-koodeja, joista nuori voi avata omalla kännykällään esimerkiksi jonkin teoksen videosittelyyn. Isojen ikkunoiden ansiosta tila on valoisa. Se on myös aineistoltaan runsas, kutsuva ja rennon oloinen. Jos äänitaso kohoaa liian voimakkaaksi, tilan voi tarvittaessa sulkea ovelta ja eristää siten muusta kirjastosta.

Nuorten osaston toiseen huoneeseen pääsee ensimmäisestä huoneesta. Tämä toinen tila on varattava huone, jossa on tehokas pelikone sekä kevyt musiikkistudio. Musiikkistudiota hyödynnetään myös koulun musiikkitunneilla opettajan johdolla.

Molemmissa nuorten osaston huoneissa on tallentava videovalvonta, josta kerrotaan tilassa selkeästi. Nuorten tiloihin ei näe asiakaspalvelupisteeltä, mutta henkilökunta liikkuu aktiivisesti kirjastotilassa ja siten seuraa myös nuorten tilaa aktiivisesti.

Kirjasto tekee tiivistä yhteistyötä koulujen, varhaiskasvatuksen, nuorisotoimen ja kulttuuritoimijoiden kanssa, ja kirjaston kaikkia tiloja hyödynnetään nuorille tarjottavissa palveluissa ja toiminnoissa. Kirjastossa järjestetään nuorille pakopelejä, musiikkiesityksiä ja elokuvaesityksiä. Nuoret hyödyntävät aktiivisesti myös muita kirjaston tiloja ja kokoontuvat usein spontaanisti kohtaamispaikalla.

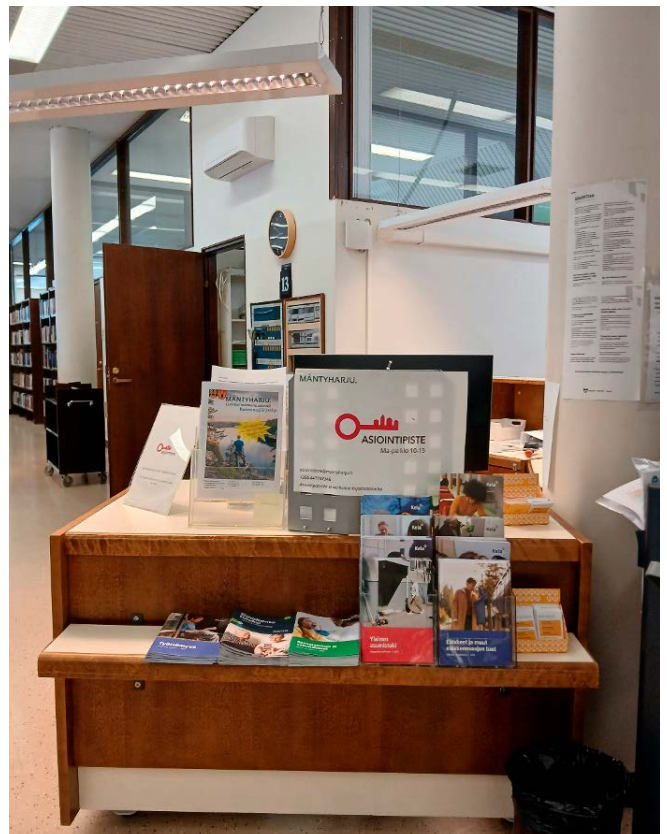
Nuorten oma osasto on kovassa käytössä koulupäivinä, varsinkin läheisen koulun pitkien välituntien ja ruokatuntien aikana. Koulukampuksen ruokala sijaitsee samassa rakennuksessa kirjaston kanssa.

Myös Mäntyharjun runsaat loma-asukkaat ovat löytäneet kirjaston ja sen nuorten osaston. Kesäisin lomalaiset ympäri Suomea tulevat perheenä kirjastoon ja ulkopaikkakuntalaiset nuoret viihtyvät osastolla tällöin oikein hyvin. Kesälomalaiset lainaavat kirjastosta paljon lautopelejä ja sarjakuvia.

Kiteytykset

- ▶ Kirjaston olisi hyvä osallistaa nuoret nuorten oman tilansa ideointiin hyödyntämällä kyselyitä, työpajoja ja tekemällä yhteistyötä koulun ja nuorisotoimen kanssa.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä laatia nuortenosaston pelisäännöt yhdessä nuorten kanssa ja siten vahvistaa nuorten sitoutumista ja vastuullisuutta – sääntöjen olisi hyvä olla esillä tilassa, ja niitä olisi hyvä tarkastella ja tarvittaessa päivittää säännöllisesti nuorten kanssa.
- ▶ Kirjastolla olisi hyvä olla turvallisen tilan periaatteet myös nuorten osastolla, periaatteiden tulisi olla selkeästi ilmaistu.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä panostaa nuortenosaston viihtyvyyteen ja hankkia tilaan pehmeitä, mukavia ja liikuteltavia ja muokattavia kalusteita ja käyttää ammattilaista valaistuksen suunnittelussa.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä osallistaa nuoret koristelemaan kirjastotiloja.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä kerätä palautetta ja kehittämissideoita asiakkailta koko ajan.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa, että nuortenosastolla voidaan tehdä ja toteuttaa monenlaisia aktiviteettejä ja toimintoja, esimerkiksi pelaamista, studiotoimintaa oleskelua, vinkkausta ja hiljaisuutta.
- ▶ Kirjaston nuortenosastolla olisi hyvä olla eri tiloja eri toiminnoille.

- ▶ Kirjaston olisi hyvä tuottaa ja tarjota aktiivisesti nuorille toimintaa yhdessä eri toimijoiden kanssa.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tehdä yhteistyötä oppilaitoksen kanssa: koulu voi esimerkiksi järjestää opetusta kirjaston musiikkiosastolla ja hyödyntää kirjaston laitteita.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä rakentaa nuortenosastolle äänieristys ja tilan on olisi hyvä olla suljettava.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä rohkaista nuoria viettämään aikaa nuorten osastolla ja muissa kirjaston tiloissa.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä panostaa aineiston hyvään aseteluun tilassa.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä suositella ja vinkata kirjoista ja muusta aineistosta tilaviestinnässä ja hyödyntää tässä myös QR-koodeja.
- ▶ Kirjaston henkilökunnalla tulisi olla nuortenosastolle näköyhteys ja tallentava videovalvonta.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä viestiä aktiivisesti kirjaston palveluista myös paikkakunnalle tuleville lomalaisille (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)

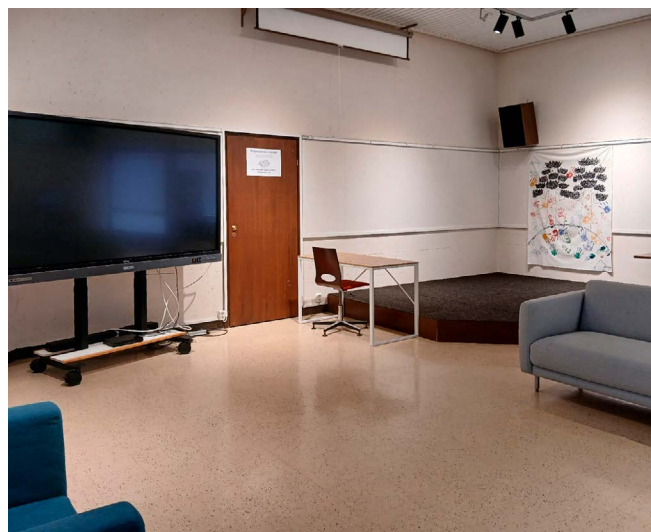
Mäntyharjun asiointipiste sijaitsee Mäntyharju kirjaston asiakaspalvelupisteiden yhteydessä.

Mäntyharjun kirjastossa kerätään asiakkailta ideoita ja palautetta - palautteet ovat aina esillä kirjastotilassa.

Mäntyharjun kirjaston Retro-nurkkaan ja sen lähetyville on koottu kirjaston musiikkiaineisto.

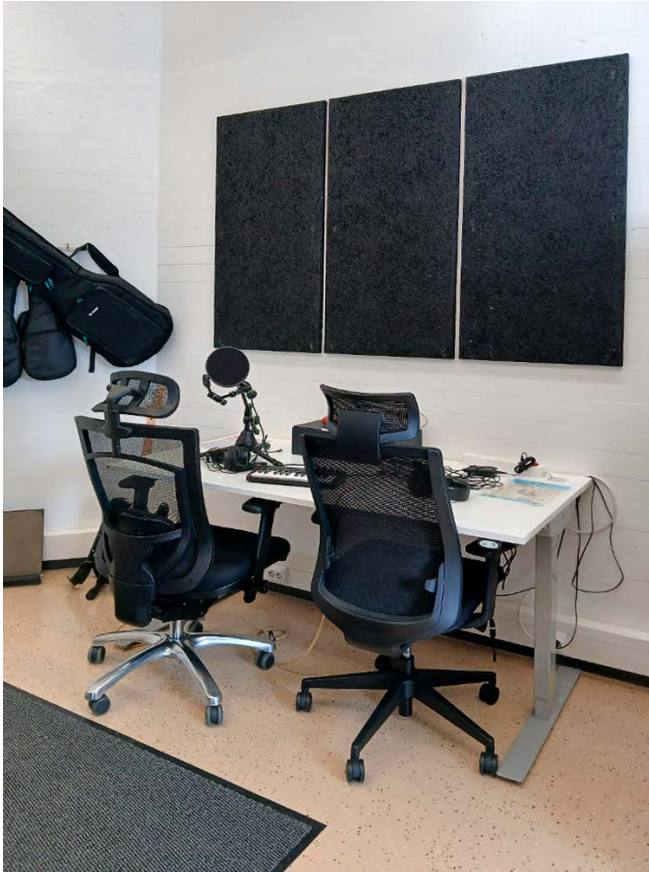
Mäntyharjun kirjaston kohtaamispaikassa on iso televisio, esiintymislava ja penkkejä. Tilassa järjestetään mm. elokuvanäytöksiä.

Mäntyharjun kirjastossa on varattava Kuutio, jossa voi työskennellä tai opiskella ilman häiriötekijöitä.

Mäntyharjun kirjaston lastenosastolla on esiintymislava ja juna.

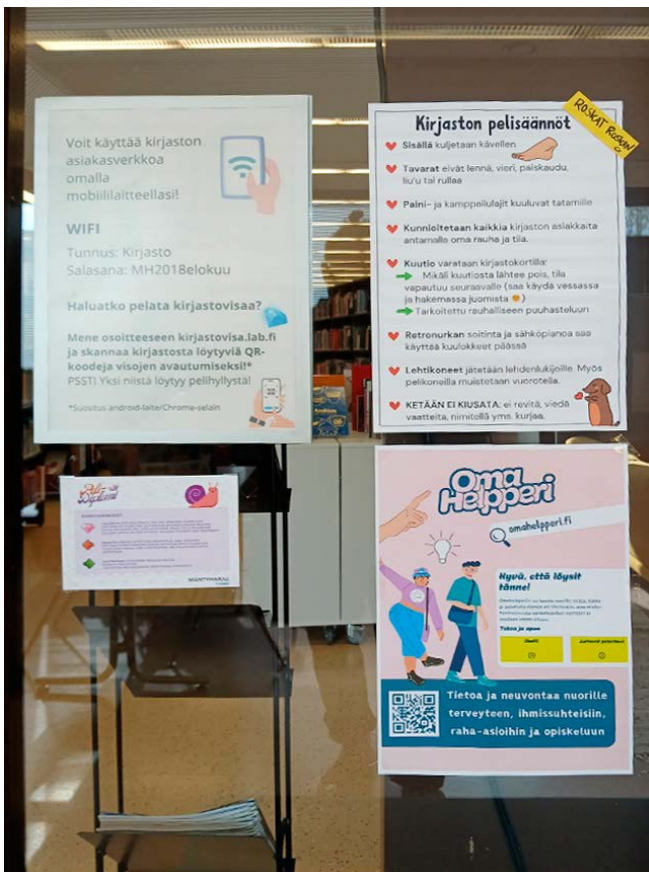
Mäntyharjun kirjaston nuortenosaston yhteydessä on myös oma studio.

Mäntyharjun kirjaston nuorten osastolla on useita kirjanäyttelyitä ja lukuvinkkejä - asettelu on kutsuva.

Mäntyharjun kirjaston nuortenosastolla pelataan, järjestetään vinkkauksia ja tapahtumia.

Mäntyharjun kirjaston sääntöjä on rakennettu yhdessä nuorten kanssa.

Mäntyharjun kirjaston pelilaitteiden latauspiste henkilökunnan tiloissa.

3.7

Virtasalmen kirjasto – kirjasto on kylätalo, jota pyörittää aktiivinen yhteisö

Virtasalmen kirjastosta on muotoutunut kuntalaisten itse pyörittämä tapahtumakeskus, kylätalo, joka toimii virtasalmelaisten yhteisenä olohuoneena. Virtasalmen kirjasto on kylän julkinen sydän, jonne kyläläiset kokoontuvat kohtaamaan toisiaan, jakamaan arkeaan, opiskelemaan, työskentelemään ja lukemaan.

Virtasalmen kirjasto on virtasalmelaisille paljon enemmän kuin kirjasto – se on kyläläisten omin sanoin yhteisö.

Virtasalmen kirjaston roolia ja merkitystä kuntalaisille selvitettiin hankkeen järjestämän avoimen keskustelutilaisuuden avulla. Keskusteluun osallistui 10 virtasalmelaista kylätaloaktiivia ja kirjaston käyttäjää sekä Virtasalmen kirjastoa hallinnoivan Pieksämäen kaupunginkirjaston kirjastopalvelupäällikkö Tarja Frilander.

Virtasalmen kirjaston merkitystä ja roolia kylätalona kuvataan tämän työpajan tulosten pohjalta. Kyläläiset kertoivat itse työpajassa, millainen Virtasalmen kirjasto on, mitä kirjasto merkitsee heille ja miten sitä tulisi kehittää ja myös puolustaa – kyläläiset haluavat varmistaa, että Virtasalmella on kirjasto myös tulevaisuudessa.

Keskustelutilaisuuden anti on purettu alla olevaan tekstiin. Tekstin loppuun on kiteytetty Virtasalmen kirjaston kylätalotoiminnasta kerätyt vinkit ja käytännön kiteytykset, jotka auttavat muita kirjastoja, jotka ovat halukkaita kehittämään toimintaansa samaan suuntaan.

Lisätiedot: Pieksämäen kaupungin kirjastopalvelupäällikkö Tarja Frilander

3.7.1

Virtasalmen kirjasto muutti tyhjäksi jääneeseen kunnan keskipisteeseen

Virtasalmen kirjasto toimii nykyään entisessä kunnantalossa. Tila jäi käyttämättömäksi Pieksänmaan kunnan yhdistyttyä osaksi Pieksämäen kaupunkia vuonna 2007. Kirjasto siirtyi tyhjentyneeseen kunnantalon vuonna 2005, jonka ansiosta arvokas tila saatiin säilytettyä aktiivikäytössä.

Kirjastorakennuksen sijainti yhdistyy siten vahvasti paikalliseen identiteettiin ja yhteisölliseen toimintaan: kunnantalo oli tila, jonne virtasalmelaiset olivat aiemminkin kokoontuneet.

Päätös tilan käyttämisestä kirjastona perustui kyläläisten tarpeisiin, tilojen muunneltavuuteen ja esteettömyyteen sekä rakennuksen sijaintiin keskeisellä paikalla. Entisen kunnantalon muuttamista kirjastoksi olivat suunnittelemassa kyläläiset itse, Virtasalmi-yhdistys ry, kirjaston henkilöstö ja Pieksämäen kaupungin tilapalvelu.

Virtasalmen kirjasto ei siis ainoastaan siirtynyt uusiin tiloihin käytännön syistä, vaan muutto toteutui pitkälti olemassa olevan rakennuksen yhteisöllisen merkityksen ja toimivuuden vuoksi.

Entisen kunnantalon tilat toimivat hyvin kirjastotiloina. Virtasalmen kirjaston tilat ovat esteettömät ja hyvin varustellut eri käyttäjäryhmille. Isot ja avarat tilat mahdollistavat hyvin erilaisten toimintojen, aktiiviteettien ja tapahtumien järjestämisen.

Kirjastotilassa työskentelee myös kaupungin kiinteistöhoitaja, jonka työpiste on samassa tilassa kirjaston työntekijöiden kanssa. Erillisissä huoneissa toimii kirpputori, ja saman katon alla on myös kaksi yritystä vuokralaisena omissa huoneissaan.

Samassa rakennuksessa sijaitsee myös Pieksämäen kaupungin ylläpitämä nuorisotila, jonka ovi on kirjaston pääoven vieressä. Lisäksi rakennuksen alakerrassa on vuokralla yhdistyksiä ja yrityksiä.

Kylätalokirjaston sydän on aktiiviset kyläläiset

Virtasalmen kirjasto toimii omatoimikirjastona, joka on edellytys aktiiviselle kylätalotoiminnalle kirjaston tiloissa. Henkilökunta on kirjastossa kahtena päivänä viikossa – kuntalaiset tosin toivoisivat kolmatta palvelupäivää.

Kirjastotilassa on heti sisään tultaessa lehtienlukusali, joka toimii samalla kylätalon toiminnan ytimenä. Tässä avarassa tilassa kuntalaiset järjestävätluentotilaisuuksia, pienimuotoisia konsertteja, myyjäisiä ja muita erilaisia kokoontumisia. Aktiiviset kuntalaiset tyhjentävät kirjaston postilaatikkoa päivän lehdistä ja laittavat lehdet esille lehtisaliin. Aulassa on esillä uusimmat kirjat.

Lehtienlukusalin keskellä on iso pöytä tuoleineen, joten lehtisali toimii hyvin kokoontumistilana. Tilan kalusteet ovat kevyitä liikutella ja tilasta saa helposti muokattavaa toimivan eri tarkoituksia varten. Tilassa on videotykki ja alas vedettävä valkokangas, joita voi käyttää tapahtumissa. Kirjastosta voi myös lainata mikrofonilla varustetun kaiuttimen kirjastolla toteutettaviin tapahtumiin.

Erilaiset tapahtumat ja kohtaamiset ovat Virtasalmen kirjaston ja kylätalon toiminnan ydintä. Virtasalmen kirjastossa voi kuka tahansa järjestää tilaisuuksia. Tilat ovat yhdistysten ja yksityishenkilöiden vapaassa käytössä, eikä tilasta peritä vuokraa. Kirjastossa onkin pidetty Virtasalmen yhteisöllisyyttä vahvistavia yksityishenkilöiden syntymäpäiväjuhliä, Euroviisu-iltaa ja yhteisiä elokuvailtoja. Sinne on kokoonnuttu viettämään yhdessä myös vappua ja uutta vuotta. Lehtienlukusalissa on järjestetty myös Virtasalmen-päiviä sekä erilaisia myyjäisiä ja käsityöpiirejä. Kyläläiset myös sopivat tapaamiset kirjastolle, jonne he ottavat omat eväänsä mukaan ja tulevat tapaamaan ystäviään.

Kirjaston tiloissa järjestetään Pieksämäen seutuopiston kurseja. Paikallinen kuoro pitää siellä lauluharjoituksia, ja kirjastossa kokoontuu opiston järjestämä kirjallisuuspiiri. Kirjastossa on myös ilmoitustaulu, jossa tiedotetaan kirjaston ja kylän tapahtumista. Kylätaloaktiivit ovat kiinnostuneita kehittämään kirjaston kanssa erilaisia pop up -tapahtumia kirjastoon.

Lehtienlukusalin yhteydessä on asiakaspalvelupiste, lainausautomaatit, WC-tilat, tulostin ja asiakastietokone. Siitä pääsee myös tilavaan keittiöön. Keittiössä kyläläiset voivat valmistella pienimuotoisia tarjoiluita tapahtumiinsa tai keittää kahvia aina kun kokoonnuttavat epävirallisesti. Kirjastossa on kokoonnuttu myös eläkeläisten kahvila, jonka pyörittämisestä he vastasivat itsenäisesti. Keittiö on tapahtumien järjestäjien käytössä.

Lehtienlukusalin vieressä on suljettavia kokous- ja työskentelyhuoneita, joissa esimerkiksi yhdistykset pitävät kokouksiaan ja joissa järjestetään myös erilaisia kyläläisten vetämiä kurseja. Kokoushuoneessa on televisionäyttö, jolla voi näyttää koneelta esityksiä. Myös kylälle kesäksi muuttavat asukkaat käyttävät huoneita työtiloina.

Yhdessä kirjaston huoneessa on myös mahdollisuus tehdä käsitöitä. Huoneessa on muun muassa asiakkaiden käyttöön tarkoitettu ompelukone.

Lehtienlukusalista lähtee kaksi käytävää kohti kirjaosastoa, jossa on myös oma pieni lapsille suunnattu tila. Käytävät on varattu paikallisten taiteilijoiden näyttelyille: ripustustelinein varustetut käytävän seinät toimivat galleriana. Kirjaston galleria on ainut taidetta esittelevä tila kylällä.

Kyläläiset ovat olleet erittäin tyytyväisiä kirjaston järjestämiin tapahtumiin, kuten erilaisiin keskustelu- ja muistelotilaisuuksiin ja lasten satutuokioihin. Myös muut toimijat järjestävät kirjastotilassa erilaisia tapahtumia ja infotilaisuuksia kuntalaisille.

Virtasalmen kirjasto sijaitsee noin kilometrin päässä Virtasalmen koulusta. Kirjasto toteuttaa Pieksämäen kaupungin kulttuurikasvatussuunnitelmaa, johon kuuluu yhtenä osana lasten ja nuorten kirjallisuuskasvatusta eri muodoissa Virtasalmen kirjastossa. Kirjastotoimi on ollut jo vuosia huolissaan lasten lukutaidon heikkenemisestä ja tasapuolisesta kirjastopalveluiden saavutettavuudesta Virtasalmella. Tämän vuoksi päiväkotikoululle on järjestetty kirjastoautopysäkki.

Kirjastoauto ei korvaa lähikirjastoa, vaan se täydentää kirjaston palveluverkkoa ja edistää siten lukutaitoa ja lukemiskulttuuria. Lukemiskulttuurin syntyminen myötä tavoitteena on, että se näkyy lähikirjaston käytön lisääntymisenä vapaa-aikana. Virtasalmella kirjaston käyttö on vähentynyt lapsiluvun vähentymisen myötä. Myös kyläläiset pitävät tärkeänä, että koululaiset oppivat kirjaston käyttäjiksi ja tulevat käyttämään kirjastoa ja sen tiloja aktiivisesti.

Omatoimiajan takia kirjastotilassa voi olla välillä levotonta, kun lapsia ja nuoria tulee toivotusti kirjastotilaan viettämään aikaa. Myös samassa rakennuksessa sijaitseva kaupungin nuorisotila vetää nuoria kirjastoon. Kyläläiset ovat ratkaisseet levottomuudet siten, että he ovat kokoonnuttu kirjastotilaan samaan aikaan nuorten kanssa. Aikuisten läsnäolo on rauhoittanut tilannetta merkittävästi.

Virtasalmen kirjasto nähdään turvallisena tilana ja yhteiskunnan perusturvana kriisitilanteissa, ja kuntalaiset kokevat kirjaston myös tästä syystä tärkeäksi paikaksi. Sähkökatkon ja myrskyn aikana Virtasalmen kirjasto oli kylällä ainoa rakennus, jossa pystyi lataamaan puhelimia ja jossa oli toimiva vesipiste ja WC. Kirjastolla on kylän ainoa maksuton julkinen WC ja se on myös myös ainut WC, jota kotipalvelun henkilökunta voi käyttää Virtasalmella.

Keskustelutilaisuudessa nousi esiin vahvasti kirjaston arvo kyläläisille: tila on enemmän kuin kirjasto. Se on osa kylän infrastruktuuria, osa arkea ja yhteisöllisyyttä. Käytännössä kirjasto toimii kylätalona, kohtaamispaikkana ja toimintaympäristönä, jossa tapahtuu jatkuvasti jotain, olipa kyse kokouksista, tapahtumista, lasten leikkimisestä, opiskelusta tai kahvittelusta. Kyläläiset kuvaavat kirjastoa kylän sydämeksi ja kylän henkiseksi kehdoksi.

Kirjaston ja kylätalon haasteet, kehittäminen ja tulevaisuuden turvaaminen

Virtasalmen kirjaston omatoimiratkaisu on vaikuttanut kylätalona toimimiseen myös esteettömyyden, siivouksen ja turvallisuuden näkökulmasta. Aluksi kyläläiset siirtelivät kalusteita ja muokkasivat tilaa esimerkiksi tapahtumien yhteydessä sekä sisustivat tilaa omilla tavaroillaan. Kirjastotoimi ottaa toiminnassaan huomioon saavutettavuuden, esteettömyyden ja turvallisuuden. Kirjaston työntekijät palauttivat tilat esteettömään ja turvalliseen kuntoon sekä poistivat esineitä tilasta, muun muassa siivouksen mahdollistamiseksi. Haasteet johtuivat kommunikaation ja tiedon puutteesta.

Tilanne saatiin ratkaistua kirjaston aktiivisuuden sekä kuntalaisten välittömän ja suoran keskusteluyhteyden ansiosta. Nyt kirjastotila pysyy myös omatoimiaikaan turvallisena, siistinä ja esteettömänä. Kuntalaisten tarkoituksena oli ollut edistää tilan viihtyisyyttä omatoimisesti, mutta nyt viihtyisyyttä on lisätty kirjaston toimesta, turvallisuus, esteettömyys ja siisteys huomioiden.

Kirjasto ja kuntalaiset ovat yhdessä laatineet ja kehittäneet tilan pelisääntöjä ja tilaan lisättiin myös erilaisia ohjeita, kuten Pieksämäen kaupungin laatimat turvallisen tilan periaatteet, kirjaston käytön oma-toimiohjeet ja käyttösaännöt. Keskusteluissa on pohdittu paljon sitä, mitkä ovat kirjaston ja kylätalon roolit.

Virtasalmen kirjasto onkin edistänyt ja ylläpitänyt vuoropuhelua kylätalotoimijoiden kesken epämuodollisesti sekä toteuttamalla säännöllisesti

sesti myös kumppanuuspöytäkeskusteluja. Kumppanuuspöydän ääreen ovat kokoontuneet kuntalaiset, kirjaston henkilökunta sekä kaupungin eri viranhaltijoita eri hallintokunnista keskustelemaan myös kirjaston toiminnasta ja sen kehittämisestä.

Kumppanuuspöydässä käsitellään saadut palautteet, ja tilaisuuteen voi lähettää myös etukäteen kysymyksiä ja asioita, joita toivotaan käytävän yhdessä läpi. Virtasalmen kylän kumppanuuspöytä järjestetään kirjastossa kaksi kertaa vuodessa ja tilaisuuksista laaditaan pöytäkirja.

Kirjastolla on luonnollisesti huoli siitä, ettei kaikkia keskustelussa esiin nousseita toiveita voida toteuttaa ja kuntalaiset pettyvät toimintaan. Tämä on kuitenkin ratkaistavissa avoimella keskustelulla, jossa tuodaan esiin kirjaston henkilökunnan varsin rajattu rooli ja mahdollisuus edistää asioita kaupungin päätöksenteon portaissa. Tosin kumppanuuspöytätoimintaan osallistuvat viranhaltijat ovat juuri niitä toimijoita, jotka voivat edistää kuntalaisten toiveiden toteutumista.

Kuntalaiset ovat erittäin tyytyväisiä siihen, että saivat kuntaliitoksen kautta Pieksämäen pääkirjaston Poleenin osaamisen ja palvelut osaksi Virtasalmen kirjaston toimintaa. Kyläläiset hyödyntävät kirjaston asiakaspalvelua ja digitukea aktiivisesti, ja henkilökunnalta tullaan kysymään apua ja ideoita muissakin asioissa. Kuntalaiset toivovat tiiviimpää yhteistyötä Kulttuurikeskus Poleenin kanssa, jossa toimii myös teatteri ja galleria. He toivovat, että Virtasalmen kirjastossa voisi toteuttaa ainakin pienimuotoisesti samoja toimintoja ja tapahtumia joita Poleenissa ja Poleenin kirjastossa toteutetaan.

Kylätaloaktiivit halusivat myös järjestää kirjastossa avoimet ovet -tyylisiä tapahtumia, jotka houkuttelisivat ja tekisivät tunnetuksi Virtasalmen kirjastoa ja kylätalotoimintaa laajemmin alueen asukkaille. Tavoitteena on vahvistaa kuntalaisten yhteenkuuluvaisuuden tunnetta ja yhteisöllisyyttä sekä kirjastotilan roolia kylätalona. Kyläläisten toiveena on, että tällaiset tapahtumat tulisi järjestää viikonloppuisin, jolloin kirjastossa ei ole kuitenkaan henkilökuntaa läsnä. Asian pohdintaa jatketaan kirjaston kanssa yhdessä.

Kyläläiset antavat kritiikkiä Virtasalmen kirjaston opaskylteistä: kirjastorakennuksessa ei ole kylttiä tai tietoa, että rakennus on kirjasto. Uuden tulijan tulee osata kulkea kirjaston pääovelle, jossa kerrotaan kirjaston olemassaolosta. Kuntalaiset toiveiden mukaisesti kirjaston ulko-oveen on lisätty tietoa siitä, miten esimerkiksi Virtasalmen vapaaajan asukkaat tai lomalaiset voivat hankkia kirjastokortin omatoimiamokoina. Infoa kaivataan myös muilla kuin suomen kielellä.

Virtasalmella asuvat kuntalaiset ovat erittäin huolissaan kirjaston säilymisestä kylällä. Tällä hetkellä keskustellaan kirjastorakennuksen purkamisesta vuonna 2027. Pieksämäen kaupungin tilapalveluiden toimesta on kuitenkin luvattu osoittaa korvaavat tilat Virtasalmen kirjastolle.

Kyläaktiivit ovat etsineet keinoja varmistaa kirjaston säilyminen Virtasalmella heille tärkeässä entisessä kunnantalossa. Osa aktiiveista on myös valmistellut kunta-aloitteen ja adressin kirjaston säilyttämiseksi. Yhteistä lausumaa ei kuitenkaan ole saatu aikaiseksi vielä.

Kiteytykset

- Kirjaston olisi hyvä tarkastella muuttoa kunnassa tyhjäksi jääneisiin kuntalaisille tuttuihin ja keskeisiin rakennuksiin, joissa he ovat tottuneet käymään ja jotka ovat heille merkityksellisiä; siten varmistetaan merkityksellisten rakennusten säilyminen kunnassa, ja kirjasto hyötyy tilan aiemmasta asemasta, merkityksestä ja sijainnista.
- Kirjaston olisi hyvä varmistaa, että uudet tilat ovat riittävät, esteettömät ja niissä voi toteuttaa erilaisia toimintoja, tapahtumia ja aktiviteetteja.
- Kirjaston olisi hyvä osallista kuntalaiset ja paikallisyhdistykset suunnittelemaan kirjaston muuttoa uusiin tiloihin yhdessä tilapalveluiden kanssa.

- Jos kirjasto haluaa edistää ja mahdollistaa kuntalaisten omatoimista kirjaston käyttöä, kirjaston olisi hyvä toimia omatoimikirjastona.
- Kirjastotilassa olisi hyvä olla iso muunneltava tila ja kalusteet, riittävällä esitystekniikalla varustettuna.
- Kirjastossa olisi hyvä olla suljettavia, rauhallisia kokous- ja työskentelytiloja.
- Kirjaston olisi hyvä kertoa, tiedottaa aktiivisesti, rohkaista ja ideoita yhdessä kuntalaisten kanssa erilaisia toimintoja, tapahtumia ja kurseja mitä kuntalaiset voivat omatoimisesti järjestää kirjastotaloissa – syntymäpäiväjuhlista Euroviisu-valvojaisiin, myyjäisistä kylätapahtumiin.
- Kirjaston olisi hyvä tarkastella kylätalotoimintaa ja edistää sen toteutumista omissa kirjastotiloissa.
- Kirjaston olisi hyvä määritellä ja sanoittaa omaa roolia ja merkitystä kuntalaisille yhdessä kuntalaisten kanssa ja tiedottaa siitä laajemmin kuntalaisille ja medialle ja siten vahvistaa toimintaa.
- Kirjaston olisi hyvä kertoa ja rohkaista kuntalaisia, että kirjastoon voi tulla omien eväiden kanssa tapaamaan ystävää.
- Kirjastossa olisi hyvä olla galleriatila, jossa voi esitellä paikallista taidetta ja taitelijoita.
- Kirjaston olisi hyvä kertoa ja houkuttella erilaisia yhdistyksiä järjestämään toimintaansa tai kokouksia kirjaston tiloihin.
- Kirjastotiloissa olisi hyvä olla keittiö, jota kuntalaiset pääsevät käyttämään ja valmistamaan tapahtumiin kahvia ja pientä tarjottavaa.
- Kirjastossa sijaitseva keittiö olisi hyvä olla mahdollisimman turvallinen ja sinne olisi hyvä päästä suoraan päättilasta.
- Kirjaston olisi hyvä varmistaa tietoturva, varsinkin jos omatoimiaikana kuntalaisilla on pääsy kirjaston henkilökunnan työtiloihin.
- Kirjaston olisi hyvä houkuttella koululaisia kirjastoon ja järjestää heille toimintaa kirjaston tiloissa ja kehittää tiivistä yhteistyötä koulun kanssa.
- Kirjaston olisi hyvä tarkastella ja tiedottaa aktiivisemmin, ettei esimerkiksi kirjastoauton käynti koulun pihassa vähennä ja heikennä kirjaston merkitystä ja käyttöä koululaisten ja heidän huoltajien sekä opettajien joukossa.
- Kirjaston olisi hyvä keskustella aktiivisten kyläläisten kanssa, voivatko he tulla rauhoittamaan pelkällä läsnäolollaan, tulla vaikka tilaan kahville, kirjastotilaa omatoimiaikana, erityisesti koulupäivän päätyttyä.
- Kirjaston olisi hyvä mainostaa ja tarjota etätyötiloja kuntaan kesäksi muuttaville henkilöille.
- Kirjaston olisi hyvä tarkastella omaa rooliaan ja toimintojaan, joita se voi tarjota kuntalaisille erilaisissa kriisitilanteissa sekä selvittää onko kunnassa muita julkisia tiloja, joita kuntalaiset voivat käyttää kriisitilanteissa.
- Kirjaston olisi hyvä kehittää kuntalaisten kanssa erilaisia pop up -toimintamalleja (esim. kampaamo, kahvila, käsityönäyttely).
- Kirjaston olisi hyvä laatia kylätalotoiminnan säännöt yhdessä kyläläisten kanssa ja perustella selkeästi miksi kirjastotilan tulee olla esteetön, siivottavissa ja turvallinen.
- Kirjaston olisi hyvä toteuttaa säännöllisiä keskustelutilaisuuksia kyläaktiivien kanssa.

- Kirjaston olisi hyvä pohtia kirjastotilan viihtyvyyttä ja siihen liittyviä ratkaisuja yhdessä kuntalaisten tai kylätaloaktiivien kanssa.
- Kirjastossa olisi hyvä olla esillä turvallisen tilan periaatteet, kirjaston käytön omatoimiohjeet ja käyttö säännöt ja ne olisi hyvä käydä läpi kuntalaisten ja kylätaloaktiivien kanssa.
- Kirjaston olisi hyvä kehittää ja toteuttaa säännöllisesti kumppanuuspytötoimintaa, jossa kuntalaiset, kirjaston henkilökunta ja kaupungin eri viranhaltijat eri hallintokunnista keskustelevat kirjaston toiminnasta ja sen kehittämisestä formaalisti.
- Kirjaston olisi hyvä pohtia, miten oman alueen kirjastot voivat tehdä yhteistyötä tapahtumien ja toimintojen osalta, esimerkiksi toteuttaa pienimuotoisemmin pääkirjastossa järjestettävä tapahtuma lähikirjastossa.
- Kirjaston olisi hyvä järjestää yhteisiä tapahtumia kirjaston eri yhteistyökumppaneiden kanssa, avoimet ovet -tyylisesti ja siten kertoa laajemmin mikä kirjasto oikeastaan on ja mitä kaikkea siellä tapahtuu.
- Kirjaston julkisivussa olisi hyvä olla kirjastokyltti, jotta muutkin kuin paikalliset löytävät kirjaston.
- Omatoimikirjaston ulko-ovessa olisi hyvä olla suomeksi ja muilla tarvittavilla kielillä ohjeet, miten kirjastokortin saa hankittua ja miten kirjastoon pääsee omatoimiaikana.
(Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)

PIEKSAMÄEN KAUPUNGIN KIRJASTO

Tule kertomaan miksi Virtasalmen kirjasto on tärkeä

Keskiviikkona 14.5 klo 9-10

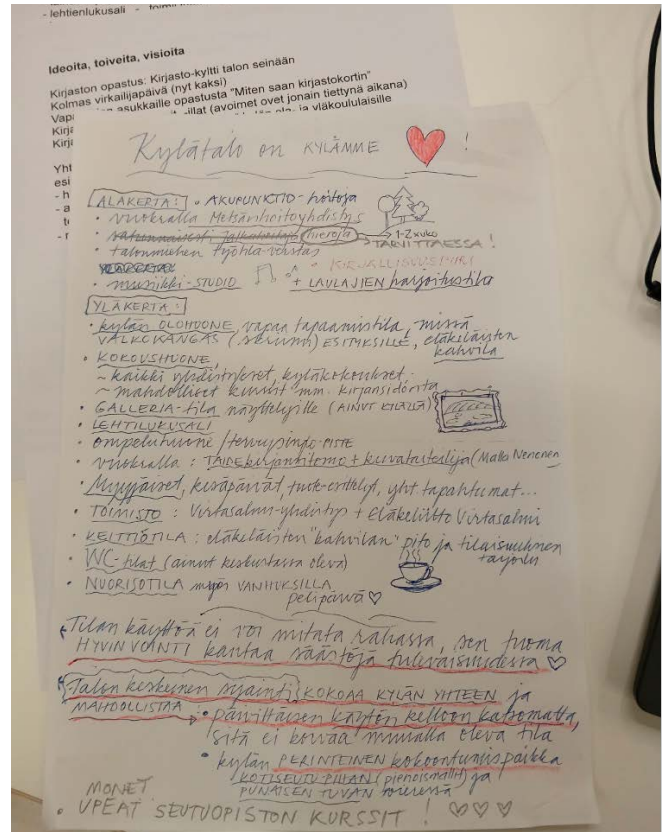
Itä-Suomen kirjastojen yhteisprojektissa kartoitetaan toimivia ja hyviä kirjastojen tiloja.

Hankkeen työntekijä saapuu Virtasalmen kirjastoon keskiviikkona **14.5. klo 09.00** ja haluaa kuulla asiakkailta, mikä tekee Virtasalmen kirjaston tiloista hyvät ja miksi kylätaloksikin muodostunut kirjasto on tärkeä kuntalaisille.

Tervetuloa!

Järjestäjänä
Hanketyöntekijä – Muuttuva kirjasto, muuttuvat tilat -hanke ja Pieksämäen kaupunginkirjasto

Hankkeen järjestämän Virtasalmen kirjastossa pidetyn keskustelutilaisuuden kutsu.

Virtasalmen kirjaston kylätaloaktiivit olivat valmistautuneet hankkeen järjestämään keskustelutilaisuuteen listaamalla kirjastoon liittyviä tärkeitä asioita.

Virtasalmen kirjaston lehtisali, joka toimii kylätalon keskipisteenä.

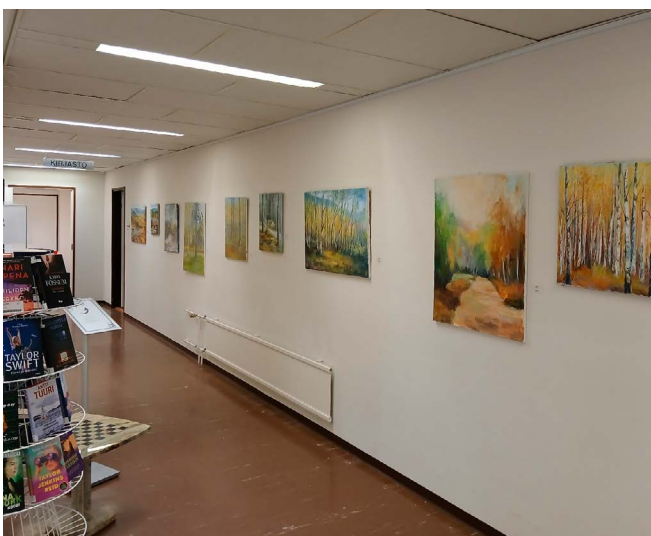
Virtasalmen kirjaston kokoushuone on paikallisten yhdistysten ja järjestöjen kovassa käytössä.

Virtasalmen kirjaston lehtisalissa on esillä uutuuskirjoja, pöydän päässä on alas vedettävä valkokangas.

Virtasalmen kirjaston keittiötila.

Virtasalmen kirjaston käytävät toimivat galleriatilana.

Virtasalmen kirjaston lukusali on avara ja salissa on useita kutsuvia tiloja kohtaamisille.

3.8

Kirjasto Poleeni – kirjasto on osa rajat rikkovaa kulttuurikeskusta

Pieksämäen pääkirjasto Poleeni sijaitsee vuonna 1989 valmistuneessa arkkitehtuurisesti merkittävässä rakennuksessa, josta on upeat maisemat Pieksänjärvelle. Kirjasto on osa Kulttuurikeskus Poleenia, joka on Pieksämäen kaupungin kehittämä monitoimikeskus.

Pieksämäen kaupungin kulttuuri- ja vapaa-aikatoimen alaisten toimijoiden muodostamassa Kulttuurikeskus Poleenissa toimivat kirjaston lisäksi kulttuuripalvelut, teatteri, musiikkiopisto, seutuopisto, liikunta-toimi, taidenäyttelytilat sekä kotiseutuarkisto ja kotiseutunäyttely. Tiloissa on myös vuokralaisena kahvila-ravintola.

Kulttuurikeskus Poleeni ei ole vain eri toimijoiden jakama fyysinen tila, vaan laajempi, kaupungin oma sisäinen toimintamalli, jossa kaupungin eri kulttuuritoimijat jakavat resursseja, osaamista ja tiloja, tekevät tiivistä yhteistyötä ja tarjoavat kuntalaisille kulttuuria saman katon alla. Poleenia kutsutaankin Pieksämäellä koko kansan olohuoneeksi.

Kulttuurikeskus Poleenin rohkean suoraviivainen toimintamalli on herättänyt valtakunnallista kiinnostusta ja arvostusta. THL ja maakuntaliitto palkitsivat Pieksämäen ja siten Poleenin kulttuurihyvinvointityöstä ensimmäisenä kuntana Suomessa vuonna 2020. Toimintamallia on esitelty kansallisesti useissa virallisissa tilaisuuksissa, ja eri toimijoita käy säännöllisesti Poleenissa benchmarkkaamassa ja hakemassa ideoita oman toimintansa kehittämiseen.

Tässä tekstissä kuvataan Poleenin poikkeuksellista toimintamallia, jossa kirjasto on tilojen, henkilökunnan ja toimintojen osalta osa isompaa kokonaisuutta. Kuvauksen perusteella muut kirjastot voivat poimia Poleenin toiminta-ajatuksista ideoita oman toimintansa kehittämistä varten.

Lisätiedot: Kirjastopalvelupäällikkö Tarja Frilander ja Kulttuuri- ja vapaa-aikajohtaja, Poleenin johtaja, Seutuopiston rehtori Päivi Majoinen

3.8.1

Kulttuurikeskus Poleenin suunnittelun lähtökohdat

Kulttuurikeskus Poleenin toiminnallinen yhteistyömalli lähti rakentumaan vuonna 2011, kun talouden tasapainottamisen myötä tiivistettiin toimintoja ja tehtäviä ja Pieksämäellä jouduttiin purkamaan vanha opistotalo, jossa useilla kaupungin alaisilla kulttuuritoimijoilla oli toimitilat. Samaan aikaan Pieksämäen kaupungilla oli haasteita talouden suhteen ja kaupunki etsi keinoja säästää kaikissa kustannuksissa tasapainottaakseen talouttaan.

Kaupungin kulttuuritoimijat lähestyivät tila- ja taloushaasteita mahdollisuutena kehittää jotain uutta ja syntyi ajatus eri toimijat yhteen kasaavasta kulttuurin monitoimitalosta. Kaupunki päätti lähteä kehittämään kulttuurikeskusta Poleenin tiloihin, joissa toimi ennestään Pieksämäen pääkirjasto.

Poleeniin muutti useita toimijoita ja Poleenin omaa toimintamallia lähdettiin kehittämään aktiivisesti yhdessä. Tilaan muuttaneet toimijat ja kirjasto näkivät säästöt ja tilahaasteet mahdollisuutena uudistuksiin, ja Poleenissa alkoi oman toimintamallin rakentaminen kulttuuri- ja vapaa-aikajohtaja, Poleenin johtaja ja seutuopiston rehtori Päivi Majoinen johtamana.

3.8.2

Poleenin toimintamallin kuvaus

Kulttuurikeskus Poleenin toimintamallissa poiketaan monin eri tavoin yleisesti käytössä olevasta raskaasta ja hitaasta hallinnollisesta toimintatavasta. Poleenin mallin rakentaminen ja toteuttaminen edellytti matalaa hierarkiaa ja ennen kaikkea joustavia, rohkeita ja ajattelevia osajia.

Kehitetyn mallin mukaisesti Kulttuurikeskus Poleeni ja sen alaiset toimijat ovat hallinnollisesti osa Pieksämäen kulttuuri- ja vapaa-aikapalveluita. Poleenissa olevat toimijat kuuluvat siis kaikki Päivi Majoinen johtaman toimialan alle, jossa jokaisella toimijalla on omat budjettinsa.

Poleenin hallinnosta kehitettiin kevyt ja ketterä. Poleenissa on käytössä yksi yhteinen tuloskortti, joka saattaa yhteen ja ohjaa koko toimialan

alla olevien toimijoiden tavoitteita. Kaikki, mitä Poleenissa tehdään, tukee Poleenin yhteisesti määritettyjen tavoitteiden toteutumista ja edistää tilojen ja henkilöstön yhteiskäyttöä.

Poleenin toiminta rakentuu kulttuurin, kirjaston, liikunnan ja seutuopiston väliseen välittömään, mutta huolellisesti organisoituun yhteistyöhön. Kahden viikon välein kokoontuva Poleenin eri toimijoiden esihenkilöistä koostuva johtoryhmä käsittelee jokaisen yksikön toimintaa ja tulevia toimintoja ja siten vahvistaa Poleenin yhteistä linjaa tavoitteiden mukaisesti. Johtoryhmä kehittää Poleenin toimintamallia aktiivisesti ja myös purkaa mahdollisia talon sisäisiä jännitteitä.

Poleenin johtoryhmässä valmistellaan yhdessä myös eri yksiköiden lautakunta-asioita ja päätöksiä. Poleenin johtoryhmätoimintaa täydentää SIVIJORY-johtoryhmä, johon kuuluu Poleenin johtoryhmän lisäksi edustukset perusopetuksesta, varhaiskasvatuksesta, kulttuuri- ja vapaa-aikatoimesta (KUYVA), lukiossa ja nuorisotoimesta. Tätä ryhmää Poleenin johtaja vetää yhdessä opetusjohtajan kanssa; he molemmat kuuluvat myös kaupungin johtoryhmään.

Poleenin johtaja Päivi Majoinen tuntee kaikki Pieksämäen kulttuuri- ja vapaa-aikatoimijat sekä varhaiskasvatus- ja opetustoimijat erittäin hyvin. Sen ansiosta hän pystyy kytkemään kokonaisvaltaisesti Poleenin eri toimijoiden toiminnan ja tavoitteet Pieksämäen eri strategioihin sekä viestimään päättäjille varsin perusteellisesti.

Poleenissa pidetään kerran kuussa koko KUYValle eli kulttuuri- ja vapaa-aikatoimen henkilökunnalle yhteinen infopalaveri, jossa kaikki yksiköt päivittävät lyhyesti oman yksikkönsä ajankohtaiset tärkeät asiat. Infopalaverien tarkoituksena on varmistaa KUYVan sisäinen tiedonkulkua ja vahvistaa että kaikki tietävät, mitä tehdään, ja että mihin kulttuuri- ja vapaa-aikatoimen eri toiminnoilla tähdätään.

KUYVA-info järjestetään aina KUYVan eri yksiköissä ja tiloissa, jotta henkilökunta oppii tuntemaan eri toimipisteitä ja saa paremman kuvan KUYVan eri palveluista ja toiminnoista. Yhteishenkeä vahvistetaan myös koko henkilöstön yhteisillä tyhjäpäivillä, joilla käydään tutustumassa Suomen eri kulttuuritoimijoihin.

Poleenin tiloja, tekniikkaa ja henkilökuntaa jaetaan sujuvasti kirjaston, seutuopiston ja kulttuuritoimijoiden kesken ilman byrokratiaa. Poleenin sisällä olevien toimijoiden välillä ei ole keskinäistä laskutusta, ja eri toimijat käyttävät samoja tiloja ja resursseja. Vain tilastoinnissa ja raportoinnissa huomioidaan eri toimijat. Tilastointi hoidetaan poikkeuksellisen tarkasti, jotta vältytään päällekkäisyyksiltä ja esimerkiksi kävijämäärät kohdistuvat oikealle toimijalle.

Poleenin toiminnan alussa johtaja kävi kehityskeskustelut ja toteutti osaamiskartoituksen kaikille Poleenissa oleville, eri toimijoiden työntekijöille. Osaamiskartoituksessa käytiin läpi yksityiskohtaisesti ja huolellisesti jokaisen henkilön taidot ja kiinnostuksen kohteet. Kartoituksen avulla muodostui kokonaiskäsitys Poleenin henkilöstön osaamisesta ja vahvuuksista.

Poleenissa työskentelevä henkilökunta on nimetty eri yksiköiden alle, mutta toimii tarvittaessa ristiin talon eri toimijoiden välillä. Esimerkiksi Poleenin elokuvakerho Kino Poleeni toimii kirjaston ja opiston yhteisenä: kulttuuri tarjoaa salin ja tekniikan, opisto vastaa ammattilaisvalinnoista ja molemmat maksavat lisenssin puoliksi.

Toimintamallin mukaisesti, yhden tuloskortin ja huolellisen osaamiskartoituksen ansiosta, henkilökunta voi myös halutessaan hyödyntää osaamistaan talon eri yksiköissä ja anoa siirtoa KUYVA-palveluiden sisällä eri tehtäviin. Näin esimerkiksi kirjaston työntekijä on päätenyt toimimaan osan työajastaan liikunnanohjaajan tehtävissä.

KUYVA-palveluissa arvostetaan henkilöstölähtöisiä ideoita ja innovaatioita. Henkilökuntaa rohkaistaan ideointiin ja kaikki ideat tutkitaan huolellisesti. KUYVA-palveluissa mahdollistetaan erilaiset rohkeat kokeilut, ja hyvät ja onnistuneet kokeilut tuoteistetaan osaksi KUYVan toimintaa ja palveluita.

Toimintamallissa myös Poleenin eri toiminnot ja tapahtumat ja niiden markkinointi on yhteistä. Poleenin tapahtumat suunnitellaan omilla yksiköissään ja niitä hiotaan ja käsitellään talon yhteisissä palavereissa. Erityisen merkittävää on mallin tapa suhtautua tiedotukseen ja markkinointiin.

Poleenin viestinnässä ja markkinoinnissa Poleenin tapahtumia ei lokeroita eri toimijoiden alaisiksi, vaan kaikki tapahtumat kuvataan Poleenin tapahtumina. Hyvä esimerkki yhteisestä markkinoinnista on Poleenin säännöllisesti ilmestyvä esitelehti Frami sekä Poleenin omat kotisivut.

Poleenin kotisivut

[Kulttuurikeskus Poleeni Pieksämäki](#)

Koko KUYVA-palveluiden ja Kulttuurikeskus Poleenin toimintaa ohjaa ajattelu, jossa kaikki Poleenin toimintaan liittyvät päätökset tehdään kuntalainen edellä: ilman kuntalaista ja kuntalaisen halua käyttää Poleenin palveluita Poleenia ei tarvita. Siksi KUYVA-palveluissa ja Poleenissa ei keskitytä etsimään organisaation kannalta helpointa ja mukavinta toimintatapaa toteuttaa toimintaa tai palveluja.

Tästä syystä KUYVA-palveluissa ja Poleenissa osallistetaan aktiivisesti kuntalaisia kulttuurikeskuksen kehittämiseen: kuntalaisia kuunnellaan kumppanuuspöydissä, ja verkossa kerätään koko ajan palautetta toiminnasta ja palveluista. Kuntalaisille toteutetaan myös kohdennettuja kyselyitä sekä hyödynnetään eri hankkeita tiedon keruussa. Poleeniin tulevilta harjoittelijoilta kerätään ideoita ja palautetta Poleenin toiminnasta, ja Poleenin työntekijät ovat tehneet opinnäytetöitä Poleenin toimintamallista.

3.8.3

Kirjaston merkitys Kulttuurikeskus Poleenille

Kirjaston rooli ja merkitys on keskeinen Poleenin toiminnalle: matalan kynnyksen toimijana kirjasto on usealle kuntalaiselle se ensimmäinen vierailupaikka, jonka kautta tutustuu helposti koko kulttuurikeskukseen ja sen tarjontaan.

Erityisesti lasten kirjastokäynnit ovat Poleenin kannalta merkittäviä. Lapset vetävät perässään vanhempia ja huoltajia kirjastoon, ja siten koko Poleeni ja sen tarjonta tulee tutuksi. Näin osallistuminen muuhun kulttuuri- ja vapaa-aikapalveluiden tarjontaan madaltuu.

Myös kirjaston uusi tapahtumakonsepti Koko kansan olohuone, jossa eri KUYVan toimijat ja yhteistyökumppanit järjestävät viikoittain informatiivisia ja keskustelevia tapahtumia kirjastossa, on tuonut kirjastoon ja Poleeniin jatkuvasti uusia kävijöitä. Koko kansan olohuone on houkutellut erityisesti maahanmuuttajataustaisia asiakkaita kirjaston ja siten koko Kulttuurikeskus Poleenin käyttäjiksi.

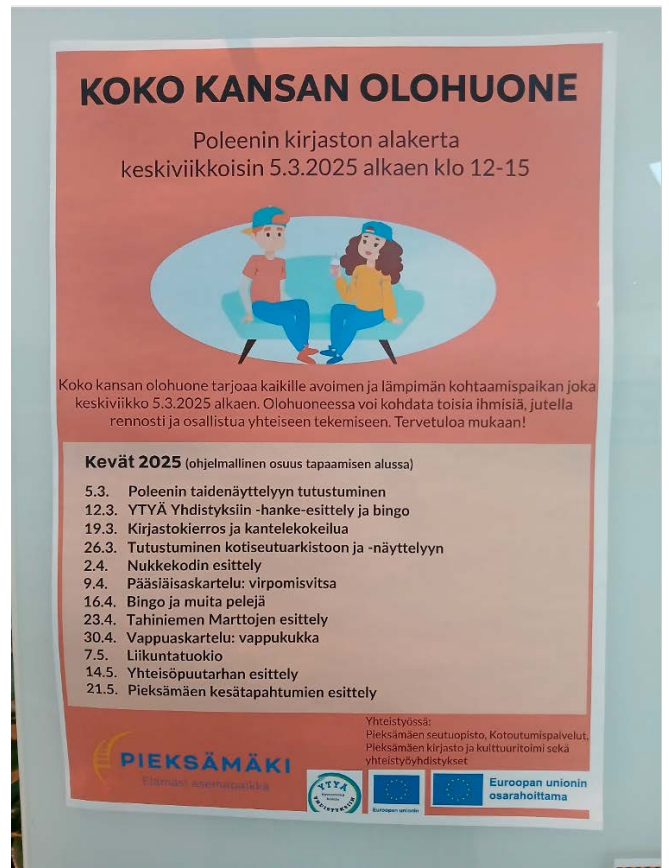
Kiteytykset

- Kirjaston olisi tärkeää kehittää toimintaa kuntalaista varten, ennemminkin kuin pohtia ensisijaisesti, miten kirjasto itse haluaisi asiat tehtävän.
- Kirjaston olisi hyvä osallistaa kuntalaiset arvioimaan ja kehittämään kirjaston toimintaa ja varmistaa siten, että kirjasto tuottaa oikeita palveluita, oikealla tavalla, oikeassa tilassa.
- Kirjaston olisi hyvä tarkastella toimintaympäristön muutoksia laajasti, ja kehittää toimintaansa muutosten mukaisesti aktiivisesti eikä jäädä odottamaan seurauksia.

- ▶ Kirjaston olisi hyvä tarkastella ja selvittää miten ja millaista yhteistyötä kirjasto voi tehdä kunnan eri kulttuuritoimijoiden niin työtehtävien kuin myös tilojen ja laitteiden osalta.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä pohtia mahdollisuutta rakentaa matalahierarkkinen yhteistyötoimintamalli kunnan eri kulttuuritoimijoiden välille esimerkiksi rakentamalla yhteinen tuloskortti ja tavoitteet ja selvittää voiko sisäisestä laskutuksesta luopua.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä järjestää säännöllisiä yhteisiä kokouksia kunnan eri kulttuuritoimijoiden johdon ja myös eri yksiköiden henkilökunnan kanssa ja siten kehittämään toimintaa yhdessä ja varmistaa tiedonkulku eri yksiköiden välillä.
- ▶ Kirjaston ja kunnan eri toimijoiden yhteistyötä olisi hyvä johtaa tai koordinoida yksi henkilö.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä pohtia kunnan eri kulttuuritoimijoiden kanssa, miten ne voisivat yhdessä vaikuttaa kuntapäätäjiin ja kuntastrategioihin tekemällä tiivistä yhteistyötä.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa, että seurantatiedot kerätään oikealle toimijalle, jos kirjasto tekee yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä pohtia yhdessä kunnan kulttuuritoimijoiden kanssa yhteismarkkinoinnin toteutusta – kuntalaista kiinnostaa tapahtumat ja palvelut, ei se kuka ne tuottaa.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tiedostaa sen asema matalan kynnyksen toimijana, joka voi vetää uusia asiakkaita samassa rakennuksessa olevien toimijoiden pariin.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tiedostaa, että lapsille järjestettävät tapahtumat ja yhteistyö päiväkotien ja koulujen kanssa vetää myös lasten huoltajia kirjastoon.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä sitouttaa henkilöstö vahvasti toiminnan kehittämiseen ja pitää henkilöstö tietoisena muutoksista.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä rohkaista ja kerätä henkilöstöltä ideoita toimintojen ja tapahtumien kehittämiseen, pilotoida ja tuotteistaa toimivat ideat osaksi normaalia toimintaa.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tehdä osaamiskartoitus henkilöstölle ja kartoittaa henkilöstön mielenkiinnon kohteita.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tutustua eri kulttuurikohteisiin esimerkiksi tyhypäivinä.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä hyödyntää kirjaston uusia työntekijöitä, harjoittelijoita ja titteläisiä kirjaston arvioinnissa ja kehittämisessä.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä kannustaa henkilöstöä tekemään lopputöitä kirjaston kehittämisestä.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tuotteistaa tapahtumakonsepti, jossa viikoittain eri toimijat järjestävät tietoiskumaisen keskustelutapahtuman kuntalaisille – mallia voi ottaa Koko kansan olohuone -konseptista (Havainnointi: Kirjasto Poleeni)

Kulttuurikeskus Poleenin opastekyltti avaa talon tarjonnan ja tilat selkeästi.

Koko kansan olohuone -toiminnan ohjelmajuliste.

Poleenin kirjaston alakerrassa järjestetään Koko kansan olohuone -toimintaa.

Poleenin kirjastossa on olohuonemainen tunnelma.

Koko kansan olohuone -toiminnan tilassa on iso televisio ja upeat näkymät järvelle.

Poleenin kirjaston palvelupiste.

Kirjasto Poleenissa on hyödynnetty hienoja kalusteita ja maisemaa työpistettä suunniteltaessa.

3.9

Nurmesksen pääkirjasto – miten suunnitella ja remontoida viihtyisä ja avara kirjasto

Nurmesksen pääkirjasto sijaitsee vuonna 1991 valmistuneessa Nurmes-talossa. Tässä monitoimirakennuksessa toimivat kirjaston lisäksi myös Nurmesksen paikallishistoriaa esittelevä Kötsin museo, musiikkiopisto, taiteen perusopetus (tanssi), näyttelygalleria, 250-paikkainen Hannikaisen sali ja kaupungin hyvinvointipalveluiden hallinnon tiloja. Rakennus peruskorjattiin vuosien 2019–2021 aikana.

Nurmesksen pääkirjasto toimii samassa rakennuksessa useiden Nurmesksen kunnan toimijoiden kanssa. Koko taloa johtaa kulttuurialueen palvelupäällikkö, mutta kirjastolla on oma kirjastonjohtaja. Kirjaston yhteistyö musiikkiopiston, tanssikoulun, museon ja hallinnon kanssa on arjen tasolla mutkatonta ja yhteistä toimintaa on paljon.

Talossa ei ole sisäistä laskutusta ja yhteistyö perustuu yhteiseen kulttuuriseen tehtävään. Toimijat jakavat saumattomasti keskenään osaamista, resursseja, välineitä, kalustoa ja tekniikkaa. Kirjastolla on siten myös mahdollisuus käyttää muita tiloja, kuten esimerkiksi Hannikaisen salia, kirjallisuustapahtumiin tai isompiin luentoihin.

Vuosina 2019–2021 toteutettu Nurmes-talon mittava peruskorjaus mahdollisti samalla Nurmesksen pääkirjaston laajamittaisen tilojen uudistamisen. Kirjaston remontin suunnittelussa hyödynnettiin vahvasti kirjaston henkilökunnan käytännön työkokemusta ja asiantunte- musta, jolloin remontin tuloksena muodostui esteetön, avara ja viihtyisä kirjasto.

Tässä tekstissä tarkastellaan Nurmesksen kirjaston henkilökunnan roolia remontin suunnittelussa, kuvataan millä tilaratkaisuilla kirjastotila koki merkittävät positiiviset muutokset ja mainitaan joitakin haasteita, jotka liittyvät kirjaston remonttisuunnitteluun ja ennakointiin.

Tekstin loppuun on kiteytetty Nurmesksen pääkirjaston remonttikoke- muksen perusteella muodostetut kiteytykset, joita muut kirjastot voi- vat hyödyntää oman tilansa kehittämisessä.

Lisätietoja: Kirjastonjohtaja, Ylä-Karjalan kansalaisopiston rehtori Katja Salmensuu

3.9.1

Henkilökunnan rooli remontin suunnittelussa

Nurmesksen pääkirjaston peruskorjauksessa kirjastohenkilökunnan näkemykset huomioitiin poikkeuksellisen hyvin. Remonttiin valitut arkkitehdit, jotka olivat aiemmin vastanneet Joensuun Nepenmäen kirjaston suunnittelusta, kartoittivat ja selvittivät työpajamaisesti kir- jaston henkilökunnan kanssa, mitä remontoitavaan kirjastoon halutaan ja tarvitaan.

Kirjaston henkilökunta oli ennen arkkitehtien työpajaa etsinyt kiinnos- tavia ja inspiroivia kuvia eri kirjastoista ja kirjastoratkaisuista ympäri maailmaa. Näiden kuvien kautta henkilökunnan oli helppo esitellä toi- veita arkkitehteille.

Arkkitehtien kyselevä tapa kartoittaa tarpeita antoi kirjaston henkilö- kunnalle mahdollisuuden tuoda ammatilliset toiveet esiin ja siten mää- rittää, mikä remontissa on kirjaston näkökulmasta tärkeintä. Yhtenä tärkeimpänä tarpeena koettiin, että kirjastotilasta tulee saada mahdolli- simman esteetön, selkeä ja avara, koska kunnassa on paljon ikääntyvää väestöä.

Arkkitehtien toteuttamissa työpajoissa ei ollut mukana tilapalvelun henkilökuntaa. Siten varmistettiin, että Nurmesksen pääkirjaston hen- kilökunnalta saatiin puristettua kaikki ideat, toiveet ja kirjastotiloihin liittyvät tarpeet irti, ilman teknisiä tai taloudellisia reunaehtoja.

Kirjaston henkilökunta osallistui aktiivisesti viralliseen tilasuunnitte- luun sekä remontin aikana työmaapalaveriinhin ja varmisti siten, että kirjaston toiveet toteutuvat tilassa.

Avaran, valoisan ja viihtyisän kirjastotilan resepti

Suunnittelupalaverissa kirjaston osastoja siirrettiin paikoiltaan ja uusia toiminnallisia kokonaisuuksia luotiin. Visuaalisesti tilaa on uudistettu lisäämällä tilaan henkilökunnan valitsemia värejä, taidetta, tapetteja ja kodikkaita yksityiskohtia, jotka tekevät kirjastosta ilmeikkään ja persoonallisen. Henkilökunta pyrki välttämään esimerkiksi seinien värityksen avulla sitä, että kirjastosta ei tule liian klininen.

Ehkä näyttävin ja eniten Nurmeksen pääkirjaston viihtyisyyteen liittyvä muutos koski rakennuksen järven puoleista seinää. Remontissa raskas, muutamia ikkunoita sisältänyt seinä vaihdettiin pitkäksi ikkunaseinäksi. Muutoksen vaikutus tilaan oli valtava: upea pohjoiskarjalainen järvimaisema, luonto ja valo vyöryvät lasiseinästä sisään ja lisäävät kirjaston avaruutta sekä viihtyisyyttä.

Ikkunaseinän eteen hienon maiseman äärelle on toteutettu työskentelypisteitä, rentoja lukupisteitä, tuvan pöytä, jossa voi keskustella yhdessä isomman porukan kanssa sekä lehtiosasto. Kirjastossa on ikkunaseinän työpisteiden lisäksi varattavia äänieristettyjä kuutioreiloja rauhallista työskentelyä varten.

Niin kuutioreilat kuin pitkän ikkunaseinän varrella olevat työpisteet ovat suosittuja opiskelijoiden ja etätyöntekijöiden parissa. Myös lomailijat käyttävät näitä tiloja aktiivisesti. Havainnoinnin aikana asiakkaat kiittelivät juuri upeaa näkymää ja kirjaston yleistä tunnelmaa ja viihtyisyyttä.

Ikkunaseinämän yhteyteen on myös rakennettu maakuntaosasto. Maakunta-aineisto kytkeytyy teemaltaan hyvin rakennuksen alakerrassa olevaan Nurmeksen museoon, jossa esitellään paikallishistoriaa.

Toinen Nurmeksen pääkirjaston onnistuneimmista ratkaisuista on koko tilan selkeys ja esteettömyys: kirjasto on yhdessä kerroksessa, ilman sokkeloita tai vaikeakulkuisia alueita. Asiakkaan näkökulmasta tämä tekee tilasta helposti hahmotettavan ja miellyttävän käyttä.

Kirjastoon saatiin tilaa ja selkeyttä, kun remontin yhteydessä poistettiin paljon aineistoa ja kirjajhyllyjä. Remontin suunnitteluvaiheessa tehtiin periaatepäätös, jonka mukaan Nurmeksen pääkirjasto ole kirjavarasto, vaan kirjastossa on esillä enemmän ajantasaista aineistoa. Päätöksen myötä kirjaston kokoelmat pienenevät aiempaan verrattuna.

Kirjastoon rakennettiin myös uusi nuortenosasto, joka on henkilökunnan erityinen ylpeyden aihe. Osasto on viihtyisä, väreiltään elävä ja varustettu istumaportaililla, joilla voi loikoilla, lukea tai vain olla. Tilassa on myös lukukatoksia, joissa nuorisot voi viettää paljon aikaa. Havainnoinnin yhteydessä nuoret kehuivat osastoa vuolaasti. Osastoa käyttävät myös aikuiset, mikä kertoo sen kutsuvuudesta ja mukautuvuudesta.

Nuortenosasto toimii myös monitoimi- ja tapahtumatilana esimerkiksi kirjailijavierailuille. Yleisö löytää paikkansa portailta ja tilaa saa muokattua helposti siirrettävien kalusteiden ja liikuteltavien hyllyjen ansiosta tilanteen mukaan. Nurmeksen pääkirjaston nuortentila on samanaikaisesti sekä viihtymisen, oleskelun että toiminnan paikka.

Nurmeksen pääkirjastossa on ollut niin rakentamisen kuin remontinkin jälkeen melko niukasti tilaopasteita (osastot, hyllyopasteet), mutta asiaa ollaan nyt muuttamassa, jotta tulevassa omatoimikirjastossa asiakkaat löytävät helpommin kaipaamansa tilan tai aineiston. Niukasta opastemäärästä on tullut myös positiivista palautetta, ja tulevat opasteet on pyritty suunnittelemaan niin, ettei niitä tule liikaa ja että ne sopivat tilan sisustukseen viihtyisyyttä vähentämättä.

Remontissa uudistettiin myös kirjaston henkilökunnan tilat. Remontin yhteydessä henkilökunnan tilasta poistettiin väliseinät ja loosit ja tilalle toteutettiin avoin työskentelytila, joka luonnollisesti jakaa henkilökunnan mielipiteitä. Henkilökunnan taukotila on sisustettu kodikkaaksi ja tilassa on upeat tapetit, jotka henkilökunta on itse valinnut. Remontin jälkeen huomattiin, että henkilökunnan tiloihin olisi tarvittu enem-

män hyllytilaa sekä kunnan iso pöytätila helpottamaa saapuvan ja lähtevän aineiston logistiikkaa.

Nurmeksen pääkirjaston peruskorjauksessa panostettiin myös ekologisuuteen: kalusteita uusittiin, mutta myös vanhoja säilytettiin. Esimerkiksi osa hyllyistä kunnostettiin, ja entisiä design-kalusteita kunnostettiin käyttöön. Kirjaston suunnittelussa ei lähdetty ”kaikki uusiksi” -ajattelusta, vaan hyödynnettiin olemassa olevaa.

Suunnitteluun ja ennakointiin liittyviä haasteita

Nurmeksen pääkirjaston remontin suunnittelussa ja sen toteutuksessa ei tietenkään voitu ennakoida, mitä muutoksia kunnan päätöksenteossa ja toiveissa tai kirjaston viereisellä tontilla voi tapahtua.

Nurmeksen kirjaston remontin suunnittelussa elettiin siinä käsityksessä, että kirjasto ei tule toimimaan koskaan omatoimikirjastona. Tilan suunnittelussa ja remontissa ei siten varauduttu tai huomioitu lainkaan omatoimiratkaisuja tai -tekniikkaa.

Nyt neljä vuotta remontin valmistumisen jälkeen, Nurmeksen kaupunginhallitus on kuitenkin päättänyt, että Nurmeksen pääkirjasto muutetaan omatoimikirjastoksi. Omatoimiaika edellyttää muutoksia talon rakenteeseen, koska kirjastolla ei ole omaa ulko-ovea ja kulkureitit ovat jaettu muiden toimijoiden kanssa. Näin ollen Nurmeksen pääkirjastoa odottaa taas remontti.

Kirjaston remontin suunnittelussa ei osattu ennakoida myöskään kirjastoautoon ja sen tilaan liittyviä muutoksia. Kirjastoauton tilat, kuten autotalli ja auton kääntöpaikka tehtiin käytössä olevan kirjastoauton mittojen mukaan. Kirjasto joutui kuitenkin hankkimaan remontin jälkeen uuden kirjastoauton rikkoutuneen tilalle. Uusi kirjastoauto on aiempaa suurempi, minkä takia uuden auton ajaminen autotalliin on millimetritarkka tehtävä ja vaatii äärimmäistä tarkkuutta kuskilta.

Uudistuksessa ei voitu myöskään ennakoida, että vesilaitos siirtäisi pienen rakennuksensa lähelle kirjastoauton kääntöpaikkaa, joka oli riittävä vanhalle kirjastoautolle. Tämän takia uuden, isomman kirjastoauton kääntäminen aiempaa pienemmässä tilassa on myös äärimmäisen tarkka toimenpide, varsinkin kun kääntöpaikka sijaitsee jyrkällä rinteellä, jonka alapuolella on kaunis järvi.

Kiteytykset

- Kirjaston olisi hyvä tehdä tiivistä yhteistyötä matalalla byrokratialla samassa rakennuksessa toimivien kunnallisten kulttuuritoimijoiden kanssa.
- Kirjaston olisi hyvä jakaa välineistöä, tiloja ja resursseja arjen tasolla samassa rakennuksessa toimivien toimijoiden kanssa.
- Kirjaston henkilökunnan olisi hyvä osallistua kirjastotilan remontoinnin suunnitteluun.
- Kirjaston olisi hyvä hyödyntää sellaisia arkkitehtejä kirjastotilan suunnittelussa, joilla on kokemusta kirjastotilojen suunnittelusta ja remontoinnista.
- Kirjaston olisi hyvä etsiä kuvia eri kirjastoista ja kirjastoratkaisuista ympäri maailmaa, joiden avulla on helppo esitellä toiveita arkkitehdeille.
- Arkkitehtien ja tilasuunnittelijoiden olisi hyvä toteuttaa työpaja kirjastohenkilökunnalle, jossa he kyselevät ja kaivelevat henkilökunnalta toiveita kirjastotilojen suhteen – tässä työpajassa ei tulisi olla tilapalveluiden henkilöitä.
- Kirjaston henkilökunnan olisi hyvä osallistua aktiivisesti tilasuunnittelupalaveriin tilapalvelun ja remontin toteuttajan kanssa.

- ▶ Kirjaston henkilökunnan olisi hyvä osallistua remontin aikana työmaapalaveriin.
- ▶ Kirjaston henkilökunnan olisi hyvä valita värejä, taidetta, tapetteja ja kodikkaita yksityiskohtia kirjastilaan, jotta kirjastosta tulee ilmeikäs ja persoonallinen eikä liian klininen.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tarkastella remontin suunnittelussa myös kirjaston seiniä, ikkunoiden määrää ja kokoa sekä kirjaston suhdetta sen ympäristöön – seinien muuttaminen lasiseiniksi voi muuttaa kirjaston luonnetta ja viihtyvyyttä täysin.
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla työpisteitä sekä rauhallisia työtiloja, esimerkiksi kuutioita tai suljettavia huoneita.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tarkastella remontin yhteydessä aineistoa ja toteuttaa tarvittaessa poistoja ja poistaa myös kirjahyllyjä, jotta tilasta tulee avara, selkeä ja esteetön.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä olla yksikerroksinen - esteettömyys on helpompaa ja edullisempaa toteuttaa yksikerroksiseen tilaan.
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla tila tapahtumille, joka voi toimia myös monitoimitilana.
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla joko tapahtumatilassa, tai liikuteltava helppokäyttöinen esityslaitteisto.
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla liikuteltavia kalusteita, jotta tilasta voi muokata esiintymistilan.
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla erilaisia oleskelutiloja, esimerkiksi looseja, jossa nuoret voivat viettää aikaa yksin tai yhdessä.
- ▶ Kirjastoa olisi hyvä välttää täyttämästä tilaa liian suurella määrällä opasteita; opasteet on hyvä suunnitella niin, ettei niitä tule liikaa ja ne sopivat tilan sisustukseen viihtyisyyttä vähentämättä.
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla isot tilat ja tasot, jossa lähtevä ja tuleva aineisto on helppo käsitellä: logistiikkaan olisi hyvä panostaa.
- ▶ Kirjaston henkilökunnan työ- ja taukotilojen viihtyvyyteen olisi hyvä panostaa.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä pohtia yhdessä henkilökunnan kanssa, onko avotoimisto parempi ratkaisu kuin erilliset työhuoneet.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä käydä ennen remonttia läpi ja arvioida kirjaston kalusto ja hyödyntää ja kunnostaa asiantuntijalla toimivia, erityisesti design-kalusteita remontin aikana.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tehdä huolellista, jopa liiallista ennakkointia ja tarkastella erilaisia kuntapäätöksen tekoon liittyviä skenaarioita remontin suunnittelussa – suunnitelmissa olisi hyvä laskea omatoimiratkaisun hinta varmuuden vuoksi.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä suunnitella riittävän isot tilat ja kääntöpaikka, jotta tulevaisuudessa myös isommat kirjastoautot voivat käyttää niitä
(Havainnointi: Nurmeksen pääkirjasto)

Nurmeksen pääkirjaston nuorten osasto muuntuu helposti tapahtumatilaksi. Kuva: Nurmeksen pääkirjasto.

Nurmeksen pääkirjaston lehtisalista on suorat näkymät järvelle.

Nurmes-talon opaste.

Nurmeksen pääkirjaston äänieristetty työskentelytila.

Nurmeksen pääkirjaston upea järvelle antava lasiseinä kuvattuna ylätasanteelta.

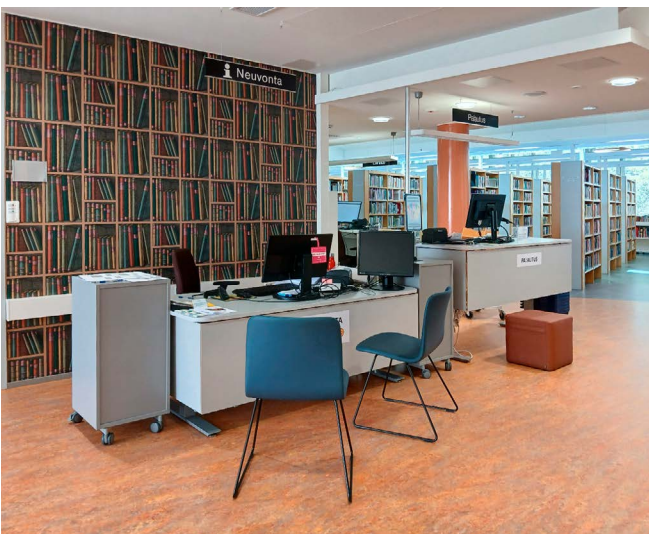
Nurmeksen pääkirjaston lastenosastolla on rauhallisia tiloja ja henkilökunnan valitsemat tapetit luovat rauhallisen tunnelman tilaan.

Nurmeksen pääkirjaston maakuntakokoelma on kirjaston paraatipaikalla.

Nurmeksen pääkirjaston henkilökunnan taukotila toimii samalla henkilökunnan kokoustilana.

Nurmeksen kirjaston henkilökunnan tapettivalinnat luovat tilaan olohuonemaisen tunnelman.

Nurmeksen pääkirjaston lasiseinän edusta on kokonaan upeissa maisemissa kylpevää luku- ja työskentelytilaa.

3.10

Rantakylän kirjasto – kolmen uuden kirjaston suunnittelun kokemuksella

Joensuun seutukirjaston alueinformatikko Katri Pesonen on ollut suunnittelemassa Joensuuhun jo kolme uutta kirjastoa. Hänen kirjastotiloihin liittyvät kokemuksensa ja ideansa näkyvät Nepenmäen, Rantakylän ja Karsikon kirjastoissa. Hankkeessa tutustuttiin vain Rantakylän kirjastoon, mutta Pesosen kanssa käydyssä haastattelussa nousi esiin vinkkejä ja ratkaisuja kaikista kolmesta kirjastosta.

Nepenmäen yhtenäiskoulu ja kirjasto valmistui vuonna 2018. Kirjasto sijaitsee tiiviisti samassa rakennuksessa koulun kanssa niin, että kirjasto jakaa koulun kanssa muun muassa yhteisen aulatilaa. Kirjaston ja koulun yhteistyö on päivittäistä, ja lasten ja nuorten kirjaston käyttöaste on korkea sekä koulupäivän aikana että koulun jälkeen. Nepenmäen kirjasto on koulun yksi oppimisympäristö ja siten olennainen osa koulupäivää opettajille ja oppilaille. Kaikista kolmesta edellä mainitusta lähikirjastosta Nepenmäen kirjaston henkilökunta on selkeimmin osa koko rakennuksen henkilökuntaa.

Karsikon alakoulu ja kirjasto valmistuivat vuonna 2022. Karsikon kirjaston toimintamalli on vastaava Nepenmäen kirjaston kanssa, mutta Karsikon kirjasto on pienempi ja rakennuksen lähellä on paljon päiväkotia.

Rantakylän kirjasto sijaitsee vuonna 1981 valmistuneessa rakennuksessa, jossa kirjaston lisäksi toimii nuorisotila ja yhtenäiskoulu. Rantakylän kirjasto on remontoitu vuonna 2023. Kirjasto on selkeästi erillinen tila rakennuksessa. Kirjastoon ei pääse suoraan koulusta, vaan välissä on lukollisia ovia ja käytävä. Rakennuksen lähellä on lisäksi iso Rantakylän normaalikoulu, Utran alakoulu ja lukuisia päiväkotia.

Rantakylän kirjaston remontissa parannettiin ilmanvaihtoa, uusittiin sisäpinnat ja kalusteet sekä muutettiin hieman tilan muotoja. Kirjasto on vilkas ja sen asiakaskunta on moninainen. Koulujen ansiosta tila on oppilaiden aktiivisessa käytössä, nuorisotila seinän takana tuo kirjastoon paljon nuoria ja kirjastossa vierailee myös paljon maahanmuuttajia.

Tähän tekstiin on koottu yhteen Katri Pesosen kanssa käydyssä haastattelussa nousseet kirjastotiloihin liittyvät teemat. Ensimmäinen teema käsittelee kirjaston ja kirjastohenkilökunnan roolia uuden tilan suunnittelussa ja asiakkaiden osallistamista uuden tilan suunnitteluun. Toinen teema käsittelee kirjaston yhteistyötä koulun ja nuorisotoimen kanssa. Kolmas teema nostaa esiin kirjaston äänimaailmaan, hiljaisiin tiloihin ja tapahtumien järjestämiseen liittyvät huomioita ja neljäs teema liittyy esteettömyyteen.

Jokaisen teeman loppuun on kiteytetty teemaan liittyvät kiteytykset niille kirjastoille, jotka suunnittelevat uutta tai remontoivat vanhaa kirjastorakennusta.

Lisätietoja: Alueinformatikko Katri Pesonen

3.10.1

Remonttien suunnittelu ja osallistaminen

Katri Pesonen ja kirjastojen henkilökunta osallistuivat erittäin aktiivisesti uusien kirjastojen suunnitteluun. Kirjaston johtaja ja informatikko olivat mukana työmaakokouksissa ja siten seurasivat tarkasti eri rakennusvaiheita. Rantakylän remontin suunnittelussa Pesonen oli ensin mukana johtajana, sitten informatikkona ja lopulta alueinformatikkona. Remontin akuutissa vaiheessa ja kalustuksessa oli mukana uuden organisaatiomallin mukaisesti myös tiloista vastaava palvelupäällikkö.

Pesosen mielestä pelkkä suunnitelmien vastaanottaminen ei riitä, vaan kirjaston on otettava oma tilansa suunnittelupöydässä ja tehtävä töitä tilan eteen jo ennen ensimmäistä suunnittelupalaveria.

Kirjaston uutta tilaa suunniteltaessa on tärkeää pitää kirjaston puolia, mutta on myös tärkeää muistaa, että kaikki toiveet ja käytännön ratkaisut eivät ole mahdollisia toteuttaa. Siksi kirjaston tulee miettiä, suunnitella ja kirjata etukäteen, ennen ensimmäistäkään arkkitehdin tai tilapalvelun tapaamista kaikki mahdolliset toiveet mitä uuteen tilaan halutaan ja tarvitaan. Kirjaston tulee myös varautua perustelemaan nämä toiveet erittäin huolellisesti.

Tähän kirjaston omaan suunnitteluun on tärkeää ottaa mukaan koko henkilökunta. Tosin voi olla viisasta jättää kirjaston hallinnollinen

johtoporrass ensimmäisistä ideointipalaverista pois. Pesosen kokemuksen perusteella on tärkeää, että henkilökunnan suunnittelutaloudessa hahmotellaan, ollaan lennokkaita ja ideoidaan, millainen kirjastotila voisi ideaalitalanteessa olla ja mitä kaikkea siellä olisi.

Kun toiveita on ”liikaa” ja ne on perusteltu huolellisesti, niin eri toimijoiden yhteisessä suunnittelussa kirjasto osaa itse arvioida kunkin toiveen merkityksen. Siten kirjaston on helpompi joustaa toiveista, koska rakentamisessa raha on kuitenkin se, mikä ratkaisee. Kirjastotilaan ei saa koskaan kaikkea mitä on haluttu – siksi kannattaa aina haluta liikaa.

Kaikessa suunnittelussa pitää katsoa 5–10 vuotta eteenpäin. Esimerkiksi Nepenmäen kirjaston suunnittelussa yli 10 vuotta sitten piti osata ennustaa omatoimipalvelujen kehittymistä ja suunnitella tilojen rakentamista ja kalustusta omatoimirakaisua silmällä pitäen, vaikka asia oli sinällään uusi siinä vaiheessa.

Pesonen korostaa kirjastohenkilökunnan aktiivista ja hyvin valmistautunutta osallistumista arkkitehtien ja tilapalveluiden kanssa käytyihin keskusteluihin. Kirjaston näkökulma ja tiloihin liittyvä osaaminen ja velvoitteet on tuotava näkyväksi jo suunnittelun alkuvaiheessa. Muuten tärkeät yksityiskohdat voivat jäädä huomiotta ja kirjaamatta suunnitelmiin.

Kirjaston tulee määrittää huolellisesti tilatarpeet ja varmistaa muun muassa akustiikkaan, rakenteisiin, tapahtumatiloihin ja esteettömyyteen liittyvät seikat suunnitteluvaiheessa. Ennen kaikkea kirjaston on oltava aktiivinen työmaakokouksissa.

Rantakylän tapauksessa kirjaston sijaintiin rakennuksessa ei voitu vaikuttaa, koska kyseessä oli vain tilan remontti. Nepenmäen ja Karsikon kirjaston suunnittelussa näitä keskusteluja sen sijaan käytiin. Suunnittelun alkuvaiheessa on tärkeää, että kirjaston henkilökunta ja rakennuksen muut toimijat pääsevät arkkitehdin kanssa määrittämään kirjaston sijaintia rakennuksessa. Aina oikean sijainnin löytäminen ei onnistu – Karsikon kirjastossa ruokasali ja kirjasto päätettiin sijoittaa vierekkäin siten että tilat erotettiin lasiseinällä, jonka äänieristys ei ollut kuitenkaan osoittautunut käytännössä riittäväksi.

Niin suunnittelu- kuin eritoten toteutusvaiheessa kirjastohenkilökunnan tulee osallistua keskusteluihin aktiivisesti ja pystyä perustelemaan omat tiloihin liittyvät tarpeet. Koska rakentaminen ja rakentamiseen liittyvät kieli ei ole kirjastohenkilökunnalle arkipäivää, tulee varmistaa huolellisesti, että kaikki osapuolet ymmärtävät mistä on sovittu, mitä halutaan tapahtuvan ja mitä nyt tehdään seuraavaksi, jotta tila vastaa kirjastotilalle ennalta määritettyjä tarpeita. Kirjaston on myös tärkeää sanoittaa ja avata omaa termistöään ja käytänteitä (esim. mitä on oma-toiminen asiointi kirjastossa) suunnittelijoille.

Työmaakokouksissa tuleekin varmistaa, että kaikki osapuolet ymmärtävät toisiaan, koska työmaakokouksissa tehdään erittäin paljon konkreettisia tilaan ja toimivuuteen liittyviä päätöksiä. Kirjaston henkilökunta ei ole rakentamisen asiantuntijoita, kuten tilapalvelut, arkkitehdit tai rakentaja, ja kirjastolaiset voivat tästä syystä jäädä helposti ulkopuoliseksi suunnittelussa ja kokouksissa varsinkin, jos kommunikointi ei toimi kunnolla. Kirjaston näkökulmaa ei aina automaattisesti huomioida, vaan kirjaston henkilökunnan on perusteltava ja tehtävä näkyväksi oma kirjastotiloihin ja kirjaston toimintoihin liittyvä asiantuntijuutensa.

Rantakylän kirjaston suunnitteluvaiheessa kirjaston henkilökunta osallisti asiakkaita ja sidosryhmiä kehittämään jaideoimaan uutta kirjastoa. Joensuun pääkirjaston työntekijä Henna Kiiskinen toteutti osallistamisen osana Karelia-ammattikorkeakoulun lopputyötään Palvelumuotoilulla kohti asiakkaiden näköistä kirjastoa – Karelia-ammattikorkeakoulu. Kiiskisen vetämänä ja ohjeistamana toteutettiin asiakaskyselyitä, palvelumuotoilutyöpajoja ja kuulemistilaisuuksia eri asiakasryhmille. Myös kirjaston henkilökunta osallistettiin tilasuunnitteluun ja ideoimaan unelmien kirjastoa.

Karelia-ammattikorkeakoulu

Karsikon kirjasto toteutti vastaavia vapaan sanan iltoja ja toteutti jo Karsikon kirjastoa suunniteltaessa kyselyitä eri kohderyhmille, kuten varhaiskasvattajille, asiakkaille ja koululaisille.

Osallistamisen kautta saadut toiveet sisällytettiin kirjaston toiveisiin ja ne vietiin kaikkien toimijoiden yhteisiin suunnittelupalaveriin. Tällä etukäteen toteutetulla toiminnalla vältetään myös se, että asiakkaiden uuteen kirjastoon liittyvät toiveet tai tarpeet jäävät kuulematta tai että asiakkaiden ääni jää kaiken jalkoihin kesken aktiivisen suunnittelu- ja rakentamisvaiheen.

Asiakkaiden osallistamisella varmistetaan sitä, että uusi tila vastaa asiakkaiden toiveita. Osallistaminen myös vähentää kritiikkiä tilaa kohtaan.

Rantakylän kirjaston osallistavissa työpajoissa ja asiakastoiveissa oli luonnollisesti toivottu paljon epärealistisia, mutta toiveiden esittäjille merkityksellisiä asioita, mikä aiheutti huolta kirjastohenkilökunnassa. Miten kirjasto voi kertoa asiakkaille, että kaikkea toivottavaa ei ole mahdollista toteuttaa? Vuorovaikutteiset työpajat toimivat kuitenkin hyvänä väylänä myös mahdottomien toiveiden alas ampumiseen, kun liian kalliit tai lennokkaat ideat voitiin niissä todeta mahdottomiksi toteuttaa. Samalla asiakkaille muodostui selkeä käsitys siitä, millainen kirjastosta on tulossa. Pesonen toteaa jälkiviisaana, että asiakkaiden osallistamista olisi voinut tehdä enemmän ja osallistaa myös seniorit ja nuoret aikuiset kirjaston suunnitteluun.

Asiakaslähtöisyys, osallistaminen ja sitä kautta sitouttaminen on suunnittelun työkalu, jolla varmistetaan, että kirjasto vastaa asiakkaiden toiveita ja lievennetään muutosvastarintaa.

Kiteytykset

- ▶ Kirjaston olisi hyvä tehdä sisäisesti oma suunnitelma uudesta kirjastotilasta tai tilan remontista ennen muiden toimijoiden tapaamista.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä ideoida koko henkilökunnan kanssa tulevaa kirjastoa rennosti ja toivoa tulevalta tilalta tai rakennukselta liikaa, jotta suunnitelmista on siten helpompi karsia.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä valmistautua huolellisesti perustelemaan miksi kirjaston omassa suunnitelmassa olevat asiat ovat tärkeitä tai ehdottomia kirjastolle.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä ennakoita ja katsoa ainakin 5–10 vuotta eteenpäin ja siten huomioida tiloihin liittyvät eri tarpeet etukäteen.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä osallistua ja ottaa aktiivinen asiantuntijarooli tilan suunnittelu- ja työmaakokouksissa.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa, että kirjastolaiset, suunnittelijat ja toteuttajat ymmärtävät varmasti toisiaan ja että kaikki tietävät, mitä ollaan konkreettisesti tekemässä.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä valvoa remontin tai rakentamisen aikana, että kaikki toivotut ja sovitut, erittäin pienetkin asiat varmasti toteutuvat tilassa – kirjaston on hyvä valmistautua perustelemaan myös rakentamisen aikana miksi jo päätetty asia pitää tehdä.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä osallistaa asiakkaita, yhteistyötoimijoita ja sidosryhmiä uuden tai remontoitavan tilan suunnitteluun hyödyntämällä esimerkiksi palvelumuotoilun menetelmiä ennen tilan virallisen suunnittelun alkamista ja tuoda asiakastoiveet osaksi suunnitelmia. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)

Kirjaston, koulujen ja nuorisotoimen yhteistyön kehittäminen ja toteuttaminen

Alueinformaatikko Katri Pesonen on aiemmin työskennellyt opettajana. Sitä kautta hän on voinut tarkastella kahdesta eri roolista kaikkien kolmen lähikirjaston rakentamista ja uudistamista ja erityisesti toteuttaa yhteistyötä kirjaston kanssa samassa rakennuksessa toimivien koulujen ja nuorisotoimen kanssa.

Esimerkiksi Nepenmäen kirjasto kävi huolelliset keskustelut ja järjesti yhteisiä suunnittelutilaisuuksia koulujen edustajien kanssa ennen uuden rakennuksen virallista suunnittelua, ja myös suunnittelun ja rakentamisen aikana. Vuoropuhelun tavoitteena oli varmistaa, että melko pieniin nelilöihin rakennettava kirjasto saataisiin pidettyä rauhallisena sekä sopia eri toimijoiden yhteistyöstä. Tapaamisissa keskusteltiin avoimesti siitä, mikä yhteisessä rakennuksessa toimimisessa mietityttä ja pelottaa, ja miten varmistetaan, että eri toimijoiden yhteistyö sujuu hyvin.

Rantakylän tapauksessa etukäteissuunnittelua tehtiin yhdessä nuorisotoimen kanssa, ja vahvistettiin suhteita ja puheysteitä koulujen kanssa. Rantakylän kirjasto joutui odottamaan remonttia väistötiloissa 4 vuotta. Väistötilat olivat ahtaat ja esimerkiksi koulu-yhteistyön toteuttaminen oli hankalaa. Ratkaisuksi keksittiin viikoittaiset pop up -kirjastot vuorotellen kummallakin isolla lähikoululla. Pop upit toimivat hyvin myös koulujen henkilökunnan kanssa syvemmin verkostoitumisessa sekä tulevan remontoitun kirjaston käytänteiden markkinoinnissa. Kirjaston henkilökunta tuli tutuksi myös alueen oppilaille paremmin pop upeissa, mikä osaltaan helpotti uusissa tiloissa käyttäytymisen opettelua myöhemmin.

Toimijat keskustelivat myös siitä, miten varmistetaan, että kirjasto pysyy kirjastona, eikä kirjastosta muodostu koulutilan jatke. Tapaamisissa määriteltiin rakennuksen yhteisiä sääntöjä ja määritettiin miten esimerkiksi koulut käyttävät kirjaston tiloja – tavoitteena oli kirjaston näkökulmasta, että kirjasto on ”koulun kämppis ja paras ystävä”.

Rantakylän kirjastossa vierailee päivittäin koululuokkia ja päiväkotiryhmiä. Nepenmäen kirjastossa on ollut käytössä kirjastovälitunnit yläkoululaisille, ja samaa suunnitellaan Rantakylän kirjastoon kuluva lukuvuonna. Iltapäivisin lapsille ja nuorille on tarjolla erilaista toimintaa ja kerhoja. Rantakylän kirjaston käyttöaste on erittäin korkea, millä on luonnollisesti vaikutuksia kirjaston rauhallisuuteen ja äänimaailmaan.

Koska nämä asiat olivat tiedossa jo suunnitteluvaiheessa, niistä pystyttiin keskustelemaan yksityiskohtaisesti ennen tilojen valmistumista. Kirjasto onkin perehdyttänyt koulujen ja nuorisotoimen työntekijöitä kirjaston käyttöön ja siihen, miten kirjastotilassa ollaan yhdessä koululaisten ja nuorten kanssa. Samalla lailla kirjasto on ottanut aktiivisen roolin ja opastaa koululaisia ja nuoria kirjaston käyttöön yhdessä nuorisotoimen ja koulujen kanssa. Tällä tavoin on pystytty ennakoimaan kirjastotilan rauhallisuutta. Tätä työtä ei Pesosen mielestä voi tehdä liikaa.

Hyvä yhteistyö talon toimijoiden välillä on varmistettu myös siten, että koulun laajennetuissa oppilashuollon säännöllisissä palavereissa on koulujen edustajien lisäksi jäsenenä myös Pesonen kirjaston edustajana, sekä nuorisotoimen edustaja. Pesonen toimii siten myös osana koulun oppilashuoltotyötä, mikä laajentaa kirjaston roolia perinteisen tiedon tarjoajan ohi kasvatukselliseksi, turvalliseksi toimijaksi koulu-yhteisössä. Tällainen toimintatapa vaatii kirjastoammattilaiselta sekä ammatillista sensitiivisyyttä että kykyä toimia yhteistyössä muiden kasvatustalon toimijoiden kanssa.

Kaikki Rantakylän kirjaston jakamassa rakennuksessa työskentelevät henkilöt ovat ”koko talon aikuisia”, jotka varmistavat, että koulun, nuorisokeskuksen ja kirjastossa olevilla nuorilla on kaikki kunnossa ja tilat pysyvät riittävän rauhallisina. Vaikka kirjaston työntekijät eivät ole koulun henkilökuntaa, he näkyvät ja ovat esillä koululaisille auktoriteettina. Nuorisotoimen ohjaajien ammattitaitoa ja lasten ja nuorten tuntemusta hyödynnetään välillä myös kirjaston haastavissa asiakaspalvelutilanteissa.

Rantakylän kirjasto toimii osana oppimisympäristöstä koulupäivien aikana, mutta koululaiset käyttävät kirjastoa aktiivisesti myös koulupäivien jälkeen. Vaikka kirjasto painottaa palveluitaan koulumaailmaa kohti, se toimii koko alueen kirjastona kaikille asiakkaille. Kirjasto on koko kulmakunnan oma ja yhteinen kirjasto, ei vain koulun.

Kirjaston tilaa ja koulutiloja erottaa juridinen näkökulma: kirjasto ei ole koulun aluetta, joten koululaiset eivät voi tulla kirjastotilaan välitunneilla yksin ilman valvovaa opettajaa. Tästä syystä mahdollisilla kirjastovälitunneilla on oltava läsnä myös koulun välituntivalvoja. Tällä tavoin kirjasto pysyy rauhallisena, valvontaan ei kulu kirjaston resursseja ja kirjastosta muodostuu koululaisille tuttu tila, jota he osaavat käyttää itsenäisesti.

Rantakylän kirjasto järjestää koulun, nuorisotoimen ja kolmannen sektorin toimijoiden ja myös oppilaitosten sosionomiopiskelijoiden kanssa yhteisiä tapahtumia ja toimintaa kirjastossa. Kaikki tämä toiminta myös määrittää kirjastoa ja kirjastotilaa uudella tavalla. Lähikirjastoissa pyörii iltapäivätoimintaa koululaisille, esimerkiksi Harrastamisen Suomen mallin kerhoja, pelikerhoja ja yleisiä iltapäiväkerhoja. Rantakylän kirjastossa on kerhotoimintaa varten suljettava monitoimitila, jossa on esitystekniikka. Toimintaa toteutetaan myös lastenosastolla.

Esimerkiksi nuorisotoimen kanssa tehtävän yhteistyön ansiosta Rantakylän kirjastossa on tarjolla toimintaa ja aktiviteetteja lapsille ja nuorille. Ilman yhteistyökumppaneita kirjasto ei voisi omilla resursseillaan järjestää missään kirjastossa toimintaa lapsille ja nuorille koulupäivän jälkeen jopa neljäksi tunniksi, eivätkä resurssit riittäisi myöskään pitämään kirjastotilaa rauhallisena ja miellyttävänä muille asiakkaille.

Heti remontoituihin tiloihin muuttamisen jälkeen Rantakylän kirjastossa kokeiltiin yhteistyötä Joensuun Eläkkeensaajat ry:n kanssa. Kirjastossa päivysti iltapäivisin kirjastomummoja ja -vaareja, jotka olivat valmiudessa vaikka pelaamaan, auttamaan läksyissä tai muuten vain jutustelemaan lasten ja nuorten kanssa. Alkuun lapset eivät koulun jälkeen löytäneet kirjastoon, joten toiminta laitettiin jäähyllä ja siihen on tarkoitus palata nyt, kun koulun jälkeinen elämä kirjastossa on vilkastunut merkittävästi.

Aina rauhallisuuden ylläpitäminen ei eriytyneistä tiloista huolimatta onnistu. Uudenlainen kirjastonkäyttö ja kirjaston uudet tehtävät vaativat kaikilta sopeutumista. Hiirenhiljaista ei enää ole, mutta kirjastot on pyritty pitämään muita julkisia tiloja rauhallisempina paikkoina. Eri asiakasryhmien intressit ja odotukset törmäävät pienissä tiloissa usein. Sopeutumiseen auttaa avoin keskusteluyhteys sekä esimerkiksi ylisukupolviset aktiviteetit ja tapahtumat. Rantakylä on hyvä esimerkki kaupunginosasta, jossa järjestetään yleensäkin paljon yhteisöllisiä tapahtumia, jotka on suunnattu kaikille ikään katsomatta.

Katri Pesonen pitää erittäin hyvänä asiana, että eri toimijat sijaitsevat samassa rakennuksessa kirjaston kanssa, jolloin erilaista toimintaa, tapahtumia ja aktiviteetteja on pystytty keskittämään saman katon alle. Kirjaston käyttöaste on siten korkea ja tiloissa pystytään järjestämään paljon tapahtumia ja muuta toimintaa. Niiden vaikutus kirjaston äänimaailmaan on myös huomioitu kirjastotiloja suunniteltaessa.

Kiteytykset

- Kirjaston olisi hyvä suunnitella samaan rakennukseen sijoittuvien toimijoiden kanssa tulevaa yhteistyötä rakennuksessa ja päättää yhteisistä pelisäännöistä ja toimintamalleista jo ennen virallista uuden rakennuksen suunnittelua.
- Kirjaston koko henkilökunnan olisi hyvä ja tärkeää tutustua koulujen henkilökuntaan ja näkyä oppilaille talon aikuisina.
- Kirjaston olisi hyvä suunnitella kirjaston sijoittumista samaan rakennukseen yhdessä muiden toimijoiden kanssa ennen virallisen suunnittelun alkua.
- Kirjaston olisi hyvä päästä toiminaan oppilaitoshuollon työryhmässä tai päästä sisälle koulun muuhun sisäiseen toimintaan.
- Kirjaston olisi hyvä, yhdessä rakennuksen toimijoiden kanssa, määrittää yhteisiä toimintatapoja ja henkilökunnan roolia, varsinkin jos kirjasto sijaitsee koulun yhteydessä – ”kaikki ovat talon aikuisia”.
- Kirjaston olisi hyvä kouluttaa samassa rakennuksessa olevia toimijoita käyttämään kirjastoa ja kirjastotiloja.
- Kirjaston olisi hyvä varmistaa, että koulujen välitunneilla oppilaat voivat tulla kirjastoon vain valvovan opettajan seurassa – kirjastotila ei ole koulutilaa, vaikka kirjasto sijaitsee koulun kanssa samassa rakennuksessa.
- Kirjaston olisi hyödyntää nuorisoimen ja koulujen erityisosaamista kirjastossa tapahtuvien nuorten haastavien tilanteiden ratkaisemisessa.
- Kirjaston olisi hyvä varmistaa, että se toimii kirjastona kaikille alueen asiakkaille, vaikka kirjasto toimisikin samassa rakennuksessa koulujen ja nuokkarin kanssa.
- Kirjaston olisi hyvä rakentaa aktiivista tapahtuma- ja kerhopalvelutoimintaa koululaisille ja nuorille yhteistyössä samassa rakennuksessa olevien koulujen kanssa ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa – kirjasto on turvallinen ja tapahtumarikas paikka tulla koulupäivän jälkeen.

(Havainnointi: Rantakylän kirjasto)

3.10.3

Kirjaston äänimaailma ja tilat, tapahtumat ja aktiviteetit

Koska Rantakylän kirjastossa on runsaasti nuoria käyttäjiä ja paljon tapahtumia ja toimintaa, kirjastotilojen suunnittelussa on panostettu paljon tilojen äänimaailmaan. Kirjastossa on huomattu, että äänimaailma on myös työhyvinvointitekijä henkilökunnalle. Huonosti suunniteltu äänimaailma kuormittaa henkilökuntaa jo itsessään, ja lisää henkistä kuormitusta aiheutuu eri asiakasryhmien hiljaisuuteen liittyvien odotusten edessä. Työntekijät usein kokevat olevansa vastuussa äänimaailman rauhallisena pysymisestä, vaikka tilan rakenteet olisivat haastavat.

Yksi isoimmista ja toimivimmista ratkaisuksista Rantakylän kirjaston äänimaailman näkökulmasta oli päätös toteuttaa kirjastotilan lattia kokolattiamattona. Rantakylän kirjaston kaikki lattiat, pois lukien WC-tilat, on katettu tekstiililaatoista muodostuvalla kokolattiamatolla. Näin yksittäisiä maton osia on mahdollista vaihtaa. Matot kestävät hyvin kulutusta ja kirjastoon tullaan kengät jalassa. Nepenmäen ja Karsikon koulujen tilat ovat kengättömiä, mikä entisestään korostaa myös Nepenmäen ja Karsikon kirjastojen kengättömyysuositusta. Rantakylän kirjastossa erillinen lastenosasto on kokonaan kengätön: kengät otetaan pois tai laitetaan niiden päälle suojat. Muutoin kirjastoissa ei veloiteta asiakkaita kengättömyyteen, mutta se on suositus.

Kokolattiamattoa varjellaan likaantumiselta, erityisesti ruoalta ja nes-teiltä. Rantakylän kirjastossa voi nauttia eväitä vain erikseen merkityissä paikoissa. Siivoojilla on käytössä maton puhdistukseen suunniteltu erillinen väline ja kirjastossa pyörii automaatti-imuri. Käsiyökerhojen tuottama kangassilppu tarttuu tosin tiukasti mattoon ja sen poistaminen tapahtumahuoneen lattiasta on haastavaa.

Kokolattiamatto on pehmeää materiaalia, ja se ennen kaikkea parantaa ja pehmentää huomattavasti kirjaston äänimaailmaa vieden kaiun pois. Matto luo myös kodikkaan ja rennon tunnelman kirjastoon.

Toinen ratkaiseva tekijä kirjaston äänimaailman edistämiseksi oli toteuttaa suljettava, täysin hiljainen työskentely- ja opiskeluhuone, jossa on useita sermein eristettyjä työpisteitä pistorasioineen. Tilassa on kiellettyä keskustella tai puhua puhelimeen tai nauttia eväitä.

Kirjastossa on myös oma suljettava iso huone tapahtumille ja erilaiselle kerhotoiminnalle, vinkkauksille ja kokouksille. Tilassa on kevyt esityskalusto, pöytä ja tuoleja sekä kangaspuut. Tilasta on ovi nuoriso-tilaan, mikä edesauttaa yhteisteisten tapahtumien toteuttamista. Tila on varattavissa etukäteen. Tapahtumien äänet eivät kuulu läpi kirjastotilaan, ainoastaan kangaspuista saattaa kantautua matala kumahdus seinän toiselle puolelle.

Kolmas äänimaailman kannalta tärkeä seikka liittyy uuden tilan rakenteiden suunnitteluun, rakenteiden valintaan ja sisustuselementtien valintaan. Aiempien kirjastohankkeiden kokemusten perusteella Rantakylän kirjastoon ei haluttu enempää laajoja ikkunapintoja, koska ne lisäävät kaikua. Kirjastoon hankittiin myös paljon kankaisia penkkejä ja tuoleja, jotka osaltaan vaimentavat äänimaailmaa. Samalla kirjastotilaan muodostui kutsuvia, mukavia ja rentoja oleskelutiloja.

Rantakylän kirjaston sisäntulon lähellä on lehtisali sekä iso pirtin pöytä ja tuoleja. Tilassa tapahtuu spontaaneja kohtaamisia, kun asiakkaat jäävät keskustelemaan toistensa kanssa yhteisen pöydän ympärille. Yhteisen, avoimessa tilassa olevan pöydän äärelle on helppo tulla juttelemaan, mutta siitä on myös helppo poistua ilman paineita verrattuna suljettuun tilaan. Pirtin pöydän sijainti on hyvä myös akustiikan kannalta, koska pöydän ääressä normaalilla äänellä käytävät keskustelut eivät kantaudu kovin äänekkäästi kirjastotilaan.

Lehtienlukutilan ympäriltä kaadettiin kaksi seinää tilan avartamiseksi, koska tila oli ennen pikemminkin huone. Kaikki asiakkaat eivät ole tästä pitäneet, mutta enimmäkseen ratkaisu on toimiva, eivätkä äänimaailmat törmää, kun yleinen rauhallisuus säilyy. Myös hiljaiseen tilaan voi mennä lukemaan lehtiä.

Katri Pesonen suosittelee vahvasti, että uuden tai remontoitavan kirjastotilan äänisuunnittelussa käytettäisiin ammattilaista. Ammattilaisen avulla varmistetaan, että kirjastoon saadaan rakennettua tiloja, jotka mahdollistavat eri toiminnot samaan aikaan siten, etteivät ne häiritse toisiaan tai kirjaston normaalia toimintaa.

Kiteytykset

- Kirjastojen olisi hyvä kiinnittää huomioita akustiikkaan jo suunnitteluvaiheessa.
- Kirjastojen olisi hyvä käyttää äänimaailma-asiantuntijaa uusien kirjastotilojen suunnittelussa.
- Kirjastojen olisi hyvä tarkastella uuden kirjastotilan korkeutta, koska korkeat tilat voivat lisätä kaikumista tilassa, etenkin jos seinistä puuttuu vaimentavia elementtejä. Usein tilojen korkeutta perustellaan esteettisillä seikoilla sekä luonnonvalon määrällä. Esteettisyyden ja käytännöllisyyden väliille pitäisi kuitenkin löytää kompromisseja niin äänisuunnittelussa kuin muutenkin.

- ▶ Kirjastojen olisi hyvä varmistaa, että uuteen tilaan saadaan rakennettua tiloja, jotka mahdollistavat eri toimintojen toteuttamisen samaan aikaan siten, etteivät ne häiritse toisiaan tai kirjaston normaalia toimintaa – iso yhtenäinen tila, jossa on kaikki toiminnot ei ole välttämättä toimiva.
- ▶ Uutta kirjastotilaa suunniteltaessa olisi hyvä varmistaa, että uudet tilat ovat riittävät aineiston, toimintojen ja tapahtumien sekä esteettömyyden suhteen – useasti iso tila on akustisesti huonompi kuin pieni tila.
- ▶ Kirjastojen olisi hyvä tutustua erilaisiin lattiamateriaaleihin, uudenlaiset kokolattiamatot ovat hyvä ratkaisu äänimaailman kannalta.
- ▶ Kirjastojen olisi hyvä pohtia lasipintojen merkitystä akustiikkaan – jos tilassa on isoja lasipintoja, pitäisi olla myös vaimentavia elementtejä. Myös auringonvalon vaikutus pitää huomioida. Valo voi olla häiritsevää esim. päätetyöskentelyn kannalta tai kuumentaa tilaa, jos ei ole jäähdytystä tai kunnon verhoja.
- ▶ Kirjastojen olisi hyvä suosia pehmeäpintaisia kalusteita, jotka vaimentavat kirjaston äänimaailmaa.
- ▶ Kirjastojen olisi hyvä varmistaa, että eri toimijoiden väliset seinät on huolellisesti äänieristetty, varsinkin jos seinän takana on äänekästä toimintaa, esimerkiksi koulun ruokala.
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla täysin hiljainen tila työskentelyä ja opiskelua varten.
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla oma suljettava tila tapahtumille ja erilaisille aktiviteeteille ja kerhotoiminnalle ja vinkkauksille ja tilassa olisi hyvä olla helppokäyttöinen esityslaitteisto.
- ▶ Jos tilaan tulee lasiseiniä vasten rakennuksen muiden toimijoiden tiloja, olisi hyvä varmistaa, että äänieristys on riittävä – esimerkiksi koulun ruokala heti kirjaston vieressä on huono idea, jos ei ole kunnon äänieristystä (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)

3.10.4

Esteettömyys ja läsnäolo

Rantakylän kirjaston suunnittelun lähtökohtana oli esteetön kirjasto-tila, myös omatoimiaikaan. Kirjaston henkilökunta nosti esiin esteettömyyteen liittyviä konkreettisia edellytyksiä ja vaatimuksia jo ensimmäisessä tilan suunnitteluvaiheessa ja valvoi myös niiden toteutumista aktiivisesti työmaapalaverissa.

Kirjaston onkin hyvä kirjata ennen ensimmäistä suunnittelupalaveria esteettömyyteen liittyvät vaatimukset, koska kaiken muun suunnittelun ohessa esteettömyysratkaisut voivat helposti jäädä varjoon. Esteettömyys tulee ymmärtää kirjastoissa laajasti: fyysisenä, henkisenä ja tiedollisena saavutettavuutena.

Rantakylän kirjaston ovet, opasteet, kalusteet ja sisätilat on toteutettu liikuntaesteiset asiakkaat huomioiden. Myös henkiseen esteettömyyteen on kiinnitetty huomiota: tila on tehty selkeäksi, helposti hahmotettavaksi ja kutsuvaksi. Rantakylän kirjaston tilakokemuksesta on kehitetty lämmin, saavutettava ja turvallinen kaikille, myös henkilökunnalle.

Käytännön esimerkki on palvelutiskin sijoittaminen näkyvään kohtaan, vaikka se toi myös pieniä yksityisyyden haasteita. Tiski sijaitsee kirjaston keskellä, ja siitä on suora näköyhteys sisääntulo-ovelle. Henkilökunta painottaa läsnäolon ja näkyvyyden merkitystä etenkin niille asiakkaille, joilla on vaikeuksia hahmottaa palvelurakenteita. Kirjaston henkilökunta pystyy tiskin sijoittelun ansiosta myös kohtaamaan aidosti ja tervehtimään helposti kaikki sisääntulijat.

Hyllyjen välit ja kulkuväylät mitattiin tarkasti, koska Rantakylän kirjastossa on panostettu enemmän tilaan kuin hyllymetreihin ja aineiston määrään. Tilaa on myös muokattu valmistumisen jälkeen saadun asiakaspalautteen perusteella. Esimerkiksi sisääntuloa on laajennettu ja automaattiovien toimintaa on säädetty, jotta erityisesti pyörätuolia käyttävät asiakkaat pääsevät helposti sisään ja poistumaan kirjastosta omatoimiaikaan. Asiakaspalautteen perusteella kirjastoa myös avarrettiin entisestään tehden poistoja ja vähentäen hyllyjä, jotta tilassa olisi helpompi liikkua pyörätuolilla.

Kirjastotilassa on panostettu selkeään viestintään. Rantakylän kirjastossa on käytetty tarroilla toteutettuja opasteita, jotka ovat suurikokoisia, selkeitä ja siistejä. Niitä on tarvittaessa helppo irrottaa seinistä, ja uusien tarraopasteiden teettäminen on helppoa ja edullista. Tarrat on tilattu paikalliselta yritykseltä.

Rantakylän kirjaston tapahtumat järjestetään suljetussa tapahtumatilassa tai kirjaston perällä olevassa lastenosastolla. Kirjaston sisääntulo pidetään siten rauhallisena ja miellyttävänä. Tapahtumista tiedotetaan kirjastossa etukäteen, jotta äänille ja ihmisryhmille herkät asiakkaat ovat niistä tietoisia ja voivat halutessaan jättää kirjastovierailun väliin tapahtumien aikana.

Uutta kirjastoa suunnitellessa tulisi myös huomioida kirjaston ulkotilat. Kirjaston tulee vaatia ja perustella miksi parkkipaikkoja, etenkin liikuntaesteisten paikat, tulee saada lähelle kirjastoa. Jos kirjasto ei vaadi parkkipaikkoja, ne eivät välttämättä toteudu. Myös ulkona tulee olla selkeät opasteet kirjastoon. Kyltin ja tienviitan saaminen kunnalta jälkikäteen rakennuksen käyttöönoton jälkeen voi olla vaikeaa. Myös kirjaston pääoven tulee erottua selkeästi omanaan isossa rakennuksessa, jotta asiakkaat löytävät sisään ongelmitta.

Kiteytykset

- ▶ Kirjaston olisi hyvä suunnitella ja kirjata sisäisesti ennen ensimmäistä suunnittelupalaveria kaikki esteettömyyteen liittyvät edellytykset, vaateet ja toiveet.
- ▶ Kirjaston kalusteiden olisi hyvä olla mahdollisimman paljon liikuteltavia ja muuntuvia, jotta myös tulevaisuuden vaatimusten mukanaan tuomat muutokset ovat mahdollisia.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tuoda kirjastotilojen esteettömyyteen liittyvät konkreettiset vaatimukset esiin jo ensimmäisessä uuden tilan tai tilan remontoinnin suunnittelupalaverissa.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa suunnitteluvaiheessa, että kirjasto on saavutettava myös rakennuksen ulkopuolella: invapaikat ja tienviitat ja -opasteet, ohjeistus pääovelle ja kirjaston kyltti ovat välttämättömiä.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä hyödyntää eri järjestöjen osaamista esteettömien tilojen suunnittelussa sekä uusien tilojen testaamisessa ennen valmistumista, mutta myös heti valmistumisen jälkeen.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä osallistua työmaapalaveriin ja valvoa ja varmistaa pientenkin esteettömyyteen liittyvien ratkaisujen toteutumisen tilassa.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa, että tila on riittävän selkeä ja tilava, jotta kirjastossa voi liikkua helposti: aineiston ja hyllyjen määrää olisi hyvä tarkastella kriittisesti.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä keskustella ja sopia rakentajan kanssa, että tiloihin ja esimerkiksi ovien käyttöön joudutaan tekemään muutoksia asiakkailta saadun palautteen perusteella.

- ▶ Isossa rakennuksessa yhtenä toimijana olevan kirjaston olisi hyvä varmistaa, että se huomataan rakennuksen muista toimijoista, rakennuksessa on kirjaston kyltti ja kirjaston ulko-ovi on helposti tunnistettavissa kirjaston oveksi.
- ▶ Kirjaston tilaviestintä olisi hyvä olla selkeää, suurikokoista ja se olisi hyvä olla muullakin kuin suomen kielellä – painetut tarrat toimivat hyvin.
- ▶ Uusiin kirjastoihin olisi hyvä rakentaa äänentoistojärjestelmä - tapahtumissa ja esityksissä olisi hyvä, että olisi mahdollisuus käyttää mikrofoneja, jotka kuuluvat hyvin.
- ▶ Kirjaston tila olisi hyvä integroida samassa rakennuksessa toimivan koulun/nuokkarin /tms. kuulutusjärjestelmään - tämä on tärkeää jo erilaisten koko rakennusta koskevien hätä- ja erityistapausten varalta, mutta myös muuhun informointiin.
- ▶ Pienissäkin kirjastoissa olisi hyvä, jos voi kuuluttaa kirjaston sulkeutumisesta, tapahtuman alkamisesta jne. - jos kirjaston sulkeutumisesta kuulutetaan, niin sen pitäisi sitten olla käytäntö joka päivä (kaikki ei tykkää kuuluttaa). (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)

Rantakylän kirjaston lastenosasto on kengätön alue.

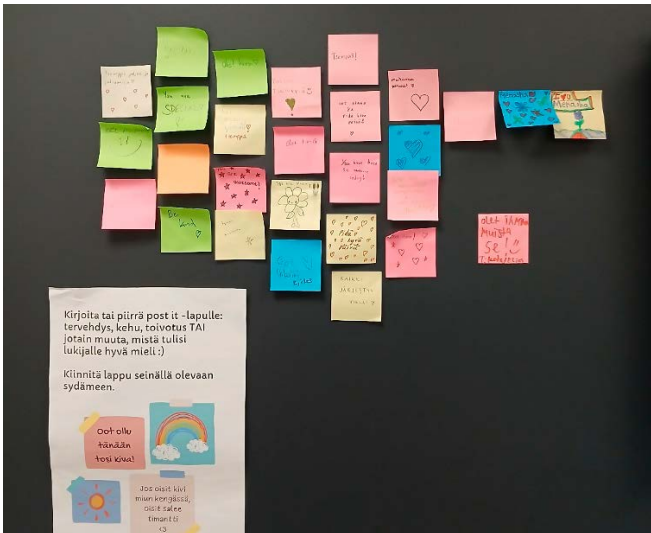
Rantakylän kirjaston asiakaspalvelupiste on kohti sisääntuloa.

Rantakylän kirjaston tapahtumahuone, jossa järjestetään mm. kerhoja, tapahtumia ja kokouksia.

Rantakylän kirjaston lastenosastolla on pieni korotettu esiintymislava.

Rantakylän kirjastossa asiakkaat osallistuvat positiiviseen tilaviestintään.

Rantakylän kirjaston lehtisalissa on iso pirtinpöytä -tilassa järjestetään myös pieniä tapahtumia.

Rantakylän kirjaston hiljainen työskentelytila.

Rantakylän kirjastossa on rentoja ja miellyttäviä olohuonemaisia tiloja.

3.11

Joensuun pääkirjasto – asiakaspalvelupiste- ja asiakaspalvelu-uudistus

Joensuun pääkirjastossa on juuri toteutettu asiakaspalvelupisteuudistus. Isossa kirjastossa oli ennen uudistusta viisi asiakaspalvelupistettä. Uudistuksen jälkeen kirjastossa on yksi asiakaspalvelupiste, muutamia infopisteitä ja yksi iso selkeä alue, jossa sijaitsee palautus- ja lainausautomaatit. Uudistuksen tavoitteena oli myös kehittää asiakaspalvelua sekä vastata kirjaston pieneneviin resursseihin ja lisääntyneeseen työmäärään.

Kirjaston havainnoinnissa keskityttiin vain ja ainoastaan uudistuksen kuvaamiseen, johon tiedot kerättiin haastattelemalla Joensuun seutukirjaston kirjastopalvelujohtajaa. Kerättyä tietoa täydennettiin toteuttamalla nopeat ja lyhyet anonymit asiakaskyselyt asiakkaille ja henkilökunnalle. Lisäksi luonnollisesti tutustuttiin uusittuihin tiloihin.

Havainnoinnin tuloksena on rakennettu alla oleva tiivis prosessinomainen kuvaus asiakaspalvelupisteuudistuksesta. Kuvauksen on tarkoitus tarjota konkreettisia vinkkejä ja huomioita, joiden avulla vastaavanlainen muutos on helpompi toteuttaa muissa kirjastoissa.

Lisätietoja: Joensuun seutukirjaston kirjastopalvelujohtaja Suvi Pirnes-Toivanen

3.11.1

Miksi uudistus toteutettiin

Joensuun pääkirjaston palvelupistemuutos toteutettiin useasta eri syystä: kirjaston työmäärät kasvoivat, kirjasto ei voinut enää hyödyntää työllistettyjä, kirjaston peruskorjaus ei ollut vielä ajankohtainen ja kirjastossa haluttiin kehittää asiakaspalvelua.

Joensuun pääkirjastossa oli ennen uudistusta viisi asiakaspalvelupistettä, joiden miehitys vei paljon henkilöresursseja. Henkilökunta istui ja palveli pisteissä asiakkaita, eivätkä virkailijat voineet poistua teke-

mään kirjastotilaan muita tehtäviä hiljaisina aikoina. Useiden palvelupisteiden takia menettely sitoi paljon työntekijöitä.

Samaan aikaan työllistettyjen käyttö kirjastossa loppui kaupungin linjamuutosten vuoksi. Varausten määrä oli kasvanut merkittävästi jo vuosia, eikä kirjastolla ollut työmäärän kasvaessa enää varaa pitää virkailijoita kiinni useissa eri palvelupisteissä.

Muutosta siivitti myös Joensuun kaupungilta saatu tieto siitä, että kirjasto ei tule saamaan lähiaikoina rahaa kirjaston peruskorjaukseen, mutta pieneen toiminnallisuutta tukevaan muutokseen rahaa voisi saada.

Joensuun pääkirjastolla päätettiin vastata edellä mainittuihin haasteisiin kehittämällä toimintaa niin, että resurssit riittävät kirjaston ydin tehtävien hoitamiseen: lainaamiseen, palautuksiin ja varausten käsitteilyyn sekä asiakaspalveluun.

Muutoksen taustalla vaikutti myös kirjastolaki. Jos kirjastotila rakentuu voimakkaasti asiakaspalvelutiskien ympärille, kirjastolain mukaiset ohjaustehtävät, yhteisöllisyys ja moniarvoisuus eivät toimi luontevasti. Joensuun malli pyrki muutoksen avulla tarjoamaan ohjausta, neuvontaa ja tukea rennossa vuorovaikutuksessa asiakkaan kanssa hyllyjen välissä.

Muutoksen tavoitteena oli madaltaa kynnystä hakea apua ja tukea samalla yhteisöllisyyttä ja tasa-arvoista tiedonsaantia. Tavoitteena oli myös kehittää asiakaspalvelua suuntaan, jossa kohtaaminen sekä ohjaamisen, tuen ja tiedon välittämisen tilanteet siirtyvät luontevaksi osaksi vuorovaikutteista asiointia kirjastossa.

Joensuun pääkirjasto lähti vastaamaan näihin tavoitteisiin aloittamalla resursseja tehostavaan palvelupistemuutokseen liittyvän tilasuunnittelun sekä jalkautuvan asiakaspalvelun mallin kehittämisen.

3.11.2

Miten uudistus toteutettiin

Joensuun pääkirjaston palvelupisteuudistus ja siihen liittyvä asiakaspalvelumallin muutos suunniteltiin vaiheittain. Alla kuvatut vaiheet toteutettiin osittain päällekkäin, mutta tässä ne on selkeyden vuoksi eriytetty toisistaan.

Ensimmäisessä vaiheessa Joensuun kirjaston johto selvitti henkilöstön kanssa muita kirjastoja, joissa vastaavanlainen uudistus oli toteutettu menestyksekkäästi. Joensuun pääkirjasto benchmarkkasi Espoon Lippulaivan kirjaston palvelupistemallia ja Lippulaivan kirjaston asian-tuntija kutsuttiin esittelemään sitä pääkirjaston koko henkilöstölle. Uudistuksessa haettiin mallia myös pienemmistä kirjastoista, joissa kaikki työntekijät tekevät kaikkia kirjaston työtehtäviä, ja käytiin tutustumassa Jyväskylän pääkirjaston asiakaspalvelumalliin.

Toisessa vaiheessa Joensuun pääkirjasto toteutti koko henkilöstölle työpajoja, jossa ideoitiin, suunniteltiin ja päätettiin uudistuksen päälinjat. Henkilöstön kanssa päätettiin, mitä tilalta halutaan ja mitä tulee muuttaa, ja valittiin myös uuden asiakaspalvelupisteen sijainti. Tämän lisäksi henkilöstö jaettiin pieniin työryhmiin, jotka suunnittelivat ja pohtivat muutosta ja sen eri vaikutuksia tilaan ja palveluun. Sisäisen työskentelyn avulla kirjasto rakensi oman, jo varsin yksityiskohtaisen suunnitelman uudistuksesta ja rakensi muutokseen liittyvää jalkautuvan asiakaspalvelun mallia.

Sisäisen suunnitelman rakentamisen jälkeen, muutoksen kolmannessa vaiheessa, kirjasto aloitti palvelupistemuutoksen yhteissuunnittelun kaupungin tilakeskuksen kanssa. Kolmannen vaiheen tuloksena syntyi valmis, erittäin vahvasti kirjaston henkilöstön rakentama suunnitelma tilojen muutoksesta, remontista ja sen toteutuksesta.

Neljännessä vaiheessa, kun suunnitelma oli hiottu loppuun kaupungin tilakeskuksen kanssa, aloitettiin kirjastotilojen remontointi. Tilojen fyysiset muutokset tehtiin pienin kustannuksin ja kirjasto hyödynsi ulkopuolista suunnittelijaa tilaviestinnän kehittämisessä. Palvelupiste, infopisteet, lainaus- ja palautustila sekä niihin liittyvä ohjeistus haluttiin selkeäksi ja erottuvaksi, mikä poikkesi kirjastotilan arkkitehtuurista.

Viidennessä vaiheessa kirjaston työvuorosuunnittelu uudistettiin tukemaan asiakaspalvelun muutosta. Suunnitelmassa jokaisen henkilökunnan jäsenen roolit ja tehtävät määriteltiin uusiksi. Kaikki osallistuvat varausten käsittelyyn, automaattien tyhjentämiseen, hyllyttämiseen ja asiakaspalveluun tasaisesti ja työskentelevät kaikilla osastoilla.

Joensuun pääkirjasto avautui asiakkaiden käyttöön kahden viikon remontin jälkeen ja samalla henkilökunta aloitti työskentelyn uudella toimintamallilla. Tilaremontti ei täysin toteutunut kahdessa viikossa ja työtä jatketaan, vaikka kirjasto on auki. Toteutukseen olisi tarvittu lisää aikaa. Tilamuutosta ja erityisesti palvelumuutosta seurataan ja kehitetään kesän aikana joustavasti, ja hiomiseen on varattu reilusti aikaa.

3.11.3

Millainen on uusi toimintamalli ja tilaratkaisu

Joensuun pääkirjaston asiakaspalvelun malli muutettiin yhden pääpalvelupisteen, kolmen infotiskin ja jalkautuvan asiakaspalvelun yhdistelmäksi, joita tukee erillinen, näyttävä omatoiminen palautusasema ja sen vieressä olevat lainausautomaatit. Kirjaston asiakaspalvelupiste ja yksittäinen lainausautomaatti sijaitsevat kirjaston ensimmäisessä kerroksessa, muut edellä mainitut toiminnot ovat toisessa kerroksessa.

Fyysisessä muutoksessa kirjastoon rakennettiin edellä mainitut palvelupiste, infopisteet sekä palautus- ja lainaustila. Palvelumuutosta tuettiin tekemällä pisteistä erittäin näyttäviä. Niissä käytettiin muun muassa tehostevärejä ja niihin teipattiin isosti palvelun nimi. Alakerran palvelupiste sai harmaan värin ja muut toiminnot saivat oranssin huomiovärin. Nämä värit toistuvat myös tilaopasteissa. Värimaailmaa ja opasteita uudistettiin, jotta tila ohjaisi asiakkaita intuitiivisesti. Teippaukset, isot tekstit ja väreillä merkatut reitit auttavat asiakasta löytämään palvelut ilman neuvontaa.

Kirjaston alakerrassa sijaitsevassa asiakaspalvelupisteessä työskentelee aina kaksi työntekijää. Työntekijät hoitavat pisteellä kaikkia asiakaspalvelutehtäviä ja auttavat asiakkaita pisteen lähellä sijaitsevien asiakas-

koneiden ja tulostimen käytössä. Tilaviestintä ohjaa asiakasta tekemään palautukset yläkerran palautusautomaattiin sekä käyttämään myös alakerrassa olevaa lainausautomaattia tarvittaessa.

Alakerta on kirjaston levottomin tila. Asiakaspalvelupisteeltä on suora näkymä koko tilaan, jota pisteellä työskentelevät kaksi virkailijaa seuraavat muun työn ohessa. Henkilökunta pääsee hätätilanteessa asiakaspalvelupisteestä pois pisteen sivuilta ja takaa.

Henkilökunta liikkuu aktiivisesti yläkerran kirjastotilassa, tervehtien, kohdaten ja auttaen spontaanisti asiakkaita. Samalla henkilökunta valvoo tiloja ja hyllyttää. Palautuksessa vuoroa tekevät henkilöt koostavat ja toimittavat hyllyjen päähän pieniin kärryihin ko. hyllyyn tulevat teokset, jotta hyllyttäminen on nopeaa.

Eri osastoilla sijaitsevilla pienillä infopisteillä ei ole henkilökuntaa, mutta asiakkaita ohjeistetaan infopisteessä olevassa lapussa kutsumaan virkailija paikalle painamalla sähköistä kutsupainiketta. Kirjastotilassa olevalla virkailijalla on laite, josta hän näkee, kun asiakas on painanut kutsua ja tarvitsee palvelua infopisteellä.

Infopiste on tarkoituksella erittäin pieni tiski, jottei siihen jäädä hoitamaan lainauksia tai palautuksia. Pienessä tiskissä on virkailijoiden yhteisessä käytössä oleva tietokone ja näyttö. Virkailija avaa koneen omilla tunnuksillaan, jos hoidettava asia on pieni ja nopeasti ratkaistava, muussa tapauksessa asiakas ohjataan alakerran asiakaspalvelupisteelle. Kone on muutoin suljettuna, eivätkä asiakkaat voi käyttää sitä.

Henkilökunta tekee osan vuorostaan palautusten parissa ko. yksikön takana olevassa tilassa. Osa vuorosta kuluu myös hyllyvarausten hakeemisessa ja muissa erikseen määrätyissä tehtävissä.

Palvelupisteuudistuksen myötä Joensuun kirjastossa siirryttiin malliin, jossa koko henkilöstö tekee eri tehtäviä eri osastoilla vuoronsa aikana. Vuoron aikana työskennellään kaksi tuntia kussakin tehtävässä. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että kaikkien työntekijöiden tulee ottaa haltuunsa kaikkien osastojen tehtävät ja erikoisuudet. Esimerkiksi musiikkiosastolla pitkän uran tehnyt henkilö viettää uudessa palvelumallissa osan vuorostaan lastenosastolla ja tekee tarvittaessa vuorolleen osuvaa neuvontaa. Eri osastoilla tehtävä työ on myös jalkautuvaa.

3.11.4

Uudistuksesta odotettavissa olevat hyödyt

Joensuun pääkirjaston asiakaspalvelupistemalli säästää arviolta yhden henkilötövuoden joka vuosi. Aiemmin työllistettyjen työpanos varausten käsittelyssä ja hyllyttämisessä oli merkittävä, mutta nyt työ saadaan tehtyä kirjaston omilla resursseilla hyödyntämällä fiksumpaa työnjakoa, jossa prosessit on virtaviivaistettu.

Samalla asiakaspalvelun laatu paranee, kun asiakkaat kohdataan jalkautuvan työn ansiosta suoremmin ja matalammalla kynnyksellä kirjastotilassa.

Vaihtuvien tehtävien ja osastojen tarkoituksena on myös tasata henkilöstön kuormitusta jakamalla työtehtäviä tasapuolisemmin sekä lisätä kirjaston sisällä keskustelua työn sisällöistä ja tehtävistä, ja siten vahvistaa työyhteisön yhteenkuuluvaisuuden tunnetta.

Kiertävä malli lisää ja laajentaa henkilöstön osaamista ja siten helpottaa myös sijaistamista, kun kaikki kirjaston tehtävät ja osastot ovat tuttuja kaikille kirjaston työntekijöille.

3.11.5

Mitä uudistuksen toteutus edellyttää

Joensuun pääkirjaston palvelupisteuudistuksen onnistunut ideointi, suunnittelu, toteutus ja käyttöönotto edellyttivät monta asiaa. Kirjas-

topalvelujohtaja kiteytti muutosprojektin perusteella teesit, jotka koskevat oikeastaan mitä tahansa kirjastossa kehitettävää asiaa.

Muutos edellyttää aina vahvaa johtamista ja kirjaston johtajalla olisi hyvä olla vahva omistajuus muutoksesta. Johtajalla on oltava vahva näkemys ja vankka henkilöstön tuki muutoksiin. Muutoksen kautta tavoiteltavat konkreettiset ja selkeät hyödyt on myös tärkeää selkeyttää ja kirkastaa, eli määrittellä tavoitteet, joita muutoksella tavoitellaan ja jotka koko henkilöstö kokee omikseen. Koko henkilöstö tulee osallistaa suunnitteluun, jotta henkilöstö voi aidosti tukea ja kokea muutoksen tärkeänä.

Muutoksen ja sen kautta tavoiteltavien hyötyjen tulisi aina liittyä johonkin laajempaan strategiseen tai lain edellyttämään tavoitteeseen. Kirjastolla olisi hyvä olla selkeä ymmärrys muutoksen liittyvästä ideologiasta: suunnitteluvaiheessa tulisi kirkastaa, miksi muutos on hyvä ja tärkeä asia ja mihin sillä pyritään. Koko henkilöstön tulisi ymmärtää tavoitteet ja sitoutua niihin.

Kirjaston on tärkeää tehdä itse mahdollisimman konkreettiset remontti- ja tilasuunnitelmat, ennen kuin kirjasto aloittaa neuvottelut ja täsmentävän suunnittelun tilapalvelun ja muiden toimijoiden kanssa. Kirjasto tietää parhaiten mitä tilaan tarvitaan, jotta muutoksen kautta tavoiteltavat tavoitteet täyttyvät. Tilasuunnittelu- ja remonttiasiantuntijoiden tehtävä on varmistaa, että suunnitelmat on varmasti toteutettavissa sekä etsiä ja laatia sopivat käytännön ratkaisut.

Kaikki uudistukset ja muutokset vievät aikaa ja niihin liittyy yllättäviä tekijöitä. Hienosti suunniteltu toimintatapa ei lähde välttämättä toimimaan heti ongelmitta. Siksi muutokset edellyttävät rauhallisuutta, joustavuutta ja aikaa, ja kehittämistä tulee seurata ja jatkaa myös fyysisten muutosten tai palvelun lanseerauksen jälkeen.

Tästä syystä Joensuun pääkirjasto seuraa, miten asiakkaat ja henkilökunta reagoivat ja kokevat palvelupiste- ja palvelu-uudistuksen. Kirjasto on avannut kirjastotilassa oleviin palautepisteisiin kyselyn uudistuksesta. Kirjaston henkilökunnalta kysytään sisäisen palautejärjestelmän avulla kesän aikana mikä uudistuksessa meni vikaan, mikä hyvin ja mitä tulee korjata. Saatuja tuloksia käytetään palvelupistemallin jatkokehittämiseen ja hienosäätöön.

3.11.6

Havainnoinnin yhteydessä toteutettu asiakaskysely

Osana Joensuun pääkirjaston havainnointia toteutettiin asiakkaille ja henkilökunnalle erittäin lyhyt haastattelukysely, jossa selvitettiin miten he ovat kokeneet asiakaspalveluun ja kirjastotiloihin liittyvät muutokset. Haastattelujen luonteen takia tulokset ovat luonnollisesti vain suuntaa antavia.

Haastattelut toteutettiin anonymisti.

3.11.6.1

Henkilökunta

Joensuun pääkirjaston henkilökuntaa pyydettiin kertomaan, miten he kokevat uudistuksen suhteessa vanhaan toimintamalliin, ja mitä haasteita ja kehitettävää uuteen toimintamalliin liittyy. Henkilökuntaa pyydettiin myös pohtimaan uudistunutta vaihtuvaa työroolia ja työtehtäviä. Seitsemän henkilökunnan edustajaa haastateltiin anonymisti.

Joensuun pääkirjaston henkilökunta piti tapaa, jolla uudistus suunniteltiin ja toteutettiin hyvänä: uudistukseen liittyvä keskustelu oli hyvää ja avointa ja kaikkea uskalsi sanoa ääneen.

Osa vastaajista koki haasteena eri osastojen välillä ”hyppäämisen” ja koki kuormittavana toimia asiantuntijana jokaisella osastolla. ”Hyppääminen” tuo mukanaan paljon opeteltavaa eri osastoista ja asiakasryhmistä, myös laitteiden käytön osalta.

Henkilökunta kaipaa muutoksen yhteydessä lisää joustoa. Olisi hyvä, jos voisi työskennellä yhdessä uuden osaston konkarin kanssa ja seurata esimerkiksi hänen järjestämiään asiakastapahtumia. Muutokseen liittyy myös huoli siitä, että kirjaston palvelun laatu kärsii, jos palvelua ei ole enää tarjoamassa ko. alan konkari. Toisaalta kokemuksen kautta kaikkien työntekijöiden osaaminen lisääntyy, ja vastauksissa kehuttiinkin eri osastoihin ja työtehtäviin saatua perehdytystä.

Osa työntekijöistä koki ”hyppäämisen” virkistävänä ja aiempaa luontevampana tapana tehdä töitä. ”Hyppäämisen” ja sen tuoman vaihtelun ansiosta työpäivät tuntuvat kevyemmiltä. Osa vastaajista koki erityisen hyvänä asiana sen, että malli mahdollistaa uusien asioiden oppimisen ja kehittymisen työssä. Kirjaston eri osastot ja työtehtävät tulevat tutuksi ja työntekijä kokee itsensä ammatillisesti päivä päivältä itsevarmimmaksi, mikä heijastuu myös siihen, että asiakkaiden kohtaaminen on luontevampaa ja helpompaa.

Vastauksissa painotettiin, että tiedonsiirto vuorojen välissä on erityisen tärkeää, jotta osastolle tuleva työntekijä pääsee heti kärryille siitä, mikä on osaston tilanne.

Työvuorosuunnittelun suhteen on vielä säätöä, mutta tämäkin asia alkaa vastaajien mielestä jo selkeytymään. Toiveena on, että kaikki tietäisivät missä kukin työntekijä päivän aikana sijaitsee ja kuka toimii tarvittaessa tuurajana tai päivystäjänä.

Infopisteen kutsujärjestelmä koettiin huonoksi, koska se ei toimi kunnolla tällä hetkellä – tähän on vastausten perusteella tulossa korjaus.

Osa vastaajista koki, että tilamuutos pakottaa vanhukset käyttämään automaatteja ja tästä syystä henkilökunnan kontaktit vanhuksiin ja sitä kautta vanhusten saama asiakaspalvelu heikkenee.

Muutoksen kautta työtehtävät ovat rajatumia ja selkeämpiä, ja vastaajat kokevat, että on helpompaa keskittyä käsillä oleviin tehtäviin. Hyllyjen järjestäminen on helpottunut ja niiden siisteys on parantunut huomattavasti. Myös varausten haku on tehostunut muutoksen myötä.

Vastaajat kokivat, että uudistus käynnistyy syksyllä kunnolla ja sitten vasta näkee, miten malli oikeasti toimii. Tässä vaiheessa kuitenkin jo koetaan, että näin modernin kirjaston tulisikin toimia, eikä haikailla vanhan mallin perään.

3.11.6.2

Asiakkaat

Asiakashaastatteluilta selvitettiin, ovatko Joensuun pääkirjaston asiakkaat huomanneet uudistuksen myötä tapahtuneet muutokset kirjastotilassa ja palvelussa ja miten he kokevat muutokset verrattuna aiempaan. Haastateltavia asiakkaita oli viisi, ja heidät haastateltiin anonymisti.

Kaikki haastatellut viisi asiakasta olivat tietoisia muutoksesta ja kokivat, että kirjastotila ja palvelut ovat selkeämpiä. Palautus- ja lainausautomaatit löytyvät helposti ylhäältä. Asiakkaat kokivat myös, että kirjaston henkilökuntaan törmää käytävillä nyt useammin ja virkailijat tervehtivät asiakkaita aktiivisemmin.

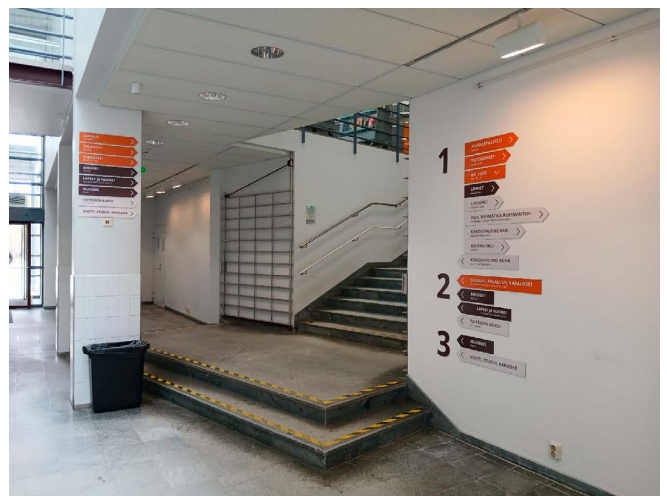
Vanhemmat vastaajat toivoivat, että myös yläkerrassa olisi palvelupiste, jossa voisi saada istualtaan palvelua. Samalla harmiteltiin, että on raskasta käydä yläkerrassa palauttamassa ja lainaamassa teokset. Vastaajat kokivat, että alakerran lainausautomaatti on huomaamaton tai he eivät olleet tietoisia sen olemassaolosta. Myöskään sitä ei tiedetty, voiko siihen myös palauttaa teoksia. Ko. laitteen voisi korostaa tilassa samalla värityksellä kuin automaattit yläkerrassa.

Vastaajat kokivat, että kirjaston alakerrassa asiakastuoleja oli vähennetty paljon ja että tilalle oli tullut epämieluisia tuoleja. Vastaajat toivoivat, että hyviä tuoleja tuotaisiin takaisin tilaan ja että niiden määrää lisättäisiin.

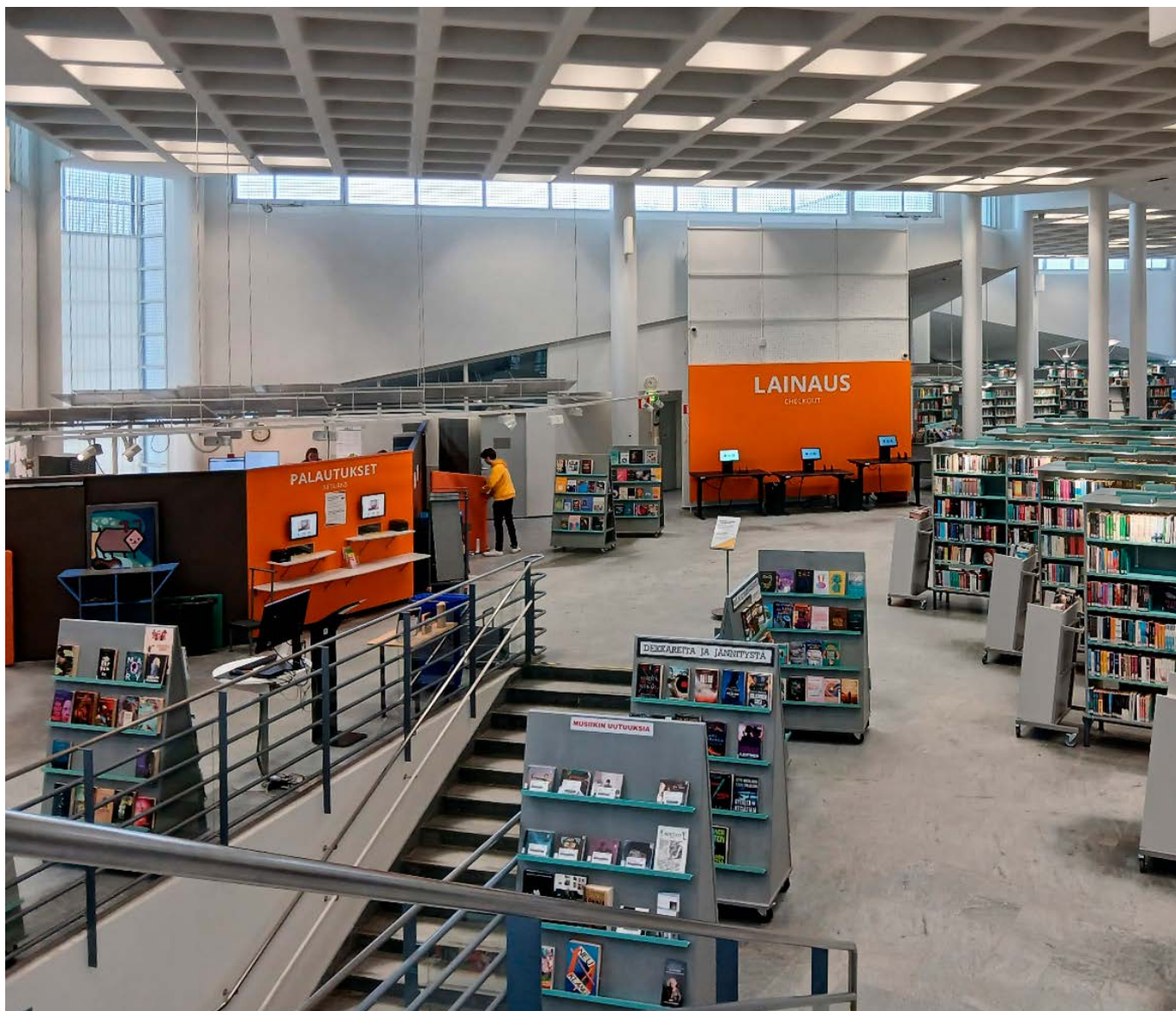
Kiteytykset

- ▶ Kirjaston olisi hyvä kehittää aktiivisesti toimintaansa.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tarkastella säännöllisesti omia toimintatapoja ja kirjastotiloja suhteessa kirjastolakiin.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tarkastella kirjaston toimintaa suhteessa kirjaston resursseihin ja varmistaa, että toiminta on kustannustehokasta.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tarkastella kirjaston toimintaa ja pyrkiä tehostamaan toimintaa.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa, että henkilöstön työtehtävät jakautuvat tasaisesti.
- ▶ Kirjastolla olisi hyvä suunnitella myös pieniä ja isoja kehittämiskohteita – isoa rahoitusta on vaikeampi saada kuin pienempää.
- ▶ Kirjaston johtajalla olisi hyvä olla vahva omistajuus muutoksesta.
- ▶ Kirjaston johtajalla olisi hyvä olla vahva näkemys ja henkilöstön tuki muutoksissa.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä osallistaa koko henkilöstö uudistusten suunnitteluun ja varmistaa, että kaikki uskaltavat sanoa myös kriittiset mielipiteensä ja ideansa.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä muodostaa työryhmiä tarkastelemaan ja suunnittelemaan eri muutoksen osa-alueita.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä benchmarkata ja osallistaa muiden kirjastojen kokemusasiantuntijoita uudistuksen suunnittelussa.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä osallistaa asiakkaita muutosten suunnittelussa.
- ▶ Kirjastolla olisi hyvä olla kirkastettuna selkeät tavoitteet ja määritettynä ne hyödyt, joita muutoksella haetaan.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tiedottaa muutoksesta myös päättäjiä ja kertoa myös konkreettisesti siitä aiheutuvat, esimerkiksi taloudelliset, hyödyt.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä laatia tarkka ja konkreettinen suunnitelma ennen kuin siitä lähdetään neuvottelemaan ja jatkojalostamaan esimerkiksi tilapalveluiden tai rakentajan kanssa.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa, että kirjasto on asiantuntija myös tilauudistuksissa.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa, että muutoksille varataan riittävästi aikaa ja varautua yllättäviin muutoksiin.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa, että henkilökunta koulutetaan ja henkilökunnalla on riittävästi aikaa orientoitua toimintamallin muutoksiin ja uusiin tehtäviin suhtaututaan joustavasti.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä seurata ja kerätä asiakkailta, henkilökunnalta ja sidosryhmiltä aktiivisesti palautetta muutoksesta.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä aktiivisesti seurata ja arvioida muutoksen toteutumista ja tehdä siihen muutoksia sekä korjata sitä tarvittaessa.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa, että uudistuksissa huomioidaan kirjaston henkilökunnan jaksaminen ja turvallisuus.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä huomioida, että muutos ei vaaranna palveluita tai niiden laatua.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa, että muutos ei ole liian haastava eri asiakasryhmille, esimerkiksi vanhuksille.

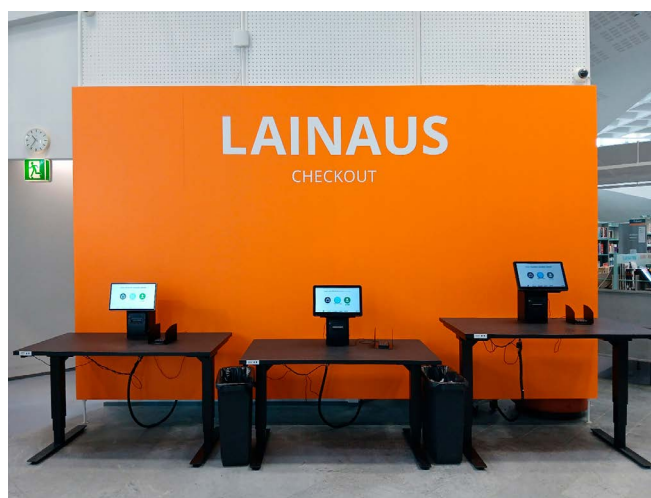
- ▶ Kirjastojen olisi hyvä tarkastella omaa tapansa toteuttaa asiakaspalvelua suhteessa kirjastolain edellytyksiin ja olemassa oleviin resursseihin – onko kirjastolla resursseja pitää useita palvelupisteitä ja halutaanko asiakas- ja tietopalvelua toteuttaa osana jalkautuvaa asiakaspalvelua.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä kouluttaa henkilökunta kohtaamaan ja palvelemaan asiakkaita kirjastotiloissa.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä toteuttaa pieniä infopisteitä tilaan, jonne asiakkaat voivat kutsupainikkeella kutsua virkailijan.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä määrittää selkeästi jalkautuvan henkilökunnan työtehtävät ja roolit.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä pilkkoa työvuoro useaan eri osastolle ja tehtäviin jakautuvaan työhön.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä kouluttaa koko kirjaston henkilöstö tekemään kaikkia kirjaston tehtäviä kaikissa kirjaston osastoilla ja hyödyntää koulutuksessa eri osastojen konkareita.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä laatia selkeä ohjeistus kaikkiin kirjaston työtehtäviin.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tiedottaa monikanavaisesti asiakkaita muutoksesta, miksi se tehdään ja miten se tulee auttamaan asiakkaita ja mitä muutoksen toteuttaminen aiheuttaa esimerkiksi aukiolon suhteen (kirjasto on suljettu remontin aikana).
- ▶ Kirjaston olisi hyvä selkeyttää kirjastotilassa asiakkaille eri palveluita ja niihin liittyvää tilaviestintää, jotta tila ohjaisi itsessään asiakasta – kirjaston olisi hyvä hyödyntää erillistä suunnittelijaa tehtävään ja käyttää huomiovärejä. (Havainnointi: Joensuun pääkirjasto)

Joensuun pääkirjastossa on uusittu kylttejä ja otettu huomiovärejä käyttöön asiakaspalvelupisteuudistuksen yhteydessä.

Palautus- ja lainauspisteet erottuvat selkeästi kirjastotilassa.

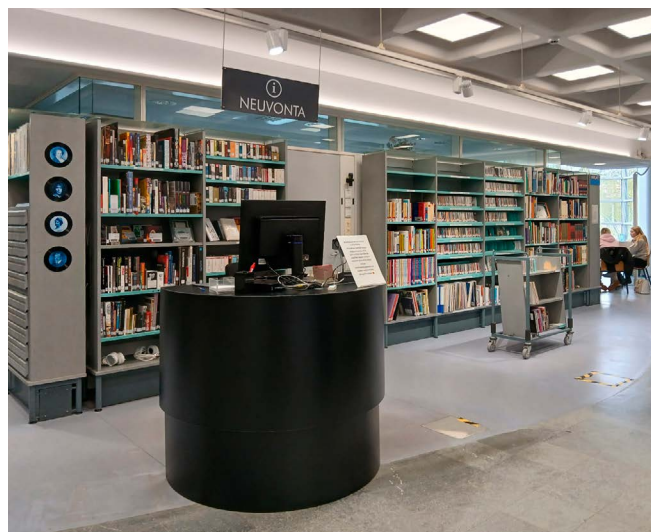
Palautus- ja lainauspisteet on uudistuksessa tuotu näyttävästi ja huomiovärein esiin tilassa.

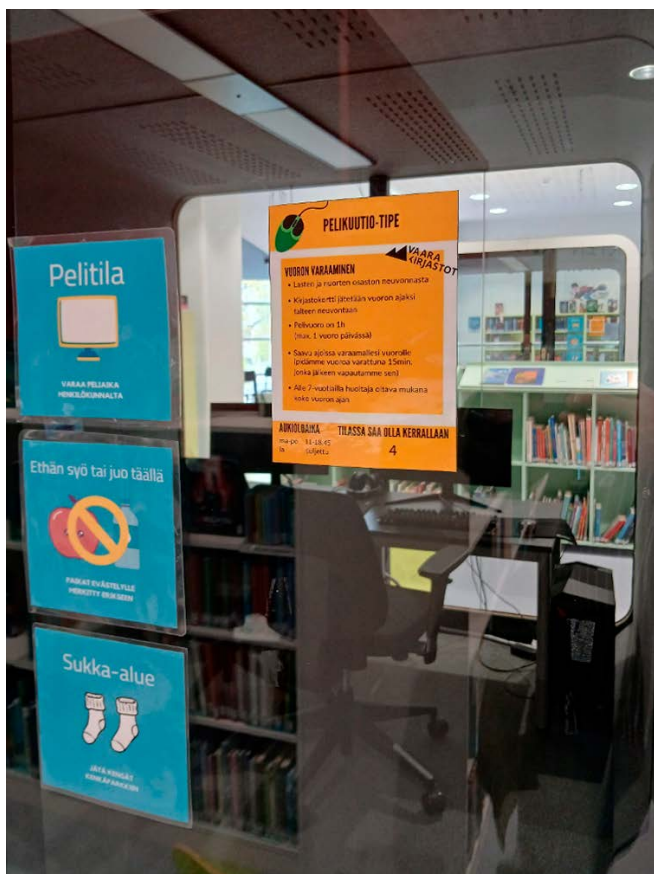
Joensuun pääkirjasto viestii uudistuksesta tilassa.

Joensuun pääkirjaston lastenosaston infopiste.

Joensuun pääkirjaston musiikkiosaston infopiste.

Joensuun pääkirjaston lastenosastolta löytyy Pelikuutio - äänekäs pelitoiminta tapahtuu kuution sisällä ja muu tila pysyy rauhallisena.

Joensuun pääkirjaston aikuistenosaston infopiste.

3.12

Tohmajärven kirjasto – pieni uusi kirjastotila koulujen kainalossa

Tohmajärven uusi kirjasto valmistui vuonna 2021. Kirjasto suunniteltiin ja toteutettiin osana suurempaa Tohmajärven kunnan koulukeskuksen ja sivistystoimen kokonaisuutta: uudessa rakennuksessa toimii kirjaston lisäksi Tohmajärven yhtenäiskoulu, lukio, kansalaisopisto ja musiikkiopisto. Rakennuskokonaisuus toteutettiin leasing-mallilla, jonka ansiosta kirjaston ei tarvitse kantaa huolta tilojen remontointikustannuksista, mutta korkojen vaihtelu vaikuttaa tilakustannusten suuruuteen.

Ison kompleksin suunnitteluprosessi käynnistyi vuonna 2018, ja siihen osallistui sekä kunnan johdon, teknisen toimen, sivistystoimen että kirjaston henkilökuntaa. Kirjastohenkilöstö pääsi mukaan vaikuttamaan suunnitelmiin aktiivisesti.

Kirjastotilan suunnittelussa hyödynnettiin laajasti myös kirjaston aieman hankkeen tuloksia: kirjasto oli toteuttanut hyvissä ajoin ennen remontin suunnittelua hankkeen peruskoululaisille, jossa koululaisilta kerättiin ideoita ja piirustuksia uudesta nuorten toiveiden mukaisesta, unelmien Tohmajärven kirjastosta. Nuorten ideoita hyödynnettiin paljon kirjaston suunnittelussa.

Rakennuksen suunnittelussa kuntalaisten kuuleminen jäi kuitenkin osittain koulupainotteiseksi: koulun tarpeet ohjasivat ratkaisujen priorisointia, eikä kuntalaisia kuultu kirjastotiloihin liittyen. Rakenta-

minen toteutettiin koronapandemian aikana, mikä myös vaikeutti vuorovaikutusta kuntalaisten kanssa, vaikka rakentamisen aikana järjestettiin katselmuksia ja avoimia tilaisuuksia. Pandemia myös esti uuden kirjaston avajaiset.

Kirjastohenkilöstö pääsi seuraamaan rakennusvaihetta, mutta kaikkia kirjaston toiveita ei voitu toteuttaa rakennusvaiheessa. Massiivinen rakennusurakka onnistui aikataulussa, mutta tilasuunnittelussa ja mitoituksessa ilmeni myös kirjaston osalta käytännön haasteita ja virheitä, jotka huomattiin vasta tilojen valmistuttua.

Havainnoinnissa kiinnitettiin huomiota Tohmajärven kirjaston pieniin tiloihin liittyviin ratkaisuihin ja kirjaston sijaintiin koulurakennuksen yhteydessä.

Lisätietoja: Kirjasto- ja kulttuuritoimenjohtaja Liisa Mäenpää

3.12.1

Pieni kirjasto kahdessa kerroksessa

Tohmajärven uusi kirjasto suunniteltiin tarkoituksella pinta-alaltaan pieneksi kirjastoksi, koska tilasuunnittelussa ennakoitiin kuntalaisten määrän vähenemisen. Kirjastotila toteutettiin suunnitellusti kahteen kerrokseen. Uudet tilat ovat valoisa, näyttävät ja pinta-alaan nähden hyvin avarat. Kirjaston sisustuksessa on hyödynnetty myös näyttävästi lähialueen taitelijoiden töitä.

Tohmajärven kirjaston yläkerrassa on nuorille oma pelihuone, rauhallinen työtila sekä suljettava kokoustila, jossa varsinkin lukio järjestää oppitunteja ja jossa oppilaat opiskelevat ryhmissä. Yläkerran pelitila on tällä hetkellä pois koululaisten käytöstä, koska tilassa on tehty ilkivaltaa, mutta lukiolaiset voivat yhä käyttää tilaa. Kirjastossa ei ole

erillistä nuorten tilaa, mutta alakerrassa on iso huone, jossa sijaitsee lastenosasto.

Yläkerrassa sijaitsee avoimessa tilassa oleva lehtisali sekä tietokirjat. Lehtisalin sijainti on haastava uusien asiakkaiden kannalta, jotka joutuvat etsimään sitä. Suunnitteluvaiheessa tapahtuneen valitettavan mittavirheen takia kirjasto joutui hankkimaan yläkertaan lisää hyllyjä, jotta aineisto saatiin mahtumaan, ja tämän takia tila on ahdas. Toisaalta yläkerran tilaa voidaan käyttää pienenä esiintymistilana ja esitystä voi seurata hyvin alakerrasta käsin, jonne saadaan tilaa katsojille liikuteltevien kalusteiden ansiosta.

Koulun yhteydessä sijaitsevan kaksikerroksisen kirjaston valvominen on osoittautunut kuitenkin haastavaksi. Kirjaston henkilökunta työskentelee pääosin kirjaston alakerrassa eikä voi seurata reaaliaikaisesti, mitä yläkerrassa ja yläkerran suljettavissa tiloissa tapahtuu. Kahden kerroksen avarassa tilassa myös äänimaailma on haastava ja kirjasto on varsin äänekkäs.

Kirjaston eteiskäytävää on sovellettu erittäin hyvin galleriatilana, jossa kirjasto järjestää myös keskustelutilaisuuksia.

Pienessä tilassa on kekseliäästi käytetty portaita vinkkaustilaisuuksiin. Koululaiset istuvat portailla ja vinkkari vinkkaa alakerrassa rappusten edessä. Kirjastoa suunniteltaessa pidettiin hyvänä ajatuksena hyödyntää portaita myös säilytystilana. Rappusten alle jäävässä tilassa säilytetään muun muassa kaikki saapuvat ja lähtevät kuljetuskirjat. Valitettavasti portaiden käytöstä tulee niin kova ääni, että säilytystilan käyttö on erittäin haastavaa ja tila on lähtökohtaisesti myös liian pieni. Kirjastolla ei ole portaiden alustilan lisäksi muuta omaa erillistä varastoa.

Tilojen suunnittelussa pidettiin hyvänä ajatuksena, että kirjasto ei tarvitse omia tauko- ja keittiötiloja, vaan henkilökunta voi hyödyntää koulun tiloja. Ratkaisu oli virhe, koska koulun taukotilat sijaitsevat isossa rakennuksessa liian kauas kirjastotiloista ja ne ovat usein täynnä. Kirjaston henkilökunnan työtiloihin on jälkikäteen toteutettu ruuan lämmitysmahdollisuus ja osa henkilökunnasta syö nyt samassa, liian pienessä tilassa missä työskentelee, ilman mahdollisuutta rauhalliseen taukoon.

Kirjasto on moderni ja tilassa on paljon ikkunapinta-alaa, jonka ansiosta kirjasto on hyvin valoisa, mutta isoihin ikkunoihin ei saa asennettua verhoja. Kirjastoon asennettu automaattinen valaistuksen säätö ei toimi kunnolla kirkaassa tilassa. Lastenosasto jää helposti hämäräksi, kun anturit reagoivat isojen ikkunoiden takia liian herkästi valoon.

Kesäisin auringonpaiste myös kuumentaa kirjastotilan erittäin lämpimäksi, eikä rakentamisvaiheessa ollut rahaa asentaa tilaan viilennystä. Tämän lisäksi auringonvalo suuntautuu kesällä juuri asiakaspalvelupisteeseen, jolloin virkailijoiden on hankala työskennellä. Asiakaspalvelupisteen yhteyteen asennettiin myöhemmin viilentävä ilmalämpöpumppu, joka helpottaa henkilökunnan työskentelyä, mutta on riittämätön koko kirjastotilan viilentämiseen.

Perusilmastoinnin takia kirjaston ikkunoita ei saa avata, mikä maaseutupaikkakunnalla aiheuttaa haasteita. Kirjaston asiakkaissa on paljon eläintilallisia, joiden vaatteet voivat olla erittäin voimakkaan hajuisia, mutta kirjastotilaa ei saa tuuletettua. Vastaavanlainen ongelma voi aiheutua myös voimakkaita hajusteita käyttävien asiakkaiden suhteen.

Tilojen suunnittelussa säästettiin lämmitysratkaisuissa. Kalliin lattialämmityksen sijaan jo ennestään pieniin tiloihin tuli massiiviset patterit, jotka vievät paljon lattiapinta-alaa ja estävät muun muassa hyllyjen asentamisen seinää vasten.

Kiteytykset

- ▶ Kirjaston olisi hyvä osallistaa kuntalaiset uusien tilojen suunnitteluun ja kerätä heidän toiveitansa tilojen suhteen eri tavoin.
- ▶ Kirjaston henkilöstön olisi hyvä osallistua aktiivisesti tilasuunnitteluun ja myös pyrkiä päästä seuraamaan tilan rakentamista.
- ▶ Jos kirjasto toteutetaan osana isompaa rakennusta, kirjaston olisi hyvä varmistaa, että kirjastotilan suunnittelu ei jää esimerkiksi koulutilojen suunnittelun jalkoihin.
- ▶ Kirjaston henkilökunnan olisi hyvä tarkistaa suunnittelijoiden piirustukset, erityisesti kirjahyllyjen suhteen ja varmistaa ettei niissä ole virheitä.
- ▶ Kirjaston suunnittelussa olisi hyvä varmistaa, ettei tilasta tule liian pieni, jotta tilassa voidaan toteuttaa kaikki kirjastolaissa edellytetyt tehtävät ongelmitta.
- ▶ Kirjaston suunnittelussa olisi hyvä varmistaa, että kirjastotila ja kalusteet ovat mahdollisimman muunneltavat ja tila jätetään mahdollisimman väljäksi viihtyvyyden ja esteettömyyden takia: kirjaston olisi hyvä mallintaa ja testata kulkureitit ja asiakasvirrat jo tilan suunnitteluvaiheessa.
- ▶ Kirjastotilojen, myös suljettavien tilojen olisi hyvä olla helposti valvottavissa.
- ▶ Kirjastotilojen, erityisesti isojen avotilojen suunnittelussa olisi hyvä huomioida ja panostaa tilan äänisuunnitteluun ja hyvään akustiikkaan.
- ▶ Kirjastotilaan portaiden rakenteisiin ja siten akustiikkaan olisi hyvä panostaa, portaat kumisevat helposti tilassa ja niiden alle jäävän tilan hyödyntämistä tulee harkita huolellisesti.
- ▶ Kirjastotiloja suunniteltaessa, olisi hyvä varmistaa, että henkilökunnalle tulee riittävät ja rauhalliset tilat.
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla työtiloista erillään oleva oma rauhallinen taukotila henkilökunnalle, jossa voi säilyttää, lämmittää ja nauttia lounaan.
- ▶ Kirjastotiloja suunniteltaessa, olisi hyvä varmistaa, että tilaan tulee riittävä säilytys- ja varastotilat.
- ▶ Kirjastotila olisi hyvä toteuttaa yhdessä tasossa, jotta kirjaston valvonta olisi helpompaa ja esteettömyys toteutuisi ilman suuria investointeja.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä pohtia isojen ikkunoiden hyötyjä ja haittoja: Korkeat ikkunat ovat moderneja, lisäävät valoa ja tilan tuntua, mutta tuovat kesällä kuumuutta ja heijastuksia ja vievät tilaa hyllyiltä.
- ▶ Kirjaston valaistus olisi hyvä olla myös manuaalisesti säädettävissä.
- ▶ Kirjastotilassa olisi hyvä panostaa viilennettävään ilmanvaihtoon tai lämpöpumppuun jo suunnitteluvaiheessa.
- ▶ Kirjastotilassa olisi hyvä olla mahdollisuus tuulettaa tila helposti ja nopeasti, jotta voimakkaita hajusta pääsee nopeasti eroon.
- ▶ Kirjaston olisi hyvä suunnitella eri tilojen sijoittaminen, varsinkin kaksikerroksisissa ratkaisuissa sellaisiksi, että asiakkaat löytävät tilat intuitiivisesti ja helposti.
(Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)

Kirjaston ja koulun yhteinen rakennus ja omatoimiaika

Tohmajärven kirjasto on osa isoa koulukompleksia. Samassa rakennuksessa kirjaston kanssa sijaitsevat Tohmajärven peruskoulu ja lukio. Kirjaston sijoittuminen koulujen yhteyteen tuo paljon synergiaetuja, mutta asettaa myös haasteita kirjastotilan rauhallsuudelle ja omatoimiaikajärjestelyille.

Tohmajärven kirjastoon tullaan sisään ovesta, joka toimii myös koulun ja lukion pääovenä. Pääovi aukeaa aulatilaa, jossa on myös ovi kirjastoon. Omatoimiaikana kirjastoon pääsee ulko-ovessa olevan kirjautumislaitteen avulla. Rakennuksen pääovi kuitenkin aukeaa ja sulkeutuu ennen kirjaston omatoimiaikaa tai sen päättymistä, jotta koululaiset pääsevät sisään. Rakennuksen sisällä olevassa kirjaston ovesta ei ole kuitenkaan lukkoa eikä myöskään omatoimikirjautumista, joten kirjastotilaan pääsee siis sisään ennen omatoimiajan virallista alkamista ja tilaan voi helposti jäädä omatoimiajan päättymisen jälkeen.

Kirjaston hallinnoimia muitakaan tiloja ei voi sulkea täysin erilleen muusta rakennuksesta. Osa kirjaston hallinnoimista tiloista sijaitsee pääoven jälkeen aulatilaa yhteydessä. Nämä tilat ovat kirjaston tuloikäisiä ja rappukäytävät sekä WC-tiloja, jotka ovat kirjaston hallinnassa ja käytössä myös omatoimiaikaan, mutta joihin koululaiset pääsevät ilman kirjautumista. Näiden tilojen suhteen asiakkaat ja oppilaat eivät ole varmoja, kuuluvatko ne koululle vai kirjastolle.

Tiloihin liittyvät epäselvyydet sekä omatoimiajan lukituksen ja valvonnan haasteet ovat mahdollistaneet ilkeän kirjaston tiloissa. Ilkeätilaa ovat tehneet erityisesti peruskoululaiset, lukiolaisten osalta ei ole ilmentynyt haasteita. Tapahtumien selvittelyn haasteena on, että kirjaston valvontakamerassa on paljon katvealueita ja tilojen valvonta on osittain kiinteistönhoidon ja koulun rehtorin vastuulla. Kirjaston oma henkilöstö ei myöskään pääse tallenteisiin.

Koulut käyttävät Tohmajärven kirjaston tiloja opetuskäyttöön. Tämän lisäksi varsinkin lukiolaiset käyttävät kirjaston suljettavia tiloja yksilö- tai ryhmäopiskeluun. Kirjastotilojen hyödyntäminen opetuskäyttöön on periaatteessa erinomainen asia, mutta samalla se tuo vilskettä ja aiheuttaa myös ahtauden tunnetta ja äänihaittoja avarassa, kaksikerroksisessa kirjastotilassa. Tilojen yhteiskäyttö myös sekoittaa entisestään tilojen rajaamista kirjaston ja koulujen välillä.

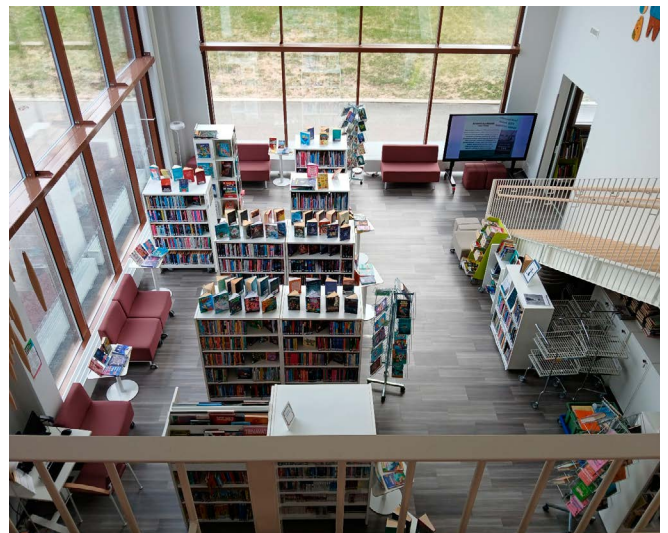
Tohmajärven kirjaston ja koulujen yhteistyö on monipuolista ja tiivistä, mutta se vaatii jatkuvaa kehittämistä ja koordinaatiota. Yhteisiä pelisääntöjä on rakennettu, mutta ne eivät ole vielä vakiintuneet, ja nuorten häiriökäyttäytyminen, ilkeätila sekä vastualueiden epäselvyys vaativat jatkuvaa sopimista ja tilanteiden selvittelyä.

Tällä hetkellä peruskoululaisten välituntivierailut Tohmajärven kirjastossa ovat tauolla ja kirjasto kertoo koululaisten kanssa kirjaston pelisääntöjä ja hyviä tapoja. Kirjastossa on myös harkittu oman nuorille suunnatun avoimen tilan rakentamista alakertaan palvelupisteen läheisyyteen, jotta valvonta olisi helpompaa, ja kirjaston tilat olisivat päivisin rauhallisempia.

Tohmajärven kirjaston tilaan liittyvät haasteet vaikuttavat myös muuhun asiakaskuntaan. Osa kuntalaisista välittelee kirjastoasiointia koulupäivinä kirjastossa vallitsevan vilinän ja melun vuoksi.

Kiteytykset

- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa, että kirjastotiloihin tai kirjaston muihin tiloihin ei pääse kuin omatoimiaikana ja kirjaston ollessa auki.
  - ▶ Kirjastolla olisi hyvä olla oma sisäänkäynti, vaikka kirjasto sijaitsisikin samassa rakennuksessa muiden toimijoiden kanssa.
  - ▶ Kirjaston tilat olisi hyvä erottaa selkeästi muista samassa rakennuksessa olevien toimijoiden tiloista, ettei rakennuksessa olisi epäselviä "ei-kenenkään-tiloja".
  - ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla tallentava videovalvonta, jossa ei olisi katvealueita.
  - ▶ Kirjastossa olisi hyvä viestiä näkyvästi tallentavasta videovalvonnasta.
  - ▶ Kirjaston olisi hyvä laatia yhdessä koulun kanssa säännöllisesti päivitettävät yhteiset pelisäännöt ja sopia miten toimitaan ja selvitetään ilkeätila- ja häiriötilanteet.
  - ▶ Kirjaston olisi hyvä säännöllisesti viestiä koulun kanssa laadituista kirjaston käytön pelisäännöistä tilassa sekä kertoa niistä oppilaille ja huoltajille.
  - ▶ Kirjaston olisi hyvä tarjota tiloja opetuskäyttöön, mutta laatia tarkat ohjeet tilojen käytön suhteen.
  - ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa, että koulun yhteydessä oleva kirjasto ei ole liian vilkas ja äänekäs, että muut kuntalaiset kokevat tilan viihtyisäksi ja haluavat käyttää tilaa myös koulujen aukioloaikoina.
  - ▶ Kirjaston olisi hyvä harkita nuorisolle suunnatun tilan sijoittamista siten, että henkilökunta voi vahtia ko. tilaa helposti.
- (Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)

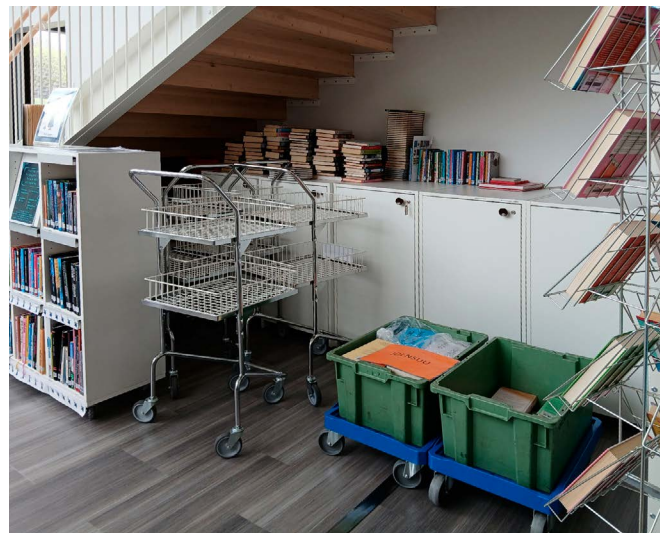

Tohmajärven kirjaston sijainti Sivistyskeskus Ahjon rakennuksessa.

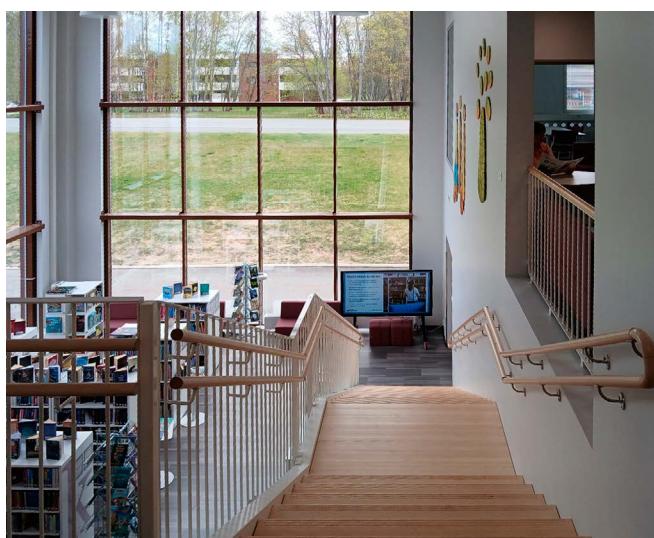
Tohmajärven kirjastotila yläkerran parvelta kuvattuna.

Tohmajärven kirjaston aula on näyttelytila, mutta tilassa järjestetään myös tapahtumia.

Tohmajärven kirjaston tila portaiden alla ei ole toimiva.

Koululuokka voi vaikka istahtaa Tohmajärven kirjaston rappusille seuraamaan alhaalla olevaa vinkkaustilaisuutta tai televisiosta tulevaa esitystä.

Tohmajärven kirjastossa on paljon esillä paikallisten taiteilijoiden ja käsityöläisten töitä.

Tohmajärven kirjastotila on kuuma isojen ikkunoiden takia, asiakaspalvelupisteen taakse on asennettu jälkeinpäin viilentävä ilmalämpöpumppu.

Tohmajärven kirjaston isot patterit vievät paljon tilaa.

Tohmajärven kirjaston aula on järjestetty mm. keskustelutilaisuuksia. Kuva: Tohmajärven kirjasto.

Tohmajärven kirjaston yläkerrassa oleva lehtisali taipuu myös tapahtumatilaksi. Kuva: Tohmajärven kirjasto.

Tohmajärven kirjaston yläkerran pieni parvi toimii esiintymistilana - yleisö seuraa tapahtumaa alakerrasta käsin. Kuva: Tohmajärven kirjasto.

Tohmajärven kirjastossa on useita rauhallisia työ- ja kokoushuoneita.

Tulevaisuustyöskentely ja Visio 2030-luvun itäsuomalaisista kirjastotiloista

4

4.1 Joukkoistettu tulevaisuustyöskentely ja Visio 2030-luvun itäsuomalaisista kirjastotiloista

Hankkeen yhtenä tavoitteena oli tuottaa tiivis visio 2030-luvun itäsuomalaisista kirjastotiloista. Visio muodostettiin nykytilasta nousevien havaintojen ja osallistavan tulevaisuustyöskentelyn avulla. Tulevaisuustyöskentelyssä hyödynnettiin asiantuntijoita.

Visiotyöskentely toteutettiin kolmessa vaiheessa: SWOT-kysely, täydentävä SWOT-kysely ja visiotyöpaja.

Ensimmäisessä vaiheessa vision rakentaminen aloitettiin joukkoistettulla SWOT-työskentelyllä, joka on kevennetty versio tulevaisuudentutkimuksen Delfoi-menetelmästä. Hankkeen toteuttamassa laajassa kyselyssä oli osio, jossa itäsuomalaisten kirjastojen johtajia pyydettiin tarkastelemaan ja pohtimaan SWOT-analyysin periaatteiden mukaisesti millaisia sisäisiä vahvuuksia, sisäisiä heikkouksia, ulkopuolelta tulevia vahvuuksia tai ulkopuolelta tulevia uhkia itäsuomalaisiin kirjastotiloihin liittyy seuraavan viiden vuoden aikana. Tämä kysely toteutettiin huhtikuussa 2025.

Samalla heitä pyydettiin kertomaan, haluavatko he osallistua hankkeen tulevaisuus- ja visiotyöskentelyyn.

SWOT-tehtävään saatiin vastauksia 30 eri kirjastonjohtajalta. Vastauksia, eli alustavia SWOT-väittämiä tuli yhteensä noin 350 kappaletta. 16 vastaajaa ilmoitti, että haluaa olla mukana hankkeen toteuttamassa tulevaisuustyöskentelyssä.

Hanketyöntekijä analysoi huolellisesti kaikki ensimmäisen SWOT-kyselyn tuottamat väittämät ja muodosti analyysin perusteella teemoja, joiden alle 350 väitettä jakautuivat. Teemoja löytyi 53 ja ne sijoitettiin SWOTin neljän tekijän (sisäiset vahvuudet, sisäiset heikkoudet, ulkoiset mahdollisuudet, ulkoiset uhat) alle. Tämän jälkeen hanketyöntekijä muodosti kunkin teeman alle sijoittuneista väittämistä yhtenäisen väittämätextrin.

Joukkoistetun SWOT-työskentelyn ensimmäistä vaihetta täydentämään toteutettiin toinen kysely, jossa edellä mainittuja kuuttatoista kirjastonjohtajaa pyydettiin laittamaan väittämätextristä tärkeysjärjestykseen pisteyttämällä. Heitä pyydettiin myös kommentoimaan väittämiä sekä kertomaan, jos kokonaisuudesta puuttuu jotain olennaista. Toinen kysely tehtiin kesäkuussa 2025.

Komentointiin osallistui todellisuudessa laajempi joukko, koska osa johtajista kävi ensimmäisen vaiheen väittämiä läpi yhdessä työnteki-

jöiden kanssa. Hanketyöntekijä pyysi ja sai myös Joensuun ja Savon AKE-toimijoilta kommentteja tähän kohtaan. Lisäksi hanketyöntekijä pyysi kommentteja niiden havainnoitujen kirjastojen vastuhenkilöiltä, jotka kiinnostuivat tulevaisuustyöskentelystä.

Toinen, täydentävä SWOT-kysely tuotti ensimmäisessä vaiheessa tuotettuihin 53 väittämään yhteensä 219 kommenttia. Toisessa kyselyssä ei saatu lisää uusia väitteitä. Hanketyöntekijä koosti kommentteista tiivistelmän kunkin väittämän alle sekä laski ja lisäsi jokaiseen väitteeseen vastaajien antamien pisteiden keskiarvon. Tällä tavoin kaikki väittämät voitiin laittaa pisteiden keskiarvon mukaiseen tärkeysjärjestykseen, ja jokaiseen väittämään oli saatu myös niitä täydentävät kommentit.

Visiotyöskentelyn kolmannessa vaiheessa toteutettiin työpaja, jossa hyödynnettiin ensimmäisen ja toisen vaiheen tuloksia sekä hankkeen tuottamia muita materiaaleja. Työpaja järjestettiin elokuussa 2025. Visiotyöskentely ja sen tuottama visio 2030-luvun itäsuomalaisista kirjastotiloista kuvataan jäljempänä.

Alla on kuvattu kaksivaiheisen SWOT-analyysin tulokset: väittämät, niiden keskinäistä tärkeysjärjestystä ilmaisevat pistemäärät (keskiarvot) ja väittämiin liittyvät täydennykset. Väittämät ovat kussakin osiossa pisteytyksen mukaisessa tärkeysjärjestyksessä.

4.2 Kaksivaiheisen joukkoistetun SWOT-analyysin tulokset

4.2.1 Itäsuomalaisiin kirjastotiloihin liittyvät sisäiset vahvuudet

Tähän kappaleeseen on kiteytetty, minkälaisia erilaisia kirjaston sisäisiä vahvuuksia itäsuomalaisten kirjastojen tiloihin liittyy seuraavien viiden vuoden aikana kirjastojen johtajien mielestä. Väittämät ovat tärkeysjärjestyksessä niin, että pisteytyksessä suurimman keskiarvon saanut väite on tärkein. Jokaisen väittämän perässä on myös tiivistetty kooste siitä, miten kirjastonjohtajat ovat kommentoineet ko. väitettä toisella SWOT-kierroksella.

4.2.1.1 Itäsuomalaiset kirjastot tuottavat ja tukevat hyvinvointia

Keskiarvo **10,6**

Kirjastot tarjoavat Itä-Suomessa rauhallisia ja viihtyisiä tiloja, jotka tukevat kuntalaisten hyvinvointia ja antavat mahdollisuuden opiske-

luun, tiedonhakuun ja erilaiseen oleiluun, myös hiljaisuuteen. ”Kaikki kokevat itsensä tervetulleiksi kirjastoon.” Kuntapäättäjät tuntevat kulttuurihyvinvoinnin käsitteen ja resursoivat kirjastoja ymmärtäessään, kuinka tehokkaasti ja taloudellisesti kirjastot tuottavat hyvinvointia.

Kooste kommentteista väittämään

On tärkeää, että kuntapäättäjät ymmärtävät ja ajattelevat kirjastoa myös hyvinvoinnin tuottamisen kannalta ja tiedostavat kirjastojen tarjoavan laadukkaita palveluita ns. pikkurahalla. Kirjastot ovat ehdottomasti tärkeä tekijä hyvinvoinnin ja joukkoon kuulumisen kannalta: kirjastossa saa olla muiden seurassa, vaikka olisi yksin. Hyvinvoinnin tukemisessa oleellista on kirjastojen laadukas asiakaspalvelu ja tapahtumatuotanto. Kirjastot tekevät myös yhteistyötä kunnan ja kolmannen sektorin kanssa, että heikommassa asemassa olevat löytävät kirjaston tilat ja palvelut.

4.2.1.2

Itäsuomalaiset kirjastot ovat viihtyisiä ja merkityksellisiä kohtaamispaikkoja

Keskiarvo 10,0

Itäsuomalaiset kirjastot panostavat yhä enemmän viihtyisyyteen. ”Kirjaston tilojen viihtyvyyteen osataan panostaa yhä enemmän.” Kirjastot ovat ”kuntalaisten kohtaamis- ja kokoontumispaikkoja”, joissa korostuvat maksuttomuus, tasa-arvo ja yhteisöllisyys. Kirjaston tavoitteena on olla maksuton ja saavutettava, ”helposti lähestyttävä kaikille avoin tila” keskeisellä paikalla kunnassa.

Kooste kommentteista väittämään

Kirjasto on tärkeä kohtaamispaikka varsinkin pienillä paikkakunnilla, joissa palvelut vähenevät. Kokoelmatyö (poistot) vaikuttavat kirjastotilan viihtyisyyteen. Liian täydet, ylitsepursuavat hyllyt luovat epäsiistiä vaikutelmaa. Viihtyisyydessä voisi korostua se, että eri-ikäiset kuntalaiset on huomioitu tilojen suunnittelussa. Kirjastoon voi vain tulla ja siellä olla rauhassa osana yhteisöä, ilman velvoitteita. Merkityksellisyys voisi tulla siitä, että on mahdollisuus harrastaa ja toteuttaa itseään. Kirjasto viestii tästä myös uusille kuntalaisille ja maahanmuuttajille sekä paikan päällä että kirjaston ulkopuolella.

Niissä kirjastoissa, jotka toimivat pääsääntöisesti omatoimikirjastoina, ei toteudu välttämättä, kuin spontaaneina asiakkaiden kohtaamisina. Tässä myös turvallisuusnäkökulma omatoimijalla on tärkeä. Levottomissa kaupunginosissa asiakkaita saattaa jännittää omatoimijalla asiointi, kun henkilökuntaa ei ole paikalla.

4.2.1.3

Itäsuomalaisia kirjastoja arvostetaan ja niillä on päättäjien tuki

Keskiarvo 9,6

Itäsuomalaiset kirjastot ovat arvostettuja niin kuntalaisten kuin myös päättäjien keskuudessa. ”Kirjastojen arvostus on edelleen vahva, myös Itä-Suomessa”, mikä luo vahvan pohjan tilojen kehittämiseksi tulevaisuudessa. ”Itä-Suomessa on ylipäänsä kirjastotiloja niin kivijalkana kuin liikkuvana palveluna.”

Kooste kommentteista väittämään:

Asiakkailta ja kuntalaisilta saatu viesti kirjastosta on hyvin positiivinen. Kuntalaiset arvostavat kirjastoa, mutta päättäjillä on valitettavan usein vanhanaikainen ja yksipuolinen kuva kirjastojen tekemästä työstä ja palveluista. Toivottavaa olisi, että päättäjien tuki löytyisi tulevaisuudessa myös kunnan koko kirjastoverkolle. Kuntaliitosten myötä kuntien koko kasvaa ja julkista liikennettä ei ole, jolloin saavutettavuus ja kuntalaisten tasa-arvoinen kohtelu kärsii. Olisi myös tärkeää, että päättäjät ymmärtävät eriarvoisuuden ja syrjäytymisen lisääntyessä lukutaitotyöhön satsaamisen olevan tärkeää. Kirjastotoimenjohtajan tehtävä on tuoda kirjastoa aktiivisesti esille poliittisten päättäjien suuntaan.

4.2.1.4

Itäsuomalaisten kirjastojen tilat taipuvat monipuolisesti eri tarpeisiin

Keskiarvo 9,3

Itäsuomalaiset kirjastotilat ovat monikäyttöisiä ja ne ovat muunneltavia. ”Tilat pitävät sisällään niin monenlaista toimintaa, että niiden tulee taipua monenlaiseen käyttöön”, kuten opiskeluun, etätööhön, tapahtumien järjestämiseen, harrastamiseen ja yhteisölliseen toimintaan. Kirjaston tiloissa tapahtuva toiminta tulee lisääntymään ja kirjaston monikäyttöisyys vahvistaa kirjaston asemaa kuntien elinvoimakkeuksina. Kirjastotiloja kehitetään koko ajan ja kirjastojen tilat ovat tehokkaassa ja monipuolisessa käytössä.

Kooste kommentteista väittämään

Kirjaston tiloissa tapahtuvaa toimintaa on mahdollista laajentaa, mutta erilaisten toimintojen sijoittaminen samojen seinien sisään vaatisi jonkun verran tilojen eriyttämistä, jotta tiloissa säilyy rauha. Tarvitaan hiljaisia tiloja ja näkösuojaakin, eli toisin sanoen väliseiniä. Pelkkä yksi iso tila ei riitä. Tiloja etätöskentelyyn ei myöskään ole kaikissa kirjastoissa. Joissakin kirjastoissa on kunnan lahjoittamana esim. äänieristetty työskenkelykoppi. Valitettavasti välillä esteettiset arvot ajavat suunnittelussa käytännöllisuuden edelle.

Tilojen vielä parempaa ja helpompaa muunneltavuutta eri käyttötarkoituksiin tulisi edelleen parantaa. Pienissä kirjastoissa (esim. 100–200 neliötä) eri kirjaston toimintojen yhdistäminen saman katon alle vaatii taitoa. Toisaalta uusissa kirjastoissa on huomioitu paremmin tilojen muunneltavuus, mutta on myös pieniä kirjastoja, joissa ei ole yhtään pyörällistä hyllyä.

Kirjastotilojen iltakäyttöä voisi lisätä ja myös viikonloppujen omatoimiamajan tapahtumien järjestelymahdollisuus lisätä tilojen käyttöä. Sitä täytyisi markkinoida enemmän kuntalaisille. Kirjaston tilojen käyttöä helpottaa selkeät säännöt ja sopimukset, jotka ovat helposti kuntalaisten saatavilla.

4.2.1.5

Itäsuomalaisten kirjastojen henkilökunta on osaavaa ja innovatiivista

Keskiarvo 8,8

Itä-Suomen kirjastojen vahvuutena on ”osaava ja motivoitunut henkilökunta”, joka kehittää innokkaasti palveluja ja tiloja vastaamaan asiakkaiden tarpeita ja muuttuvaa toimintaympäristöä. Henkilökunta päivittää osaamistaan eri osa-alueilla palvelukseen asiakkaita parhaalla mahdollisella tavalla ja toteuttaa kirjastolain mukaisia toimintoja ja tapahtumia kirjastoissa. Uusien, vastavalmistuneiden työntekijöiden tuoret näkemykset otetaan käyttöön myös tilojen kehittämisessä.

Kooste kommentteista väittämään

Kirjaston henkilökunta on tilojen suhteen usein kekseliästä, palveluja on tärkeää kehittää myös niin että katselee omaa kirjastoa uusien silmin ja ottaa myös kuntalaiset mukaan tilojen, palveluiden ja tapahtumien kehittämiseen. Kirjastossa pyritään varmistamaan se, että jokainen työntekijä osallistuu koulutuksiin vähintään kolme päivää vuodessa. Uusien osajien saaminen eläköityvien tilalle voi olla osin haasteellista.

4.2.1.6

Itäsuomalaiset kirjastot vastaavat paikallisiin tarpeisiin

Keskiarvo 8,4

Itäsuomalaiset kirjastot mukautuvat paikkakuntakohtaisiin erityistarpeisiin. ”Tilaratkaisuissa, tilasuunnittelussa ja tilojen muunneltavuudessa huomioidaan paikalliset tarpeet”, mikä näkyy esimerkiksi tapahtumien järjestämisessä, aineistovalinnoissa sekä kuntalaisten ja eri yhteisöjen, järjestöjen ja kumppaneiden tilatarpeiden huomioimisessa.

Kooste kommentteista väittämään

Paikalliset tarpeet pyritään huomioimaan kaikessa kirjaston toiminnassa. Tapahtumasuunnittelussa huomioidaan paikallinen väestörakenne ja esim. samoissa rakennuksissa toimivat koulut tai nuorisopalvelut, joiden kanssa tehdään yhteistyötä. Tapahtumia toteutetaan sekä omin voimin että paikallisten yhteistyökumppaneiden kanssa. Maa-kuntakokoelmaa ei enää erikseen kerätä, mutta kokoelmassa ja hankinnoissa paikallisuus näkyy edelleen.

Monissa lähikirjastoissa korostuu varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa tehtävä tiivis yhteistyö ja sijainti kouluihin ja päivähoitopaikkoihin nähden. Tämä näkyy mm. kokoelmassa ja tiloissa, jotka suunnitellaan pedagogista työtä silmällä pitäen. Samalla pitäisi kuitenkin muistaa myös muu asiakaskunta ja huolehtia, että fyysisesti pienet tilat palvelevat kaikkien asiakkaiden tarpeita.

Tilaratkaisuihin, varsinkin uusien tilojen kohdalla, vaikuttaa myös taloudelliset näkökulmat. Uusia tiloja suunniteltaessa niiden muunneltavuus huomioidaan myös tulevaisuuden tarpeet ja haasteet visioiden. Haasteena on, että uusien rakennusten vuokrat ovat korkeita ja sen vuoksi uusista kirjastoista tehdään varsin pieniä.

4.2.1.7

Itäsuomalainen kirjasto on matalan kynnyksen demokratian foorumi

Keskiarvo 7

Itäsuomalaiset kirjastot ovat kaikille avoimia paikkoja tulla ja olla. ”Itäsuomalaiset kirjastot nähdään entistä tärkeämpinä demokratian foorumeina.” Kuntalaiset haluavat tulla ja viettää aikaa matalan kynnyksen kirjastossa.

Kooste kommentteista väittämään

Toivottavasti tulevaisuudessa kirjastot nähtäisiin entistä enemmän demokratian edistäjinä. Demokratiatyötä voisi toteuttaa järjestämällä kirjastossa esimerkiksi työpajoja, paneeleita, keskustelutilaisuuksia ja luentoja, jotka myös mahdollistaisivat ja vahvistaisivat kuntalaisten osallisuutta.

4.2.1.8

Itäsuomalaisten kirjastojen välinen yhteistyö on vahvaa

Keskiarvo 6,8

Itä-Suomen kirjastojen vahvat yhteistyöverkostot mahdollistavat ”vertaisoppimisen ja osaamisen jakamisen”, mikä hyödyttää kaikkia alueen kirjastoja ja parantaa myös tilasuunnittelua. Myös erinomaisen AKE-toiminnan myötä osaamista lisätään ja jaetaan tehokkaammin eri kirjastojen kesken, myös kirjastotilojen kehittämiseen liittyen.

Kooste kommentteista väittämään

Kirjastojen välinen sekä AKE:n ja AVIn kanssa tehtävä yhteistyö on erittäin toimivaa. Yhteistyö lisää ja kehittää kirjastojen osaamista ja mahdollistaa ideoiden jakamisen tehokkaasti. Osaamista voitaisiin jakaa vielä tehokkaamminkin, toisin sanoen pyörää ei tarvitsisi keksiä kerta toisensa jälkeen uudelleen.

4.2.1.9

Itäsuomaisten kirjastojen rakentaminen eri toimijoiden yhteyteen vahvistaa kirjaston roolia ja asemaa

Keskiarvo 6,8

Itä-Suomessa on rakennettu ja toteutettu onnistuneesti kirjastoja koulujen yhteyteen. Erinomaisia kokemuksia on myös saavutettu, kun kunnan kaikki kulttuuritoiminta on sijoitettu samaan rakennukseen tai kun kirjaston yhteispalvelupisteistä saa kirjastohenkilökunnan tarjoamina laajasti neuvontaa, esimerkiksi kunnan ja Kelan palveluita. ”Yhteispalvelupisteiden toiminta ja monitoimijatalojen lisääntyminen on etenkin maaseututaajamissa ja pienissä kunnissa tärkeää”, koska näin hyödynnetään niukkoja resursseja tehokkaammin ja lisätään tilojen monipuolisuutta ja moniammatillista yhteistyötä. Samalla ”yhteisen rakennuksen jakaminen muiden toimijoiden kanssa vahvistaa kirjaston merkitystä ja vahvistaa kuntapäätäjien mielessä positiivista kirjaston roolia ja asemaa ei pelkästään yksittäisenä toimijana vaan esimerkiksi koulun lukemista tukevana tärkeänä kumppanina”. Samassa rakennuksessa toimiminen tuottaa myös paljon synergiaetuja, esimerkiksi tilojen yhteiskäytön ja resurssien ja osaamisen jakamisen.

Kooste kommentteista väittämään

Asiointipistetoiminta tai yhteispalvelupiste ja kumppaneiden kanssa tehtävä yhteistyö esimerkiksi tapahtumien suhteen lisää kirjastotilan merkitystä asiakkaille ja tukee kirjastopalveluiden ja -tilan säilymistä. Yhteistyössä ja rakennuksen tai tilojen yhteiskäytössä tulee huomioida yhteistyön vaikutus kirjaston tarjontaan eri kohderyhmille ja varmistaa, että kirjasto ei profiloitu liikaa yhden palvelun tai vaikkapa koululaisien kirjastoksi.

Henkilöstöresurssin riittävyys tulee huomioida, mikäli kirjastohenkilökunnan hoidettavaksi tulisi yhä lisää erilaisia neuvonta ym. palveluita. Toisaalta erilaiset viranomaispalvelut digitalisoituvat ja muuttuvat verkopalveluiksi kovalla vauhdilla, jolloin yhteispalvelupisteitä ei tarvita.

4.2.1.10

Itäsuomalaiset kirjastot ovat henkisesti ja fyysisesti turvallisia

Keskiarvo 6,7

Itäsuomalaiset kirjastot ovat fyysisesti ja henkisesti turvallisia tiloja. Tämän lisäksi, varsinkin pienemmissä kunnissa kirjastot sijaitsevat keskeisillä paikoilla ja ovat mahdollisesti ainoita kunnan tiloja, jotka mahdollistavat monenlaisen toiminnan esimerkiksi kriisiaikoina (tiedotus, viestintä, yhteisöllisyyden kokemus).

Kooste kommentteista väittämään

Useissa kirjastoissa on käytössä henkisesti turvallisen tilan periaatteet, jotka koskevat sekä henkilökuntaa että asiakkaita. Kirjastoihin saavat tulla kaikki, ja on tärkeää, että kirjastoissa ei syrjitä ketään ja tilat ovat turvallisia. Kirjastojen turvallisuutta on parannettu tilaamalla vartijapalvelu ehkäisemään esimerkiksi päihdesairaiden aiheuttamia hankalia tilanteita ja henkilökunnan osaamista haastavien asiakkaiden kohtaamiseen on parannettu koulutuksella. On tärkeää huomioida, että kirjasto voi olla ”ainoa” kunnan tila, joka on avoinna ja josta löytyy vastaus niin pieniin kuin suurenpiinkin kysymyksiin.

4.2.1.11

Itä-Suomen kirjastot ovat esteettömiä

Keskiarvo 6,1

Esteettömyys ja yhdenvertaisuus ovat keskeisiä periaatteita Itä-Suomen kirjastoissa. ”Esteetön kirjastotila varmistaa palveluiden tasapuolisen saatavuuden kaikille.” Itäsuomalaisen kirjastojen tilasuunnittelussa huomioidaan laajasti eri ikäryhmät ja ryhmien saavutettavuuteen ja esteettömyyteen liittyvät tarpeet. Esteettömyys tukee kaikkien mahdollisuutta käyttää kirjastopalveluita matalalla kynnyksellä.

Kooste kommentteista väittämään

Uusien kirjastojen suunnittelussa esteettömyys otetaan huomioon, mutta vanhemmissa kirjastotiloissa tai kirjastoissa, joita ei alun perin ole rakennettu kirjastoiksi, joissa esteettömyyteen liittyviä haasteita on usein enemmän, puutteita ei useinkaan korjata. Vanhemmissa kirjastorakennuksissa ei ole muunneltu esim. ulko-ovia sähköisiksi, vaan ne saattavat olla todella painavia ja kömpelöitä ja kynnykset haittaavat saavutettavuutta. Omatoimisten aukioloaikojen lisääntyminen korostaa esteettömyyden merkitystä mm. sisäänkäyntien ja opasteiden osalta.

Itäsuomalaiset kirjastot huomioivat fyysisen esteettömyyden lisäksi myös aistiesteettömyyden (esim. värit, valaistus, äänimaailma) sekä toteuttavat selkeää sijoittelua ja tilaviestintää. Kirjaston kalustuksessa täytyisi myös pystyä paremmin huomioimaan kaikenikäiset ja esimerkiksi nepsy-oireiset asiakkaat.

Yhdenvertaisuus ei liity vain kirjaston palveluihin tai tilojen esteettömyyteen: itsessään kirjastoon pääsy ja siellä olo yhdessä muiden esim. samanikäisten kanssa on yhdenvertaisuutta. Kirjastopalvelujen saavutettavuutta parannetaan mahdollisuuden mukaan myös erilaisilla hakeutuvilla palveluilla, kuten kotipalvelulla, pop up -toiminnalla ja kirjastoautopalvelulla.

4.2.1.12

Itäsuomalaiset kirjastokimppat laajentavat kokoelmaa

Keskiarvo 5,9

Suurin osa itäsuomalaisista kirjastoista kuuluu kimppoihin, jonka ansiosta asiakkaat saavat maksuttomasti sellaista aineistoa lainattavaksi, jota omaan kirjastoon ei ehkä ole hankittu.

Kooste kommentteista väittämään

Asiakkaiden ja erityisesti kokoelmien kannalta kimppaan kuuluminen on etu. Kun logistiikka toimii saumatta ja virheettömästi, kimppoista hyötävät aineiston osalta erityisesti pienet kirjastot, joiden oma kokoelma on pieni. Näin ollen kaikki (uudet) kirjastot eivät tarvitse varastoja ja varastojen helmet ovat nopeasti saatavilla kimpan ja kaukolainausmahdollisuuden takia.

Maksuttomuuteen ei kannata hirttäytyä: kuntien talous heikkenee edelleen ja kirjojen kuljettamisen maksuttomuus kimppojen sisällä tullaan varmasti arvioimaan uudelleen. Toisaalta myös kimppojen ulkopuoliset kirjastot ovat onnistuneet luomaan erinomaisen, asiakaskuntaansa palvelevan aineistokokoelman. Usein nämä kirjastot ovat myös verkostoituneet enemmän muiden paikallisten toimijoiden kanssa ja siten tarjoavat monipuolisia palveluja asiakkaille.

4.2.1.13

Omatoimikirjastotoiminta vahvistuu Itä-Suomen alueella

Keskiarvo 4,8

Itä-Suomessa omatoimikirjastot ovat merkittävästi laajentaneet aukioloaikoja. ”Omatoimikirjastot laajentavat kirjastojen aukioloaikoja ja lisäävät hyötykäyttöaikaa”, mahdollistaen asioinnin, ja kuntalaisten itsejärjestämän toiminnan tiloissa myös iltaisin ja viikonloppuisin. Omatoimikirjasto parantaa kirjastojen saavutettavuutta erityisesti harvaanasutuilla alueilla.

Kooste kommentteista väittämään

Itä-Suomessa kirjastoja on muutettu omatoimikirjastoiksi sellaisia kirjastoja, joissa omatoimiraikaisuus on tilojen kannalta, turvallisuus huomioiden mahdollista. Harvaan asutulla alueella on tärkeää päästä asioimaan silloin kun on mahdollista kulkea kirjastolle, eli omatoimi parantaa saavutettavuutta ja lisää kirjaston käyttöä. Omatoimikirjasto on ensiarvoisen tärkeä erityisesti lähikirjastossa, jossa on vähän asiakaspalveluaikaa. Omatoimikirjastoista ja niiden käyttömahdollisuuksista viestitään näkyvästi asiakkaille ja alueen toimijoille.

4.2.2

Itäsuomalaisiin kirjastotiloihin liittyvät sisäiset heikkoudet

Tähän kappaleeseen on kiteytetty, mitä erilaisia kirjaston sisäisiä heikkouksia itäsuomalaisen kirjastojen tiloihin liittyy seuraavien viiden vuoden aikana itäsuomalaisen kirjastojen johtajien mielestä. Väittämät ovat tärkeysjärjestyksessä niin, että pisteytyksessä suurimman keskiarvon saanut väite on tärkein. Jokaisen väittämän perässä on myös kooste siitä, miten kirjaston johtajat ovat kommentoineet sitä toisella SWOT-kierroksella.

4.2.2.1

Itä-Suomen kuntatalouden heikkeneminen uhkaa uusien kirjastojen rakentamista ja tilojen ja kokoelman kehittämistä

Keskiarvo 14,8

Itäsuomalaisen kuntien heikentyvä taloustilanne vaikeuttaa kirjastojen tilojen kehittämistä ja uusien tilojen rakentamista – ”uusista kirjastoista, hyllyistä ja laitteista halutaan säästää.” Mahdolliset säästötoimenpiteet vaikuttavat henkilöstön määrään, laitehankintoihin ja mahdollisesti kokoelman laajuuteen ja monipuolisuuteen.

Kooste kommentteista väittämään

Kunnat ovat valintojen edessä: mihin satsataan eniten säästöpaineeissa? Kunnat panttaavat remontointipäätöksiä jopa vuosia, eivätkä panosta uusiin kirjastorakennuksiin. Jos uusia kirjastorakennuksia päätetään rakentaa, niistä suunnitellaan huomattavasti pienempiä. Haasteena on, saadaanko hyvin pienessä kirjastossa toteutettua kirjastolain edellyttämiä kaikkia tehtäviä ja toimintoja. Samalla henkilöstömäärän vähentäminen vaikuttaa kokoelmatyöhön, tilojen kekseliääseen käyttöön ja palveluihin.

4.2.2.2

Itä-Suomessa on paljon vanhenevia ja teknisen käyttöiän päässä olevia kirjastoja, joiden kunnossapitoon ei ole varaa

Keskiarvo **12,1**

Monet Itä-Suomen kirjastot ovat ”vanhaa rakennuskantaa ja teknisen käyttöikänsä päässä”. Vanhoihin tiloihin liittyviä haasteita ei saada ratkottua kuntatalouden heikkenemisen takia ja samalla korjausvelka kasvaa. ”Kuntien tiukan taloudenpidon vuoksi remontointi lykkäätty.” Tilat saattavat olla ahtaita, puutteellisesti ilmastoituja, teknisesti vanhentuneita (esimerkiksi tietoliikenneyhteyksiä ei saada toimimaan) ja niissä voi olla vakavia sisäilmaongelmia. Vanhempia kirjastoja ei ole rakennettu täyttämään uuden kirjastolain tehtäviä, jolloin tilojen ja tekniikan muokkaaminen tehtävien toteuttamiseen sopivaksi voi olla haastavaa.

Kooste kommentteista väittämään

Kunnat eivät mielellään uudista kirjastotiloja, vaan esimerkiksi koulut ja päiväkodit menevät edelle remonteissa. Vanha rakennuskanta heikentää kirjaston arvostusta ja houkuttelevuutta. Voi olla laina- ja kävijämääriltään vilkkaitakin kirjastoja, joiden tilat ovat epäkäytännölliset, ahtaat ja vanhentuneet.

4.2.2.3

Kirjastohenkilöstön määrä vähenee Itä-Suomessa

Keskiarvo **11,2**

Kirjastojen henkilöstöresurssit ovat kutistumassa Itä-Suomessa: ”Tehtävät joudutaan toteuttamaan entistä pienemmällä henkilökunnan määrällä”. Tämä voi heikentää asiakaspalvelun laatua ja kehittämiskykyä, koska henkilöstöresurssilla on vaikutus siihen, miten kirjasto voi vastata kirjastolain velvoitteiden toteutumiseen. ”Kuntien taloustilanne heikkenee, jolloin henkilöstömäärärahat ovat uhattuina.”

Kooste kommentteista väittämään

Kirjastoissa tarvitaan monipuolista osaamista ja henkilökunnalla on hyvä olla erityyppisiä erikoistumisalueita. Toisaalta on liian raskasta, jos jokaisen työntekijän pitää osata kaikkea. Tulevaisuudessa asiakaspalvelun laatu varmasti säilyy, mutta sitä voi olla saatavilla vähemmän omatoimisuuden lisäntäessä.

4.2.2.4

Taloushaasteet uhkaavat itäsuomalaisten kirjastotilojen viihtyisyyttä

Keskiarvo **10,8**

Kuntien taloushaasteet uhkaavat kirjastojen viihtyisyyttä, kun tiloja ja kalusteita ei uudisteta. ”Nuhjuiset tilat, kalusteet ja vanhat laitteet heikentävät kirjastojen vetovoimaa ja kirjaston arvostusta.”

Kooste kommentteista väittämään

Kokoelmatyön merkitys korostuu, liian täydet hyllyt lisäävät entisestään epäsiistiä vaikutelmaa. Kirjaston on panostettava ainakin asiakaslaitteisiin: monille kuntalaisille on todella tärkeää päästä kirjastossa tietokoneelle, skannaamaan ja tulostamaan. Tilojen siivouksesta ei saisi säästää.

4.2.2.5

Itäsuomalaisten kirjastojen määrä vähenee ja uusista kirjastoista rakennetaan liian pieniä

Keskiarvo **9,4**

Kirjastojen sulkemiset ja tilojen supistuminen uhkaavat saavutettavuutta. ”Kirjastoja suljetaan” ja ”uusista kirjastoista halutaan rakentaa liian pieniä”, mikä heikentää palvelujen yhdenvertaista saatavuutta ja estää kirjastolain mukaisten tehtävien toteuttamisen riittämättömissä kirjastotiloissa.

Kooste kommentteista väittämään

Kirjastot eivät voi toteuttaa kirjastolain mukaisia tehtäviä liian pienissä tiloissa, esimerkiksi tapahtumien osalta. Pienissä kirjastoissa täytyy kokoelmatyön olla osaavaa ja aktiivista. Kirjastoissa on kokemuksia siitä, että uusista kirjastotiloista voi puuttua esimerkiksi riittävät henkilökunnan työskentelytilat. Kun neliöt ovat kalliita ja tilat pienenevät, kirjastojen pitää muuntaa ja tehdä priorisointia.

4.2.2.6

Itäsuomalaisten kirjastojen tilojen monipuolisuutta ja muunneltavuutta ei pohdita tarpeeksi

Keskiarvo **8,4**

Kirjastotiloja tulee muokata ja uudistaa täyttämään kirjastolain tavoitteet paremmin, mutta tilojen uudelleenajattelu ja kehittäminen on ollut vähäistä itäsuomalaisissa kirjastoissa. ”Tilat voisivat olla monipuolisempia ja paremmin muunneltavia ajatellen nykyaikaisia erilaisia toimintoja, joita kirjastotyön alaisuudessa voi olla.”

Kooste kommentteista väittämään

Kirjastojen olisi hyvä katsoa enemmän tulevaisuuteen ja tarkastella kirjastotiloja muuttuneiden tarpeiden mukaan: kirjastojen toiminta on muuttunut kolmessakymmenessä vuodessa niin paljon, että vanhat tilat eivät luonnollisestikaan muunnu kaikkeen.

4.2.2.7

Osaavan kirjastoalan työvoiman saatavuus vaikeutuu Itä-Suomessa

Keskiarvo **8,3**

Pienille itäsuomalaisille paikkakunnille voi olla vaikeaa saada rekrytoitua pätevää ja osaavaa työvoimaa: ”Henkilökuntaa voisi teoriassa olla hankalampi löytää kuin muualta päin Suomea, opiskelupaikkojen sijaitessa muualla.”

Kooste kommentteista väittämään

Kirjastojen rekrytoinnit ovat olleet osin haasteellisia ja Itä-Suomen vetovoiman puute on todellinen ongelma. Nuoret eivät halua muuttaa pienille paikkakunnille eikä omistaa autoa, joka on työmatkoihin tarpeellinen tai muualta Suomesta rekrytoidut eivät pysy paikkakunnalla. Saatavuuden ongelmat näkyvät jo nyt pienempien kuntien kirjastoissa, joissa rekrytoinneissa on vain 1–3 pätevää hakijaa. Tästä syystä osa kirjastoista kouluttaa itse aktiivisesti koulutussopimusopiskelijoita. Etäopiskelun mahdollisuus helpottaa työvoiman saatavuutta, jos sopivia, alasta kiinnostuneita henkilöitä löytyy paikkakunnalta.

4.2.2.8

Itäsuomalaisten kirjastojen esteettömyys ei toteudu riittävällä tasolla

Keskiarvo **7,2**

Vanhat kirjastotilat aiheuttavat esteettömyysongelmia Itä-Suomessa. ”Esteettömyydessä on vielä paikoin puutteita”, erityisesti pienissä ja vanhoissa yksiköissä, joihin voi olla vaikea toteuttaa esteettömiä ratkaisuja. Myös väestön ikääntyminen lisää painetta esteettömyydelle.

Kooste kommentteista väittämään

Esteettömyydessä keskitytään liian usein pelkästään kirjastojen fyysiseen esteettömyyteen, mutta toisaalta on kirjastoja, joista puuttuu esimerkiksi sähköiset ovet. Monikieliset ja selkokielliset opasteet ja selkeästi järjestetty kirjastotila madaltavat myös henkisiä esteitä käyttäen kirjastoa. Kirjasto on myös saanut palautetta aistiesteettömyydestä, haastavasta värimaailmasta ja portaiden runsaudesta, jotka voivat olla hankalia näkövammaisille. Kokoelman, opasteiden ja uusien palveluiden sijoittelu tilassa aiheuttaa esteitä, kun tilat ovat liian täynnä.

4.2.2.9

Itäsuomalaiset kirjastot eivät osallista kuntalaisia kirjaston kehittämiseen

Keskiarvo **6,9**

Kuntalaisten osallistaminen kirjastojen tilojen tai toimintojen kehittämiseen on itäsuomalaissa kirjastoissa vähäistä: ”Kuntalaisia ei osallisteta suunnitteluun”. Vaarana on, että kuntalaiset eivät koe kirjastoaan omakseen, kun kirjaston tilat ja toiminnot eivät vastaa kuntalaisten tarpeisiin.

Kooste kommentteista väittämään

Osassa kirjastoja kuntalaisten osallistaminen on vähäistä ja osa kuntalaisista ei koe kirjastoa omakseen. Kirjastojen olisi kuitenkin tärkeä saada hiljaiset äännet kuuluville mahdollisimman kätevien ja nopeiden kyselyjen tai palautekanavien kautta, jotta kirjastoa voitaisiin kehittää vastaamaan ”ei-vain-pääasiakasryhmän” tarpeita.

Toisaalta on riskialtista osallistaa kuntalaisia kirjaston kehittämiseen, jos kirjastolla ei ole mahdollisuuksia tai resursseja toteuttaa asiakkailta esiin kaivettuja muutoksia – kuntalaisilta ei uskalleta kysyä mielipiteitä, koska pelätään heidän pettyvän, jos toiveita ei voida toteuttaa. Tällöin päädytään toteuttamaan vain turvallinen vuosittainen asiakastytyvyyssyyskysely. Usea kirjasto onkin osallistanut kuntalaisia aktiivisesti vasta silloin, kun muutoksiin on saatu rahoitus

4.2.2.10

Kirjaston sisäinen muutosvistarinta heikentää kirjastojen kehitystä Itä-Suomessa

Keskiarvo **6,4**

Joissakin itäsuomalaissa kirjastoissa johdon ja henkilöstön muutoshaluttomuus hidastaa kehitystä. ”Kirjastoissa ei reagoida muutostarpeisiin” ja ”muutoksia vastustetaan”, mikä voi heikentää tilojen houkuttelevuutta erityisesti nuorempien käyttäjien silmissä. ”Kirjastot eivät pysy ajassa mukana, jos henkilökunta ei seuraa aikaansa, kuuntele asiakkaiden tarpeita ja muuta kirjastoa ja sen palvelumalleja, tiloja ja laitteita sen mukana.”

Kooste kommentteista väittämään

Esihenkilön on tärkeää innostaa henkilöstöä varmistaen, että henkilöstö pysyy ajan hengessä kiinni ja osallistuu ja päivittää osaamistaan osallistamalla koulutuksiin, jotta muutosvistarinta ei yllä liian voimakkaaksi. Johdon tulee myös varmistaa, että kokeneemmat työntekijät innostuvat muutoksista ja että uudetkin työntekijät ottavat vastuuta kehittämisestä. Johdon ja henkilöstön tehtävänä on kehittää palvelumalleja ja tehdä tiloista houkuttelevia, jotta kirjasto pysyy helposti lähestyttävänä kaikille avoimena paikkana.

4.2.2.11

Itäsuomalaisten kirjastojen tiloja ja palveluita ei markkinoida riittävästi

Keskiarvo **6,1**

Itäsuomalaiset kirjastot eivät markkinoi tiloja tai palveluitaan riittävästi, jolloin esimerkiksi etätyöpisteet tai muut palvelut voivat jäädä ”vähälle käytölle riittämättömän markkinoinnin vuoksi”. Silloin myös kehityspotentiaali jää hyödyntämättä.

Kooste kommentteista väittämään

Kirjastot kokevat yhä vieraaksi ajatuksen markkinoida palveluita aktiivisesti ja harvalla kirjastolla on käytössään esimerkiksi markkinointibudjettia. Kirjasto kilpailee ihmisten vapaa-ajasta ja nykyään vapaa-ajan viettotapoja on niin monia, että kirjaston täytyy muistuttaa olemassaolostaan, tiloista ja palveluista ihmisille sekä raikastaa kuntalaisten mielikuvaa kirjastosta eri kanavissa.

4.2.2.12

Itäsuomalaisista kirjastoista tulee monitoimitaloja rauhallisuuden kustannuksella

Keskiarvo **5,8**

Kirjastotiloihin otetaan paljon kunnan sisäisiä kumppaneita ja ulkopuolisia toimijoita. ”Jos toimijoita ja toimintoja lisätään liikaa kirjaston jo nykyisin pieniin tiloihin, niin rauhallinen työtila loppuu henkilökunnalta ja myös asiakkailta.” Kirjastotilat voivat jäädä riittämättömäksi ja tiloista muodostuu rauhattomia.

Kooste kommentteista väittämään

Yhteisten tilojen suunnitteluvaiheessa on tärkeää kuulla kirjaston tarpeita ja varmistaa siten hyvä yhteistyö ja tilojen jakamisen periaatteet sekä muistaa, että kirjasto ei ole enää hiljainen tila. Suunnittelussa tulee varmistaa, että henkilökunnalla on käytössä rauhallinen työskentelytila, esimerkiksi työhuone.

4.2.2.13

Itä-Suomen kirjastot kehittyvät palvelemaan liikaa vain yhtä kohderyhmää

Keskiarvo 4,4

Itä-Suomessa väestön väheneminen ja ikääntyminen näkyvät kirjastojen asiakaskunnassa. ”Kirjasto mielletään vanhusten päivätoiminnaksi”, jolloin nuorempien ikäryhmien tavoittaminen voi vaikeutua. Ikääntynyt väestö edellyttää myös erilaisia vaateita kirjastotilojen esteettömyydelle ja palveluiden saavutettavuudelle. Toisaalta ”koulujen yhteyteen rakennetut kirjastot voivat profiloitua liiaksi koululaisten omaksi kirjastoksi”.

Kooste kommentteista väittämään

Lapset ja lapsiperheet (koulut, päiväkodit), sekä eläkeläiset ovat kirjaston suurimpia käyttäjäryhmiä, ja muiden ikäluokkien tavoittaminen on haastavampaa. Jatkossa kirjastojen on hyvä huomioida kunnan väestörakenne ja tarjota houkuttelevia palveluja kaikille kuntalaisille sekä huomioida miten esimerkiksi kirjaston sijoittuminen koulun yhteyteen vaikuttaa kirjaston profiloitumiseen ja asiakkaiden mielikuviin kirjastosta.

4.2.2.14

Itäsuomalaisten kimppejen kuljetuskustannukset kasvavat ja kimpat hajoavat

Keskiarvo 4,2

Itäsuomalaisten kirjastokimppejen kuljetuskustannukset ja muut yhteiset kulut kasvavat yli kuntien kipukynnyksen, jolloin osa kirjastoista eroaa kimppeista ja yksittäisen kirjaston kokoelma kaventuu.

Kooste kommentteista väittämään

Tähän asti kimppejen kulut ovat olleet maltilliset, eikä kimppejen hajoamisesta ole merkkejä. Vain muutamat yksittäiset valtuutetut ovat olleet kustannuksista huolissaan.

4.2.2.15

Itäsuomalaiset kirjastot eivät tee yhteistyötä muiden kirjastojen ja kulttuurikentän kanssa

Keskiarvo 4,1

Itäsuomalainen kirjasto pysyy liian vahvasti omana yksikkönään ja omalla tontillaan, jolloin kirjaston ja muun kulttuurikentän välille ei synny yhteistyötä. ”Yhteistyöhön ei hakeuduta kuin korkeintaan muiden kirjastojen kanssa ja tässäkin kuntien välinen yhteistyö tökkii.”

Kooste kommentteista väittämään

Kirjastojen erot yhteistyön suhteen ovat hyvin kuntakohtaisia. Osassa kirjastoista ollaan vasta muuttumassa kupla-ajattelusta aktiivisemmaksi yhteistyön suhteen mutta varsinkin isommat kirjastot tekevät laajasti yhteistyötä esimerkiksi nuorisopalvelujen, koulujen, seurojen, yhdistysten ja seurakunnan kanssa ja kirjastolla on monia yhteistyökumppaneita sekä kaupungin sisältä että esim. järjestöpuolelta. Kirjastot tekevät kunnan muiden toimijoiden kanssa jatkuvasti yhteistyötä muun muassa hankkeiden ja tapahtumatuotannon osalta ja yhteistyö muiden kirjastojen kanssa sekä poikkihallinnollisesti kunnissa on arkipäivää.

4.2.3

Itäsuomalaisiin kirjastotiloihin liittyvät ulkoiset mahdollisuudet

Tässä kappaleessa on kiteytetty, minkälaisia erilaisia kirjaston ulkopuolelta tulevia mahdollisuuksia itäsuomalaisiin kirjastotiloihin liittyä seuraavien viiden vuoden aikana itäsuomalaisten kirjastojen johtajien mielestä. Väittämät ovat tärkeysjärjestyksessä niin, että pisteytyksessä suurimman keskiarvon saanut väite on tärkein. Jokaisen väittämän perässä on myös kooste siitä, miten kirjaston johtajat ovat kommentoineet ko. väitettä toisella SWOT-kierroksella.

4.2.3.1

Kirjaston rooli vahvistuu kulttuurin ja lukutaidon edistäjänä Itä-Suomessa

Keskiarvo 10,1

Kansallisella tasolla ”lukutaito halutaan pelastaa”, ja kirjastoja arvostetaan entistä enemmän sivistyksen, tiedon ja kulttuurin lähteinä. Itäsuomalaisten kirjastojen roolia lukutaidon edistäjänä ja sivistyksen ja kulttuurin lähteenä arvostetaan: ”koulut ja kuntapäättäjät ymmärtävät paremmin kirjaston osaamisen, merkityksen ja roolin lukutaitotyössä”, ja siksi ”kirjastolle annetaan enemmän resursseja ja kirjastotilat nähdään entistä tarpeellisempina.”

Kooste kommentteista väittämään

On olennaista, että kuntapäättäjät olisivat tietoisia ja ymmärtäisivät kirjaston merkittävän roolin kulttuurin ja lukutaidon edistäjänä koulujen rinnalla.

4.2.3.2

Itäsuomalaiset kuntapäättäjät tuntevat kirjastolain vaatimukset

Keskiarvo 8,3

Kun kirjastolaki ja sen vaatimukset kirjastoille ja kirjastotiloille saadaan esitettyä selkeästi itäsuomalaisten kuntien päättäjille, päättäjien suhtautuminen kirjastojen kehittämiseen ja tukemiseen muuttuu myönteisemmäksi. ”Kunnan suhtautuminen muuttuu myönteisemmäksi, kun ymmärretään kirjastolain vaatimukset.”

Kooste kommentteista väittämään

Kirjastojen johdolla on suuri rooli kirjaston lakisääteisten tehtävien esilletuomisissa päättäjien suuntaan. Olisi hyvä rakentaa tiivis esitys/paketti, jonka avulla voi tehdä kirjastolain tutuksi päättäjille. On kuitenkin muistettava, että haastavassa tilanteessa on helpompaa saada rahaa toiminnan ylläpitämiseen kuin kehittämiseen.

4.2.3.3

Tapahtumat eri toimijoiden kanssa lisäävät yhteisöllisyyttä itäsuomalaisissa kirjastoissa

Keskiarvo 8,3

Tapahtumatuotanto eri toimijoiden ja verkostojen kanssa lisääntyy, mikä ”aktivoi asiakkaita ja lisää yhteisöllisyyttä” itäsuomalaisissa kirjastoissa. Tapahtumajärjestäminen myös helpottuu, kun erilaisten kumppaneiden kanssa jaetaan osaamista ja resursseja.

Kooste kommentteista väittämään

Kirjastot tekevät tapahtumatuotantoa eri toimijoiden kanssa yhteistyössä koko ajan. Verkostoituminen tapahtumien ideoinnissa, järjestämisessä ja markkinoinnissa on tärkeää ja kannattavaa, koska kaikilla toimijoilla on pienet resurssit.

4.2.3.4

Itäsuomalaiset kirjastot jakavat tiloja ja osaamista kunnan muiden toimijoiden kanssa

Keskiarvo **8,0**

Itäsuomalaisten kirjastojen yhteistyö kunnan muiden toimijoiden (koulut, nuorisopalvelut, kulttuuritoimijat, kansalaisopisto jne.) kanssa lisääntyy, kun kirjastot jakavat toimijoiden kanssa yhteisiä tiloja. Samalla ”eri toimijoiden moniammatillinen yhteistyö mahdollistuu, mikä lisää tilojen käyttömahdollisuuksia ja tilojen käyttöastetta”. Tilojen jakaminen tuo kirjastoon kuntalaisia, jotka eivät ole olleet aiemmin kirjaston käyttäjiä. ”Kunnan sisäisiä toimintoja tulee tiivistää, jotta uudet tiloihin liittyvät toimintatavat, resurssit, osaaminen ja yhteistyömallit saadaan toimimaan.”

Kooste kommentteista väittämään

Uusi kansallinen lukutaitostrategia painottaa paikallisten verkostojen luomista lukutaitotyön edistämiseksi. Kirjaston ja muiden toimijoiden yhteistyö helpottuu ja lisääntyy kun toimitaan samoissa tiloissa. Samalla osaamista voidaan jakaa puolin ja toisin ja myös kirjasto voi jalkautua vaikkapa koulun tai nuorisopalveluiden tapahtumiin.

4.2.3.5

Itäsuomalaiset kirjastot vahvistavat kuntalaisten osallistamista kirjaston kehittämiseen yhdessä kunnan muiden toimijoiden kanssa

Keskiarvo **7,6**

Itäsuomalaiset kirjastot edistävät ja vahvistavat kuntalaisten osallistamista kirjaston kehittämiseen yhdessä kunnan muiden toimijoiden kanssa. Osallistaminen vahvistaa myös osallisuutta ja yhteisöllisyyttä kirjastoissa ja sitä kautta saadaan uusia ideoita tilojen käyttöön. Koska ”osallistaminen ja osallisuuden edistäminen on koko kunnan tehtävä eikä pelkästään kirjaston, kunnan muiden toimijoiden kanssa tehtävä yhteistyö kirjaston tiloissa on mahdollisuus viedä kirjastotiloja yhteisöllisempään suuntaan”. Tämä vähentää samalla myös tiloissa tapahtuvaa häiriökäyttäytymistä, kun kuntalaiset kokevat tilan yhteiseksi.

Kooste kommentteista väittämään

Itäsuomalaisilla kirjastoilla on parantamisen varaa siinä, kuinka kuntalaisia osallistetaan kirjaston kehittämiseen. Kirjastotiloja ei vielä mielletä kuntalaisten silmissä niin monikäyttöisiksi tiloiksi kuin olisi mahdollista. Samaan aikaan kirjastojen henkilöstöresurssit vähenevät, eikä esimerkiksi tapahtumien järjestämiseen välttämättä riitä omaa työvoimaa.

4.2.3.6

Itäsuomalaisissa kirjastoissa hyödynnetään teknologiaa ja automaatiota

Keskiarvo **6,2**

Teknologiset innovaatiot, kuten ”kirjastoautomaatit ja kirjastobottien hyödyntäminen itäsuomalaisissa väestökeskitymissä” mahdollistavat palvelujen kehittämisen laajemmalle käyttäjäkunnalle. Teknologian kehittyminen voi mahdollistaa 100 % omatoimisesti toimivat kirjastot Itä-Suomessa. Kirjastojen tulee seurata aktiivisesti kehitystä.

Kooste kommentteista väittämään

Kirjasto tarvitsee aina henkilökuntansa. On pystyttävä erottamaan se, mitä automaatio mahdollistaa ja mikä edellyttää kirjastoalan ammattilaista. Parhaimmillaan automaatio voi vapauttaa henkilökunnan aikaa palvelemaan eniten tarvitsevia ja tekemään lukutaitotyötä. Lakkautettavien kirjastojen alueille voisi olla toimiva ratkaisu erilaiset noutoautomaatit, mutta tulee olla tarkkana, ettei anneta mielikuvaa, että kirjasto ei tarvitse henkilökuntaa. Kirjastoteknologian kehitystä seurataan koko ajan ja uusimmat innovaatiot pyritään mahdollisuuksien mukaan saamaan käyttöön.

4.2.3.7

Itäsuomalaiset kirjastotilat tarjoavat mahdollisuuden etätyölle ja opiskelulle

Keskiarvo **5,6**

Etätyön ja opiskelun lisääntyminen avaa itäsuomalaisille kirjastotiloille mahdollisuuden ”toimia rauhallisina työskentely- ja opiskelupaikkoina” muuttuvassa yhteiskunnassa. Kirjastojen tiloihin tulee rakentaa entistä enemmän rauhallisia ja myös varattavia tiloja työskentelyä ja opiskelua varten.

Kooste kommentteista väittämään

Kirjastojen tilat pienenevät, kun uusista kirjastoista rakennetaan järjestään pieniä. Samaan aikaan yhteistyö ja kirjastotilojen yhteiskäyttö eri toimijoiden välillä lisääntyy. Kun kirjastotila profiloituu aktiiviseksi tekemisen tilaksi, kirjaston voi olla vaikea perustella rauhallisten tilojen tarvetta. Silti on tärkeää, että kirjastotiloista löytyy hiljainen työtila asiakkaille, ja kirjaston tulee tarjota myös varattavia tiloja, jotka ovat tärkeitä esim. yhdistyksille ja erilaisille kerhoille paikkakunnan tarpeet huomioiden. Tilojen varausjärjestelmän tulee olla kätevä (maksullisille) varauksille ja mahdollinen hinnasto selkeästi määritelty.

4.2.3.8

Itäsuomalaiset kirjastot huomioivat muuttoliikkeen tuomat uudet asiakasryhmät

Keskiarvo **5,5**

Muuttoliike ruuhka-Suomesta tuo ”uutta asiakaspotentiaalia ja uusia ideoita” myös pienempiin itäsuomalaisiin kirjastoihin. Kirjastojen tulee aktiivisesti pyrkiä tavoittamaan uudet kuntalaiset ja kerätä heiltä osallistamisen kautta ideoita kirjaston tilojen ja toimintojen kehittämiseen ja sitä kautta sitouttaa heidät kirjaston asiakkaiksi.

Kooste kommentteista väittämään

Ei kommentteja.

4.2.3.9

Monikulttuurisuus ja kansainvälisyys kehittää itäsuomalaisia kirjastoja

Keskiarvo **5,4**

Kasvava monikulttuurisuus tarjoaa mahdollisuuden ”rikastaa kirjastojen palveluja ja kehittää uusia toimintamalleja” ja tuo lisää asiakkaita itäsuomalaisiin kirjastoihin. Kirjasto tekee yhteistyötä monikulttuuristen toimijoiden kanssa ja toteuttaa myös kansainvälistä yhteistyötä eri maiden kirjastojen kanssa. Yhteistyöstä opitaan, ja saadaan uusia näkökulmia kirjastojen toimintaan ja tilojen kehittämiseen.

Kooste kommentteista väittämään

Itäsuomalaisten kirjastojen tulisi huomioida nykyistä paremmin muita kielisiä kuin suomea äidinkielenään puhuvat asiakkaat, sekä kokoelmassa että palveluissa. Tapahtumia kannattaisi markkinoida eri kielillä ja myös tilaopasteissa täytyisi huomioida eri kielet paremmin.

4.2.3.10

Itä-Suomen kirjastoista tulee monipalvelupisteitä

Keskiarvo 4,9

Itäsuomalaiset kirjastot voivat tulevaisuudessa toimia ”monipalvelupisteinä, joissa tarjotaan esimerkiksi Kelan palveluita, vahvistaen kirjaston roolia kuntalaisten arjen tukikohtina”. Uudet kumppanuudet palvelevat kuntalaista laajasti, kun eri palvelut saa saman katon alta, ja tuovat kirjastotiloihin uusia asiakasryhmiä. Monipalvelupisteinä toimiminen edellyttää uusia tilaratkaisuja, jotta kaikki toiminnot pystytään toteuttamaan riittävällä tasolla esimerkiksi yksityisyyden suojan huomioiden. Kumppanuuksien myötä kirjaston tilakuluja on jakamassa useampi toimija, ja kirjaston tilojen monipuolistuva käyttö lisää tilojen tarpeellisuutta kuntalaisten ja päättäjien silmissä.

Kooste kommentteista väittämään

Pienissä kunnissa ja maaseututaajamissa monipalvelupisteet ovat kirjastojen vahvuus. Esimerkiksi Kelan palvelut ovat sujahtaneet kirjaston arkeen hyvin. Yhteistyö tuo mukanaan molemminpuolista hyötyä: palvelujen käyttäjät asioivat samoissa tiloissa muidenkin toimijoiden luona ja tilakulujen jakaminen on järkevää. Monipalvelupisteissä on kuitenkin taattava, että siellä työskentelee kunkin sektorin ammattilaisia, eikä kaikkia toimintoja keskitetä esimerkiksi kirjaston henkilökunnalle säästösyistä. Kirjaston henkilökunnalta ei saa olettaa kaikkea mahdollista monipalvelua.

4.2.3.11

Yhteistyö kolmannen sektorin ja kaupallisten toimijoiden kanssa vahvistaa itäsuomalaisia kirjastoja

Keskiarvo 4,5

Yhteistyö kolmannen sektorin ja kaupallisten toimijoiden kanssa, voi tuoda ”uusia resursseja ja ideoita kirjastotilojen käyttöön”. Itäsuomalaiset kirjastot lisäävät yhteistyötä erilaisten toimijoiden kanssa, mikä lisää kirjastotilojen käyttöastetta. Yhteistyö erilaisten toimijoiden kanssa voi mahdollistaa kirjastotilan remontoimisen tai tukea uuden tilan rakentamista. Kirjaston tilojen monipuolistuva käyttö lisää tilojen tarpeellisuutta ja tahtotilaa kehittää kirjastojen tiloja.

Kooste kommentteista väittämään

Kaupallisten toimijoiden kanssa toimiminen toisi kirjastolle uusia resursseja, mutta tällöin on muistettava kirjaston peruserätykset ja arvot eli maksuttomuus, demokraattisuus ja riippumattomuus. Kunta ja yksityiset toimivat kuitenkin niin erillään, että on vaikea nähdä sitä, että kirjasto hyötyisi kaupallisten toimijoiden vuoksi esimerkiksi uudisrakentamisesta tai remontoimisesta. Kaupan ja kirjaston yhteys tuo kuitenkin hyvin asiakkaita molemmille.

4.2.3.12

Itäsuomalaiset kirjastot hyödyntävät hankerahoitusta tilojen kehittämiseen

Keskiarvo 3,6

Hankerahoitus tarjoaa Itä-Suomen kirjastoille mahdollisuuden kehittää ja modernisoida tilojaan ja toimintojaan. ”Hankerahoitus voi mahdollistaa tilojen uudistamisen,” kun kirjastot tuntevat ja osaavat hyödyntää eri rahoituslähteitä. Rahoituksen edellytys on, että valtio haluaa tukea kirjastotilojen kehittämistä jatkossa.

Kooste kommentteista väittämään

Hankerahoituksissa ei viime vuosina ole ollut juurikaan kirjastotilojen suunnitteleminen tai uusimiseen liittyviä teemoja.

4.2.4

Itäsuomalaisiin kirjastotiloihin liittyvät ulkoiset uhat

Tässä kappaleessa on kiteytetty, minkälaisia erilaisia kirjaston ulkopuolelta tulevia uhkia itäsuomalaisten kirjastojen tiloihin liittyy seuraavien viiden vuoden aikana itäsuomalaisten kirjastojen johtajien mielestä. Väittämät ovat tärkeysjärjestyksessä niin, että suurimman keskiarvon saanut väite on tärkein. Jokaisen väittämän perässä on myös kooste siitä, miten kirjaston johtajat ovat kommentoineet toisella SWOT-kierroksella ko. väitettä.

4.2.4.1

Kuntatalouden heikkeneminen heikentää itäsuomalaisia kirjastoja

Keskiarvo 11,8

”Kuntien taloustilanne vaikeuttaa rakennus- ja remontoimamahdollisuuksia”, mikä uhkaa nykyisten itäsuomalaisten kirjastojen tilojen kuntoa, palvelujen laatua ja jatkuvuutta sekä uusien kirjastojen rakentamista. Kuntien heikkenevä taloustilanne viivästyttää tai estää tilojen korjauksia ja uudistuksia, kirjastojen hankkeita ei saada kuntien budjetissa läpi ja aineistomäärärahat pienenevät. ”Uusista kirjastoista halutaan pieniä, ymmärtämättä tilan merkitystä suhteessa kirjastolain veloitteisiin.” Tilanne voi johtaa pahimmillaan kirjastojen lakkauttamiseen.

Kooste kommentteista väittämään

Kuntien heikko taloustilanne on uhka kirjastojen tulevaisuuden suunnittelulle ja kehittämiselle itäsuomalaissa kunnissa, koska päättäjät eivät hahmota kirjastojen merkitystä. Esimerkiksi kirjastojen remonteista ei tehdä päätöksiä ja kirjastoihin liittyvät asiat viivästyvät tai jäähätyvät paikoilleen, jolloin kirjastojen kehittäminen vaikeutuu.

4.2.4.2

Itäsuomalaiset kuntapäättäjät eivät tunne kirjastolakia riittävän hyvin

Keskiarvo 8,8

Itäsuomalaiset kuntapäättäjät eivät tunne kirjastolakia ja siinä määritettyjä kirjastotiloihin vaikuttavia tehtäviä ja veloitteita riittävän hyvin tehdäkseen päätöksiä itäsuomalaisten kirjastotilojen kehittämisestä, remontoimisesta tai uusien tilojen rakentamisesta. ”Päättäjät ajattelevat vanhanaikaisesti kirjaston tehtävistä ja luulevat, että pelkkä omatoimikirjasto itsepalvelulla riittää ja tuo mukavasti säästöjä.”

Kooste kommentteista väittämään

Osa kuntapäättäjistä ei tunne kirjastojen tehtäviä, mutta maallikkopäättäjät eivät muutoinkaan tiedä monista asioista, joista päättävät. Ymmärtämättömyys ei siis koske vain kirjastoja. Kirjaston kannattaisi pitää enemmän meteliä itsestään ja kirjaston palvelujen merkityksestä kuntalaisille. Kirjastolain tehtävien ja kirjaston merkityksestä viestiminen kuntapäättäjien suuntaan edellyttää kirjaston johdolta aktiivista viestimistä kuntapäättäjien suuntaan.

4.2.4.3

Itäsuomalaiset kirjastot eivät kehitä toimintaansa talouspaineiden alla

Keskiarvo **8,8**

Itäsuomalaiset kirjastot eivät kehitä toimintaansa, sisältöjään ja palveluitansa, kun talouspaineiden alla kirjastoissa ”erehdytään olemaan huolissaan vain seinien kehittämisestä ja unohtetaan muu kehittäminen.”

Kooste kommentaareista väittämään

Kirjaston kehittämiseen ei välttämättä tarvita rahaa, mutta motivoitunut henkilöstö ja jatkuvuus kyllä. Kehittämistyötä tehdään koko ajan, vaikka pienelläkin resurssilla. Samalla henkilökunnan kouluttamiseen panostetaan. Talouspaineet eivät välttämättä vähennä henkilökunnan innostusta esimerkiksi palveluiden kehittämiseen, mutta henkilöstöresurssin väheneminen ja sitä myötä yhä useampien tehtävien keskittäminen samoille henkilöille voivat vaikeuttaa sisältöjen ja palveluiden kehittämistä.

4.2.4.4

Väestön väheneminen ja ikääntyminen Itä-Suomessa uhkaa kirjastoja

Keskiarvo **7,7**

Pienenevä ja ikääntyvä väestö sekä muuttoliike kaupunkeihin tai Etelä-Suomeen voi johtaa ”itäsuomalaisen kirjastoverkon harventamiseen ja kirjastojen lakkauttamiseen” erityisesti pienissä kunnissa.

Kooste kommentaareista väittämään

Kun väestö ikääntyy, täytyy itäsuomalaisten kirjastojen keskittää osaamista ja palveluja koulujen sijasta enemmän aikuisille ja senioreille.

4.2.4.5

Valtio ei kehitä Itä-Suomea

Keskiarvo **7,5**

”Läntisen ja eteläisen Suomen kehittäminen korostuu itäisen ja pohjoisen Suomen kustannuksella.” Vaikutukset heijastuvat laajasti itäsuomalaisiin kirjastoihin ja kirjastotilojen kehittämiseen, jos valtion tuet vähenevät Itä-Suomessa.

Kooste kommentaareista väittämään

Alueellinen polarisoituminen tulee pysäyttämään.

4.2.4.6

Valtio leikkaa kirjastoilta ja kirjastolakia heikennetään

Keskiarvo **7,5**

Suomen valtio köyhtyy ja etsii uusia säästökohteita, ”uhkana on, että kirjastolakia halutaan heikentää”. Leikkaukset voivat heijastua valtionavustusten vähenemiseen, aineistomäärärahojen pienemiseen ja hankerahoituksen hiipumiseen. Mahdolliset leikkaukset ja kirjastolain heikentäminen vaikeuttavat ja jopa estävät itäsuomalaisten kirjastotilojen kehittämisen.

Kooste kommentaareista väittämään

Kirjastolain toteuttaminen tulee olemaan todella haastavaa, jos kirjastohenkilökunnan määrää vähennetään edelleen. Toivoa antaa se, että kansallisella tasolla on herätty lukutaidon merkityksen korostamiseen ja kauaskantoisesti ymmärretty kirjaston rooli tässä tehtävässä.

4.2.4.7

Itä-Suomen vetovoima heikkenee

Keskiarvo **7,2**

Kansallisella tasolla uhkana on Itä-Suomen vetovoiman heikkeneminen. Maailmanpoliittinen epävakaus ja valtakunnallinen tiukka taloustilanne voivat vaikuttaa epäsuotuisasti Itä-Suomen vetovoimaisuuteen asuinalueena sen ohella, että väestömäärä vähenee tasaisesti muutenkin. Silloin Itä-Suomeen ei saada uusia kuntalaisia, kunnat hiipuvat ja itäsuomalaiset kirjastot ja niiden kehittäminen hiipuvat niiden mukana. Vetovoiman hiipuminen voi vaikuttaa myös osaavan kirjastotyövoiman saatavuuteen.

Kooste kommentaareista väittämään

Itä-Suomen maine on ankeahko. Osaavan kirjastohenkilökunnan rekrytoinnit ovat jo nyt osin haasteellisia. Etenkin pienten maaseutukuntien pienentyminen ja hiipuminen on tosiasia, joka tulee huomioida. Tilannetta voi helpottaa, kun kansallisella tasolla on sopeuduttu mm. Venäjän tilanteeseen ja keksitty tilalle alueelle uudenlaista yritystoimintaa.

4.2.4.8

Kulttuurin ja lukemisen arvostus hiipuu Itä-Suomessa

Keskiarvo **7,0**

Kansallinen ja globaali asenneilmapiirin muutos ”heikentää kirjastojen ja kirjastotoiminnan ja lukemisen arvostusta” myös Itä-Suomessa. ”Sivistyksen, lukemisen ja kulttuurin arvostus heikkenevät ja sitä myötä kirjastotilojen tarpeellisuutta kyseenalaistetaan.” Kirjastojen arvostuksen heikkeneminen tulee vaikuttamaan oletetusti myös kuntapäätäjiin ja siten ”kirjastotilojen kehittämistähtoa” hiipuu kunnissa.

Kooste kommentaareista väittämään

Tarvitaan osaavia ja vahvoja kirjastonjohtajia, joilla on vahva tulevaisuuteen tähtäävä asenne. Lukutaito on todettu niin tärkeäksi asiaksi, että kunnat ja päättäjät arvostavat kirjastoja jatkossakin. Samaan aikaan kirjastojen täytyy pysyä mukana kehityksessä ja huomioida esimerkiksi tekoälyn vaikutus lukemiseen.

4.2.4.9

Itäsuomalaisiin kirjastotiloihin siirretään liikaa muita kunnan toimijoita ja toimintoja

Keskiarvo **6,4**

Itäsuomalaisia kirjastotiloja saatetaan ottaa ”muiden toimijoiden käyttöön”, mikä supistaa kirjastojen omaa tilaa ja toimintamahdollisuuksia. Esimerkiksi ”sisäilmaongelmaisista kunnan yksiköistä evakuoitetaan tekemään töitä kirjastolle”. Myös erilaiset kriisit voivat vaikuttaa siihen, että kirjaston tiloja joudutaan käyttämään muihin tarkoituksiin. Uhkana on, että kirjaston käytössä olevat tilat pienenevät, jolloin kirjastotilat eivät vastaa tarpeita, eikä niissä ei voi toteuttaa kirjastolain edellyttämiä tehtäviä.

Kooste kommentaareista väittämään

Uhka konkretisoituu, jos kirjasto nähdään vain kirjojen lainaus- ja palautuspaikkana. Silloin päättäjät saattavat ajatella, että mikä tahansa pieni tila soveltuu kirjastotoimintaan ja uudet kalliit kirjastotilat otetaan tehokäyttöön. Esimerkiksi osa musiikkiopiston soitotunneista saatetaan siirtää pidettäväksi kirjastoon. Jos kirjaston merkitystä ei ymmärretä, kirjastotila saattaa myös tuntua ”helpolta” säästökohteelta verrattuna muihin kuntien tiloihin.

4.2.4.10

Itäsuomalaisten kokema henkinen ja taloudellinen ahdinko kasvaa

Keskiarvo **5,6**

Kuntalaisten ”taloudellinen ja henkinen ahdinko kasvaa”, ja siksi itäsuomalaisen kirjaston kaltainen maksuton palvelu on entistä merkityksellisempää kuntalaisille.

Kooste kommentteista väittämään

Kirjastojen maksuttoman palvelun ja henkilökohtaisen asiakkaan kohtaamisen merkitys on todella tärkeää. Kirjasto voi olla myös kunnan ainoa paikka, jossa saa viettää vapaasti aikaa ostamatta mitään. Kaikilla ei ole tietokonetta tai taitoja käyttää sitä, kotoa ei löydy tulostinta ja sanomalehtiä ei ole varaa tilata.

4.2.4.11

Häiriökäyttäytyminen ja levottomuus lisääntyvät itäsuomalaisissa kirjastoissa

Keskiarvo **4,6**

Erilainen ”häiriökäyttäytyminen ja ilkeältä lisääntyvät itäsuomalaisissa kirjastoissa ja uhkaavat ja heikentävät kirjaston turvallisuutta erityisesti omatoimiaikojen lisääntyessä”. Taustalla vaikuttavat yleinen talouden heikkeneminen, nuorisotilojen ja -palveluiden lakkauttaminen ja yleisen ilmapiirin muutos.

Kooste kommentteista väittämään

Häiriökäyttäytyminen on lisääntynyt viime vuosina ja vaatinut kirjaston toimintaohjeiden päivitystä sekä resursointia vartijapalveluun. Taustalla on useasti perheiden huono-osaisuus, köyhyys, työttömyys, pahoinvointi ja mielenterveysongelmat. Myös nuorten pahoinvointi ja yhteisten pelisääntöjen ymmärtämättömyys, sekä katkokset nuorisotilojen aukioloissa aiheuttavat häiriökäyttäytymistä isommassa mittakaavassa.

4.2.4.12

Ääriilikkeet ja polarisaation kasvu haastaa itäsuomalaiset kirjastot

Keskiarvo **4,2**

Itäsuomalaisten kirjastojen avoimuutta voidaan käyttää väärin. ”Kansallisella tasolla ääriilikkeet pyrkivät hyödyntämään kirjastotiloja omiin tarkoituksiinsa ja edistämään omaa agendaansa”. Toiminnalla on vaikutuksia kirjastoon turvallisenä tilana, kirjastojen arvoihin, kirjastojen tapahtumatuotantoon ja asiakkaiden itse järjestämiin tapahtumiin. Demokratian vastainen toiminta pakottaa kehittämään, täsmentämään ja tiukentamaan kirjaston sääntöjä. Pahimmillaan ”yleisen asenneilmapiirin muutokset kulttuuria kohtaan voivat vaikuttaa negatiivisesti yleiseen tahtotilaan kehittää kirjastotoimintaa ja -tiloja”.

Kooste kommentteista väittämään

Ääriilikkeiden kasvua ja niiden toiminnan kohdistumista kirjastoihin on jo jouduttu pohtimaan ja ennakoimaan. Maaseudulla ääriilikkeiden näkyvään toimintaan ei ole vielä törmätty. Ääriilikkeet voivat olla uhka kirjastolle, mutta vielä ei ole näkynyt laajemmin kommentteja kirjastojen turhuudesta, vaan sen sijaan kirjastot nähdään helposti lähestyttävänä kaiken kansan paikkana.

4.2.4.13

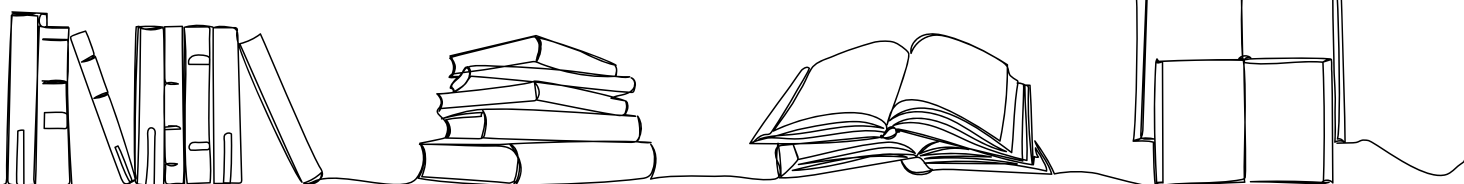
Kiinteistökokonaisuuden hoitamista ei hallita Itä-Suomen kunnissa

Keskiarvo **3,9**

Itä-Suomen kuntien kiinteistöosaaminen on heikkoa. ”Ei osata päätöksenteossa hoitaa hallitusti kiinteistökokonaisuutta kunnissa”, mikä heijastuu myös itäsuomalaisten kirjastotilojen ylläpitämiseen, remontoimiseen ja uusien tilojen ja kirjastojen rakentamiseen ja kehittämiseen.

Kooste kommentteista väittämään

Valtuutetut eivät aina hahmota esim. kustannuksia ja vaikutuksia, vaan toimivat tunteen pohjalta. Huolena on, että kunnat muut kiinteistöt kirivät kirjastojen edelle hoitosuunnitelmissa.

Visio 2030-luvun itäsuomalaisista kirjasto-tiloista

Hankkeen tuottama tiivis visio 2030-luvun itäsuomalaisista kirjastotiloista pohjautuu edellä mainittuun itäsuomalaisten kirjastonjohtajien SWOT-työskentelyyn, muuhun hankkeessa tuotettuun materiaaliin itäsuomalaisista kirjastotiloista, fasilitoituun visiotyöpajatyöskentelyyn sekä työpajassa käsiteltyyn kansalliseen ja kansainväliseen kirjastotilojen ennakoititietoon.

Hankkeen ohjausryhmä valitsi visiotyöpajan vetäjäksi kirjastoalan konkarikehittäjä Päivi Jokitalon. Jokitalon toimeksiantoon kuului myös koota työpajan perusteella visio hyödyntäen SWOT-analyysin tuloksia sekä muita hankkeen materiaaleja.

Työpajan ohjelmaa täydensi tulevaisuudentutkimukseen perehtynyt Satu Ihanämäki (Lapin AVI), joka tuotti pajaa varten koosteen kansallisesta ja kansainvälisestä kirjastotiloihin liittyvästä ennakoititiedosta ja osallistui aktiivisesti työpajaan. Ihanämäen esityksen ja osallistumisen avulla visiotyöpajassa pystyttiin huomioimaan laajempi ennakoititieto, mitä hankkeessa oli tuotettu joukkoistetun SWOT-työskentelyn avulla.

Työpajaan kutsuttiin ne kirjastonjohtajat, jotka olivat kyselyssä ilmoittaneet kiinnostuksestaan osallistua visiotyöskentelyyn. Myös hankkeen ohjausryhmän edustajat sekä Savon ja Joensuun AKEn edustajat kutsuttiin mukaan. Lisäksi kutsuttiin kirjastojen työntekijöitä, joita oli haastateltu osana kirjastojen havainnointia. Kaikilta kutsuilla kysyttiin myös, ketä muita kannattaisi pyytää mukaan.

Jokaiselle kutsutulle lähetettiin etukäteen hankkeen tuottama SWOT-analyysi. Heitä pyydettiin myös tulostamaan analyysi itselleen työpajatyöskentelyä varten.

20.8.2025 Teams-yhteydellä pidettyyn neljätuntiseen visiotyöpajaan osallistui 21 itäsuomalaisten kirjastojen johtajaa ja työntekijää.

Pajan aluksi Jokitalo kertasi hankkeen tuottamat SWOT-analyysin tulokset, minkä jälkeen Ihanämäki piti alustuksen kirjastotiloja koskevasta ennakoititiedosta.

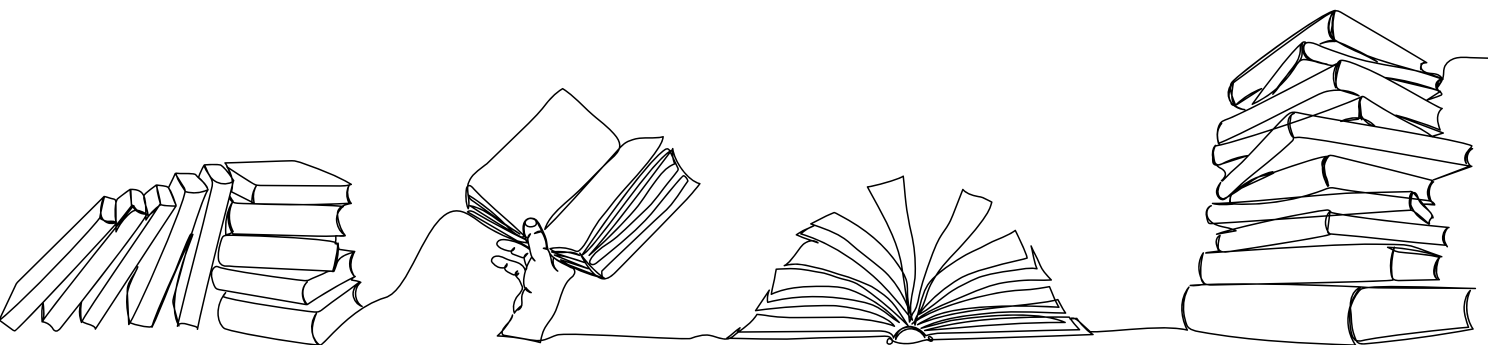
Tämän jälkeen Jokitalo ohjasi osallistujat pienryhmiin keskustelemaan kirjastotiloista ja niiden merkityksestä eri sidosryhmien näkökulmasta. Jokitalo vieraili jokaisessa pienryhmässä fasilitoimassa työskentelyä. Seuraavaksi pienryhmät esittelivät keskustelunsa tuloksia, joita Jokitalo ja Ihanämäki kommentoivat. Visiotyöpajan toisessa ryhmätyöskentelyosiossa keskityttiin hiomaan visiota. Työskentelyn jälkeen ryhmät esittelivät työpajan lopussa omat näkökulmansa visiosta, joista keskusteltiin yhdessä Jokitalon johdolla.

Työpajan jälkeen Päivi Jokitalo laati pajan ja muiden hankkeen tuottamien materiaalien perusteella alustavan itäsuomalaisten kirjastotilojen vision vuodelle 2030. Hankkeen ohjausryhmä ja hanketyöntekijä kävivät alustavan vision läpi Jokitalon kanssa, minkä jälkeen Jokitalo hioi sen valmiiksi.

Vision rinnalla kannattaa tutustua myös hankkeen selvitysosioon kerättyyn, kirjastotiloihin liittyvään ennakoititietoon (Selvitys: Kirjastotiloihin liittyvä tulevaisuus- ja ennakoititieto).

Visio 2030-luvun itäsuomalaista kirjastotiloista on kokonaan itäsuomalaisten kirjastojen itsensä rakentama, ja se voi toimia jatkossa itäsuomalaisten kirjastojen yhteisen kirjastotilojen kehittämistyön perustana.

Visio 2030-luvun itäsuomalaisista kirjastotiloista löytyy seuraavalta kahdelta aukeamalta.

Visio 2030-luvun itäsuomalaisista kirjastotiloista – Itäsuomalainen kirjastotila on koko yhteisön elävä, innostava ja hyvinvointia edistävä kohtaamispaikka

Visio tausta ja tavoitteet

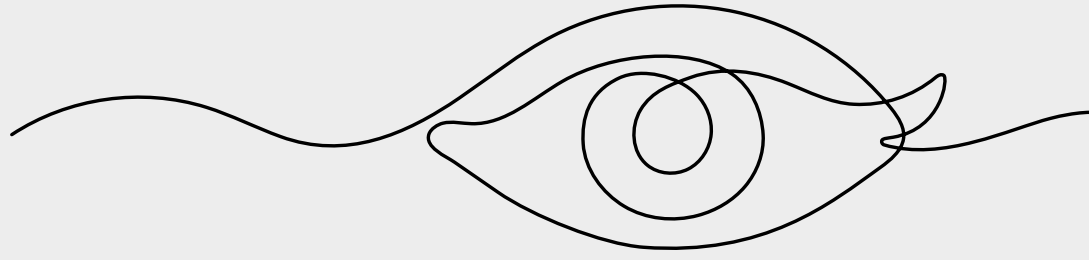
Itäsuomalaisten kirjastojen rooli hyvinvoinnin tukijana ja arvostettuna kohtaamispaikkana sekä tilojen monipuolinen muunneltavuus ovat vahvuuksia, joita hyödynnetään kirjastotilojen kehittämisessä. Kirjastojen rooli lukutaidon ja sivistyksen edistäjänä on Itä-Suomessa mahdollisuus, joka on olennainen osa polarisaation ja tieteenvastaisuuden torjuntaa. Kirjaston perustehtävät, kuten uudistuva kokoelma sekä monipuolisen lukutaidon edistäminen, ovat edelleen kaiken kehittämisen ydin.

Kuntalaisten ja kumppaneiden arvostus helpottaa itäsuomalaisten toimijoiden osallistamista tilojen kehittämiseen. Kumppaneiden kanssa järjestetyt tapahtumat, jaetut tilat ja osaaminen lisäävät yhteisöllisyyttä ja auttavat tavoittamaan uusia asiakasryhmiä. Vahva yhteiskehittäminen kuntalaisten kanssa luo omistajuutta ja vastuunottoa kirjastotilojen käytöstä, mikä tukee demokratian toteutumista. Itä-Suomen kirjastoammattilaisten osaaminen ja ennakkoluuloton ajattelu varmistavat tilojen kehittämisen ja niiden säilymisen viihtyisinä.

Kuntatalouden heikkeneminen on suurin uhka ja heikkous. Siihen vastataan älykkäällä sopeutumisella. Itä-Suomi on sijaintinsa vuoksi Suomelle tärkeä, eikä valtiolla ole syytä jättää sitä kehittämättä.

Itäsuomalaiset kirjastot vastaavat osaavan työvoiman saatavuuden haasteisiin kouluttamalla henkilökuntaa esimerkiksi koulutus- ja oppisopimuksilla, jolloin koulutus vastaa suoraan paikallisten kirjastojen tarpeisiin. Kirjastojen johto viestii aktiivisesti kirjastolain vaatimuksista, jotta vältetään liian pienet uudisrakennukset, riittämättömät tilauudistukset tai lähikirjastojen sulkemiset.

Itäsuomalaisten kuntien väestökehitys huomioidaan myös kirjastotilojen kehittämisessä: tilojen esteettömyys ja saavutettavuus korostuvat, kun väestö ikääntyy. Teknologiaa, kuten robotiikkaa ja etäpalveluita, hyödynnetään omatoimiajoilla, mutta ohjeistusta kehitetään jatkuvasti, jotta kaikki käyttäjäryhmät voivat hyödyntää tiloja ja niiden uusia mahdollisuuksia.

Vahvuuksista voimaa

SWOT-analyysin esiintuomat itäsuomalaisten kirjastotilojen vahvuudet

1. Itäsuomalaiset kirjastot tuottavat ja tukevat hyvinvointia
2. Itäsuomalaiset kirjastot ovat viihtyisiä ja merkityksellisiä kohtaamispaikkoja
3. Itäsuomalaisia kirjastoja arvostetaan ja niillä on päättäjien tuki
4. Itäsuomalaisten kirjastojen tilat taipuvat monipuolisesti eri tarpeisiin
5. Itäsuomalaisten kirjastojen henkilökunta on osaavaa ja innovatiivista

Mahdollisuuksista kasvuun

SWOT-analyysin esiintuomat itäsuomalaisten kirjastotilojen mahdollisuudet

1. Kirjaston rooli vahvistuu kulttuurin ja lukutaidon edistäjänä Itä-Suomessa
2. Itäsuomalaiset kuntapäättäjät tuntevat kirjastolain vaatimukset
3. Tapahtumat eri toimijoiden kanssa lisäävät yhteisöllisyyttä itäsuomalaisissa kirjastoissa
4. Itäsuomalaiset kirjastot jakavat tiloja ja osaamista kunnan muiden toimijoiden kanssa
5. Itäsuomalaiset kirjastot vahvistavat kuntalaisten osallistamista kirjaston kehittämiseen yhdessä kunnan muiden toimijoiden kanssa

Heikkouksista selvittää luovuudella

SWOT-analyysin esiintuomat itäsuomalaisten kirjastotilojen heikkoudet

1. Itä-Suomen kuntatalouden heikkeneminen uhkaa uusien kirjastojen rakentamista ja tilojen ja kokoelman kehittämistä
2. Itä-Suomessa on paljon vanhenevia ja teknisen käyttöiän päässä olevia kirjastoja, joiden kunnossapitoon ei ole varaa
3. Kirjastohenkilöstön määrä vähenee Itä-Suomessa
4. Taloushaasteet uhkaavat itäsuomalaisten kirjastotilojen viihtyisyyttä
5. Itäsuomalaisten kirjastojen määrä vähenee ja uusista kirjastoista rakennetaan liian pieniä

Uhkia ehkäistään toiminnalla

SWOT-analyysin esiintuomat itäsuomalaisten kirjastotilojen uhkat

1. Kuntatalouden heikkeneminen heikentää itäsuomalaisia kirjastoja
2. Itäsuomalaiset kuntapäättäjät eivät tunne kirjastolakia riittävän hyvin
3. Itäsuomalaiset kirjastot eivät kehitä toimintaansa talouspaineiden alla
4. Väestön väheneminen ja ikääntyminen Itä-Suomessa uhkaa kirjastoja
5. Valtio ei kehitä Itä-Suomea

Itäsuomalaisen kirjastotilojen visio – kolme ydinteemaa

1.

Osallisuutta ja hyvinvointia tukevat itäsuomalaiset kirjastotilat

Vuonna 2030 Itä-Suomen kirjastot ja kirjastotilat ovat kuntalaisten monipuolisia kohtaamisen paikkoja, jotka kokoavat yhteen alueen eri toimijat ja eri-ikäiset, erikieliset, eri asioista kiinnostuneet asukkaat. Ajanmukaiset ja monipuoliset kokoelmat ovat kirjastotilojen ydin, jota tilat tukevat ja nostavat esille houkuttelevasti. Kirjastotilat edistävät itäsuomalaisten hyvinvointia ja toimivat vastaajana yksinäisyydelle ja polarisaatiolle.

Itäsuomalainen kirjastotila on jokaiselle kuntalaiselle ”minun kirjastoni” – turvallinen, lämmin ja saavutettava tila, joka huomioi moninaisten käyttäjäryhmien tarpeet. Hiljaisuutta kaipaaville luodaan tilaa akustisilla ratkaisuilla ja matoilla, jotka vaimentavat hälyä. Tilojen viihtyisyyttä ja kodikkuutta luodaan pienillä, mutta vaikuttavilla ratkaisuilla, kuten lukunurkkauksilla, tekstiileillä ja kasveilla. Ajanmukaiset tilat edistävät aineistojen esillepanoa ja mahdollistavat sisältöjen monipuolisen esittelyn. Erityistä huomiota kiinnitetään tilojen saavutettavuuteen. Tiloja varataan riittävästi myös henkilökunnan työskentelyyn ja varmistetaan terveet ja nykyaikaiset tilat niin käyttäjille kuin kirjastoammattilaisille.

Tilojen kehittäminen Itä-Suomen kirjastoissa on yhteiskehittämistä, jossa kuntalaiset, kumppanit ja kirjastoammattilaiset työskentelevät yhdessä. Kuntalaki velvoittaa osallistamaan kuntalaisia suunnitteluun ja asukkaiden osallistaminen on myös tehokas tapa varmistaa, että tilat vastaavat todellisia tarpeita. Henkilökunnan läsnäolo ja näkyvyys tilassa on tärkeää. Se luo turvallisuuden tunnetta ja madaltaa kynnystä pyytää apua. Tila toimii oppimisympäristönä, tapahtumapaikkana ja kokoontumistilana, mikä lisää hyvinvointia ja vähentää yksinäisyyttä ja torjuu polarisaatiokehitystä. Itäsuomalainen kirjasto on kunnan keskipiste ja sen identiteettiä määrittävä palvelu ja tila.

2.

Muunneltavat ja yhteiskäyttöiset itäsuomalaiset kirjastotilat

Itä-Suomen kirjastot tarjoavat monenlaisen käyttöön soveltuvan esteettömän ja turvallisen tilan, joka kutsuu viihtymään ja viipymään, oppimaan ja kasvamaan sekä kokemaan yhteyttä niin kirjaston käyttäjien kuin kumppaneidenkin kanssa.

Itäsuomalainen kirjastotila ei ole staattinen, vaan elää käyttäjänsä mukana. Aineistokokoelma tarvitsee toimivat tilat, ja muunneltavuus palvelee myös kirjojen säilytystä ja esillepanoa. Tilojen muunneltavuus on konkreettista: liikuteltavat kalusteet ja modulaariset rakenteet mahdollistavat tilan nopean muokkaamisen erilaisiin tarkoituksiin. Esimerkiksi esiintymislava toimii lukupaikkana, portaat katsomona ja hyllyt voi rullata syrjään tapahtuman ajaksi. Itäsuomalaisissa kirjastotiloissa noudatetaan myös kestävä kehityksen periaatteita, esimerkiksi kalusteiden kierrätyksen kautta.

Kirjastotilojen yhteiskäyttö muiden itäsuomalaisten toimijoiden, kuten koulujen ja järjestöjen, kanssa lisää tilojen käytöstä ja mahdollistaa uusien palveluiden tarjoamisen ilman suuria lisäinvestointeja. Erityisesti koulut ovat tärkeitä kumppaneita myös tilasuunnittelussa ja kirjastotilojen hyödyntämisessä, mikä edellyttää tiivistä keskusteluyhteyttä ja yhteisten toimintamallien rakentamista. Omatoimikirjastotilat taipuvat joustavasti yhdistysten kokouksiin ja harrastajaryhmien kokoontumisiin, kunhan pelisäännöt on sovittu yhdessä. Tämä lisää turvallisuutta ja saavutettavuutta, kun tila on avoinna ja paikalla on eri-ikäisiä ihmisiä aamusta iltaan. Kirjaston rooli säilyy, vaikka tiloja jaetaan. Kirjasto pysyy sisältöjen, kirjojen ja muiden aineistojen asiantuntijana.

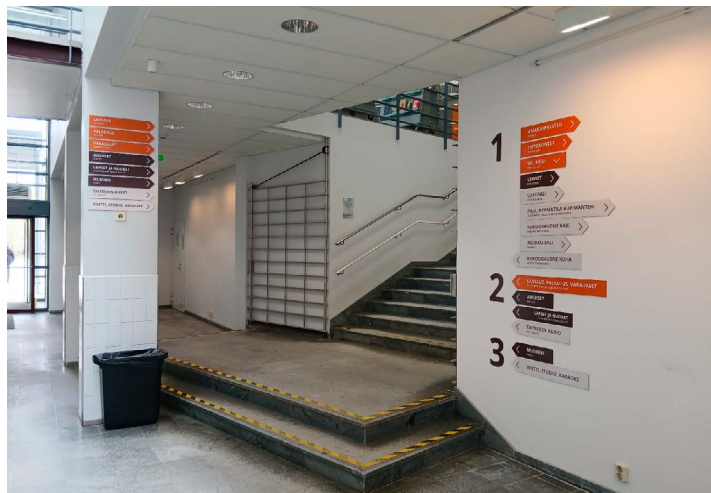
3.

Vaikuttavasti viestivät, osaavat itäsuomalaiset kirjastoammattilaiset

Itäsuomalaisten kirjastotilojen kehittämisessä osaavalla henkilökunnalla on ratkaiseva rooli ja henkilöstön tarpeet on myös huomioitu. Itä-Suomen kirjastojen johto viestii tuloksellisesti päättäjille kirjastojen kirjastolakiin perustuvista tehtävistä ja niiden kirjastotiloille asettamista vaatimuksista.

Itäsuomalaiset kirjastoammattilaiset ovat kirjastotilojen kehittämisen avainhenkilöitä. Heidän asiantuntemukseensa luotetaan ja heidän hyvinvointiinsa panostetaan luomalla terve, toimiva ja joustava työympäristö. Kirjastojen johto viestii aktiivisesti ja tuloksellisesti kuntalaisille ja erityisesti päättäjille kirjastolakiin perustuvista tehtävistä ja niiden vaatimuksista Itä-Suomen kirjastotiloille. Kumppaneihin kuten kouluihin on toimiva ja säännöllinen kontakti.

Onnistunut viestintä turvaa riittävän rahoituksen. Rahoituksen avulla itäsuomalaiset kirjastotilat mahdollistavat kirjastolain mukaisesti uudistuvan aineistokokoelman ylläpitämisen, lukemisen ja kirjallisuuden edistämisen mutta tukevat myös oppimista, harrastamista ja kansalaistoimintaa ja yhteiskunnallista vuoropuhelua. Samalla kehitetään tilaviestintää, joka ohjaa asiakkaita myös omatoimiaikoina. Panostamalla kirjastotiloihin ja sitä kautta lukutaitoon ja sivistykseen itäsuomalaiset kirjastot edistävät henkistä kriisinkestävyyttä ja yhteiskunnan kokonaisturvallisuutta.

Kooste – lainsäädäntöä, tulkintaa ja kehittämistä ohjaavia asiakirjoja kirjastotilojen näkökulmasta

5

Muuttuva kirjasto, muuttuvat tilat -hankkeen tehtävänä oli tuottaa Kooste kirjastotiloja ohjaavista asiakirjoista. Tässä Koosteessa tarkastellaan keskeisimpiä kirjastotiloihin liittyviä lakeja sekä muita kirjastotoimintaa ohjaavia asiakirjoja. Mukana olevat asiakirjat eivät ole oikeudellisesti asemaltaan samanlaisia: osa on lainsäädäntöä, osa lain tulkintaa avaavaa aineistoa ja osa kirjastojen kehittämistä ohjaavia asiakirjoja.

Laissa säädetään kirjastopalvelujen järjestämisestä, mutta ei yksittäisistä tilaratkaisuista. Yleisen kirjaston tehtäviä ei ole aina välttämätöntä toteuttaa juuri kirjaston omassa fyysisessä tilassa tai samalla tavalla kaikissa kirjastoissa. Tehtäviä voidaan toteuttaa myös yhteiskäyttöisissä tiloissa, muiden toimijoiden tiloissa, verkossa tai muuten tarkoituksenmukaisilla tavoilla, kunhan palvelujen saatavuus, yhdenvertaisuus, turvallisuus ja tarkoituksenmukaisuus toteutuvat.

Tässä Koosteessa esitetyt kiteytykset kuvaavat, mitä lain velvoitteet ja muut ohjaavat asiakirjat voivat tarkoittaa kirjastotilojen näkökulmasta eri toimintaympäristöissä. Kiteytykset ovat hankkeessa laadittuja tukinnallisia johtopäätöksiä kirjastotilojen näkökulmasta, eivät oikeudellisesti sitovia kannanottoja.

Kooste on laadittu hankkeen aikana käytössä olleen aineiston pohjalta. Kaikki mukana olevat asiakirjat eivät ole uusimpia, mutta ne ovat hankkeen näkökulmasta hyödyllisiä kirjastotilojen suunnittelua, arviointia ja kehittämistä taustoittavia aineistoja. Kirjastonjohtajan tulee tarvittaessa tarkistaa yksittäisten säännösten, määräysten ja muiden asiakirjojen ajantasaisuus sekä soveltaminen.

Koosteen sisältämät lait eivät ole kaikilta osin yksiselitteisiä kirjastotilojen suhteen, vaan ne jättävät tilaa tapauskohtaiselle tulkinnalle. Vaikka kirjastolaki ei määritä yksittäisiä tilaratkaisuja, se velvoittaa järjestämään palvelut siten, että lain mukaiset tehtävät voivat toteutua. Siksi koosteen kiteytyksiä tulee lukea harkiten ja paikalliseen tilanteeseen soveltaen.

Lainsäädäntö asettaa velvoitteet, kun taas ohjaavat asiakirjat kuvaavat kehittämissuuntia ja painotuksia, joita voidaan soveltaa paikallisesti.

Koosteessa tarkastellaan seuraavia asiakirjoja:

- Lainsäädäntö:
  - Laki yleisistä kirjastoista, jota tukee lainsäädännön tulkintaa avaava asiakirja: Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yleisistä kirjastoista ja opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta
  - Yhdenvertaisuuslaki
  - Rakentamislaki
  - Työturvallisuuslaki

- Kirjastotoimintaa ja kirjastotilojen kehittämistä ohjaavat asiakirjat:
  - Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategia 2025
  - Taide, kulttuuri ja moninainen Suomi: Opetus- ja kulttuuriministeriön toimenpideohjelma moninaisuuden edistämiseksi taiteen ja kulttuurin alalla
  - Yleisten kirjastojen suunta 2016–2020
  - Suomen kirjastoseura: Kirjastotyön eettiset periaatteet
  - Kuntaliitto: Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus

Koosteessa ei avata tai esitellä tarkasteltavia asiakirjoja, vaan niistä on ainoastaan poimittu kirjastotiloihin liittyvät kohdat suorina sitaatteina. Sitaintien jälkeen pyritään kiteyttämään mahdollisimman selkeästi ja tiiviisti, mitä ne voivat tarkoittaa kirjastotilojen näkökulmasta ja millaisia tulkintamahdollisuuksia niihin voi liittyä. Suoria sitaatteja käytetään, jotta lukija voi todeta, mikä on ollut kiteytysten lähtökohtana.

Suorat sitaattit ovat tekstissä *kursiivilla*.

Hankeryöntekijän laatimat tulkinnat ja kiteytykset on pidetty mahdollisimman yksinkertaisina ja niukkoina, jotta välttyttäisiin ylitulkinnalta. Tulkintoja on tehty ainoastaan sellaisista asiakirjojen kohdista, jotka yksiselitteisesti liittyvät kirjastotiloihin. Tästä syystä useat kirjastotiloihin epäsuorasti liittyvät seikat jäävät Koosteesta pois.

Hankeryöntekijän tekemät tulkinnat on muotoiltu kiteytyksiksi. Tekstissä ilmaistaan kiteytys velvoittavassa (lait) tai suositteluvassa (ohjaava asiakirja) sanamuodossa, jonka jälkeen suluissa nimetään kiteytyksen lähde, esimerkiksi:

- ▶ Kirjaston tulee pystyä edistämään lukemista ja kirjallisuutta myös toiminnallisina tavoin. Tämä voi edellyttää mahdollisuutta järjestää tapahtumia, työpajoja tai vierailuja kirjaston omissa tiloissa, yhteiskäyttöisissä tiloissa, kumppanituloissa tai verkossa (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Kirjaston on hyvä mahdollistaa kulttuurista vuoropuhelua edistävää toimintaa omissa tai yhteistyössä käytettävissä tiloissa. (OKM: Taide, Kulttuuri ja moninainen Suomi)

Koosteen tavoitteena on auttaa tunnistamaan, mitä lainsäädäntö edellyttää ja mitä muut ohjaavat asiakirjat nostavat huomioon otavaksi kirjastotilojen näkökulmasta, esimerkiksi mitä toimintoja ja palveluita kirjastotilojen on hyvä mahdollistaa.

Kooste toimii myös tiivistettynä tukimateriaalina kirjastonjohtajille, jonka avulla he voivat tutustua itsenäisesti tarkemmin asiakirjoihin ja siten perustella kirjastotiloihin liittyviä tarpeita tai muutoksia esimer-

kiksi päättäjille ja tilapalvelulle. Koostetta voi hyödyntää myös tilasuunnitelmien laatimiseen ja tiloihin liittyvän toiminnan kehittämiseen.

Koosteen avulla kirjastonjohtajat voivat myös paremmin tarkastella ja arvioida omia kirjastotilojaan suhteessa kirjastotiloihin liittyviin velvoitteisiin ja niiden paikalliseen soveltamiseen.

Kooste toimii yhdessä hankkeen tuottaman Selvityksen kanssa. Koosteen ja Selvityksen kiteytykset ovat sisällytetty osaksi ja siten olennainen osa hankkeen tuottamaa kirjastotilojen kehittämistyökalua ja itsearviointityökalua. Selvitystä ja koostetta täydentävät myös hankkeen tekemä tulevaisuustyö ja visio (Joukkoistettu tulevaisuustyöskentely ja Visio 2030-luvun itäsuomalaisista kirjastotiloista).

On tärkeää huomioda, että Koosteen tulkinnat ja kiteytykset eivät ole laki- tai rakennusalan ammattilaisen tarkastamia.

5.1

Laki yleisistä kirjastoista

Laki yleisistä kirjastoista veloitaa kuntaa järjestämään kirjastopalvelut ja huolehtimaan siitä, että kirjastolla on tarkoituksenmukaiset tilat, ajantasainen välineistö sekä riittävä ja osaava henkilöstö. Laki ei kuitenkaan määritä yksityiskohtaisesti, millainen yksittäisen kirjaston fyysisen tilan on oltava tai että jokainen toiminto olisi toteutettava kirjaston omissa tiloissa. Tehtäviä voidaan käytännössä toteuttaa kirjaston omissa tiloissa, yhteiskäyttöisissä tiloissa, muissa kumppanitiloissa, liikkuvina palveluina tai digitaalisesti, kunhan palvelujen saatavuus, yhdenvertaisuus, turvallisuus ja tarkoituksenmukaisuus toteutuvat.

Lain 6 §:ssä määritellään yleisen kirjaston tehtävät. Kunnan vastuulla on huolehtia, että kirjastopalvelut järjestetään siten, että pykälässä luetellut tehtävät voivat toteutua.

Tässä osiossa tarkastellaan tehtäviä suhteessa kirjastotiloihin ja pyritään tulkitsemaan ja kiteyttämään, mitä tehtävät voivat merkitä kirjastotilojen ja palveluympäristöjen järjestämisen kannalta.

Tässä osiossa käytetyt lähteet

Laki yleisistä kirjastoista | 1492/2016 | Suomen säädöskokoelma | Finlex

HE 238/2016 | Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yleisistä kirjastoista ja opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta | Hallituksen esitykset | Finlex

Kuntalaki | 365/1995 | Suomen säädöskokoelma | Finlex

Kirjastolaissa viitataan vanhaan kuntalakiin (365/1995), mutta nykyisin sovelletaan kuntalakia 410/2015.

Kuntalaisten oikeus osallistua kirjastotilojen kehittämiseen

Laki yleisistä kirjastoista: 5 § Kunnan tehtävät:

Kunnan tulee kuulla asukkaitaan yleisiä kirjastoja koskeissa keskeisissä päätöksissä osana kuntalain (365/1995) 27 §:ssä säädettyä kunnan velvollisuutta huolehtia asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista. Kunnan tulee olla tarpeen mukaan yhteistyössä muiden viranomaisien, kirjastoalan toimijoiden ja muiden yhteisöjen kanssa.

Laki yleisistä kirjastoista | 1492/2016 | Suomen säädöskokoelma | Finlex

Kuntalaki | 365/1995 | Suomen säädöskokoelma | Finlex

Kiteytys

- Kirjastolain mukaan kunnan tulee kuulla asukkaitaan yleisiä kirjastoja koskeissa keskeisissä päätöksissä. Nykyisen kuntalain (410/2015) 22 §:n mukaiset osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet tulee ottaa huomioon myös kirjastotilojen kehittämisessä. (Kirjastolaki ja Kuntalaki)

Kirjastolain tehtävät ja kirjastotilat

Laki yleisistä kirjastoista: 6 § Yleisen kirjaston tehtävät:

Tarjota pääsy aineistoihin, tietoon ja kulttuurisältöihin

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan yleisen kirjaston tehtävänä olisi tarjota pääsy aineistoihin, tietoon ja kulttuurisältöihin. Aineistoihin, tietoon ja kulttuurisältöihin pääsy tapahtuisi fyysisesti ja sähköisesti. Yleinen kirjasto hankkisi, asettaisi käyttöön ja toisi vapaasti saataville eri alojen aineistoja, tietoa ja kulttuurisältöjä, esimerkiksi kirjallisuutta, musiikkia, pelejä ja muuta audiovisuaalista aineistoa.

HE 238/2016 | Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yleisistä kirjastoista ja opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta | Hallituksen esitykset | Finlex

Kiteytys

- Kirjastopalveluissa on turvattava pääsy aineistoihin, tietoon ja kulttuurisältöihin fyysisesti ja sähköisesti; aineistovalikoima ja toteutustapa voi vaihdella kirjaston koon, palveluverkon ja yhteistyöratkaisujen mukaan. Osa sisällöistä voi olla saatavilla verkon, varauksen, kuljetusten tai yhteistyön kautta.

(Kirjastolaki & HE 238/2016)

Ylläpitää monipuolista ja uudistuvaa kokoelmaa

Pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan yleisen kirjaston tehtävänä olisi ylläpitää monipuolista ja uudistuvaa kokoelmaa. Jokaisella yleisellä kirjastolla tulisi olla kokoelma. Kokoelmalla tarkoitettaisiin kirjaston hankkimia ja käyttöön asettamia fyysisiä aineistoja sekä sähköisten aineistojen käyttöoikeuksia. Kokoelman monipuolisuudella ja säännöllisellä uudistamisella varmistettaisiin kokoelman laatu ja ajankohtaisuus.

HE 238/2016 | Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yleisistä kirjastoista ja opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta | Hallituksen esitykset | Finlex

Kiteytykset

- Yleisellä kirjastolla tulee olla ylläpidetty ja uudistuva kokoelma, joka koostuu fyysisestä aineistosta ja sähköisten aineistojen käyttöoikeuksista.
- Kirjaston kokoelman tulee olla monipuolinen, laadukas ja ajankohtainen ja sitä tulee uudistaa säännöllisesti. (Kirjastolaki & HE 238/2016)

Edistää lukemista ja kirjallisuutta

Pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaan yleisen kirjaston tehtävänä olisi edistää lukemista ja kirjallisuutta. Kohdan tavoitteena on edistää kaikkien väestöryhmien lukemista ja kehittää siihen liittyviä palveluja ja toimintamuotoja, kuten lukupiirejä ja kursseja verkossa. Yleinen kirjasto voisi esimerkiksi järjestää päiväkotien, koulujen, oppilaitosten ja kansalaisjärjestöjen kanssa työpajoja, kirjavinkkausta ja kirjailijavierailuja.

HE 238/2016 | Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yleisistä kirjastoista ja opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta | Hallituksen esitykset | Finlex

Kiteytykset

- Kirjaston tulee pystyä edistämään lukemista ja kirjallisuutta myös toiminnallisin tavoin. Tämä voi edellyttää mahdollisuutta järjestää tapahtumia, työpajoja tai vierailuja kirjaston omissa tiloissa, yhteiskäyttöisissä tiloissa, kumppanitiloissa tai verkossa.
- Kirjaston on hyvä varmistaa, että sillä on käytännössä mahdollisuus järjestää lukemista edistävää toimintaa myös verkossa tai hybridinä. Tämä voidaan toteuttaa kirjaston omissa tiloissa tai muilla tarkoituksenmukaisilla järjestelyillä. (Kirjastolaki & HE 238/2016)

Tarjota tietopalvelua, ohjausta ja tukea tiedon hankintaan ja käyttöön sekä monipuoliseen lukutaitoon

Yleisen kirjaston tehtävänä olisi pykälän 1 momentin 4 kohdan mukaan tarjota tietopalvelua, ohjausta ja tukea tiedon hankintaan ja käyttöön sekä monipuoliseen lukutaitoon. Kohdan mukaan yleisen kirjaston tehtävänä olisi muun muassa tarjota kirjaston käyttäjille erilaisten aineistojen käytön ohjausta. Monipuolisen lukutaidon tukemista kirjasto toteuttaisi ohjaimalla kirjaston käyttäjiä erilaisten mediasisältöjen vastaanottamisessa ja tuottamisessa sekä tieto- ja viestintäteknologian käytössä. Monipuolinen lukutaito on keskeinen edellytys aktiivisen kansalaisuuden toteutumiseksi.

HE 238/2016 | Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yleisistä kirjastoista ja opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta | Hallituksen esitykset | Finlex

Kiteytys

- Ohjauksen ja sisältöjen tuottamisen toteuttaminen voi edellyttää tarkoituksenmukaisia tiloja ja laitteita. Käytännössä tämä voi tarkoittaa esimerkiksi rauhallista asiointipaikkaa, varattavaa tilaa, yhteiskäyttöistä työskentelytilaa tai digitaalisia ratkaisuja (Kirjastolaki & HE 238/2016)

Tarjota tiloja oppimiseen, harrastamiseen, työskentelyyn ja kansalaistoimintaan

Yleisen kirjaston tehtävänä olisi pykälän 1 momentin 5 kohdan mukaan tarjota tiloja oppimiseen, harrastamiseen, työskentelyyn ja kansalaistoimintaan. Tarkoituksena on, että yleinen kirjasto toimii kaikille avoimena ja monipuolisena työ- ja oppimisympäristönä sekä yhteisöllisenä kohtauspaikkana.

HE 238/2016 | Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yleisistä kirjastoista ja opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta | Hallituksen esitykset | Finlex

Yleisiä kirjastoja ylläpitämällä julkinen valta osaltaan toteuttaa perustuslain 16 §:n 2 momentissa tarkoitettua yksilön oikeutta kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä.

HE 238/2016 | Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yleisistä kirjastoista ja opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta | Hallituksen esitykset | Finlex

Kiteytykset

- ▶ Kirjastopalvelujen järjestämisessä on huomioitava oppimisen ja työskentelyn tarpeet. Rauhallisen työskentelyn mahdollistaminen voi toteutua erillisessä tilassa, rajatulla alueella, varauskäytännöillä tai yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.
- ▶ Kirjastopalvelujen järjestämisessä tulee mahdollistaa kansalaistoiminnan tukeminen. Tämä voidaan toteuttaa kirjaston omissa tiloissa, yhteiskäyttöisissä tiloissa, kumppanitiloissa tai digitaalisesti. Tarvittavan tekniikan määrä ja laatu riippuvat paikallisesta toiminnasta ja toteutustavasta.
- ▶ Kirjastopalvelujen järjestämisessä on huomioitava mahdollisuus yhteisölliseen kohtaamiseen. Tämä voi toteutua pysyvänä tilana, muunneltavana alueena tai muuna paikallisesti tarkoituksenmukaisena järjestelyinä.
- ▶ Kirjastopalvelujen maksuttomuuden ja saatavuuden tulee tukea mahdollisuutta itsensä kehittämiseen varallisuudesta riippumatta
(Kirjastolaki & HE 238/2016)

Edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua

Pykälän 1 momentin 6 kohdan mukaan yleisen kirjaston tehtävänä on edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua. Tätä tehtävää yleinen kirjasto toteuttaisi monipuolisella kokoelmalla sekä muun muassa eri kieli- ja kulttuuriryhmien vuorovaikutusta ja kohtaamista sekä hyvää keskusteluympäristöä edistävällä toiminnalla.

HE 238/2016 | Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yleisistä kirjastoista ja opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta | Hallituksen esitykset | Finlex

Kiteytys

- ▶ Kirjastopalveluissa on voitava edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua. Tämä voi tarkoittaa mahdollisuutta keskusteluihin, tapahtumiin ja kohtaamisiin kirjaston omissa tiloissa, yhteiskäyttöisissä tiloissa, kumppanitiloissa tai verkossa.
(Kirjastolaki & HE 238/2016)

Tarkoituksenmukaiset tilat, välineistä ja henkilöstö

Edellä 1 momentissa tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi yleisellä kirjastolla tulee olla tarkoituksenmukaiset tilat, ajantasainen välineistö sekä riittävä ja osaava henkilöstö.

HE 238/2016 | Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yleisistä kirjastoista ja opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta | Hallituksen esitykset | Finlex

Jotta yleinen kirjasto voi hoitaa 1 momentissa säädettyjä tehtäviä, yleisellä kirjastolla tulisi pykälän 3 momentin mukaan olla tarkoituksenmukaiset tilat, ajantasainen välineistö sekä riittävä ja osaava henkilöstö. Ajantasaisella välineistöllä tarkoitettaisiin esimerkiksi kirjaston henkilöstölle ja käyttäjille tarkoitettuja laitteita, ohjelmistoja ja verkkoyhteyksiä.

HE 238/2016 | Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yleisistä kirjastoista ja opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta | Hallituksen esitykset | Finlex

Tilojen esteettömyydestä säädetään maankäyttö- ja rakennuslaissa (132/1999)

Hallituksen esityksessä viitataan tilojen esteettömyyden osalta tuolloin voimassa olleeseen maankäyttö- ja rakennuslakiin. Esteettömyyttä koskevaa sääntelyä käsitellään tässä koosteessa erikseen myös rakentamislain osiassa.

Kiteytykset

- ▶ Kirjastopalvelujen järjestämisessä on huolehdittava saavutettavuudesta ja esteettömyydestä.
- ▶ Kirjastolla tulee olla henkilökunnalle ja käyttäjille tarkoituksenmukainen pääsy ajantasaisiin laitteisiin, ohjelmistoihin ja verkkoyhteyksiin.
- ▶ Kirjastolla tulee olla osaava henkilöstö, joka voi toteuttaa kirjastolain mukaisia tehtäviä tarkoituksenmukaisissa palveluympäristöissä.
(Kirjastolaki & HE 238/2016)

Yhdenvertaisuuslaki

Käytetty lähde

Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014: 1325/2014 |
Suomen säädöskokoelma | Finlex

Yhdenvertaisuuslakia sovelletaan myös kirjastojen toiminnassa. Lain tarkoituksena on edistää yhdenvertaisuutta, ehkäistä syrjintää sekä vahvistaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa.

Tähän osioon on kerätty sitaatteina yhdenvertaisuuslain kohdat, jotka liittyvät kirjastotiloihin. Sitaattien jälkeen on kiteytetty, mitä lain velvoitteet voivat tarkoittaa kirjastotilojen näkökulmasta.

5 §: Viranomaisen velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta

- *Viranomaisen on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi.*
- *Viranomaisella on oltava suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi*

Kiteytykset

- ▶ Viranomaisen yhdenvertaisuuden edistämistä koskevassa suunnittelussa tulee huomioida myös kirjastopalvelut ja kirjastotilat.
- ▶ Viranomaisen tulee arvioida, miten yhdenvertaisuus toteutuu myös kirjastopalveluissa ja kirjastotiloissa, ja edistää yhdenvertaisuuden toteutumista.
(Yhdenvertaisuuslaki)

7 § Työnantajan velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta

- *Työnantajan on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista työpaikalla ja työpaikan tarpeet huomioon ottaen kehitettävä työoloja sekä niitä toimintatapoja, joita noudatetaan henkilöstöä valittaessa ja henkilöstöä koskevia ratkaisuja tehtäessä. Edistämistoimenpiteiden on oltava toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet huomioon ottaen tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia.*

Kiteytys

- ▶ Työnantajan tulee arvioida yhdenvertaisuuden toteutumista myös kirjaston työympäristössä ja kehittää työoloja toimintaympäristö ja olosuhteet huomioon ottaen.
(Yhdenvertaisuuslaki)

Syrjinnän ja vastatoimien kiellot

- *8 § Syrjinnän kieltö: Ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Syrjintä on kielletty riippumatta siitä, perustuuko se henkilöä itseään vai jotakuta toista koskevaan tosiseikkaan tai oletukseen. Välittömän ja välillisen syrjinnän lisäksi tässä laissa tarkoitettua syrjintää on häirintä, kohtuullisten mukautusten epääminen sekä ohje tai käsky syrjiä.*
- *9 § Positiivinen erityiskohtelu: Sellainen oikeasuhtainen erilainen kohtelu, jonka tarkoituksena on tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistäminen taikka syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäiseminen tai poistaminen, ei ole syrjintää.*

Kiteytykset

- ▶ Kirjaston viestintää tulee arvioida yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Käytettävät kielet, muodot ja kanavat tulee valita paikallisen asiakaskunnan tarpeet huomioiden siten, että palvelut ovat yhdenvertaisesti saavutettavissa.
- ▶ Kirjastopalveluissa ei saa esiintyä syrjintää tai häirintää, ja tilojen käytössä on edistettävä yhdenvertaista ja turvallista asiointia.
- ▶ Kirjasto voi käyttää oikeasuhtaista positiivista erityiskohtelua tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistämiseksi.
(Yhdenvertaisuuslaki)

15 § Kohtuulliset mukautukset vammaisten ihmisten yhdenvertaisuuden toteuttamiseksi

- *Viranomaisen, koulutuksen järjestäjän, työnantajan sekä tavaroiden tai palvelujen tarjoajan on tehtävä asianmukaiset ja kulloisessakin tilanteessa tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotta vammaainen henkilö voi yhdenvertaisesti muiden kanssa asioida viranomaisissa sekä saada koulutusta, työtä ja yleisesti tarjolla olevia tavaroita ja palveluita samoin kuin suoriutua työtehtävistä ja edetä työuralla*

Kiteytykset

- ▶ Kirjaston on tehtävä tilanteen mukaan asianmukaiset ja tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotta vammaainen henkilö voi käyttää kirjastopalveluja yhdenvertaisesti muiden kanssa.
- ▶ Kirjaston on tehtävä tarvittavat kohtuulliset mukautukset myös työympäristöön, jotta vammaainen työntekijä voi suoriutua työtehtävistään ja edetä työurallaan yhdenvertaisesti.
(Yhdenvertaisuuslaki)

Rakentamislaki

Käytetty lähde

751/2023 | Lainsäädäntö | Finlex

Rakentamislain tavoitteena on parantaa rakennetun ympäristön laatua, edistää kestävästä kehitystä, vähähiilisyyttä ja esteettömyyttä sekä varmistaa terveelliset ja turvalliset tilat kaikille käyttäjille. Laki koskee niin uusien kirjastorakennusten suunnittelua ja rakentamista kuin olemassa olevien kirjastorakennusten kunnossapitoa ja korjaamista.

Tässä osiossa käsitellään rakentamislain sisältämiä rakentamisen ohjauksen lähtökohdista ja olennaisia teknisiä lähtökohdista kirjastotilojen näkökulmasta yleisellä tasolla. Kevennetty ilmaisu tapa johtuu siitä, että kiteytyksen laatija ei ole rakennusalan ammattilainen, eikä pysty tulkitsemaan kaikkia yksityiskohtia riittävällä tasolla.

Tämän kiteytyksen tavoitteena on muistuttaa rakentamiseen liittyvästä lainsäädännöstä, jota kirjastojen olisi tärkeää tarkastella rakennettaessa uusia tai remontoitaessa vanhoja kirjastotiloja. Kirjaston johtajien ja henkilöstön, joka osallistuu uusien kirjastotilojen suunnitteluun tai kirjastotilojen remontoimiseen suunnitteluun, kannattaa tutustua tarkemmin rakentamislakiin, jotta he voivat kommunikoida paremmin kirjastotiloihin liittyvistä tarpeista esimerkiksi kunnan tilapalveluiden edustajien kanssa jo rakentamisen tai remontin suunnitteluvaiheessa.

5 § Rakentamisen ohjauksen lähtökohdat

Viranomaisen on neuvonnassa, ohjauksessa ja vastuulle kuuluvassa valvonnassa sekä suunnittelusta ja toteutuksesta vastaavien tahojen on omassa toiminnassaan otettava huomioon rakentamisen ohjauksen lähtökohdat:

- 1. Rakennuskohteen on oltava käyttötarkoitukseensa soveltuva ja edistettävä terveellisen, turvallisen ja viihtyisän, korkealaatuisen, sosiaalisesti toimivan ja esteettisesti tasapainoisen elinympäristön aikaansaamista.*
- 2. Rakennuksen on sovelluttava rakennettuun ympäristöön ja maisemaan sekä oltava kaunis, arkkitehtuuriltaan korkeatasoinen tai sopusuhtainen.*
- 3. Rakentamisen on hillittävä ilmastonmuutosta perustamalla elinkaariominaisuuksiltaan kestäviin ja taloudellisiin, energiatehokkaisiin, sosiaalisesti ja ekologisesti toimiviin sekä kiertotaloutta edistäviin ratkaisuihin.*
- 4. Rakentamisen on perustuttava kulttuuriarvoja luoviin ja säilyttäviin ratkaisuihin siten, että historiallisesti tai rakennustaiteellisesti arvokkaita rakennuksia tai kulttuuriympäristöjä ei turmella ja rakentamisessa mahdollistetaan myös uusien arvorakennusten ja uusien kulttuuriympäristöjen syntyminen.*
- 5. Rakennuskannan ja sitä ympäröivän rakennetun ympäristön on oltava suunnitelmallisesti hoidettua ja kunnossapidettyä.*

Kiteytykset

- ▶ Rakennuksen on oltava käyttötarkoitukseensa soveltuva ja edistettävä terveellisen, turvallisen ja viihtyisän, korkealaatuisen, sosiaalisesti toimivan ja esteettisesti tasapainoisen elinympäristön aikaansaamista.
- ▶ Rakennuksen tulee soveltuva rakennettuun ympäristöön ja maisemaan sekä olla arkkitehtuuriltaan tarkoituksenmukainen ja ympäristöön sopiva.
- ▶ Kirjaston rakentamisen on hillittävä ilmastonmuutosta perustamalla elinkaariominaisuuksiltaan kestäviin ja taloudellisiin, energiatehokkaisiin, sosiaalisesti ja ekologisesti toimiviin sekä kiertotaloutta edistäviin ratkaisuihin.
- ▶ Kirjaston rakentamisen on perustuttava kulttuuriarvoja luoviin ja säilyttäviin ratkaisuihin siten, että historiallisesti tai rakennustaiteellisesti arvokkaita rakennuksia tai kulttuuriympäristöjä ei turmella ja rakentamisessa mahdollistetaan myös uusien arvorakennusten ja uusien kulttuuriympäristöjen syntyminen.
- ▶ Rakennuskannan ja sitä ympäröivän rakennetun ympäristön on oltava suunnitelmallisesti hoidettua ja kunnossapidettyä.
(Rakentamislaki)

Olennaiset tekniset vaatimukset

29 § Rakentamiselle asetettavat vaatimukset

- *Rakennuksen on täytettävä olennaiset tekniset vaatimukset siihen yleisesti ennakoitavissa oleva kuormitus ja rakennuksen käyttötarkoitus huomioon ottaen.*
- *Rakennuksen on oltava tarkoitustaan vastaava, korjattavissa, huollettavissa ja muunneltavissa sekä, sen mukaan kuin rakennuksen käyttötarkoituksen mukainen käyttö edellyttää, sovelluttava myös sellaisten henkilöiden käyttöön, joiden kyky liikkua tai toimia on rajoittunut.*

Kiteytykset

- ▶ Kirjastorakennuksen on täytettävä olennaiset tekniset vaatimukset siihen yleisesti ennakoitavissa oleva kuormitus ja rakennuksen käyttötarkoitus huomioon ottaen.
- ▶ Esteettömyys ja käytettävyys tulee ottaa huomioon rakennuksen käyttötarkoituksen, käyttäjämäärän ja kerrosluvun edellyttämällä tavalla. Tämä voi tarkoittaa kirjastotilojen osalta esimerkiksi kulkureittien, palvelupisteiden ja tilojen käytettävyyden huomioimista eri käyttäjäryhmille.
(Rakentamislaki)

30 § Rakennuksen korjaaminen

- *Rakennuksen korjaus- ja muutostyössä on otettava huomioon rakennuksen ominaisuudet ja erityispiirteet eivätkä ne saa ilman painavaa syytä heikentyä korjaus- tai muutostyössä.*

Kiteytys

- ▶ Kirjistorakennuksen korjaus- ja muutostyössä on otettava huomioon rakennuksen ominaisuudet ja erityispiirteet eivätkä ne saa ilman painavaa syytä heikentyä korjaus- tai muutostyössä.
(Rakentamislaki)

31 § Rakenteiden lujuus ja vakaus

- *Rakentamishankkeeseen ryhtyvän on huolehdittava, että rakennus suunnitellaan ja rakennetaan käyttötarkoitus huomioon ottaen siten, että sen rakenteet ovat lujia ja vakaita, soveltuvat rakennuspaikan olosuhteisiin ja kestävät rakennuksen suunnitellun käyttöiän.*

Kiteytys

- ▶ Kirjistorakennus tulee suunnitella ja rakentaa käyttötarkoitus huomioon ottaen siten, että sen rakenteet ovat lujia ja vakaita, soveltuvat rakennuspaikan olosuhteisiin ja kestävät rakennuksen suunnitellun käyttöiän.
(Rakentamislaki)

32 § Paloturvallisuus

- *Rakentamishankkeeseen ryhtyvän on huolehdittava, että rakennus suunnitellaan ja rakennetaan sen käyttötarkoituksen edellyttämällä tavalla paloturvalliseksi.*
- *Rakennuksen on oltava sellainen, että siinä olevat voivat palon sattuessa pelastautua tai heidät voidaan pelastaa.*

Kiteytykset

- ▶ Kirjistorakennus tulee suunnitella ja rakentaa paloturvalliseksi.
- ▶ Kirjistorakennuksen tulee olla sellainen, että siinä olevat voivat palon sattuessa pelastautua tai heidät voidaan pelastaa.
(Rakentamislaki)

33 § Terveellisyys

- *Rakentamishankkeeseen ryhtyvän on huolehdittava, että rakennus suunnitellaan ja rakennetaan käyttötarkoituksensa ja ympäristöstä aiheutuvien olosuhteiden edellyttämällä tavalla siten, että se on terveellinen ja turvallinen rakennuksen sisäilma, kosteus-, lämpö- ja valaistusolosuhteet sekä vesihuolto huomioon ottaen.*

Kiteytys

- ▶ Kirjistorakennuksen tulee olla terveellinen ja turvallinen rakennuksen sisäilma, kosteus-, lämpö- ja valaistusolosuhteet sekä vesihuolto huomioon ottaen.
(Rakentamislaki)

34 § Käyttöturvallisuus

- *Rakentamishankkeeseen ryhtyvän on huolehdittava siitä, että rakennus suunnitellaan ja rakennetaan sen käyttötarkoituksen edellyttämällä tavalla siten, että sen käyttö ja huolto on turvallista.*

Kiteytys

- ▶ Kirjistorakennus tulee suunnitella ja rakentaa sen käyttötarkoituksen edellyttämällä tavalla siten, että sen käyttö ja huolto on turvallista.
(Rakentamislaki)

35 § Esteettömyys

- *Rakentamishankkeeseen ryhtyvän on huolehdittava, että rakennus ja sen piha- ja oleskelualueet suunnitellaan ja rakennetaan niiden käyttötarkoituksen, käyttäjämäärän ja kerrosluvun edellyttämällä tavalla siten, että esteettömyys ja käytettävyys otetaan huomioon erityisesti lasten, ikääntyneiden, vammaisten ja liikkumis- ja toimimisesteisten henkilöiden kannalta.*

Kiteytys

- ▶ Kirjistorakennuksen sekä sen piha- ja oleskelualueiden suunnittelussa ja rakentamisessa on otettava esteettömyys ja käytettävyys huomioon käyttötarkoituksen, käyttäjämäärän ja kerrosluvun edellyttämällä tavalla.
(Rakentamislaki)

36 § Meluntorjunta ja ääniolosuhteet

- *Rakenteiden ääneneristävyyden ja taloteknisten laitteiden äänitason ja asennusten on oltava sellaisia, että rakennuksessa oleskelevien uni ja lepo eivät häiriinny ja rakennuksen käyttötarkoituksen mukainen toiminta on ääniolosuhteiden puolesta mahdollista. Rakennuksen ääniolosuhteet on määritettävä äänitason ja kaiuntaisuuden avulla sekä piha- ja oleskelualueilla äänitasojen avulla.*

Kiteytys

- ▶ Kirjaston rakenteiden ääneneristävyyden ja taloteknisten laitteiden äänitason ja asennusten on oltava sellaisia, että rakennuksen käyttötarkoituksen mukainen toiminta on ääniolosuhteiden puolesta mahdollista.
(Rakentamislaki)

37 § Energiatehokkuus

- *Rakentamishankkeeseen ryhtyvän on huolehdittava, että rakennus suunnitellaan ja rakennetaan sen käyttötarkoituksen edellyttämällä tavalla siten, että energiaa ja luonnonvaroja kuluu säästeliäästi. Energiatehokkuuden vähimmäisvaatimusten täytyminen on osoitettava laskelmissa.*
- *Uusi rakennus, jossa käytetään energiaa tilojen tarkoituksenmukaisten sisäilmasto-olosuhteiden ylläpitämiseksi, on suunniteltava ja rakennettava lähes nollaenergiarakennukseksi.*

Kiteytykset

- ▶ Kirjastorakennus tulee suunnitella ja rakentaa sen käyttötarkoituksen edellyttämällä tavalla siten, että energiaa ja luonnonvaroja kuluu säästeliäästi. Energiatehokkuuden vähimmäisvaatimusten täytyminen on osoitettava laskelmissa.
- ▶ Uusi kirjastorakennus, jossa käytetään energiaa tilojen tarkoituksenmukaisten sisäilmasto-olosuhteiden ylläpitämiseksi, on suunniteltava ja rakennettava lähes nollaenergiarakennukseksi.
(Rakentamislaki)

38 § Rakennuksen vähähiilisyys

- *Rakentamishankkeeseen ryhtyvän on huolehdittava, että uusi rakennus suunnitellaan ja rakennetaan sen käyttötarkoituksen edellyttämällä tavalla vähähiiliseksi.*

Kiteytys

- ▶ Uusi kirjastorakennus tulee suunnitella ja rakentaa sen käyttötarkoituksen edellyttämällä tavalla vähähiiliseksi.
(Rakentamislaki)

5.4

Opetus- ja kulttuuri- ministeriön kulttuuri- politiikan strategia 2025

Käytetty lähde

Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategia 2025 - Valto

Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategian kehittämistoimissa strategian tavoitteiden toteuttamiseksi on määritetty kehittämistoimia, jotka kytkeytyvät kirjastolakiin vahvasti ja siten vaikuttavat kirjastotiloihin.

- *Läbivuosien kehittämistoimia strategian tavoitteiden toteuttamiseksi (s.42)*
- *Tiedon ja kulttuurin saatavuutta edistetään, kansalaisyhteiskuntaa ja yhteiskunnan demokraattista kehitystä tuetaan. Yleisiä kirjastoja kehitetään uuden kirjastolain tavoitteiden mukaisesti: kirjastojen maksuttomuus ja niiden lähipalveluluonne säilytetään, kirjastoja kehitetään avoimena, oppimisen, harrastamisen ja kansalaistoiminnan tarpeita tukevin tiloina sekä digitaalista tasa-arvoa turvaavina toimijoina.*
- *Vaikutetaan siihen, että taide- ja kulttuurilaitosten tiloja voivat käyttää muutkin toimijat ja yhteisöt ja vastaavasti taide- ja kulttuuriharrastamista edistävissä toiminnassa voidaan käyttää muiden toimijoiden tiloja.*

Kiteytykset

- ▶ Strategia korostaa, että kirjaston on hyvä edistää tiedon ja kulttuurin saatavuutta.
- ▶ Strategia ohjaa kirjastoja tukemaan kansalaisyhteiskuntaa ja yhteiskunnan demokraattista kehitystä.
- ▶ Strategia painottaa kirjastojen maksuttomuuden säilyttämistä (OKM: Kulttuuripolitiikan strategia 2025)
- ▶ Strategia painottaa kirjastojen lähipalveluluonteen säilyttämistä ja palvelujen saavutettavuutta.
- ▶ Strategian mukaan kirjastoja on hyvä kehittää avoimina tiloina, jotka tukevat oppimista, harrastamista ja kansalaistoimintaa. Tämä voi tarkoittaa erilaisia paikallisesti tarkoituksenmukaisia tilaratkaisuja.
- ▶ Strategia tukee sitä, että kirjastoissa voidaan järjestää kulttuuri- ja taidetapahtumia kirjaston omissa tai yhteistyössä käytettävissä tiloissa.
- ▶ Strategia tukee sitä, että kirjasto mahdollistaa yhteistyökumppaneiden ja kuntalaisten tapahtumatoimintaa tarkoituksenmukaisilla tilaratkaisuilla.
- ▶ Strategia ohjaa kirjastoja toimimaan digitaalista tasa-arvoa tukevin toimijoina esimerkiksi tarjoamalla ajanmukaisia laitteita, yhteyksiä ja opastusta.
- ▶ Strategia tukee sitä, että kirjasto mahdollistaa kulttuurista keskustelua ja demokratiaa edistävää toimintaa esimerkiksi keskustelutilaisuuksien avulla.
(OKM: Kulttuuripolitiikan strategia 2025)

Taide, kulttuuri ja moninainen Suomi: Opetus- ja kulttuuriministeriön toimenpideohjelma moninaisuuden edistämiseksi taiteen ja kulttuurin alalla

Käytetty lähde

Taide, kulttuuri ja moninainen Suomi: Opetus- ja kulttuuriministeriön toimenpideohjelma moninaisuuden edistämiseksi taiteen ja kulttuurin alalla - Valto

Opetus- ja kulttuuriministeriön toimenpideohjelma moninaisuuden edistämiseksi taiteen ja kulttuurin alalla perustuu ministeriön asettaman työryhmän loppuraporttiin (2021). Ohjelman tavoitteena on huomioida Suomen väestön moninaistuminen kaikessa taide- ja kulttuuripoliittisessa suunnittelussa ja päätöksenteossa.

Ohjelma kytkeytyy vahvasti Lakiin yleisistä kirjastoista, mutta painottaa moninaisuutta, kulttuurista vuoropuhelua ja kotoutumispalveluita yleisten kirjastojen osalta – ohjelmassa painotetaan kirjaston henkilöstön moniaisuusosaamisen kehittämistä, joka ei suoraan kytkeydy kirjastojen tilaratkaisuihin, mutta jolla on iso vaikutus esimerkiksi asiakaspalveluun.

- *Kuntien kulttuuri- ja kirjastopalvelut (s.21–23)*
- *Työryhmä linjasi kolme periaatetta, joiden toteutumiseen tulee kiinnittää huomiota kaikessa taiteen ja kulttuurin toimialan työssä.*
- *Ensimmäiseksi tulee varmistaa, että yhdenvertaisuus ja tasa-arvo toteutuvat niin periaatteiden kuin käytännön tasolla. Toiseksi on tärkeää tiedostaa, että suomalainen kulttuuriperintö on aina ollut moninaista ja muodostunut kulttuureiden vuorovaikutuksessa. Jatkossa moninaisuutta pitää oppia tunnistamaan ja tunnustamaan entistä paremmin sekä kulttuurien välistä vuoropuhelua pitää entisestään vahvistaa. Kolmanneksi työryhmä nosti sivistyksen ja osaamisen merkityksen suomalaisen yhteiskunnan menestyksen perustana. Kaikilla on oltava taustastaan riippumatta mahdollisuus kasvattaa tietojansa ja taitojaan sekä hyödyntää niitä ja omaa luovuuttaan työssään ja vapaa-ajalla*
- *Kunnat huomioivat kulttuurisen ja muun moninaisuuden sekä yhdenvertaisuuden edistämisen tarpeet järjestäessään kulttuuri- ja kirjastotoimintaansa sekä palvelujaan. Kuntien kulttuuritoiminnasta annetun lain 6 §:n mukaisia valtakunnallisia ja alueellisia kehittämistehtäviä voidaan myös hyödyntää tähän tarkoitukseen. Kuntien kulttuuritoiminnasta annetun lain 2 §:n mukaan lain tavoitteiden toteutumisen lähtökohtia ovat mm. kulttuurinen moninaisuus ja vuoropuhelu ja 3 §:n mukaan kunnan tehtävänä on mm. edistää kulttuurista vuoropuhelua.*
- *Kulttuuripalveluilla on keskeinen rooli kunnallisen kulttuurisen ja vuorovaikutuksellisen kotoutumisen edistäjänä ja kotoutumiskoulutuksen resurssina. Osana kotoutumiskoulutusta ja muuta kotoutumista on tarpeen hyödyntää jatkossa yhä enemmän yleisten kirjastojen, kuntien kulttuuritoiminnan, museoiden ja muiden taide- ja kulttuurilaitosten sisältöjä ja palveluita.*

- *Yleiset kirjastot, kuntien kulttuuritoiminta, museot ja muut taide- ja kulttuurilaitokset viestivät aktiivisesti kansainvälisistä taidetapahtumista ja ulkomaalaistaustaisten taiteilijoiden projekteista. Edellä mainittujen tarpeiden edistämiseksi suunnitellaan tehtäväksi seuraavia toimenpiteitä:*
  - *Kunnat tarjoavat enemmän näkyvyyttä ulkomaalaistaustaisten, esimerkiksi vapaan kentän taiteilijoiden taideprojekteille sekä kansainvälisille ja kulttuurisesti moninaisille taidetapahtumille viestintäkanavissaan. (jatkuva)*
  - *Kunnat lisäävät viestintää näistä taidetapahtumista eri kielillä, jotta ne tavoittavat myös kulttuurisesti ja kielellisesti moninaisia yleisöjä. (jatkuva)*
- *Seurataan kirjastojen ja niiden tilojen käytön muotoutumista ja merkitystä paikkana moninaisille kohtaamisille osana kirjastojen tavoitetta aktiivisen kansalaisuuden, demokratian ja sananvapauden edistämiseksi.*

Kiteytykset

- ▶ Kirjaston on hyvä tarjota eri kielillä aineistoa, joka tukee kaikkien mahdollisuuksia kehittää tietojansa ja taitojaan taustasta riippumatta.
  - ▶ Kirjaston on hyvä mahdollistaa kulttuurista vuoropuhelua edistävää toimintaa omissa tai yhteistyössä käytettävissä tiloissa.
  - ▶ Kirjaston on hyvä tehdä yhteistyötä kotoutumistoimijoiden kanssa ja hyödyntää kirjaston sisältöjä, palveluja ja tarvittaessa tiloja kotoutumisen edistämässä.
  - ▶ Kirjastojen on hyvä tarjota näkyvyyttä ulkomaalais- taustaisten, kansainvälisten ja kulttuurisesti moninaisten taidetapahtumien viestinnälle myös tiloissaan ja tilaviestinnässään.
  - ▶ Kirjastojen on hyvä viestiä tapahtumistaan eri kielillä, jotta ne tavoittavat myös kulttuurisesti ja kielellisesti moninaisia yleisöjä.
  - ▶ Kirjaston on hyvä mahdollistaa moninaisia kohtauksia ja tapahtumia, joilla voidaan edistää aktiivista kansalaisuutta, demokratiaa ja sananvapautta. Tämä voidaan toteuttaa kirjaston omissa tiloissa tai yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.
- (OKM: Taide, kulttuuri ja moninainen Suomi)

Yleisten kirjastojen suunta 2016–2020

Käytetty lähde

Yleisten kirjastojen suunta -asiakirjat | Kirjastot.fi

Tässä kappaleessa on sitaatteina yleisten kirjastojen viisi arvoa ja niihin liittyviä kirjastotiloja koskevia tavoitteita, painotuksia ja toimenpiteitä, jotka on määritelty Yleisten kirjastojen suunta 2016–2020-asiakirjassa. Päivitysluonteisessa Yleisten kirjastojen suunta 2021–2025-asiakirjassa ensimmäisen arvon otsikko on päivitetty tasavertaisuudesta yhdenvertaisuudeksi.

Tasavertaisuus

(Huom. Yleisten kirjastojen suunta 2021–2025-asiakirjassa tasavertaisuus on päivitetty yhdenvertaisuudeksi.)

Kaikille oikeudet ja valmiudet käyttää tietovarantoja

- Pidetään kirjaston laitteet ja ohjelmistot ajan tasalla
- Tehdään neuvonnasta näkyvää ja helposti lähestyttävää

Jokaiselle oikeus käydä kirjastossa

- Suunnitellaan aukioloajat ja sijainti asiakkaiden tarpeiden mukaan
- Otetaan erityisryhmät huomioon

Kiteytykset

- ▶ Kirjaston laitteiden ja ohjelmistojen on hyvä olla ajan tasalla.
- ▶ Kirjaston neuvonnan on hyvä olla saavutettavaa ja helposti lähestyttävää fyysisesti ja henkisesti.
- ▶ Kirjaston on hyvä olla saavutettava sijainnin ja aukioloaikojen näkökulmasta paikalliset tarpeet huomioiden.
- ▶ Kirjastotilan on hyvä olla henkisesti ja fyysisesti saavutettava myös erityisryhmille.
(YKS 2016–2020)

Vastuullisuus

Kirjastojen tietosuojaan voi jatkossakin luottaa verkossa ja fyysisessä tilassa

- Yksityisyyttä kunnioittavat ratkaisut
- Neuvonnassa huomioidaan asiakkaan yksityisyys
- Huomioidaan kirjastotilojen työskentelypisteissä yksityisyys
- Neuvotaan asiakkaita henkilösuoja ja yksityisyys säilyttäen

Kiteytykset

- ▶ Asiakkaiden ja henkilöstön työskentelypisteissä on hyvä huolehtia henkilösuojusta ja yksityisyyden säilymisestä.
- ▶ Kirjastotiloissa on hyvä mahdollistaa neuvontatilanne, jossa asiakkaan yksityisyys säilyy.
(YKS 2016–2020)

Yhteisöllisyys

Kansalaiset osallistumaan kirjastonsa palveluiden suunnitteluun

- Otetaan kuntalaiset mukaan palveluiden suunnitteluun jo alkuvaiheessa
- Halutaan asukkaat mukaan palveluiden tuottamiseen

Kirjaston tilat avataan monipuoliseen käyttöön

- Eri viranomaisten yhteispalvelu kirjaston tiloissa
- Tilojen vapauttaminen kuntalaisten yhteisölliseen käyttöön
- Tarjotaan kirjaston tiloja eri toimijoiden tapahtuma- ja neuvontakäyttöön

Kirjasto toimimaan yrittäjien kanssa yhteisön hyväksi

- Monenkeskinen palvelutuotanto

Kiteytykset

- ▶ Kirjaston on hyvä osallistaa kuntalaiset palveluiden ja tilojen suunnitteluun jo alkuvaiheessa.
- ▶ Kirjaston on hyvä tarjota tai mahdollistaa tiloja eri toimijoiden ja kuntalaisten yhteisölliseen käyttöön paikalliset olosuhteet huomioiden.
- ▶ Kirjaston on hyvä tehdä yhteistyötä eri toimijoiden kanssa palveluiden ja tapahtumien tuotannossa.
(YKS2016–2020)

Rohkeus

Kirjasto kesyttämään teknologia osaksi asiakaspalvelua

- Ajanmukaisen teknologian varmistaminen
- Otetaan käyttöön samaa tekniikkaa kuin kansalaiset käyttävät
- Osataan hyödyntää pilvipalveluita ja auttaa asiakasta yleisimpien verkkopalveluiden käytössä

Kiteytykset

- ▶ Kirjastolla on hyvä olla tarvittavia ja ajanmukaisia laitteita, yhteyksiä ja ohjelmistoja henkilökunnan ja asiakkaiden käyttöön.
- ▶ Henkilökunnan on hyvä osata antaa teknistä tukea asiakkaille.
(YKS 2016–2020)

Sananvapaus

Kirjastosta aktiivinen keskustelija

- Järjestetään avoimia keskustelutilaisuuksia
- Huolehditaan kirjastosta turvallisena keskusteluympäristönä

Kirjasto auttamaan kansalaisia saamaan äänensä kuulluksi

- Tarjotaan tilaa ja välineitä kansalaisten omalle mediatuotannolle ja tapahtumille
- Tuetaan yhteiskunnallista aktiivisuutta ja keskustelua järjestämällä sille tilaa
- Annetaan kirjastossa tilaa kaikelle lailliselle

Kiteytykset

- ▶ Kirjaston on hyvä mahdollistaa avoimia keskustelutilaisuuksia tarkoituksenmukaisilla tilaratkaisuilla ja tarvittavalla tekniikalla.
- ▶ Kirjastotilan on hyvä olla henkisesti ja fyysisesti turvallinen myös tapahtumien aikana.
- ▶ Kirjaston on hyvä mahdollistaa kansalaisten omia tapahtumia tarkoituksenmukaisilla tilaratkaisuilla ja selkeillä käytännöillä.
(YKS 2016–2020)

Suomen kirjastoseura: Kirjastotyön eettiset periaatteet

Käytetty lähde

Kirjastotyölle uudet eettiset periaatteet – Suomen kirjastoseura

Suomen kirjastoseura on koostanut kirjastotyön eettiset periaatteet. Tämä kirjastoja ohjaava asiakirja antaa myös joitain konkreettisia ohjeistuksia kirjastotiloihin ja tilojen kehittämiseen.

Kirjastotyön eettiset periaatteet -dokumentin rakentamisessa on hyödynnetty seuraavien organisaatioiden ohjeistuksia, ohjaavia asiakirjoja ja lakeja: Helsingin yliopisto, IFLA Code of Ethics, IFLA-UNESCO: Public Library Manifesto, Kirjastolaki 2016, Yleisten kirjastojen neuvosto: Suositus digitaaloista ja digituen antamisesta kirjastossa, Yleisten kirjastojen neuvosto: Yleisten kirjastojen suunta.

Kirjastoammattilaisen tehtävät

- *Tarjoamme parhaan mahdollisen pääsyn aineistoihin, tietoon, ideoihin ja kulttuurisältöihin riippumatta tiedon muodosta tai mediasta.*
- *Edistämme kohtaamisia ja tarjoamme tiloja oppimiseen ja yhteisölliseen toimintaan.*
- *Ylläpidämme ja asetamme käytettäviksi monipuolisia ja uudistuvia kokoelmia.*
- *Tuemme tiedon avointa saatavuutta. Kokoamme yhteen ja avaamme käyttöön kansallista kulttuuriperintöä.*
- *Edistämme yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua.*

Kiteytykset

- ▶ Kirjaston on hyvä tarjota pääsy aineistoihin, tietoon, ideoihin ja kulttuurisältöihin riippumatta tiedon muodosta ja mediasta.
- ▶ Kirjaston on hyvä mahdollistaa oppiminen, yhteisöllinen toiminta ja kohtaamiset tarkoituksenmukaisilla tilaratkaisulla.
- ▶ Kirjaston on hyvä pitää monipuoliset ja uudistuvat kokoelmat käytettävissä.
- ▶ Kirjaston on hyvä pitää kansallista kulttuuriperintöä käytettävissä ja tuoda sitä esiin tarkoituksenmukaisilla tavoilla.
- ▶ Kirjaston on hyvä mahdollistaa yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua edistävää toimintaa.
(Kirjastotyön eettiset periaatteet)

Kohti osallisuutta ja turvallisempaa tilaa

- *Toimimme luottamuksellisesti ja takaamme kirjaston käyttäjän yksityisyyden.*
- *Kehitämme kirjastoa avoimena ja arvostavana turvallisempana julkisena tilana ja digitaalisena ympäristönä.*
- *Järjestämme ja kehitämme kirjastopalveluja yhteistyössä käyttäjien kanssa.*

Kiteytykset

- ▶ Kirjaston on hyvä huolehtia siitä, että asiakkaiden yksityisyys säilyy. (Kirjastotyön eettiset periaatteet)
- ▶ Kirjastotilan on hyvä olla avoin ja turvallinen tila kaikille. (Kirjastotyön eettiset periaatteet)
- ▶ Kirjaston on hyvä osallistaa käyttäjiä toimintansa, tilojensa ja palveluidensa kehittämiseen. (Kirjastotyön eettiset periaatteet)

Kuntaliitto: Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus

Käytetty lähde

Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus |
Kuntaliitto.fi

Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus on selkeä ja yksityiskohtainen saavutettavuuden ja esteettömyyden opas, joka jokaisella kirjaston johtajalla olisi hyvä olla aktiivisessa käytössä.

Kuntaliiton laatimassa suosituksessa kuvatut ohjeet on annettu sillä tarkkuudella, että peruskorjauksen tai uuden rakennuksen tilaaja kuten esimerkiksi kunnan tilakeskus voi hyödyntää niitä työskentelyssä arkitehdin kanssa.

Tähän kappaleeseen on poimittu sitaatteina ja kiteytetty hankkeen näkökulmasta tärkeimmät kohdat, mutta ei ole kuvattu kaikkia tiloihin liittyviä yksityiskohtia.

Strateginen työ ja johtaminen ja kirjastotilat (s.11)

- Saavutettavuus läpäisee kirjaston strategisen ja talouden suunnittelun
  - Kehitystä seurataan vuosittaisen arviointi- ja laatutyön yhteydessä.
  - Saavutettavuuden kehittymistä tulee seurata systemaattisesti osana organisaation vuotuisia arviointi- ja laatutyötä
- Yhdenvertaisuussuunnitelma laaditaan ja saavutettavuussuositusta käytetään sen työkaluna.
- Kuntalaisten osallisuus varmistetaan kyselyissä, palautekanavissa ja yhteistyössä esimerkiksi eri järjestöjen kanssa, jotka tuovat oman erityisosaamisen
  - Kirjastossa osataan tarpeen mukaan hakeutua yhteistyöhön kuntalaisten ja kokemusasiantuntijoiden sekä erilaisten kuntalaisten moninaisuutta edustavien kolmannen sektorin toimijoiden kanssa, kuten monikulttuuristen yhdistysten, vammaisjärjestöjen, hlbt-i-järjestöjen sekä erilaisia oppijoita ja ikäihmisiä edustavien yhdistysten kanssa.
  - Eri kuntalaisryhmät huomioidaan tasapuolisesti palveluihin liittyvässä kuulemisessa kuten asukastilaisuuksissa ja -kyselyissä

Kiteytykset

- ▶ Kirjaston on hyvä ottaa saavutettavuus mukaan strategiseen ja talouden suunnitteluun
- ▶ Kirjaston on hyvä seurata saavutettavuuden kehittymistä osana arviointi- ja laatutyötä
- ▶ Kirjaston on hyvä huolehtia siitä, että yhdenvertaisuuden edistämistä koskeva suunnittelu kattaa myös kirjastopalvelut ja kirjastotilat.
- ▶ Kirjaston on hyvä osallistaa kuntalaiset ja kuntalaisen moninaisuutta edustavat erilaiset järjestöt ja yhdistykset kehittämään kirjastoa tasapuolisesti
(Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)

Kokoelmat ja aineistot ja kirjastotilat (s.12)

- Kokoelmissa on aineistoja asiakaskunnan tarvitsemilla kielillä ja tarvitsemissa muodoissa.
- Kokoelmapolitiikassa moninaisuus läpäisee koko kokoelman. Esimerkiksi vähemmistöihin liittyvät aineistot kuuluvat kaikkiin sopiviin aihealueisiin eikä niitä luokitella pelkästään vähemmistön mukaan.
- Erilaiset väestöryhmät, kuten kulttuuri- ja kielivähemmistöt, vammaisryhmät, erilaiset oppijat ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt, huomioidaan kokoelmien suunnittelussa ja aineiston valinnassa.
- Lasten aineistoissa näkyy yhteiskunnan moninaisuus. Lasten kokoelmassa on kirjoja, joissa on erilaisia perheitä, kuten sateenkaariperheitä, yksinhuoltajaperheitä, moni- ja transkulttuurisia perheitä, sekä kirjoja, joissa huomioidaan lasten erilaisia identiteettejä ja joissa vammaiset lapset tulevat näkyviin.
- Asiasanoituksessa ja aineiston kuvailussa otetaan huomioon moninaisuus ja käytetään ajantasaisia käsitteitä.

Kiteytys

- ▶ Kirjaston on hyvä parantaa saavutettavaa ja yhteiskunnan moninaisuutta ilmentävää aineistoa koskevaa löydettävyyttä esimerkiksi teemahyllyllillä, rinnakkaisijoittelulla tai muulla selkeällä esillepanolla.
(Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)

Asiakaspalvelu ja kirjastotilat (s.14)

- Kirjaston henkilökunta ja palvelupisteet ovat helposti löydettävissä ja tunnistettavissa.
- Henkilökunta osaa kommunikoida selkeästi ja tuntee erilaisia kommunikointikeinoja ja niihin liittyvien apuvälineiden käyttöä kuten selkopuhe, kuvat, bliss-symbolit, induktiosilmukka ja FM-laite.
- Asiakaspalvelijoiden kielitaito (ml. viittomakieli) tehdään näkyväksi asiakkaille.
- Asiakaspalvelutilanne on hienotunteinen, yksityisyyttä suojaava ja turvallinen.
- Asiakkaan oikeuksista tietosuojaan säädetään henkilötietolaissa ja laissa viranomaisten toiminnan julkisuudesta (julkisuuslaki)

Kiteytykset

- ▶ Kirjaston henkilökunnan ja palvelupisteiden on hyvä olla helposti löydettävissä ja tunnistettavissa.
- ▶ Kirjaston asiakaspalvelupisteessä on hyvä olla käytössä kommunikointia helpottavia apuvälineitä ja laitteita, esimerkiksi induktiosilmukka
- ▶ Kirjaston asiakaspalvelijoiden kielitaito (ml. viittomakieli) on hyvä tehdä näkyväksi asiakkaille
- ▶ Kirjaston asiakaspalvelutilanteen on hyvä olla yksityisyyttä suojaava ja turvallinen.
(Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)

Tapahtumat (s.15)

- *Yhdenvertaisuus on tapahtumien suunnittelun ja yleisötyön lähtökohdana.*
- *Kirjasto tarjoaa asiakkaille mahdollisuuden ehdottaa tapahtumien aiheita ja osallistua tapahtumien suunnitteluun ja järjestämiseen.*
- *Kirjasto järjestää myös tapahtumia, joiden kieli on muu kirjaston vaikutuspiirissä oleva kieli kuin suomi tai ruotsi (esim. saame, viittomakieli, romani, viro tai venäjä) ja jotka tukevat eri kielten ja kulttuurien yhteisöllisyyttä.*
- *Tapahtumia myös striimataan eli lähetetään suorana verkkoon. Yhteistyötä tehdään maakuntatasolla.*
- *Sidosryhmille / eri asiakasryhmille tarjotaan yhdenvertaisia mahdollisuuksia järjestää omia tapahtumia kirjastojen tiloissa.*
- *Sidosryhmille / eri asiakasryhmille tarjotaan tarpeen mukaan tukea ja joustavuutta erilaisten omien tapahtumien järjestämiseen kirjastojen tiloissa.*
- *Tapahtumassa käytetyt materiaalit ovat saavutettavassa muodossa. Esimerkiksi sähköiset materiaalit ovat esteettömiä ja käytetään videoita, joissa on tekstitys ja kuvailutulkkaus.*
- *Tapahtumien viestinnässä ja sisällössä käytetään selkeää yleiskieltä tai selkokieltä. Lisäksi tehdään yhteistyötä selkokielen käyttäjien kanssa tapahtumien ja palvelutarjonnan suunnittelussa.*

Kiteytykset

- ▶ Kirjaston on hyvä osallistaa asiakkaat tapahtumien ideointiin, suunnitteluun ja järjestämiseen
- ▶ Kirjaston on hyvä mahdollistaa eri sidos- ja asiakasryhmien tasavertaiset mahdollisuudet järjestää tapahtumia kirjastotiloissa ja kirjaston on hyvä tukea järjestäjiä tarvittaessa tapahtuman toteutuksessa
- ▶ Kirjaston tapahtumatiloihin on hyvä olla esteetön pääsy
- ▶ Kirjaston on hyvä voida tarvittaessa toteuttaa tapahtumien striimausta omilla välineillä tai yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.
- ▶ Kirjaston viestinnässä, tapahtuma- ja tilaviestinnässä, on hyvä käyttää selkeää yleiskieltä tai selkokieltä
- ▶ Kirjaston on hyvä huomioida eri asiakasryhmien tarpeet ohjelmasuunnittelussa; kielet, tulkkaus, materiaalien esteettömyys etc.
(Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)

Viestintä (s.17–21)

- *Viestinnän saavutettavuus tarkoittaa, että kaikki asiakkaat saavat tarvitsemansa tiedon ymmärrettävässä ja saavutettavassa muodossa.*
- *Mietitään, kenelle viesti suunnataan ja mukautetaan viestin sisältö, muoto ja kanava vastaanottajalle sopivaksi. Näin viestintä tavoittaa kohderyhmänsä parhaiten.*
- *Kirjasto hyödyntää monipuolisesti eri kanavia: verkkosivut, sosiaalisen median eri kanavat, sähköpostit ja uutiskirjeet, kirjaston painetut ja tulostetut esitteet, ilmoitustaulu, tiedotteet ja ilmoitukset jne.*
- *Varmistetaan, että viesti on yhtenäinen eri kanavissa.*
- *Kirjasto käyttää vaihtoehtoisia tapoja sisällön esittämiseen, kuten tekstiä, ääntä, videomateriaalia, kuvia ja symboleja. Esimerkiksi kirjaston sulkeutumisesta voi tiedottaa kuulutuksen ja valomerkin avulla.*
- *Kuulutuksille on hyvä tarjota mahdollisuuksien mukaan vaihtoehto, kuten sama tiedote näytöllä, sillä kaikki eivät voi kuulla kuulutuksia.*
- *Kuulutukset kannattaa tehdä useammalla kuin yhdellä kielellä.*
- *Tavoitellun kohderyhmän edustajia on hyvä pyytää mukaan toiminnan tai viestinnän suunnitteluun. Lisäksi viestintämateriaalit ja -tavat kannattaa testata ennakkoon kohderyhmän edustajilla, mikäli mahdollista.*
- *Sekä painetussa materiaalissa (esitteet, opasteet jne.) että verkkojulkaisuissa tärkeää on selkeä ja rauhallinen visuaalinen ilme. Pyritään vähentämään esimerkiksi runsaan kuvituksen aiheuttamaa hälyä, ja pidetään huoli siitä, että käyttäjälle tärkeimmät asiat erottuvat selvästi.*
- *Ohjeistuksissa ja informatiivisissa teksteissä kannattaa valita kuva, joka tukee tekstin viestiä. Kuva ei saa olla ristiriidassa tekstin kanssa eikä viedä lukijaa harhaan.*
- *Kirjaston käyttämissä kuivissa olisi hyvä näkyä yhteiskunnan moninaisuus, eli esimerkiksi kulttuurista moninaisuutta, vammaisia henkilöitä ja eri perhemuotoja, kuten monikulttuuriset perheet, yhden huoltajan perheet, sateenkaariperheet ja perheet, joissa lapsi tai vanhempi on vammainen.*
- *Kuvituksessa eri ryhmiin kuuluvien ihmisten on hyvä esiintyä arkipäiväisten kirjastoaiheiden yhteydessä tavallisina asiakkaina sen sijaan, että he edustaisivat jotain ryhmää.*
- *Saavutettava kieli on selkeää ja ymmärrettävää sekä puheessa että teksteissä.*
- *Suomen ja ruotsin lisäksi kirjastot voivat viestiä selkokielellä, viittomakielillä ja muilla kunnassa käytetyillä kielillä tarpeen mukaan.*
- *Saavutettavuustiedot auttavat kaikkia kirjaston asiakkaita arvioimaan, kuinka helppoa tiloissa toimiminen ja palveluiden käyttäminen on.*
- *Saavutettavuustiedot annetaan kirjallisesti ainakin verkkosivuilla ja mahdollisissa esitteissä.*

Kiteytykset

- ▶ Kirjaston on hyvä toteuttaa kohdennettua viestintää monikanavaisesti ja eri muodoissa, jotta tieto tavoittaa erilaiset käyttäjäryhmät.
  - ▶ Kirjaston viestin on hyvä olla yhtenäinen eri kanavissa
  - ▶ Kirjaston monikanavaisessa viestinnässä, kuten tilaviestinnässä sekä toiminta- ja käyttöohjeissa, on hyvä huomioida eri aistit ja erilaiset tavat vastaanottaa tietoa.
  - ▶ Kirjaston on hyvä arvioida tarpeen mukaan, milloin kuulutuksia tai muuta kiireellistä viestintää kannattaa toteuttaa useammalla kuin yhdellä kielellä.
  - ▶ Kirjaston on hyvä toistaa kuulutusinfo erillisellä näytöllä, koska kaikki eivät kuule kuulutuksia.
  - ▶ Kirjaston on hyvä ottaa eri kohderyhmien edustajia mukaan toiminnan ja viestinnän suunnitteluun ja testaukseen.
  - ▶ Kirjaston painotuotteiden, kuten esitteet, opasteet ja julisteet, on hyvä olla selkeitä ja visuaalisesti rauhallisia
  - ▶ Kirjaston viestintämateriaaleissa on hyvä käyttää kuvaa, joka tukee viestiä.
- ▶ Kirjaston viestintämateriaaleissa tekstin on hyvä erottua riittävästi taustasta ja olla kirjoitettu riittävän suurella kirjainkoolla ja rivivälillä.
  - ▶ Kirjastojen viestintämateriaaleja on hyvä olla myös selkokieleisinä.
  - ▶ Kirjaston käyttämissä kuvissa on hyvä näkyä yhteiskunnan moninaisuus, mutta eri ryhmiin kuuluvien henkilöiden tulisi esiintyä tavallisina asiakkaina sen sijaan, että he edustaisivat jotain ryhmää.
  - ▶ Kirjaston viestinnässä käytettävän kielen on hyvä olla selkeää ja ymmärrettävää sekä puheessa että teksteissä.
  - ▶ Kirjaston viestinnässä on hyvä huomioida kunnan kielellinen asema; lisäksi viestintää on hyvä tarjota tarpeen mukaan selkokielellä, viittomakielellä ja muilla kunnassa käytetyillä kielillä.
  - ▶ Kirjaston on hyvä viestiä saavutettavuudesta ainakin esitteissä ja verkkosivuilla: asiakkaiden on hyvä pystyä arvioimaan kuinka helppoa tiloissa toimiminen ja palveluiden käyttäminen tai tapahtumiin osallistuminen on
(Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)

Tilat (s. 28–34)

- *Kaikkien tilojen, myös henkilökunnan tilojen, tulisi olla esteettömiä. Jokainen kirjasto voi aloittaa pienistä parannuksista: helpotetaan luiskalla kynnysten ylittämistä, lisätään istuimia, käsitukia ja naulakoita sijoitetaan myös matalammalle.*
- *Myös aineistojen sijoitteluun voi vaikuttaa. Esimerkiksi äänikirjoille, isotekstisille kirjoille ja selkokirjoille varatut hyllyt sijoitetaan helppopääsyyseen ja helposti löydettävään paikkaan.*
- *Samoin erilaiset tapahtumat ja toiminnot, kuten musiikin kuuntelu tai satutunnille osallistuminen järjestetään esteettömästi.*
- *Rakentamista säädellessään laeilla kuten Maankäyttö- ja rakennuslaki. Niistä löytyvät keskeiset rakennetun ympäristön esteettömyyttä koskevat säädökset. Säädöksiä määrittelee tarkemmin Ympäristöministeriön rakentamismääräyskokoelma.*
- *Kirjaston tiloista on mahdollista tilata asiantuntijoiden tekemä esteettömyyskartoitus ja sitä kautta hankkia tietoa tilojen toimivuudesta ja eväitä parempaan toteutukseen*
- *Opasteet auttavat kirjaston asiakkaita ja henkilökuntaa suunnistamaan kirjastossa ja löytämään eri tiloja ja tarjolla olevia palveluita. Kirjaston sisällä olevien opasteiden lisäksi opastusjärjestelmään kuuluvat myös kirjastoon johdattavat opasteet.*
- *Opastusjärjestelmä on johdonmukainen: opasteet ovat yhdenmukaisia eikä opastus katkea kesken.*
- *Kulkureitti kirjaston sisäänkäynnille on opastettu.*
- *Palvelupisteeltä on näköyhteys sisäänkäyntiin, jotta henkilökunta huomaa mahdollisesti apua tarvitsevat asiakkaat.*
- *Sisääntulon välittömässä läheisyydessä on kohteen opastaulu.*
- *Opasteeseen on merkitty kirjaston pohjapiirros, tärkeimpien palvelujen ja tilojen kuten palvelupisteiden, eri osastojen ja wc-tilojen sijainnit sekä esteettömät kulkuväylät.*
- *Opasteissa on hyödynnetty symboleja.*
- *Opasteet ovat helposti havaittavassa paikassa.*
- *Kirjastoon ja liikkuminen ulkotiloista sisälle edellyttää saattoliikenteen pysähtymispaikkaa, esteettömiä autopaikkoja ja tasaisia kovapintaisia kulkuväyliä*
- *Kirjaston tiloihin on esteetön pääsy suoraan aulasta, käytävältä tai muusta vastaavasta tilasta.*
- *Kulkuväylien ja tilojen mitoitus mahdollistaa liikkumisen myös apuvälineiden kanssa.*
- *Saavutettava aineisto kuten äänikirjat, isotekstiset kirjat ja selkokirjat, on sijoitettu helposti saavutettavaan paikkaan.*
- *Lukutilat, musiikin kuuntelulle varatut tilat, satukolot, rukouksilat, allergiavapaat tilat tai vastaavat tilat toteutetaan siten, että niihin pääsee myös apuvälineiden kanssa ja että niihin pääsee myös avustaja, saattaja tai omaishoitaja.*
- *Tilat ovat monikäyttöisiä ja muunneltavia.*
- *Seinäpinnat ovat visuaalisesti rauhalliset ja valaistus on riittävä, jotta kommunikaatio on mahdollisimman sujuvaa. Erityisen tärkeää tämä on kokoontumistiloissa.*
- *Varaudutaan mahdollisten asiakkaita avustavien työkoirien, kuten opas-, avustaja- tai kuulokoirien, läsnäoloon. Mikäli jossain tilanteessa avustava koira ei voi olla läsnä käyttäjänsä vierellä, osoitetaan koiralle rauhallinen, suljettavissa oleva tila, johon sen voi tarvittaessa jättää ilman että koira tulee häirityksi (ulkopuoliset henkilöt eivät pääse koskemaan tai puhuttelemaan koiraa).*
- *Tiedotetaan lemmikkejä koskevista käytännöistä.*
- *Selvitetään, voivatko lemmikit päästä kirjaston tiloihin, esimerkiksi rajatulle alueelle.*
- *Palvelu-/lainauspiste on merkitty opasteella ja se erottuu tummuuskontrastina ympäristöstä.*
- *Palvelupisteeseen ääressä on mahdollista asioida sekä istuen*
- *Palvelupisteessä on tukikaide, keppiteline ja pöydän yhteydessä on istuin, jossa on käsi- ja selkänöjat.*
- *Palvelupisteessä on hyvä ja tasainen valaistus.*
- *Palvelupisteessä on induktiosilmukka ja siitä kertova opaste.*
- *Kalusteet ovat siirrettäviä. Muunneltavuus antaa mahdollisuuksia muokata ympäristöä ja tehdä esteettömiä ratkaisuja tilojen käytössä.*
- *Yleisöpäätteitä on useammalla eri korkeudella tai ne ovat korkeussäädettäviä.*
- *Kirjaston näyttöpäätteet, lainaus- ja palautusautomaati, kopiokoneet ja tulostimien tulisi olla käytettävissä istumakorkeudella*
- *Näyttöpäätteet, lainaus- ja palautusautomaatit sekä kopiokoneet ovat käytettävissä myös istumakorkeudelta.*
- *Itsepalvelun lisäksi tarjolla on myös henkilökunnan apua.*
- *Tarjolla on kirjastokäynnin ajaksi lainattavia apuvälineitä kuten kirjakorit, -vaunut ja suurenmuslasit.*
- *Palvelupisteissä ja kokoontumistiloissa on induktiosilmukka ja se on merkitty opastein.*
- *Yleisvalaistus on hyvä, tasainen ja häikäisemätön.*
- *Väri- ja kontrastierot helpottavat tilan hahmottamista (esimerkiksi lattia erottuu tummuuskontrastina seinistä).*
- *Tilassa on induktiosilmukka (ja äänentoistojärjestelmä). Induktiosilmukka on merkitty opasteella ja silmukan kuuluvuusalue on esitetty kuuluvuuskartan avulla.*
- *Tilassa on ääntä vaimentavaa materiaalia (tila ei ole kaikuisa)*
- *Kirjastossa on tarjolla tila-alue, josta pyritään luomaan mahdollisimman allergiavapaa (huom. pintamateriaalit, sisäilma, kasvit, kokemus sähkölaitteille herkistymisestä jne.).*
- *Kirjastossa on rauhallinen tila, jossa näkö-, kuulo-, haju- ja tuntoaistimuksia on mahdollisimman vähän.*

Kiteytys:

- ▶ Kirjaston asiakastilojen on hyvä olla esteettömät.
- ▶ Kirjaston henkilökunnan tilojen on hyvä olla esteettömät.
- ▶ Kirjaston erilaiset tapahtumat ja toiminnot on hyvä olla esteettömiä.
- ▶ Kirjaston on hyvä hyödyntää asiantuntija-arviota tai esteettömyyskartoitusta tilojen saavutettavuuden kehittämisessä.
- ▶ Kirjaston opasteiden on hyvä olla saavutettavia.
- ▶ Kirjastolla on hyvä olla opasteita ulkona, jotka johdattavat asiakkaan kirjastoon.
- ▶ Kirjastotiloissa on hyvä olla opasteita, joiden avulla asiakkaat ja henkilökunta löytävät eri tiloja ja palveluita.
- ▶ Palvelupisteeltä on hyvä olla näköyhteys sisäänkäyntiin, jotta henkilökunta huomaa mahdollisesti apua tarvitsevat asiakkaat.
- ▶ Kirjaston sisääntulon välittömässä läheisyydessä on hyvä olla kohteen opastaulu, johon on merkitty kirjaston pohjapiirros, tärkeimpien palvelujen ja tilojen, eri osastojen ja wc-tilojen sijainnit sekä esteettömät kulkuväylät.
- ▶ Kirjastoon saapuminen on hyvä olla esteetön: liikkuminen ulkotiloista sisälle, esteettömät autopaikat, saattoliikenteen pysähtymispaikka, tasaisia kovapintaisia kulkuväyliä.
- ▶ Kirjaston pääsisäänkäynnin on hyvä olla helposti tunnistettava ja löydettävissä ja esteetön.
- ▶ Kirjaston tiloihin on hyvä olla esteetön pääsy suoraan aulasta, käytävältä tai muusta vastaavasta tilasta.
- ▶ Kirjaston kulkuväylien ja tilojen mitoituksen on hyvä mahdollistaa liikkumisen apuvälineiden kanssa.
- ▶ Kirjaston saavutettavalle aineistolle, kuten äänikirjoille, isotekstisille kirjoille ja selkokirjoille varatut hyllyt on hyvä sijoittaa helppopääsyiseen ja helposti löydettävään paikkaan.
- ▶ Kirjaston on hyvä pyrkiä tarjoamaan mahdollisimman allergiaystävällinen ja saavutettava tila tai alue.
- ▶ Kirjaston tiloihin on hyvä päästä apuvälineiden ja mahdollisen avustajan kanssa.
- ▶ Kirjaston tilojen on hyvä olla monikäyttöisiä ja muunneltavia.
- ▶ Kirjaston seinäpintojen on hyvä olla visuaalisesti rauhalliset.
- ▶ Kirjaston valaistuksen on hyvä olla riittävä.
- ▶ Kirjaston on hyvä tiedottaa avustavia koiria ja lemmikkejä koskevista käytännöistä.
- ▶ Kirjaston on hyvä varautua asiakkaita avustavien työkoirien läsnäoloon, esimerkiksi varaamalla koirille rajatun alueen.
- ▶ Kirjaston palvelu-/lainauspisteen on hyvä olla merkitty opasteella ja sen on hyvä erottua tummuuskontrastina ympäristöstä.
- ▶ Palvelupisteessä on hyvä mahdollistaa asiointi sekä istuen että seisten; toteutustapa voi vaihdella.
- ▶ Kirjaston palvelupisteessä on hyvä huomioida erilaiset asiointitarpeet esimerkiksi tukikaiteen, keppitelineen tai sopivan istuimen avulla.
- ▶ Kirjaston palvelupisteessä on hyvä olla hyvä ja tasainen valaistus.
- ▶ Kirjaston palvelupisteessä on hyvä olla induktiosilmukka ja siitä kertova opaste.
- ▶ Kirjaston kalusteiden on hyvä olla siirrettäviä ja tilojen muunneltavia, jotta ympäristöä voi muokata esteettömäksi.
- ▶ Kirjaston yleisöpääätteiden on hyvä olla korkeussäädettäviä tai useammalla eri korkeudella.
- ▶ Kirjaston henkilökunnan on hyvä auttaa asiakkaita tarvittaessa yleisön käytössä oleviin laitteisiin.
- ▶ Kirjaston on hyvä arvioida, millaisia lainattavia apuvälineitä asiakkaiden käyttöön on tarkoituksenmukaista tarjota.
- ▶ Kirjaston yleisvalaistuksen on hyvä olla hyvä, tasainen ja häikäisemätön.
- ▶ Kirjaston väri- ja kontrastierot on hyvä huomioida (lattia erottuu tummuuskontrastina seinistä).
- ▶ Kirjastotilassa on hyvä arvioida induktiosilmukan tai muun kuulemista tukevan ratkaisun tarve tilan käyttötarkoituksen mukaan.
- ▶ Kirjastotilan akustiikan on hyvä olla hyvä, eikä tila saisi olla kaikuva.
- ▶ Kirjastossa on hyvä olla tarjolla alue tai tila, josta pyritään luomaan mahdollisimman allergiavapaa (esim. pintamateriaalit, sisäilma, kasvit).
- ▶ Kirjastossa on hyvä olla rauhallinen tila, jossa näkö-, kuulo-, haju- ja muita aistimuksia on mahdollisimman vähän. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)

Selvitys – suosituksia sekä arviointi- ja ennakointitietoa kirjastotilojen kehittämisen näkökulmasta

6

Tässä hankkeen tuottamassa tiiviissä Selvityksessä on koottu yhteen kirjastotiloihin liittyvää arviointitietoa, suosituksia, hankkeita, ennakoitietoa ja esimerkkejä. Tarkoituksena on auttaa tunnistamaan näkökulmia, mahdollisia kehittämissuuntia ja käytännön ratkaisuja, joita kirjastot voivat hyödyntää paikallisesti omissa suunnittelussaan. Selvityksestä voi myös poimia ajatuksia tilasuunnitelmien laatimiseen ja tiloihin liittyvään toiminnan kehittämiseen. Sen avulla voi tutustua tarkemmin asiakirjoihin sekä perustella kirjastotiloihin liittyviä tarpeita esimerkiksi päättäjille ja tilapalveluille.

Selvityksessä käytetyt lähteet ovat luonteeltaan erilaisia. Osa on viranomaisten arviointeja, osa kehittämishankkeiden tuotoksia, osa tutkimus- ja ennakointitietoa ja osa esimerkkiluonteista aineistoa. Niitä ei tule lukea velvoittavina, vaan kirjastotilojen kehittämistä tukevinä näkökulmina ja havaintoina.

Selvitykseen oli haastavaa löytää sopivia lähteitä, koska suurin osa kerätystä materiaalista ei tarkastelun jälkeen tarjonnut konkreettisia kirjastotiloihin liittyviä ohjeita. Esimerkiksi useat raportit ja lopputyöt päätyivät vahvistamaan kirjastolain veloitteiden merkitystä ja toteutumista kirjastotiloissa yleisellä tasolla. Useiden hankkeiden toiminnan tuloksia on myös kuvattu työkirjan kirjastotilojen havainnointiosiossa (12 itäsuomalaisen kirjaston hyvät käytänteet ja vinkit kirjastotilojen kehittämiseen).

Selvityksessä käsitellään ja tulkitaan seuraavia dokumentteja:

- Peruspalveluiden arviointi 2019 (kirjastotilat)
- Suunta selville Itä-Suomen kirjastoissa -hanke: Itä-Suomen kirjastot lupaavat
- Sivistyksen suunta 2025: Kuntaliiton sivistyspoliittinen ohjelma
- Lukukoiratoiminta:
  - Lukukoirakko lukemisen edistäjänä kirjastossa
  - Laatusuositus yleisten kirjastojen lukukoiratoimintaan
- Tulevaisuus- ja ennakointitieto
  - Sitra: Megatrendit 2023
  - IFLA: Trend Report 2024
- Kirjastojen äänimaisema
  - Luoti, Sanna (2024): Elämän ääniä: kirjastotyöntekijöiden kokemuksia työskentelystä kirjaston äänimaisemassa
- Kansainvälisiä kirjastotiloja

Selvityksessä ei esitellä tarkasteltavia asiakirjoja, vaan niistä on poimittu kirjastotiloihin liittyvät kohdat suorina sitaatteina. Sitaintien jälkeen pyritään tulkitsemaan ja kiteyttämään mahdollisimman selkeästi asiakirjoista, mitä ne voivat tarkoittaa kirjastotilojen kannalta.

Suorat sitaattit ovat tekstissä *kursivilla*.

Hanketyöntekijän tekemät tulkinnat dokumenteista on kiteytetty neuvovaan sanalliseen muotoon, jonka jälkeen suluisa nimetään kiteytyksen lähde:

- Kirjastojen kannattaa pyrkiä jakamaan tiloja muiden kunnallisten toimijoiden kanssa.
(Peruspalveluiden arviointi 2019)

Kaikki Selvityksen kiteytykset on koottu työkirjan lopussa olevaan taulukkomuotoiseen kirjastotilojen kehittämistyökaluun. Siitä löytyy tämän lisäksi kaikki hankkeen eri toiminnoissa kerätyt kiteytykset.

On tärkeää huomioda, että Selvityksen tulkinnat ja kiteytykset eivät ole laki- tai rakennusalan asiantuntijoiden tarkastamia. Selvitys toimii yhdessä hankkeen tuottaman Koosteen kanssa. Niitä täydentävät myös hankkeen tekemä Joukkoistettu tulevaisuustyöskentely ja Visio 2030-luvun itäsuomalaisista kirjastotiloista.

Peruspalveluiden arviointi 2019 (kirjastotilat)

Käytetty lähde on saatavilla AVIlta (nyk. LVV) pyydettyessä.

Aluehallintovirasto toteutti vuonna 2019 peruspalvelujen arvioinnin, jossa tarkasteltiin kirjastotiloja. Tässä luvussa esitetyt kiteytykset perustuvat arvioinnin johtopäätöksiin ja toimenpide-ehdotuksiin. Ne ovat kehittämistä tukevia linjauksia, eivät kirjastoja suoraan sitovia velvoitteita.

Johtopäätökset

- *Tarve kunnan toimialojen yhteistyöhön, yhteisiin palveluihin ja rakenteellisiin muutoksiin on kasvanut. Kuntiin on rakennettu monitoimitiloja, joissa esimerkiksi koulu, nuorisotila ja kirjasto toimivat samassa rakennuksessa.*
- *Kirjaston tulee olla kaikkien käytettävissä ja saavutettavissa. Kuitenkin asiakkaiden tarpeet ja kyvyt käyttää kirjastoa voivat olla erilaisia, jolloin esimerkiksi kirjastossa järjestettävät tilaisuudet voivat vaikeuttaa joidenkin asiakkaiden kirjaston käyttöä.*
- *Laki yleisistä kirjastoista tuli voimaan 2017. Kirjastojen henkilöstö tuntee uudistetun kirjastolain ja ovat sisäistäneet sen. TEA-viisari kuitenkin näyttää, että kuntapäätäjien kirjastoa koskevissa tiedoissa on parannettavaa.*
- *Kirjastojen toimipaikkojen väheneminen on heikentänyt kirjastopalvelujen saatavuutta, mutta toisaalta kirjastojen omatoiminen aukioloaika on parantanut saatavuutta. Omatoimisen aukiolon osuus kirjastojen kokonaisaukioloajasta on yli kolmannes.*
- *Kirjastot viestivät tiloistaan ja palveluistaan vaihtelevasti. Kirjaston viestintä varmistaa osaltaan palvelujen tasavertaisen saatavuuden ja asiakkaiden tasa-arvoisen kohtelun. Kirjastotila itsessään viestii kirjaston palvelun laadusta ja houkuttelee asiakkaita.*
- *Kirjastojen e-aineistot ja verkkopalvelut eivät ole poistaneet kirjastojen fyysisen tilan tarvetta. Aineisto- ja palvelumuotojen muuttuessa tilojen muunneltavuus on entistä tärkeämpää.*

Toimenpide-ehdotukset

- *Kunnat jatkavat yhteisten tilojen käyttöönottoa ja toimialat ylittävää yhteistyötä. Kirjastojen pitää olla alusta lähtien suunnittelemassa sekä yhteisiä tiloja että toimintaa, jotta kirjasto voi kirjastolain mukaisesti ottaa huomioon kirjastotilan erilaiset käyttäjäryhmät ja kirjastotoiminnan muutokset.*
- *Kirjastot suunnittelevat ja aikatauluttavat kirjastojen toimintaa siten, että jokainen asiakas pystyy käyttämään kirjastoa oman kykynsä ja tarpeensa mukaan myös pienissä kirjastotiloissa ja omatoimiaukiolon aikana. Tämä edellyttää, että kirjastotiloja on mahdollisuus muunnella tilanteen ja tilaisuuden mukaan.*
- *Kirjastojen johtajat ja kuntapäätäjät parantavat keskinäistä yhteydenpitoaan. Kirjastojen johtajat tiedottavat päättäjille oman kirjaston asioista, kirjastojen kehittämisestä, kutsuvat päättäjiä kirjastoon kokoustamaan ja keskustelemaan asiakkaiden kanssa.*

- *Kirjastot kehittävät edelleen entistä tiiviimmässä yhteistyössä asiakkaiden kanssa myös omatoimiaukiolon palveluja ja toimintaa normaalien palvelujen rinnalla. Kunnat huolehtivat siitä, että kirjastossa on henkilöstöä riittävästi asiakkaita ja kehitystyötä varten.*
- *Viestintä on jatkuva, aktiivinen prosessi, jossa kirjastot säännöllisesti kertovat asiakkailleen ja päättäjille uusien palvelujen lisäksi myös jo vakiintuneista palveluistaan. Viestintätapa vaihtelee kohderyhmien mukaan.*
- *Kun kunnat suunnittelevat ja muuttavat kirjastotiloja, niin ne ottavat huomioon, että aineistoja ja palveluja on sekä sähköisessä että fyysisessä muodossa. Kirjastojen henkilöstön on pystyttävä opastamaan asiakkaitaan sekä fyysisessä että virtuaalisessa tilassa.*

Kiteytykset

- ▶ Kirjastojen kannattaa pyrkiä jakamaan tiloja muiden kunnallisten toimijoiden kanssa.
- ▶ Kirjastojen kannattaa olla suunnittelemassa yhteisiä tiloja ja toimintaa muiden kunnallisten toimijoiden kanssa, jotta kirjastotilassa voidaan ottaa huomioon erilaiset käyttäjäryhmät ja kirjastotoiminnan muutokset.
- ▶ Kirjastopalvelujen on hyvä olla kaikkien käytettävissä ja saavutettavissa.
- ▶ Kirjastojen kannattaa suunnitella ja tarvittaessa muunnella tilanteen mukaan kirjaston aukioloaikoja, jotta jokainen asiakas pystyy käyttämään kirjastoa myös pienissä kirjastoissa ja omatoimiaikana.
- ▶ Kirjastojen johdon kannattaa parantaa yhteydenpitoa kuntapäätäjien kanssa ja tiedottaa päättäjille oman kirjaston asioista, kirjaston kehittämisestä ja varmistaa että kuntapäätäjät tuntevat mm. lain yleisistä kirjastoista.
- ▶ Kirjastojen kannattaa kutsua keskustelemaan ja osallistaa kuntapäätäjät ja kuntalaiset kirjastotilojen ja -palveluiden kehittämiseen.
- ▶ Kirjastojen kannattaa osallistaa asiakkaat kehittämään omatoimiaukiolon palveluita ja toimintaa.
- ▶ Kirjastojen kannattaa viestiä jatkuvasti ja säännöllisesti asiakkaille ja päättäjille uusista ja vakiintuneista palveluista kohderyhmät tavoittavalla viestintätavalla ja siten osaltaan varmistaa palveluiden tasa-arvoisen saatavuuden ja asiakkaiden tasavertaisen kohtelun.
- ▶ Kirjastojen kannattaa panostaa kirjastotilan viihtyvyyteen ja tilaviestintään, koska kirjastotila itsessään viestii kirjaston palvelun laadusta ja houkuttelee asiakkaita.
- ▶ Kirjastojen kannattaa tehdä kirjastotiloista muunneltavat
- ▶ Kirjastotilassa kannattaa olla tila ja laitteet, jossa henkilökunta voi opastaa asiakasta.
- ▶ Kirjastotilassa kannattaa olla tila ja laitteet, jossa henkilökunta voi opastaa asiakasta virtuaalisesti. (Peruspalveluiden arviointi 2019)

Suunta selville Itä-Suomen kirjastoissa -hanke: Itä-Suomen kirjastot lupaavat

Käytetty lähde:

Savon kirjastot – Alueellinen kehittämistehtävä Savo

Vuonna 2019 Suunta selville Itä-Suomen kirjastoissa -hanke työsti kaikille Etelä-Savon, Pohjois-Savon ja Pohjois-Karjalan kirjastoille yhteisen palvelulupauksen. Palvelulupauksessa on useita kohtia, jotka kannattaa huomioida kirjastotiloissa.

Lupaus: Kaikille mahdollisuus lukea

Lukutaito on kansalaistaito. Kirjaston osaajat ja kokoelmat ovat monipuolisen lukemisen ja monilukutaidon edistämistä varten.

Toimenpiteitä:

- Tarjoamme kirjallisuutta eri formaateissa.
- Kokoamme monipuolisia aineistonäyttelyitä.
- Vinkkaamme, myös virtuaalisesti.
- Markkinoimme tietoa ja tarinoita, myös verkossa ja somessa.
- Kannustamme yhteisölliseen ja vertaistoimintaan lukemisen ympärillä.

Kiteytykset

- ▶ Kirjastotilassa kannattaa olla esillä kirjallisuutta eri formaateissa.
  - ▶ Kirjastotilaan kannattaa koota monipuolisia aineistonäyttelyitä.
  - ▶ Kirjastotilassa kannattaa olla tila, jossa voi vinkata.
  - ▶ Kirjastotilassa kannattaa olla tila ja laitteet, jossa voi vinkata virtuaalisesti.
  - ▶ Kirjastotilassa kannattaa markkinoida tietoa ja tarinoita.
  - ▶ Kirjastotilassa kannattaa olla tila, jossa voi toteuttaa yhteisöllistä ja vertaistoimintaa lukemisen ympärillä.
- (Itä-Suomen kirjastot lupaavat)

Lupaus: Tukea aktiiviseen kansalaisuuteen ja hyvinvointiin

Kirjasto opastaa tiedonlähteille ja tukee elinikäistä oppimista. Kirjasto ehkäisee syrjäytymistä.

Toimenpiteitä:

- Mahdollistamme toiminnan, joka edistää aktiivista kansalaisuutta ja hyvinvointia.
- Opastamme tiedonlähteille ja autamme kirjaston verkkopalvelujen käytössä.
- Tarjoamme digitukea yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.

Kiteytykset

- ▶ Kirjastotilassa kannattaa olla tila, jossa voi edistää aktiivista kansalaisuutta ja hyvinvointia.
  - ▶ Kirjastotilassa kannattaa olla tila ja laitteet, jossa asiakasta voi opastaa tiedonlähteille ja auttaa kirjaston verkkopalveluiden käytössä.
  - ▶ Kirjastotilassa kannattaa olla tila ja laitteet, jossa voi tarjota digitukea yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.
- (Itä-Suomen kirjastot lupaavat)

Lupaus: Osaamista & yhteistyötä

Kirjastossa työskentelee osaava ja osaamistaan kehittävä henkilökunta. Kirjasto toimii valtakunnallisessa ja kansainvälisessä kirjastoverkostossa. Kirjasto kehittää toimintaansa yhdessä asiakkaiden kanssa.

Toimenpiteitä:

- Koordinoimme ja hyödynnämme verkostoja ja teemme yhteistyötä.
- Olemme avoimia monenlaiselle yhteistyölle ja haemme aktiivisesti yhteistyökumppaneita.

Kiteytykset

- ▶ Kirjaston kannattaa kehittää toimintaa ja tiloja yhdessä asiakkaiden kanssa.
  - ▶ Kirjaston kannattaa tehdä yhteistyötä eri toimijoiden ja yhteistyökumppaneiden kanssa.
- (Itä-Suomen kirjastot lupaavat)

Lupaus: Kaikille avoin tila

- Jokainen on tervetullut kirjastoon.
- Mahdollistamme esteettömän pääsyn kirjastopalveluihin.
- Huomioimme asiakkaiden tarpeet aukioloajoissa.
- Pyrimme muunneltaviin ja monikäyttöisiin tiloihin, joita tarjoamme asiakkaiden käyttöön.

Kiteytykset

- ▶ Kirjaston kannattaa mahdollistaa esteetön pääsy kirjastopalveluihin.
  - ▶ Kirjastojen kannattaa huomioida asiakkaiden tarpeet aukioloajoissa.
  - ▶ Kirjastotilojen kannattaa olla muunneltavia ja monikäyttöisiä.
  - ▶ Kirjastotiloja kannattaa tarjota asiakkaiden käyttöön.
- (Itä-Suomen kirjastot lupaavat)

Sivistyksen suunta 2025: Kuntaliiton sivistys- poliittinen ohjelma

Käytetty lähde

Sivistyksen suunta - Riktlinjer för bildningen 2025

Kunnat vastaavat yleisten kirjasto- ja tietopalveluiden järjestämisestä. Kuntaliiton sivistyspoliittinen ohjelma määrittelee vision kirjasto- ja tietopalveluille vuodelle 2025. Ohjelma, sen sisältämä visio ja toiminnot vision saavuttamisesta sivuavat myös kirjastotiloja. Tässä osiossa on siteerattu ohjelmaa näiltä osin sekä pyritty kiteyttämään kirjastotiloihin vaikuttavat asiat.

Kaikkien kirjasto – kielellinen ja kulttuurinen monikulttuurisuus

Kirjasto- ja tietopalvelut ovat osa kaikenikäisten ihmisten jokapäiväistä elämää ja yhteisöllisyyttä tukevia hyvinvointipalveluja. Toimintaa toteutetaan ja kehitetään paikallisten tarpeiden pohjalta yhteistyössä kuntalaisten sekä kunnan muiden palvelusektoreiden ja muiden toimijoiden kanssa.

Kirjasto- ja tietopalveluilla tuetaan väestön yhtäläisiä mahdollisuuksia tietoon eri kielillä. Keskeisenä tavoitteena on tukea kuntalaisten monilukutaitoja, tiedonhallintaa ja elinikäistä oppimista sekä luoda edellytyksiä paikalliselle kulttuuri- ja kansalaistoiminnalle. Kirjastot tarjoavat avoimen julkisen tilan kuntalaisille ja yhteisöille. Aineistojen ohella kirjasto-toiminnassa panostetaan tietopalveluihin sekä koulutus- ja tapahtumatuotantoon.

Palveluilla vastataan yksilöllisiin tietotarpeisiin sekä tietoteknologian ja tiedonhallinnan palvelutarpeisiin. Kirjastot ovat avoimia oppimisympäristöjä, joissa tuetaan väestön omaehtoista elinikäistä oppimista ja maahan muuttaneiden kotoutumista. Media- ja informaatio-osaamista hyödynnetään muun muassa varhaiskasvatuksen sekä oppilaitosten kanssa tehtävässä yhteistyössä.

Pääosa kirjastotoimintaan kuuluvasta aineistoista, palveluista ja laitteista on maksuttomia. Kirjastojen palveluasenne mahdollistaa monisektoraalisen yhteistyön sekä tilojen joustavan käytön ja uusien palvelukonseptien kehittämisen.

Kiteytykset

- ▶ Kirjastopalveluita kannattaa kehittää yhdessä kuntalaisten ja muiden kunnan toimijoiden kanssa.
- ▶ Kirjasto- ja tietopalveluita kannattaa tarjota eri kielillä, jotta tuetaan väestön yhtäläisiä mahdollisuuksia tietoon.
- ▶ Kirjaston kannattaa tukea paikallista kulttuuri- ja kansalaistoimintaa myös tilaratkaisuillaan ja tarvittavalla teknologialla.
- ▶ Kirjastojen kannattaa tarjota tai mahdollistaa tiloja kuntalaisille ja yhteisöille paikalliset olosuhteet huomioiden.
- ▶ Kirjastotilaan kannattaa toteuttaa avoimia oppimisympäristöjä, joissa voidaan tukea väestön omaehtoista elinikäistä oppimista ja maahan muuttaneiden kotoutumista.
- ▶ Kirjaston kannattaa pitää valtaosa aineistosta, laitteista ja palveluista maksuttomina.
- ▶ Kirjastojen kannattaa tehdä monisektoraalista yhteistyötä palvelukonseptien kehittämisessä ja tilojen joustavassa käytössä.

(Sivistyksen suunta 2025)

Mahdollisuuksia kuntalaisten omaehtoiselle toiminnalle

Kirjasto- ja tietopalvelut ovat lähipalveluina saavutettavissa joustavasti erilaisia sähköisiä ja fyysisiä tilamahdollisuuksia hyödyntäen. Palveluja sijoitetaan sinne, missä ihmiset viettävät aikaansa ja hoitavat asioitaan. Fyysiset toimipisteet voivat olla pysyviä tai pyörillä olevia tilaratkaisuja, joita toteutetaan julkisten ja yksityisten toimijoiden kanssa yhteistyössä.

Kirjastojen toiminta edistää kaikenikäisten ja äidinkielenään eri kieliä puhuvien kuntalaisten sekä paikallisyhteisöjen omaehtoista kansalaistoimintaa ja osallisuutta. Kirjastoissa toimivat asiakaspalvelupisteet ja sähköinen asiointi parantavat myös muiden julkisten palvelujen saavutettavuutta.

Kiteytykset

- ▶ Kirjasto- ja tietopalvelut kannattaa pitää lähipalveluina saavutettavissa joustavasti erilaisia sähköisiä ja fyysisiä tilamahdollisuuksia hyödyntäen.
- ▶ Kirjastopalveluita kannattaa sijoittaa sinne, missä ihmiset viettävät aikaansa ja hoitavat asioitaan.
- ▶ Kirjaston kannattaa toteuttaa fyysiset toimipisteet ja tilaratkaisut julkisten ja yksityisten toimijoiden kanssa yhteistyössä.
- ▶ Kirjastojen kannattaa harkita erilaisten asiakaspalvelupisteiden ottamista tiloihinsa ja siten parantaa muiden julkisten palvelujen saavutettavuutta.

(Sivistyksen suunta 2025)

Kuntaliitto on tuottanut myös sivistyspoliittisen ohjelman Sivistyksen suunta 2030, mutta se ei sisällä kirjastotiloja sivuavia kohtia.

Lukukoiratoiminta: Lukukoirakko lukemisen edistäjänä kirjastossa ja Laatusuositus yleisten kirjastojen lukukoiratoimintaan

Käytetyt lähteet:

Lukukoirakko lukemisen edistäjänä kirjastossa:
<https://savonake.fi/2024/01/18/lukukoirakko-lukemisen-edistajana/>

Laatusuositus yleisten kirjastojen
lukukoiratoimintaan: Laatusuositus
lukukoiratoimintaan kirjastoissa | Kirjastot.fi

Tässä kappaleessa tarkastellaan, mitä kannattaa ottaa huomioon lukukoiratoiminnan toteuttamisessa kirjastotiloissa. Lähteinä käytetään kahta hanketta: Lukukoirakko lukemisen edistäjän kirjastossa ja Laatusuositus yleisten kirjastojen lukukoiratoimintaan. Molempien hankkeiden tuotoksista on poimittu sitaatteja ja sen jälkeen kiteytetty niistä konkreettiset seikat, mitä lukukoiratoiminta edellyttää kirjastotiloissa. Kirjastoilla ei ole velvoitetta järjestää lukukoiratoimintaa, vaan kiteytykset kuvaavat käytännössä toimiviksi todettuja ratkaisuja lukukoiratoiminnan järjestämiseen.

6.4.1

Lukukoirakko lukemisen edistäjänä kirjastossa

Lukemiselle olisi hyvä olla rauhallinen paikka ja varattu aika. Paikan tulisi olla rajattu, jotta lukija ja koirakko saavat olla rauhassa mutta kuitenkin sellainen, jossa kirjaston henkilökunnan on helppo seurata toimintaa. Tila ei saisi olla muusta kirjaston toiminnasta erillään ja sieltä pitäisi pystyä poistumaan helposti tarvittaessa. Kirjaston henkilökunnan olisi hyvä nähdä tilaan helposti tai muutoin pystyä tarkkailemaan toimintaa turvallisuuden takia. Esimerkiksi lasiovellinen tila tai sermein suojattu nurkkaus soveltuvat lukukoiratoimintaan parhaiten. (s. 14)

Lukukoiratoimintaa järjestetään kirjastoissa myös avoimessa kirjastotilassa, mutta on lukijakohtaista, pystyykö lukija keskittymään lukemiseen, jos samassa tilassa on muita asiakkaita. Hermostuneelle tai aralle lukijalle voi olla liian jännittävää, jos joku ulkopuolinen pystyy kuuntelemaan lukemista. Lukubetki ei silloin ole lukijan ja koiran välinen yksityinen betki. (s. 15)

Sopivaa tilaa harkitessa kannattaa muistaa myös kirjaston muut asiakkaat. Koirapelkoiset tai kulttuurinsa takia koiria vieroksuvat asiakkaat eivät halua välttämättä olla samassa tilassa koiran kanssa, joten erillään oleva lukutila palvelee myös heitä. (s. 15)

Tilan suhteen täytyy myös ajatella allergia-asioita. Monissa kunnissa, joissa on useampia kirjaston toimipisteitä, on tehty päätös siitä, ettei koiria (tai muita eläimiä) saisi tuoda kaikkiin kunnan kirjastoihin, jotta vakavasti allergisilla olisi mahdollisuus asioida kirjastossa, johon ei tuotaisi eläimiä. (s. 15)

Kiteytykset

- ▶ Lukukoiratoiminnalle kannattaa olla rauhallinen rajattu tila, jossa lukija ja koirakko saavat olla rauhassa.
- ▶ Lukukoiratilasta olisi hyvä päästä poistumaan helposti tarvittaessa.
- ▶ Kirjastohenkilökunnan olisi hyvä pystyä valvomaan lukukoiralle varattua tilaa turvallisuuden takia: lasiovellinen tai sermein suojattu tila soveltuvat parhaiten.
- ▶ Lukukoiratoimintaa kannattaa toteuttaa tilassa, jossa lukija voi olla kahdestaan lukukoiran kanssa.
- ▶ Lukukoiratoiminta kannattaa toteuttaa sille rakennetussa tilassa, koska koirapelkoiset tai kulttuurinsa takia koiria vieroksuvat eivät välttämättä voi olla samassa tilassa koiran kanssa.
- ▶ Lukukoiratoimintaa suunniteltaessa kannattaa tarkistaa, mitä päätöksiä on tehty koirien tuomisesta kirjastotilaan, esimerkiksi allergia-asioiden takia. (Lukukoirakko lukemisen edistäjänä kirjastossa)

Lukukoirakko: Lukukoiratoiminnan aloittamiseen kirjastossa tarvitaan lukukoiraohjaaja ja koiria, joita tässä oppaassa kutsutaan yhteisnimityksellä lukukoirakko. (s. 15)

Toimintaa suunniteltaessa täytyy tietoenkin huomioida toiminnan turvallisuus ja vastuullisuus eli lukukoirakon tulisi olla koulutettu, arvioitu ja perehdytetty toimintaan ennen toiminnan aloittamista. (s.15)

Kiteytys:

- ▶ Lukukoiratoimintaa kannattaa ottaa toteuttamaan vain toimintaan koulutettu lukukoiraohjaaja ja lukukoirat. (Lukukoirakko lukemisen edistäjänä kirjastossa)

Lukukoiratoiminta vaatii kirjastolta henkilöresurssia eli työaika. Lukukoiratoiminnalle tulisi nimetä kirjastolta vastuhenkilö, jolla on riittävästi aikaa perehtyä lukukoiratoimintaan ja hoitaa toiminnan käytännön asioita. Varsinkin lukukoiratoiminnan aloittamiseen tarvitaan aikaa. Aluksi täytyy käytännön järjestelyjen lisäksi tehdä selvitystyötä vastuusaioiden osalta sekä perehdyttää lukukoiraohjaaja kirjastolla työskentelyyn. (s. 16)

Kirjaston lukukoiravastaavan olisi hyvä olla työvuorossa lukukoirabetkien aikaan, jotta hän voi samalla seurata toiminnan toteutusta ja osallistua lukijoiden ohjaamiseen. Kirjaston työntekijä voi auttaa lukijaa kirjan valinnassa ja liennyttää mahdollista jännitystä kertomalla koirasta ja lukubetkestä joltain jo ennen lukijan omaa lukuvuoroa.

Kiteytykset

- ▶ Kirjaston kannattaa nimetä kirjastohenkilöstöstä henkilö vastaamaan lukukoiratoiminnan toteuttamisesta kirjastotilassa.
- ▶ Kirjaston henkilökunnan edustajan, joka vastaa lukukoiratoiminnasta, kannattaa olla läsnä kirjastossa lukukoiratoiminnan aikana. (Lukukoirakko lukemisen edistäjänä kirjastossa)

Lukukoiratoiminnan markkinointi ja toiminnasta viestiminen asiakkaille koetaan kirjastoissa hankalaksi asiaksi. Joko lukubetkiin on vaikea saada lukijoita, tai lukijoita olisi enemmän kuin lukubetkiä on mahdollista järjestää. (s. 16)

Kiteytys:

- Kirjaston kannattaa pohtia miten lukukoiratoiminnasta viestitään kirjastotilassa ja eri kanavissa, jotta lukuhetkiin saadaan sopiva määrä osallistujia.
(Lukukoirakko lukemisen edistäjänä kirjastossa)

Opetushallitus on linjannut, että kouluissa tapahtuvassa koira-avusteisessa toiminnassa ”koulutuksen järjestäjän tulee selvittää vakuutusturva koira-avusteiseen työskentelyyn”. Kirjaston osalta asiaa ei ole virallisesti linjattu, mutta myös kirjaston tulee tehdä selvitys vakuutusturvasta ennen eläinavusteisen työskentelyn aloittamista. Toiminnan vastuista kannattaa keskustella laajasti kirjaston esibenkilöiden ja kunnan lakiasiantuntijoiden kanssa ennen toiminnan aloittamista. Lukukoiratoiminnan riskejä voidaan minimoida esimerkiksi tekemällä riskienkartoitus, jossa lukuhetkien prosessit käydään läpi. (s. 17)

Tekemällä riskienkartoituksen ja selvittämällä kunnan vakuutusten kattavuuden, kirjasto voi kuitenkin osoittaa ennakoineensa mahdollisia riskejä. (s. 18)

Kiteytykset

- Kirjaston kannattaa selvittää kunnan vakuutuksen kattavuuden lukukoiratoiminnan suunnittelussa.
- Kirjaston kannattaa laatia riskikartoitus lukukoiratoiminnasta.
(Lukukoirakko lukemisen edistäjänä kirjastossa)

Tilojen siivoukseen ja tuuletukseen on kiinnitettävä erityistä huomiota lukukoirataphtuman jälkeen. Siivoaminen ei poista allergeeneja kokonaan. Täytyy siis ottaa huomioon, että samana tai seuraavana päivänä samaan tilaan tuleva allerginen henkilö voi oireilla, vaikka koira ei ole enää tilassa. Lukukoiratoimintaan käytettävässä tilassa olisi hyvä olla tieto koiran käynnistä vielä seuraavanakin päivänä varsinkin, jos tilaa käytetään muuhun kirjaston toimintaan. Kirjaston henkilökunnan kannattaa valmistautua asiakkaan auttamiseen mahdollisten allergisten oireiden tultua. Nopea siirtyminen raikkaaseen ilmaan tai käsin pesu voivat olla mahdollisia pika-apuja. On myös hyvä varmistaa lukuaikaa varatessa, ettei lukijalla ole lemmikkieläinallergiaa tai jos on, lapsi tulee paikalle huoltaajan vastuulla. (s. 19–20)

Kiteytykset

- Lukukoiratila kannattaa siivota ja tuulettaa heti toiminnan jälkeen.
- Kirjaston kannattaa kertoa vielä seuraavana päivänä, että tilaa on käytetty lukukoiratoimintaan.
- Kirjaston henkilökunnan kannattaa varmistaa etukäteen, että lukukoiratoimintaan osallistuvalla ei ole allergiaa.
- Kirjaston henkilökunnan kannattaa varautua allergisen asiakkaan auttamiseen lukukoiratoiminnan yhteydessä.
(Lukukoirakko lukemisen edistäjänä kirjastossa)

Lukukoirakko lukemisen edistäjänä kirjastossa -hankkeessa tavoitteena oli painottaa kirjastojen lukukoiratoiminnan olevan lukemisen edistämistä parhaimmillaan. Teimme sen merkiksi kirjastoille oman logon lukukoiratoimintaan. Logo on merkki laadukkaasta kirjaston järjestämästä lukukoiratoiminnasta. Kirjaston lukukoirat -logoa voivat käyttää kaikki kirjastot, joiden lukukoiratoiminta täyttää seuraavalla sivulla kerrotut ehdot. (s. 42)

Kiteytys

- Kirjaston kannattaa hankkia kirjastotilaan ja viestintään lukukoiratoiminnasta kertova Lukukoirakko lukemisen edistäjänä kirjastossa -hankkeessa laadittu logo.
(Lukukoirakko lukemisen edistäjänä kirjastossa)

6.4.2

Laatusuositus yleisten kirjastojen lukukoiratoimintaan

Tilat ja toiminnan edellytykset kirjastossa

Osassa kirjastoja lukukoiralle on varattu oma, erillinen tila, joka on helppo kalustaa sopivaksi ja siivota aina käytön jälkeen. Joskus muusta tilasta eristettyä tai suljettua tilaa ei ole mahdollista järjestää. Tärkeintä on, että tila, oli se sitten suljettu tai avoin, olisi rauhallinen ja häiriötön. Tilan tulisi olla turvallinen sekä koiralle että lapselle. (s. 11)

Kiteytykset

- Lukukoiratoiminnalle kannattaa varata oma erillinen tila.
- Lukukoiratoiminnalle varatun tilan kannattaa olla helposti muokattavissa lukuhetkeä varten.
- Lukukoiratoiminnalle varattu tila kannattaa siivota aina käytön jälkeen.
- Lukukoiratoiminnalle varatun tilan kannattaa olla rauhallinen, häiriötön ja turvallinen sekä koiralle että lapselle.
(Laatusuositus yleisten kirjastojen lukukoiratoimintaan)

Suomessa tehtyjen väestötutkimusten perusteella noin 18–21 % koululaisista on allergisia koiralle tai kissalle. Eläinpölyn määrää voi vähentää hankkimalla koira varten omia tekstiilejä, jotka otetaan käyttöön vain lukukoiran ajaksi sekä siivoamalla tilan tilaisuuden päätyttyä. Avaimessa tilassa eläinpölyn määrä ei merkittävästi lisäänty, jos koira on paikan päällä vain rajoitetun ajan. Julkisissa tiloissa eläinpölyä on aina ilmassa jonkin verran. Koiran ohjaajalta on hyvä varmistaa etukäteen, että koira on puhdas ja harjattu ennen sen vierailua kirjastossa. Mahdolliset allergiat ja pelot on kartoitettava ennen kuin lukija saapuu lukemaan koiralle. (s. 11)

Kirjaston henkilökunta myös perehdyttää koiran ohjaajan kirjaston työyhteisön toimintatapoihin, tiloihin sekä aineistoon. (s. 12)

Kiteytykset

- Lukukoiratoimintaa varten kannattaa hankkia omia tekstiilejä, joita käytetään vain lukukoiratoiminnan ajan.
- Lukukoiratoimintaan varattu tila kannattaa siivota aina käytön jälkeen.
- Lukukoiratoimintaan osallistuvat asiakkaan allergiat ja pelot kannattaa kartoittaa etukäteen.
- Kirjaston henkilökunnan kannattaa perehdyttää koiran ohjaaja kirjaston työyhteisön toimintatapoihin, tiloihin sekä aineistoon.
(Laatusuositus yleisten kirjastojen lukukoiratoimintaan)

Kirjastotiloihin liittyvä tulevaisuus- ja ennakoititieto

Käytetyt lähteet:

Megatrendit 2023 - Sitra
<https://www.sitra.fi/julkaisut/megatrendit-2023/#esipuhe>

Trend Report – IFLA

Tässä Selvityksen osiossa nostetaan esiin kaksi tärkeää ennakoitintä ja tulevaisuuteen liittyvää raporttia, jotka liittyvät myös kirjastotilojen tulevaisuuteen: Sitran Megatrendit vuodelta 2023 sekä IFLAn tuottama trendiraportti vuodelta 2024.

Myös hankkeen tuottamat SWOT-analyysi ja Visio täydentävät tätä osiota (luku Joukkoistettu tulevaisuustyöskentely ja Visio 2030-luvun itäsuomalaisista kirjastotiloista). Itäsuomalaisten kirjastojen johtajilta kerättiin ja koostettiin yhteensä 53 kirjastotilojen tulevaisuuteen liittyvää väittämää. Tämän lisäksi visiotyöskentelyssä hyödynnettiin AVIn Satu Ihanamäen tuottamaa ennakoitint materiaalia ja esitystä, joka pohjasi muun muassa valtioneuvoston tulevaisuusselonteon toimintaympäristöanalyysiin:

Tulevaisuusselonteko: toimintaympäristöanalyysi -
 Valtioneuvosto

Sitra on laatinut erittäin kattavan ennakointi- ja tutkimustyöhön perustuvan selvityksen suomalaisen yhteiskuntaan vaikuttavista megatrendeistä vuonna 2023. Sitä on myöhemmin täydennetty päivityksillä. Tässä kappaleessa keskitytään vuoden 2023 selvitykseen poimien sieltä kirjastotiloihin vaikuttavia trendejä suorina sitaatteina. Sitaattien perään on kiteytetty ja tulkittu, miten ne vaikuttavat kirjastotiloihin.

Toinen tässä käsiteltävä dokumentti on IFLAn trendiraportti vuodelta 2024. Raportti on hyvin asiantunteva ja kattava työkalu kirjastojen ennakoitintyöhön. Siinä esitellään seitsemän kirjastoihin liittyvää tulevaisuustrendiä ja useita eri skenaarioita, joista muutamalla on selkeät vaikutukset kirjastotiloihin.

IFLAn tuottama trendiraportti on erittäin yksityiskohtainen ja siihen kannattaa tutustua. Voi sanoa, että tässä vain raapaistaan pintaa. Raporttia ei ole vielä käännetty suomeksi ja tästä syystä sitaatit ovat englanniksi.

Sitra: Megatrendit 2023

Ihmiset:

Hyvinvoinnin haasteet kasvavat (s. 34–35)

Eliniät pitenevät

Ihmiset elävät pidempään ja väestö vanhenee. Vauraissa yhteiskunnissa syntyvyys laskee etenkin vähemmän koulutettujen keskuudessa ja nuoret ovat vähemmistö. Vanhenevalle väestölle suunnattujen palveluiden tarve lisääntyy. Toisaalta ihmisen toimintakyky voi tulevaisuudessa olla ikää määrittävämpi tekijä ja hoitomuodot ikääntymisen hidastamiseksi saatavat lisääntyä

Väestö keskittyy

Suomessa väestö on keskittynyt eteläiseen Suomeen ja muutama suureen kasvukeskukseen. Syrjäisemmillä seuduilla väestö vähenee ja ikääntyneen väestön osuus kasvaa. Ero kasvukeskusten ja muuttotappiokuntien välillä syvenee, vaikka korona-aikana alkanut muuttoliike ja monipaikkaisuus ovat lieventäneet monien kuntien ja alueiden muuttotappiota

Hyvinvointikäsitys laajenee

Toimeentulokeskeinen käsitys yksilön hyvinvoinnista laajenee ja sen rinnalla koetun, elämäntahtuun liittyvän hyvinvoinnin merkitys kasvaa. Hyvinvointia ei mitata vain rahassa, vaan hyvinvoinnin lähteinä toimivat myös muut tekijät, kuten kestävät elämäntavat, sosiaaliset suhteet, merkityksellisuuden kokemukset ja mahdollisuus toimia yhteiseksi hyväksi.

Etä- ja hybridityö

Pandemia sai monet yhteiskunnat ottamaan digiloikan, kun etä- ja hybridityöt yleistyivät. Etätöiden yleistymisen myötä myös työnantajien tavat seurata työntekijöiden suoriutumista ja tehokkuutta ovat kehittyneet ja herättäneet kysymyksen työnantajan ja työntekijän välisestä luottamuksesta. Työmarkkinat muuttuvat, kun etänä työskentely mahdollistaa työn organisoimisen ja hajauttamisen uudella tavalla jopa globaalisti.

Työelämä kohtanto-ongelmat

Digitalisaatio muuttaa työtä vauraissa yhteiskunnissa. Työhön liittyvät kohtanto-ongelmat lisääntyvät, kun tarjolla olevia tehtäviä vastaavia tekijöitä ei ole saatavilla, eivätkä työtä etsivät löydä osaamistaan vastaavaa työtä. Monet tehtävät automatisoidaan tai ulkoistetaan halvan työvoiman maihin

Kiteytykset

- ▶ Kirjastojen kannattaa huomioida kirjastotiloissa väestön väheneminen: kirjastotilojen kannattaa olla esteettömiä ja tiloissa on hyvä pystyä tarjoamaan entistä enemmän palveluita vanhenevalle väestölle.
- ▶ Kirjastojen kannattaa huomioida kirjastotiloissa syntyvyyden laskeminen: tulevaisuudessa kirjastotiloja ei ole käyttämässä nykyistä määrää lapsia ja nuoria.
- ▶ Kirjastojen kannattaa varautua siihen, että syrjäisimmillä seuduilla väestö vähenee ja ikääntyneen väestön osuus kasvaa.
- ▶ Kirjastojen kannattaa varautua siihen, että muutto maalta kaupunkiin jatkuu.
- ▶ Kirjastojen kannattaa varautua siihen, että elämäntahtuun liittyvän hyvinvoinnin merkitys kasvaa: hyvinvointia lisäävät sosiaaliset suhteet, merkitykselliset kokemukset ja mahdollisuudet toimia yhteiseksi hyväksi – kirjastojen ja kirjastotilojen on hyvä mahdollistaa yhteisöllisyyttä, tarjota kokemuksia ja mahdollistaa demokraattinen vaikuttaminen.

- ▶ Kirjastojen kannattaa varautua lisääntyvään etä- ja hybridityöhön kehittämällä siihen soveltuvia työskentelyratkaisuja.
- ▶ Kirjastojen kannattaa varautua osaavan työvoiman saatavuuden haasteisiin, jotta kirjastossa ja kirjastotilassa voidaan toteuttaa kirjastolain edellyttämiä tehtäviä. (Sitra: Megatrendit 2023)

Valta:

Demokratian kamppailu kovenee (s. 44–45)

Informaatiovaikuttaminen kärjistää ilmapiiriä

Valeinformaation ja hybridivaikuttamisen määrä kasvaa ja sitä lietsovat niin toimijat maiden sisällä kuin kansainväliset tahot. Informaatiovaikuttamisen tavoitteena on yhä enemmän aiheuttaa hämmennystä ja eripuraa. Kärjistynyt keskustelu, maallittaminen ja vihapuhe saavat monet vetäytymään yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta. Tarvitaan vastuullista tiedonvälitystä, informaatiolukutaitoa ja kanavia käydä rakentavaa yhteiskunnallista keskustelua.

Populistiset puolueet saavat valtaa

Tulevaisuuden epävarmuus ja kokemus monimutkaistuvasta maailmasta saavat monet kaipaamaan yksinkertaisia ratkaisuja. Energiamurros, pandemian vaikutukset ja tarve ekologiselle jälleenrakentamiselle kärjistävät tunnelmaa. Oikeistopopulistiset puolueet vetoavat äänestäjiin puolustamalla kriisin keskellä konservatiivisia arvoja ja kansallista etua. Populistipuolueet tarttuvat monessa maassa vallankahvaan kantamaan vastuuta

Demokratian heikentyminen jatkuu

Demokratian heikentyminen globaalisti jatkuu ja autoritaarisuus lisääntyy. Maailman väestöstä jo 70 prosenttia asuu ei-demokraattisiksi luettavissa valtioissa. Samaan aikaan demokratian aktiivisen puolustamisen tarpeeseen on havahduttu. Demokratian kehittäminen edellyttää määrätietoisia toimia niin osallisuuden vahvistamiseksi kuin päätöksenteon toimintatapojen ja rakenteiden uudistamiseksi.

Kiteytykset

- ▶ Kirjastojen kannattaa varautua valeinformaatioon, hybridivaikuttamiseen ja kärjistyneeseen keskusteluun, joka voi haastaa myös kirjastot esimerkiksi tiloissa järjestettävissä tilaisuuksissa.
- ▶ Kirjastojen kannattaa varautua yhteiskunnallisen keskustelun lisääntymiseen mutta myös sen mahdollistamiseen kirjastotiloissa.
- ▶ Kirjastojen kannattaa varautua populististen puolueiden vallan kasvuun, joka voi vaikuttaa kirjastotilojen ja -palveluiden arvostukseen monin eri tavoin; kirjastonjohtajan rooli kirjaston palveluiden ja tilojen puolustajana kasvaa.
- ▶ Kirjastojen kannattaa varmistaa, että kirjastotiloissa voi toteuttaa demokratiatyötä. (Sitra: Megatrendit 2023)

Teknologia:

Kilpailu digivallasta kiihtyy (s. 54–44)

Teknologian ymmärtäminen korostuu

Teknologiaosaamisen merkitys korostuu niin työelämässä kuin vapaaajalla. Teknisten valmiuksien rinnalla kasvaa tarve teknologian ymmärtämiselle. Digitaalinen sivistys auttaa arvioimaan verkossa tarjolla olevia sisältöjä, tunnistamaan valeinformaatiota sekä ymmärtämään algoritmeja ja datatalouden toimintaa. Sen avulla voi myös huolehtia omasta turvallisuudesta, oikeuksista ja velvollisuuksista digitalisoituvassa yhteiskunnassa.

Teknologia luo eriarvoisuutta

Teknologian nopea kehitys luo toisistaan erillään olevia teknologisia todellisuksia. Eri ikä- ja väestöryhmittä käyttävät teknologiaa eri tavoin. Yhteiskunnan palveluiden ja toimintojen siirtyessä verkkoon vaarana on, että ihmisten yhteiskunnallinen toimijuus eriytyy. Teknologian hyödyntäminen vaatii uusia taitoja ja laitteita, joihin kaikilla ei ole varaa. Palveluiden kehittämisessä onkin kiinnitettävä erityistä huomiota saavutettavuuteen ja siihen, että kehitys tapahtuu ihmisten, ei teknologian ehdoilla.

3D-tulostaminen muuttaa tuotantoa

Teollisen tason kolmiulotteinen tulostaminen lisääntyy samaan aikaan, kun uusiutuvien ja kierrätettävien raaka-aineiden käyttö 3D-tulostuksessa jatkaa kasvuaan. Erilaisia komponentteja ja varaosia voidaan valmistaa helposti paikallisesti, mikä vähentää esimerkiksi kuljetus- ja varastointikustannuksia sekä ilmastopäästöjä. Tulostamisen mahdollisuuksia hyödynnetään koko ajan uusilla aloilla kuten lääketieteessä.

Kiteytykset

- ▶ Kirjastojen kannattaa varautua siihen, että ne voivat entistä laajemmin mahdollistaa asiakkaiden osallistumisen digitaaliseen yhteiskuntaan tarjoamalla ajanmukaisia yhteyksiä, laitteita, ohjelmistoja ja digitukea tarkoituksenmukaisilla tavoilla.
- ▶ Kirjastojen kannattaa varautua 3D-tulostamisen kasvuun ja laajemmin kehittää MakerSpace-tyylistä toimintaa. (Sitra: Megatrendit 2023)

Talous: Talouden perusta rakoilee (s. 64–65)

Kiertotaloudesta tulee välttämättömyys

Kiertotaloudesta ei tuoteta jatkuvasti uusia tuotteita, vaan hyödynnetään olemassa olevaa mahdollisimman tehokkaasti esimerkiksi pitämällä tuotteet ja materiaalit tehokkaassa käytössä mahdollisimman pitkään. Kiertotalous ei ole vain kierrätystä, vaan myös talouden uusia toimintamalleja ja palveluita, kuten jakamista, vuokraamista, korjaamista ja uudelleenkäyttöä, joiden mahdollistamisessa uusi teknologia on avainasemassa

Uudenlainen talousajattelu yleistyy

Ihmiset haluavat edistää uudenlaista talousajattelua käytännössä. Yhteisömistäminen, tavaroiden vaihtaminen ja erilaiset lainauspalvelut muuttavat markkinoiden toimintaa. Yhteisöllöt ja lähiruaan suora jakelu tuottajilta kuluttajille yleistyvät.

Kiteytys:

- ▶ Kirjastojen kannattaa tarkastella ja kehittää omaa roolia kiertotalouden toimijana muun muassa tuotteistamalla esine- ja laitelainausta ja kehittämällä MakerSpace-tyylistä toimintaa. (Sitra: Megatrendit 2023)

IFLA Trend Report 2024

Trend 4: Skills and abilities are becoming more complex

(s. 30–35)

People will need practical, critical and digital skills to thrive

As societies become ever more complex due to the impact of digital technologies, people need to develop practical skills to use devices, software and systems. They also need critical and creative skills to successfully navigate and benefit from media and information environments.

Media and information literacy benefits individuals and communities

The ability to critically engage with different types of content across a variety of media is a vital literacy. Without local news, coupled with declining trust in government (see Trend 3) and the rise of deepfakes (Trend 2), building the skills needed to navigate the increasing complex global media and information landscape is essential to develop informed, creative, and resilient communities.

Kiteytykset

- ▶ Kirjaston kannattaa tarjota laitteita, ohjelmistoja, yhteyksiä ja järjestelmiä, joiden avulla ihmiset voivat toimia digitaalisessa yhteiskunnassa tasavertaisesti.
- ▶ Kirjaston kannattaa mahdollistaa digitaidoissa sekä media- ja informaatiolukutaidossa annettava koulutus ja tuki tarkoituksenmukaisilla tiloilla, laitteilla ja järjestelyillä.
- ▶ Kirjaston kannattaa panostaa kirjastohenkilökunnan digiosaamiseen.
(IFLA Trend Report 2024)

Trend 5: Digital technologies are unevenly distributed

(s. 36–40)

Digital inclusion will increase equity

Around the world more people are accessing and using technology in their everyday lives, however there are still significant numbers of people across the globe who do not have access to the connections and devices required to fully participate in society. Aside from the access requirements prompted by the global move to a digital economy and digital-first services, quality devices and connections provide an opportunity for people to connect and communicate, create and play, and learn and share.

While overall, more of the world is becoming connected, those without the ability to access and afford technology are getting left further behind their peers in terms of other outcomes across life spheres. People who are digitally excluded often experience other forms of intersecting disadvantage such as gender, being unemployed, having lower levels of education, or living in public housing. This means addressing digital inclusion issues in the future requires more than just providing access to devices and connections (although this no doubt helps) (see Trend 4).

Affordability is a major barrier to connections for low-income households who pay a disproportionate amount of their household income to pay for connections (Dezuanni et al. 2023), and many digitally excluded people rely on public places of connection and free wifi to access the internet. A study in Belgium revealed that the biggest users of public wifi were people on low-incomes, and that those who most used wifi in public libraries were under 24 years of age. Many people who are digitally excluded also rely on mobile devices and data, meaning they are paying more for data than fixed-line connections, and are limited in what they can do on a mobile device.

Kiteytykset

- ▶ Kirjastotilassa kannattaa olla sellaiset yhteydet ja laitteet, jotka mahdollistavat täysipainoisen osallistumisen yhteiskuntaan: digitaalinen osallisuus lisää yhdenvertaisuutta
- ▶ Kirjastotilassa kannattaa olla ilmainen wifi
- ▶ Kirjastojen kannattaa tarkastella ja kehittää omaa laite- esinelainausta, jotta kaikki kansalaiset pääsevät käyttämään kehittyvän teknologian välineitä ja ohjelmistoja myös kirjaston ulkopuolella
(IFLA Trend Report 2024)

Trend 7: People are seeking community connections (s. 44–47)

Creating places to share space and resources is key to building an equitable society

Community connections are an essential aspect of health and wellbeing. The World Health Organisation (WHO) has recognised social isolation and loneliness as a global health priority. As we are increasingly prompted to engage with digital services (see Trend 5) and many people's day-to-day interactions are online, they are prioritising and seeking out valuable in-person connections in their local community.

Social isolation is a growing problem

Social isolation is a significant problem around the world with the WHO noting that, "Social isolation and loneliness are widespread, with an estimated 1 in 4 older people experiencing social isolation and between 5 and 15 per cent of adolescents experiencing loneliness. A large body of research shows that social isolation and loneliness have a serious impact on physical and mental health, quality of life, and longevity. The effect of social isolation and loneliness on mortality is comparable to that of other well-established risk factors such as smoking, obesity, and physical inactivity.

This trend is also compounded by the increase in people who are working from home and seeking out authentic, fun and creative opportunities for engagement with others. Local communities provide a sense of belonging, shared identity and social cohesion that can be missing in larger communities due to greater political and social divisions (see Trend 5). In-place activities can build social cohesion, connections across generations and create shared histories that include a greater diversity of local voices

Storytelling connects people and generations

One way to connect communities is through intergenerational storytelling. This practice involves people at different stages in their life coming together to share their experiences and histories. The trend of intergenerational storytelling emerges from people's desire to connect to place and an awareness of the benefits that bringing people from different generations together brings. It recently emerged as an "arts- and humanities-focused approach to aging research" (Charise et al. 2022) and Dentsu Creative finds that along with, "our new storytellers trend, we see a desire to hear the authentic story of places from the people who know and love them best."

Growth in online communities

Along with seeking connections in local communities, online communities continue to grow as people seek connections based on their interests and hobbies. In research between Facebook and NYU's The Governance Lab, "a growing number of people around the world are finding meaning and a sense of belonging in online groups. According to the YouGov survey, in 11 out of 15 countries studied, the largest proportion of respondents reported the most important group to which they belong is a primarily online one." The report found that online communities enable more diverse people to be engaged as "These groups, some of which have huge memberships, remain emergent and largely unrecognised: they are outside traditional power structures, institutions and forms of governance." Of note, is the closed nature of many of these online communities (see Trend 1) that prevents any content and culture created being shared with others outside the community.

Kiteytykset

- ▶ Kirjastotiloissa kannattaa olla tiloja ja laitteita, jotka mahdollistavat etätyöskentelyn: etätyöskentelyn arvioidaan kasvavan ja sitä kautta kirjasto voi toimia kohtaamispaikkana myös eri etätyöntekijöille
- ▶ Kirjastojen kannattaa kehittää tiloja, jossa erilaiset paikallisyhteisöjen edustajat voivat kohdata toisiaan
- ▶ Kirjastossa kannattaa olla tila ja tekniikka, jotta asukkaat ja erilaiset paikallisyhteisöt voivat järjestää tapahtumia ja siten lisätä yhteisöllisyyttä ja vähentää yksinäisyyttä
- ▶ Kirjastossa kannattaa olla tila, joka kannustaa tarinankerrontaan niin paikallisten tarinoiden kuin myös sukupolvien väliseen tarinankerrontaan
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla paikka, laitteet, ohjelmistot ja yhteydet, joissa asiakkaat voivat osallistua erilaisiin verkkoyhteisöihin ja verkkopeleihin
- ▶ Kirjastojen kannattaa säilyttää kasvokkain tarjottavat palvelut
(IFLA Trend Report 2024)

Skenaario 9:

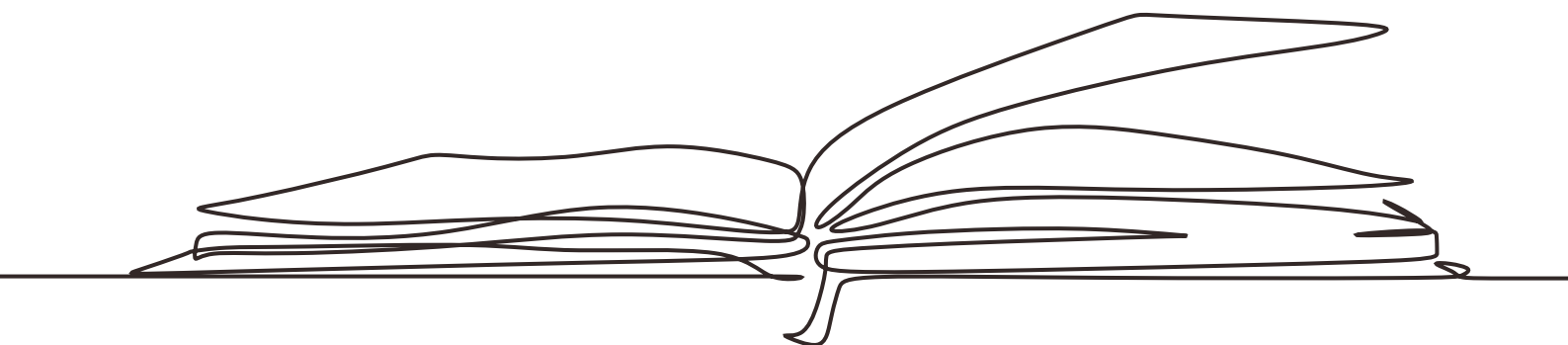
Living Memory (s. 97–102)

The constantly evolving nature of digital technologies has changed the way we live and communicate. While these advancements have brought many benefits, they have also contributed to creating a digital divide, particularly among older adults. As the global population ages, it is becoming increasingly important to address these challenges of digital exclusion to ensure that older adults can fully participate in the digital age. As we note in TREND 5, digital technologies are unevenly distributed, and this includes skills, access and training that can impact various demographics, including senior populations. It is noted in the United Kingdom, for example, that even though more older individuals are becoming digitally active, a significant number of people aged 55 and over are still offline.

Older people are the most frequent users of libraries (State Library of New South Wales, n.d.) and libraries have been playing a valuable role in the social and digital inclusion of older adults. By providing access to technology, skills, and expertise, including digital literacy training and support, librarians and information professionals can encourage older adults to confidently navigate the digital world. In this scenario, we explore the challenges faced by older adults in the digital age, the importance of digital inclusion, and the specific role that libraries play in promoting digital literacy, community connection and support (TREND 7) among this demographic

Kiteytykset

- ▶ Kirjastossa kannattaa olla laitteet, välineet ja ohjelmat, joiden avulla erityisesti ikäihmiset voivat osallistua digitaaliseen toimintaan
- ▶ Kirjastossa kannattaa olla tila sekä tarvittavat laitteet, välineet ja ohjelmat erityisesti vanhenevalle väestölle suunnattuun digineuvontaan, -opastukseen ja -koulutuksiin
- ▶ Kirjastojen kannattaa tarjota ikäihmisille pääsy teknologiaan ja taitoihin niin laitteiden kuin osaavien kirjastojen henkilökunnan avustamina ja rohkaisemina, jotta he pääsevät osallisiksi digitaalisesta osallisuudesta ja yhteisöllisyydestä
(IFLA Trend Report 2024)

Kirjastojen äänimaisema

Käytetty lähde:

Elämän ääniä: kirjastotyöntekijöiden kokemuksia työskentelystä kirjaston äänimaisemassa - Trepo

Sanna Luotin vuonna 2024 laatima pro gradu -tutkielma Elämän ääniä: Kirjastotyöntekijöiden kokemuksia työskentelystä kirjaston äänimaisemassa sisältää useita hyviä käytänteitä kirjastotilojen äänimaiseman kehittämiseen erityisesti henkilökunnan hyvinvoinnin edistämisen näkökulmasta.

Tässä osiossa on lainattu suoraan sitaatteina tutkimuksen analyysistä ja johtopäätöksestä ne kohdat, jotka koskevat kirjastotiloja. Sen jälkeen niistä on kiteytetty selkeitä vinkkejä, joiden avulla tämän oppinäytetyön tarjoama tieto voidaan ottaa kirjastotilojen suunnittelussa huomioon.

Toiveet kirjaston äänimaisemaan liittyen (S. 41–43)

- Keskeinen toive tutkimuksen perusteella oli pystyä vaikuttamaan esimerkiksi kaluste- ja työskentelyvälineiden hankintojen suunnitteluun ja kokeiluun ennen ostopäätöksiä. Kirjaston henkilökunnalla on ymmärrys siitä, miltä esimerkiksi kirjakärryt kuulostavat käytännössä. Lisäksi henkilökunta toivoi heitä informoitavan tulevista äänihäiriöistä, kuten remonteista, etukäteen jotta oman työn suunnittelu olisi helpompaa.
- Yksi tutkimustulosten perusteella toistuva toive äänimaisemaan liittyen oli luonnon äänien sisällyttäminen kirjastoympäristöön. Toiveessa oli tausta-ajatuksena, että luonnon rauhoittava läsnäolo liennyttäisi myös levotonta äänimaisemaa.
- Tutkimuksessa nousi esiin työssäjaksamisen kannalta tärkeänä seikkana se, että taukojen aikana henkilökunnalla olisi mahdollisuus rauhallisempaan ja hiljaisempaan tilaan tauon aikana. Vastausten perusteella taukotila ei kuitenkaan ollut aina rauhallinen, mikäli se oli yhdistetty työskentelytilaan. Pitkäkestoisen olemisen rauhottomassa äänimaisemassa nähtiin vaikuttavan keskittymistä heikentävästi, ja mahdollisuuden työskennellä tai pitää taukoa rauhallisemmassa tilassa puolestaan keskittymistä kohentavasti.
- Yksityisten työskentelytilojen puute nousi esiin myös Kydön (2018, 6) selvityksessä. Rauhoittamisen ja keskittymisen mahdollisuuksia tulisikin kirjastoissa jatkossakin tarkastella myös henkilökunnan näkökulmasta. Tutkimuksen yhteydessä haastateltiin henkilökuntaa sellaisesta kirjastosta, jossa peruskorjauksen yhteydessä oli tietoisesti yhtenä osa-alueena haluttu kiinnittää erityistä huomiota kirjaston äänimaisemaan.

- Tähän liittyen kolmas tutkimuskysymys oli, miten nuo muutokset ovat henkilökunnalle äänimaiseman suhteen näyttäytyneet ja miten ne ovat muutokset kokeneet. Keskeiseksi nousi, että henkilökuntaa ja heidän kokemuksiaan kirjaston äänimaisemasta oli kuultu suunnitteluvaiheessa.
- Keskeinen tutkimuksissa esiin nousut huomio oli se, että berkkyyks äänille vaihtelee yksilöllisten ominaisuuksien perusteella. Mahdollisuus valita omaa työskentelyä parhaiten tukeva äänimaisema tai mahdollisuus palautua äänimaisemasta tauon aikana olisikin kaikkien henkilökunnan jäsenten etu.
- Henkilökunnan toiveiden ja tarpeiden kuunteleminen ei poissulje asiakkaiden vastaavia, vaan molempia tarvitaan hyvinvoivaan kirjastoon. Kuten Harviainen ja Pikka (2015, 7) esittivät, tulevaisuuden kirjastossa tarvitaan suunnittelua, joka toteutuu asiakkaiden, henkilökunnan ja muiden kirjaston sidosryhmien yhteistyönä.

Kiteytykset

- ▶ Kirjaston on hyvä päästä suunnittelemaan ja testaamaan uusien laitteiden, työskentelyvälineiden ja kalusteiden äänivaikutuksia ennen ostopäätöstä.
- ▶ Kirjaston kannattaa informoida henkilökuntaa tulevista äänihäiriöistä, jotta oman työn suunnittelu olisi helpompaa
- ▶ Kirjaston kannattaa harkita luonnon äänien sisällyttämistä kirjastoympäristöön, jotta levoton äänimaailma rauhoittuisi
- ▶ Kirjaston äänimaisemaa suunnitellessa kannattaa varmistaa, että henkilökunnalla on käytössä ja se saa pitää taukoa rauhallisessa ja hiljaisessa tilassa
- ▶ Kirjaston äänimaiseman suunnittelussa kannattaa kuunnella henkilöstön toiveita ja kokemuksia
- ▶ Kirjaston äänimaiseman suunnittelussa kannattaa huomioida, että henkilökunta saa tilan, jossa voi työskennellä rauhallisesti keskittyen työtehtäviin
- ▶ Kirjaston äänimaisemaa suunnitellessa kannattaa huomioida työntekijöiden yksilölliset ääniherkkyydet; henkilökunnan hyvinvointia vahvistaa, jos kukin voi valita omaa työskentelyä tukevan äänimaiseman
- ▶ Kirjaston äänimaailmaa suunnitellessa kannattaa varmistaa, että henkilökunnalla on taukopaikka, jossa voi halutessaan palautua äänimaailmasta
- ▶ Kirjastotilan äänimaiseman suunnittelu kannattaa toteuttaa asiakkaiden, henkilökunnan ja muiden kirjaston sidosryhmien yhteistyönä (Elämän ääniä, Luoti)

Esimerkkejä kansainvälisiä kirjastotiloista

Tähän kappaleeseen on koottu inspiraatioksi listaus tiloistaan paljolti kirjastoista ympäri maailman. Lista on toteutettu hankkeen ohjausryhmän ja hankkeeseen osallistuneen kirjastohenkilöstön vinkkien kautta sekä tutustumalla erilaisiin arkkitehtuuriin listauksiin upeimmista kirjastotiloista.

Tekijänoikeusystävällisessä tässä kappaleessa ei ole kuvia kirjastoista, mutta jokaisen kohdalla on linkki kirjaston kotisivuille ja arkkitehtuuria esittelevälle sivustolle. Linkkejä on eniten sivustolle ArchDaily | Broadcasting Architecture Worldwide, joka on suurin ja eniten vierailtu arkkitehtuuriin keskittynyt alusta. Sivustolta löytyy erinomaisia kuvia ja pohjapiirustuksia sekä lyhyitä artikkeleita myös kirjastoista eri maissa. Sivuston käyttö edellyttää tunnusten luomista.

ArchDaily | Broadcasting Architecture Worldwide

[ArchDaily | Broadcasting Architecture Worldwide](#)

Tässä kappaleessa ei ole kiteytyksiä tai suosituksia, vaan lukijaa kehoitetaan tutustumaan itsenäisesti linkkien kautta avautuviin, usein varsin uskomattomiin kirjastotiloihin ja inspiroitumaan kuvista. Kuvia katsellessa on tärkeää muistaa, että eri maissa on käytössä erilainen kirjastotolaki, joka voi velvoittaa tai olla velvoittamatta kirjastotilaratkaisuja hyvin eri tavalla kuin Suomessa.

On myös hyvä muistaa, että Oodi mainitaan usein yhtenä maailman upeimmista kirjastoista.

[Oodi Helsinki Central Library / ALA Architects | ArchDaily](#)

Kansainvälisistä kirjastotiloista ja kirjastojen kansainvälisestä yhteistyöstä kuten esimerkiksi vierailuista saa lisätietoa Suomen kirjastoseuralta. Voit myös tutustua IFLAn (International Federation of Library Associations and Institutions) toimintaan heidän kotisivuillaan tai ottamalla yhteyttä suomalaisiin IFLAn eri toimielimissä vaikuttaviin ja toimiviin suomalaisiin. Vinkkejä kv-toimintaan saa myös oman alueen AKE-kirjastolta.

Suomen kirjastoseura

[Kansainvälinen toiminta – Suomen kirjastoseura](#)

IFLA

[IFLA](#)

Kirjastot.fi

[IFLA:n vaaleissa valittiin monia suomalaisia](#)

Calgary Central Library, Calgary, Kanada

Time Magazine nimesi Calgaryn keskuskirjaston yhdeksi maailman upeista paikoista vuonna 2019. Kirjasto on norjalaisen Snøhettan ja kanadalaisen Dialogin suunnittelema.

Lisätietoja ja kuvia

[Central Library | Calgary Public Library](#)

[Calgary Central Library / Snøhetta | ArchDaily](#)

Stuttgartin kaupunginkirjasto, Saksa

Stuttgartin kaupunginkirjasto edustaa minimalistista arkkitehtuuria. Se on ulkoapäin yhdeksänkerroksinen laatikkomainen rakennus, mutta sisältä valkoinen, luonnonvalon täyttämä ultramoderni kirjasto. Kirjaston suunnittelusta on vastannut Yi Architects.

Lisätietoja ja kuvia

[Startseite - Stadtbibliothek Stuttgart](#)

[Stuttgart City Library / Yi Architects | ArchDaily](#)

[The new Municipal Library in Stuttgart | Yi Architects | Archello](#)

Tianjin Binhai Library, Kiina

Tianjin Binhai kirjasto on täysin valkoinen ja futuristinen kirjasto. Rakennuksen keskellä on valtava atriumtila ja terassimaiset hyllyt. Kirjasto on hollantilaisen MVRDV:n ja Tianjinin kaupunkisuunnitteluinstituutin (TUPDI) suunnittelema.

Lisätietoja ja kuvia

[欢迎进入滨海文化中心 首页](#)

[MVRDV - Tianjin Binhai Library](#)

Bibliotheca Alexandrina, Egypti

Alexandrinan kirjasto on kunnianosoitus Aleksandrian kirjastolle. Kirjastorakennus näyttää muinaiselta kallistuneelta rakennukselta Välimeren rannalla. Kirjaston on suunnitellut Snøhetta.

Lisätietoja ja kuvia

[Home - Bibliotheca Alexandrina](#)

[Bibliotheca Alexandrina – Snøhetta](#)

Biblioteca Vasconcelos, Meksiko

Brutaalinen, teräksisiä hyllyrakenteita ja runsaasti lasiseiniä sisältävä 250 metriä pitkä kirjasto sijaitsee kasvitieteellisessä puutarhassa. Tämän futuristisen kirjaston on suunnitellut arkkitehti Alberto Kalach.

Lisätietoja ja kuvia

[Biblioteca Vasconcelos - Secretaría de Cultura](#)

[Vasconcelos Library by Alberto Kalach | ArchEyes](#)

Deichman Bjørvika, Oslo, Norja

IFLA palkitsi vuonna 2021 Oslon uuden pääkirjaston maailman parhaana uudenaikaisena kirjastona. Kuusikerroksisen kirjaston on suunnitellut Atelier Oslo ja Lundhagem, ja sen suunnittelussa on kiinnitetty huomiota myös ympäristöasioihin. Moderni kirjasto sijaitsee Oslon satamassa keskusaseman ja oopperatalon välissä.

Lisätietoja ja kuvia

[Bjørvika - Deichman.no](#)

[Deichman Library / Atelier Oslo + Lund Hagem | ArchDaily](#)

Seashore Library, Qinhuangdao, Kiina

Ulkoa katsottuna vanhalta kalliolta näyttävä Seashore Library sijaitsee syrjäisellä rannalla. Kirjaston sisällä hyllyt ja istuimet on porrastettu siten, ettei mikään peitä merinäkömää. Kirjaston on suunnitellut Vector Architects.

Lisätietoja ja kuvia

[Seashore Library / Vector Architects | ArchDaily](#)

[Seashore Library by Vector Architects | METALOCUS](#)

Filologian kirjasto (Free University), Berliini, Saksa

Berliinin filologian kirjasto on vedenpisaran tai aivojen muotoinen rakennus, joka on saanut muodon perusteella lempinimen ”Berliinin aivot”. Ekologisia ratkaisuja sisältävän kirjaston on suunnitellut Foster + Partners.

Lisätietoja ja kuvia

[Freie Universität Berlin: Homepage](#)

[Free University's Philology Library / Foster + Partners | ArchDaily](#)

Joan Maragall Library, Barcelona, Espanja

BCQ Arkkitehtien suunnittelema kirjasto on osittain haudattu Villa Floridan puutarhan alle. Kirjastotila on rauhallinen, yksinkertainen ja valkoinen. Kirjaston katto on osa puutarhaa.

Lisätietoja ja kuvia

[Biblioteca Sant Gervasi - Joan Maragall | Biblioteques de Barcelona | Ajuntament de Barcelona](#)

[Joan Maragall Library / BCQ Arquitectura | ArchDaily](#)

[SANT GERVASI – JOAN MARAGALL LIBRARY – BCQ](#)

Openbare Bibliotheek Amsterdam, Amsterdam, Alankomaat

Openbare Bibliotheek Amsterdamin eli Amsterdamin yleisen kirjaston on suunnitellut Jo Coenen & Co Architecten ja se on yksi Euroopan suurimmista kirjastoista. Itäsuomalaisista kirjastoista on vierailut henkilökuntaa tässä kirjastossa, ja heihin on tehnyt vaikutuksen kirjaston erilaiset ja monipuoliset tilaratkaisut sekä kirjastotilan toimiminen yhteisöllisenä olohuonemaisena kohtaamispaikkana.

Lisätietoja ja kuvia

[English](#)

[Public Library Amsterdam / Jo Coenen & Co
Architekten | ArchDaily](#)

Kirjastotilojen itsearviointityökalu ja kehittämistyökalu

7

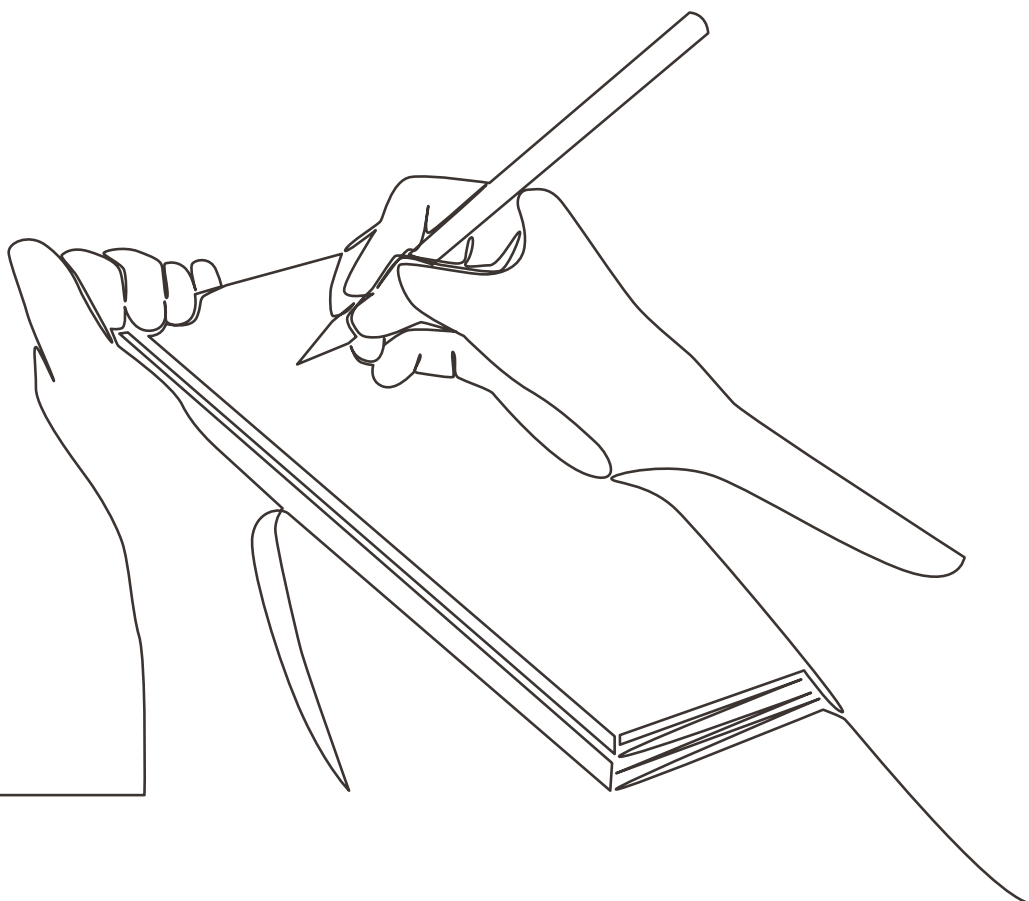
Tässä kappaleessa esitellään hankkeen tuottamat kaksi työkalua, kirjastotilojen itsearviointityökalu ja kirjastotilojen kehittämistyökalu. Vaikka työkalut on kehitetty Itä-Suomen kirjastojen hankkeessa, ne soveltuvat käytettäväksi valtakunnallisesti.

Työkaluja voi käyttää toistensa kanssa rinnan. Tarkastelemalla itsearviointityökalun vastausten rinnalla kehittämistyökalua pystyy paremmin pohtimaan, mitä erilaisia käytännön toteutustapoja kirjastolain tehtäviin voi liittyä kirjastotilojen näkökulmasta.

Molemmat työkalut on toteutettu osaksi työkirjaa taulukkomuodossa.

Voit ladata molemmat työkalut omina tiedostoinaan osoitteesta:

<https://kirjasto.mikkeli.fi/muuttuvien-kirjastotilojen-tyokirja>

Kirjastotilojen itsearviointityökalu

Kirjastotilojen itsearviointityökalu on kehitetty osana hankkeessa toteutettua kyselyä ja sen suunnitteluun on osallistunut hankkeen ohjausryhmä (Kysely: Miten hyvin itäsuomalaisissa kirjastotiloissa voidaan toteuttaa kirjastolaissa määritettyjä tehtäviä). Itsearviointityökalu on näin ollen jo käytetty hankkeen aikana 57 eri itäsuomalaisen kirjaston kirjastotilojen itsearvioinneissa. Kyselyyn osallistuneiden kirjastojen itsearvioinnin tulokset voi lukea työkirjan Kysely-osiosta.

Itsearviointityökalun avulla kirjastojen johtajat voivat arvioida tämänhetkisiä kirjastotiloja suhteessa kirjastolain velvoittamiin tehtäviin. Työkalu auttaa reflektoimaan ja tekemään näkyväksi sen, mikä omassa kirjastotilassa on hyvin ja mitä tulee vielä kehittää. Siten itsearviointityökalu toimii välineenä, jonka avulla kirjastojen johtajat voivat perustella esimerkiksi päättäjille, mitä kirjastotilassa on perusteltua kehittää tai parantaa.

Itsearviointityökalussa on kaksi osiota. Ensimmäisessä osiossa kirjastotiloja arvioidaan suhteessa yleisen kirjaston lakisääteisiin tehtäviin:

- **Tehtävä 1**
Tarjota pääsy aineistoihin, tietoon ja kulttuurisäilötöihin
- **Tehtävä 2**
Ylläpitää monipuolista ja uudistuvaa kokoelmaa
- **Tehtävä 3**
Edistää lukemista ja kirjallisuutta
- **Tehtävä 4**
Tarjota tietopalvelua, ohjausta ja tukea tiedon hankintaan ja käyttöön sekä monipuoliseen lukutaitoon
- **Tehtävä 5**
Tarjota tiloja oppimiseen, harrastamiseen, työskentelyyn ja kansalaistoimintaan
- **Tehtävä 6**
Edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua

Arviointi tehdään pohtimalla kunkin tehtävän kohdalla seuraavia kysymyksiä ja antamalla niille numeraalinen arvio (1–5) siitä, miten hyvin kirjastotilat mahdollistavat tehtävän toteuttamisen tai miten hyvin tehtävää voidaan hoitaa:

- **Kysymys 1**
Ovatko kirjastotilat riittävät tehtävän hoitamiseen?
- **Kysymys 2**
Onko kirjastolla ja henkilökunnalla riittävät ja ajantasaiset laitteet, välineistö ja kalusto tehtävän hoitamiseen?
- **Kysymys 3**
Onko kirjastossa riittävästi henkilöstöä tehtävän hoitamiseen?
- **Kysymys 4**
Onko henkilökunnalla riittävää osaamista tehtävän hoitamiseen?

Asteikolla numero 1 tarkoittaa, että tehtävää ei voi toteuttaa lainkaan kirjastotilassa ja numero 5 tarkoittaa, että tehtävästä suoriudutaan täydellisesti kirjastotilassa.

Itsearviointityökalun toisessa osiossa kirjaston tehtäviä arvioidaan vielä tarkemmin ja konkreettisemmin viiden kirjastotilojen ja niiden kehittämisen teeman näkökulmasta:

- Kirjastotila ja tapahtumien järjestäminen
- Fyysinen ja henkinen turvallisuus
- Kirjastotilojen saavutettavuus ja esteettömyys
- Tilaviestintä ja arvot
- Kirjastotilojen kehittäminen ja päättäjille viestiminen

Jokaisen teeman alla on väittämiä, esimerkiksi ”Kirjaston tila toimii hyvin ja on muokattavissa tapahtumia varten”, joihin vastataan samalla numeraalisella arvioinnilla (1–5) kuin ensimmäisessä osiossa.

Kirjastotilojen itsearviointityökalun rinnalla kannattaa hyödyntää kirjastotilojen kehittämistyökalua.

Kirjastotilojen itsearviointityökalu (1/2)

Arvioi alla olevien kysymysten avulla, miten hyvin kirjastotilassa voi toteuttaa Yleisten kirjastojen kirjastolain velvoittamia tehtäviä asteikolla 1–5. 1 tarkoittaa, että tehtävää ei voi toteuttaa lainkaan kirjastotilassa ja 5, että tehtävässä suoriudutaan täydellisesti kirjastotilassa.

	Tehtävä 1 Tarjota pääsy aineistoihin, tietoon ja kulttuurisisältöihin	Tehtävä 2 Ylläpitää monipuolista ja uudistuvaa kokoelmaa
	Itsearviointi (1–5) ja omat perustelut	
Kysymys 1 Ovatko kirjastotilat riittävät tehtävän hoitamiseen?		
Kysymys 2 Onko kirjastolla ja henkilökunnalla riittävät ja ajantasaiset laitteet, välineistö ja kalusto tehtävän hoitamiseen?		
Kysymys 3 Onko kirjastossa riittävästi henkilöstöä tehtävän hoitamisen?		
Kysymys 4 Onko henkilökunnalla riittävää osaamista tehtävän hoitamiseen?		

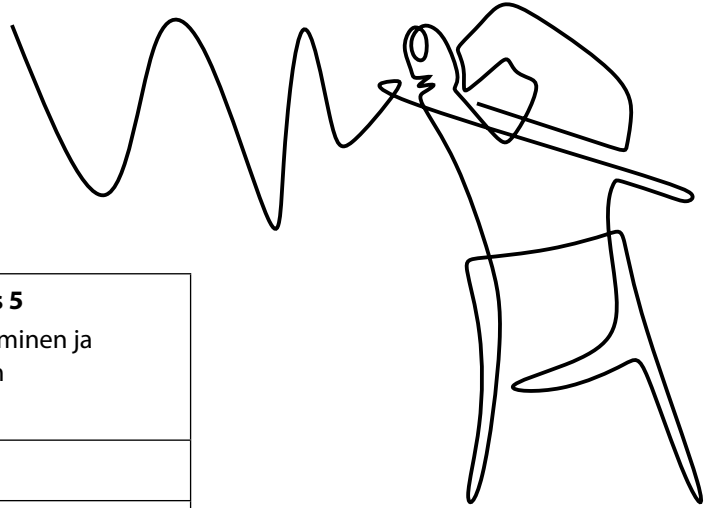
Tehtävä 3 Edistää lukemista ja kirjallisuutta	Tehtävä 4 Tarjota tietopalvelua, ohjausta ja tukea tiedon hankintaan ja käyttöön sekä monipuoliseen lukutaitoon	Tehtävä 5 Tarjota tiloja oppimiseen, harrastamiseen, työskentelyyn ja kansalaistoimintaan	Tehtävä 6 Edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua
Itsearviointi (1–5) ja omat perustelut			

Kirjastotilojen itsearviointityökalu (2/2)

Arvioi kirjastotiloja, kirjastolain tehtäviä täydentävien väittämien avulla asteikolla 1–5.

1 tarkoittaa, että väittämä ei pidä lainkaan paikkaansa ja 5, että väittämä pitää täydellisesti paikkaansa.

	Täydentävä kysymys 1 Kirjastotila ja tapahtumien järjestäminen	Täydentävä kysymys 2 Fyysinen ja henkinen turvallisuus	Täydentävä kysymys 3 Kirjastotilojen saavutettavuus ja esteettömyys
	Itsearviointi (1–5)		
Väite 1	Kirjaston tila toimii hyvin ja on muokattavissa tapahtumia varten	Kirjasto on turvallinen tila (fyysinen ja sosiaalinen) asiakkaille	Kirjastotila on esteetön ja saavutettava aikuisten osalta
Väite 2	Kirjaston henkilökunta hallitsee tapahtumatuotannon	Kirjasto on turvallinen tila (fyysinen ja sosiaalinen) henkilökunnalle	Kirjastotila on esteetön ja saavutettava erityisryhmien osalta
Väite 3	Kirjastossa on riittävät välineet ja laitteisto tapahtumien järjestämiseen	Kirjasto on turvallinen tila (fyysinen ja sosiaalinen) omatoimiaikana	Kirjastotila on esteetön ja saavutettava lasten ja nuorten osalta
Väite 4	Kuntalaiset osallistuvat kirjaston tapahtumien suunnitteluun	Kirjaston henkisesti turvallisen tilan periaatteet ovat kattavat ja toimivat	Kirjaston henkilökunta osaa huomioida kirjastotilassa esteettömyyden ja saavutettavuuden
Väite 5	Kirjaston ulkopuoliset toimijat, kumppanit tai kuntalaiset järjestävät omia tapahtumia kirjaston tiloissa yhteistyössä kirjaston kanssa	Kirjaston turvallisuussuunnitelma on kattava ja toimiva	
Väite 6		Kirjaston henkilökunta hallitsee henkiseen ja fyysiseen turvallisuuteen liittyvät toimintatavat	
Väite 7			

Täydentävä kysymys 4 Tilaviestintä ja arvot	Täydentävä kysymys 5 Kirjastotilojen kehittäminen ja päättäjille viestiminen
Itsearviointi (1–5)	
Kirjasto viestii selkeästi kirjastotiloissa	Hyödynnän kirjastotilojen kehittämisessä Kirjastolakia ja muita kirjastotiloja ohjaavia asiakirjoja
Kirjaston henkilökunta toteuttaa suunnitelmallista viestintää kirjaston tiloissa	Kuntalaiset osallistuvat kirjastotilojen suunnitteluun
Kirjaston tilassa viestitään eri kielillä	Kuntapäättäjät tuntevat Kirjastolain ja muita kirjastotiloja ohjaavia asiakirjoja
Tilaviestinnässä huomioidaan erityisryhmien ja lasten tarpeet ja erityispiirteet	Tuotan materiaalia ja viestin kuntapäättäjiin kirjastotiloihin liittyvissä kysymyksissä, kuten tilojen tarpeellisuuteen, kehittämiseen ja remontoimiseen liittyvissä asioissa, hyödyntäen Kirjastolakia ja muita kirjastotiloja ohjaavia asiakirjoja
Kirjaston arvot, kuten moniarvoisuus, moninaisuus, yhteisöllisyys, kestävä kehitys, sananvapaus ja tasavertaisuus näkyvät kirjastotilassa	Teen kuntarajat ylittävää toimintaa kirjastotilojen kehittämisen suhteen muiden kirjastojen kanssa
Kirjaston arvot näkyvät kirjaston tapahtumien sisällössä, tapahtumatilassa ja tapahtumaan liittyvässä tiedotuksessa	
Kirjaston henkilökunta tuntee kirjaston arvot ja toimii ja viestii niiden mukaisesti	

Kirjastotilojen kehittämistyökalu

Kirjastotilojen kehittämistyökalu on rakennettu kytkemällä yhteen kaikki hankkeen Kyselyssä, Havainnoinnissa, Koosteessa ja Selvityksessä tuotetut kiteytykset. Kehittämistyökalu on laaja: siinä on 22 eri teeman alla yli 600 kiteytystä kirjastotiloihin liittyen. Jokaiseen niistä löytyy tarkempi selitys hankkeen muista kohdista ja jokaisen kohdalla on suluisia kertottu, mistä kohden työkirjaa sen löytää. 22 teemaa muodostettiin sen mukaisesti, mitä kerätystä aineistosta nousi. Teemoja ovat esimerkiksi kirjastotilojen äänimaisema tai kirjasto tapahumutilana.

Kehittämistyökalun avulla voi saada käsityksen siitä, mitä kaikkea kirjastotiloissa voidaan toteuttaa ja millaisia ratkaisuja voidaan kehittää erilaisissa kirjaston toimintaympäristöissä. Se sisältää paljon konkreettisia esimerkkejä ja kehitysehdotuksia.

Kehittämistyökalun kaikkia ideoita ei ole tarkoitettu otettavaksi eikä niitä pysty ottamaan käyttöön kaikissa kirjastoissa. Työkalu toimii ennemminkin asiakirjoihin ja käytännön esimerkkeihin pohjaavana tarkistuslistana ja inspiraation lähteenä kirjastotilojen kehittämisessä. Se ei muodosta suosituksia tietyistä kirjastotilaratkaisuista, vaan kokoaa näkökulmia, joita voidaan tarkastella osana paikallista suunnittelua. Työkalu auttaa myös viestimään kehittämisideoista esimerkiksi päättäjille ja kirjaston sidosryhmille. Työkalu on kehitetty itäsuomalaisten kirjastojen pohjalta, ja sitä kannattaa täydentää oman alueen kirjastotiloihin liittyvään kokemukseen pohjautuen.

Kehittämistyökalu toimii hankkeen toisen työkalun, kirjastotilojen itsearviointityökalun apuvälineenä. Työkalun itäsuomalaisten käyttäjien kannattaa tarkastella myös hankkeen tuottamaa SWOT-analyysia ja Visiota 2030-luvun itäsuomalaisista kirjastotiloista kehittämissuunnitelmaa tehdessään (Joukkoistettu tulevaisuustyöskentely ja Visio 2030-luvun itäsuomalaisista kirjastotiloista).

Kehittämistyökalun kussakin teemassa on ensin teeman otsikko ja sen jälkeen tiivis teemaa kuvaava teksti.

Teeman esittelyn jälkeen hankkeen keräämä ja kiteytetty materiaali esitellään kolmessa tasossa. Tasojen tarkoituksena ei ole esittää velvoitettavaa kokonaisuutta, vaan tarjota eri näkökulmista muodostuva tarkastelupohja.

- ▶ Lakien ja ohjaavien asiakirjojen taso
- ▶ Selvitysten, arviointien ja hankkeiden taso
- ▶ Kirjastojen hyvien käytänteiden taso

Ensimmäisellä, Lakien ja ohjaavien asiakirjojen tasolla on listattuna ko. teemaan liittyvät lakien ja ohjaavien asiakirjojen kiteytykset, joiden avulla lukija voi tarkastella, millaisia kirjastotiloihin liittyviä velvoitteita, reunaehtoja ja tulkinnallisia näkökulmia teemaan voi liittyä. Tämän tason kiteytykset on rakennettu työkirjan osiossa Kooste kirjastotiloja ohjaavista asiakirjoista.

Toisella eli selvitysten, arviointien ja hankkeiden tasolla on listattu ko. teemaan liittyvät eri selvitysten, arviointien ja hankkeiden tuottamat kiteytykset, joita tarkastelemalla lukija voi saada uusia näkökulmia teemaan liittyen. Tämän tason kiteytykset on rakennettu työkirjan osiossa Selvitys kirjastotiloihin liittyvistä hankkeista, arvioinneista ja ennakkointitiedoista.

Kolmannella, Kirjastojen hyvien käytänteiden tasolla on listattuna ko. teemaan liittyviä käytännönläheisiä, konkreettisia vinkkejä itäsuomalaisista kirjastoista. Nämä vinkit on kerätty ja kiteytetty työkirjan Kysely- ja 12 itäsuomalaisen kirjaston hyvät käytänteet ja vinkit kirjastotilojen kehittämiseen -osioissa.

Tarkastelemalla kehittämistyökalun teemoja ja niiden alla olevia eritasoisia kiteytyksiä lukijalle muodostuu kokonaisvaltainen käsitys, millaisia asioita kuhunkin teemaan liittyen voidaan ottaa huomioon. Lukija saa myös paljon konkreettisia ideoita siitä, miten kunkin teeman mukaista toimintaa voi omassa kirjastossa edistää.

Kirjastotilojen kehittämistyökalu on yksi tapa tarkastella ja esittää runsa kirjastotiloihin liittyvää aineistoa. Esitystavassa on paljon päällekkäisyyksiä ja varmasti myös epäselviä kohtia. Työkalu ei myöskään ole koskaan riittävän laaja tai ajankohtainen, koska maailma muuttuu, lait ja niiden tulkinta muuttuvat, ideoita ja ajatuksia ja ratkaisuja syntyy koko ajan lisää. Toivottavasti työkalu kuitenkin tekee näkyväksi laajan kirjastotilojen kehittämiseen liittyvän tiedon ja auttaa kirjastotilojen kehittäjää työssään.

Kehittämistyökalu ei esitä oikeudellisesti sitovia tulkintoja, vaan kokoaa hankkeessa muodostettuja näkökulmia kirjastotilojen kehittämisen tueksi.

Kun kirjastotilojen kehittämistyökalun kiteytyksiä lukee, on tärkeää muistaa, että ne on laatinut hanketyöntekijä, jolla ei ole lakitaustaa tai esimerkiksi rakentamisalan osaamista. Tästä syystä lukijan kannattaa aina lukea ja tarkastaa tästä työkirjasta tai sen tarjoamasta lähteestä itenäisesti kiteytyksen paikkansapitävyys.

Taulukkomaisessa kirjastotilojen kehittämistyökalussa on 22 eri teemaa, jotka kaikki on taitettu omiksi helppolukuisiksi sivuiksi:

1. Kirjastotilan remontoinnin ja rakentamisen lähtökohdat ja toteutus

Remontointia ja rakentamista ohjaavat useat lait ja säädökset, jotka asettavat suunnittelulle ja toteutukselle reunaehtoja. Kirjaston näkökulmasta keskeistä on tehdä yhteistyötä asiantuntijoiden kanssa ja sovittaa tilaratkaisut omaan toimintaympäristöön. Kirjastotilojen rakentamisen ja remontoinnin lähtökohdista olisi hyvä olla kirjastotilojen suunnittelu henkilökunnan ja asiantuntijoiden kanssa sekä kirjaston aktiivinen osallistuminen remontin ja rakentamisen toteutukseen.

2. Kuntalaisten ja kumppaneiden osallistaminen kirjastotilojen kehittämiseen

Kirjastojen kannattaisi osallistaa henkilökunta, kuntalaiset, asiakkaat ja päättäjät kirjastotilojen ja kirjaston toiminnan kehittämiseen. Yhteinen kehittäminen voi parantaa palveluiden laatua ja sitoutumista ja tukea sitä, että myös tilat ovat tarkoituksenmukaiset.

3. Esteettömyys ja saavutettavuus

Lainsäädäntö ja ohjeistukset korostavat esteettömyyden ja saavutettavuuden huomioimista kirjastotiloissa. Kirjastot voivat myös hyödyntää asiantuntijaosaamista ja omaa kokemustaan tilojen kehittämisessä.

4. Päättäjaviestintä

Kirjastojen olisi hyvä viestiä aktiivisesti päättäjille roolistaan ja tilatarpeistaan ja perustella tilatarpeita lainsäädännöllä ja ohjaavilla asiakirjoilla. Kirjastojen kannattaisi lisätä aktiivista vuoropuhelua päättäjien kanssa ja tehostaa viestintää tekemällä yhteistyötä kunnan eri kulttuuritoimijoiden kanssa.

5. Henkilökunnan tilat ja työhyvinvointi

Lainsäädäntö asettaa vaatimuksia henkilöstön työtilojen turvallisuudelle, terveellisyydelle ja toimivuudelle. Näitä vaatimuksia tulee tarkastella huolellisesti kirjastotilojen suunnittelussa.

6. Riittävän suuret kirjastotilat

Kirjastolain tehtävät edellyttävät, että käytettävissä on toimintaan nähdyn tarkoituksenmukaiset tilat. Tilojen riittävyttä voidaan tarkastella suhteessa palveluihin, käyttäjämääriin ja paikallisiin ratkaisuihin.

7. Turvallisuus ja riskienhallinta

Kirjastotilojen suunnittelussa ja käytössä on tärkeää huomioida fyysinen ja henkinen turvallisuus sekä varautuminen erilaisiin käyttötilanteisiin.

8. Kumppanuudet ja yhteiset tilat

Kirjastot voivat hyödyntää kumppanuuksia ja yhteisiä tilaratkaisuja palveluiden laajentamisessa ja resurssien käytön tehostamisessa.

9. Tilaviestintä ja näkyvyys

Tilaviestinnän selkeys ja saavutettavuus tukevat kirjaston käytettävyyttä. Opasteiden ja viestinnän ratkaisuja on hyvä suunnitella käyttäjälähtöisesti.

10. Viihtyisyys ja tilakokemus

Kirjastotilan viihtyisyys ja houkuttelevuus voivat vaikuttaa tilan käyttöön ja kokemukseen sekä myös esteettömyyteen. Näitä voidaan kehittää esimerkiksi valaistuksen, kalustuksen ja tilaratkaisujen avulla.

11. Äänimaisema ja hiljaiset tilat

Kirjastot voivat tarjota sekä rauhallisia että aktiivisempia tiloja. Äänimaisemaa kannattaa suunnitella tilojen käyttötarkoituksen mukaan ja huomioida esimerkiksi tapahtumien vaikutus tilan rauhallisuuteen.

12. Kokoelmat ja tilaratkaisut

Kirjat ja lukemisen edistäminen ovat kirjaston ydin. Kokoelmien sijoittelu ja esillepano vaikuttavat tilan toimivuuteen ja käytettävyyteen. Ratkaisuja voidaan suunnitella paikallisten tarpeiden mukaan.

13. Asiakaspalvelutilat ja kohtaamiset

Lainsäädäntö korostaa palvelujen saavutettavuutta ja yhdenvertaisuutta. Näitä tulee ottaa huomioon asiakaspalvelutilojen suunnittelussa. Tilaratkaisuilla voi myös vaikuttaa vahvasti asiakaspalvelukokemukseen.

14. Digiopastus, tietosuoja ja yksityisyys

Kirjastot voivat tarjota välineitä ja tiloja digitaalisten palvelujen käyttöön. Samalla olisi tärkeää huomioida tietosuoja ja yksityisyys sekä rauhallisuus tilaratkaisuissa.

15. Omatoimikirjasto ja turvallinen käyttö

Omatoimikirjastojen suunnittelussa on hyvä huomioida yhdenvertaisen käytön mahdollistaminen sekä turvallisuuteen liittyvät näkökulmat. Kirjastojen on hyvä harkita turvallisuussuunnitelman ja ohjeistuksen laatimista omatoimijalle ja tehdä tiivistä yhteistyötä esimerkiksi koulujen kanssa.

16. Laite- ja esinelainaus

Kirjastojen on hyvä tarkastella laite- ja esinelainaustoiminnan kehittämistä, tuotteistamista ja sen markkinointia osana palvelukokonaisuutta.

17. Etätyö ja työskentelytilat

Kirjastolain mukainen tehtävä tarjota tiloja oppimiseen ja työskentelyyn voi toteutua kirjastotiloissa eri tavoin. Kirjastot voivat tarjota esimerkiksi rauhallisia työskentelypaikkoja, ryhmätiloja tai etätyöhön soveltuvia tiloja. Ratkaisuja voidaan toteuttaa kirjastokohtaisesti sekä tarvittaessa yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.

18. Makerspace ja luova tekeminen

Makerspace-toiminta voi tukea oppimista, tekemistä ja yhteisöllisyyttä. Sen kehittämistä, tuotteistamista ja markkinointia on hyvä tarkastella kirjaston resurssien ja tavoitteiden mukaan.

19. Tapahtumatilat ja monikäyttöisyys

Kirjasto on useasti kulttuurin ja yhteisöllisyyden tapahtumapaikka. Kirjastot voivat tarjota muunneltavia tiloja tapahtumille ja yhteisölliselle toiminnalle. Tilojen ratkaisut voivat vaihdella kirjaston koon ja tarpeiden mukaan. Esteettömyys on hyvä huomioida mahdollisuuksien mukaan.

20. Yhteistyötapahtumat ja kumppanit

Kirjastot voivat toteuttaa tapahtumia yhteistyössä eri toimijoiden kanssa ja tarjota tiloja kumppaneiden käyttöön. Yhteistyö on hyvä suunnitella huolellisesti ja määrittää esimerkiksi selkeät vastuunjaot.

21. Lukukoiratoiminta

Lukukoiratoiminta voi edellyttää sopivia ja rauhallisia tiloja. Toiminnan suunnittelussa on hyvä huomioida turvallisuuteen liittyvä osaaminen.

22. Yhteisöllisyys ja kirjaston merkitys

Kirjasto voi toimia yhteisön avoimena kohtaamispaikkana, jossa järjestetään esimerkiksi tapahtumia ja vietetään aikaa yhdessä. Yhteisöllisyyttä on hyvä edistää osallistamalla kuntalaiset kirjaston toiminnan kehittämiseen.

Kirjastotilojen kehittämistyökalu ja sen 22 teemaa kiteytyksineen löytyvät seuraavilta sivuilta.

1. Kirjastotilan remontoinnin ja rakentamisen lähtökohdat ja toteutus

Remontointia ja rakentamista ohjaavat useat lait ja säädökset, jotka asettavat suunnittelulle ja toteutukselle reunaehdot. Kirjaston näkökulmasta keskeistä on tehdä yhteistyötä asiantuntijoiden kanssa ja sovittaa tilaratkaisut omaan toimintaympäristöön. Kirjastotilojen rakentamisen ja remontoinnin lähtökohtana olisi hyvä olla kirjastotilojen suunnittelu henkilökunnan ja asiantuntijoiden kanssa sekä kirjaston aktiivinen osallistuminen remontin ja rakentamisen toteutukseen.

Lakien ja ohjaavien asiakirjojen taso

- ▶ Kirjastolain mukaan kunnan tulee kuulla asukkaitaan yleisiä kirjastoja koskeissa keskeisissä päätöksissä. Nykyisen kuntalain (410/2015) 22 §:n mukaiset osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet tulee ottaa huomioon myös kirjastotilojen kehittämisessä. (Kirjastolaki ja Kuntalaki)
- ▶ Kirjastopalvelujen järjestämisessä on huolehdittava saavutettavuudesta ja esteettömyydestä. (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Viranomaisen yhdenvertaisuuden edistämistä koskevassa suunnittelussa tulee huomioida myös kirjastopalvelut ja kirjastotilat. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Viranomaisen tulee arvioida, miten yhdenvertaisuus toteutuu myös kirjastopalveluissa ja kirjastotiloissa, ja edistää yhdenvertaisuuden toteutumista. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Kirjastopalveluissa ei saa esiintyä syrjintää tai häirintää, ja tilojen käytössä on edistettävä yhdenvertaista ja turvallista asiointia. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Kirjasto voi käyttää oikeasuhtaista positiivista erityiskohtelua tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistämiseksi. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Kirjaston on tehtävä tilanteen mukaan asianmukaiset ja tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotta vammainen henkilö voi käyttää kirjastopalveluja yhdenvertaisesti muiden kanssa. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Kirjaston on tehtävä tarvittavat kohtuulliset mukautukset myös työympäristöön, jotta vammainen työntekijä voi suoriutua työtänsä ja edetä työurallaan yhdenvertaisesti. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Rakennuksen on oltava käyttötarkoituksensa soveltuva ja edistettävä terveellisen, turvallisen ja viihtyisän, korkealaatuisen, sosiaalisesti toimivan ja esteettisesti tasapainoisen elinympäristön aikaansaamista. (Rakentamislaki)
- ▶ Rakennuksen tulee soveltuva rakennettuun ympäristöön ja maisemaan sekä olla arkkitehtuuriltaan tarkoituksenmukainen ja ympäristöön sopiva. (Rakentamislaki)
- ▶ Kirjaston rakentamisen on hillittävä ilmastonmuutosta perustamalla elinkaariominaisuuksiltaan kestäviin ja taloudellisiin, energiatehokkaisiin, sosiaalisesti ja ekologisesti toimiviin sekä kiertotaloutta edistäviin ratkaisuihin. (Rakentamislaki)
- ▶ Kirjaston rakentamisen on perustuttava kulttuuriarvoja luoviin ja säilyttäviin ratkaisuihin siten, että historiallisesti tai rakennustaiteellisesti arvokkaita rakennuksia tai kulttuuriympäristöjä ei turmella ja rakentamisessa mahdollistetaan myös uusien arvorakennusten ja uusien kulttuuriympäristöjen syntyminen. (Rakentamislaki)
- ▶ Rakennuskannan ja sitä ympäröivän rakennetun ympäristön on oltava suunnitelmallisesti hoidettua ja kunnossapidettyä. (Rakentamislaki)
- ▶ Kirjastorakennuksen on täytettävä olennaiset tekniset vaatimukset siihen yleisesti ennakoitavissa oleva kuormitus ja rakennuksen käyttötarkoitus huomioon ottaen. (Rakentamislaki)
- ▶ Esteettömyys ja käytettävyys tulee ottaa huomioon rakennuksen käyttötarkoituksen, käyttäjämäärän ja kerrosluvun edellyttämällä tavalla. Tämä voi tarkoittaa kirjastotilojen osalta esimerkiksi kulkureittien, palvelupisteiden ja tilojen käytettävyyden huomiointia eri käyttäjäryhmille. (Rakentamislaki)
- ▶ Kirjastorakennuksen korjaus- ja muutostyössä on otettava huomioon rakennuksen ominaisuudet ja erityispiirteet eivätkä ne saa ilman painavaa syytä heikentyä korjaus- tai muutostyössä. (Rakentamislaki)
- ▶ Kirjastorakennus tulee suunnitella ja rakentaa käyttötarkoitus huomioon ottaen siten, että sen rakenteet ovat lujia ja vakaita, soveltuvat rakennuspaikan olosuhteisiin ja kestävät rakennuksen suunnitellun käyttöiän. (Rakentamislaki)
- ▶ Kirjastorakennus tulee suunnitella ja rakentaa paloturvalliseksi. (Rakentamislaki)
- ▶ Kirjastorakennuksen tulee olla sellainen, että siinä olevat voivat palon sattuessa pelastautua tai heidät voidaan pelastaa. (Rakentamislaki)
- ▶ Kirjastorakennuksen tulee olla terveellinen ja turvallinen rakennuksen sisäilma, kosteus-, lämpö- ja valaistusolosuhteet sekä vesihuolto huomioon ottaen. (Rakentamislaki)
- ▶ Kirjastorakennus tulee suunnitella ja rakentaa sen käyttötarkoituksen edellyttämällä tavalla siten, että sen käyttö ja huolto on turvallista. (Rakentamislaki)
- ▶ Kirjastorakennuksen sekä sen piha- ja oleskelualueiden suunnittelussa ja rakentamisessa on otettava esteettömyys ja käytettävyys huomioon käyttötarkoituksen, käyttäjämäärän ja kerrosluvun edellyttämällä tavalla. (Rakentamislaki)
- ▶ Kirjaston rakenteiden ääneneristävyyden ja taloteknisten laitteiden äänitason ja asennusten on oltava sellaisia, että rakennuksen käyttötarkoituksen mukainen toiminta on ääniolosuhteiden puolesta mahdollista. (Rakentamislaki)
- ▶ Kirjastorakennus tulee suunnitella ja rakentaa sen käyttötarkoituksen edellyttämällä tavalla siten, että energiaa ja luonnonvaroja kuluu säästeliäästi. Energiatehokkuuden vähimmäisvaatimusten täytyminen on osoitettava laskelmilla. (Rakentamislaki)
- ▶ Uusi kirjastorakennus, jossa käytetään energiaa tilojen tarkoituksenmukaisten sisäilmasto-olosuhteiden ylläpitämiseksi, on suunniteltava ja rakennettava lähes nollae-nergiaarakennukseksi. (Rakentamislaki)
- ▶ Uusi kirjastorakennus tulee suunnitella ja rakentaa sen käyttötarkoituksen edellyttämällä tavalla vähähiiliseksi. (Rakentamislaki)
- ▶ Kirjaston on hyvä olla saavutettava sijainnin ja aukioloaikojen näkökulmasta paikalliset tarpeet huomioiden. (YKS 2016–2020)
- ▶ Kirjaston tilojen on hyvä olla monikäyttöisiä ja muunneltavia. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)

Selvitysten, arviointien ja hankkeiden taso

- ▶ Kirjastojen kannattaa olla suunnittelemassa yhteisiä tiloja ja toimintaa muiden kunnallisten toimijoiden kanssa, jotta kirjastotilassa voidaan ottaa huomioon erilaiset käyttäjäryhmät ja kirjastotoiminnan muutokset. (Peruspalveluiden arviointi 2019)
- ▶ Kirjastojen kannattaa varautua siihen, että muutto maalta kaupunkeihin jatkuu. (Sitra: Megatrendit 2023)
- ▶ Kirjastojen kannattaa tehdä monisektoraaalista yhteistyötä palvelukonseptien kehittämisessä ja tilojen joustavassa käytössä. (Sivistyksen suunta 2025)
- ▶ Kirjaston on hyvä päästä suunnittelemaan ja testaamaan uusien laitteiden, työskentelyvälineiden ja kalusteiden äänivaikutuksia ennen ostopäätöstä. (Elämän ääniä, Luoti)
- ▶ Kirjastotilan äänimaiseman suunnittelu kannattaa toteuttaa asiakkaiden, henkilökunnan ja muiden kirjaston sidosryhmien yhteistyönä. (Elämän ääniä, Luoti)

Kirjastojen hyvien käytänteiden taso (1/3)

- ▶ Kirjastojen olisi hyvä hyödyntää uusien työntekijöiden tuoreita näkemyksiä tilojen kehittämisessä. (Kysely: Onnistunut tilaratkaisu)
- ▶ Kirjaston talotekniikan tulisi olla kunnossa. (Kysely: Kirjastotilaan liittyvä toive)
- ▶ Kirjastojen tulisi saada rahaa tilojen kehittämiseen ja remontoimiseen. (Kysely: Kirjastotilaan liittyvä toive)
- ▶ Jos kirjaston ulkopuolelle tulee rakentaa ramppi, olisi hyvä varmistaa, että rampin kunnossa- ja puhtaanapito on helppoa myös talvisin. (Havainnointi: Tuusniemen kirjasto)
- ▶ Kirjastolla olisi hyvä olla etukäteen itse tehty suunnitelma kirjastotilan kehittämistä tai remonttia varten, jossa olisi mietitty ja pohdittu mitä kirjasto edellyttää tiloilta, toiminnallisuudelta ja sisutukselta. (Havainnointi: Tuusniemen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä hyödyntää ulkopuolista sisustussuunnittelijaa; sisustussuunnittelijan olisi hyvä olla rohkea ja luova. (Havainnointi: Tuusniemen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä suunnitella sisustus-suunnittelijan kanssa kuntaan liittyviä omia sisustuselementtejä esimerkiksi mattoja ja verhoja, jotka parantavat tilan viihtyvyyttä ja äänimaailmaa. (Havainnointi: Tuusniemen kirjasto)
- ▶ Kirjastotilan remontin suunnittelussa olisi hyvä hyödyntää kirjastohenkilökunnan osaamista mahdollisimman paljon. (Havainnointi: Tuusniemen kirjasto)
- ▶ Kirjastotilan remontin toteutuksen aikana olisi hyvä, että henkilökunta voisi vierailla kohteessa säännöllisesti ja varmistaisi että kaikki pienet yksityiskohdat on muistettu tehdä suunnittelun mukaisesti. (Havainnointi: Tuusniemen kirjasto)
- ▶ Kirjastotilan remontin suunnittelussa olisi hyvä varmistaa, että tekniset ratkaisut ja kalusteet tukevat kirjaston monikäyttöisyyttä ja muunneltavuutta. (Havainnointi: Tuusniemen kirjasto)
- ▶ Hyllyjen suunnittelussa olisi hyvä hyödyntää hyllyvalmistajan erityisosaamista. (Havainnointi: Tuusniemen kirjasto)
- ▶ Kirjastotilan remontin suunnittelussa olisi hyvä osallistaa myös asiakkaat tilan suunnitteluun. (Havainnointi: Tuusniemen kirjasto)
- ▶ Kirjaston henkilökunnan olisi hyvä osallistua aktiivisesti uusien tilojen suunnitteluun. (Havainnointi: Karttulan kirjasto)
- ▶ Kirjaston henkilökunnan olisi hyvä seurata remontin tai uuden rakennuksen valmistuksen etenemistä ja vierailla säännöllisesti tilassa varmistamassa, että kaikki suunniteltu toteutuu toimivasti tilassa. (Havainnointi: Karttulan kirjasto)
- ▶ Kirjastojen olisi hyvä käyttää aktiivisesti valaistus- ja kalustesuunnittelijoiden asiantuntemusta, mutta henkilökunnan tulee varmistaa, että käytännön käyttötilanteet ja tarpeet ohjaavat päätöksiä. (Havainnointi: Karttulan kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä käydä läpi ja karsia aineistoaan ennen remonttia tai muuttoa uusiin tiloihin. (Havainnointi: Karttulan kirjasto)
- ▶ Kirjastojen olisi hyvä varmistaa riittävät henkilöstötilat ja varastot käytännön tarpeisiin remonteja tai uusia tiloja suunnitellessa. (Havainnointi: Karttulan kirjasto)
- ▶ Kirjastotilaa suunnitellessa olisi hyvä tarkastella kirjastoa erilaisina tiloina ja varmistaa että kaikki tarvittavat tilat, myös rauhalliset, varattavat ja suljettavat tilat toteutuvat. (Havainnointi: Karttulan kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä suunnitella tarkasti tallentavien valvontakameroiden paikat ja katvealueet. (Havainnointi: Karttulan kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä osallistaa luovasti ja eritavoin asiakkaat tilojen ideointiin, kehittämiseen ja remontointiin. (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä osallistaa yhteistyökumppanit uusien tilojen ideointiin, kehittämiseen ja remontointiin. (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä kerätä ja tallentaa koko ajan tilojen liittyvää palautetta ja ideoita asiakailta. (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)
- ▶ Kirjastojen olisi hyvä hyödyntää henkilöstön osaamista ja kokemusta tilojen ja remonttien suunnittelussa. (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)
- ▶ Kirjastojen olisi hyvä hyödyntää sisustus-suunnittelijan tai arkkitehdin ja remontoijan erityisosaamista tilojen suunnittelussa. (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)

Kirjastojen hyvien käytänteiden taso (2/3)

- ▶ Kirjaston olisi hyvä käyttää henkilökunnan osaamista mahdollisimman paljon remontin suunnittelussa – henkilökunta tietää mitä tilassa tehdään ja miten tilojen pitäisi toimia käytännön tasolla. (Havainnointi: Suomenniemen kirjasto)
- ▶ Kirjaston tulisi remontin yhteydessä varmistaa saumaton yhteistyö kirjaston, suunnittelijoiden ja urakoitsijoiden välillä ja välttää pitkiä aliurakoitsijaketjuja ja varmistaa, että kaikki osapuolet ymmärtävät toisiaan ja jakavat yhteisen käsityksen siitä mitä ollaan tekemässä. (Havainnointi: Suomenniemen kirjasto)
- ▶ Kirjaston henkilökunnan olisi hyvä vieraillessään säännöllisesti remonttikohteessa ja varmistaa niinkin pienet asiat, että pistorasiat tulevat oikeaan kohtaan. (Havainnointi: Suomenniemen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä osallistaa asiakkaita ja asiakasryhmiä ja yhteistyökumppaneita kirjaston remontin suunnittelun. (Havainnointi: Suomenniemen kirjasto)
- ▶ Jos kirjasto on muuttamassa suojeltuun kohteeseen, tulee kohteen remontoitusuunnitelmissa varmistaa, että kirjaston ydintoiminnot ja kirjastolaisissa määritetyt tehtävät pystytään varmasti toteuttamaan tilassa. (Havainnointi: Suomenniemen kirjasto)
- ▶ Kirjaston henkilökunnan olisi hyvä vielä itse varmistaa tilamitat ja hyllymetrit itse, koska ammattilaisillekin voi sattua virheitä. (Havainnointi: Suomenniemen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä suunnitella esteettömyysasiat jo ennen rakennuskohteen valintaa, koska suojelukohteissa kompromissit ovat väistämättömiä – kirjaston olisi hyvä tarkastella esteettömyyttä myös suhteessa kunnan väestö- ja ikärakenteeseen. (Havainnointi: Suomenniemen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä etsiä, soveltaa ja hyödyntää tilasuunnittelussa hankerahoitusta. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä suhtautua tila- ja toiminto- ja palvelu-uudistuksiin projektimaisella tuotekehitysootteella. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tarkastella muuttoa sellaisiin kunnassa tyhjäksi jääneitä kuntalaisille tuttuja ja keskeisiä rakennuksia, jossa he ovat tottuneet käymään ja ovat heille merkityksellisiä; siten varmistetaan merkityksellisten rakennusten säilyminen kunnassa ja kirjasto hyötyy tilan aiemmasesta asemasta, merkityksestä ja sijainnista. (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa, että uudet tilat ovat riittävät, esteettömät ja niissä voi toteuttaa erilaisia toimintoja, tapahtumia ja aktiviteetteja. (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Kirjaston henkilökunnan olisi hyvä osallistua kirjastotilan remontoimisen suunnitteluun. (Havainnointi: Nurmeksen pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä hyödyntää sellaisia arkkitehtejä kirjastotilan suunnittelussa, joilla on kokemusta kirjastotilojen suunnittelusta ja remontoimisesta. (Havainnointi: Nurmeksen pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä etsiä kuvia eri kirjastoista ja kirjastoratkaisuista ympäri maailmaa, joiden avulla on helppo esitellä toiveita arkkitehdeille. (Havainnointi: Nurmeksen pääkirjasto)
- ▶ Arkkitehtien ja tilasuunnittelijoiden olisi hyvä toteuttaa työpaja kirjastohenkilökunnalle, jossa he kyselevät ja kaivelevat henkilökunnalta toiveita kirjastotilojen suhteen – tässä työpajassa ei tulisi olla tilapalveluiden henkilöitä. (Havainnointi: Nurmeksen pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston henkilökunnan olisi hyvä osallistua aktiivisesti tilasuunnittelupalaveriin tilapalvelun ja remontin toteuttajan kanssa. (Havainnointi: Nurmeksen pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston henkilökunnan olisi hyvä osallistua remontin aikana työmaapalaveriin. (Havainnointi: Nurmeksen pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston henkilökunnan olisi hyvä valita värejä, taidetta, tapetteja ja kodikkaita yksityiskohtia kirjastilaan, jotta kirjastosta tulee ilmeikäs ja persoonallinen eikä liian kliininen. (Havainnointi: Nurmeksen pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tarkastella remontin suunnittelussa myös kirjaston seinä, ikkunoiden määrää ja kokoa sekä kirjaston suhdetta sen ympäristöön – seinien muuttaminen lasiseiniksi voi muuttaa kirjaston luonnetta ja viihtyvyyttä täysin. (Havainnointi: Nurmeksen pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä käydä ennen remonttia läpi ja arvioida kirjaston kalusto ja hyödyntää ja kunnostaa asiantuntijalla toimivia, erityisesti design-kalusteita remontin aikana. (Havainnointi: Nurmeksen pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tehdä huolellista, jopa liiallista ennakointia ja tarkastella erilaisia kuntapäätöksen tekoon liittyviä skenaarioita remontin suunnittelussa – suunnitelmissa olisi hyvä laskea omatoimiratkaisun hinta varmuuden vuoksi. (Havainnointi: Nurmeksen pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä suunnitella riittävän isot tilat ja kääntöpaikka, jotta tulevaisuudessa myös isommat kirjastoautot voivat käyttää niitä. (Havainnointi: Nurmeksen pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tiedottaa monikanavaisesti asiakkaita muutoksesta, miksi se tehdään ja miten se tulee auttamaan asiakkaita ja mitä muutoksen toteuttaminen aiheuttaa esimerkiksi aukiolon suhteen (kirjasto on suljettu remontin aikana). (Havainnointi: Joensuun pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tehdä sisäisesti oma suunnitelma uudesta kirjastotilasta tai tilan remontoimista ennen muiden toimijoiden tapaamisesta. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä ideoida koko henkilökunnan kanssa tulevaa kirjastoa rennosti ja toivoa tulevalta tilalta tai rakennuksesta liian karsia, jotta suunnitelmista on siten helpompi karsia. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä valmistautua huolellisesti perustelevaan miksi kirjaston omassa suunnitelmassa olevat asiat ovat tärkeitä tai ehdottomia kirjastolle. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä ennakoita ja katsoa ainakin 5–10 vuotta eteenpäin ja siten huomioida tiloihin liittyvät eri tarpeet etukäteen. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä osallistua ja ottaa aktiivinen asiantuntijarooli tilan suunnittelu- ja työmaakokouksissa. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa, että kirjastolaiset, suunnittelijat ja toteuttajat ymmärtävät varmasti toisiaan ja kaikki tietävät mitä ollaan konkreettisesti tekemässä. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä valvoa remontin tai rakentamisen aikana, että kaikki toivotut ja sovitut, erittäin pienetkin asiat varmasti toteutuvat tilassa – kirjaston on hyvä valmistautua perustelevaan myös rakentamisen aikana miksi jo päätetty asia pitää tehdä. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä osallistaa asiakkaita, yhteistyötoimijoita ja sidosryhmiä uuden tai remontoitavan tilan suunnitteluun hyödyntämällä esimerkiksi palvelumuotoilun menetelmiä ennen tilan virallisen suunnittelun alkamista ja tuoda asiakastoiveet osaksi suunnitelmia. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä suunnitella samaan rakennukseen sijoittuvien toimijoiden kanssa tulevaa yhteistyötä rakennuksessa ja päättää yhteisistä pelisäännöistä ja toimintamalleista jo ennen virallista uuden rakennuksen suunnittelua. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä suunnitella kirjaston sijoittumista samaan rakennukseen yhdessä muiden toimijoiden kanssa ennen virallisen suunnittelun alkua. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Kirjastojen olisi hyvä kiinnittää huomioita akustiikkaan jo suunnitteluvaiheessa. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Kirjastojen olisi hyvä käyttää äänimaailma-asiantuntijaa uusien kirjastotilojen suunnittelussa. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä suunnitella ja kirjata sisäisesti, ennen ensimmäistä suunnittelupalaveria kaikki esteettömyyteen liittyvät edellytykset, vaateet ja toiveet. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tuoda kirjastotilojen esteettömyyteen liittyvät konkreettiset vaatimukset esiin jo ensimmäisessä uuden tilan tai tilan remontoimisen suunnittelupalaverissa. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)

Kirjastojen hyvien käytänteiden taso (3/3)

- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa suunnitteluvaiheessa, että kirjasto on saavutettava myös rakennuksen ulkopuolella: invapaikat ja tieviitat ja -opasteet, ohjeistus pääovelle ja kirjaston kyltti ovat välttämättömiä. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä hyödyntää eri järjestöjen osaamista esteettömien tilojen suunnittelussa sekä uusien tilojen testaamisessa ennen valmistumista, mutta myös heti valmistumisen jälkeen. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä osallistaa kuntalaiset uusien tilojen suunnitteluun ja kerätä heidän toiveitansa tilojen suhteen eri tavoin. (Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)
- ▶ Kirjaston henkilöstön olisi hyvä osallistua aktiivisesti tilasuunnitteluun ja myös pyrkiä päästä seuraamaan tilan rakentamista. (Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)
- ▶ Jos kirjasto toteutetaan osana isompaa rakennusta, kirjaston olisi hyvä varmistaa, että kirjastotilan suunnittelu ei jää esimerkiksi koulutilojen suunnittelun jalkoihin. (Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)
- ▶ Kirjaston henkilökunnan olisi hyvä tarkistaa suunnittelijoiden piirustukset, erityisesti kirjajhylyjen suhteen ja varmistaa ettei niissä ole virheitä. (Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)
- ▶ Kirjaston suunnittelussa olisi hyvä varmistaa, ettei tilasta tule liian pieni, jotta tilassa voidaan toteuttaa kaikki kirjastolaissa edellytetyt tehtävät ongelmitta. (Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä pohtia isojen ikkunoiden hyötyjä ja haittoja: Korkeat ikkunat ovat moderneja, lisäävät valoa ja tilan tuntua, mutta tuovat kesällä kuumuutta ja heijastuksia ja vievät tilaa hyllyiltä. (Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)
- ▶ Kirjaston valaistus olisi hyvä olla myös manuaalisesti säädettävissä. (Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)
- ▶ Kirjastotilassa olisi hyvä panostaa viilennettävään ilmanvaihtoon tai lämpöpumppuun jo suunnitteluvaiheessa. (Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)
- ▶ Kirjastotilassa olisi hyvä olla mahdollisuus tuulettaa tila helposti ja nopeasti, jotta voimakkaista hajuista pääsee nopeasti eroon. (Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä suunnitella eri tilojen sijoittaminen, varsinkin kaksikerroksisissa ratkaisuisa sellaisiksi, että asiakkaat löytävät tilat intuitiivisesti ja helposti. (Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)
- ▶ Kirjastolla olisi hyvä olla oma sisäänkäynti, vaikka kirjasto sijaitsisikin samassa rakennuksessa muiden toimijoiden kanssa. (Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)
- ▶ Kirjaston tilat olisi hyvä erottaa selkeästi muista samassa rakennuksessa olevien toimijoiden tiloista, ettei rakennuksessa olisi epäselviä "ei-kenenkään-tiloja". (Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tarkastella toimintaympäristön muutoksia laajasti, ja kehittää toimintaansa muutosten mukaisesti aktiivisesti eikä jäädä odottamaan seurauksia. (Havainnointi: Kirjasto Poleeni)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä sitouttaa henkilöstö vahvasti toiminnan kehittämiseen ja pitää henkilöstö tietoisena muutoksista. (Havainnointi: Kirjasto Poleeni)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä rohkaista ja kerätä henkilöstöltä ideoita toimintojen ja tapahtumien kehittämiseen, pilotoita ja tuotteistaa toimivat ideat osaksi normaalia toimintaa. (Havainnointi: Kirjasto Poleeni)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tutustua eri kulttuuri-kohteisiin esimerkiksi tyhjäpäivinä. (Havainnointi: Kirjasto Poleeni)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä hyödyntää kirjaston uusia työntekijöitä, harjoittelijoita ja tittelisiä kirjaston arvioinnissa ja kehittämisessä. (Havainnointi: Kirjasto Poleeni)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä kannustaa henkilöstöä tekemään lopputöitä kirjaston kehittämiseksi. (Havainnointi: Kirjasto Poleeni)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä kehittää aktiivisesti toimintaansa. (Havainnointi: Joensuun pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tarkastella säännöllisesti omia toimintatapoja ja kirjastotiloja suhteessa kirjastolakiin. (Havainnointi: Joensuun pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tarkastella kirjaston toimintaa suhteessa kirjaston resursseihin ja varmistaa että toiminta on kustannustehokasta. (Havainnointi: Joensuun pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tarkastella kirjaston toimintaa ja pyrkiä tehostamaan toimintaa. (Havainnointi: Joensuun pääkirjasto)
- ▶ Kirjastolla olisi hyvä suunnitella myös pieniä ja isoja kehittämisikohteita – isoa rahoitusta on vaikeampi saada kuin pienempää. (Havainnointi: Joensuun pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston johtajalla olisi hyvä olla vahva omistajuus muutoksesta. (Havainnointi: Joensuun pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston johtajalla olisi hyvä olla vahva näkemys ja henkilöstön tuki muutoksissa. (Havainnointi: Joensuun pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä osallistaa koko henkilöstö uudistusten suunnitteluun ja varmistaa, että kaikki uskaltavat sanoa myös kriittiset mielipiteensä ja ideansa. (Havainnointi: Joensuun pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä muodostaa työryhmiä tarkastelemaan ja suunnittelemaan eri muutoksen osa-alueita. (Havainnointi: Joensuun pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä benchmarkata ja osallistaa muiden kirjastojen kokemusasiantuntijoita uudistuksen suunnittelussa. (Havainnointi: Joensuun pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä osallistaa asiakkaita muutosten suunnittelussa. (Havainnointi: Joensuun pääkirjasto)
- ▶ Kirjastolla olisi hyvä olla kirkastettuna selkeät tavoitteet ja määritetty ne hyödyt, joita muutoksella haetaan. (Havainnointi: Joensuun pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tiedottaa muutoksesta myös päättäjiä ja kertoa myös konkreettisesti siitä aiheutuvat, esimerkiksi taloudelliset, hyödyt. (Havainnointi: Joensuun pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä laatia tarkka ja konkreettinen suunnitelma ennen kuin siitä lähdetään neuvottelemaan ja jatkojalostamaan esimerkiksi tilapalveluiden tai rakentajan kanssa. (Havainnointi: Joensuun pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa, että kirjasto on asiantuntija myös tilauidustuksissa. (Havainnointi: Joensuun pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa, että muutoksille varataan riittävästi aikaa ja varautua yllättäviin muutoksiin. (Havainnointi: Joensuun pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa, että henkilökunta koulutetaan ja henkilökunnalla on riittävästi aikaa orientoitua toimintamallin muutoksiin ja uusiin tehtäviin suhtaudutaan joustavasti. (Havainnointi: Joensuun pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä seurata ja kerätä asiakkailta, henkilökunnalta ja sidosryhmiltä aktiivisesti palautetta muutoksesta. (Havainnointi: Joensuun pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä aktiivisesti seurata ja arvioida muutoksen toteutumista ja tehdä siihen muutoksia korjata sitä tarvittaessa. (Havainnointi: Joensuun pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa, että uudistuksessa huomioidaan kirjaston henkilökunnan jaksaminen ja turvallisuus. (Havainnointi: Joensuun pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä huomioida, että muutos ei vaaranna palveluita tai niiden laatua. (Havainnointi: Joensuun pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa, että muutos ei ole liian haastava eri asiakasryhmille, esimerkiksi vanhuksille. (Havainnointi: Joensuun pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tarkastella omaa roolia ja toimintoja, joita se voi tarjota kuntalaisille erilaisissa kriisitilanteissa sekä selvittää onko kunnassa muita julkisia tiloja, joita kuntalaiset voivat käyttää kriisitilanteissa. (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tarkastella toimintaympäristön muutoksia laajasti, ja kehittää toimintaansa muutosten mukaisesti aktiivisesti eikä jäädä odottamaan seurauksia. (Havainnointi: Kirjasto Poleeni)

2. Kuntalaisten ja kumppaneiden osallistaminen kirjastotilojen kehittämiseen

Kirjastojen kannattaisi osallistaa henkilökunta, kuntalaiset, asiakkaat ja päättäjät kirjastotilojen ja kirjaston toiminnan kehittämiseen. Yhteinen kehittäminen voi parantaa palveluiden laatua ja sitoutumista ja tukea sitä, että myös tilat ovat tarkoituksenmukaiset.

Lakien ja ohjaavien asiakirjojen taso

- ▶ Kirjastolain mukaan kunnan tulee kuulla asukkaitaan yleisiä kirjastoja koskeissa keskeisissä päätöksissä. Nykyisen kuntalain (410/2015) 22 §:n mukaiset osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet tulee ottaa huomioon myös kirjastotilojen kehittämisessä. (Kirjastolaki ja Kuntalaki)
- ▶ Kirjaston viestintää tulee arvioida yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Käytettävät kielet, muodot ja kanavat tulee valita paikallisen asiakaskunnan tarpeet huomioiden siten, että palvelut ovat yhdenvertaisesti saavutettavissa. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Kirjaston on tehtävä tilanteen mukaan asianmukaiset ja tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotta vammaiset henkilöt voivat käyttää kirjastopalveluja yhdenvertaisesti muiden kanssa. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Strategia ohjaa kirjastoja tukemaan kansalaisyhteiskuntaa ja yhteiskunnan demokraattista kehitystä. (OKM: Kulttuuripolitiikan strategia 2025)
- ▶ Strategia painottaa kirjastojen lähipalveluluonteen säilyttämistä ja palvelujen saavutettavuutta. (OKM: Kulttuuripolitiikan strategia 2025)
- ▶ Strategia tukee sitä, että kirjasto mahdollistaa kulttuurista keskustelua ja demokratiaa edistävää toimintaa esimerkiksi keskustelutilaisuuksien avulla. (OKM: Kulttuuripolitiikan strategia 2025)
- ▶ Kirjaston on hyvä mahdollistaa kulttuurista vuoropuhelua edistävää toimintaa omissa tai yhteistyössä käytettävissä tiloissa. (OKM: Taide, Kulttuuri ja moninainen Suomi)
- ▶ Kirjaston on hyvä mahdollistaa moninaisia kohtaamisia ja tapahtumia, joilla voidaan edistää aktiivista kansalaisuutta, demokratiaa ja sananvapautta. Tämä voidaan toteuttaa kirjaston omissa tiloissa tai yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. (OKM: Taide, kulttuuri ja moninainen Suomi)
- ▶ Kirjaston on hyvä osallistaa kuntalaiset palveluiden ja tilojen suunnitteluun jo alkuvaiheessa. (YKS 2016–2020)
- ▶ Kirjastotilan on hyvä olla avoin ja turvallinen tila kaikille. (Kirjastotyön eettiset periaatteet)
- ▶ Kirjaston on hyvä osallistaa käyttäjiä toimintansa, tilojensa ja palveluidensa kehittämiseen. (Kirjastotyön eettiset periaatteet)
- ▶ Kirjaston on hyvä osallistaa kuntalaiset ja kuntalaisen moninaisuutta edustavat erilaiset järjestöt ja yhdistykset kehittämään kirjastoa tasapuolisesti. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston on hyvä osallistaa asiakkaat tapahtumien ideointiin, suunnitteluun ja järjestämiseen. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston on hyvä mahdollistaa eri sidos- ja asiakasryhmien tasavertaiset mahdollisuudet järjestää tapahtumia kirjastotiloissa ja kirjaston on hyvä tukea järjestäjiä tarvittaessa tapahtuman toteutuksessa. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston on hyvä ottaa eri kohderyhmien edustajia mukaan toiminnan ja viestinnän suunnitteluun ja testaukseen. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)

Selvitysten, arviointien ja hankkeiden taso

- ▶ Kirjastojen kannattaa kutsua keskustelemaan ja osallistaa kuntapäättäjät ja kuntalaiset kirjastotilojen ja -palveluiden kehittämiseen. (Peruspalveluiden arviointi 2019)
- ▶ Kirjastojen kannattaa osallistaa asiakkaat kehittämään omatoimiaukiolon palveluita ja toimintaa. (Peruspalveluiden arviointi 2019)
- ▶ Kirjaston kannattaa kehittää toimintaa ja tiloja yhdessä asiakkaiden kanssa. (Itä-Suomen kirjastot lupaavat)
- ▶ Kirjastopalveluita kannattaa kehittää yhdessä kuntalaisten ja muiden kunnan toimijoiden kanssa. (Sivistyksen suunta 2025)
- ▶ Kirjastotilan äänimaiseman suunnittelu kannattaa toteuttaa asiakkaiden, henkilökunnan ja muiden kirjaston sidosryhmien yhteistyönä. (Elämän ääniä, Luoti)

Kirjastojen hyvien käytänteiden taso

- ▶ Kirjastojen asiakkaat olisi hyvä osallistaa tilojen ja tilaviestinnän suunnitteluun. (Kysely: Kirjastotilaan liittyvä toive)
- ▶ Kirjastotilan remontin suunnittelussa olisi hyvä osallistaa myös asiakkaat tilan suunnitteluun. (Havainnointi: Tuusniemen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä osallistaa luovasti ja eri tavoin asiakkaat tilojen ideointiin, kehittämiseen ja remontointiin. (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä osallistaa yhteistyökumppanit uusien tilojen ideointiin, kehittämiseen ja remontointiin. (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä kerätä ja tallentaa koko ajan tilojen liittyvää palautetta ja ideoita asiakkailta. (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä osallistaa henkilökunta, asiakkaat ja tapahtumien esiintyjät esiintymislavan ja -tilan suunnitteluun. (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä osallistaa asiakkaita ja asiakasryhmiä ja yhteistyökumppaneita kirjaston remontin suunnittelun. (Havainnointi: Suomenniemen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä osallistaa asiakkaat kirjastotilan suunnitteluun. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä osallistaa asiakkaat tilojen koristeluun – esimerkiksi lukiolaiset voivat suunnitella ja toteuttaa sateenkaarihyllyn. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä pitää kaikkia saatuja asiakaspalautteita esillä kirjastotilassa ja kehottaa asiakkaita aktiivisesti jättämään palautetta. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä osallistaa nuorten oman tilansa ideointiin hyödyntämällä kyselyitä, työpajoja ja tekemällä yhteistyötä koulun ja nuorisotoimen kanssa. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä osallistaa nuoret koristelemaan kirjastotiloja. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä kerätä palautetta ja kehittämisideoita asiakkailta koko ajan. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä osallistaa kuntalaiset ja paikallisyhdistyksen suunnittelemaan kirjaston muuttoa uusiin tiloihin yhdessä tilapalveluiden kanssa. (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä kertoa, tiedottaa aktiivisesti, rohkaista ja ideoida yhdessä kuntalaisten kanssa erilaisia toimintoja, tapahtumia ja kurseja mitä kuntalaiset voivat omatoimisesti järjestää kirjastotaloissa – syntymäpäiväjuhlista Euroviisu-valvojaisiin, myyjäisistä kylätapahtumiin. (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä määritellä ja sanoittaa omaa roolia ja merkitystä kuntalaisille yhdessä kuntalaisten kanssa ja tiedottaa siitä laajemmin kuntalaisille ja medialle ja siten vahvistaa toimintaa. (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä toteuttaa säännöllisiä keskustelutilaisuuksia kyläaktiivien kanssa. (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä pohtia kirjastotilan viihtyvyyttä ja siihen liittyviä ratkaisuja yhdessä kuntalaisten tai kylätaloaktiivien kanssa. (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä kehittää ja toteuttaa säännöllisesti Kumppanuuspöytä-toimintaa, jossa kuntalaiset, kirjaston henkilökunta ja kaupungin eri viranhaltijat eri hallintokunnista keskustelevat kirjaston toiminnasta ja sen kehittämisestä formaalisti. (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi tärkeää kehittää toimintaa kuntalaista varten, ennemminkin kuin pohtia ensisijaisesti, miten kirjasto itse haluaisi asiat tehtävän. (Havainnointi: Kirjasto Poleeni)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä osallistaa kuntalaiset arvioimaan ja kehittämään kirjaston toimintaa ja varmistaa siten, että kirjasto tuottaa oikeita palveluita, oikealla tavalla, oikeassa tilassa. (Havainnointi: Kirjasto Poleeni)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä osallistaa asiakkaita, yhteistyötoimijoita ja sidosryhmiä uuden tai remontoitavan tilan suunnitteluun hyödyntämällä esimerkiksi palvelumuotoilun menetelmiä ennen tilan virallisen suunnittelun alkamista ja tuoda asiakas-toiveet osaksi suunnitelmia. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä osallistaa asiakkaita muutosten suunnittelussa. (Havainnointi: Joensuun pääkirjasto)

3. Esteettömyys ja saavutettavuus

Lainsäädäntö ja ohjeistukset korostavat esteettömyyden ja saavutettavuuden huomioimista kirjastotiloissa. Kirjastot voivat myös hyödyntää asiantuntijaosaamista ja omaa kokemustaan tilojen kehittämisessä

Lakien ja ohjaavien asiakirjojen taso (1/2)

- ▶ Kirjastopalveluissa on turvattava pääsy aineistoihin, tietoon ja kulttuurisisältöihin fyysisesti ja sähköisesti; aineistovalikoima ja toteutustapa voi vaihdella kirjaston koon, palveluverkon ja yhteistyöratkaisujen mukaan. Osa sisällöistä voi olla saatavilla verkon, varauksen, kuljetusten tai yhteistyön kautta. (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Kirjastopalvelujen järjestämisessä on huolehdittava saavutettavuudesta ja esteettömyydestä. (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Kirjastolla tulee olla henkilökunnalle ja käyttäjille tarkoituksenmukainen pääsy ajantasaisiin laitteisiin, ohjelmistoihin ja verkkoyhteyksiin. (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Viranomaisen yhdenvertaisuuden edistämistä koskevassa suunnittelussa tulee huomioida myös kirjastopalvelut ja kirjastotilat. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Viranomaisen tulee arvioida, miten yhdenvertaisuus toteutuu myös kirjastopalveluissa ja kirjastotiloissa, ja edistää yhdenvertaisuuden toteutumista. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Työnantajan tulee arvioida yhdenvertaisuuden toteutumista myös kirjaston työympäristössä ja kehittää työoloja toimintaympäristö ja olosuhteet huomioon ottaen. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Kirjaston viestintää tulee arvioida yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Käytettävät kielet, muodot ja kanavat tulee valita paikallisen asiakaskunnan tarpeet huomioiden siten, että palvelut ovat yhdenvertaisesti saavutettavissa. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Kirjastopalveluissa ei saa esiintyä syrjintää tai häirintää, ja tilojen käytössä on edistettävä yhdenvertaista ja turvallista asiointia. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Kirjasto voi käyttää oikeasuhtaista positiivista erityiskohtelua tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistämiseksi. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Kirjastojen tulee tehdä kohtuulliset mukautukset kirjastotilaan, jotta vammainen henkilö voi asioida yhdenvertaisesti muiden kanssa kirjastossa. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Kirjaston on tehtävä tarvittavat kohtuulliset mukautukset myös työympäristöön, jotta vammainen työntekijä voi suoriutua työtehtävistään ja edetä työurallaan yhdenvertaisesti. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Kirjastorakennuksen sekä sen pihaja oleskelualueiden suunnittelussa ja rakentamisessa on otettava esteettömyys ja käytettävyys huomioon käyttötarkoituksen, käyttäjämäärän ja kerrosluvun edellyttämällä tavalla. (Rakentamislaki)
- ▶ Esteettömyys ja käytettävyys tulee ottaa huomioon rakennuksen käyttötarkoituksen, käyttäjämäärän ja kerrosluvun edellyttämällä tavalla. Tämä voi tarkoittaa kirjastotilojen osalta esimerkiksi kulkureittien, palvelupisteiden ja tilojen käytettävyyden huomioimista eri käyttäjäryhmille. (Rakentamislaki)
- ▶ Strategia painottaa kirjastojen maksuttomuuden säilyttämistä. (OKM: Kulttuuripoliitiikan strategia 2025)
- ▶ Strategia painottaa kirjastojen lähipalveluluonteen säilyttämistä ja palvelujen saavutettavuutta. (OKM: Kulttuuripoliitiikan strategia 2025)
- ▶ Strategia ohjaa kirjastoja toimimaan digitaalista tasa-arvoa tukevana toimijoina esimerkiksi tarjoamalla ajanmukaisia laitteita, yhteyksiä ja opastusta. (OKM: Kulttuuripoliitiikan strategia 2025)
- ▶ Kirjaston on hyvä tarjota eri kielillä aineistoa, joka tukee kaikkien mahdollisuuksia kehittää tietoa ja taitojaan taustasta riippumatta. (OKM: Taide, kulttuuri ja moninainen Suomi)
- ▶ Kirjastojen on hyvä viestiä tapahtumistaan eri kielillä, jotta ne tavoittavat myös kulttuurisesti ja kielellisesti moninaisia yleisöjä. (OKM: Taide, Kulttuuri ja moninainen Suomi)
- ▶ Kirjaston neuvonnan on hyvä olla saavutettavaa ja helposti lähestyttävää fyysisesti ja henkisesti. (YKS 2016–2020)
- ▶ Kirjaston on hyvä olla saavutettava sijainnin ja aukioloaikojen näkökulmasta paikalliset tarpeet huomioiden. (YKS 2016–2020)
- ▶ Kirjastotilan on hyvä olla henkisesti ja fyysisesti saavutettava myös erityisryhmille. (YKS 2016–2020)
- ▶ Kirjastolla on hyvä olla tarvittavia ja ajanmukaisia laitteita, yhteyksiä ja ohjelmistoja henkilökunnan ja asiakkaiden käyttöön. (YKS 2016–2020)
- ▶ Henkilökunnan on hyvä osata antaa teknistä tukea asiakkaille. (YKS 2016–2020)
- ▶ Kirjaston on hyvä ottaa saavutettavuus mukaan strategiseen ja talouden suunnitteluun. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston on hyvä seurata saavutettavuuden kehittymistä osana arviointi- ja laatutyötä. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston on hyvä huolehtia siitä, että yhdenvertaisuuden edistämistä koskeva suunnittelu kattaa myös kirjastopalvelut ja kirjastotilat. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston on hyvä osallistaa kuntalaiset ja kuntalaisen moninaisuutta edustavat erilaiset järjestöt ja yhdistykset kehittämään kirjastoa tasapuolisesti. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston asiakaspalvelupisteessä on hyvä olla käytössä kommunikointia helpottavia apuvälineitä ja laitteita, esimerkiksi induktiosilmukka. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston henkilökunnan ja palvelupisteiden on hyvä olla helposti löydettävissä ja tunnistettavissa. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston asiakaspalvelijoiden kielitaito (ml. viittomakieli) on hyvä tehdä näkyväksi asiakkaille. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston on hyvä mahdollistaa eri sidos- ja asiakasryhmien tasavertaiset mahdollisuudet järjestää tapahtumia kirjastotiloissa ja kirjaston on hyvä tukea järjestäjiä tarvittaessa tapahtuman toteutuksessa. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston tapahtumatiloihin on hyvä olla esteetön pääsy. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston viestinnässä, tapahtuma- ja tilaviestinnässä, on hyvä käyttää selkeää yleiskieltä tai selkokieltä. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston on hyvä huomioida eri asiakasryhmien tarpeet ohjelmasuunnittelussa; kielet, tulkkaus, materiaalien esteettömyys etc. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston on hyvä arvioida tarpeen mukaan, milloin kuulutuksia tai muuta kiireellistä viestintää kannattaa toteuttaa useammalla kuin yhdellä kielellä. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston on hyvä toistaa kuulutusinfo erillisellä näytöllä, koska kaikki eivät kuule kuulutuksia. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)

Lakien ja ohjaavien asiakirjojen taso (2/2)

- ▶ Kirjastojen viestintämateriaaleja on hyvä olla myös selkokielisinä. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston viestinnässä käytettävän kielen on hyvä olla selkeää ja ymmärrettävää sekä puheessa että teksteissä. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston on hyvä viestiä saavutettavuudesta ainakin esitteissä ja verkkosivuilla: asiakkaiden on hyvä pystyä arvioimaan kuinka helppoa tiloissa toimiminen ja palveluiden käyttäminen tai tapahtumiin osallistuminen on. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston asiakastilojen on hyvä olla esteettömät. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston henkilökunnan tilojen on hyvä olla esteettömät. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston erilaiset tapahtumat ja toiminnot on hyvä olla esteettömiä. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston on hyvä hyödyntää asiantuntija-arviota tai esteettömyyskartoitusta tilojen saavutettavuuden kehittämisessä. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston opasteiden on hyvä olla saavutettavia. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjastolla on hyvä olla opasteita ulkona, jotka johdattavat asiakkaan kirjastoon. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjastotiloissa on hyvä olla opasteita, joiden avulla asiakkaat ja henkilökunta löytävät eri tiloja ja palveluita. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Palvelupisteeltä on hyvä olla näköyhteys sisäänkäyntiin, jotta henkilökunta huoma mahdollisesti apua tarvitsevat asiakkaat. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston sisääntulon välittömässä läheisyydessä on hyvä olla kohteen opastaulu, johon on merkitty kirjaston pohjapiirros, tärkeimpien palvelujen ja tilojen, eri osastojen ja wc-tilojen sijainnit sekä esteettömät kulkuväylät. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjastoon saapuminen on hyvä olla esteetön: liikkuminen ulkotiloista sisälle, esteettömät autopaikat, saattoliikenteen pysähtymispaikka, tasaisia kovapintaisia kulkuväyliä. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston pääsisäänkäynnin on hyvä olla helposti tunnistettava ja löydettävissä ja esteetön. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston tiloihin on hyvä olla esteetön pääsy suoraan aulasta, käytävältä tai muusta vastaavasta tilasta. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston kulkuväylien ja tilojen mitoituksen on hyvä mahdollistaa liikkumisen apuvälineiden kanssa. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston saavutettavalle aineistolle, kuten äänikirjoille, isotekstisille kirjoille ja selkokirjoille varatut hyllyt on hyvä sijoittaa helppopääsyiseen ja helposti löydettävään paikkaan. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston on hyvä pyrkiä tarjoamaan mahdollisimman allergiaystävällinen ja saavutettava tila tai alue. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston tiloihin on hyvä päästä apuvälineiden ja mahdollisen avustajan kanssa. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston tilojen on hyvä olla monikäyttöisiä ja muunneltavia. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston seinäpintojen on hyvä olla visuaalisesti rauhalliset. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston valaistuksen on hyvä olla riittävä. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston on hyvä tiedottaa avustavia koiria ja lemmikkejä koskevista käytännöistä. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston on hyvä varautua asiakkaita avustavien työkoirien läsnäoloon, esimerkiksi varaamalla koirille rajatun alueen. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston palvelu-/lainauspiste on hyvä olla merkitty opasteella ja sen on hyvä erottua tummuuskontrastina ympäristöstä. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Palvelupisteessä on hyvä mahdollistaa asiointi sekä istuen että seisten; toteutus-tapa voi vaihdella. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston palvelupisteessä on hyvä huomioida erilaiset asiointitarpeet esimerkiksi tukikaitteen, keppitelineen tai sopivan istuimen avulla. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston palvelupisteessä on hyvä olla hyvä ja tasainen valaistus. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjastotilassa on hyvä arvioida induktiosilmukan tai muun kuulemista tukevan ratkaisun tarve tilan käyttötarkoituksen mukaan. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston kalusteiden on hyvä olla siirrettäviä ja tilojen muunneltavia, jotta ympäristöä voi muokata esteettömäksi. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston yleisöpöytäpöytä on hyvä olla korkeussäädettäviä tai useammalla eri korkeudella. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston henkilökunnan on hyvä auttaa asiakkaita tarvittaessa yleisön käytössä oleviin laitteisiin. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston on hyvä arvioida, millaisia lainattavia apuvälineitä asiakkaiden käyttöön on tarkoituksenmukaista tarjota. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston yleisvalaistuksen on hyvä olla hyvä, tasainen ja häikäisemätön. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston väri- ja kontrastierot on hyvä huomioida. (lattia erottuu tummuuskontrastina seinästä). (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston palvelupisteessä on hyvä olla induktiosilmukka ja siitä kertova opaste. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjastotilan akustiikan on hyvä olla hyvä, eikä tila saisi olla kaikua. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjastossa on hyvä olla tarjolla alue tai tila, josta pyritään luomaan mahdollisimman allergiavapaa (esim. pintamateriaalit, sisäilma, kasvit). (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjastossa on hyvä olla rauhallinen tila, jossa näkö-, kuulo-, haju- ja muita aistimuksia on mahdollisimman vähän. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)

Selvitysten, arviointien ja hankkeiden taso

- ▶ Kirjastojen kannattaa olla suunnittelemassa yhteisiä tiloja ja toimintaa muiden kunnallisten toimijoiden kanssa, jotta kirjastotilassa voidaan ottaa huomioon erilaiset käyttäjäryhmät ja kirjastotoiminnan muutokset. (Peruspalveluiden arviointi 2019)
- ▶ Kirjastopalvelujen on hyvä olla kaikkien käytettävissä ja saavutettavissa. (Peruspalveluiden arviointi 2019)
- ▶ Kirjastojen kannattaa suunnitella ja tarvittaessa muunnella tilanteen mukaan kirjaston aukioloaikoja, jotta jokainen asiakas pystyy käyttämään kirjastoa myös pienissä kirjastoissa ja omatoimiaikana. (Peruspalveluiden arviointi 2019)
- ▶ Kirjastojen kannattaa viestiä jatkuvasti ja säännöllisesti asiakkaille ja päättäjille uusista ja vakiintuneista palveluista kohderyhmät tavoittavalla viestintätavalla ja siten osaltaan varmistaa palveluiden tasa-arvoisen saatavuuden ja asiakkaiden tasavertaisen kohtelun. (Peruspalveluiden arviointi 2019)
- ▶ Kirjaston kannattaa mahdollistaa esteetön pääsy kirjastopalveluihin. (Itä-Suomen kirjastot lupaavat)
- ▶ Kirjastojen kannattaa huomioida asiakkaiden tarpeet aukioloajoissa. (Itä-Suomen kirjastot lupaavat)
- ▶ Lukukoiratila kannattaa siivota ja tuulettaa heti toiminnan jälkeen. (Lukukoirakko lukemisen edistäjänä kirjastossa)
- ▶ Kirjaston kannattaa kertoa vielä seuraavana päivänä, että tilaa on käytetty lukukoiratoimintaan. (Lukukoirakko lukemisen edistäjänä kirjastossa)
- ▶ Kirjasto- ja tietopalveluita kannattaa tarjota eri kielillä, jotta tuetaan väestön yhtäläisiä mahdollisuuksia tietoon. (Sivistyksen suunta 2025)
- ▶ Kirjastojen kannattaa huomioida kirjastotiloissa väestön väheneminen: kirjastotilojen kannattaa olla esteettömiä ja tiloissa on hyvä pystyä tarjoamaan entistä enemmän palveluita vanhenneelle väestölle. (Sitra: Megatrendit 2023)
- ▶ Kirjastojen kannattaa huomioida kirjastotiloissa syntyvyyden laskeminen: tulevaisuudessa kirjastotiloja ei ole käyttämässä nykyistä määrää lapsia ja nuoria. (Sitra: Megatrendit 2023)
- ▶ Kirjastojen kannattaa varautua siihen, että syrjäisimmillä seuduilla väestö vähenee ja ikääntyneen väestön osuus kasvaa. (Sitra: Megatrendit 2023)
- ▶ Kirjasto- ja tietopalvelut kannattaa pitää lähipalveluina saavutettavissa joustavasti erilaisia sähköisiä ja fyysisiä tilamahdollisuuksia hyödyntäen. (Sivistyksen suunta 2025)

Kirjastojen hyvien käytänteiden taso

- ▶ Kirjastotilan olisi hyvä olla esteetön; uutta kirjastoa suunniteltaessa olisi hyvä suosia yksitasoisia ratkaisua. (Kysely: Onnistunut tilaratkaisu)
- ▶ Kirjastojen olisi hyvä hyödyntää ulkopuolisia toimijoita (esimerkiksi ammattikorkeakouluopiskelija tai vammaisjärjestön edustaja) arvioimaan tilojen esteettömyyttä. (Kysely: Onnistunut tilaratkaisu)
- ▶ Jos kirjaston ulkopuolelle tulee rakentaa ramppi, olisi hyvä varmistaa, että rampin kunnossa- ja puhtaanapito on helppoa myös talvisin. (Havainnointi: Tuusniemen kirjasto)
- ▶ Kirjastotilojen olisi hyvä olla selkeitä, itsestään ohjaavia ja helposti hallittavia niin asiakkaan kun myös henkilökunnan näkökulmasta. (Havainnointi: Karttulan kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa tapahtumatilanteen esteettömyys ja turvallisuus, varsinkin jos tilaan tuodaan paljon irtotuoleja. (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä suunnitella esteettömyysasiat jo ennen rakennuskohteen valintaa, koska suojelukohteissa kompromissit ovat väistämättömiä – kirjaston olisi hyvä tarkastella esteettömyyttä myös suhteessa kunnan väestö- ja ikärakenteeseen. (Havainnointi: Suomenniemen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tarkastella remontin yhteydessä aineistoa ja toteuttaa tarvittaessa poistoja ja poistaa myös kirjahyllyjä, jotta tilasta tulee avara, selkeä ja esteetön. (Havainnointi: Nurmeksen pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä olla yksikerroksinen - esteettömyys on helpompaa ja edullisempaa toteuttaa yksikerroksiseen tilaan. (Havainnointi: Nurmeksen pääkirjasto)
- ▶ Uutta kirjastotilaa suunniteltaessa, olisi hyvä varmistaa, että uudet tilat on riittävät aineiston, toimintojen ja tapahtumien sekä esteettömyyden suhteen – useasti iso tila on akustisesti huonompi kuin pieni tila. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä suunnitella ja kirjata sisäisesti, ennen ensimmäistä suunnittelupalaveria kaikki esteettömyyteen liittyvät edellytykset, vaateet ja toiveet. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Kirjaston kalusteiden olisi hyvä olla mahdollisimman paljon liikuteltavia ja muuntuvia, jotta myös tulevaisuuden vaatimusten mukanaan tuomat muutokset ovat mahdollisia. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tuoda kirjastotilojen esteettömyyteen liittyvät konkreettiset vaatimukset esiin jo ensimmäisessä uuden tilan tai tilan remontoinnin suunnittelupalaverissa. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa suunnitteluvaiheessa, että kirjasto on saavutettava myös rakennuksen ulkopuolella: invapaikat ja tieviitat ja -opasteet, ohjeistus pääovelle ja kirjaston kyltti ovat välttämättömiä. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä hyödyntää eri järjestöjen osaamista esteettömien tilojen suunnittelussa sekä uusien tilojen testaamisessa ennen valmistumista, mutta myös heti valmistumisen jälkeen. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä osallistua työmaapalaveriin ja valvoa ja varmistaa pientenkin esteettömyyteen liittyvien ratkaisujen toteutumisen tilassa. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa, että tila on riittävän selkeä ja tilava, jotta kirjastossa voi liikkua helposti: aineiston ja hyllyjen määrää olisi hyvä tarkastella kriittisesti. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä keskustella ja sopia rakentajan kanssa, että tiloihin ja esimerkiksi ovien käyttöön joudutaan tekemään muutoksia asiakkailta saadun palautteen perusteella. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Isossa rakennuksessa yhtenä toimijana olevan kirjaston olisi hyvä varmistaa, että se huomataan rakennuksen muista toimijoista, rakennuksessa on kirjaston kyltti ja kirjaston ulko-ovi on helposti tunnistettavissa kirjaston oveksi. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Kirjaston tilaviestintä olisi hyvä olla selkeää, suurikokoista ja se olisi hyvä olla muullakin kuin suomen kielellä – painetut tarrat toimivat hyvin. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Uusiin kirjastoihin olisi hyvä rakentaa äänentoistojärjestelmä - tapahtumissa ja esityksissä olisi hyvä, että olisi mahdollisuus käyttää mikrofoneja, jotka kuuluvat hyvin. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Kirjaston tila olisi hyvä integroida samassa rakennuksessa toimivan koulun/nuokkarin /tms. kuulutusjärjestelmään - tämä on tärkeää jo erilaisten koko rakennusta koskevien hätä- ja erityistapausten varalta, mutta myös muuhun informointiin. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Pienissäkin kirjastoissa olisi hyvä, jos voi kuuluttaa kirjaston sulkeutumisesta, tapahtuman alkamisesta jne. - jos kirjaston sulkeutumisesta kuulutetaan, niin sen pitäisi sitten olla käytäntö joka päivä (kaikki ei tykkää kuuluttaa). (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Kirjaston suunnittelussa olisi hyvä varmistaa, että kirjastotila ja kalusteet ovat mahdollisimman muunneltavat ja tila jätetään mahdollisimman väljäksi viihtyvyyden ja esteettömyyden takia: kirjaston olisi hyvä mallintaa ja testata kulkureitit ja asiakasvirrat jo tilan suunnitteluvaiheessa. (Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)
- ▶ Kirjastotila olisi hyvä toteuttaa yhdessä tassa, jotta kirjaston valvonta olisi helpompaa ja esteettömyys toteutuisi ilman suuria investointeja. (Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)

4. Päätäväiestintä

Kirjastojen olisi hyvä viestiä aktiivisesti päätäjille roolistaan ja tilatarpeistaan ja perustella tilatarpeita lainsäädännöllä ja ohjaavilla asiakirjoilla. Kirjastojen kannattaisi lisätä aktiivista vuoropuhelua päätäjien kanssa ja tehostaa viestintää tekemällä yhteistyötä kunnan eri kulttuuritoimijoiden kanssa.

Lakien ja ohjaavien asiakirjojen taso

EI MAININTOJA

Selvitysten, arviointien ja hankkeiden taso

- ▶ Kirjastojen johdon kannattaa parantaa yhteydenpitoa kuntapäättäjien kanssa ja tiedottaa päätäjille oman kirjaston asioista, kirjaston kehittämisestä ja varmistaa että kuntapäättäjät tuntevat mm. Lain yleisistä kirjastoista. (Peruspalveluiden arviointi 2019)
- ▶ Kirjastojen kannattaa kutsua keskustelemaan ja osallistaa kuntapäättäjät ja kuntalaiset kirjastotilojen ja -palveluiden kehittämiseen. (Peruspalveluiden arviointi 2019)
- ▶ Kirjastojen kannattaa viestiä jatkuvasti ja säännöllisesti asiakkaille ja päätäjille uusista ja vakiintuneista palveluista kohderyhmät tavoittavalla viestintätavalla ja siten osaltaan varmistaa palveluiden tasa-arvoisen saatavuuden ja asiakkaiden tasavertaisen kohtelun. (Peruspalveluiden arviointi 2019)

Kirjastojen hyvien käytänteiden taso

- ▶ Kirjastojen tulisi saada rahaa tilojen kehittämiseen ja remontoimiseen. (Kysely: Kirjastotilaan liittyvä toive)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä kehittää ja toteuttaa säännöllisesti Kumppanuuspöytä-toimintaa, jossa kuntalaiset, kirjaston henkilökunta ja kaupungin eri viranhaltijat eri hallintokunnista keskustelevat kirjaston toiminnasta ja sen kehittämisestä formaalisti. (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä järjestää säännöllisiä yhteisiä kokouksia kunnan eri kulttuuritoimijoiden johdon ja myös eri yksiköiden henkilökunnan kanssa ja siten kehittää toimintaa yhdessä ja varmistaa tiedonkulku eri yksiköiden välillä. (Havainnointi: Kirjasto Poleeni)
- ▶ Kirjaston ja kunnan eri toimijoiden yhteistyötä olisi hyvä johtaa tai koordinoida yksi henkilö. (Havainnointi: Kirjasto Poleeni)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä pohtia kunnan eri kulttuuritoimijoiden kanssa, miten ne voisivat yhdessä vaikuttaa kuntapäättäjiin ja kuntastrategioihin tekemällä tiivistä yhteistyötä. (Havainnointi: Kirjasto Poleeni)
- ▶ Kirjastolla olisi hyvä olla kirkastettuna selkeät tavoitteet ja määritetty ne hyödyt, joita muutoksella haetaan. (Havainnointi: Joensuun pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tiedottaa muutoksesta myös päättäjiä ja kertoa myös konkreettisesti siitä aiheutuvat, esimerkiksi taloudelliset, hyödyt. (Havainnointi: Joensuun pääkirjasto)

5. Henkilökunnan tilat ja työhyvinvointi

Kirjastojen olisi hyvä viestiä aktiivisesti päättäjille roolistaan ja tilatarpeistaan ja perustella tilatarpeita lainsäädännöllä ja ohjaavilla asiakirjoilla. Kirjastojen kannattaisi lisätä aktiivista vuoropuhelua päättäjien kanssa ja tehostaa viestintää tekemällä yhteistyötä kunnan eri kulttuuritoimijoiden kanssa.

Lakien ja ohjaavien asiakirjojen taso

- ▶ Kirjastopalvelujen järjestämisessä on huolehdittava saavutettavuudesta ja esteettömyydestä. (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Kirjastolla tulee olla henkilökunnalle ja käyttäjille tarkoituksenmukainen pääsy ajantasaisiin laitteisiin, ohjelmistoihin ja verkkoyhteyksiin. (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Kirjastolla tulee olla osaava henkilöstö, joka voi toteuttaa kirjastolain mukaisia tehtäviä tarkoituksenmukaisissa palveluympäristöissä (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Viranomaisen yhdenvertaisuuden edistämistä koskevassa suunnittelussa tulee huomioida myös kirjastopalvelut ja kirjastotilat. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Viranomaisen tulee arvioida, miten yhdenvertaisuus toteutuu myös kirjastopalveluissa ja kirjastotiloissa, ja edistää yhdenvertaisuuden toteutumista. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Työnantajan tulee arvioida yhdenvertaisuuden toteutumista myös kirjaston työympäristössä ja kehittää työoloja toimintaympäristö ja olosuhteet huomioon ottaen. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Kirjastopalveluissa ei saa esiintyä syrjintää tai häirintää, ja tilojen käytössä on edistettävä yhdenvertaista ja turvallista asiointia. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Kirjasto voi käyttää oikeasuhtaista positiivista erityiskohtelua tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistämiseksi. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Kirjaston on tehtävä tarvittavat kohtuulliset mukautukset myös työympäristöön, jotta vammaisen työntekijä voi suoriutua työtehtävistään ja edetä työurallaan yhdenvertaisesti (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Asiakkaiden ja henkilöstön työskentelyympäristössä on hyvä huolehtia henkilösuojausta ja yksityisyyden säilymisestä. (YKS 2016–2020)
- ▶ Kirjaston henkilökunnan tilojen on hyvä olla esteettömät (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)

Selvitysten, arviointien ja hankkeiden taso

- ▶ Kirjaston kannattaa informoida henkilökuntaa tulevista äänihäiriöistä, jotta oman työn suunnittelu olisi helpompaa. (Elämän ääniä, Luoti)
- ▶ Kirjaston äänimaisemaa suunnitellessa kannattaa varmistaa, että henkilökunnalla on käytössä ja se saa pitää taukoa rauhallisessa ja hiljaisessa tilassa. (Elämän ääniä, Luoti)
- ▶ Kirjaston äänimaiseman suunnittelussa kannattaa kuunnella henkilöstön toiveita ja kokemuksia. (Elämän ääniä, Luoti)
- ▶ Kirjaston äänimaiseman suunnittelussa kannattaa huomioida, että henkilökunta saa tilan, jossa voi työskennellä rauhallisesti keskittyen työtehtäviin. (Elämän ääniä, Luoti)
- ▶ Kirjaston äänimaisemaa suunnitellessa kannattaa huomioida työntekijöiden yksilölliset ääniherkkyydet; henkilökunnan hyvinvointia vahvistaa, jos kukin voi valita omaa työskentelyä tukevan äänimaiseman. (Elämän ääniä, Luoti)
- ▶ Kirjaston äänimaailmaa suunnitellessa kannattaa varmistaa, että henkilökunnalla on taukopaikka, jossa voi halutessaan palautua äänimaailmasta. (Elämän ääniä, Luoti)
- ▶ Kirjastotilan äänimaiseman suunnittelu kannattaa toteuttaa asiakkaiden, henkilökunnan ja muiden kirjaston sidosryhmien yhteistyönä. (Elämän ääniä, Luoti)

Kirjastojen hyvien käytänteiden taso

- ▶ Kirjaston henkilökunnan työ- ja taukotilojen viihtyvyyteen olisi hyvä panostaa. (Havainnointi: Nurmeksen pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä pohtia yhdessä henkilökunnan kanssa onko avotoimisto parempi ratkaisu kuin erilliset työhuoneet. (Havainnointi: Nurmeksen pääkirjasto)
- ▶ Kirjastotiloja suunnitellessa, olisi hyvä varmistaa, että henkilökunnalle tulee riittävät ja rauhalliset tilat. (Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla työtiloista erillään oleva oma rauhallinen taukotila henkilökunnalle, jossa voi säilyttää, lämmittää ja nauttia lounaan. (Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)

6. Riittävän suuret kirjastotilat

Kirjastolain tehtävät edellyttävät, että käytettävissä on toimintaan nähden tarkoituksenmukaiset tilat. Tilojen riittävyyttä voidaan tarkastella suhteessa palveluihin, käyttäjämääriin ja paikallisiin ratkaisuihin.

Lakien ja ohjaavien asiakirjojen taso

- ▶ Kirjastopalvelujen järjestämisessä on huomioitava oppimisen ja työskentelyn tarpeet. Rauhallisen työskentelyn mahdollistaminen voi toteutua erillisessä tilassa, rajatulla alueella, varauskäytännöllä tai yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Kirjastopalvelujen järjestämisessä tulee mahdollistaa kansalaistoiminnan tukeminen. Tämä voidaan toteuttaa kirjaston omissa tiloissa, yhteiskäyttöisissä tiloissa, kumppanituloissa tai digitaalisesti. Tarvitavan tekniikan määrä ja laatu riippuvat paikallisesta toiminnasta ja toteutustavasta. (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Kirjastopalvelujen järjestämisessä on huomioitava mahdollisuus yhteisölliseen kohtaamiseen. Tämä voi toteutua pysyvänä tilana, muunneltavana alueena tai muuna paikallisesti tarkoituksenmukaisena järjestelyinä. (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Kirjastopalvelujen järjestämisessä on huolehdittava saavutettavuudesta ja esteettömyydestä. (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Kirjastopalveluissa ei saa esiintyä syrjintää tai häirintää, ja tilojen käytössä on edistettävä yhdenvertaista ja turvallista asiointia. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Strategian mukaan kirjastoja on hyvä kehittää avoimina tiloina, jotka tukevat oppimista, harrastamista ja kansalaistoimintaa. Tämä voi tarkoittaa erilaisia paikallisesti tarkoituksenmukaisia tilaratkaisuja. (OKM: Kulttuuripolitiikan strategia 2025)
- ▶ Kirjaston tilojen on hyvä olla monikäyttöisiä ja muunneltavia. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)

Selvitysten, arviointien ja hankkeiden taso

- ▶ Kirjastotila kannattaa toteuttaa avoimia oppimisympäristöjä, joissa voidaan tukea väestön omaehtoista elinikäistä oppimista ja maahan muuttaneiden kotoutumista. (Sivistyksen suunta 2025)

Kirjastojen hyvien käytänteiden taso

- ▶ Kirjastotilojen tulisi olla riittävän suuret, jotta niissä voi toteuttaa kirjastolain velvoittamia tehtäviä ja että tilojen esteettömyys voidaan varmistaa. (Kysely: Kirjastotilaan liittyvä toive)
- ▶ Kirjastotilaa olisi hyvä avartaa esimerkiksi tekemällä poistoja ja poistamalla hyllyjä. (Kysely: Onnistunut tilaratkaisu)
- ▶ Kirjastojen olisi hyvä varmistaa riittävät henkilöstötilat ja varastot käytännön tarpeisiin remontoita tai uusien tilojen suunnittelussa. (Havainnointi: Karttulan kirjasto)
- ▶ Kirjastotilaa suunniteltaessa olisi hyvä tarkastella kirjastoa erilaisina tiloina ja varmistaa että kaikki tarvittavat tilat, myös rauhalliset, varattavat ja suljettavat tilat toteutuvat. (Havainnointi: Karttulan kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tarkastella remontin yhteydessä aineistoa ja toteuttaa tarvittaessa poistoja ja poistaa myös kirjahyllyjä, jotta tilasta tulee avara, selkeä ja esteetön. (Havainnointi: Nurmeksen pääkirjasto)
- ▶ Kirjastojen olisi hyvä varmistaa, että uuteen tilaan saadaan rakennettua tiloja, jotka mahdollistavat eri toimintojen toteuttamisen samaan aikaan siten, etteivät ne häiritse toisiaan tai kirjaston normaalia toimintaa – iso yhtenäinen tila, jossa on kaikki toiminnot ei ole välttämättä toimiva. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Uutta kirjastotilaa suunniteltaessa, olisi hyvä varmistaa, että uudet tilat on riittävät aineiston, toimintojen ja tapahtumien sekä esteettömyyden suhteen – useasti iso tila on akustisesti huonompi kuin pieni tila. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Kirjaston suunnittelussa olisi hyvä varmistaa, ettei tilasta tule liian pieni, jotta tilassa voidaan toteuttaa kaikki kirjastolaissa edellytetyt tehtävät ongelmitta. (Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla isot tilat ja tasot, jossa lähtevä ja tuleva aineisto on helppo käsitellä: logistiikkaan olisi hyvä panostaa. (Havainnointi: Nurmeksen pääkirjasto)
- ▶ Kirjastotiloja suunniteltaessa, olisi hyvä varmistaa, että tilaan tulee riittävä säilytys- ja varastotilat. (Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)

7. Turvallisuus ja riskienhallinta

Kirjastotilojen suunnittelussa ja käytössä on tärkeää huomioida fyysinen ja henkinen turvallisuus sekä varautuminen erilaisiin käyttötilanteisiin.

Lakien ja ohjaavien asiakirjojen taso

- ▶ Kirjastopalvelujen järjestämisessä on huolehdittava saavutettavuudesta ja esteettömyydestä. (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Viranomaisen yhdenvertaisuuden edistämistä koskevassa suunnittelussa tulee huomioida myös kirjastopalvelut ja kirjastotilat. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Viranomaisen tulee arvioida, miten yhdenvertaisuus toteutuu myös kirjastopalveluissa ja kirjastotiloissa, ja edistää yhdenvertaisuuden toteutumista. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Kirjaston viestintää tulee arvioida yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Käytettävät kielet, muodot ja kanavat tulee valita paikallisen asiakaskunnan tarpeet huomioiden siten, että palvelut ovat yhdenvertaisesti saavutettavissa (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Kirjastopalveluissa ei saa esiintyä syrjintää tai häirintää, ja tilojen käytössä on edistettävä yhdenvertaista ja turvallista asiointia. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Kirjasto voi käyttää oikeasuhtaista positiivista erityiskohtelua tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistämiseksi. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Kirjaston on tehtävä tilanteen mukaan asianmukaiset ja tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotta vammaisen henkilö voi käyttää kirjastopalveluja yhdenvertaisesti muiden kanssa. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Kirjistorakennus tulee suunnitella ja rakentaa paloturvalliseksi. (Rakentamislaki)
- ▶ Kirjistorakennuksen tulee olla sellainen, että siinä olevat voivat palon sattuessa pelastautua tai heidät voidaan pelastaa. (Rakentamislaki)
- ▶ Kirjistorakennuksen tulee olla terveellinen ja turvallinen rakennuksen sisäilma, kosteus-, lämpö- ja valaistusolosuhteet sekä vesihuolto huomioon ottaen. (Rakentamislaki)
- ▶ Kirjistorakennus tulee suunnitella ja rakentaa sen käyttötarkoituksen edellyttämällä tavalla siten, että sen käyttö ja huolto on turvallista. (Rakentamislaki)
- ▶ Kirjastotilan on hyvä olla henkisesti ja fyysisesti saavutettava myös erityisryhmille. (YKS 2016-2020)
- ▶ Kirjastotilan on hyvä olla henkisesti ja fyysisesti turvallinen myös tapahtumien aikana. (YKS2016-2020)
- ▶ Kirjaston on hyvä huolehtia siitä, että asiakkaiden yksityisyys säilyy. (Kirjastotyön eettiset periaatteet)
- ▶ Kirjastotilan on hyvä olla avoin ja turvallinen tila kaikille. (Kirjastotyön eettiset periaatteet)
- ▶ Kirjaston on hyvä arvioida tarpeen mukaan, milloin kuulutuksia tai muuta kiireellistä viestintää kannattaa toteuttaa useammalla kuin yhdellä kielellä. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston on hyvä toistaa kuulutusinfo erillisellä näytöllä, koska kaikki eivät kuule kuulutuksia. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston sisääntulon välittömässä läheisyydessä on hyvä olla kohteen opastaulu, johon on merkitty kirjaston pohjapiirros, tärkeimpien palvelujen ja tilojen, eri osastojen ja wc-tilojen sijainnit sekä esteettömät kulkuväylät. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)

Selvitysten, arviointien ja hankkeiden taso

- ▶ Kirjastojen kannattaa varautua vaineinformaatioon, hybridivaikuttamiseen ja kärjistyneeseen keskusteluun, joka voi haastaa myös kirjastot esimerkiksi tiloissa järjestettävissä tilaisuuksissa. (Sitra: Megatrendit 2023)
- ▶ Kirjastojen kannattaa varautua yhteiskunnallisen keskustelun lisääntymiseen mutta myös sen mahdollistamiseen kirjastotiloissa. (Sitra: Megatrendit 2023)
- ▶ Kirjastojen kannattaa varautua populististen puolueiden vallan kasvuun, joka voi vaikuttaa kirjastotilojen ja -palveluiden arvostukseen monin eri tavoin; kirjastonjohtajan rooli kirjaston palveluiden ja tilojen puolustajana kasvaa. (Sitra: Megatrendit 2023)
- ▶ Kirjastojen kannattaa varmistaa, että kirjastotiloissa voi toteuttaa demokratiatyötä. (Sitra: Megatrendit 2023)
- ▶ Kirjaston kannattaa kertoa vielä seuraavana päivänä, että tilaa on käytetty lukukoiratoimintaan. (Lukukoirakko lukemisen edistäjänä kirjastossa)
- ▶ Kirjaston kannattaa laatia riskikartoitus lukukoiratoiminnasta. (Lukukoirakko lukemisen edistäjänä kirjastossa)
- ▶ Lukukoiratila kannattaa siivota ja tuulettaa heti toiminnan jälkeen. (Lukukoirakko lukemisen edistäjänä kirjastossa)
- ▶ Kirjaston kannattaa kertoa vielä seuraavana päivänä, että tilaa on käytetty lukukoiratoimintaan. (Lukukoirakko lukemisen edistäjänä kirjastossa)
- ▶ Kirjaston henkilökunnan kannattaa varmistaa etukäteen, että lukukoiratoimintaan osallistuvalla ei ole allergiaa. (Lukukoirakko lukemisen edistäjänä kirjastossa)
- ▶ Kirjaston henkilökunnan kannattaa varautua allergisen asiakkaan auttamiseen lukukoiratoiminnan yhteydessä. (Lukukoirakko lukemisen edistäjänä kirjastossa)
- ▶ Lukukoiratoiminta kannattaa toteuttaa sille rakennetussa tilassa, koska koirapelkoiset tai kulttuurinsa takia koiria vieroksuvat eivät välttämättä voi olla samassa tilassa koiran kanssa. (Lukukoirakko lukemisen edistäjänä kirjastossa)

Kirjastojen hyvien käytänteiden taso

- ▶ Kirjaston olisi hyvä suunnitella tarkasti tallentavien valvontakameroiden paikat ja katvealueet. (Havainnointi: Karttulan kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa tapahtumatilanteen esteettömyys ja turvallisuus, varsinkin jos tilaan tuodaan paljon irtotuoleja. (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)
- ▶ Kirjastojen isojen tapahtumien yhteydessä olisi hyvä, että henkilökunta kiertäisi tilassa ja tarvittaessa tilassa vierailisi myös vartija. (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)
- ▶ Kirjastolla olisi hyvä olla turvallisen tilan periaatteet myös nuorten osastolla, periaatteiden tulisi olla selkeästi ilmaistu. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjastossa sijaitseva keittiö olisi hyvä olla mahdollisimman turvallinen ja sinne olisi hyvä päästä suoraan päätilasta. (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä laatia kylätalotoiminnan säännöt yhdessä kyläläisten kanssa ja perustella selkeästi miksi kirjastotilan tulee olla esteetön, siivottavissa ja turvallinen. (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla esillä turvallisen tilan periaatteet, kirjaston käytön ohjeet ja käyttösäännöt ja ne olisi hyvä käydä läpi kuntalaisten ja kylätaloaktiivien kanssa. (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Kirjastotilojen, myös suljettavien tilojen olisi hyvä olla helposti valvottavissa. (Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)
- ▶ Kirjastotila olisi hyvä toteuttaa yhdessä tassa, jotta kirjaston valvonta olisi helpompaa ja esteettömyys toteutuisi ilman suuria investointeja. (Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla tallentava videovalvonta, jossa ei olisi katvealueita. (Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä viestiä näkyvästi tallentavasta videovalvonnasta. (Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä harkita nuorisolle suunnatun tilan sijoittamista siten, että henkilökunta voi vahtia ko. tilaa helposti. (Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)
- ▶ Olisi hyvä laatia turvallisuussuunnitelma ja ohjeistus omatoimijalle, jotka voi antaa paperisena asiakkaalle osana omatoimisopimusta. (Kysely: omatoimikirjasto)
- ▶ Olisi hyvä laatia henkilökunnalle ohjeistus ja turvallisuussuunnitelma omatoimijalle. (Kysely: omatoimikirjasto)

8. Kumppanuudet ja yhteiset tilat

Kirjastot voivat hyödyntää kumppanuuksia ja yhteisiä tilaratkaisuja palveluiden laajentamisessa ja resurssien käytön tehostamisessa.

Lakien ja ohjaavien asiakirjojen taso

- Strategia tukee sitä, että kirjasto mahdollistaa yhteistyökumppaneiden ja kuntalaisten tapahtumatoimintaa tarkoituksenmukaisilla tilaratkaisuilla. (OKM: Kulttuuripolitiikan strategia 2025)
- Kirjaston on hyvä tehdä yhteistyötä eri toimijoiden kanssa palveluiden ja tapahtumien tuotannossa. (YKS2016-2020)
- Kirjaston on hyvä tehdä yhteistyötä kotoutumistoimijoiden kanssa ja hyödyntää kirjaston sisältöjä, palveluja ja tarvittaessa tiloja kotoutumisen edistämässä. (OKM: Taide, kulttuuri ja moninainen Suomi)
- Kirjastojen on hyvä tarjota näkyvyyttä ulkomaalaistaustaisten, kansainvälisten ja kulttuurisesti moninaisten taidetapahtumien viestinnälle myös tiloissaan ja tilaviestinnässään. (OKM: Taide, Kulttuuri ja moninainen Suomi)

Selvitysten, arviointien ja hankkeiden taso

- Kirjastojen kannattaa pyrkiä jakamaan tiloja muiden kunnallisten toimijoiden kanssa. (Peruspalveluiden arviointi 2019)
- Kirjastojen kannattaa olla suunnittelemassa yhteisiä tiloja ja toimintaa muiden kunnallisten toimijoiden kanssa, jotta kirjastotilassa voidaan ottaa huomioon erilaiset käyttäjäryhmät ja kirjastotoiminnan muutokset. (Peruspalveluiden arviointi 2019)
- Kirjaston kannattaa tehdä yhteistyötä eri toimijoiden ja yhteistyökumppaneiden kanssa. (Itä-Suomen kirjastot lupaavat)
- Kirjastopalveluita kannattaa kehittää yhdessä kuntalaisten ja muiden kunnan toimijoiden kanssa. (Sivistyksen suunta 2025)
- Kirjastojen kannattaa varautua siihen, että muutto maalta kaupunkiin jatkuu. (Sitra: Megatrendit 2023)
- Kirjastopalveluita kannattaa sijoitetaan sinne, missä ihmiset viettävät aikaansa ja hoitavat asioitaan. (Sivistyksen suunta 2025)
- Kirjaston kannattaa toteuttaa fyysiset toimipisteet ja tilaratkaisut julkisten ja yksityisten toimijoiden kanssa yhteistyössä. (Sivistyksen suunta 2025)
- Kirjastojen kannattaa harkita erilaisten asiakaspalvelupisteiden ottamista tiloihinsa ja siten parantaa muiden julkisten palvelujen saavutettavuutta. (Sivistyksen suunta 2025)
- Kirjastojen kannattaa tehdä monisektoraa-lista yhteistyötä palvelukonseptien kehittämisessä ja tilojen joustavassa käytössä. (Sivistyksen suunta 2025)
- Kirjastojen kannattaa pyrkiä jakamaan tiloja muiden kunnallisten toimijoiden kanssa. (Peruspalveluiden arviointi 2019)
- Kirjastojen kannattaa olla suunnittelemassa yhteisiä tiloja ja toimintaa muiden kunnallisten toimijoiden kanssa, jotta kirjastotilassa voidaan ottaa huomioon erilaiset käyttäjäryhmät ja kirjastotoiminnan muutokset. (Peruspalveluiden arviointi 2019)
- Kirjastojen johdon kannattaa parantaa yhteydenpitoa kuntapäättäjien kanssa ja tiedottaa päättäjille oman kirjaston asioista, kirjaston kehittämisestä ja varmistaa että kuntapäättäjät tuntevat mm. Lain yleisistä kirjastoista. (Peruspalveluiden arviointi 2019)
- Kirjastojen kannattaa kutsua keskustelemaan ja osallistaa kuntapäättäjät ja kuntalaiset kirjastotilojen ja -palveluiden kehittämiseen. (Peruspalveluiden arviointi 2019)
- Kirjastotilassa kannattaa olla tila ja laitteet, jossa voi tarjota digitukea yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. (Itä-Suomen kirjastot lupaavat)
- Kirjastopalveluita kannattaa kehittää yhdessä kuntalaisten ja muiden kunnan toimijoiden kanssa. (Sivistyksen suunta 2025)
- Kirjastotiloihin kannattaa luoda tila ja tarvittava teknologia, jossa paikallista kulttuuri- ja kansalaistoimintaa voi toteuttaa. (Sivistyksen suunta 2025)
- Kirjastojen kannattaa tarjota tiloja kuntalaisille ja yhteisöille. (Sivistyksen suunta 2025)
- Kirjastopalveluita kannattaa sijoittaa sinne, missä ihmiset viettävät aikaansa ja hoitavat asioitaan. (Sivistyksen suunta 2025)
- Kirjaston kannattaa toteuttaa fyysiset toimipisteet ja tilaratkaisut julkisten ja yksityisten toimijoiden kanssa yhteistyössä. (Sivistyksen suunta 2025)
- Kirjastojen kannattaa harkita erilaisten asiakaspalvelupisteiden ottamista tiloihinsa ja siten parantaa muiden julkisten palvelujen saavutettavuutta. (Sivistyksen suunta 2025)

Kirjastojen hyvien käytänteiden taso (1/2)

- ▶ Kirjaston olisi hyvä tarkastella ja selvittää miten ja millaista yhteistyötä kirjasto voi tehdä kunnan eri kulttuuritoimijoiden niin työtehtävien kuin myös tilojen ja laitteiden osalta. (Havainnointi: Kirjasto Poleeni)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä pohtia mahdollisuutta rakentaa matalahierarkkinen yhteistyötoimintamalli kunnan eri kulttuuritoimijoiden välille esimerkiksi rakentamalla yhteinen tulostokortti ja tavoitteet ja selvittää voiko sisäisestä laskutuksesta luopua. (Havainnointi: Kirjasto Poleeni)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä järjestää säännöllisiä yhteisiä kokouksia kunnan eri kulttuuritoimijoiden johdon ja myös eri yksiköiden henkilökunnan kanssa ja siten kehittää toimintaa yhdessä ja varmistaa tiedonkulku eri yksiköiden välillä. (Havainnointi: Kirjasto Poleeni)
- ▶ Kirjaston ja kunnan eri toimijoiden yhteistyötä olisi hyvä johtaa tai koordinoita yksi henkilö. (Havainnointi: Kirjasto Poleeni)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä pohtia kunnan eri kulttuuritoimijoiden kanssa, miten ne voisivat yhdessä vaikuttaa kuntapäätäjiin ja kuntastrategioihin tekemällä tiivistä yhteistyötä. (Havainnointi: Kirjasto Poleeni)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa, että seurantatiedot kerätään oikealle toimijalle, jos kirjasto tekee yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa. (Havainnointi: Kirjasto Poleeni)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä pohtia yhdessä kunnan kulttuuritoimijoiden kanssa yhteismarkkinoinnin toteutusta – kuntalaista kiinnostaa tapahtumat ja palvelut, ei se kuka ne tuottaa. (Havainnointi: Kirjasto Poleeni)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tiedostaa sen asema matalan kynnyksen toimijana, joka voi vetää uusia asiakkaita samassa rakennuksessa olevien toimijoiden pariin. (Havainnointi: Kirjasto Poleeni)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tiedostaa, että lapsille järjestettävät tapahtumat ja yhteistyö päiväkotien ja koulujen kanssa vetää myös lasten huoltajia kirjastoon. (Havainnointi: Kirjasto Poleeni)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tehdä tiivistä yhteistyötä matalalla byrokraatialla samassa rakennuksessa toimivien kunnallisten kulttuuritoimijoiden kanssa. (Havainnointi: Nurmeksen pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvää jakaa välineistöä, tiloja ja resursseja arjen tasolla samassa rakennuksessa toimivien toimijoiden kanssa. (Havainnointi: Nurmeksen pääkirjasto)
- ▶ Kirjastotilaan olisi hyvä valita toimijoita, jotka tukevat kirjaston toimintaa ja palveluita. (Kysely: Kirjaston tilassa olevat kumppanit ja toimijat)
- ▶ Kirjastotilassa olisi hyvä varmistaa, että yksityisyyden suoja pystytään säilyttämään kaikissa tilassa tarjottavissa palveluissa. (Kysely: Kirjaston tilassa olevat kumppanit ja toimijat)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä sopia tarkasti, miten tilaa käytetään eri toimijoiden välillä ja keskustella säännöllisesti tilan käytöstä eri toimijoiden kanssa, kun muut toimijat jakavat tiloja tai järjestävät kirjastotiloissa toimintaa tai tapahtumia. (Kysely: Kirjaston tilassa olevat kumppanit ja toimijat)
- ▶ Kirjastojen olisi hyvä määritellä selkeästi kuka mitään palvelua tarjoaa ja viestiä siitä erittäin selkeästi asiakkaille. (Kysely: Kirjaston tilassa olevat kumppanit ja toimijat)
- ▶ Olisi hyvä varmistaa, että kirjaston peruspalvelut ja henkilöstön jaksaminen eivät vaaranna, kun kirjastohenkilökunnan työtehtävät laajenevat ja henkilökunta tarjoaa erilaisia, ei-kirjastotoimintaan liittyviä palveluita. (Kysely: Kirjaston tilassa olevat kumppanit ja toimijat)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tarkastella henkilöstön osaamista ja resursseja (sijaiset ja lomat) jos henkilöstö tekee muita kuin kirjastotöitä, esimerkiksi Kelan tai kunnanpalveluita. (Kysely: Kirjaston tilassa olevat kumppanit ja toimijat)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä ottaa käyttöön Asiointipisteen vastaajapalvelu. (Kysely: Kirjaston tilassa olevat kumppanit ja toimijat)
- ▶ Kirjastotilan logistiikka ja riittävät säilytystilat olisi hyvä varmistaa, myös kumppaneiden tarpeet – ja huomioida vaikutukset omatoimikirjastoon ja omatoimiaikaan. (Kysely: Kirjaston tilassa olevat kumppanit ja toimijat)
- ▶ Kirjaston on tärkeää varmistaa, etteivät eri palvelut ja kirjastotilassa toimivat toimijat rajoita tai estä täysin omatoimijan toteuttamista kirjastotilassa. (Kysely: Kirjaston tilassa olevat kumppanit ja toimijat)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä pohtia tulisiko kirjastotilassa tarjota myös muita kunnan ja viranomaisten palveluita ja voiko kirjaston henkilökunta vastata koulutuksen jälkeen ko. tehtävien hoidosta. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä ottaa käyttöön vastaajapalvelu, jonne asiakkaat voivat jättää kysymyksiä – voidaan soveltaa niin kunnan tai viranomaisten palveluissa kuin myös kirjaston omissa palveluissa. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä järjestää yhteisiä tapahtumia kirjaston eri yhteistyökumppaneiden kanssa, avoimet ovet tyylisesti ja siten kertoa laajemmin mikä kirjasto oikeastaan on ja mitä kaikkea siellä tapahtuu. (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa, että seurantatiedot kerätään oikealle toimijalle, jos kirjasto tekee yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa. (Havainnointi: Kirjasto Poleeni)
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla galleriatila, jossa voi esitellä paikallista taidetta ja taiteilijoita. (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä kertoa ja houkuttaa erilaisia yhdistyksiä järjestämään toimintaansa tai kokouksia kirjaston tiloihin. (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tehdä tiivistä yhteistyötä koulun ja nuorisotoimen, sekä muiden toimijoiden kanssa ja laatia yhteiset pelisäännöt. (Kysely: Samassa rakennuksessa olevien toimijoiden kanssa toimiminen)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä sopia tavasta millä hyödyntää rakennuksessa olevien toimijoiden osaamista, resursseja ja tiloja. (Kysely: Samassa rakennuksessa olevien toimijoiden kanssa toimiminen)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tarkastella ja pohtia, miten se profiloituu kuntalaisten silmissä, kun se jakaa rakennuksen muiden toimijoiden kanssa. (Kysely: Samassa rakennuksessa olevien toimijoiden kanssa toimiminen)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa, että jaetussa rakennuksessa voi liikkua helposti eri toimijoiden välillä. (Kysely: Samassa rakennuksessa olevien toimijoiden kanssa toimiminen)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa, että yhteisen rakennuksen tiloja voi rajata ja sulkea (jo suunnitteluvaiheessa). (Kysely: Samassa rakennuksessa olevien toimijoiden kanssa toimiminen)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa, että kävijä-laskurit ja tapahtumiin osallistujat kirjataan oikein, oikealla toimijalle. (Kysely: Samassa rakennuksessa olevien toimijoiden kanssa toimiminen)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä suunnitella tarkasti tallentavien valvotakameroiden paikat ja katvealueet. (Havainnointi: Karttulan kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa, että seurantatiedot kerätään oikealle toimijalle, jos kirjasto tekee yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa. (Havainnointi: Kirjasto Poleeni)
- ▶ Kirjastolla olisi hyvä olla oma sisäänkäynti, vaikka kirjasto sijaitsisikin samassa rakennuksessa muiden toimijoiden kanssa. (Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)
- ▶ Kirjaston tilat olisi hyvä erottaa selkeästi muista samassa rakennuksessa olevien toimijoiden tiloista, ettei rakennuksessa olisi epäselviä "ei-kenenkään-tiloja". (Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tehdä tiivistä yhteistyötä koulun ja nuorisotoimen, sekä muiden toimijoiden kanssa ja laatia yhteiset pelisäännöt. (Kysely: Samassa rakennuksessa olevien toimijoiden kanssa toimiminen)
- ▶ iKirjastotilan akustiikkaan olisi hyvä kiinnittää huomioita, jotta voidaan vähentää melua esimerkiksi kouluvierailuiden tai tapahtumien yhteydessä. (Kysely: Kirjastotilaan liittyvä toive)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tehdä yhteistyötä ja hyödyntää kirjaston lähellä olevien toimijoiden resursseja, esimerkiksi koulun kanssa yhteistyö tuolien ja äänentoiston lainauksessa. (Havainnointi: Tuusniemen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tehdä suoraa ja välitöntä yhteistyötä koulun rehtorin ja opettajien kanssa niin kirjastopalveluiden tarjoamisessa, kun myös omatoimijan rauhallisuuden varmistamisessa. (Havainnointi: Karttulan kirjasto)

Kirjastojen hyvien käytänteiden taso (2/2)

- ▶ Koulun ja päiväkodin opettajilla olisi hyvä olla oma luokkakohtainen kortti, jolla pääsee omatoimikirjastoon. (Havainnointi: Karttulan kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä osallistaa nuoret nuorten oman tilansa ideointiin hyödyntämällä kyselyitä, työpajoja ja tekemällä yhteistyötä koulun ja nuorisotoimen kanssa. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä laatia nuortenosaston pelisäännöt yhdessä nuorten kanssa ja siten vahvistaa nuorten sitoutumista ja vastuullisuutta – sääntöjen olisi hyvä olla esillä tilassa ja niitä olisi hyvä tarkastella ja tarvittaessa päivittää säännöllisesti nuorten kanssa. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjastolla olisi hyvä olla turvallisen tilan periaatteet myös nuorten osastolla, periaatteiden tulisi olla selkeästi ilmaistu. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä panostaa nuortenosaston viihtyvyyteen ja hankkia tilaan pehmeitä, mukavia ja liikuteltavia ja muokattavia kalusteita ja käyttää ammattilaista valaistuksen suunnittelussa. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä osallistaa nuoret koristelemaan kirjastotiloja. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä kerätä palautetta ja kehittämissideita asiakkailta koko ajan. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tehdä yhteistyötä oppilaitoksen kanssa: koulu voi esimerkiksi järjestää opetusta kirjaston musiikkiosastolla ja hyödyntää kirjaston laitteita. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä houkutellessa koululaisia kirjastoon ja järjestää heille toimintaa kirjaston tiloissa ja kehittää tiivistä yhteistyötä koulun kanssa. (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tarkastella ja tiedottaa aktiivisemmin, ettei esimerkiksi kirjastoauton käynti koulunpihassa vähennä ja heikennä kirjaston merkitystä ja käyttöä koululaisten ja heidän huoltajien sekä opettajien joukossa. (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä keskustella aktiivisten kyläläisten kanssa, voivatko he tulla ”rauhottamaan” pelkillä läsnäolollaan, tulla vaikka tilaan kahville, kirjastotilaa omatoimiaikana, erityisesti koulupäivän päätyttyä. (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä suunnitella samaan rakennukseen sijoittuvien toimijoiden kanssa tulevaa yhteistyötä rakennuksessa ja päättää yhteisistä pelisäännöistä ja toimintamalleista jo ennen virallista uuden rakennuksen suunnittelua. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Kirjaston koko henkilökunnan olisi hyvä ja tärkeää tutustua koulujen henkilökuntaan ja näkyä oppilaille talon aikuisina. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä suunnitella kirjaston sijoittumista samaan rakennukseen yhdessä muiden toimijoiden kanssa ennen virallisen suunnittelun alkua. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä päästä toiminaan oppilaitoshuollon työryhmässä tai päästä sisälle koulun muuhun sisäiseen toimintaan. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä, yhdessä rakennuksen toimijoiden kanssa, määrittää yhteisiä toimintatapoja ja henkilökunnan roolia, varsinkin jos kirjasto sijaitsee koulun yhteydessä – ”kaikki ovat talon aikuisia”. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä kouluttaa samassa rakennuksessa olevia toimijoita käyttämään kirjastoa ja kirjastotiloja. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa, että koulujen välitunneilla oppilaat voivat tulla kirjastoon vain valvovan opettajan seurassa – kirjasto-tila ei ole koulutilaa, vaikka kirjasto sijaitsee koulun kanssa samassa rakennuksessa. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä hyödyntää nuorisoiמן ja koulujen erityisosaamista kirjastossa tapahtuvien nuorten haastavien tilanteiden ratkaisemissa. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa, että se toimii kirjastona kaikille alueen asiakkaille, vaikka kirjasto toimisikin samassa rakennuksessa koulujen ja nuokkarin kanssa. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä rakentaa aktiivista tapahtuma-, ja kerhopalvelutoimintaa koululaisille ja nuorille yhteistyössä samassa rakennuksessa olevien koulujen kanssa ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa – kirjasto on turvallinen ja tapahtumarikas paikka tulla koulupäivän jälkeen. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Jos kirjasto toteutetaan osana isompaa rakennusta, kirjaston olisi hyvä varmistaa, että kirjastotilan suunnittelu ei jää esimerkiksi koulutilojen suunnittelun jalkoihin. (Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa, että kirjastotiloihin tai kirjaston muihin tiloihin ei pääse kuin omatoimiaikana ja kirjaston ollessa auki. (Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)
- ▶ Kirjastolla olisi hyvä olla oma sisäänkäynti, vaikka kirjasto sijaitsisikin samassa rakennuksessa muiden toimijoiden kanssa. (Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)
- ▶ Kirjaston tilat olisi hyvä erottaa selkeästi muista samassa rakennuksessa olevien toimijoiden tiloista, ettei rakennuksessa olisi epäselviä ”ei-kenenkään-tiloja”. (Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla tallentava videovalvonta, jossa ei olisi katvealueita. (Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä viestiä näkyvästi tallentavasta videovalvonnasta. (Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä laatia yhdessä koulun kanssa säännöllisesti päivitettävät yhteiset pelisäännöt ja sopia miten toimitaan ja selvitetään ilkivalta- ja häiriötilanteet. (Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä säännöllisesti viestiä koulun kanssa laadituista kirjaston käytön pelisäännöistä tilassa sekä kertoa niistä oppilaille ja huoltajille. (Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tarjota tiloja opetuskäyttöön, mutta laatia tarkat ohjeet tilojen käytön suhteen. (Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa, että koulun yhteydessä oleva kirjasto ei ole liian vilkas ja äänekäs, että muut kuntalaiset kokevat tilan viihtyisäksi ja haluavat käyttää tilaa myös koulujen aukioloaikoina. (Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä harkita nuorisolle suunnatun tilan sijoittamista siten, että henkilökunta voi vahtia ko. tilaa helposti. (Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)

9. Tilaviestintä ja näkyvyys

Tilaviestinnän selkeys ja saavutettavuus tukevat kirjaston käytettävyyttä. Opasteiden ja viestinnän ratkaisuja on hyvä suunnitella käyttäjälähtöisesti.

Lakien ja ohjaavien asiakirjojen taso

- ▶ Kirjastopalvelujen järjestämisessä on huolehdittava saavutettavuudesta ja esteettömyydestä. (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Viranomaisen yhdenvertaisuuden edistämistä koskevassa suunnittelussa tulee huomioida myös kirjastopalvelut ja kirjastotilat. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Viranomaisen tulee arvioida, miten yhdenvertaisuus toteutuu myös kirjastopalveluissa ja kirjastotiloissa, ja edistää yhdenvertaisuuden toteutumista. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Kirjaston viestintää tulee arvioida yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Käytettävät kielet, muodot ja kanavat tulee valita paikallisen asiakaskunnan tarpeet huomioiden siten, että palvelut ovat yhdenvertaisesti saavutettavissa. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Kirjasto voi käyttää oikeasuhtaista positiivista erityiskohtelua tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistämiseksi. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Kirjaston on tehtävä tilanteen mukaan asianmukaiset ja tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotta vammaisen henkilö voi käyttää kirjastopalveluja yhdenvertaisesti muiden kanssa. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Kirjastojen on hyvä tarjota näkyvyyttä ulkomaalaistaustaisten, kansainvälisten ja kulttuurisesti moninaisten taidetapahtumien viestinnälle myös tiloissaan ja tilaviestinnässään. (OKM: Taide, Kulttuuri ja moninainen Suomi)
- ▶ Kirjastojen on hyvä viestiä tapahtumistaan eri kielillä, jotta ne tavoittavat myös kulttuurisesti ja kielellisesti moninaisia yleisöjä. (OKM: Taide, Kulttuuri ja moninainen Suomi)
- ▶ Kirjaston neuvonnan on hyvä olla saavutettavaa ja helposti lähestyttävää fyysisesti ja henkisesti. (YKS 2016–2020)
- ▶ Kirjaston henkilökunnan ja palvelupisteiden on hyvä olla helposti löydettävissä ja tunnistettavissa. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston on hyvä parantaa saavutettavaa ja yhteiskunnan moninaisuutta ilmentävää aineistoa koskevaa löydettävyyttä esimerkiksi teemahyllyillä, rinnakaissijoittelulla tai muulla selkeällä esillepanolla. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston asiakaspalvelijoiden kielitaito (ml. viittomakieli) on hyvä tehdä näkyväksi asiakkaille. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston on hyvä voida tarvittaessa toteuttaa tapahtumien striimausta omilla välineillä tai yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston viestinnässä, tapahtuma- ja tilaviestinnässä, on hyvä käyttää selkeää yleiskieltä tai selkokieltä. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston on hyvä huomioida eri asiakasryhmien tarpeet ohjelmasuunnittelussa; kielet, tulkkaus, materiaalien esteettömyys etc. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston on hyvä toteuttaa kohdennettua viestintää monikanavaisesti ja eri muodoissa, jotta tieto tavoittaa erilaiset käyttäjäryhmät. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston viestin on hyvä olla yhtenäinen eri kanavissa. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston monikanavaisessa viestinnässä, kuten tilaviestinnässä sekä toiminta- ja käyttöohjeissa, on hyvä huomioida eri aistit ja erilaiset tavat vastaanottaa tietoa. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston on hyvä arvioida tarpeen mukaan, milloin kuulutuksia tai muuta kiireellistä viestintää kannattaa toteuttaa useammalla kuin yhdellä kielellä. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston on hyvä toistaa kuulutusinfo erillisellä näytöllä, koska kaikki eivät kuule kuulutuksia. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston on hyvä ottaa eri kohderyhmien edustajia mukaan toiminnan ja viestinnän suunnitteluun ja testaukseen. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston painotuotteiden, kuten esitteet, opasteet ja julisteet, on hyvä olla selkeitä ja visuaalisesti rauhallisia. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston viestintämateriaaleissa on hyvä käyttää kuvaa, joka tukee viestiä. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston viestintämateriaaleissa tekstin on hyvä erottua riittävästi taustasta ja olla kirjoitettu riittävän suurella kirjainkokoalla ja rivivälillä. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjastojen viestintämateriaaleja on hyvä olla myös selkokielisinä. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston käyttämissä kuvissa on hyvä näkyä yhteiskunnan moninaisuus, mutta eri ryhmiin kuuluvien henkilöiden tulisi esiintyä tavallisina asiakkaina sen sijaan, että he edustaisivat jotain ryhmää. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston viestinnässä käytettävän kielen on hyvä olla selkeää ja ymmärrettävää sekä puheessa että teksteissä. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston viestinnässä on hyvä huomioida kunnan kielellinen asema; lisäksi viestintää on hyvä tarjota tarpeen mukaan selkokielellä, viittomakielellä ja muilla kunnassa käytetyillä kielillä. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston on hyvä viestiä saavutettavuudesta ainakin esitteissä ja verkkosivuilla: asiakkaiden on hyvä pystyä arvioimaan kuinka helppoa tiloissa toimiminen ja palveluiden käyttäminen tai tapahtumiin osallistuminen on. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston opasteiden on hyvä olla saavutettavia. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjastolla on hyvä olla opasteita ulkona, jotka johdattavat asiakkaan kirjastoon. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjastotiloissa on hyvä olla opasteita, joiden avulla asiakkaat ja henkilökunta löytävät eri tiloja ja palveluita. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston sisäntulon välittömässä läheisyydessä on hyvä olla kohteen opastaulu, johon on merkitty kirjaston pohjapiirros, tärkeimpien palvelujen ja tilojen, eri osastojen ja wc-tilojen sijainnit sekä esteettömät kulkuväylät. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)

Selvitysten, arviointien ja hankkeiden taso

- ▶ Kirjastojen johdon kannattaa parantaa yhteydenpitoa kuntapäättäjien kanssa ja tiedottaa päättäjille oman kirjaston asioista, kirjaston kehittämisestä ja varmistaa että kuntapäättäjät tuntevat mm. Lain yleisistä kirjastoista. (Peruspalveluiden arviointi 2019)
- ▶ Kirjastojen kannattaa viestiä jatkuvasti ja säännöllisesti asiakkaille ja päättäjille uusista ja vakiintuneista palveluista kohderyhmät tavoitettavalla viestintätavalla ja siten osaltaan varmistaa palveluiden tasa-arvoisen saatavuuden ja asiakkaiden tasavertaisen kohtelun. (Peruspalveluiden arviointi 2019)
- ▶ Kirjastojen kannattaa panostaa kirjastotilan viihtyvyyteen ja tilaviestintään, koska kirjastotila itsessään viestii kirjaston palvelun laadusta ja houkuttelee asiakkaita. (Peruspalveluiden arviointi 2019)
- ▶ Kirjastotilassa kannattaa markkinoida tietoa ja tarinoita. (Itä-Suomen kirjastot lupaavat)
- ▶ Kirjaston kannattaa pohtia miten lukukoira-toiminnasta viestitään kirjastotilassa ja eri kanavissa, jotta lukuhetkiin saadaan sopiva määrä osallistujia. (Lukukoira lukemisen edistäjänä kirjastossa)
- ▶ Kirjaston kannattaa kertoa vielä seuraavana päivänä, että tilaa on käytetty lukukoira-toimintaan. (Lukukoira lukemisen edistäjänä kirjastossa)
- ▶ Kirjaston kannattaa hankkia kirjastotilan ja viestintään lukukoira-toiminnasta kertova Lukukoira lukemisen edistäjänä kirjastossa -hankkeessa laadittu logo. (Lukukoira lukemisen edistäjänä kirjastossa)
- ▶ Kirjasto- ja tietopalveluita kannattaa tarjota eri kielillä, jotta tuetaan väestön yhtäläisiä mahdollisuuksia tietoon. (Sivistyksen suunta 2025)

Kirjastojen hyvien käytänteiden taso

- ▶ Kirjastojen asiakkaat olisi hyvä osallistaa tilojen ja tilaviestinnän suunnitteluun. (Kysely: Kirjastotilaan liittyvä toive)
- ▶ Kirjaston ulko-ovessa olevan viestinnän olisi hyvä olla erityisen selkeää ja koskea vain kyseistä kirjastoa. (Havainnointi: Tuusniemen kirjasto)
- ▶ Kirjaston tilaviestinnässä olisi hyvä käyttää muitakin kieliä suomen lisäksi. (Havainnointi: Tuusniemen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä käyttää some-kanavia aktiivisesti poikkeuksista tiedottamisessa. (Havainnointi: Karttulan kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä toteuttaa tilaviestintää suomen lisäksi muilla kielillä. (Havainnointi: Karttulan kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä osallistaa asiakkaat tilojen koristeluun – esimerkiksi lukiolaiset voivat suunnitella ja toteuttaa sateenkaarihyllyn. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä pitää kaikkia saatuja asiakaspalautteita esillä kirjastotilassa ja kehottaa asiakkaita aktiivisesti jättämään palautetta. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä viestiä myös tilassa eri kielillä. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä hyödyntää tilaviestinnässä QR-koodeja ja ohjeistaa asiakkaita käyttämään niitä. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä viestiä aktiivisesti kirjaston palveluista myös paikkakunnalle tuleville lomalaisille. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä laatia nuortenosaston pelisäännöt yhdessä nuorten kanssa ja siten vahvistaa nuorten sitoutumista ja vastuullisuutta – sääntöjen olisi hyvä olla esillä tilassa ja niitä olisi hyvä tarkastella ja tarvittaessa päivittää säännöllisesti nuorten kanssa. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä suosittelaa ja vinkata kirjoista ja muusta aineistosta tilaviestinnässä ja hyödyntää tässä myös QR-koodeja. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä viestiä aktiivisesti kirjaston palveluista myös paikkakunnalle tuleville lomalaisille. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä kertoa, tiedottaa aktiivisesti, rohkaista ja ideoida yhdessä kuntalaisten kanssa erilaisia toimintoja, tapahtumia ja kursseja mitä kuntalaiset voivat omatoimisesti järjestää kirjastotaloissa – syntymäpäiväjuhlista Euroviisu-valvojiin, myyjäisistä kylätapahtumiin. (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä määritellä ja sanoittaa omaa roolia ja merkitystä kuntalaisille yhdessä kuntalaisten kanssa ja tiedottaa siitä laajemmin kuntalaisille ja medialle ja siten vahvistaa toimintaa. (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä mainostaa ja tarjota etäyötiloja kuntaan kesäksi muuttaville henkilöille. (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä järjestää yhteisiä tapahtumia kirjaston eri yhteistyökumppaneiden kanssa, avoimet ovet tyylisesti ja siten kertoa laajemmin mikä kirjasto oikeastaan on ja mitä kaikkea siellä tapahtuu. (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Kirjaston julkisivussa olisi hyvä olla kirjastokyltti, jotta muutkin kuin paikalliset löytävät kirjaston. (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Omatoimikirjaston ulko-ovessa olisi hyvä olla suomeksi ja muilla tarvittavilla kielillä ohjeet, miten kirjastokortin saa hankittua ja miten kirjastoon pääsee omatoimiaikana. (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä pohtia yhdessä kunnan kulttuuritoimijoiden kanssa yhteismarkkinoinnin toteutusta – kuntalaista kiinnostaa tapahtumat ja palvelut, ei se kuka ne tuottaa. (Havainnointi: Kirjasto Poleeni)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tiedostaa sen asema matalan kynnyksen toimijana, joka voi vetää uusia asiakkaita samassa rakennuksessa olevien toimijoiden pariin. (Havainnointi: Kirjasto Poleeni)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tiedostaa, että lapsille järjestettävät tapahtumat ja yhteistyö päiväkotien ja koulujen kanssa vetää myös lasten huoltajia kirjastoon. (Havainnointi: Kirjasto Poleeni)
- ▶ Isossa rakennuksessa yhtenä toimijana olevan kirjaston olisi hyvä varmistaa, että se huomataan rakennuksen muista toimijoista, rakennuksessa on kirjaston kyltti ja kirjaston ulko-ovi on helposti tunnistettavissa kirjaston oveksi. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Kirjaston tilaviestintä olisi hyvä olla selkeää, suurikokoista ja se olisi hyvä olla muullakin kuin suomen kielellä – painetut tarrat toimivat hyvin. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Uusiin kirjastoihin olisi hyvä rakentaa äänentoistojärjestelmä - tapahtumissa ja esityksissä olisi hyvä, että olisi mahdollisuus käyttää mikrofoneja, jotka kuuluvat hyvin
- ▶ Kirjaston tila olisi hyvä integroida samassa rakennuksessa toimivan koulun/nuokkarin /tms. kuulutusjärjestelmään - tämä on tärkeää jo erilaisten koko rakennusta koskevien hätä- ja erityistapausten varalta, mutta myös muuhun informointiin. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Pienissäkin kirjastoissa olisi hyvä, jos voi kuuluttaa kirjaston sulkeutumisesta, tapahtuman alkamisesta jne. - jos kirjaston sulkeutumisesta kuulutetaan, niin sen pitäisi sitten olla käytäntö joka päivä (kaikki ei tykkää kuuluttaa). (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tiedottaa monikanavaisesti asiakkaita muutoksesta, miksi se tehdään ja miten se tulee auttamaan asiakkaita ja mitä muutoksen toteuttaminen aiheuttaa esimerkiksi aukiolon suhteen (kirjasto on suljettu remontin aikana). (Havainnointi: Joensuun pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä selkeyttää kirjastotilassa asiakkaille eri palveluita ja niihin liittyvää tilaviestintää, jotta tila ohjaisi itsessään asiakasta – kirjaston olisi hyvä hyödyntää erillistä suunnittelijaa tehtävään ja käyttää huomiövärejä. (Havainnointi: Joensuun pääkirjasto)
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä viestiä näkyvästi talentavasta videovalvonnasta. (Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)

10. Viihtyisyys ja tilakokemus

Kirjastotilan viihtyisyys ja houkuttelevuus voivat vaikuttaa tilan käyttöön ja kokemukseen sekä myös esteettömyyteen. Näitä voidaan kehittää esimerkiksi valaistuksen, kalustuksen ja tilaratkaisujen avulla.

Lakien ja ohjaavien asiakirjojen taso

- ▶ Kirjastopalvelujen järjestämisessä on huolehdittava saavutettavuudesta ja esteettömyydestä. (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Viranomaisen tulee arvioida, miten yhdenvertaisuus toteutuu myös kirjastopalveluissa ja kirjastotiloissa, ja edistää yhdenvertaisuuden toteutumista. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Kirjaston viestintää tulee arvioida yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Käytettävät kielet, muodot ja kanavat tulee valita paikallisen asiakaskunnan tarpeet huomioiden siten, että palvelut ovat yhdenvertaisesti saavutettavissa. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Kirjasto voi käyttää oikeasuhtaista positiivista erityiskohtelua tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistämiseksi. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Kirjaston on tehtävä tilanteen mukaan asianmukaiset ja tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotta vammaisen henkilö voi käyttää kirjastopalveluja yhdenvertaisesti muiden kanssa. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Rakennuksen tulee soveltua rakennettuun ympäristöön ja maisemaan sekä olla arkkitehtuuriltaan tarkoituksenmukainen ja ympäristöön sopiva. (Rakentamislaki)
- ▶ Rakennuksen on oltava käyttötarkoituksensa soveltuva ja edistettävä terveellisen, turvallisen ja viihtyisän, korkealaatuisen, sosiaalisesti toimivan ja esteettisesti tasapainoisen elinympäristön aikaansaamista. (Rakentamislaki)
- ▶ Kirjaston rakentamisen on perustuttava kulttuuriarvoja luoviin ja säilyttäviin ratkaisuihin siten, että historiallisesti tai rakennustaiteellisesti arvokkaita rakennuksia tai kulttuuriympäristöjä ei turmella ja rakentamisessa mahdollistetaan myös uusien arvokennusten ja uusien kulttuuriympäristöjen syntyminen. (Rakentamislaki)
- ▶ Kirjaston tilojen on hyvä olla monikäyttöisiä ja muunneltavia. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston seinäpintojen on hyvä olla visuaalisesti rauhalliset. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston valaistuksen on hyvä olla riittävä. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston yleisvalaistuksen on hyvä olla hyvä, tasainen ja häikäisemätön. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjastossa on hyvä olla rauhallinen tila, jossa näkö-, kuulo-, haju- ja muita aistimuksia on mahdollisimman vähän. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)

Selvitysten, arviointien ja hankkeiden taso

- ▶ Kirjastojen kannattaa panostaa kirjastotilan viihtyvyyteen ja tilaviestintään, koska kirjastotila itsessään viestii kirjaston palvelun laadusta ja houkuttelee asiakkaita. (Peruspalveluiden arviointi 2019)

Kirjastojen hyvien käytänteiden taso

- ▶ Kirjastotilan olisi hyvä olla avara ja selkeästi havainnoitavissa ja käytettävissä
- ▶ Kirjastotilan olisi hyvä olla viihtyisä. (Kysely: Onnistunut tilaratkaisu)
- ▶ Kirjastotilassa olisi hyvä olla mahdollisuus syödä ja lämmittää eväitä. (Kysely: Onnistunut tilaratkaisu)
- ▶ Kirjaston viihtyvyyteen olisi hyvä panostaa; saa käyttää rohkeita värejä ja elementtejä. (Kysely: Kirjastotilaan liittyvä toive)
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla rentoja oleskelutiloja. (Kysely: Kirjastotilaan liittyvä toive)
- ▶ Kirjastotilaa olisi hyvä avartaa esimerkiksi tekemällä poistoja ja poistamalla hyllyjä. (Kysely: Onnistunut tilaratkaisu)
- ▶ Kirjastotilojen olisi hyvä olla selkeitä, itsestään ohjaavia ja helposti hallittavia niin asiakkaan kun myös henkilökunnan näkökulmasta. (Havainnointi: Karttulan kirjasto)
- ▶ Kirjastotilassa olisi hyvä olla selkeitä ja rentoja oleskelualueita. (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)
- ▶ Kirjastotilassa on hyvä olla eväsnuorkkaus, jossa lapset, nuoret, perheet ja ryhmät voivat nauttia eväät rauhassa. (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)
- ▶ Kirjastotilassa on hyvä olla lajiteltava roskis. (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)
- ▶ Kirjastossa voi olla myös rentoja ja jopa humoristisia teematiloja – retromainen musiikkiosasto, jossa voi kuunnella musiikkia on toimiva ratkaisu. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjaston lastenosastolla olisi hyvä olla paljon eri toimintoja spontaaneja toimintoja ja tapahtumia varten – liikuteltava esiintymislava ja äänentoisto, muunneltavat tilat ja kalusteet, rooliasuja, rauhoittumistila, pöytiä ja tuolia ja hauskoja tilallisia elementtejä ja rohkeita väri ratkaisuja. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjastotilassa olisi hyvä hyödyntää asiakkaiden tuottamaa materiaalia: esimerkiksi lasten toivotukset toisille lapsille. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä osallistaa asiakkaat tilojen koristeeluun – esimerkiksi lukiolaiset voivat suunnitella ja toteuttaa sateenkaarihyllyn. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä pitää kaikkia saatuja asiakaspalautteita esillä kirjastotilassa ja kehottaa asiakkaita aktiivisesti jättämään palautetta. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä panostaa nuortenosaston viihtyvyyteen ja hankkia tilaan pehmeitä, mukavia ja liikuteltavia ja muokattavia kalusteita ja käyttää ammattilaista valaistuksen suunnittelussa. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä osallistaa nuoret koristelemaan kirjastotiloja. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjastotiloissa olisi hyvä olla keittiö, jota kuntalaiset pääsevät käyttämään ja valmistamaan tapahtumiin kahvia ja pientä tarjottavaa. (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Kirjastossa sijaitseva keittiö olisi hyvä olla mahdollisimman turvallinen ja sinne olisi hyvä päästä suoraan päätilasta. (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä pohtia kirjastotilan viihtyvyyttä ja siihen liittyviä ratkaisuja yhdessä kuntalaisten tai kylätaloaktiivien kanssa. (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Kirjaston henkilökunnan olisi hyvä valita värejä, taidetta, tapetteja ja kodikkaita yksityiskohtia kirjastotilaan, jotta kirjastosta tulee ilmeikäs ja persoonallinen eikä liian kliininen. (Havainnointi: Nurmeksen pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tarkastella remontin suunnittelussa myös kirjaston seiniä, ikkunoiden määrää ja kokoa sekä kirjaston suhdetta sen ympäristöön – seinien muuttaminen lasiseiniksi voi muuttaa kirjaston luonnetta ja viihtyvyyttä täysin. (Havainnointi: Nurmeksen pääkirjasto)
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla työpisteistä sekä rauhallisia työtiloja, esimerkiksi kuutioita tai suljettavia huoneita. (Havainnointi: Nurmeksen pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tarkastella remontin yhteydessä aineistoa ja toteuttaa tarvittaessa poistoja ja poistaa myös kirjahyllyjä, jotta tilasta tulee avara, selkeä ja esteetön. (Havainnointi: Nurmeksen pääkirjasto)
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla erilaisia oleskelutiloja, esimerkiksi looseja, jossa nuoret voivat viettää aikaa yksin tai yhdessä. (Havainnointi: Nurmeksen pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä välttää täyttämästä tilaa liian suurella määrällä opasteita; opasteet on hyvä suunnitella niin, ettei niitä tule liikaa ja ne sopivat tilan sisustukseen viihtyisyyttä vähentämättä. (Havainnointi: Nurmeksen pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston suunnittelussa olisi hyvä varmistaa, että kirjastotila ja kalusteet ovat mahdollisimman muunneltavat ja tila jätetään mahdollisimman väljäksi viihtyvyyden ja esteettömyyden takia: kirjaston olisi hyvä mallintaa ja testata kulkureitit ja asiakasvirrat jo tilan suunnitteluvaiheessa. (Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä pohtia isojen ikkunoiden hyötyjä ja haittoja: Korkeat ikkunat ovat moderneja, lisäävät valoa ja tilan tuntua, mutta tuovat kesällä kuumuutta ja heijastuksia ja vievät tilaa hyllyiltä. (Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)
- ▶ Kirjaston valaistus olisi hyvä olla myös manuaalisesti säädettävissä. (Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)
- ▶ Kirjastotilassa olisi hyvä panostaa viilennettävään ilmanvaihtoon tai lämpöpumppuun jo suunnitteluvaiheessa. (Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)
- ▶ Kirjastotilassa olisi hyvä olla mahdollisuus tuulettaa tila helposti ja nopeasti, jotta voimakkaista hajuista pääsee nopeasti eroon. (Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä suunnitella eri tilojen sijoittaminen, varsinkin kaksikerroksisissa ratkaisuissa sellaisiksi, että asiakkaat löytävät tilat intuitiivisesti ja helposti. (Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa, että koulun yhteydessä oleva kirjasto ei ole liian vilkas ja äänekäs, että muut kuntalaiset kokevat tilan viihtyisäksi ja haluavat käyttää tilaa myös koulujen aukioloaikoina. (Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)
- ▶ Kirjastotilassa olisi hyvä huomioida eri kohderyhmien tarpeet, esimerkiksi taaperotila. (Kysely: Onnistunut tilaratkaisu)
- ▶ Lasten- ja nuorten osasto on hyvä jakaa ikäryhmittäin eri tiloihin. (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä panostaa nuortenosaston viihtyvyyteen ja hankkia tilaan pehmeitä, mukavia ja liikuteltavia ja muokattavia kalusteita ja käyttää ammattilaista valaistuksen suunnittelussa. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä osallistaa nuoret koristelemaan kirjastotiloja. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä kerätä palautetta ja kehittämissideita asiakkailta koko ajan. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa, että nuortenosastossa voidaan tehdä ja toteuttaa monenlaisia aktiviteetteja ja toimintoja, esimerkiksi pelaamista, studio toimintaa oleskelua, vinkkausta ja hiljaisuutta. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjaston nuortenosastolla olisi hyvä olla eri tiloja eri toimintoille. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tuottaa ja tarjota aktiivisesti nuorille toimintaa yhdessä eri toimijoiden kanssa. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä rakentaa nuortenosastolle äänieristys ja tilan on olisi hyvä olla suljettava. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä rohkaista nuoria viettämään aikaa nuorten osastolla ja muissa kirjaston tiloissa. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä suositella ja vinkata kirjoista ja muusta aineistosta tilaviestinnässä ja hyödyntää tässä myös QR-koodeja. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjaston henkilökunnalla tulisi olla nuortenosastolle näköyhteys ja tallentava videovalvonta. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä harkita nuorisolle suunnatun tilan sijoittamista siten, että henkilökunta voi vahtia ko. tilaa helposti. (Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)

11. Äänimaisema ja hiljaiset tilat

Kirjastot voivat tarjota sekä rauhallisia että aktiivisempia tiloja. Äänimaisemaa kannattaa suunnitella tilojen käyttötarkoituksen mukaan ja huomioida esimerkiksi tapahtumien vaikutus tilan rauhallisuuteen.

Lakien ja ohjaavien asiakirjojen taso

- ▶ Kirjastopalvelujen järjestämisessä on huomioitava oppimisen ja työskentelyn tarpeet. Rauhallisen työskentelyn mahdollistaminen voi toteutua erillisessä tilassa, rajatulla alueella, varuskäytännöllä tai yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Kirjastopalvelujen järjestämisessä on huolehdittava saavutettavuudesta ja esteettömyydestä. (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Viranomaisen yhdenvertaisuuden edistämistä koskevassa suunnittelussa tulee huomioida myös kirjastopalvelut ja kirjastotilat. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Viranomaisen tulee arvioida, miten yhdenvertaisuus toteutuu myös kirjastopalveluissa ja kirjastotiloissa, ja edistää yhdenvertaisuuden toteutumista. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Kirjastopalveluissa ei saa esiintyä syrjintää tai häirintää, ja tilojen käytössä on edistettävä yhdenvertaista ja turvallista asiointia. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Kirjasto voi käyttää oikeasuhtaista positiivista erityiskohtelua tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistämiseksi. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Kirjaston rakenteiden ääneneristävyys ja taloteknisten laitteiden äänitason ja asennusten on oltava sellaisia, että rakennuksen käyttötarkoituksen mukainen toiminta on ääniolosuhteiden puolesta mahdollista. (Rakentamislaki)
- ▶ Kirjastotilan on hyvä olla henkisesti ja fyysisesti saavutettava myös erityisryhmille. (YKS 2016-2020)
- ▶ Kirjaston palvelupisteessä on hyvä olla induktiosilmukka ja siitä kertova opaste (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjastotilan akustiikan on hyvä olla hyvä, eikä tila saisi olla kaikua (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjastossa on hyvä olla rauhallinen tila, jossa näkö-, kuulo-, haju- ja muita aistimuksia on mahdollisimman vähän (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Viranomaisen tulee arvioida, miten yhdenvertaisuus toteutuu myös kirjastopalveluissa ja kirjastotiloissa, ja edistää yhdenvertaisuuden toteutumista. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Työnantajan tulee arvioida yhdenvertaisuuden toteutumista myös kirjaston työympäristössä ja kehittää työoloja toimintaympäristöä ja olosuhteet huomioon ottaen. (Yhdenvertaisuuslaki)

Selvitysten, arviointien ja hankkeiden taso

- ▶ Kirjaston on hyvä päästä suunnittelemaan ja testaamaan uusien laitteiden, työskentelyvälineiden ja kalusteiden äänivaikutuksia ennen ostopäätöstä. (Elämän ääniä, Luoti)
- ▶ Kirjaston kannattaa informoida henkilökuntaa tulevista äänihäiriöistä, jotta oman työn suunnittelu olisi helpompaa. (Elämän ääniä, Luoti)
- ▶ Kirjaston kannattaa harkita luonnon äänien sisällyttämistä kirjastoympäristöön, jotta levoton äänimaailma rauhoittuisi. (Elämän ääniä, Luoti)
- ▶ Kirjaston äänimaisemaa suunnitellessa kannattaa varmistaa, että henkilökunnalla on käytössä ja se saa pitää taukoa rauhallisessa ja hiljaisessa tilassa. (Elämän ääniä, Luoti)
- ▶ Kirjaston äänimaiseman suunnittelussa kannattaa kuunnella henkilöstön toiveita ja kokemuksia. (Elämän ääniä, Luoti)
- ▶ Kirjaston äänimaiseman suunnittelussa kannattaa huomioida, että henkilökunta saa tilan, jossa voi työskennellä rauhallisesti keskittyen työtehtäviin. (Elämän ääniä, Luoti)
- ▶ Kirjaston äänimaisemaa suunnitellessa kannattaa huomioida työntekijöiden yksilölliset ääniherkkyydet; henkilökunnan hyvinvointia vahvistaa, jos kukin voi valita omaa työskentelyä tukevan äänimaiseman. (Elämän ääniä, Luoti)
- ▶ Kirjaston äänimaailmaa suunnitellessa kannattaa varmistaa, että henkilökunnalla on taukopaikka, jossa voi halutessaan palautua äänimaailmasta. (Elämän ääniä, Luoti)
- ▶ Kirjastotilan äänimaiseman suunnittelu kannattaa toteuttaa asiakkaiden, henkilökunnan ja muiden kirjaston sidosryhmien yhteistyönä. (Elämän ääniä, Luoti)

Kirjastojen hyvien käytänteiden taso (1/2)

- ▶ Kirjastotilan akustiikkaan olisi hyvä kiinnittää huomioita, jotta voidaan vähentää melua esimerkiksi kouluvierailuiden tai tapahtumien yhteydessä. (Kysely: Kirjastotilaan liittyvä toive)
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla hiljaisia tiloja, myös tapahtumien aikana. (Kysely: Kirjastotilaan liittyvä toive)
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla varattavia, rauhallisia ja äänieristettyjä huoneita tai tiloja eri käyttötarkoituksia varten. (Kysely: Kirjastotilaan liittyvä toive)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä käyttää paljon sisustuselementtejä, jotka vaimentavat ja parantavat kirjaston äänimaailmaa, esimerkiksi mattoja pöytien alla. (Havainnointi: Tuusniemen kirjasto)
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla hiljainen tila, myös tapahtumien aikana. (Havainnointi: Tuusniemen kirjasto)
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla varattava suljetavissa oleva tila esimerkiksi kokouksille. (Havainnointi: Tuusniemen kirjasto)
- ▶ Kirjastotilaa suunnitellessa olisi hyvä tarkastella kirjastotilojen toimintoja sekä tilan hiljaisuusastetta. (Havainnointi: Karttulan kirjasto)
- ▶ Kirjaston on hyvä varmistaa, että esiintymislava ei pidä ääntä, kun sen päällä liikutaan. (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)
- ▶ Kirjastotilassa olisi hyvä olla äänieristetty ja rauhallinen varattavissa oleva työskentelypiste, joka voidaan toteuttaa helposti myös erillisenä tilaan hankittavana podina. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)

Kirjastojen hyvien käytänteiden taso (2/2)

- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla suljettava ja rauhallinen kokoushuone, jonka voi varata käyttöönsä myös verkosta. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä rakentaa nuortenosastolle äänieristys ja tilan on olisi hyvä olla suljettava. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla suljettavia, rauhallisia kokous- ja työskentelytiloja. (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Kirjastojen olisi hyvä kiinnittää huomioita akustiikkaan jo suunnitteluvaiheessa. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Kirjastojen olisi hyvä käyttää äänimaailma-asiantuntijaa uusien kirjastotilojen suunnittelussa. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Kirjastojen olisi hyvä tarkastella uuden kirjastotilan korkeutta, koska korkeat tilat voivat lisätä kaikumista tilassa, etenkin jos seinistä puuttuu vaimentavia elementtejä. Usein tilojen korkeutta perustelaan esteettisillä seikoilla, sekä luonnonvalon määrällä. Esteettisyyden ja käytännöllisyyden välille pitäisi kuitenkin löytää kompromisseja niin äänisuunnittelussa kuin muutenkin. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Kirjastojen olisi hyvä varmistaa, että uuteen tilaan saadaan rakennettua tiloja, jotka mahdollistavat eri toimintojen toteuttamisen samaan aikaan siten, etteivät ne häiritse toisiaan tai kirjaston normaalia toimintaa – iso yhtenäinen tila, jossa on kaikki toiminnot ei ole välttämättä toimiva. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Uutta kirjastotilaa suunnitellessa, olisi hyvä varmistaa, että uudet tilat on riittävät aineiston, toimintojen ja tapahtumien sekä esteettömyyden suhteen – useasti iso tila on akustisesti huonompi kuin pieni tila. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Kirjastojen olisi hyvä tutustua erilaisiin lattiamateriaaleihin, uudenlaiset kokolatiamatot ovat hyvä ratkaisu äänimaailman kannalta. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Kirjastojen olisi hyvä pohtia lasipintojen merkitystä akustiikkaan - jos tilassa on isoja lasipintoja, pitäisi olla myös vaimentavia elementtejä. Myös auringonvalon vaikutus pitää huomioida. Valo voi olla häiritsevää esim. päätetyöskentelyn kannalta tai kuumentaa tilaa, jos ei ole jäädytystä tai kunnan verhoja. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Kirjastojen olisi hyvä suosia pehmeäpintaisia kalusteita, jotka vaimentavat kirjaston äänimaailmaa. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Kirjastojen olisi hyvä varmistaa, että eri toimijoiden väliset seinät on huolellisesti äänieristetty, varsinkin jos seinän takana on äänekästä toimintaa, esimerkiksi koulun ruokala. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla täysin hiljainen tila työskentelyä ja opiskelua varten. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla oma suljettava tila tapahtumille ja erilaisille aktiviteeteille ja kerhotoiminnalle ja vinkkauksille ja tilassa olisi hyvä olla helppokäyttöinen esityslaitteisto. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Jos tilaan tulee lasiseiniä vasten rakennuksen muiden toimijoiden tiloja, olisi hyvä varmistaa, että äänieristys on riittävä – esimerkiksi koulun ruokala heti kirjaston vieressä on huono idea, jos ei ole kunnan äänieristystä. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Kirjastotilojen, erityisesti isojen avotilojen suunnittelussa olisi hyvä huomioida ja panostaa tilan äänisuunnitteluun ja hyvään akustiikkaan. (Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)
- ▶ Kirjastotilaan portaiden rakenteisiin ja siten akustiikkaan olisi hyvä panostaa, portaat kumisevat helposti tilassa ja niiden alle jäävän tilan hyödyntämistä tulee harkita huolellisesti. (Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa, että koulun yhteydessä oleva kirjasto ei ole liian vilkas ja äänekäs, että muut kuntalaiset kokevat tilan viihtyisäksi ja haluavat käyttää tilaa myös koulujen aukioloaikoina. (Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla hiljainen ja rauhallinen tila, johon pääsee myös tapahtumien aikana. (Kysely: Onnistunut tilaratkaisu)
- ▶ Kirjastotilan akustiikkaan olisi hyvä kiinnittää huomioita, jotta voidaan vähentää melua esimerkiksi kouluvierailuiden tai tapahtumien yhteydessä. (Kysely: Kirjastotilaan liittyvä toive)
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla hiljaisia tiloja, myös tapahtumien aikana. (Kysely: Kirjastotilaan liittyvä toive)
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla varattavia, rauhallisia ja äänieristettyjä huoneita tai tiloja eri käyttötarkoituksia varten. (Kysely: Kirjastotilaan liittyvä toive)
- ▶ Kirjastotilaan olisi hyvä rakentaa erilaisia tiloja eri käyttötarkoituksiin: äänieristetty, eristettävä ja helposti muunneltava huone, jossa voi toteuttaa erilaisia toimintoja ja tapahtumia eri kohderyhmille. (Kysely: Onnistunut tilaratkaisu)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä käyttää paljon sisustuselementtejä, jotka vaimentavat ja parantavat kirjaston äänimaailmaa, esimerkiksi mattoja pöytien alla. (Havainnointi: Tuusniemen kirjasto)
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla hiljainen tila, myös tapahtumien aikana. (Havainnointi: Tuusniemen kirjasto)
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla varattava suljetavissa oleva tila esimerkiksi kokouksille. (Havainnointi: Tuusniemen kirjasto)
- ▶ Kirjastotilaa suunnitellessa olisi hyvä tarkastella kirjastotilojen toimintoja sekä tilan hiljaisuusastetta. (Havainnointi: Karttulan kirjasto)
- ▶ Kirjaston on hyvä varmistaa, että esiintymislava ei pidä ääntä, kun sen päällä liikutaan. (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)
- ▶ Kirjastotilassa olisi hyvä olla äänieristetty ja rauhallinen varattavissa oleva työskentelypiste, joka voidaan toteuttaa helposti myös erillisenä tilaan hankittavana podina. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla hiljainen tila, myös tapahtumien aikana. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla suljettava ja rauhallinen kokoushuone, jonka voi varata käyttöönsä myös verkosta. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä rakentaa nuortenosastolle äänieristys ja tilan on olisi hyvä olla suljettava. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla suljettavia, rauhallisia kokous- ja työskentelytiloja. (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä osallistua kumppanin järjestämään tapahtumamarkkinointiin ja -viestintään ja siten myös varmistaa, että tapahtumia välttelevät asiakkaat ovat tietoisia tapahtumista. (Havainnointi: Varkauden pääkirjasto)

12. Kokoelmat ja tilaratkaisut

Kirjat ja lukemisen edistäminen ovat kirjaston ydin. Kokoelmien sijoittelu ja esillepano vaikuttavat tilan toimivuuteen ja käytettävyyteen. Ratkaisuja voidaan suunnitella paikallisten tarpeiden mukaan.

Lakien ja ohjaavien asiakirjojen taso

- ▶ Kirjastopalveluissa on turvattava pääsy aineistoihin, tietoon ja kulttuurisisältöihin fyysisesti ja sähköisesti; aineistovalikoima ja toteutustapa voi vaihdella kirjaston koon, palveluverkon ja yhteistyöratkaisujen mukaan. Osa sisällöistä voi olla saatavilla verkon, varauksen, kuljetusten tai yhteistyön kautta. (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Yleisellä kirjastolla tulee olla ylläpidetty ja uudistuva kokoelma, joka koostuu fyysisestä aineistosta ja sähköisten aineistojen käyttöoikeuksista. (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Kirjaston kokoelma tulee olla monipuolinen, laadukas ja ajankohtainen ja sitä tulee uudistaa säännöllisesti. (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Kirjastopalveluissa on voitava edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua. Tämä voi tarkoittaa mahdollisuutta keskusteluihin, tapahtumiin ja kohtaamisiin kirjaston omissa tiloissa, yhteiskäyttöisissä tiloissa, kumppanitiloissa tai verkossa. (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Kirjastopalvelujen järjestämisessä on huolehdittava saavutettavuudesta ja esteettömyydestä. (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Kirjaston viestintää tulee arvioida yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Käytettävät kielet, muodot ja kanavat tulee valita paikallisen asiakaskunnan tarpeet huomioiden siten, että palvelut ovat yhdenvertaisesti saavutettavissa. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Kirjasto voi käyttää oikeasuhtaista positiivista erityiskohtelua tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistämiseksi. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Kirjaston on tehtävä tilanteen mukaan asianmukaiset ja tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotta vammainen henkilö voi käyttää kirjastopalveluja yhdenvertaisesti muiden kanssa. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Strategia painottaa kirjastojen maksuttomuuden säilyttämistä. (OKM: Kulttuuripoliitiikan strategia 2025)
- ▶ Strategia painottaa kirjastojen lähipalveluluonteen säilyttämistä ja palvelujen saavutettavuutta. (OKM: Kulttuuripoliitiikan strategia 2025)
- ▶ Strategia korostaa, että kirjaston on hyvä edistää tiedon ja kulttuurin saatavuutta. (OKM: Kulttuuripoliitiikan strategia 2025)
- ▶ Strategia ohjaa kirjastoja tukemaan kansalaisyhteiskuntaa ja yhteiskunnan demokraattista kehitystä. (OKM: Kulttuuripoliitiikan strategia 2025)
- ▶ Kirjaston on hyvä tarjota eri kielillä aineistoa, joka tukee kaikkien mahdollisuuksia kehittää tietoaan ja taitojaan taustasta riippumatta. (OKM: Taide, kulttuuri ja moninainen Suomi)
- ▶ Kirjaston on hyvä tarjota pääsy aineistoihin, tietoon, ideoihin ja kulttuurisisältöihin riippumatta tiedon muodosta ja mediasta. (Kirjastotyön eettiset periaatteet)
- ▶ Kirjaston on hyvä pitää monipuoliset ja uudistuvat kokoelmat käytettävissä. (Kirjastotyön eettiset periaatteet)
- ▶ Kirjaston on hyvä pitää kansallista kulttuuriperintöä käytettävissä ja tuoda sitä esiin tarkoituksenmukaisilla tavoilla. (Kirjastotyön eettiset periaatteet)
- ▶ Kirjaston on hyvä parantaa saavutettavaa ja yhteiskunnan moninaisuutta ilmentävää aineistoa koskevaa löydettävyyttä esimerkiksi teemahyllyillä, rinnakkaisijoittelulla tai muulla selkeällä esillepanolla. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston saavutettavalle aineistolle, kuten äänikirjoille, isotekstisille kirjoille ja selkokirjoille varatut hyllyt on hyvä sijoittaa helppopääsyiseen ja helposti löydettävään paikkaan. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)

Selvitysten, arviointien ja hankkeiden taso

- ▶ Kirjastotilassa kannattaa olla esillä kirjallisuutta eri formaateissa. (Itä-Suomen kirjastot lupaavat)
- ▶ Kirjastotilaan kannattaa koota monipuolisia aineistonäyttelyitä. (Itä-Suomen kirjastot lupaavat)
- ▶ Kirjaston kannattaa pitää valtaosa aineistosta, laitteista ja palveluista maksuttomina. (Sivistyksen suunta 2025)

Kirjastojen hyvien käytänteiden taso

- ▶ Kirjaston olisi hyvä panostaa aineiston hyvään aseteluun tilassa. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä suosittelaa ja vinkata kirjoista ja muusta aineistosta tilaviestinnässä ja hyödyntää tässä myös QR-koodeja. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä osallistaa asiakkaat tilojen koristeluun – esimerkiksi lukiolaiset voivat suunnitella ja toteuttaa sateenkaarihyllyn. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Uutta kirjastotilaa suunniteltaessa olisi hyvä varmistaa, että uudet tilat ovat riittävät aineiston, toimintojen ja tapahtumien sekä esteettömyyden suhteen – useasti iso tila on akustisesti huonompi kuin pieni tila. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)

13. Asiakaspalvelutilat ja kohtaamiset

Lainsäädäntö korostaa palvelujen saavutettavuutta ja yhdenvertaisuutta. Näitä tulee ottaa huomioon asiakaspalvelutilojen suunnittelussa. Tilaratkaisuilla voi myös vaikuttaa vahvasti asiakaspalvelukokemukseen.

Lakien ja ohjaavien asiakirjojen taso

- ▶ Kirjastopalvelujen järjestämisessä on huolehdittava saavutettavuudesta ja esteettömyydestä. (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Kirjastopalveluissa ei saa esiintyä syrjintää tai häirintää, ja tilojen käytössä on edistettävä yhdenvertaista ja turvallista asiointia. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Kirjaston viestintää tulee arvioida yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Käytettävät kielet, muodot ja kanavat tulee valita paikallisen asiakaskunnan tarpeet huomioiden siten, että palvelut ovat yhdenvertaisesti saavutettavissa. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Kirjasto voi käyttää oikeasuhtaista positiivista erityiskohtelua tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistämiseksi. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Kirjaston on tehtävä tilanteen mukaan asianmukaiset ja tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotta vammaisen henkilö voi käyttää kirjastopalveluja yhdenvertaisesti muiden kanssa. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Strategia painottaa kirjastojen lähialue- ja palveluluonteen säilyttämistä ja palvelujen saavutettavuutta. (OKM: Kulttuuripolitiikan strategia 2025)
- ▶ Kirjaston neuvonnan on hyvä olla saavutettavaa ja helposti lähestyttävää fyysisesti ja henkisesti. (YKS 2016–2020)
- ▶ Kirjastotilan on hyvä olla henkisesti ja fyysisesti saavutettava myös erityisryhmille. (YKS 2016–2020)
- ▶ Asiakkaiden ja henkilöstön työskentely- ja viestintäympäristössä on hyvä huolehtia henkilösuoja- ja yksityisyyden säilymisestä. (YKS 2016–2020)
- ▶ Kirjastotiloissa on hyvä mahdollistaa neuvontatilanne, jossa asiakkaan yksityisyys säilyy. (YKS 2016–2020)
- ▶ Kirjastolla on hyvä olla tarvittavia ja ajanmukaisia laitteita, yhteyksiä ja ohjelmistoja henkilökunnan ja asiakkaiden käyttöön. (YKS 2016–2020)
- ▶ Henkilökunnan on hyvä osata antaa teknistä tukea asiakkaille. (YKS 2016–2020)
- ▶ Kirjaston on hyvä tarjota pääsy aineistoihin, tietoon, ideoihin ja kulttuurisisältöihin riippumatta tiedon muodosta ja mediasta. (Kirjastotyön eettiset periaatteet)
- ▶ Kirjaston on hyvä huolehtia siitä, että asiakkaiden yksityisyys säilyy. (Kirjastotyön eettiset periaatteet)
- ▶ Kirjaston henkilökunnan ja palvelupisteiden on hyvä olla helposti löydettävissä ja tunnistettavissa. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston asiakaspalvelupisteessä on hyvä olla käytössä kommunikointia helpottavia apuvälineitä ja laitteita, esimerkiksi induktiosilmukka. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston asiakaspalvelijoiden kielitaito (ml. viittomakieli) on hyvä tehdä näkyväksi asiakkaille. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston asiakaspalvelutilanteen on hyvä olla yksityisyyttä suojaava ja turvallinen. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston viestinnässä käytettävän kielen on hyvä olla selkeää ja ymmärrettävää sekä puheessa että teksteissä. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston viestinnässä on hyvä huomioida kunnan kielellinen asema; lisäksi viestintää on hyvä tarjota tarpeen mukaan selkokielellä, viittomakielellä ja muilla kunnassa käytetyillä kielillä. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston on hyvä viestiä saavutettavuudesta ainakin esitteissä ja verkkosivuilla: asiakkaiden on hyvä pystyä arvioimaan kuinka helppoa tiloissa toimiminen ja palveluiden käyttäminen tai tapahtumiin osallistuminen on. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Palvelupisteeltä on hyvä olla näköyhteys sisäänkäyntiin, jotta henkilökunta huomaa mahdollisesti apua tarvitsevat asiakkaat. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston palvelu-/lainauspisteen on hyvä olla merkitty opasteella ja sen on hyvä erottua tummuuskontrastina ympäristöstä. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Palvelupisteessä on hyvä mahdollistaa asiointi sekä istuen että seisten; toteutustapa voi vaihdella. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston palvelupisteessä on hyvä huomioida erilaiset asiointitarpeet esimerkiksi tukikaiteen, keppitelineen tai sopivan istuimen avulla. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston palvelupisteessä on hyvä olla hyvä ja tasainen valaistus. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston palvelupisteessä on hyvä olla induktiosilmukka ja siitä kertova opaste. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston henkilökunnan on hyvä auttaa asiakkaita tarvittaessa yleisön käytössä oleviin laitteisiin. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston on hyvä arvioida, millaisia lainattavia apuvälineitä asiakkaiden käyttöön on tarkoitusn mukaisesti tarjota. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)

Selvitysten, arviointien ja hankkeiden taso

- ▶ Kirjastojen kannattaa olla suunnittelemassa yhteisiä tiloja ja toimintaa muiden kunnallisten toimijoiden kanssa, jotta kirjastotilassa voidaan ottaa huomioon erilaiset käyttäjäryhmät ja kirjastotoiminnan muutokset. (Peruspalveluiden arviointi 2019)
- ▶ Kirjastopalvelujen on hyvä olla kaikkien käytettävissä ja saavutettavissa. (Peruspalveluiden arviointi 2019)
- ▶ Kirjastojen kannattaa suunnitella ja tarvittaessa muunnella tilanteen mukaan kirjaston aukioloaikoja, jotta jokainen asiakas pystyy käyttämään kirjastoa myös pienissä kirjastoissa ja omatoimiaikana. (Peruspalveluiden arviointi 2019)
- ▶ Kirjastotilassa kannattaa olla tila ja laitteet, jossa henkilökunta voi opastaa asiakasta. (Peruspalveluiden arviointi 2019)
- ▶ Kirjastotilassa kannattaa olla tila ja laitteet, jossa henkilökunta voi opastaa asiakasta virtuaalisesti. (Peruspalveluiden arviointi 2019)
- ▶ Kirjastojen kannattaa säilyttää kasvokkain tarjottavat palvelut. (IFLA Trend Report 2024)
- ▶ Kirjasto- ja tietopalvelut kannattaa pitää lähipalveluina saavutettavissa joustavasti erilaisia sähköisiä ja fyysisiä tilamahdollisuuksia hyödyntäen. (Sivistyksen suunta 2025)

Kirjastojen hyvien käytänteiden taso

- ▶ Kirjaston olisi hyvä tarkastella asiakaspalveluperiaatteitaan ja määritellä siten tietoisesti millaisen asiakaskokemuksen kirjasto haluaa tarjota. (Havainnointi: Karttulan kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tarkastella miten palvelupisteen koko ja virkailijan rooli vaikuttavat asiakaskokemukseen ja päättää tietoisesti esimerkiksi siitä halutaanko, että henkilökunta pysyy passiivisena asiakaspalvelupisteen takana vai liikkuuu henkilökunta aktiivisesti kirjastotilassa ja mahdollistaa spontaanin asiakaskohtamisen ja asiakaspalvelun. (Havainnointi: Karttulan kirjasto)
- ▶ Kirjastojen olisi hyvä tarkastella omaa tapaa toteuttaa asiakaspalvelua suhteessa kirjastolain edellytyksiin ja olemassa oleviin resursseihin – onko kirjastolla resursseja pitää useita palvelupisteitä ja halutaanko asiakas- ja tietopalvelua toteuttaa osana jalkautuvaa asiakaspalvelua. (Havainnointi: Joensuun pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä kouluttaa henkilökunta kohtaamaan ja palvelemaan asiakkaita kirjastotiloissa. (Havainnointi: Joensuun pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä toteuttaa pieniä infopisteitä tilaan, jonne asiakkaat voivat kutsupainikkeella kutsua virkailijan. (Havainnointi: Joensuun pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä määrittää selkeästi jalkautuvan henkilökunnan työtehtävät ja roolit. (Havainnointi: Joensuun pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä pilkkoa työvuoro useaan eri osastolle ja tehtäviin jakautuvaan työhön. (Havainnointi: Joensuun pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä kouluttaa koko kirjaston henkilöstö tekemään kaikkia kirjaston tehtäviä kaikissa kirjaston osastoilla ja hyödyntää koulutuksessa eri osastojen konkareita. (Havainnointi: Joensuun pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä laatia selkeä ohjeistus kaikkiin kirjaston työtehtäviin. (Havainnointi: Joensuun pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tiedottaa monikanavaisesti asiakkaita muutoksesta, miksi se tehdään ja miten se tulee auttamaan asiakkaita ja mitä muutoksen toteuttaminen aiheuttaa esimerkiksi aukiolon suhteen (kirjasto on suljettu remontin aikana). (Havainnointi: Joensuun pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä selkeyttää kirjastotilassa asiakkaille eri palveluita ja niihin liittyvää tilaviestintää, jotta tila ohjaisi itsessään asiakasta – kirjaston olisi hyvä hyödyntää erillistä suunnittelijaa tehtävään ja käyttää huomiovärejä. (Havainnointi: Joensuun pääkirjasto)

14. Digiopastus, tietosuoja ja yksityisyys

Kirjastot voivat tarjota välineitä ja tiloja digitaalisten palvelujen käyttöön. Samalla olisi tärkeää huomioida tietosuoja ja yksityisyys sekä rauhallisuus tilaratkaisuissa.

Lakien ja ohjaavien asiakirjojen taso

- ▶ Ohjauksen ja sisältöjen tuottamisen toteuttaminen voi edellyttää tarkoituksenmukaisia tiloja ja laitteita. Käytännössä tämä voi tarkoittaa esimerkiksi rauhallista asiointipaikkaa, varattavaa tilaa, yhteiskäyttöistä työskentelytilaa tai digitaalisia ratkaisuja. (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Kirjastopalvelujen järjestämisessä on huomioitava oppimisen ja työskentelyn tarpeet. Rauhallisen työskentelyn mahdollistaminen voi toteutua erillisessä tilassa, rajatulla alueella, varauskäytännöillä tai yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Kirjastopalvelujen järjestämisessä on huolehdittava saavutettavuudesta ja esteettömyydestä. (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Kirjastopalvelujen maksuttomuuden ja saatavuuden tulee tukea mahdollisuutta itsensä kehittämiseen varallisuudesta riippumatta. (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Kirjastolla tulee olla henkilökunnalle ja käyttäjille tarkoituksenmukainen pääsy ajantasaisiin laitteisiin, ohjelmistoihin ja verkkoyhteyksiin. (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Kirjastolla tulee olla osaava henkilöstö, joka voi toteuttaa kirjastolain mukaisia tehtäviä tarkoituksenmukaisissa palveluympäristöissä. (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Kirjaston viestintää tulee arvioida yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Käytettävät kielet, muodot ja kanavat tulee valita paikallisen asiakaskunnan tarpeet huomioiden siten, että palvelut ovat yhdenvertaisesti saavutettavissa. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Kirjasto voi käyttää oikeasuhtaista positiivista erityiskohtelua tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistämiseksi. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Kirjaston on tehtävä tilanteen mukaan asianmukaiset ja tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotta vammaisen henkilö voi käyttää kirjastopalveluja yhdenvertaisesti muiden kanssa. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Strategia painottaa kirjastojen lähipalveluluonteen säilyttämistä ja palvelujen saavutettavuutta. (OKM: Kulttuuripolitiikan strategia 2025)
- ▶ Strategian mukaan kirjastoja on hyvä kehittää avoimina tiloina, jotka tukevat oppimista, harrastamista ja kansalaistoimintaa. Tämä voi tarkoittaa erilaisia paikallisesti tarkoituksenmukaisia tilaratkaisuja. (OKM: Kulttuuripolitiikan strategia 2025)
- ▶ Strategia painottaa kirjastojen maksuttomuuden säilyttämistä. (OKM: Kulttuuripolitiikan strategia 2025)
- ▶ Strategia ohjaa kirjastoja toimimaan digitaalista tasa-arvoa tukevana toimijoina esimerkiksi tarjoamalla ajanmukaisia laitteita, yhteyksiä ja opastusta. (OKM: Kulttuuripolitiikan strategia 2025)
- ▶ Kirjaston laitteiden ja ohjelmistojen on hyvä olla ajan tasalla. (YKS 2016–2020)
- ▶ Asiakkaiden ja henkilöstön työskentelypisteissä on hyvä huolehtia henkilösuojusta ja yksityisyyden säilymisestä. (YKS 2016–2020)
- ▶ Kirjastotiloissa on hyvä mahdollistaa neuvontatilanne, jossa asiakkaan yksityisyys säilyy. (YKS 2016–2020)
- ▶ Kirjastolla on hyvä olla tarvittavia ja ajanmukaisia laitteita, yhteyksiä ja ohjelmistoja henkilökunnan ja asiakkaiden käyttöön. (YKS 2016–2020)
- ▶ Henkilökunnan on hyvä osata antaa teknistä tukea asiakkaille. (YKS 2016–2020)
- ▶ Kirjaston on hyvä huolehtia siitä, että asiakkaiden yksityisyys säilyy. (Kirjastotyön eettiset periaatteet)
- ▶ Kirjaston henkilökunnan ja palvelupisteiden on hyvä olla helposti löydettävissä ja tunnistettavissa. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston asiakaspalvelupisteessä on hyvä olla käytössä kommunikointia helpottavia apuvälineitä ja laitteita, esimerkiksi induktiosilmukka. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston asiakaspalvelijoiden kielitaito (ml. viittomakieli) on hyvä tehdä näkyväksi asiakkaille. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston asiakaspalvelutilanteen on hyvä olla yksityisyyttä suojaava ja turvallinen. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston neuvonnan on hyvä olla saavutettavaa ja helposti lähestyttävää fyysisesti ja henkisesti. (YKS 2016–2020)
- ▶ Kirjaston henkilökunnan on hyvä auttaa asiakkaita tarvittaessa yleisön käytössä oleviin laitteisiin. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)

Selvitysten, arviointien ja hankkeiden taso

- ▶ Kirjastojen kannattaa pyrkiä jakamaan tiloja muiden kunnallisten toimijoiden kanssa. (Peruspalveluiden arviointi 2019)
- ▶ Kirjastojen kannattaa olla suunnittelemassa yhteisiä tiloja ja toimintaa muiden kunnallisten toimijoiden kanssa, jotta kirjastotilassa voidaan ottaa huomioon erilaiset käyttäjäryhmät ja kirjastotoiminnan muutokset. (Peruspalveluiden arviointi 2019)
- ▶ Kirjastopalvelujen on hyvä olla kaikkien käytettävissä ja saavutettavissa. (Peruspalveluiden arviointi 2019)
- ▶ Kirjastojen kannattaa suunnitella ja tarvittaessa muunnella tilanteen mukaan kirjaston aukioloaikoja, jotta jokainen asiakas pystyy käyttämään kirjastoa myös pienissä kirjastoissa ja omatoimiaikana. (Peruspalveluiden arviointi 2019)
- ▶ Kirjastotilassa kannattaa olla tila ja laitteet, jossa henkilökunta voi opastaa asiakasta. (Peruspalveluiden arviointi 2019)
- ▶ Kirjastotilassa kannattaa olla tila ja laitteet, jossa henkilökunta voi opastaa asiakasta virtuaalisesti. (Peruspalveluiden arviointi 2019)
- ▶ Kirjastojen kannattaa säilyttää kasvokkain tarjottavat palvelut. (IFLA Trend Report 2024)
- ▶ Kirjasto- ja tietopalvelut kannattaa pitää lähipalveluina saavutettavissa joustavasti erilaisia sähköisiä ja fyysisiä tilamahdollisuuksia hyödyntäen. (Sivistyksen suunta 2025)
- ▶ Kirjastotilassa kannattaa olla tila ja laitteet, jossa voi vinkata virtuaalisesti. (Itä-Suomen kirjastot lupaavat)
- ▶ Kirjastotilassa kannattaa olla tila ja laitteet, jossa asiakasta voi opastaa tiedonlähteille ja auttaa kirjaston verkkopalveluiden käytössä. (Itä-Suomen kirjastot lupaavat)
- ▶ Kirjastotilassa kannattaa olla tila ja laitteet, jossa voi tarjota digitukea yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. (Itä-Suomen kirjastot lupaavat)
- ▶ Kirjastojen kannattaa varautua siihen, että ne voivat entistä laajemmin mahdollistaa asiakkaiden osallistumisen digitaaliseen yhteiskuntaan tarjoamalla ajanmukaisia yhteyksiä, laitteita, ohjelmistoja ja digitukea tarkoituksenmukaisilla tavoilla. (Sitra: Megatrendit 2023)
- ▶ Kirjastojen kannattaa varautua 3D-tulostamisen kasvuun ja laajemmin kehittää MakerSpace- tyylistä toimintaa. (Sitra: Megatrendit 2023)
- ▶ Kirjaston kannattaa tarjota laitteita, ohjelmistoja, yhteyksiä ja järjestelmiä, joiden avulla ihmiset voivat toimia digitaalisessa yhteiskunnassa tasavertaisesti. (IFLA Trend Report 2024)
- ▶ Kirjaston kannattaa mahdollistaa digitaatioissa sekä media- ja informaatiolukutaidossa annettava koulutus ja tuki tarkoituksenmukaisilla tiloilla, laitteilla ja järjestelyillä. (IFLA Trend Report 2024)
- ▶ Kirjaston kannattaa panostaa kirjastohenkilökunnan digiosaamiseen. (IFLA Trend Report 2024)
- ▶ Kirjastotilassa kannattaa olla sellaiset yhteydet ja laitteet, jotka mahdollistavat täysipainoisen osallistumisen yhteiskuntaan: digitaalinen osallisuus lisää yhdenvertaisuutta. (IFLA Trend Report 2024)
- ▶ Kirjastotilassa kannattaa olla ilmainen wifi. (IFLA Trend Report 2024)
- ▶ Kirjastojen kannattaa tarkastella ja kehittää omaa laite- esinelainausta, jotta kaikki kansalaiset pääsevät käyttämään kehittyvän teknologian välineitä ja ohjelmistoja myös kirjaston ulkopuolella. (IFLA Trend Report 2024)
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla paikka, laitteet, ohjelmistot ja yhteydet, joissa asiakkaat voivat osallistua erilaisiin verkkoyhteisöihin ja verkkopeleihin. (IFLA Trend Report 2024)
- ▶ Kirjastossa kannattaa olla laitteet, välineet ja ohjelmat, joiden avulla erityisesti ikäihmiset voivat osallistua digitaaliseen toimintaan. (IFLA Trend Report 2024)
- ▶ Kirjastossa kannattaa olla tila sekä tarvittavat laitteet, välineet ja ohjelmat erityisesti vanhenneelle väestölle suunnattuun digineuvontaan, -opastukseen ja -koulutuksiin. (IFLA Trend Report 2024)
- ▶ Kirjastojen kannattaa tarjota ikäihmisille pääsy teknologiaan ja taitoihin niin laitteen kuin osaavien kirjastojen henkilökunnan avustamina ja rohkaisemina, jotta he pääsevät osallisiksi digitaalisesta osallisuudesta ja yhteisöllisyydestä. (IFLA Trend Report 2024)
- ▶ Kirjaston kannattaa pitää valtaosa aineistosta, laitteista ja palveluista maksuttomina. (Sivistyksen suunta 2025)

Kirjastojen hyvien käytänteiden taso

- ▶ Erityisesti pienten paikkakuntien kirjastojen, jossa ei ole viranomaispalveluita, olisi hyvä harkita palvelun laajentamista palvelua asiointipisteellä ja lisätä siten kirjaston tarpeellisuutta (Havainnointi: Suomenniemen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä kouluttaa henkilöstö digineuvonnan sekä viranomaispalveluiden perusasioihin (Havainnointi: Suomenniemen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa asiointipisteen koneiden turvallisuus ja yksityisyys (Havainnointi: Suomenniemen kirjasto)
- ▶ Kirjaston asiointipisteessä olisi hyvä olla esillä kirjalliset ohjeet palvelun käyttöön erityisesti omatoimiaikana (Havainnointi: Suomenniemen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa, että kirjaston ja asiointipisteen verkkoyhteydet ovat luotettavat ja riittävät – tämä edellyttää ennakoivaa suunnittelua ja kustannusten jakoa siltä varalta, ettei verkko toimi tai siinä tapahtuu olennaisia muutoksia (Havainnointi: Suomenniemen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa asiointipisteen koneiden turvallisuus ja yksityisyys (Havainnointi: Suomenniemen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa tietoturva, varsinkin jos omatoimiaikana kuntalaisilla on pääsy kirjaston henkilökunnan työtiloihin (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä kouluttaa henkilöstö digineuvonnan sekä viranomaispalveluiden perusasioihin (Havainnointi: Suomenniemen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa, että kirjaston ja asiointipisteen verkkoyhteydet ovat luotettavat ja riittävät – tämä edellyttää ennakoivaa suunnittelua ja kustannusten jakoa siltä varalta, ettei verkko toimi tai siinä tapahtuu olennaisia muutoksia (Havainnointi: Suomenniemen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa tietoturva, varsinkin jos omatoimiaikana kuntalaisilla on pääsy kirjaston henkilökunnan työtiloihin (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)

15. Omatoimikirjasto ja turvallinen käyttö

Omatoimikirjastojen suunnittelussa on hyvä huomioida yhdenvertaisen käytön mahdollistaminen sekä turvallisuuteen liittyvät näkökulmat. Kirjastojen on hyvä harkita turvallisuussuunnitelman ja ohjeistuksen laatimista omatoimijalle ja tehdä tiivistä yhteistyötä esimerkiksi koulujen kanssa.

Lakien ja ohjaavien asiakirjojen taso

- ▶ Kirjastopalveluissa on turvattava pääsy aineistoihin, tietoon ja kulttuurisisältöihin fyysisesti ja sähköisesti; aineistovalikoima ja toteutustapa voi vaihdella kirjaston koon, palveluverkon ja yhteistyöratkaisujen mukaan. Osa sisällöistä voi olla saatavilla verkon, varauksen, kuljetusten tai yhteistyön kautta. (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Kirjastopalvelujen järjestämisessä on huolehdittava saavutettavuudesta ja esteettömyydestä. (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Viranomaisen tulee arvioida, miten yhdenvertaisuus toteutuu myös kirjastopalveluissa ja kirjastotiloissa, ja edistää yhdenvertaisuuden toteutumista. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Kirjaston viestintää tulee arvioida yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Käytettävät kielit, muodot ja kanavat tulee valita paikallisen asiakaskunnan tarpeet huomioiden siten, että palvelut ovat yhdenvertaisesti saavutettavissa. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Kirjastopalveluissa ei saa esiintyä syrjintää tai häirintää, ja tilojen käytössä on edistettävä yhdenvertaista ja turvallista asiointia. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Kirjasto voi käyttää oikeasuhtaista positiivista erityiskohtelua tosiasialisen yhdenvertaisuuden edistämiseksi. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Kirjaston on tehtävä tilanteen mukaan asianmukaiset ja tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotta vammaisen henkilö voi käyttää kirjastopalveluja yhdenvertaisesti muiden kanssa. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Kirjastorakennuksen sekä sen piha- ja oleskelualueiden suunnittelussa ja rakentamisessa on otettava esteettömyys ja käytettävyyden huomioon käyttötarkoituksen, käyttäjämäärän ja kerrosluvun edellyttämällä tavalla. (Rakentamislaki)
- ▶ Strategian mukaan kirjastoja on hyvä kehittää avoimina tiloina, jotka tukevat oppimista, harrastamista ja kansalaistoimintaa. Tämä voi tarkoittaa erilaisia paikallisesti tarkoituksenmukaisia tilaratkaisuja. (OKM: Kulttuuripolitiikan strategia 2025)
- ▶ Kirjaston laitteiden ja ohjelmistojen on hyvä olla ajan tasalla. (YKS 2016–2020)
- ▶ Kirjastolla on hyvä olla tarvittavia ja ajanmukaisia laitteita, yhteyksiä ja ohjelmistoja henkilökunnan ja asiakkaiden käyttöön. (YKS 2016–2020)
- ▶ Kirjaston on hyvä mahdollistaa avoimia keskustelutilaisuuksia tarkoituksenmukaisilla tilaratkaisulla ja tarvittavalla tekniikalla. (YKS 2016–2020)
- ▶ Kirjastotilan on hyvä olla avoin ja turvallinen tila kaikille. (Kirjastotyön eettiset periaatteet)

Selvitysten, arviointien ja hankkeiden taso

- ▶ Kirjastopalvelujen on hyvä olla kaikkien käytettävissä ja saavutettavissa. (Peruspalveluiden arviointi 2019)
- ▶ Kirjastojen kannattaa suunnitella ja tarvittaessa muunnella tilanteen mukaan kirjaston aukioloaikoja, jotta jokainen asiakas pystyy käyttämään kirjastoa myös pienissä kirjastoissa ja omatoimiaikana. (Peruspalveluiden arviointi 2019)
- ▶ Kirjastojen kannattaa osallistaa asiakkaat kehittämään omatoimiaukiolon palveluita ja toimintaa. (Peruspalveluiden arviointi 2019)
- ▶ Kirjasto- ja tietopalveluita kannattaa tarjota eri kielillä, jotta tuetaan väestön yhtäläisiä mahdollisuuksia tietoon. (Sivistyksen suunta 2025)
- ▶ Kirjastojen kannattaa huomioida kirjastotiloissa väestön väheneminen: kirjastotilojen kannattaa olla esteettömiä ja tiloissa on hyvä pystyä tarjoamaan entistä enemmän palveluita vanhennevalle väestölle. (Sitra: Megatrendit 2023)
- ▶ Kirjastojen kannattaa huomioida kirjastotiloissa syntyvyyden laskeminen: tulevaisuudessa kirjastotiloja ei ole käyttämässä nykyistä määrää lapsia ja nuoria. (Sitra: Megatrendit 2023)
- ▶ Kirjastojen kannattaa varautua siihen, että syrjäisimmillä seuduilla väestö vähenee ja ikääntyneen väestön osuus kasvaa. (Sitra: Megatrendit 2023)
- ▶ Kirjastojen kannattaa varautua siihen, että muutto maalta kaupunkiin jatkuu. (Sitra: Megatrendit 2023)

Kirjastojen hyvien käytänteiden taso

- ▶ Olisi hyvä laatia kirjastolle oma omatoimisopimus, joka asiakkaan tulee allekirjoittaa kasvotusten. (Kysely: omatoimikirjasto)
- ▶ Olisi hyvä, että alle 15-vuotiaalla tulisi olla huoltajan hyväksyntä omatoimijalan käyttöön. (Kysely: omatoimikirjasto)
- ▶ Olisi hyvä laatia turvallisuussuunnitelma ja ohjeistus omatoimijalle, jotka voi antaa paperisena asiakkaalle osana omatoimisopimusta. (Kysely: omatoimikirjasto)
- ▶ Olisi hyvä laatia henkilökunnalle ohjeistus ja turvallisuussuunnitelma omatoimijalle. (Kysely: omatoimikirjasto)
- ▶ Tapahtumajärjestäjille olisi hyvä laatia oma tapahtumasopimus myös omatoimijalle. (Kysely: omatoimikirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä keskustella välittömästi ja suoraan haasteita aiheuttaneen asiakkaan kanssa, jotta häiritsevä toiminta saadaan loppumaan. (Kysely: omatoimikirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tehdä erittäin tiivistä yhteistyötä koulun ja nuorisotoimen kanssa ja ennaltaehkäistä ja ratkoa häiriötilanteet nopeasti koulun ja nuorisotoimen kanssa. (Kysely: omatoimikirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä määrittää selkeät perusteet omatoimiaikaan liittyvän oikeuden perumisesta tai pääsykieltojen asettamisesta ja sisällyttää perusteet osaksi omatoimisopimusta. Kirjasto ei voi täysin vapaasti määrittää perusteita, vaan niiden täytyy perustua kirjastolakiin (15 §). (Kysely: omatoimikirjasto)
- ▶ Omatoimikirjastoissa olisi hyvä tiedottaa selkeästi kameravalvonnasta. (Kysely: omatoimikirjasto)
- ▶ Vartioiden olisi hyvä käydä kierroksella omatoimikirjastossa. (Kysely: omatoimikirjasto)
- ▶ Omatoimijasta olisi hyvä kertoa tarkemmin asiakkaille ja viestiä selkeästi mitä omatoimiaika konkreettisesti tarkoittaa. (Kysely: omatoimikirjasto)
- ▶ Olisi hyvä, että kirjaston riskialttiit tilat voisi sulkea/estää kulun omatoimiakana, esimerkiksi keittiötilat etc. (Kysely: omatoimikirjasto)
- ▶ Kirjaston WC-tilat ja vesipisteet olisi hyvä automatisoida, siten ettei esimerkiksi vesihana voi jäädä valumaan omatoimiakana. (Kysely: omatoimikirjasto)
- ▶ Aktiivisia kyläläisiä tai asiakkaita voi osallistaa, sitouttaa ja kouluttaa tukemaan kirjaston pieniä tehtäviä omatoimiaikana, esimerkiksi lehtien haku postilaatikosta. (Kysely: omatoimikirjasto)
- ▶ Vastausten perusteella, pienten paikkakuntien kirjastojen kannattaa huolellisesti pohtia kumpi on kuntalaisten kannalta tärkeämpää: kirjaston saavutettavuus vai viranomaispalveluiden saavutettavuus, tai olla tarkkana tilasuunnittelussa, että eri toimijoiden tilat voi laittaa eristää kirjastotilassa turvallisesti omatoimiaikana. (Kysely: omatoimikirjasto)
- ▶ Kirjastojen olisi hyvä lisätä aukioloaikoja ottamalla käyttöön omatoimiaika. (Kysely: Kirjastotilaan liittyvä toive)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä suunnitella tarkasti tallentavien valvontakameroiden paikat ja katvealueet. (Havainnointi: Karttulan kirjasto)
- ▶ Jos kirjasto haluaa edistää ja mahdollistaa kuntalaisten omatoimista kirjaston käyttöä kirjaston olisi hyvä toimia omatoimikirjastona. (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tehdä huolellista, jopa liiallista ennakkointia ja tarkastella erilaisia kuntapäätöksen tekoon liittyviä skenaarioita remontin suunnittelussa – suunnitelmissa olisi hyvä laskea omatoimiratkaisun hinta varmuuden vuoksi. (Havainnointi: Nurmeksen pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa, että kirjastotiloihin tai kirjaston muihin tiloihin ei pääse kuin omatoimiaikana ja kirjaston ollessa auki. (Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla tallentava videovalvonta, jossa ei olisi katvealueita. (Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä viestiä näkyvästi tallentavasta videovalvonnasta. (Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)

16. Laite- ja esinelainaus

Kirjastojen on hyvä tarkastella laite- ja esinelainaustoiminnan kehittämistä, tuotteistamista ja sen markkinointia osana palvelukokonaisuutta.

Lakien ja ohjaavien asiakirjojen taso

- ▶ Kirjastopalvelujen järjestämisessä on huomioitava oppimisen ja työskentelyn tarpeet. Rauhallisen työskentelyn mahdollistaminen voi toteutua erillisessä tilassa, rajatulla alueella, varauskäytännöillä tai yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Kirjastopalvelujen maksuttomuuden ja saatavuuden tulee tukea mahdollisuutta itsensä kehittämiseen varallisuudesta riippumatta. (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Kirjastolla tulee olla henkilökunnalle ja käyttäjille tarkoituksenmukainen pääsy ajantasaisiin laitteisiin, ohjelmistoihin ja verkkoyhteyksiin. (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Kirjaston viestintää tulee arvioida yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Käytettävät kielet, muodot ja kanavat tulee valita paikallisen asiakaskunnan tarpeet huomioiden siten, että palvelut ovat yhdenvertaisesti saavutettavissa. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Kirjastopalvelujen järjestämisessä on huolehdittava saavutettavuudesta ja esteettömyydestä. (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Kirjaston on tehtävä tilanteen mukaan asianmukaiset ja tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotta vammaisen henkilö voi käyttää kirjastopalveluja yhdenvertaisesti muiden kanssa. (Yhdenvertaisuuslaki)

Selvitysten, arviointien ja hankkeiden taso

- ▶ Kirjastotilassa kannattaa olla sellaiset yhteydet ja laitteet, jotka mahdollistavat täysipainoisen osallistumisen yhteiskuntaan: digitaalinen osallisuus lisää yhdenvertaisuutta. (IFLA Trend Report 2024)
- ▶ Kirjastotilassa kannattaa olla ilmainen wifi. (IFLA Trend Report 2024)
- ▶ Kirjastojen kannattaa tarkastella ja kehittää omaa laite- esinelainausta, jotta kaikki kansalaiset pääsevät käyttämään kehittyvän teknologian välineitä ja ohjelmistoja myös kirjaston ulkopuolella. (IFLA Trend Report 2024)
- ▶ Kirjaston kannattaa pitää valtaosa aineistosta, laitteista ja palveluista maksuttomina. (Sivistyksen suunta 2025)

Kirjastojen hyvien käytänteiden taso

- ▶ Kirjaston olisi hyvä tehdä tiivistä yhteistyötä kunnan liikuntapalveluiden kanssa esineiden hankinnassa, korjaamisessa ja myös lainauksessa. (Kysely: Esinelainaus)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tehdä tiivistä yhteistyötä hyvinvointialueen toimijoiden, järjestöjen ja myös kaupallisten toimijoiden kanssa esineiden hankinnassa ja korjaamisessa. (Kysely: Esinelainaus)
- ▶ Kirjastotilassa olisi hyvä panostaa lainattavien esineiden selkeään ja näyttävään esillepanoon. (Kysely: Esinelainaus)
- ▶ Kirjastojen olisi hyvä markkinoida ja tehdä asiakkaat tietoisiksi lainattavista esineistä ja niiden lainaamiseen liittyvistä käytänteistä esimerkiksi tilaviestinnällä ja hyödyntämällä esimerkiksi sosiaalista mediaa. (Kysely: Esinelainaus)
- ▶ Arvokkaat esineet ja konsolipelit olisi hyvä olla lainattavissa vain ja ainoastaan kirjaston asiakaspalvelusta. (Kysely: Esinelainaus)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä panostaa lainattavien esineiden valvontaan, esimerkiksi tallentamalla videokameralla. (Kysely: Esinelainaus)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa, että esineet voi lainata helposti automaattilla. (Kysely: Esinelainaus)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä rakentaa oma selkeä ja näytävä tila lainattaville välineille. (Havainnointi: Varkauden pääkirjasto)
- ▶ Lainattavien välineiden valikoima tulisi rajata selkeästi, kaikki ei sovellu lainattavaksi. (Havainnointi: Varkauden pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä kuvata ja lisätä välineet omaan järjestelmään. (Havainnointi: Varkauden pääkirjasto)
- ▶ Kirjastolla olisi hyvä olla riittävästi säilytystilaa, jotta sesongin välineet ovat esillä ja sesongin ulkopuoliset välineet ovat varastossa. (Havainnointi: Varkauden pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä laatia ohjeistus väline-lainaukseen; ohjeistus olisi hyvä toteuttaa myös eri kielillä. (Havainnointi: Varkauden pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä ottaa kuvat ja markkinoida välineitä ja palvelua myös eri kielillä. (Havainnointi: Varkauden pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tehdä yhteistyötä esimerkiksi kunnan liikuntapalveluiden kanssa välineiden hankinnasta ja huollosta ja määrittää niiden omistajuus liikuntapalveluille. (Havainnointi: Varkauden pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä pohtia eri toimijoiden kanssa, miten välineitä hankitaan, ja hyödyntää esimerkiksi lahjoituksia yksityishenkilöiltä, seuroilta ja yrityksiltä. (Havainnointi: Varkauden pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa välineiden huolto määrittämällä siihen vastuutaho tai riittävät resurssit. (Havainnointi: Varkauden pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa riittävät resurssit ja tilat välinelainaamon ylläpitoon, kuten uusien välineiden kirjaamiseen järjestelmään ja välineiden tarkastamiseen ja korjaamiseen. (Havainnointi: Varkauden pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä rajata urheiluvälineiden lainaamisen ja palauttamisen vain henkilökunnan kautta tapahtuvaksi. (Havainnointi: Varkauden pääkirjasto)

17. Etätyö ja työskentelytilat

Kirjastolain mukainen tehtävä tarjota tiloja oppimiseen ja työskentelyyn voi toteutua kirjastotiloissa eri tavoin. Kirjastot voivat tarjota esimerkiksi rauhallisia työskentelypaikkoja, ryhmätiloja tai etätyöhön soveltuvia tiloja. Ratkaisuja voidaan toteuttaa kirjastokohtaisesti sekä tarvittaessa yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.

Lakien ja ohjaavien asiakirjojen taso

- ▶ Ohjauksen ja sisältöjen tuottamisen toteuttaminen voi edellyttää tarkoituksenmukaisia tiloja ja laitteita. Käytännössä tämä voi tarkoittaa esimerkiksi rauhallista asiointipaikkaa, varattavaa tilaa, yhteiskäyttöistä työskentelytilaa tai digitaalisia ratkaisuja. (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Kirjastopalvelujen järjestämisessä on huomioitava oppimisen ja työskentelyn tarpeet. Rauhallisen työskentelyn mahdollistaminen voi toteutua erillisessä tilassa, rajatulla alueella, varauskäytännöllä tai yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Kirjastopalvelujen maksuttomuuden ja saatavuuden tulee tukea mahdollisuutta itsensä kehittämiseen varallisuudesta riippumatta. (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Kirjastopalvelujen järjestämisessä on huolehdittava saavutettavuudesta ja esteettömyydestä. (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Kirjastolla tulee olla henkilökunnalle ja käyttäjille tarkoituksenmukainen pääsy ajantasaisiin laitteisiin, ohjelmistoihin ja verkkoyhteyksiin. (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Kirjaston on tehtävä tilanteen mukaan asianmukaiset ja tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotta vammaisen henkilö voi käyttää kirjastopalveluja yhdenvertaisesti muiden kanssa. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Strategian mukaan kirjastoja on hyvä kehittää avoimina tiloina, jotka tukevat oppimista, harrastamista ja kansalaistoimintaa. Tämä voi tarkoittaa erilaisia paikallisesti tarkoitukseenmukaisia tilaratkaisuja. (OKM: Kulttuuripolitiikan strategia 2025)
- ▶ Strategia painottaa kirjastojen lähipalveluluonteen säilyttämistä ja palvelujen saavutettavuutta. (OKM: Kulttuuripolitiikan strategia 2025)
- ▶ Strategia ohjaa kirjastoja toimimaan digitaalista tasa-arvoa tukevana toimijoina esimerkiksi tarjoamalla ajanmukaisia laitteita, yhteyksiä ja opastusta. (OKM: Kulttuuripolitiikan strategia 2025)
- ▶ Kirjaston laitteiden ja ohjelmistojen on hyvä olla ajan tasalla. (YKS 2016–2020)
- ▶ Asiakkaiden ja henkilöstön työskentelyympäristössä on hyvä huolehtia henkilösuojausta ja yksityisyyden säilymisestä. (YKS 2016–2020)
- ▶ Kirjastolla on hyvä olla tarvittavia ja ajanmukaisia laitteita, yhteyksiä ja ohjelmistoja henkilökunnan ja asiakkaiden käyttöön. (YKS 2016–2020)
- ▶ Henkilökunnan on hyvä osata antaa teknistä tukea asiakkaille. (YKS 2016–2020)
- ▶ Kirjaston on hyvä tarjota pääsy aineistoihin, tietoon, ideoihin ja kulttuurisisältöihin riippumatta tiedon muodosta ja mediasta. (Kirjastotyön eettiset periaatteet)
- ▶ Kirjaston on hyvä mahdollistaa oppiminen, yhteisöllinen toiminta ja kohtaamiset tarkoituksenmukaisilla tilaratkaisulla. (Kirjastotyön eettiset periaatteet)
- ▶ Kirjaston on hyvä olla saavutettava sijainnin ja aukioloaikojen näkökulmasta paikalliset tarpeet huomioiden. (YKS 2016–2020)

Selvitysten, arviointien ja hankkeiden taso

- ▶ Kirjastojen kannattaa varautua lisääntyvään etä- ja hybridityöhön kehittämällä siihen soveltuvia työskentelyratkaisuja. (Sitra: Megatrendit 2023)
- ▶ Kirjastotiloissa kannattaa olla tiloja ja laitteita, jotka mahdollistavat etätyöskentelyn: etätyöskentelyn arvioidaan kasvavan ja sitä kautta kirjasto voi toimia kohtaamispaikkana myös eri etätyöntekijöille. (IFLA Trend Report 2024)

Kirjastojen hyvien käytänteiden taso

- ▶ Kirjastotilassa olisi hyvä olla äänieristetty ja rauhallinen varattavissa oleva työskentelypaikka, joka voidaan toteuttaa helposti myös erillisenä tilana hankittavana podina. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla suljettavia, rauhallisia kokous- ja työskentelytiloja. (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä mainostaa ja tarjota etätyötiloja kuntaan kesäksi muuttaville henkilöille. (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla työpisteistä sekä rauhallisia työtiloja, esimerkiksi kuutioita tai suljettavia huoneita. (Havainnointi: Nurmeksen pääkirjasto)
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla täysin hiljainen tila työskentelyä ja opiskelua varten. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)

Kirjastojen hyvien käytänteiden taso

- ▶ Kirjaston olisi hyvä selvittää etukäteen, esimerkiksi kumppaneilta ja asiakaskyselyllä Makerspace-tilan ja eri laitteiden tarve. (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä suunnitella riittävän iso ja hyvällä ilmanvaihdolla toimiva Makerspace-tila, jossa on huomioitu yksityisyys (varsinkin jos tilassa työskentelee useita henkilöitä) ja äänieristys (ettei äänet kuulu muihin kirjastotiloihin). (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä hankkia Makerspace-tilaan riittävä varustus: pöytätilaa ja säädettäviä pöytiä, hyvä valaistus, kokovartalopeili. (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä huomioida, että Makerspace-tilassa voi opastaa käyttäjiä häiritsemättä muita tilan käyttäjiä. (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston henkilökunnalla olisi hyvä olla näköyhteys Makerspace-tilaan, jotta henkilökunta voi seurata ja varmistaa että tilassa on kaikki kunnossa. (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä hankkia Makerspace-tilan laitteet mahdollisimman läheltä ja laatia huoltosopimukset, jotta laitteiden huolto ja korjaus olisi mahdollisimman nopeaa. (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä määritellä, kouluttaa ja resursoida kirjaston työntekijöistä tiimi, joka vastaa Makerspace-tilan laitteiden huollosta, korjauksesta ja osaa opastaa asiakkaat käyttämään laitteita. (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä hankkia vain ja ainoastaan sellaisia Makerspace-laitteita, joita kirjaston henkilökunnan on helppo omaksua käyttämään ja huoltamaan. (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)
- ▶ Kirjastolla olisi hyvä olla Makerspace-tilassa olevien laitteiden usein rikkimeneviä tai kuluvia varaosia ja henkilökunnan olisi hyvä osasta vaihtaa ne. (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa työaika-suunnittelussa, että aukioloaikana Makerspace-vastaava on läsnä. (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa, että Makerspace-tilan ja -laitteiden käyttöehdot ja vastuukysymykset ovat kirjallisesti esillä tai asiakas sitoutuu niihin varauksen yhteydessä. (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä lisätä Makerspace-tilaan sähköiseen varauskalenteriin, mutta toisaalta olisi hyvä edellyttää uusia Makerspace-käyttäjää varaamaan tilan asiakaspalvelusta, jolloin asiakaspalvelussa voidaan määrittää laitteiden opastuksen tarve. (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston Makerspace-tilassa olisi hyvä olla selkeät ja helposti ymmärrettävät käyttöohjeet jokaisen laitteen yhteydessä. (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä rajata Makerspace-tilan käyttö vain kirjaston aukioloaikoihin, ei omatoimiaikaan. (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä, jo Makerspace-tilan suunnittelun aikana, hankkia erilaisia yhteistyökumppaneita, jotka voivat opastaa ja vetää ryhmätoimintaa eri laitteisiin liittyvään toimintaan liittyen. (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä kouluttaa henkilökunta käyttämään ja huoltamaan uusia asiakaskäyttöön tulevia laitteita, kuten 3D-tulostinta jo ennen laitteen hankintaa. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)

19. Tapahtumatilat ja monikäyttöisyys

Kirjasto on useasti kulttuurin ja yhteisöllisyyden tapahtumapaikka. Kirjastot voivat tarjota muunneltavia tiloja tapahtumille ja yhteisölliselle toiminnalle. Tilojen ratkaisut voivat vaihdella kirjaston koon ja tarpeiden mukaan. Esteettömyys on hyvä huomioida mahdollisuuksien mukaan.

Lakien ja ohjaavien asiakirjojen taso 1/2

- ▶ Kirjaston tulee pystyä edistämään lukemista ja kirjallisuutta myös toiminnallisin tavoin. Tämä voi edellyttää mahdollisuutta järjestää tapahtumia, työpajoja tai vierailuja kirjaston omissa tiloissa, yhteiskäyttöisissä tiloissa, kumppanitiloissa tai verkossa. (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Kirjaston on hyvä varmistaa, että sillä on käytännössä mahdollisuus järjestää lukemista edistävää toimintaa myös verkossa tai hybridinä. Tämä voidaan toteuttaa kirjaston omissa tiloissa tai muilla tarkoituksenmukaisilla järjestelyillä. (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Ohjauksen ja sisältöjen tuottamisen toteuttaminen voi edellyttää tarkoituksenmukaisia tiloja ja laitteita. Käytännössä tämä voi tarkoittaa esimerkiksi rauhallista asiointipaikkaa, varattavaa tilaa, yhteiskäyttöistä työskentelytilaa tai digitaalisia ratkaisuja. (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Kirjastopalvelujen järjestämisessä on huomioitava oppimisen ja työskentelyn tarpeet. Rauhallisen työskentelyn mahdollistaminen voi toteutua erillisessä tilassa, rajatulla alueella, varauskäytännöillä tai yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Kirjastopalvelujen järjestämisessä tulee mahdollistaa kansalaistoiminnan tukeminen. Tämä voidaan toteuttaa kirjaston omissa tiloissa, yhteiskäyttöisissä tiloissa, kumppanitiloissa tai digitaalisesti. Tarvittavan tekniikan määrä ja laatu riippuvat paikallisesta toiminnasta ja toteutustavasta. (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Kirjastopalvelujen järjestämisessä on huomioitava mahdollisuus yhteisölliseen kohtaamiseen. Tämä voi toteutua pysyvänä tilana, muunneltavana alueena tai muuna paikallisesti tarkoituksenmukaisena järjestelyinä. (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Kirjastopalveluissa on voitava edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua. Tämä voi tarkoittaa mahdollisuutta keskusteluihin, tapahtumiin ja kohtaamisiin kirjaston omissa tiloissa, yhteiskäyttöisissä tiloissa, kumppanitiloissa tai verkossa. (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Kirjastopalvelujen järjestämisessä on huolehdittava saavutettavuudesta ja esteettömyydestä. (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Kirjastolla tulee olla henkilökunnalle ja käyttäjille tarkoituksenmukainen pääsy ajantasaisiin laitteisiin, ohjelmistoihin ja verkkoyhteyksiin. (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Kirjastolla tulee olla osaava henkilöstö, joka voi toteuttaa kirjastolain mukaisia tehtäviä tarkoituksenmukaisissa palveluympäristöissä. (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Viranomaisen tulee arvioida, miten yhdenvertaisuus toteutuu myös kirjastopalveluissa ja kirjastotiloissa, ja edistää yhdenvertaisuuden toteutumista. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Kirjaston viestintää tulee arvioida yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Käytettävät kielet, muodot ja kanavat tulee valita paikallisen asiakaskunnan tarpeet huomioiden siten, että palvelut ovat yhdenvertaisesti saavutettavissa. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Kirjastopalveluissa ei saa esiintyä syrjintää tai häirintää, ja tilojen käytössä on edistettävä yhdenvertaista ja turvallista asiointia. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Kirjasto voi käyttää oikeasuhtaista positiivista erityiskohtelua tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistämiseksi. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Kirjaston on tehtävä tilanteen mukaan asianmukaiset ja tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotta vammaisen henkilö voi käyttää kirjastopalveluja yhdenvertaisesti muiden kanssa. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Strategian mukaan kirjastoja on hyvä kehittää avoimina tiloina, jotka tukevat oppimista, harrastamista ja kansalaistoimintaa. Tämä voi tarkoittaa erilaisia paikallisesti tarkoituksenmukaisia tilaratkaisuja. (OKM: Kulttuuripolitiikan strategia 2025)
- ▶ Strategia tukee sitä, että kirjastoissa voidaan järjestää kulttuuri- ja taidetapahtumia kirjaston omissa tai yhteistyössä käytettävissä tiloissa. (OKM: Kulttuuripolitiikan strategia 2025)
- ▶ Strategia tukee sitä, että kirjasto mahdollistaa yhteistyökumppaneiden ja kuntalaisten tapahtumatoimintaa tarkoituksenmukaisilla tilaratkaisuilla. (OKM: Kulttuuripolitiikan strategia 2025)
- ▶ Strategia ohjaa kirjastoja tukemaan kansalaisyhteiskuntaa ja yhteiskunnan demokraattista kehitystä. (OKM: Kulttuuripolitiikan strategia 2025)
- ▶ Strategia tukee sitä, että kirjasto mahdollistaa kulttuurista keskustelua ja demokratiaa edistävää toimintaa esimerkiksi keskustelutilaisuuksien avulla. (OKM: Kulttuuripolitiikan strategia 2025)
- ▶ Kirjaston on hyvä mahdollistaa kulttuurista vuoropuhelua edistävää toimintaa omissa tai yhteistyössä käytettävissä tiloissa. (OKM: Taide, Kulttuuri ja moninainen Suomi)
- ▶ Kirjaston on hyvä tehdä yhteistyötä kotoutumistoimijoiden kanssa ja hyödyntää kirjaston sisältöjä, palveluja ja tarvittaessa tiloja kotoutumisen edistämiseksi. (OKM: Taide, Kulttuuri ja moninainen Suomi)
- ▶ Kirjaston on hyvä mahdollistaa moninaisia kohtaamisia ja tapahtumia, joilla voidaan edistää aktiivista kansalaisuutta, demokratiaa ja sananvapautta. Tämä voidaan toteuttaa kirjaston omissa tiloissa tai yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. (OKM: Taide, Kulttuuri ja moninainen Suomi)
- ▶ Kirjaston on hyvä tarjota tai mahdollistaa tiloja eri toimijoiden ja kuntalaisten yhteisölliseen käyttöön paikalliset olosuhteet huomioiden. (YKS 2016–2020)
- ▶ Kirjaston on hyvä tehdä yhteistyötä eri toimijoiden kanssa palveluiden ja tapahtumien tuotannossa. (YKS2016-2020)
- ▶ Kirjaston on hyvä mahdollistaa avoimia keskustelutilaisuuksia tarkoituksenmukaisilla tilaratkaisuilla ja tarvittavalla tekniikalla. (YKS 2016–2020)
- ▶ Kirjastotilan on hyvä olla henkisesti ja fyysisesti turvallinen myös tapahtumien aikana. (YKS2016-2020)
- ▶ Kirjaston on hyvä mahdollistaa kansalaisten omia tapahtumia tarkoituksenmukaisilla tilaratkaisuilla ja selkeillä käytännöillä. (YKS 2016–2020)
- ▶ Kirjaston on hyvä tarjota pääsy aineistoihin, tietoon, ideoihin ja kulttuurisisältöihin riippumatta tiedon muodosta ja mediasta. (Kirjastotyön eettiset periaatteet)
- ▶ Kirjaston on hyvä mahdollistaa oppiminen, yhteisöllinen toiminta ja kohtaamiset tarkoituksenmukaisilla tilaratkaisuilla. (Kirjastotyön eettiset periaatteet)
- ▶ Kirjaston on hyvä mahdollistaa yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua edistävää toimintaa. (Kirjastotyön eettiset periaatteet)
- ▶ Kirjastotilan on hyvä olla avoin ja turvallinen tila kaikille. (Kirjastotyön eettiset periaatteet)

Lakien ja ohjaavien asiakirjojen taso 2/2

- ▶ Kirjaston on hyvä osallistaa asiakkaat tapahtumien ideointiin, suunnitteluun ja järjestämiseen. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston on hyvä mahdollistaa eri sidos- ja asiakasryhmien tasavertaiset mahdollisuudet järjestää tapahtumia kirjastotiloissa ja kirjaston on hyvä tukea järjestäjiä tarvittaessa tapahtuman toteutuksessa. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston tapahtumatiloihin on hyvä olla esteetön pääsy. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston on hyvä voida tarvittaessa toteuttaa tapahtumien striimausta omilla välineillä tai yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston viestinnässä, tapahtuma- ja tilaviestinnässä, on hyvä käyttää selkeää yleiskieltä tai selkokieltä. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston on hyvä huomioida eri asiakasryhmien tarpeet ohjelmasuunnittelussa; kielel, tulkkaus, materiaalien esteettömyys etc. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston on hyvä viestiä saavutettavuudesta ainakin esitteissä ja verkkosivuilla: asiakkaiden on hyvä pystyä arvioimaan kuinka helppoa tiloissa toimiminen ja palveluiden käyttäminen tai tapahtumiin osallistuminen on. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston erilaiset tapahtumat ja toiminnot on hyvä olla esteettömiä. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston tilojen on hyvä olla monikäyttöisiä ja muunneltavia. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)

Selvitysten, arviointien ja hankkeiden taso

- ▶ Kirjastojen kannattaa olla suunnittelemassa yhteisiä tiloja ja toimintaa muiden kunnallisten toimijoiden kanssa, jotta kirjastotilassa voidaan ottaa huomioon erilaiset käyttäjäryhmät ja kirjastotoiminnan muutokset (Peruspalveluiden arviointi 2019)
- ▶ Kirjastojen kannattaa tehdä kirjastotiloista muunneltavat (Peruspalveluiden arviointi 2019)
- ▶ Kirjastotilassa kannattaa olla tila, jossa voi vinkata (Itä-Suomen kirjastot lupaavat)
- ▶ Kirjastotilassa kannattaa olla tila ja laitteet, jossa voi vinkata virtuaalisesti (Itä-Suomen kirjastot lupaavat)
- ▶ Kirjastotilassa kannattaa olla tila, jossa voi toteuttaa yhteisöllistä ja vertaistoimintaa lukemisen ympärillä (Itä-Suomen kirjastot lupaavat)
- ▶ Kirjastotilassa kannattaa olla tila, jossa voi edistää aktiivista kansalaisuutta ja hyvinvointia (Itä-Suomen kirjastot lupaavat)
- ▶ Kirjastotilojen kannattaa olla muunneltavia ja monikäyttöisiä (Itä-Suomen kirjastot lupaavat)
- ▶ Kirjastotiloja kannattaa tarjota asiakkaiden käyttöön (Itä-Suomen kirjastot lupaavat)
- ▶ Kirjastopalveluita kannattaa kehittää yhdessä kuntalaisten ja muiden kunnan toimijoiden kanssa (Sivistyksen suunta 2025)
- ▶ Kirjaston kannattaa tukea paikallista kulttuuri- ja kansalaistoimintaa myös tila- ja ratkaisullaan ja tarvittavalla teknologialla (Sivistyksen suunta 2025)
- ▶ Kirjastojen kannattaa tarjota tai mahdollistaa tiloja kuntalaisille ja yhteisöille paikalliset olosuhteet huomioiden (Sivistyksen suunta 2025)
- ▶ Kirjastojen kannattaa varautua siihen, että elämänlaatuun liittyvän hyvinvoinnin merkitys kasvaa: hyvinvointia lisäävät sosiaaliset suhteet, merkitykselliset kokemukset ja mahdollisuudet toimia yhteiseksi hyväksi – kirjastojen ja kirjastotilojen on hyvä mahdollistaa yhteisöllisyyttä, tarjota kokemuksia ja mahdollistaa demokraattinen vaikuttaminen (Sitra: Megatrendit 2023)
- ▶ Kirjastojen kannattaa varautua valemformaatioon, hybridi- ja vaikkuttamiseen ja kärjistyneeseen keskusteluun, joka voi haastaa myös kirjastot esimerkiksi tiloissa järjestettävissä tilaisuuksissa (Sitra: Megatrendit 2023)
- ▶ Kirjastojen kannattaa varautua yhteiskunnallisen keskustelun lisääntymiseen mutta myös sen mahdollistamiseen kirjastotiloissa (Sitra: Megatrendit 2023)
- ▶ Kirjastojen kannattaa varautua populististen puolueiden vallan kasvuun, joka voi vaikuttaa kirjastotilojen ja -palveluiden arvostukseen monin eri tavoin; kirjastonjohtajan rooli kirjaston palveluiden ja tilojen puolustajana kasvaa (Sitra: Megatrendit 2023)
- ▶ Kirjastojen kannattaa varmistaa, että kirjastotiloissa voi toteuttaa demokratia-työtä (Sitra: Megatrendit 2023)
- ▶ Kirjastojen kannattaa kehittää tiloja, jossa erilaiset paikallisyhteisöjen edustajat voivat kohdata toisiaan (IFLA Trend Report 2024)
- ▶ Kirjastossa kannattaa olla tila ja tekniikka, jotta asukkaat ja erilaiset paikallisyhteisöt voivat järjestää tapahtumia ja siten lisätä yhteisöllisyyttä ja vähentää yksinäisyyttä (IFLA Trend Report 2024)
- ▶ Kirjastossa kannattaa olla tila, joka kannustaa tarinankerrontaan niin paikallisten tarinoiden kuin myös sukupolvien väliseen tarinankerrontaan (IFLA Trend Report 2024)
- ▶ Kirjastojen kannattaa tehdä monisektoraalista yhteistyötä palvelukonseptien kehittämisessä ja tilojen joustavassa käytössä (Sivistyksen suunta 2025)
- ▶ Kirjastojen kannattaa olla suunnittelemassa yhteisiä tiloja ja toimintaa muiden kunnallisten toimijoiden kanssa, jotta kirjastotilassa voidaan ottaa huomioon erilaiset käyttäjäryhmät ja kirjastotoiminnan muutokset (Peruspalveluiden arviointi 2019)
- ▶ Kirjastojen kannattaa tehdä kirjastotiloista muunneltavat (Peruspalveluiden arviointi 2019)
- ▶ Kirjastotilojen kannattaa olla muunneltavia ja monikäyttöisiä (Itä-Suomen kirjastot lupaavat)

Kirjastojen hyvien käytänteiden taso (1/2)

- ▶ Tapahtumajärjestäjille olisi hyvä laatia oma tapahtumasopimus myös omatoimijalle. (Kysely: omatoimikirjasto)
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla hiljainen ja rauhallinen tila, johon pääsee myös tapahtumien aikana. (Kysely: Onnistunut tilaratkaisu)
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla selkeä oma tila ja tekniikka tapahtumille; äänentoistolla varustettu esiintymislava voi toimia monessa muussakin tarkoituksessa kuin pelkästään tapahtuma-areenana. (Kysely: Onnistunut tilaratkaisu)
- ▶ Kirjastotilassa olisi hyvä huomioida, että tapahtumista olisi helppo lähteä kesken pois, eli tapahtumia olisi hyvä järjestää avoimissa tiloissa. (Kysely: Onnistunut tilaratkaisu)
- ▶ Kirjastotilassa olisi hyvä olla oma selkeä tila tapahtumille ja helppokäyttöinen tapahtumatekniikka. (Kysely: Kirjastotilaan liittyvä toive)
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla hiljaisia tiloja, myös tapahtumien aikana. (Kysely: Kirjastotilaan liittyvä toive)
- ▶ Kirjastotilaan olisi hyvä rakentaa erilaisia tiloja eri käyttötarkoituksiin: äänieristetty, eristettävä ja helposti muunneltava huone, jossa voi toteuttaa erilaisia toimintoja ja tapahtumia eri kohderyhmille. (Kysely: Onnistunut tilaratkaisu)
- ▶ Kirjastotilojen olisi hyvä olla muunneltavia, jotta kirjastossa voi järjestää esimerkiksi tapahtumia. (Havainnointi: Tuusniemen kirjasto)
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla varattava suljetavissa oleva tila esimerkiksi kokouksille. (Havainnointi: Tuusniemen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tehdä yhteistyötä ja hyödyntää kirjaston lähellä olevien toimijoiden resursseja, esimerkiksi koulun kanssa yhteistyö tuolien ja äänentoiston lainauksessa. (Havainnointi: Tuusniemen kirjasto)
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla siirrettäviä kalusteita, jotta pieneenkin kirjastoon voidaan muokata tarvittaessa tapahtumatila. (Havainnointi: Karttulan kirjasto)
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla rauhallinen ja hiljainen suljettava työskentely- ja lukutila, myös tapahtumien aikana. (Havainnointi: Karttulan kirjasto)
- ▶ Lasten- ja nuorten osastolla on hyvä olla tila tapahtumille. (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston on hyvä varmistaa, että esiintymislava ei pidä ääntä, kun sen päällä liikutaan. (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)
- ▶ Kirjastolla on hyvä olla helppokäyttöinen ja siirrettävä äänentoistojärjestelmä. (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä sijoittaa esiintymislava mahdollisimman näkyvälle paikalle kirjastotilassa. (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä osallistaa henkilökunta, asiakkaat ja tapahtumien esiintyjät esiintymislavan ja -tilan suunnitteluun. (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston esiintymislava olisi hyvä olla vahvarakenteinen, eikä siitä sai kuulua ääntä, kun sen päällä liikkuu. (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä panostaa varmasti riittävään ja helppokäyttöiseen äänentoistoon ja esitystekniikkaan, kuten videotykkiin ja valkokankaaseen ja virtapistokkeisiin (joka on integroitu esiintymislavaan) ja huomioida myös heikkokuuloiset tekniikassa. (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä panostaa varmasti riittävään verkkoyhteyteen ja helppokäyttöisiin streamaus-laitteisiin. (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä panostaa esiintymisvalaistukseen, joka tukee myös laadukasta streamausta. (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla hiljainen ja rauhallinen tila myös tapahtumien yhteydessä ja henkilökunnan olisi hyvä olla valmiudessa ohjaamaan hiljaista tilaa kaipaava asiakas ko. tilaan. (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä pohtia miten tapahtumatilan katsomo tai istuimet saadaan toteutettua ja säilytettyä helposti ja kevyesti tai pohtia tilaa vievää kiinteää katsomoa. (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa tapahtumatilan esteettömyys ja turvallisuus, varsinkin jos tilaan tuodaan paljon irtotuoleja. (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla takahuone esiintyjille. (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)
- ▶ Kirjastojen isojen tapahtumien yhteydessä olisi hyvä, että henkilökunta kiertäisi tilassa ja tarvittaessa tilassa vierailisi myös vartija. (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla yksi selkeä ja suljettava viihtyisä monitoimitila, jossa on tarvittava esitystekniikka ja liikuteltavat kalusteet. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla hiljainen tila, myös tapahtumien aikana. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tehdä yhteistyötä eri toimijoiden kanssa ja järjestää kirjastossa erilaisia tapahtumia. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjastotilassa olisi hyvä olla kevyt ja liikuteltava, esimerkiksi palasista koottava esiintymislava ja helppokäyttöinen liikuteltava äänentoistojärjestelmä. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjaston lastenosastolla olisi hyvä olla paljon eri toimintoja spontaaneja toimintoja ja tapahtumia varten – liikuteltava esiintymislava ja äänentoisto, muunneltavat tilat ja kalusteet, rooliasuja, rauhoittumistila, pöytiä ja tuolia ja hauskoja tilallisia elementtejä ja rohkeita väri ratkaisuja. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Jos kirjasto haluaa edistää ja mahdollistaa kuntalaisten omatoimista kirjaston käyttöä kirjaston olisi hyvä toimia omatoimikirjastona. (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Kirjastotilassa olisi hyvä olla iso muunneltava tila ja kalusteet, riittävällä esitystekniikalla varustettuna. (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Kirjastotiloissa olisi hyvä olla keittiö, jota kuntalaiset pääsevät käyttämään ja valmistamaan tapahtumiin kahvia ja pientä tarjottavaa. (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Kirjastossa sijaitseva keittiö olisi hyvä olla mahdollisimman turvallinen ja sinne olisi hyvä päästä suoraan päätilasta. (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä pohtia, miten oman alueen kirjastot voivat tehdä yhteistyötä tapahtumien ja toimintojen osalta, esimerkiksi toteuttaa pienimuotoisemmin pääkirjastossa järjestettävä tapahtuma lähikirjastossa. (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa, että seurantatiedot kerätään oikealle toimijalle, jos kirjasto tekee yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa. (Havainnointi: Kirjasto Poleeni)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tuotteistaa tapahtumakonsepti, jossa viikoittaan eri toimijat järjestävät tietoiskumaisen keskustelutapahtuman kuntalaisille – mallia voi ottaa Koko kansan olohuone -konseptista. (Havainnointi: Kirjasto Poleeni)
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla tila tapahtumille, joka voi toimia myös monitoimitilana. (Havainnointi: Nurmeksen pääkirjasto)
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla joko tapahtumatilassa, tai liikuteltava helppokäyttöinen esityslaitteisto. (Havainnointi: Nurmeksen pääkirjasto)

Kirjastojen hyvien käytänteiden taso (2/2)

- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla liikuteltavia kalusteita, jotta tilasta voi muokata esiintymistilan. (Havainnointi: Nurmeksen pääkirjasto)
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla oma suljettava tila tapahtumille ja erilaisille aktiviteeteille ja kerhotoiminnalle ja vinkkauksille ja tilassa olisi hyvä olla helppokäyttöinen esityslaitteisto. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Kirjastotilan olisi hyvä olla helposti muunneltavissa eri käyttötarkoituksia, kuten tapahtumia varten: Kirjaston kalusteet, kuten hyllyt olisi hyvä olla liikuteltavia. (Kysely: Onnistunut tilaratkaisu)
- ▶ Kirjastotilaan olisi hyvä rakentaa erilaisia tiloja eri käyttötarkoituksiin: äänieristetty, eristettävä ja helposti muunneltava huone, jossa voi toteuttaa erilaisia toimintoja ja tapahtumia eri kohderyhmille. (Kysely: Onnistunut tilaratkaisu)
- ▶ Kirjastotilojen olisi hyvä olla muunneltavia, jotta kirjastossa voi järjestää esimerkiksi tapahtumia. (Havainnointi: Tuusniemen kirjasto)
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla siirrettäviä kalusteita, jotta pieneenkin kirjastoon voidaan muokata tarvittaessa tapahtumatila. (Havainnointi: Karttulan kirjasto)
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla rauhallinen ja hiljainen suljettava työskentely- ja lukutila, myös tapahtumien aikana. (Havainnointi: Karttulan kirjasto)
- ▶ Kirjastotilassa olisi hyvä olla iso muunneltava tila ja kalusteet, riittävällä esitystekniikalla varustettuna. (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla tila tapahtumille, joka voi toimia myös monitoimitilana. (Havainnointi: Nurmeksen pääkirjasto)
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla joko tapahtumatilassa, tai liikuteltava helppokäyttöinen esityslaitteisto. (Havainnointi: Nurmeksen pääkirjasto)
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla liikuteltavia kalusteita, jotta tilasta voi muokata esiintymistilan. (Havainnointi: Nurmeksen pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston kalusteiden olisi hyvä olla mahdollisimman paljon liikuteltavia ja muuntuvia, jotta myös tulevaisuuden vaatimusten mukanaan tuomat muutokset ovat mahdollisia. (Havainnointi: Rantakylän kirjasto)
- ▶ Kirjaston suunnittelussa olisi hyvä varmistaa, että kirjastotila ja kalusteet ovat mahdollisimman muunneltavat ja tila jätetään mahdollisimman väljäksi viihtyvyyden ja esteettömyyden takia: kirjaston olisi hyvä mallintaa ja testata kulkureitit ja asiakasvirrat jo tilan suunnitteluvaiheessa. (Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)

20. Yhteistyötapahtumat ja kumppanit

Kirjastot voivat toteuttaa tapahtumia yhteistyössä eri toimijoiden kanssa ja tarjota tiloja kumppaneiden käyttöön. Yhteistyö on hyvä suunnitella huolellisesti ja määrittää esimerkiksi selkeät vastuunjaot.

Lakien ja ohjaavien asiakirjojen taso

- ▶ Kirjastopalveluissa on voitava edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua. Tämä voi tarkoittaa mahdollisuutta keskusteluihin, tapahtumiin ja kohtaamisiin kirjaston omissa tiloissa, yhteiskäyttöisissä tiloissa, kumppanituloissa tai verkossa. (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Strategian mukaan kirjastoja on hyvä kehittää avoimina tiloina, jotka tukevat oppimista, harrastamista ja kansalaistoimintaa. Tämä voi tarkoittaa erilaisia paikallisesti tarkoitukseenmukaisia tilaratkaisuja. (OKM: Kulttuuripolitiikan strategia 2025)
- ▶ Strategia tukee sitä, että kirjastoissa voidaan järjestää kulttuuri- ja taidetapahtumia kirjaston omissa tai yhteistyössä käytettävissä tiloissa. (OKM: Kulttuuripolitiikan strategia 2025)
- ▶ Strategia tukee sitä, että kirjasto mahdollistaa yhteistyökumppaneiden ja kuntalaisten tapahtumatoimintaa tarkoituksenmukaisilla tilaratkaisuilla. (OKM: Kulttuuripolitiikan strategia 2025)
- ▶ Kirjaston on hyvä mahdollistaa kulttuurista vuoropuhelua edistävää toimintaa omissa tai yhteistyössä käytettävissä tiloissa. (OKM: Taide, Kulttuuri ja moninainen Suomi)
- ▶ Kirjaston on hyvä tehdä yhteistyötä kotoutumistoimijoiden kanssa ja hyödyntää kirjaston sisältöjä, palveluja ja tarvittaessa tiloja kotoutumisen edistämiseksi. (OKM: Taide, kulttuuri ja moninainen Suomi)
- ▶ Kirjaston on hyvä tarjota tai mahdollistaa tiloja eri toimijoiden ja kuntalaisten yhteisölliseen käyttöön paikalliset olosuhteet huomioiden. (YKS 2016–2020)
- ▶ Kirjaston on hyvä tehdä yhteistyötä eri toimijoiden kanssa palveluiden ja tapahtumien tuotannossa. (YKS2016-2020)
- ▶ Kirjaston on hyvä mahdollistaa kansalaisten omia tapahtumia tarkoituksenmukaisilla tilaratkaisuilla ja selkeillä käytännöillä. (YKS 2016–2020)
- ▶ Kirjaston on hyvä mahdollistaa yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua edistävää toimintaa. (Kirjastotyön eettiset periaatteet)
- ▶ Kirjaston on hyvä osallistaa käyttäjiä toimintansa, tilojensa ja palveluidensa kehittämiseen. (Kirjastotyön eettiset periaatteet)

Selvitysten, arviointien ja hankkeiden taso

- ▶ Kirjastojen kannattaa olla suunnittelemassa yhteisiä tiloja ja toimintaa muiden kunnallisten toimijoiden kanssa, jotta kirjastotilassa voidaan ottaa huomioon erilaiset käyttäjäryhmät ja kirjastotoiminnan muutokset. (Peruspalveluiden arviointi 2019)
- ▶ Kirjastojen kannattaa tehdä kirjastotiloista muunneltavat. (Peruspalveluiden arviointi 2019)
- ▶ Kirjaston kannattaa tehdä yhteistyötä eri toimijoiden ja yhteistyökumppaneiden kanssa. (Itä-Suomen kirjastot lupaavat)
- ▶ Kirjastopalveluita kannattaa kehittää yhdessä kuntalaisten ja muiden kunnan toimijoiden kanssa. (Sivistyksen suunta 2025)

Kirjastojen hyvien käytänteiden taso

- ▶ Kirjaston olisi hyvä tarjota tiloja toistuville tapahtumille sopiville tapahtumatuottajille, joka ottaa tapahtumasta kokonaisvastuun. (Havainnointi: Varkauden pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä suhtautua eri kokoisiin kumppaneiden tapahtumaehdotuksiin positiivisesti ja tukea tapahtumien jatkuvuutta kehittyvän kumppanuuden avulla. (Havainnointi: Varkauden pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä osallistua tiiviisti kumppanin järjestämien tapahtumien suunnitteluun ja edellyttää toistuvan tapahtuman vuosikelloa. (Havainnointi: Varkauden pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä määrittää selkeä kirjaston rooli ja vastuu kumppanin järjestämissä tapahtumissa. (Havainnointi: Varkauden pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä pitää hyvät kumppanit lähellä – jos kirjastolla on ylimääräistä tilaa, kumppani voi sijoittaa toimipisteensä kirjaston tiloihin – samassa rakennuksessa toimiminen helpottaa yhteistyötä. (Havainnointi: Varkauden pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tehdä erillinen tapahtumiin liittyvä pelastus- ja turvallisuussuunnitelma. (Havainnointi: Varkauden pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä toteuttaa myös tapahtumiin liittyvä esteettömyyskartoitus kirjasto-tiloissa ja toteuttaa havaintoihin pohjautuvat parannukset vaiheittain. (Havainnointi: Varkauden pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä osallistua kumppanin järjestämään tapahtumamarkkinointiin ja -viestintään ja siten myös varmistaa, että tapahtumia välttelevät asiakkaat ovat tietoisia. (Havainnointi: Varkauden pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varautua melutason hallintaan ja varata hiljaisia ja rauhallisia suljettavia tiloja tapahtumien aikana ja tiedottaa niistä. (Havainnointi: Varkauden pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä markkinoida kirjaston palveluita uusille potentiaalisille tapahtuman kautta tuleville asiakkaille ja asiakasryhmille. (Havainnointi: Varkauden pääkirjasto)
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla muunneltava tila, jossa tapahtuman voi järjestää – myös pieni tila voi olla riittävä, josta uusi tapahtuma voi aloittaa toimintansa
- ▶ Kirjaston kalusteiden olisi hyvä olla liikuteltavat. (Havainnointi: Varkauden pääkirjasto)
- ▶ Kirjastolla olisi hyvä olla reilusti säilytystilaa, jonne kirjaston kalusteita voi siirtää tapahtuman alta pois. (Havainnointi: Varkauden pääkirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa, että seurantatiedot kerätään oikealle toimijalle, jos kirjasto tekee yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa. (Havainnointi: Kirjasto Poleeni)

21. Lukukoiratoiminta

Lukukoiratoiminta voi edellyttää sopivia ja rauhallisia tiloja. Toiminnan suunnittelussa on hyvä huomioida turvallisuuteen liittyvä osaaminen.

Lakien ja ohjaavien asiakirjojen taso

- ▶ Kirjastopalvelujen järjestämisessä on huolehdittava saavutettavuudesta ja esteettömyydestä. (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Kirjaston viestintää tulee arvioida yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Käytettävät kielet, muodot ja kanavat tulee valita paikallisen asiakaskunnan tarpeet huomioiden siten, että palvelut ovat yhdenvertaisesti saavutettavissa. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Kirjastopalveluissa ei saa esiintyä syrjintää tai häirintää, ja tilojen käytössä on edistettävä yhdenvertaista ja turvallista asiointia. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Kirjasto voi käyttää oikeasuhtaista positiivista erityiskohtelua tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistämiseksi. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Kirjaston on hyvä pyrkiä tarjoamaan mahdollisimman allergiaystävällinen ja saavutettava tila tai alue. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjastossa on hyvä olla tarjolla alue tai tila, josta pyritään luomaan mahdollisimman allergiavapaa (esim. pintamateriaalit, sisäilma, kasvit). (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjastossa on hyvä olla rauhallinen tila, jossa näkö-, kuulo-, haju- ja muita aistimuksia on mahdollisimman vähän. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)

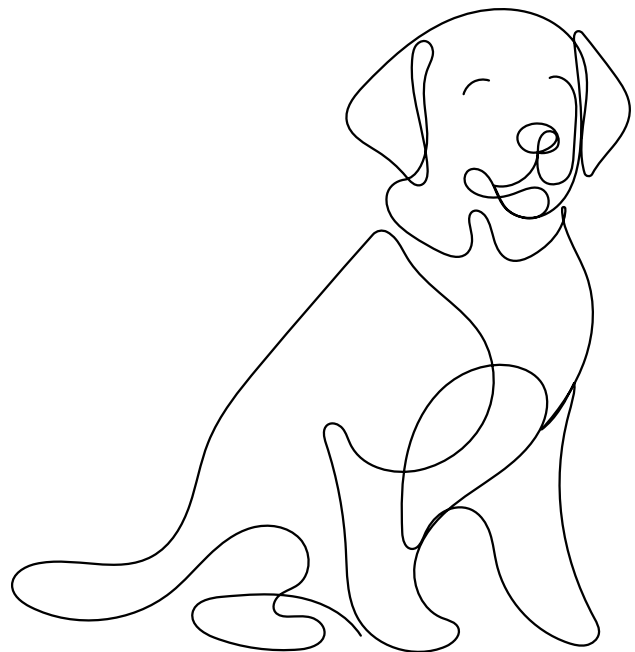
Selvitysten, arviointien ja hankkeiden taso

- ▶ Lukukoiratoiminnalle kannattaa olla rauhallinen rajattu tila, jossa lukija ja koirakko saavat olla rauhassa. (Lukukoirakko lukemisen edistäjänä kirjastossa)
- ▶ Lukukoiratilasta olisi hyvä päästä poistumaan helposti tarvittaessa. (Lukukoirakko lukemisen edistäjänä kirjastossa)
- ▶ Kirjastohenkilökunnan olisi hyvä pystyä valvomaan lukukoiralta varattua tilaa turvallisuuden takia: lasiovellinen tai sermein suojattu tila soveltuvat parhaiten. (Lukukoirakko lukemisen edistäjänä kirjastossa)
- ▶ Lukukoiratoimintaa kannattaa toteuttaa tilassa, jossa lukija voi olla kahdestaan lukukoiran kanssa. (Lukukoirakko lukemisen edistäjänä kirjastossa)
- ▶ Lukukoiratoiminta kannattaa toteuttaa sille rakennetussa tilassa, koska koirapelkoiset tai kulttuurinsa takia koiria vieroksuvat eivät välttämättä voi olla samassa tilassa koiran kanssa. (Lukukoirakko lukemisen edistäjänä kirjastossa)
- ▶ Lukukoiratoimintaa suunnitellessa kannattaa tarkistaa, mitä päätöksiä on tehty koirien tuomisesta kirjastotilaan, esimerkiksi allergia-asioiden takia. (Lukukoirakko lukemisen edistäjänä kirjastossa)
- ▶ Lukukoiratoimintaa kannattaa ottaa toteuttamaan vain toimintaan koulutettu lukukoiraohjaaja ja lukukoira. (Lukukoirakko lukemisen edistäjänä kirjastossa)
- ▶ Kirjaston kannattaa nimetä kirjastohenkilöstöstä henkilö vastaamaan lukukoiratoiminnan toteuttamisesta kirjastotilassa. (Lukukoirakko lukemisen edistäjänä kirjastossa)
- ▶ Kirjaston henkilökunnan edustajan, joka vastaa lukukoiratoiminnasta, kannattaa olla läsnä kirjastossa lukukoiratoiminnan aikana. (Lukukoirakko lukemisen edistäjänä kirjastossa)
- ▶ Kirjaston kannattaa pohtia miten lukukoiratoiminnasta viestitään kirjastotilassa ja eri kanavissa, jotta lukuhetkiin saadaan sopiva määrä osallistujia. (Lukukoirakko lukemisen edistäjänä kirjastossa)
- ▶ Kirjaston kannattaa selvittää kunnan vakuutuksen kattavuuden lukukoiratoiminnan suunnittelussa. (Lukukoirakko lukemisen edistäjänä kirjastossa)
- ▶ Kirjaston kannattaa laatia riskikartoitus lukukoiratoiminnasta. (Lukukoirakko lukemisen edistäjänä kirjastossa)
- ▶ Lukukoiratila kannattaa siivota ja tuulettaa heti toiminnan jälkeen. (Lukukoirakko lukemisen edistäjänä kirjastossa)
- ▶ Kirjaston kannattaa kertoa vielä seuraavana päivänä, että tilaa on käytetty lukukoiratoimintaan. (Lukukoirakko lukemisen edistäjänä kirjastossa)
- ▶ Kirjaston henkilökunnan kannattaa varmistaa etukäteen, että lukukoiratoimintaan osallistuvalla ei ole allergiaa. (Lukukoirakko lukemisen edistäjänä kirjastossa)
- ▶ Kirjaston henkilökunnan kannattaa varautua allergisen asiakkaan auttamiseen lukukoiratoiminnan yhteydessä. (Lukukoirakko lukemisen edistäjänä kirjastossa)
- ▶ Kirjaston kannattaa hankkia kirjastotilaan ja viestintään lukukoiratoiminnasta kertova Lukukoirakko lukemisen edistäjänä kirjastossa -hankkeessa laadittu logo. (Lukukoirakko lukemisen edistäjänä kirjastossa)
- ▶ Lukukoiratoiminnalle kannattaa varata oma erillinen tila. (Laatusuositus yleisten kirjastojen lukukoiratoimintaan)
- ▶ Lukukoiratoiminnalle varatun tilan kannattaa olla helposti muokattavissa lukuhetkeä varten. (Laatusuositus yleisten kirjastojen lukukoiratoimintaan)
- ▶ Lukukoiratoiminnalle varattu tila kannattaa siivota aina käytön jälkeen. (Laatusuositus yleisten kirjastojen lukukoiratoimintaan)
- ▶ Lukukoiratoiminnalle varatun tilan kannattaa olla rauhallinen, häiriötön ja turvallinen sekä koiralle että lapselle. (Laatusuositus yleisten kirjastojen lukukoiratoimintaan)
- ▶ Lukukoiratoimintaa varten kannattaa hankkia omia tekstiilejä, joita käytetään vain lukukoiratoiminnan ajan. (Laatusuositus yleisten kirjastojen lukukoiratoimintaan)
- ▶ Lukukoiratoimintaan varattu tila kannattaa siivota aina käytön jälkeen. (Laatusuositus yleisten kirjastojen lukukoiratoimintaan)
- ▶ Lukukoiratoimintaan osallistuvat asiakkaan allergiat ja pelot kannattaa kartoittaa etukäteen. (Laatusuositus yleisten kirjastojen lukukoiratoimintaan)
- ▶ Kirjaston henkilökunnan kannattaa perehdyttää koiran ohjaaja kirjaston työyhteisön toimintatapoihin, tiloihin sekä aineistoon. (Laatusuositus yleisten kirjastojen lukukoiratoimintaan)

Kirjastojen hyvien käytänteiden taso

- ▶ Lukukoiratoimintaa olisi hyvä suunnitella hyödyntäen jo olemassa olevia oppaita. (Kysely: Lukukoiratoiminta)
- ▶ Lukukoiratoimintaa olisi hyvä toteuttaa enemmän ja useammissa itäsuomalaisissa kirjastoissa. (Kysely: Lukukoiratoiminta)
- ▶ Lukukoiratoiminnalle olisi hyvä tehdä oma riskiarvio. (Kysely: Lukukoiratoiminta)
- ▶ Lukukoiratoiminnalle olisi hyvä olla oma erillinen suljettava ja rauhallinen tila. (Kysely: Lukukoiratoiminta)
- ▶ Lukukoiratoiminnalle varatussa tilassa olisi hyvä olla toimintaa varten erityisesti suunnitellut ja helppohoitoiset (siivous) kalusteet. (Kysely: Lukukoiratoiminta)
- ▶ Kirjastolla olisi hyvä olla rauhallinen tila lukukoiratoimintaa varten. (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)
- ▶ Lukukoiratoiminnan tilan olisi hyvä sijaita kirjaston rauhallisemmassa, sivummassa olevassa tilassa, jotta ujompikin lukija uskaltautuu tilaan. (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)
- ▶ Lukukoiratila olisi hyvä sijoittaa tilaan, jonne on helppo ja suora kulku ulkotilasta. (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)
- ▶ Jos lukukoiratilaan on kulku kirjaston läpi, lukukoiratoiminnan aikatauluista olisi tärkeää tiedottaa (mm. koira-allergisten ja -pelkoisten takia). (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)
- ▶ Lukukoiratoiminnassa ja siitä viestimisessä, myös tilaviestinnässä olisi hyvä muistaa, että kaikissa kulttuureissa koiriin ei suhtauduta hyväksyvästi ja lapset eivät välttämättä osaa itse spontaanisti kertoa liittyykö koiriin jotain rajoitteita. (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)
- ▶ Lukukoiratoiminnan järjestäjän olisi hyvä nähdä tilaan, eli tilassa olisi hyvä olla ikkuna, jotta järjestäjä tai henkilökunta voi valvoa tilannetta koko ajan häiritsemättä itse lukuhetkeä, lukijaa ja lukukoira. (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)
- ▶ Lukukoiratilan olisi hyvä olla sellainen, että lukija kokee sen rauhalliseksi tilaksi, jossa hänen lukemistaan ei jäädä seuraamaan tai kuuntelemaan, myöskään ikkunan taakse. (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)
- ▶ Lukukoiratilassa olisi hyvä olla erilaisia kirjoja, jotka innostavat lasta lukemaan koiralle. (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)
- ▶ Lukukoiratilan ja tilan kalusteiden tulisi olla helposti siivottavissa. (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)
- ▶ Lukukoiratilassa olisi hyvä olla iso nojatuoli tai sohva lapselle, johon myös koira mahtuu sekä viltti koiralle – koira voi olla viltillä lapsen vieressä tai lattialla. (Havainnointi: Kuopion pääkirjasto)

22. Yhteisöllisyys ja kirjaston merkitys

Kirjasto voi toimia yhteisön avoimena kohtaamispaikkana, jossa järjestetään esimerkiksi tapahtumia ja vietetään aikaa yhdessä. Yhteisöllisyyttä on hyvä edistää osallistamalla kuntalaiset kirjaston toiminnan kehittämiseen.

Lakien ja ohjaavien asiakirjojen taso

- ▶ Kirjastolain mukaan kunnan tulee kuulla asukkaitaan yleisiä kirjastoja koskeissa keskeisissä päätöksissä. Nykyisen kuntalain (410/2015) 22 §:n mukaiset osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet tulee ottaa huomioon myös kirjastotilojen kehittämisessä. (Kirjastolaki ja Kuntalaki)
- ▶ Kirjastopalvelujen järjestämisessä tulee mahdollistaa kansalaistoiminnan tukeminen. Tämä voidaan toteuttaa kirjaston omissa tiloissa, yhteiskäyttöisissä tiloissa, kumppanituloissa tai digitaalisesti. Tarvittavan tekniikan määrä ja laatu riippuvat paikallisesta toiminnasta ja toteutustavasta. (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Kirjastopalvelujen järjestämisessä on huomioitava mahdollisuus yhteisölliseen kohtaamiseen. Tämä voi toteutua pysyvänä tilana, muunneltavana alueena tai muuna paikallisesti tarkoituksenmukaisena järjestelyinä. (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Kirjastopalveluissa on voitava edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua. Tämä voi tarkoittaa mahdollisuutta keskusteluihin, tapahtumiin ja kohtaamisiin kirjaston omissa tiloissa, yhteiskäyttöisissä tiloissa, kumppanituloissa tai verkossa. (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Kirjastopalvelujen järjestämisessä on huolehdittava saavutettavuudesta ja esteettömyydestä. (Kirjastolaki & HE 238/2016)
- ▶ Kirjaston viestintää tulee arvioida yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Käytettävät kielit, muodot ja kanavat tulee valita paikallisen asiakaskunnan tarpeet huomioiden siten, että palvelut ovat yhdenvertaisesti saavutettavissa. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Kirjastopalveluissa ei saa esiintyä syrjintää tai häirintää, ja tilojen käytössä on edistettävä yhdenvertaista ja turvallista asiointia. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Kirjaston on tehtävä tilanteen mukaan asianmukaiset ja tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotta vammaisen henkilö voi käyttää kirjastopalveluja yhdenvertaisesti muiden kanssa. (Yhdenvertaisuuslaki)
- ▶ Strategian mukaan kirjastoja on hyvä kehittää avoimina tiloina, jotka tukevat oppimista, harrastamista ja kansalaistoimintaa. Tämä voi tarkoittaa erilaisia paikallisesti tarkoituksenmukaisia tilaratkaisuja. (OKM: Kulttuuripolitiikan strategia 2025)
- ▶ Strategia tukee sitä, että kirjastoissa voidaan järjestää kulttuuri- ja taidetapahtumia kirjaston omissa tai yhteistyössä käytettävissä tiloissa. (OKM: Kulttuuripolitiikan strategia 2025)
- ▶ Strategia tukee sitä, että kirjasto mahdollistaa yhteistyökumppaneiden ja kuntalaisten tapahtumatoimintaa tarkoituksenmukaisilla tilaratkaisuilla. (OKM: Kulttuuripolitiikan strategia 2025)
- ▶ Strategia painottaa kirjastojen maksuttomuuden säilyttämistä. (OKM: Kulttuuripolitiikan strategia 2025)
- ▶ Strategia painottaa kirjastojen lähipalveluluonteen säilyttämistä ja palvelujen saavutettavuutta. (OKM: Kulttuuripolitiikan strategia 2025)
- ▶ Strategia tukee sitä, että kirjasto mahdollistaa kulttuurista keskustelua ja demokratiaa edistävää toimintaa esimerkiksi keskustelutilaisuuksien avulla. (OKM: Kulttuuripolitiikan strategia 2025)
- ▶ Kirjaston on hyvä mahdollistaa kulttuurista vuoropuhelua edistävää toimintaa omissa tai yhteistyössä käytettävissä tiloissa. (OKM: Taide, Kulttuuri ja moninainen Suomi)
- ▶ Kirjaston on hyvä tehdä yhteistyötä kotoutumistoimijoiden kanssa ja hyödyntää kirjaston sisältöjä, palveluja ja tarvittaessa tiloja kotoutumisen edistämässä. (OKM: Taide, kulttuuri ja moninainen Suomi)
- ▶ Kirjaston on hyvä osallistaa kuntalaiset palveluiden ja tilojen suunnitteluun jo alkuvaiheessa. (YKS 2016–2020)
- ▶ Kirjaston on hyvä tarjota tai mahdollistaa tiloja eri toimijoiden ja kuntalaisten yhteisölliseen käyttöön paikalliset olosuhteet huomioiden. (YKS 2016–2020)
- ▶ Kirjaston on hyvä mahdollistaa avoimia keskustelutilaisuuksia tarkoituksenmukaisilla tilaratkaisuilla ja tarvittavalla tekniikalla. (YKS 2016–2020)
- ▶ Kirjastotilan on hyvä olla henkisesti ja fyysisesti turvallinen myös tapahtumien aikana. (YKS2016-2020)
- ▶ Kirjaston on hyvä mahdollistaa kansalaisten omia tapahtumia tarkoituksenmukaisilla tilaratkaisuilla ja selkeillä käytännöillä. (YKS 2016–2020)
- ▶ Kirjaston on hyvä mahdollistaa oppiminen, yhteisöllinen toiminta ja kohtaamiset tarkoituksenmukaisilla tilaratkaisuilla. (Kirjastotyön eettiset periaatteet)
- ▶ Kirjaston on hyvä mahdollistaa yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua edistävää toimintaa. (Kirjastotyön eettiset periaatteet)
- ▶ Kirjastotilan on hyvä olla avoin ja turvallinen tila kaikille. (Kirjastotyön eettiset periaatteet)
- ▶ Kirjaston on hyvä osallistaa käyttäjiä toimintansa, tilojensa ja palveluidensa kehittämiseen. (Kirjastotyön eettiset periaatteet)
- ▶ Kirjaston on hyvä osallistaa kuntalaiset ja kuntalaisen moninaisuutta edustavat erilaiset järjestöt ja yhdistykset kehittämään kirjastoa tasapuolisesti. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston on hyvä osallistaa asiakkaat tapahtumien ideointiin, suunnitteluun ja järjestämiseen. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston on hyvä mahdollistaa eri sidos- ja asiakasryhmien tasavertaiset mahdollisuudet järjestää tapahtumia kirjastotiloissa ja kirjaston on hyvä tukea järjestäjiä tarvittaessa tapahtuman toteutuksessa. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston on hyvä ottaa eri kohderyhmien edustajia mukaan toiminnan ja viestinnän suunnitteluun ja testaukseen. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)
- ▶ Kirjaston erilaiset tapahtumat ja toiminnot on hyvä olla esteettömiä. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus)

Selvitysten, arviointien ja hankkeiden taso

- ▶ Kirjastojen kannattaa pyrkiä jakamaan tiloja muiden kunnallisten toimijoiden kanssa. (Peruspalveluiden arviointi 2019)
- ▶ Kirjastojen kannattaa olla suunnittelemassa yhteisiä tiloja ja toimintaa muiden kunnallisten toimijoiden kanssa, jotta kirjastotilassa voidaan ottaa huomioon erilaiset käyttäjryhmät ja kirjastotoiminnan muutokset. (Peruspalveluiden arviointi 2019)
- ▶ Kirjastotilassa kannattaa olla tila, jossa voi toteuttaa yhteisöllistä ja vertaistoimintaa lukemisen ympärillä. (Itä-Suomen kirjastot lupaavat)
- ▶ Kirjastotiloja kannattaa tarjota asiakkaiden käyttöön. (Itä-Suomen kirjastot lupaavat)
- ▶ Kirjastopalveluita kannattaa kehittää yhdessä kuntalaisten ja muiden kunnan toimijoiden kanssa. (Sivistyksen suunta 2025)
- ▶ Kirjaston kannattaa tukea paikallista kulttuuri- ja kansalaistoimintaa myös tilaratkaisuillaan ja tarvittavalla teknologialla. (Sivistyksen suunta 2025)
- ▶ Kirjastojen kannattaa tarjota tai mahdollistaa tiloja kuntalaisille ja yhteisöille paikalliset olosuhteet huomioiden. (Sivistyksen suunta 2025)
- ▶ Kirjastojen kannattaa varautua siihen, että elämänlaatuun liittyvän hyvinvoinnin merkitys kasvaa: hyvinvointia lisäävät sosiaaliset suhteet, merkitykselliset kokemukset ja mahdollisuudet toimia yhteiseksi hyväksi – kirjastojen ja kirjastotilojen on hyvä mahdollistaa yhteisöllisyyttä, tarjota kokemuksia ja mahdollistaa demokraattinen vaikuttaminen. (Sitra: Megatrendit 2023)
- ▶ Kirjastotiloissa kannattaa olla tiloja ja laitteita, jotka mahdollistavat etätyöskentelyn: etätyöskentelyn arvioidaan kasvavan ja sitä kautta kirjasto voi toimia kohtaamispaikana myös eri etätyöntekijöille. (IFLA Trend Report 2024)
- ▶ Kirjastojen kannattaa kehittää tiloja, jossa erilaiset paikallisyhteisöjen edustajat voivat kohdata toisiaan. (IFLA Trend Report 2024)
- ▶ Kirjastossa kannattaa olla tila ja tekniikka, jotta asukkaat ja erilaiset paikallisyhteisöt voivat järjestää tapahtumia ja siten lisätä yhteisöllisyyttä ja vähentää yksinäisyyttä. (IFLA Trend Report 2024)
- ▶ Kirjastossa kannattaa olla tila, joka kannustaa tarinankerrontaan niin paikallisten tarinoiden kuin myös sukupolvien väliseen tarinankerrontaan. (IFLA Trend Report 2024)

Kirjastojen hyvien käytänteiden taso

- ▶ Kirjaston olisi hyvä huomioida, että pienissä kunnissa kirjastolla on vahva identiteettiarvo – myös ei-aktiivisille käyttäjille. (Havainnointi: Suomenniemen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa, että koulun yhteydessä oleva kirjasto ei ole liian vilkas ja äänekäs, että muut kuntalaiset kokevat tilan viihtyisäksi ja haluavat käyttää tilaa myös koulujen aukioloaikoina. (Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä osallistaa asiakkaat tilojen koristeluun – esimerkiksi lukiolaiset voivat suunnitella ja toteuttaa sateenkaarihyllyn. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä pitää kaikkia saatuja asiakaspalautteita esillä kirjastotilassa ja kehottaa asiakkaita aktiivisesti jättämään palautetta. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tarkastella muuttoa sellaisiin kunnassa tyhjäksi jääneitä kuntalaisille tuttuja ja keskeisiä rakennuksia, jossa he ovat tottuneet käymään ja ovat heille merkityksellisiä; siten varmistetaan merkityksellisten rakennusten säilyminen kunnassa ja kirjasto hyötyy tilan aiemmas-ta asemasta, merkityksestä ja sijainnista. (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä osallistaa kuntalaiset ja paikallisyhdistyksen suunnittelemaan kirjaston muuttoa uusiin tiloihin yhdessä tilapalveluiden kanssa. (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Jos kirjasto haluaa edistää ja mahdollistaa kuntalaisten omatoimista kirjaston käyttöä kirjaston olisi hyvä toimia omatoimikirjastona. (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä kertoa, tiedottaa aktiivisesti, rohkaista ja ideoida yhdessä kuntalaisten kanssa erilaisia toimintoja, tapahtumia ja kursseja mitä kuntalaiset voivat omatoimisesti järjestää kirjastotaloissa – syntymäpäiväjuhlista Euroviisu-valvoajisiin, myyjäisistä kylätapahtumiin. (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä tarkastella kylätalotoimintaa ja edistää sen toteutumista omissa kirjastotiloissa. (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä määritellä ja sanoittaa omaa roolia ja merkitystä kuntalaisille yhdessä kuntalaisten kanssa ja tiedottaa siitä laajemmin kuntalaisille ja medialle ja siten vahvistaa toimintaa. (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä rohkaista asiakkaita kohtaamaan toisiaan kirjastotiloissa. (Havainnointi: Mäntyharjun kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä kertoa ja rohkaista kuntalaisia, että kirjastoon voi tulla omien eväiden kanssa tapaamaan ystävää. (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Kirjastotiloissa olisi hyvä olla keittiö, jota kuntalaiset pääsevät käyttämään ja valmistamaan tapahtumiin kahvia ja pientä tarjottavaa. (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Kirjastossa sijaitseva keittiö olisi hyvä olla mahdollisimman turvallinen ja sinne olisi hyvä päästä suoraan päätilasta. (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä kehittää kuntalaisten kanssa erilaisia Pop Up -toimintamalleja (esim. kampaamo, kahvila, käsityönäyttely). (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä laatia kylätalotoiminnan säännöt yhdessä kyläläisten kanssa ja perustella selkeästi miksi kirjastotilan tulee olla esteetön, siivottavissa ja turvallinen. (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä toteuttaa säännöllisiä keskustelutilaisuuksia kyläaktiivien kanssa. (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä pohtia kirjastotilan viihtyvyyttä ja siihen liittyviä ratkaisuja yhdessä kuntalaisten tai kylätaloaktiivien kanssa. (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Kirjastossa olisi hyvä olla esillä turvallisen tilan periaatteet, kirjaston käytön omatoimiohjeet ja käyttösäännöt ja ne olisi hyvä käydä läpi kuntalaisten ja kylätaloaktiivien kanssa. (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä kehittää ja toteuttaa säännöllisesti Kumppanuuspöytä-toimintaa, jossa kuntalaiset, kirjaston henkilökunta ja kaupungin eri viranhaltijat eri hallintokunnista keskustelevat kirjaston toiminnasta ja sen kehittämisestä formaalisti. (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä järjestää yhteisiä tapahtumia kirjaston eri yhteistyökumppaneiden kanssa, avoimet ovet tyylisesti ja siten kertoa laajemmin mikä kirjasto oikeastaan on ja mitä kaikkea siellä tapahtuu. (Havainnointi: Virtasalmen kirjasto)
- ▶ Kirjaston olisi hyvä varmistaa, että koulun yhteydessä oleva kirjasto ei ole liian vilkas ja äänekäs, että muut kuntalaiset kokevat tilan viihtyisäksi ja haluavat käyttää tilaa myös koulujen aukioloaikoina. (Havainnointi: Tohmajärven kirjasto)

**ITÄ-SUOMEN KIRJASTOJEN
KEHITTÄMISVERKOSTO**

 **Lupa- ja
valvontavirasto**

 KIRJASTO